

ГОЛОД 1921-1923

і
УКРАЇНСЬКА ПРЕСА
В КАНАДІ

РОМАН СЕРБИН

Роман Сербин

**ГОЛОД
1921-1923**

І УКРАЇНСЬКА ПРЕСА В КАНАДІ

Українсько-Канадський Дослідчо-Документаційний Центр
Інститут української археографії Академії наук України

Ukrainian Canadian Research and Documentation Centre
Institute of Ukrainian Archeography, Academy of Sciences of Ukraine

Centre de recherche et de documentation Ukrainiено-Canadien
Institut de l'archéographie ukrainienne de l'Académie des sciences de l'Ukraine

Сербин, Роман

Голод 1921-1923 і українська преса в Канаді

Serbyn, Roman

**The famine of 1921-1923 and the Ukrainian
press in Canada**

Serbyn, Roman

**La famine de 1921-1923 et la presse
ukrainienne du Canada**

Canadian Cataloguing in Publication Data

Main entry under title:

Holod 1921-1923 i ukrainska presa v Kanadi

(Dokumenty istorii ukrainskoi diiaspory)

ISBN 0-9696301-0-7 (Canada)

ISBN 5-7702-0421-4 (Ukraine)

1. Famines — Ukraine — History — 20th century — Sources.
 2. Ukraine — Foreign public opinion, Canadian — History — Sources.
 3. Press and politics — Canada.
 4. Ethnic press — Canada.
- I. Serbyn, Roman. II. Ukrainian Canadian Research and Documentation Centre. III. Series.

DK508.833.H64 1992 947'.710841 C92-094242-3

©1992 Ukrainian Canadian Research and Documentation Centre

ALL RIGHTS RESERVED

**No part of this book may be reproduced in any form
without permission in writing from the publisher.**

**Ukrainian Canadian Research and Documentation Centre,
Toronto, Ontario**

ISBN 0-9696301-0-7 (Canada)

ISBN 5-7702-0421-4 (Ukraine)

Cover & title design: Olena Serbyn

Composition: Roman Serbyn

**Printed and bound in Ukraine by:
Institute of Ukrainian Archeography,
Academy of Sciences of Ukraine**

Джерела з новітньої історії України

*з нагоди сторіччя
українського поселення
в Канаді*

та

*в сімдесяті роковини
першого великого голоду
в під-совітській Україні*

ГОЛОД 1921-1923
І УКРАЇНСЬКА ПРЕСА
В КАНАДІ

*Матеріяли упорядкував
і зредагував*

Роман Сербин

ЗМІСТ

Від упорядника:

Вступ	11
Голод 1921–1923 рр., та його зображення в українській пресі Канади	15
The Famine of 1921–1923 as Seen by the Ukrainian Press in Canada	35
La famine de 1921–1923 vue par la presse ukrainienne du Canada	45

Документи:

Розділ перший: Початок голоду в Україні і допомога голодуючим в Росії (літо 1921 р. — зима 1922 р.)	57
Розділ другий: Продовження голоду і початок допомоги голодуючим в Україні (зима — весна 1922 р.)	161
Розділ третій: Зародки другого року голоду і продовження помочі голодуючим (літо — осінь 1922 р.)	437
Розділ четвертий: Продовження голоду в Україні і експорт збіжжя закордон (зима — весна 1923 р.)	629

Додатки:

Голод у фотографіях	675
Поштові марки про голод	686
Карти посухи, голоду й епідемій в Україні 1921 – 1923 рр.	687
Скорочення і маловідомі терміни	695
Вибрана бібліографія	697

*В пам'ять
І. Герасимовича
першого дослідника
голоду 1921-1923 років*

Від упорядника

Історія української спільноти в Канаді переплітається з історією зв'язків української діаспори з Україною. В початку двадцятих років, коли під-совітська частина України впала жертвою першого страшного голодомору, голодуючому населенню прийшла допомога з Заходу, а в тому числі і від українців Північної Америки. Нині, коли діаспора й Україна святкують сторіччя українського поселення в Канаді, варто відмітити також і сімдесяті роковини цієї голодової трагедії, бо в подоланні її активну участь брали й українці Канади. Цим двом співпадаючим річницям присвячуємо зібрані тут документи.

Збірник поділений на три частини. В першій частині читач знайде вступні статті українською, англійською і французькою мовами, які пояснюють зібрані документи та дають історичне тло описаних ними явищ. В центральній частині передруковано матеріали з української канадської преси 1921—1923 років, які були безпосередньо чи посередньо пов'язані з першим голодомором в Україні. При кінці збірника додано ілюстративний матеріал (фотографії голоду та географічні карти посухи, голоду і пошестей) та деякі додаткові елементи до наукового апарату (вибрана бібліографія, пояснення скорочень).

Українська канадська преса як джерело про голод 1921—1923 рр.

Періодична преса може послужити цінним джерелом численної і різноманітної документації для вивчення масових громадянських заворушень і катастроф, особливо з часів недавнього минулого. Такий документаційний фонд складають європейські та північно-американські часописи у відношенні до українського голоду 1921-1923 рр. Протилежно до цілковито засекречених і мало доступних для преси голодоморів тридцятих і сорокових років, перший голод був широко відомим і обширно описаним в європейських і північно-американських газетах. Ця трагедія не могла не знайти відгуку в українських газетах в Канаді.

В повоєнні роки в Канаді було п'ять важніших україномовних часописів. Усі вони були друковані у Вінніпезі, але належали різним громадським угрупованням і заступали часто ворогуючі між собою ідеологічні і світоглядні позиції. Чотири газети, що належали до так званого «патріотичного» чи «націоналістичного» середовища, були тижневиками: у вівторок виходив евангелицький «Канадійський Ранок», в середу католицький «Канадійський Українець» і православний «Український Голос», а в четвер загальногромадський «Канадійський Фармер». Хоча перші три часописи сперечались між собою на тлі конфесійних питань, то всіх чотирьох єднала ворожнеча до совітського режиму в Україні та його прихильників у Канаді. Okремо стояли «Українські Робітничі Вісти»; вони вважали себе речником українського пролетаріату і бідних фермерів у Канаді, та обстоювали про-совітські позиції у відношенні до України. «У.Р.В.» виходили двічі на тиждень, в середу і суботу.

Всі п'ять газет виходили українською мовою, і матеріали з неукраїнських джерел звичайно перекладали на українську мову. Виїмково появлялися речі англійською, як, наприклад, уривки зі звіту про голод в Україні до Комісії Нансена в Женеві, та переклад вірша О. Олеся на ту ж саму тему.

Інформації про голод напливали до українських канадських газет з різних джерел; були там публікації міжнародних і українських допомогових організацій, повідомлення совітських і західних урядів, репортажі совітських, еміграційних і західних газет, особисті дописи, і т. п. Найбільш авторитетним і досто-

вірним джерелом інформацій можна вважати повідомлення, бюлетені і звіти закордонних допомогових організацій, які розвинули свою працю в Україні на початку 1922 року. Перше місце щодо обсягу праці належало гуверівській АРА (American Relief Administration). Важну роль відіграли також Комісія д-ра Ф. Нансена, Міжнародний Комітет Червоного Хреста (Comité international de la Croix Rouge), Міжнародний Союз Допомоги Дітям (Union internationale de secours aux enfants) та ряд інших організацій, побудованих на етнічних чи конфесійних засадах (американський Jewish Joint Distribution Committee, британська Federation of Ukrainian Jews, комітети німецьких і американських менонітів, і т. п.). Всі ці організації постійно інформували західню пресу, яка передавала ці інформації своїм читачам.

Совітські джерела використовували, перш за все, «У.Р.Вісти», але й «патріотичні» часописи вибирали з них ті інформації, які їх цікавили або які підходили до їхньої інтерпретації подій. На особливу увагу заслуговують повідомлення і звіти д-ра І. Холодного, представника совітського Українського Червоного Хреста. Українські канадські редакції мали доступ до совітських газет і журналів, бо часто покликались на московські «Известия», харківські «Вісти В.У.Ц.В.К» і «Селянську правду» та різні провінційні видання. «У.Р.В.» також поміщували новини, які їм надсилали українські совітські місії на Заході (М. Левицький з Праги і В. Авсем з Берліну) та комуністичні організації Канади й Америки.

Патріотичні газети використовували матеріали зі споріднених їм організацій в Галичині, Західній Європі і Америці. У Відні діяв комітет «Голодним України», очолюваний проф. М. Грушевським, від якого маємо декілька звернень та докладних звітів. У Вінніпезі продовжував свою працю еміграційний Український Червоний Хрест. З еміграційних видань, українські канадські газети використовували американські «Свободу» й «Америку», варшавські «Українську Трибуну» й «Українську Справу», віденські «Нову Україну» і «Волю», і т. д. Доходили також львівські видання.

Час від часу українські канадські газети черпали дані з чужомовних часописів Європи (паризький *Le Matin*) і Північної Америки (*New York Times*, *Winnipeg Tribune*), але використовували їх багато менше, як цього можна було б сподіватися. Це шкода тому, що пересічний український емігрант тих газет не читав, а в них друкувалися цінні дописи кореспондентів та звітлення допомогових організацій. Матеріяли з європейських газет звичайно появлялись декілька тижнів після виходу оригіналу. Причин цього запізнення мабуть треба шукати не лише в повільності пошти, але і в браку розуміння важности матеріялу з боку редакторів, а може навіть і в своєрідній внутрішній цензурі.

До цікавого матеріялу належать особисті листи з України та від людей, які недавно звідтіля виїхали. На жаль, того роду документів було надруковано дуже мало.

Матеріяли, які в якійсь мірі відносяться до теми голоду, були друковані в газетах протягом двох років: вони почали з'являтися в червні 1921 р., у формі зауважень про тогорічний урожай, а закінчилися восени 1923 р., твердженням про потребу продовження допомоги голодним сиротам. Найбільш повідомлень, статей і дискусій на тему голоду було надруковано влітку 1922 р., але вістки про повернення посухи і неврожаю в 1922 р. та про продовження голоду наступного року не дозволяли темі голоду зникнути зі сторінок газет аж до осені 1923 р. Тому що другий рік голоду звичайно був ігнорований в традиційній історичній літературі, то документи за цей період представляють неабиякий інтерес для відтворення трагедії голоду в цілості.

Коли разом зібрати матеріяли про голод, друковані в п'ятьох газетах, то вони дають добре уявлення головніших аспектів цього першого страшного голодомору в українській історії. Політичні й економічні причини голоду, страхіття вимираючого населення, канібалізм, епідемії, поведінка совітських властей, ви-

віз українського збіжжя на Захід під час другого року голоду, діяльність західних допомогових організацій, відгук на голод української еміграції в Канаді — все це вже сімдесят років лежить описане на пожовтілих сторінках газет.

Засади підбору документів та їх оформлення в збірнику

Збірник був оригінально запланований як антологія української преси в Канаді про голод двадцятих років в Україні. Але перегляд газет виявив, що в них зберігається стільки цінної інформації про ті роки, що можна відтворити не лише повну картину страхіття голоду, але і дуже точний політично-економічний контекст голодоморної трагедії. Окрім того, газети подавали обширні звіти з допомогових кампаній, а «Українські Робітничі Вісти» навіть друкували детальні списки жертводавців. В тих списках знаходимо кільканадцять сот імен, в більшості українських поселенців, але також і багатьох канадців неукраїнського походження. Всі ці списки повністю включено в цей збірник.

Таким чином, в збірнику відображені дві головні теми: 1) голод в Україні 1921-1923 рр., і 2) реакція на цю трагедію української спільноти в Канаді. Але збірник також охоплює цілу низку підтем, які творять контекст подій. Отже включено документи, з яких можна довідатися про:

- голод в Україні: страхіття голоду, людо- і трупо-їдство, вимираючі діти;
- інформації західної преси про голод в Росії та Україні;
- терпіння голодуючих від холоду і спеки та від пошестей тифу і холери;
- оподаткування України, включно з голодуючими територіями;
- голод в Росії і переселення голодуючих росіян в Україну;
- голодуюча Україна зобов'язана рятувати голодуючих над Волгою;
- початок допомоги українського совітського уряду голодуючим в Україні;
- гра совітського уряду України в «суверенність» коштом голодуючих;
- західня допомога голодуючим в Росії та в Україні;
- початок та розвиток допомогової акції української діаспори;
- другий рік голоду в Україні та вивіз українського збіжжя на Захід;
- політика совітського уряду в Україні під час другого року голоду;
- діяльність української діаспори під час другого року голоду.

Зібрані тут документи оформлені, наскільки це було можливо, так, як вони появлялися в пресі. Здебільша, документи відтворені в цілості; там, де вилучені частини, які не мали відношення до теми, пропуски позначено трьома крапками в квадратних дужках — [...]. В квадратні дужки вставлено також усі додатки чи зауваження від упорядника — вони друкують курсивом, щоб легше їх відрізнити від документів. Всі звичайні дужки — () — належать газетам. Коли той самий документ був друкований в кількох газетах, то в збірнику він поданий під заголовком і у варіанті першої появи, а інші появи позначені в нотатці про походження документа. Треба зазначити, що такі документи не завжди ідентичні і часом відмінності можуть бути дуже великі. На це є дві причини.

Поперше, що кожна газета мала свій стиль і своєрідний правопис, які застосовувала не лише в оригінальних статтях, але і при передачі запозичених матеріалів. Зберігся примірник варшавської газети «Українська справа» з 4 червня 1922 р., який послужив чорновиком «Канадійському Фармерові» для статті «Голод на Україні», надрукованій 22 червня. Цілу сторінку «У.С.» виправлено, міняючи «березень» на «март», «мільйони» на «міліони», «життя» на «житє», «Україні» на «Україні», і т. д. Це правда, що газети не завжди придержувались своїх власних правил, але це ще більше ускладнювало ситуацію, бо приводило до граматичних і стилевих розбіжностей не лише поміж різними часописами, але навіть на сторінках тої самої газети.

По друге, кожна газета скорочувала і переробляла, на свій лад, запозичені матеріали і друкувала їх під своїми власними заголовками. Таким чином, ко-

ротке повідомлення про договір харківського уряду з Німеччиною і Австрією в справі сплати Україні боргів її колишніх союзників «У.Р.В.» подали 21 червня 1922 р. як «Договори Радянської України з Австрією і Німеччиною», а 18 липня «Канадійський Ранок» надрукував свою версію під заголовком «Віддають українське добро Большевикам». Як далеко могли відійти одна від одної дві статті, базовані на тім самім джерелі, можна побачити з документів №№ 782 і 783.

У збірнику документи подані в хронологічному порядку їхньої появи в газетах. Спроба групувати їх за тематичним принципом мусіла бути відкинена тому, що даний документ може відноситися до декількох тем. До кожного документа додано, після порядкового числа, коротке резюме важніших думок тексту та бібліографічну нотатку про його походження. Усі заголовки за оригіналом.

В усіх текстах збережено ортографію оригіналу. Це додає документам деякого лінгвістичного інтересу, бо вони віддзеркалюють живу українську мову так, як її тоді вживали в Канаді, включно з притаманним їй способом засвоювання запозичених англійських слів. Читач також зверне увагу на своєрідне вживання в той час таких слів як «совітський» і «радянський», та «жид» і «єврей». За прикладом офіційної практики в під-совітській Україні, «Українські Робітничі Вісти» обмежували прикметник «радянський» до України, а «совітський» вживали для Росії і цілої комуністичної імперії. Інші газети рідко вживали прикметник «радянський», бо вважали, що режим в Україні такий самий «совітський», як і в Росії. Цікаво зазначити, що жадна газета не вживала російської форми «советський». Щодо слова «жид», яке є нормальною історичною назвою цієї національності в усіх слов'янських мовах окрім російської (в якій воно стало образливим), то його звичайно вживали всі газети. Лише в деяких текстах його замінював термін «єврей».

Нині виглядає дивно, що жадна з п'ятьох газет не друкувала фотографій з голоду в Україні, хоча знаємо, що такі знімки були розіслані совітським Українським Червоним Хрестом, Комісією Нансена і українськими совітськими місіями в Берліні і Відні. Хоча «Канадійський Фармер» запозичив дві довгі статті з вище згаданого примірника «Української Справи», він вилишив всі шість знімок голоду, які там були надруковані. «У.Р.Вісти» двічі друкували фотографії з голоду, але це були картини з-над Волги, подані в зв'язку з кампанією допомоги голодуючим в Росії. Правда, «Стоваришення Український Робітничий Дім», яке видавало «У.Р.В.», видрукувало ілюстровану одноденну газету під заголовком «Голодуюча Україна», але це сталось аж в травні 1922 р. В цій публікації були знімки голоду, але ми не знаємо які, бо газетка не була частиною «У.Р.В.» і не збереглася в колекціях «У.Р.В.», які нам були доступні. Спроби віднайти її, навіть за допомогою газетного оголошення, дотепер не увінчалися успіхом...

• • •

Приємно мені подякувати друзям і колегам, які спричинилися до успішного завершення цього збірника. Юрій Даревич і Всеволод Ісаїв перші зацікавилися проєктом і запропонували здійснити його в рамках Українсько-Канадського Дослідно-Документаційного Центру. Секція міжбібліотечної позики при Центральній бібліотеці Квебекського Університету в Монреалі дбайливо виконувала мої замовлення мікрофільмів з інших бібліотек. Перепис текстів дуже улегшив Вилфред Щесний, давши мені доступ до багатої колекції газет, які збереглись в оригіналі при видавництві «Кобзар» Торонто. Українська Фундація в Вінніпезі переслала фотокопії газет з її фондів, а о. Й. Андрішин, Ректор Української Католицької Семінарії Святого Духа в Оттаві дозволив користуватись газетною збіркою семінарії. Окрема подяка належить Дирекції Кантональних архівів в Женеві за дозвіл використати у збірнику серію сімнадцяти знімок від У.Ч.Х.

ГОЛОД 1921-1923 РР ТА ЙОГО ЗОБРАЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРЕСІ КАНАДИ

Навіть якщо б не збереглися інші джерела про голод, крім тих п'ятьох українських газет, які в 1921-1923 рр. виходили в Канаді, то ми з них мали б досить матеріалів, щоб відтворити жахливу картину призабутої трагедії та проаналізувати її причини. Розуміється, що такого повного і точного уявлення про голод, як ми маємо нині при вивченні разом усіх матеріалів, не міг тоді мати пересічний канадський українець. Інформації надходили фрагментами, вони були розкинені по різних часописах, і читачеві було нелегко розібратися в суперечливих репортажах та редакційних опініях. Лише від редакцій газет та громадських провідників можна було сподіватися кращого ознайомлення з обставинами в Україні, бо їм була доступна ширша документація.

Голод, холод та епідемії

Голод почався при кінці літа 1921 р. Про посуху, спалені засіви і загрозу голоду в Україні повідомляв «Український Голос» уже 20 липня (д. 11)¹. Ця пересторога підживляла попередні оптимістичні сподівання на «знаменитий урожай» (дд. 6, 10). І хоча 6-го серпня «Українські Робітничі Вісти» ще запевняли читачів, що «знамениті жнива» в Україні покрийть неврожай в Росії (д. 25), то голод уже налягав на українські степи. Про нього згадується в спільній дипломатичній ноті екзильних урядів України, Вірменії і Грузії німецькому міністрові закордонних справ, яку «Канадійський Фармер» виклав 30-го серпня (д. 42). Наступного дня «Укр. Голос» подав вістку про голодуючі місцевості в шістьох з тодішніх дванадцяти губерній совітської України: запорізькій, миколаївській, одеській, донецькій, катеринославській і полтавській (д. 48). Дещо пізніше «Кан. Фармер» цитував совітські джерела про те, що в запорізькій губернії населення почало терпіти від голоду вже у вересні (д. 198).

Голод охопив усю південну Україну, де жило до 10 мільйонів людей, або коло двох п'ятих всього населення республіки, якого тоді нараховували від 26 до 28 мільйонів душ. Скільки ж з того населення фактично голодувало, важко встановити. При кінці жовтня «Кан. Фармер» писав, що 6 мільйонів «на степах родючих, буквально голодує» (д. 123). В лютому 1922 р. канадські газети повідомляли, що, згідно з харківським з'їздом губернських комісій допомоги голодуючим, 6,682,000 осіб потребували допомоги (дд. 228, 248). Ці числа були не типово високі, бо, як переконався В. Квіслінг, представник комісії Нансена для України, совітські чиновники звичайно зменшували число голодуючих в Україні (д. 487). Все ж таки навіть з офіційних джерел було видно, що під час перших 8-9 місяців голод зростав шаленим темпом. В половині грудня 1921-го року не

¹ В дужках подані числа документів у збірнику. В цитатах збережено ортографію оригіналу.

мали поживи 2,600,000 людей, місяць пізніше це число зросло до трьох мільйонів, в лютому вже було чотири мільйони голодуючих, а в березні — п'ять (дд. 224, 274, 297, 487). Згідно з заявою Квіслінга у вище згаданім звіті, писанім в березні, на початку того ж місяця голодувало 4,200,000 людей. На початок травня Квіслінг передбачав 5,500,000 голодуючих, а до жнив це число повинно було збільшитись до 6 або навіть 7 мільйонів. Цифри Квіслінга були часто вжиті українськими газетами як фактичні числа голодуючих (дд. 387, 428, 442, 498, 529, 609). В середині червня майже всі газети передали вістку бостонського часопису «Christian Science Monitor» про 8 мільйонів голодуючих в Україні (д. 497). Знов же з іншої статті довідуємося про голодування 9 мільйонів осіб (д. 639). Багато нижчі і, без сумніву, умисно знижені числа давав совітський У.Ч.Хрест у звіті з вересня 1922 р. (д. 726).

Властиво, з приходом літа, коли з'явилася нова городина і збіжжя та завдяки допомозі закордонних організацій, число голодуючих зменшилося; газети повідомляли про 4 мільйони їдців, які влітку потребували помочі (дд. 670, 711, 717, 721). Восени число голодуючих знову збільшилося, а взимку запанував жахливий голод, хоча не в тих розмірах, що попереднього року. На переломі 1922-23 років було понад мільйон голодуючих (д. 779), а в квітні понад 4 мільйони (д. 801). Побоювання деяких газет про 9,000,000 голодуючих в зимі 1922-23 р. (д. 579), на щастя, не здійснилося. Про смертні випадки на другому році голоду маємо дуже мало інформацій, але такі випадки були (дд. 708, 756, 790, 801). Голод поборено аж в половині 1923 р. (д. 817).

На відміну від голоду тридцятих років, скерованого проти селянського населення всієї України, голод двадцятих років охопив головню південну Україну, але там він захопив міста разом з селами. Жахливо потерпіли Одеса, Херсон, Миколаїв та інші міста (д. 797). Ще гірше постраждало сільське населення в таких повітах як Гуляй Поле (дд. 319, 350) та Мелітополь (дд. 254, 368) в запорізькій губернії. Голод вигнав сотки тисяч втікачів з Росії в Україну, де вони часто входили в криваві сутички з місцевим населенням (дд. 28, 82). Утікали також і з голодуючих повітів України (д. 23). Шляхи південної України були закидані трупами (д. 222). Терпіли духово і фізично науковці і працівники культури (д. 195). Найбільше страждали діти — особливо сироти (дд. 338, 373, 376), яких офіційно нараховували понад 700,000. Італійський комуніст був свідком, як в Одесі червоноармійці відбирали в дітей поживу, як діти борюкалися з собаками за кусок м'яса, а малолітні дівчата віддавалися морякам за хліб (д. 544). Літком 1922 р., «Укр. Голос» повідомляв, що торгівля неповнолітніми дівчатами стала звичайним явищем, бо навіть матері продавали 10- або й 8-літніх дітей за кусок чорного хліба (д. 560). Діти були також першими жертвами людоїдства (дд. 236, 347, 446), широко розповсюдженого через голод. Від голоду люди опухали (д. 254), а опісля висихали на скелети. Ходячі трупи їли псів, котів, макуху, лободу, здохлу худобину, падло; вони розривали звезені трупи, а то й викопували з могил уже похованих (дд. 303, 368, 529). У відчаю одні божеволіли (д. 350), другі відбирали собі життя (д. 235), а ще інші впадали в апатію (д. 338).

Людей, виснажених голодом, часто добивав холод або косили епідемії. Попродавши або вимінявши на харчі всю одягу, не маючи за що купити палива, голодуючі залишалися на ласці негоди. Палили дахи, меблі, дерев'яні устаткування. В містах вирубували парки, руйнували колишні престижні будинки. І все ж таки замерзали — замерзали в поїздах (д. 245), замерзали при дорогах, замерзали в хатах, замерзали навіть по лікарнях. Інші ж знову піддавалися пошестям холери й тифу, рознесених по всій Україні сотками тисяч втікачів з Росії (дд. 270, 358). В липні 1921 р. денно захворювали на пошесті 10,000 осіб (д. 12). За 9 місяців 1921 р. зареєстровано в Україні 140,000 випадків висипного тифу, 260,000 поворотного тифу, 105,000 черевного тифу, 13,000 холери і 35,000 віспи (д. 373).

Високий відсоток хворих людей — часом 50 %, або й більше — вмирало (дд. 443, 556, 591). За один день в січні 1922 р., в Києві занедужало 3,030 людей на тиф і 108 на холеру; на першу хворобу померло 109 осіб, а на другу 3 (д. 246). 29-го червня в Одесі померло 103 осіб від холери (д. 576). Працівник АРА д-р МекЕл-рой повідомляв у липні того ж року, що в Україні нараховують 500,000 випадків холери та до 1,000,000 захворювань на тиф і що в першому випадку смертність виносить 60%, а в другому «тільки 10 процент[ів]» (д. 601).

Друковані документи дуже скупи на точні дані про число людей, які померли від голоду під час цих двох років. В деяких статтях вжиті цифри «мільйон» або й «мільйони» (д. 481, 598, 609), але авторам очевидно ходило не про точні дані, а про колосальність трагедії. Не можна брати дослівно повідомлення «Укр. Голосу» про загибель з голоду в Україні 7 мільйонів українців і 3 мільйони «чужинців, що жили на Україні» (д. 790). Існують окремі цифри про поодинокі міста й території, але знову ж тут охоплені не весь період голоду, а лише обмежений час. В одному з документів читаємо, що в місяці березні 1922 р. міліція назбирала по вулицях міста Одеси 1,060 трупів (д. 496), в другому, що денно там знаходять від 500 до 1,500 трупів (д. 616), а в третьому, що там денно вмирає від голоду і хворіб 2-3,000 осіб (д. 528). За неокреслений час в дніпровському повіті померло 5,000 осіб, а в херсонському 5,400 (д. 506). За два місяці на початку 1922 р., в запорізькій губернії загинуло 16,000 людей (д. 33). «Укр. Голос» цитував у вересні повідомлення відділу здоров'я Ліги Націй про те, що «в харківському окрузі Росії» сего року вмирали люди по 40,000 на місяць», і що «між 1 і 20 мартом вмерло з голоду 125 тисяч людей» (д. 692). У попередньо згаданому звіті Квіслінга, який він писав у березні, сказано, що не буде перебільшеним ставити 10,000 як щоденне число жертв від голоду в Україні. Ту саму цифру повторив у липні британський лікар д-р Гейг (д. 595). В серпні газети передали вістку про місто Херсон, де від листопада до квітня померло 38,000 (д. 638).

Після жнив 1922 р. смертність, спричинена голодом, зменшилась, але не зникла повністю. Зате дані про смертні випадки стали більше скупі. Все ж таки в січні 1923 р. «Кан. Фармер» писав, що в тираспольському і бірзульському повітах за минулий місяць зареєстровано 820 випадків голодової смерті (д. 756).

Не завжди можна було розрізнити, чи людина померла від голоду, чи від хвороби. Фактично, смерть була часто спричинена і одним, і другим. В листопаді 1921 р. «Кан. Українець» твердив, що в Харкові холера денно забирає 15,000 людей (д. 132). Укр. Червоний Хрест давав багато нижчі цифри, але й він визнавав у вересні 1922 р., що лише за перших 7 місяців того року від холери померло 27,660 осіб, а від тифу 23,723 (д. 726). Вмирали також люди від цинги (д. 196). Як бачимо з вище наведених прикладів, інформації про кількість смертних випадків спричинених голодом, холодом і епідеміями, були неточні і навіть суперечливі. Власне кажучи, проблема числа жертв трагедії двадцятих років залишається нерозв'язаною по сьогодні. Все ж таки, на підставі навіть тих неповних даних, які були надруковані канадськими газетами, можна припускати, що померло тоді від голоду, холоду і пошестей не менше одного мільйона людей.

Хоча українські часописи в Канаді згадували про голод в Україні вже в липні і серпні, українська спільнота не відразу усвідомила масштаби цієї трагедії. До кінця 1921 року ці вістки не викликали того загального хвилювання, якого можна було сподіватися. Противно газети присвячували багато уваги добре розголошеному голодові в Росії. Совітофільські «У.Р.Вісти» повідомляли про страхіття голоду в Поволжі і про широко закроєну міжнародну акцію допомоги голодуючим (дд. 15, 44, 72, 166). Ще більше зусиль газета присвячувала на те, щоб zorganizувати в Канаді допомогу голодуючим в Росії — про що буде мова далі. Антисовітські часописи також стежили за розвитком ситуації в Росії; їх головну турбували наслідки цієї катастрофи для України, а саме — навала го-

лодного населення з Росії (дд. 51, 67, 83, 110) та насильне стягування харчового податку на покриття потреб у Росії (дд. 12, 19, 30, 121).

Інформація про голод в самій таки Україні була спершу обмежена і суперечлива. «У.Р.Вісти» не присвячували цій темі особливої уваги до кінця 1921 р. Правда, 21-го вересня була згадка про «страшний голод і пошести в Росії і на Україні» (д. 90), а 1-го жовтня поміщено повідомлення з Харкова про створення комісії допомоги голодуючим в українських губерніях та про рішення цієї комісії, що допомога в катеринославській, запорізькій, донецькій і одеській губерніях стала необхідною (д. 98). Після того було пару натяків на погану економічну ситуацію в Україні (дд. 126, 141), але всі ці тривожні вістки були нейтралізовані повідомленнями про добрий врожай в Україні (д. 89), про можливість експорту українського збіжжя (д. 46) та про те, що навіть ті губернії, в яких були погані жнива, дадуть собі раду (д. 147). Багато також писалося про ту значну допомогу, яку Україна давала голодуючій Росії (д. 141, 147). Це знову ж заспокоючі вістки: якщо Україна може дати Росії 60 мільйонів пудів збіжжя (досить, щоб прохарчувати 6,000,000 людей через цілий рік), то який же може там бути голод?

Радикальна зміна в трактуванні голоду «У.Р.Вістами» прийшла на переломі 1921-22 рр. 21-го грудня газета писала про голодуюче населення «Приволжа і неврожайних місцевостей України» (д. 168), а десять днів пізніше помістила повідомлення про заходи харківського уряду² дати голодуючим губерніям України допомогу збіжжям (д. 179). На Різдво газета повідомила, що голод в одеськім повіті «не менший Надволжа» (д. 187). Були ще дві згадки про голод в січневих числах «У.Р.Вістей» (дд. 193, 204). Нарешті 4-го лютого редакція звернулася до читачів з довшою статтею, в якій повністю визнала економічну катастрофу в Україні і апелювала до українських робітників у Канаді, щоб вони дали допомогу голодуючим в Україні, так, як до цього часу вони давали голодуючим в Росії. При цьому редактор пригадав читачам, що із зібраних в Канаді \$53,000.00 на допомогу Росії, українські робітники зложили 70%, або \$37,000.00 (д. 218).

На початку вище наведеної статті редактор зробив дивну заяву: «Дотепер ми чули лише про голод в Приволжю, в Совітській Росії, а ось послідними часами приходять щораз більше вістей про друге мале Приволже і на Радянській Україні.» З документів видно, що ці «послідні часи» властиво тривали від липня, коли вперше про загрозу голоду написав «Укр. Голос». Та не лише націоналістичні газети писали про голод; про нього кілька разів згадували й самі «У.Р. Вісти», покликаючись на совітські джерела. Ще більше дивовижною була заява в редакційній статті з 17 червня 1922 р.: «В порівнянню з Приволжем, посуха в полудневій Україні була невеликою і обняла значно меншу часть краю. В наслідок сего голод в Приволзі почав ся вже вчасною осіню минушого року, а в Полудневій Україні аж під весну сего року [підкреслення моє — Р.С.]» (д. 509). З редакційної статті виходить, що в Україні не було голоду не лише восени, але й в зимі 1921-22 р.! Не без причини українські націоналістичні газети осуджували большевиків і їх прихильників за навмисне замовчування голоду в Україні (дд. 11, 251, 341) Редакційна стаття є прикладом замовчування трагедії в час її появи та пізнішого заперечування, що таке щось взагалі сталося.

Це творення міту про початок голоду в Україні — мовляв: «його в 1921 р. взагалі не було, а навіть якщо був, то невеликий, та й про нього ніхто не знав» — не було унікальним для українських совітофілів в Канаді. Член дипломатичної місії совітської України до Німеччини звітував до Харкова 8 червня, що попередньої осені, в час збирання харчового податку в Україні,

представникові УСРР в Німеччині прийшлося не тільки не гомоніти про загрожуюче положення в Україні, але навпаки — відбиваючи в пресі

² До 1934 р. большевицький уряд України перебував у Харкові.

напади петлюрівців, які кричали про грабіж України «московськими окупантами» і т. д., приходилось навіть приховувати дійсну ситуацію в Україні. Тільки пізніше, коли уже в совітській пресі України появились офіційні повідомлення про загрозливе становище в південній Україні, представництво УСРР в Німеччині стало давати пресі інформації про положення України на тлі голоду і розвивати деяку допомогову роботу.³

Чи не подібна ситуація склалась і в Канаді?

В українській антисовітській пресі непевність щодо питання голоду в Україні тривала коротше. В липні і серпні були вістки і про добрий урожай, і про загрозу голоду. Але вже починаючи від статті під заголовком «Голод в Україні», яка появилася в «Укр. Голосі» 31 серпня (д. 48), патріотичні газети писали про голод часто і недвозначно (дд. 56, 69, 104, 105, 123). І навіть якщо в грудні «Кан. Українець» зацитував кореспондента російської газети про «непоганий урожай» в Україні (д. 175), то з контексту статті видно, що це твердження відображало не так фактичний стан в Україні, як своєкорисливе міркування Москви.

З часом жах небувалого голоду мусів вплинути на читачів преси. В газетах появлялося чимраз більше довгих, змістовних описів і аналізів трагедії. Привертати до себе увагу статті проф. М. Грушевського (дд. 426, 516, 517, 644, 651, 695, 706, 736, 745, 767, 795), І. Герасимовича (дд. 192, 528), д-ра І. Холодного (дд. 338, 367, 368, 462, 670), В. Квіслінга (дд. 487, 524), д-ра Кириловича (д. 529), М. Григоровича (д. 534), П. Крата (д. 473), П. Костенка (дд. 398, 411, 420, 431, 438), А. Радченка (д. 551), О. Терлецького (д. 609), І. Стирського (д. 147), М. Сріблянського (дд. 579, 639) та багатьох інших. Заслужували на увагу деякі редакційні статті, дописи читачів та вірші, писані знаними і незнаними поетами. Вірш Сосюри, присвячений голодуючим в Поволжі, помістили «У.Р.Вісти» (д. 127). Незвичайно зворушливою є серія віршів О. Олеся: «Слухайте!» (д. 515), «На Україні» (д. 522), «Колискова» (д. 538); перший вірш вийшов також в англійському перекладі д-ра Гонтера під заголовком «Do You Hear?» (д. 533). Ці вірші передруковували «Кан. Ранок», «Кан. Українець» і «Укр. Голос».

Причини виникнення голоду

Зв'язок між виникненням голоду 1921 р. і попередньою посухою очевидний. Д-р Холодний добре представив наслідки посухи в своєму звіті з лютого 1922 р. (д. 338). Коли в 1916 р. по всій Україні було зібрано 14,795,666 тонн зерна, то 1921 рік дав лише 5,753,116 тонн, тобто 35.6% попередньої кількості. Нижче подана таблиця зі звіту д-ра Холодного показує катастрофічний стан в п'ятих південних губерніях:

Губернії	1916 рік: тонн	1921 рік: тонн	Менше в порівнанні з 1916 роком на
Катеринославська	1,335,716	263,900	80.2 %
Запорізька	1,219,016	298,233	75.5 %
Миколаївська і Одеська	2,694,216	810,133	70.0 %
Донецька	<u>1,572,916</u>	<u>283,183</u>	<u>80.0 %</u>
Разом	6,821,864	1,655,449	75.8 %

Коли від загальної кількості зерна, зібраного в п'яти південних губерніях, відрахувати ту частину, яка потрібна на засів (1,054,966), то до нових жнив залишалося лише 600,483 тонн, і з цієї кількості треба було забезпечити поживою людей, коней і худобу. Навіть якщо б розділити цю суму лише на людей, то на одну

³ Переклад з російського оригіналу. Підписи на листі: Aussem, Калюжний. Центральний Державний Архів Жовтневої Революції (Київ) (Далі: ЦДАЖР), ф. 258, оп. 1, спр. 264, арк. 280.

особу виходило б по 62 кг. зерна, а для річного прохарчування людини потрібно 144 кг. Отже, в губерніях, які колись доставляли велику частину комерційного збіжжя, 1921-го року не вродило навіть стільки, щоб прохарчувати місцеве населення впродовж кількох місяців.

Українські газети не сумнівалися у тому, що посуха і неврожай були причетні до виникнення голоду, але не вірили, що ці явища були одинокою причиною цієї трагедії. Було ж добре відомо, що посуха в південній Україні — це феномен циклічний і добре знаний селянам; і перед ним вони забезпечувалися відповідними запасами. Тому великого голоду в цих околицях попередньо не було і в 1921 р. сама посуха не могла б допровадити до такого лиха. Які ж були додаткові причини? Щодо цього питання газети виступали з позицій своїх таборів — совітофільського і антисовітського: «У.Р.Вісти» складала вину на підривному роботі зовнішніх і внутрішніх ворогів совітського режиму; решта газет вбачала корінь зла в самому ж таки комуністичному режимі.

Нехтуючи спочатку голодом в Україні, «У.Р.Вісти» не мусіли шукати для нього пояснень. Зате у відношенні до голоду в Росії вони визнавали ті самі причини, що їх давали совітські і совітофільські речники. У відозві У.Р.Дому з нагоди створення «Комітету Помочі Голодуючим в Совітській Росії», окрім неврожаю, спричиненого посухою, згадано ще й загальне руйнування економіки (особливо сільського господарства) «протягом трох літ імперіялістичної війни», шкідливу роботу контрреволюційних банд та блокаду західних держав (д. 44). Ці твердження співпадали з офіційною лінією московського уряду і його прихильників на Заході (д. 396). Відповідальним за продовження голоду в Росії уважався також кожний, хто в Україні перешкоджав вивозові харчових продуктів до Росії. Таку особу редактор «У.Р.Вістей» описував як «бандита, який, маючи до помочі куркулів та заграничних покровителів, зриває на Україні продовольчі потяги і палить склади збіжжя, приготовленого для накормлення голодуючих [...]» (д.133). За прикладом офіційної інтерпретації подій з Харкова (д. 337), редакція пізніше перекинула ці самі причини з російського голоду на український (дд. 240, 469).

Відповідальність за голод в Україні, в opinіоnі патріотичних газет, несли самі большевики, які своєю некомпетентністю і грабіжницькою політикою привели до руїни Росію (дд. 56, 111, 121) і Україну (дд. 60, 83, 92). Червоною ниткою проникає весь корпус документів тема вивозу харчових продуктів до Росії в час до-голодового та голодового періодів большевицької окупації України. «[За] три роки большевики офіційно вивезли з України більше як 400,000,000 пудів хліба й неофіційно стільки-ж», стверджує «Укр. Голос», покликаючись на часопис «Большевик» з 28 травня, 1921 р. (д. 21). Згадані роки, це 1918—1921, коли в Україні були ще добрі врожаї і запаси. Але й після неврожаю 1921 р., товарний рух між Україною і Росією не припинявся: «на південь гонять ся порожняки, з півдня [під] особливою охороною «заброніровані» вантажні валки» (д. 10). Правда, вивозити збіжжя ставало трудніше, бо селяни не хотіли віддавати останнього зерна перед загрозою голоду. Але влада не піддавалась, кидала військовій частини на придуршення опору і продовжувала збирати «кроваві жнива» (дд. 60, 175).

Перед жнивнами 1921 р Москва наклала на Україну збіжжевий податок у висоті 117 мільйонів пудів (д. 92). Пізніше цю суму зменшували (д.162), і врешті, до 10 березня, зібрали 71,119,200 п. (д. 524). Окрім того зібрано також 3,381,900 п. бараболь, 2,272,200 п. м'яса, 1,470,500 п. городини, 134,276 п. сала і 59,709 олійного насіння (та для скота 16,831,200 п. сіна, соломи і т. д.) (д. 445). Щоб мати уявлення про те, що представляв собою 71-мільйоновий податок, пригадаймо, що одного пуда вистачало на прохарчування одної особи впродовж цілого місяця. Коли взяти під увагу, що від часу звозу податку до зсипних пунктів до нових жнив залишався нецілий рік, то зібране збіжжя, в додатку до городини, м'яса, тощо, могло забезпечити життя 8 мільйонам людей. Міське населення тоді не

досягало 5 мільйонів душ (д. 292). Отже, залишалось для селян досить харчів на 3 мільйони осіб. Голоду не повинно було бути взагалі. Та в цих обчисленнях ми припускаємо, що все збіжжя мало б залишитися в Україні і було б використане для її населення. Дійсність була інша.

З газетних повідомлень видно, що під час і після неврожайних жнив 1921 р. до Росії була вивезена з України велика кількість харчових продуктів. «У.Р.Вісти» цитували депешу з 30 липня про повідомлення совітського комісара харчів, що з України вивезено 70 мільйонів пудів збіжжя для голодуючого населення Росії (д. 30). Пізніше ця сама газета переповіла за берлінським «Новим Міром» інтерв'ю з В. Авсемом, представником У.С.Р.Р. в Німеччині, який повідомляв, що «ті 75 мільйонів пудів хліба, що раніш мали бути продані на заході, Україна змушена вивезти до голодуючої Росії» (дд. 141, 147). Коли взяти до уваги, що газети друкували ці повідомлення ще тоді, коли селяни лише починали звозити харчові податки, то стає ясно, що згаданий експортний фонд складався із запасів збіжжя попередніх років (д. 121). Скільки ж було вивезено збіжжя зі жнив 1921 р. — трудно сказати. У документах говориться загальними термінами: «більшевики все вивозять в Московщину» (д. 151), «карні загони вступили на Україну для збору хліба» (д. 175), «Москва і Петроград стягли з України стільки засобів хліба, що лиш було в їх силі» (д. 221). Згідно з офіційними заявами харківської влади, Україна післала для голодуючих Поволжя 500,000 тонн, або 30,000,000 пудів збіжжя (дд. 247, 338, 487). Редактор «Укр. Голосу» підрахував вивіз збіжжя з України з урожаю 1921 р. на 101 мільйон пудів (д. 524). Але він потрактував увесь податок того року — 71,000,000 пудів — як збіжжя до вивозу, а на таке твердження нема доказів. Все ж таки, навіть якщо б враховувати лише ті вивози, про які говорять самі совітські джерела, себто тих від 60 до 70 мільйонів експортного фонду плюс 30 мільйонів зі жнив 1921 р., то вийде сума, близька до числа поданого «Укр. Голосом». А це — харч для 10 мільйонів людей! І навіть якщо б взяти лише тих 30,000,000 п. з врожаю 1921 р., то і ними можна було нагодувати 3,000,000 осіб. Не диво, що українські патріотичні газети уважали головною причиною голоду в Україні не посуху, а вивіз збіжжя до Росії (дд. 320, 445, 461, 551).

Звернім увагу на податок, зібраний в п'ятьох голодуючих губерніях, згідно з офіційними цифрами, поданими в совітських газетах і передрукованими «Укр. Голосом» (д. 524):

Запоріжжя	3,385,400 пуд.
Донеччина	1,380,400 пуд.
Катеринославщина	1,003,400 пуд.
Миколаївщина	1,571,300 пуд.
Одещина	<u>4,973,700 пуд.</u>
Разом	12,314,200 пуд.

Така кількість збіжжя представляє однорічне забезпечення одного мільйона людей. А що з ним зроблено? — велика частина його, якщо не більшість, була вивезена поза межі українських голодуючих губеній!

На це ставлення совітського уряду до нестачі поживи в південних губерніях України вказав Мануїльський, комісар сільського господарства в харківському уряді, на з'їзді комітетів незаможних селян (д. 421):

Ми мали в п'ятьох губерніях (Донеччина, Запороже, Катеринославщина, Миколаївщина, Одещина — Р.С.) зібрати близько 350-400 мільйонів пудів хліба, а зібрали тільки 32 мільйони. [sic: мабуть повинно бути 82 — Р.С.] Для того, щоб прогодувати населення по голодній нормі, рахуючи по пуду зерна в місяць на людину та на худобину, треба 98 мільйонів пудів.

Ми маємо тільки 82 мільйони. Значить не вистарчає 16 мільйонів. Се значить, що в п'яти губерніях і насамперед на Запорожі й на Донеччині,

сі 16 мільонів буде покрито коштом загибелі населення і худоби [підкреслення моє — Р.С.], руїни селянського господарства.

На півдні України бракувало 16,000,000 пудів збіжжя, щоб врятувати населення від голоду. Цей недобір українські селяни мусіли покривати самі — «коштом загибелі» — в той час як їхній «робітничо-селянський» уряд далі стягав з них податки і вислав до Росії два рази стільки зерна, скільки бракувало на півдні України. Чи відчув хто з читачів «У.Р.Вістей» іронію в передрукованім з «Селянської Правди» пропагандивнім кличі на підтримку податкової кампанії: «Продподаток не зберем — усі з голоду помрем. Пропаде уся біднота [...]» (д. 129). Адже ця біднота південної України якраз і була тою першою жертвою голоду після того, як з неї стягнули податок.

Додатковим тягарем для українських селян був вплив великої кількості люду, якого Україна мусіла утримувати. Тут, в першу чергу, треба зарахувати військові частини, зосереджені в Україні нібито для охорони кордонів від Румунії та Польщі, а насправді для того, щоб вони харчувалися за кошт України (дд. 22, 519, 528) та помагали у вивозі збіжжя до Росії (дд. 83, 162, 251). Не менш застрашуючою була ляхівина голодних біженців з Росії (дд. 51, 66, 67, 221). Вони йшли двома потоками: офіційною евакуацією і самотужки. Україна також зобов'язалася взяти 75,000 бездомних дітей з Росії (д. 97), але уже до 4 листопада 1921 р. їх прибуло понад 100,000 (д. 164), і «самотік» не припинявся. Для них Український Червоний Хрест організував прийомні пункти на станціях та по більших містах (д. 185). Часто українське населення ворожо ставилося до втікачів з Росії, особливо до тих, яких совітська влада використовувала «при стяганню харчового податку» (д. 67), та тих, яких селяни вважали за нових колоністів (д. 82). Через ці додаткові війська і втікачів Україні прийшлося ділитися своїми мізерними запасами зі сотками тисяч нових ідців. При тому харчові запаси нищила некомпетентність адміністрації, яка допускала до того, що сотні тисяч пудів зерна і десятки тисяч пудів сала гнило на зсипних і звозних пунктах (дд. 33, 528).

До податків, наложених на селян («продрозкладки» або реквізиції «лишків» та «продподатку» або податку, базованім на кількості землі), і з яких велика частина йшла просто на потреби Москви й голодуючого населення Росії, треба додати окремо зібрану примусову допомогу для голодуючих у Поволжі (д. 147). Ще в літі 1921 р. в Україні створено комітети, які до початку 1922 р. займалися майже виключно допомогою голодуючим в Росії (дд. 72, 177). До українських урожайних губерній уряд «приєднав» кілька неурожайних російських губерній «для прогодування» (д. 249). 24-го вересня «У.Р.Вісти» повідомляли, що «висла-но до околиць, навіщених голодом, 30,000 пудів хліба, 120,000 пудів риби [...]» (д. 93). Висилали допомогу на Поволжя і з голодуючих губерній України. «З Одеси відійшли поїзди з товарами і збіжем, зібраними місцевим населенням в користь голодуючих», писали «У.Р. Вісти» 17 грудня (д. 165). Ц.К. К.П.(б.)У. організувало спеціальні «недільники» праці на користь голодуючих в Росії (д. 168). «Добровільні» пожертви українського населення для голодуючих над Волгою стягали цілий рік, навіть після офіційного визнання голоду в Україні (д. 324). В лютому 1922 р. в Україну приїздив голова В.Ц.В.К., Калінін, маючи за ціль «управильнене достави харчевих засобів з України» до Росії (д. 325). Місяць пізніше представник д-ра Нансена на Україну дивувався збиранням пожертв для Поволжя в місті Николаєві, яке саме голодувало (д. 487).

Що з України за сільськогосподарський рік 1921-22 вивезли велику кількість харчових продуктів в Росію, було відомо в Канаді як українським патріотам, так і українським комуністам. І одні, і другі писали про це в своїх газетах. Але тоді, коли прихильники патріотичного табору трактували вивіз харчів як ще один доказ експлуатації України Росією та бачили в ньому головну причину голоду, то для оборонців совітської України це був вияв пролетарської солідарності і братньої допомоги — вчинок, гідний наслідування. В березні 1922 р. просовіт-

ський Комітет Помочі Голодуючим в Радянських Республіках звертався до українських робітників в Канаді такими словами:

Знайте, що Радянська Україна дала голодуючому Приволжю десятки мільйонів пудів збіжжя, *перед лицем свого власного голоду* [підкреслення моє — Р.С.]. Сей товариський і героїчний поступок ніколи не забуде пролетаріят Радянської Федерації. [...]

Ми повинні поступити так як поступали робітники і селяни Радянської України, які перед лицем власного голоду щедро жертвували голодуючим Приволжя. [...] (д. 297).

Таке цинічне ставлення до вимираючого населення в Україні перекликалося з голосними заявами в тогочасних радянських публікаціях. І. Герасимович, перший дослідник цього голоду, цитує в своїй добре задокументованій монографії радянську статтю з березня 1922 р.: «Особливий героїзм виявляють неможливі в голодних місцевостях. Всі ми загинемо з голоду, аби лишень врятувати революцію! — кажуть неможливі гуляйпільського повіту з Запоріжжя».⁴

Цей «товариський і героїчний поступок» не був цілковито забутий, але в радянській історіографії перейшов цікаву метаморфозу. Дослідники цієї доби пізніше мусіли уже писати не про допомогу Україні Росії, але про «взаємну [підкреслення моє — Р. С.] допомогу під час голоду трудящих України й Росії»⁵. Проте у виступі Раковського на шостому Всеукраїнському з'їзді Рад, в грудні 1921 р., мова йшла дуже ясно лише про допомогу, яку Україна мала дати Росії: про жодну «взаємну допомогу» не було й згадки (д. 226). Не піднімав теми «взаємної допомоги» й президент В.Ц.В.К. Калінін, об'їхавши, два місяці пізніше, урожайні губернії України із завданням збільшити вивіз харчових продуктів до Росії (дд. 310, 325). Не робили собі жадної ілюзії щодо «взаємної допомоги» й учасники Другого Всеукраїнського з'їзду неможливих селян, який відбувся в Харкові при кінці квітня 1922 р. Ось що писали харківські «Вісти» з нагоди цього з'їзду: «Людність найбільш родючих районів України корчить ся в тяжких передсмертних муках від голоду. Братної помочі від робітників і селян Росії жадати не має чого, бо там своє ще лютіше горе [...]» (д. 366). Братня допомога зводилася до того, що Україна посилала Росії харчі, а Росія посилала Україні порожні вагони (д. 19) та голодних робітників, селян і червоноармійців, які помагали перепроводжувати ревізицію збіжжя для вивозу (дд. 67, 83, 92, 162)

Західня допомога і гра в «суверенність»

Аналізуючи в серпні 1922 р. економічні труднощі, які Україна зазнала за минулий рік, Раковський публічно визнав, що «низку українських губерній, що їм шкодило, офіційно за голодні не визнавало ся і тільки в марті було дозволено міжнародним організаціям допомогати населенню» (д. 697). Ця заява вірно відображує ту політику радянської влади, яка довела Україну до голоду.

Після короткого вагання, уряд Леніна рішив визнати неврожай і голод в Росії і уже в липні поробив заходи для рятування голодуючого там населення (д. 14). Президент В.Ц.В.К. Калінін оглянув усі загрожені губернії (д. 85), які були офіційно визнані голодуючими і звільнені від збіжжевого податку. Уряд видав заклик до інших губерній дати голодуючому населенню допомогу; рятункові комітети були створені в Росії (д. 18), а Україну й Білорусь було втягнуто в допомогову акцію (д. 15). Москва також звернулася за допомогою до всього світу:

⁴ І. Герасимович, *Голод на Україні*, Берлін, Бібліотека Українського Слова, 1922, стор. 200.

⁵ О. М. Мовчан, «Братерська взаємодопомога трудящих України і Російської федерації в боротьбі з голодом (1921-1922 рр.)», *Український історичний журнал*, 1982, № 10, стор 79-88

Ленін вислав заклики до міжнародного пролетаріату (д. 32), Горкий звернувся до світової інтелегенції, а патріярх Тіхон до західніх церков (про останні два звернення наші газети чомусь мовчали). В усіх цих закликах мова йшла лише про голод в Росії. Україну ігнорувалося до тої міри, що коли совітський У.Ч.Х. звернувся перший раз до Міжнародного комітету Ч.Х. в Женеві з проханням допомогти голодуючим, то в просьбі говорилося не про Україну а лише про Росію. Отож не диво, що перші вістки про голод в Україні Захід зігнував, а на пізніші мало звертав уваги. Уся увага на Заході, як і в «Совдепії», була сконцентрована на голоді в Росії.

На заклик подати поміч голодуючій Росії Захід відгукнувся позитивно, незважаючи на свою недавню інтервенцію по стороні «білих» в російській громадянській війні. Вирішили рятувати голодуюче населення різні інтернаціональні та національні організації: Міжнародна федерація праці (д. 31), Міжнародний комітет Червоного Хреста (д. 37), Комітет д-ра Нансена (д. 62) та інші (д. 26, 38, 52, 73, 140). Найбільше допомоги могла дати — і дала — Америка, через АРА (American Relief Administration) (д. 49). Влітку 1922 р. вона годувала більше людей, ніж усі інші організації разом взяті. Своєрідність праці АРА полягала в тому, що вона зорганізувала свою власну сітку працівників, рекрутуючи вищі керівні кадри з американців і добираючи нижчі кадри і працівників з місцевого населення. При тому АРА зберегла повну незалежність від совітських органів влади (д. 36). Тому, що совітський уряд хотів підпорядкувати собі всі допомогові організації, то АРА усе була в неласці і влада толерувала її лише задля величезного обсягу її допомоги⁶. Улюбленцем совітської влади був д-р Нансен, і хоча його комітет не міг дати й десятої частини того, що давала АРА, та д-р Нансен ішов на уступки режимові і тому «соввлада» була ним задоволена (д. 724).

Допомога із Заходу приходила в двох варіантах: приватні пакунки і публічне годування. За гроші, вкладені в бюрах АРА або інших організацій на Заході (звичайно в сумі одної або більше десятків доларів), дана допомогова організація видавала на ім'я призначеної особи в совітських республіках харчові продукти, а згодом також і одяг та взуття вартости депозиту (дд. 125, 148, 203). В такий спосіб громадяни західніх держав могли допомогти своїм голодуючим родичам чи приятелям. Окрім того, різні допомогові організації відкривали в голодуючих місцевостях громадські кухні та їдальні, де видавали теплу їжу, в першу чергу голодуючим дітям. Для того, щоб мати дозвіл на здійснення тої чи іншої форми допомоги, західні організації мусіли наперед підписати відповідні договори з совітською владою (д. 28). На початку вся західня допомога типу публічного годування йшла лише до Росії. Наприклад, АРА відкрила свої кухні в Росії ще в серпні 1921 р. (д. 71), а в Україні аж 30 квітня слідуючого року (д. 625). Дещо інша ситуація склалась у відношенні до пакунків, бо більшість тих, хто одержував їх, жили не в Росії, а в Україні і Білорусі.

Бажаючи спрямувати всю допомогу до Росії, совітська влада робила відповідні заходи, щоб не допустити її до інших республік. З цієї причини голод в Україні був замовчуваний у відозвах до Заходу і про нього не згадувалося в режимовій пресі. «Укр. Голос» писав на цю тему в серпні 1922 р.:

Голод на Україні зачав ся минушого року після жнив. Вісти про голод розійшли ся були тоді в світ. І Український Голос згадував тоді про се. Та несподівано всі вісти про голод на Україні урвали ся. «Радянське» правительство наказало «радянській» пресі мовчати про голод на Україні а писати тільки про голод над Волгою. Представникам «радянської» України за кордоном заборонено згадувати про голод на Україні (д. 658).

⁶ Совітська історіографія трактувала АРА як троянського коня, якого американці післали для розбиття совітської влади. Див.: *Історія Української РСР*, т. 2. Київ, 1967, с 183

На підтримку цих здогадів можемо навести два випадки з поведінки совітських службовців.

В листопаді 1921 р. АРА звернулася до відповідних органів влади в Москві з проханням дозволити її представникам поїхати в Україну для перевірки там ситуації. Відповів їй А. Ейдук, представник совітського уряду до АРА, заявляючи, що в Україну нема чого їхати, бо там є збіжжева надвишка, з якої Україна посилає допомогу для голодуючих на Поволжі. Ейдук також просив, щоб «АРА не ділила свої сили, а скеровувала їх повністю на Поволжя»⁷. Негативне ставлення московських чиновників до потреб України мало змінилося і в наступному році, коли український голод нарешті став офіційно визнаним. Бажання В. Аусема і Н. Калюжного, представників У.С.Р.Р. в Німеччині, виступити з окремою доповіддю на міжнародному конгресі просовітських допомогових організацій в Берліні в липні 1922 р., була засуджена Ейдуком і Мюнценбергом, головою міжнародної робітничої організації допомоги голодуючим. Врешті був вироблений компроміс, згідно з яким головний доповідач, Смідовіч, мав включити в своєму виступі матеріяли про Україну, а Аусем і Левицький мали накреслити специфічні проблеми України в додаткових повідомленнях. Включення інформації про Україну підтримала американська делегація, звертаючи увагу на велике число українських робітників в Америці та на те, «що звичайно завжди гомонять про поміч для Росії, не споминаючи про Україну, де голод не менший, ніж у Поволжі»⁸. Але Смідовіч не дотримав слова, «наведені [ним] цифри відносилися майже виключно до Поволжя, і ні одним словом не споминалось Україну». В його кінцевій доповіді про «Україну, само собою, не споминалось, мовби вона зовсім не входить в сферу дальшої роботи.»⁹

Незважаючи на таке «запопадливе піклування» українським голодуючим людом з боку большевицької влади, західня допомога таки дійшла до України значною мірою завдяки місцевому жидівському населенню. Ще до великого голоду двадцятих років жиди в Україні діставали допомогу від Американського з'єданого жидівського розподільного комітету (American Jewish Joint Distribution Committee), який звичайно називали «Джойнт» (д. 3). Допомогову акцію «Джойнт» продовжував після вісток про голод в Росії (д. 52), а в жовтні рішив зібрати \$14,000,000 для рятування бідуючих жидів у східній Європі і совітських республіках (д. 117). Можливість купувати в АРА пакунки для рідних і друзів найбільше використовували американські жиди для посилок під-совітським жидам, які з історичних причин в більшості знаходилися в Україні і Білорусі. Голод у південній Україні захопив і жидівське населення, а тому що до того часу багато жидів виїхало з України на Захід, то більшість замовлених пакунків в АРА йшла в Україну і Білорусь. АРА опинилася перед потребою відкрити розподільні станції в головних українських містах, а «Джойнт», як одна зі складових організацій допомогової акції в Росії, робила тиск на АРА, щоби відкрити в Україні ще й громадські кухні та їдальні. До цього прийшло на початку 1922 рр.¹⁰

Західня допомога була допущена до України лише після того, як — за словами американського історика — харківський уряд зіграв «надзвичайну комедію»¹¹. Після першої невдачі, АРА таки добилася дозволу відвідати Україну і в листопаді 1921 р. д-р Л. Готчисон і д-р Ф. Голдер прибули до Харкова. У відсут-

⁷ Цитовано в Н. Н. Fisher, *The Famine in Soviet Russia, 1921-1923: The Operations of the American Relief Administration*. New York, 1927, стор. 248.

⁸ Переклад з російського оригіналу. Центральний Державний Архів Громадських Об'єднань (Київ) (Далі: ЦДАГО), ф. 1, оп. 20, спр. 1034, арк. 69-70.

⁹ Там же, арк. 80.

¹⁰ Акція АРА і «Джойнту» детально описана в книжці Фішера, розділ XI.

¹¹ Ця комедія гри в суверенність описана Фішером на стор. 247-253.

ності голови уряду, Х. Раковського, американську делегацію прийняв М. Скрипник, комісар внутрішніх справ, який в цей час заступав Раковського. На запитання, чи Україна бажає допомоги АРА, Скрипник відповів, що Україні конечна допомога, але що перше треба підписати окремий договір з українським урядом, бо Україна є незалежна держава і тому договір АРА з московським урядом України не стосується. Здивовані й обурені таким «українським націоналізмом», американські делегати заявили, що на думку АРА попередній договір зобов'язує усі совітські республіки і що делегація не має уповноваження укласти окремої угоди. Все ж таки документ такий був підписаний в Москві Гаскелом і Раковським 10 січня 1922 р. В угоді застосовано до України два попередні договори АРА з Москвою: а) з 20 вересня 1921 р. про прилюдні кухні і їдальні, і б) з 19-го жовтня 1921 р. про перевіз, зберігання і розподіл пакунків. Повідомляючи про договір України з АРА, «У.Р.Вісти» підкреслювали, що «українське радянське правительство зажадало було окремих документів [себто, окремого договору — Р.С.] з огляду на це, що Радянська Україна є незалежною республікою» (д. 202).

Наслідуючи американську делегацію, деякі історики трактували поведінку Скрипника як вияв українського націоналізму. Такий «націоналізм» передового українського большевика був би передчасним у 1921 р., бо тоді Скрипник ще вірно виконував волю Москви. Режисера театральної постановки з американською делегацією треба шукати в Москві, а не в Харкові. В той час уряд Леніна старався здобути визнання від Заходу для совітського режиму як законної влади на всій території, завойованій Червоною армією. Москва уважала навіть недержавні договори з американськими організаціями за свого роду де факто визнання совітського режиму. Мабуть не випадково совітська пресова служба представляла повідомлення про ризький договір з АРА як договір «між Америкою і Росією» (д. 36). Зі свого боку американці всюди підкреслювали, що це лише приватний договір, який дозволить гуманітарним організаціям, згрупованим під егідою АРА, подати допомогу голодуючому населенню в Росії, і що ця угода ніяк не становить визнання совітського режиму. Окремий договір з харківською адміністрацією совітська влада вважала однозначним з визнанням У.С.Р.Р.

Офіційне визнання У.С.Р.Р. було потрібне для большевиків з двох причин. В Україні таке визнання відібрало б у ворогів режиму усю надію на допомогу з-за кордону для дальшої боротьби з совітським режимом. На Заході воно анулювало б попереднє визнання Української Народної Республіки і звільнило б західні держави від колишніх зобов'язань супроти У.Н.Р. Пригадаймо, що в 1921 р. війська У.Н.Р. були ще інтерновані в Польщі і Румунії, українські дипломатичні місії втішались напівофіційним визнанням з боку західних держав, а Німеччина і Австрія ще не сплатили Україні боргів з часів війни. В додатку до цього, на Заході була численна українська еміграція, яку большевики бажали собі приєднати, або хоча б неутралізувати. Отже, і в Україні, і за кордоном пропагандивні кличі про «суверенну і незалежну радянську Україну» мали служити не запорукою проти московського імперіялізму, а знаряддям для скріплення єдиної совітської держави та остаточного знищення залишків Української Народної Республіки.

«Суверенність» совітської України дала привід до довгої полеміки серед української громади в Канаді. Повідомляючи про договір, який «28 грудня [1920 р.] зістав заключений межі совітськими республіками Росією і Україною», «У.Р.Вісти» переповідали за агенцією «Роста» (д. 1):

Поступаючи згідно з принципом самовизначення, обидві сторони — Росія, яку репрезентували Ленін і Чічерін, і Україна, яку репрезентував Раковський — признали спільно одна другій свою незалежність і суверенність. Обидві республіки вступають у військовий і господарський союз.

Цю ленінську діалектику для приховання російського імперіялізму «У.Р.Вісти» повторяли багато разів. У вересні вони надрукували заяву з шести пунктів, яка заперечувала твердження, що «Україна знаходиться під окупацією Совітської Ро-

сії». Заява доказувала що властиво Україна «самостійна пролетарська держава», за самостійність якої «боролися [...] у великій мірі також робітники і селяни братської нам СРСР Росії», та що «всю внутрішню і закордонну політику Радянська Україна веде самостійно» (д. 54). Подібні нісенітници повторяли представники У.С.Р.Р. в Німеччині (дд. 141, 147) і в Австрії (д. 709). На підкріплення тез про незалежність газета надрукувала список 24-ох «незалежних і автономних радянських республік» (д. 146), інформувала про «українізацію» українських інституцій (дд. 200, 393), повідомляла про міжнародні дипломатичні виступи (дд. 241, 508) та звертала увагу на підписання радянською Україною договорів з іншими державами (дд. 280, 313).

Заяви комуністів заперечувала українська патріотична преса. «Кан. Українець» писав 17 серпня 1921 р., що «радянська Україна є в дійсності лише країна, яку більшовики виснажують і жадної самостійності вона не має. Се є просто генерал-губернаторство Росії» (д. 33). Два тижні пізніше та сама газета цитувала американську журналістку, соціофілку Люїзу Браянт, яка запитала голову харківського уряду, чи він «уважає Україну за відрубну, вільну і самостійну республіку, яка не має ніяких спільних зв'язей з Росією». Раковський мав відповісти: «Зівсім ні. Україна називається незалежна тільки о стільки, що має деякі свої спеціальні департаменти (міністерства), однак є нерозлучною економічно і політично зв'язана зі радянською Росією.» (д. 58). Патріотичні газети вважали Раковського маріонеткою в руках Москви (д. 70) і що лише справді незалежний уряд України може побороти голод тепер і запобігти його в майбутнім (дд. 121, 528).

Незбаром радянській владі вдалося підписати ряд договорів з сусідніми державами і в той спосіб завдати остаточний удар українським визвольним змаганням. Згідно з першою статтею угоди, яку підписали Р.С.Ф.С.Р. і У.С.Р.Р. з Австрією 7 грудня 1921 р., «представництва Української Соціалістичної Радянської Республіки і Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки в Австрії вважають ся самотніми представництвами української і російської держав в Австрії.» (д. 184). Д-р Бронський, представник радянської федерації в Австрії, знав, що «одним з наслідків австрійсько-українського договору буде ліквідація українського посольства Петлюри» (д. 209). Подібні договори У.С.Р.Р. підписала з Чехословаччиною (д. 559, 562, 569), Польщею, Італією (д. 280), Туреччиною, Литвою та іншими державами (д. 313). В травні 1922 р. комітет п'ятих держав відкинув протестну ноту українського екзильного уряду проти російської окупації України, аргументуючи, що інтереси України уже заступає «більшовицьке правительство» (д. 444). Та коли це було їм корисно, більшовики не ухилялися навіть від спадкоємства урядів Скоропадського і Петлюри. Літком 1922 р. підписано договори «на основі яких державні гроші, зложені в Австрії і Німеччині в рр. 1917 і 1918 урядами Скоропадського і Петлюри, мають бути видані правительству Радянської України». Крім цих сум, які в Німеччині становили 400,000,000 золотих марок, а в Австрії 300,000,000 австрійських корон, У.С.Р.Р. мала також дістати усе майно, закуплене Скоропадським і Петлюрою (д. 525). «У.Р. Вісти» вважали, що з поширенням рапальського договору на радянську Україну «для Німеччини перестала існувати петлюрівська Україна» (д. 744).

Одна по одній західні організації підписали договори з У.С.Р.Р. і розпочали працю в Україні (д. 726). В березні прийшли харчові продукти від д-ра Нансена (дд. 285, 516), а 30 квітня відкрилася перша їдальня АРА (д. 625). Але, як зауважив проф. Грушевський, щойно в червні «ріжні заграничні місії, вважаючи Росію вже забезпеченою, стали переносити на Україну свою акцію в ширших розмірах.» (д. 706). Найбільше допомоги прийшло від АРА, яка, згідно з українськими газетами, влітку годувала вісім мільйонів осіб в Росії (д. 653) і 1,700,000 в Україні (д. 723). Більша частина допомоги йшла дітям. В серпні 1922 р., 2/3 усіх, хто одержував поміч, діставали її з-за кордону (д. 670).

Найбільше допомоги голодуючим в Україні дала жидівська діаспора. Переважна більшість усіх пакунків, пересланих через АРА і комітет Нансена, була закуплена жидівською діаспорою для жидів в Україні. Тому, що фонди АРА були попередньо призначені на допомогу Росії, то «Джойнт» оплачував майже усі харчі, ужиті для прилюдного годування в Україні під егідою АРА (д. 624). «Джойнт» добився, щоб кухні АРА були відкриті в місцевостях зі сконцентрованим жидівським населенням, але ідальні були доступні всім голодуючим, без огляду на їхнє віросповідання. Таким чином, жидівське населення становило більшість відвідувачів ідалень АРА, але велике число нежидівського населення також користало з цієї допомоги. Іронія в тому, що найдовше прийшлося чекати українським голодуючим на допомогу від Міжнародного робітничого комітету тов. Мюнсігера. Вище згаданий липневий конгрес в Берліні рішив «перше помагати Поволзі, тоді Донбасові і на кінець решті губерній України». «До сих пор», скаржилися у своєму звіті Аусем і Калюжний, «робітнича допомога, здається, на Україну зовсім не була поширена»¹².

Досягнувши консолідації режиму в Україні і погодження з цим фактом на Заході, Москва могла тепер приступити до злиття «суверенних» республік в новий «Союз» та до остаточного усунення українських дипломатичних місій за кордоном. К.П.(б.)У. дістала доручення взяти «ініціативу» в створенні «більш тісного об'єднання Радянських Республік», яке б мало «одну політику» й «одну спільну військову організацію», з «єдиним центральним господарським і фінансовим органом в Москві» (дд. 731, 740). «Тепер гра скінчена», писав за львівським «Ділом» «Укр. Голос» 15 листопада 1922 р., «комедію відіграно й знову виступає на сцену стара, давно знайома, єдина неподільна Росія.» (д. 731).

Українська діаспора на допомогу голодуючим

Перше ніж шукати допомоги за кордоном, харківський уряд нормально повинен був розпочати рятувальну акцію з власних ресурсів. Здавалося, що так воно й було. Ще 1 жовтня 1921 р. «У.Р.Вісти» повідомляли, що при В.У.Ц.В.К. створено комісію допомоги голодуючим в українських губерніях (д. 98). Шість тижнів пізніше «Кан. Українець», цитуючи одеські «Вісти», писала, що вище згадана комісія «визнала потрібним в першу чергу помагати голодуючим Українцям» (д. 135). З початку грудня того ж року Українська Економічна Рада ухвалила дати голодуючим губерніям 6,000,000 пудів збіжжя (д. 204). Та ця допомога залишилася на словах і на папері (д. 551). На VI Всеукраїнському З'їзді Рад 18 грудня 1921 р. Раковський признався, що, об'їхавши деякі повіти голодуючих губерній, він побачив, що «державне піклування фіктивне» (д. 226). Держава не лише не давала селянам жодної допомоги з того податку, що з селян збрала, але перешкоджала селам і волостям в їхній ініціативі рятувати місцеве населення. З офіційних документів довідуємося, що губернська і республіканська влади не допускали жодної місцевої ініціативи і згори навязували акції допомоги голодуючим в Росії¹³. До кінця 1921 р. голодуюче населення України — діти і дорослі, робітники і селяни — з незначними винятками, не діставало жодної допомоги від свого уряду, зайнятого справами поволжан.

Ситуація змінилася щойно в 1922 р., коли уряд дозволив українським комітетам допомоги голодуючим («допомоголод»), не перериваючи праці для Поволжя і втікачів з Росії, присвятити частину своєї уваги і своїх ресурсів голодуючим України (дд. 272, 274, 275, 277). З березня до громадського харчування було та-

¹² Переклад з російського оригіналу. ЦДАГО, ф. 1, оп. 20, спр. 1034, арк. 80.

¹³ Держ. Архів Одеської Области, ф. Р-87, оп. 1, спр. 1, арк. 24; ф. Р-5425, оп. 1, спр. 2, арк. 70.

кож залучено совітський У.Ч.Хрест, який до того часу займався лише «дітьми-збігцями», себто, втікачами з Росії. У.Ч.Х. почав громадське харчування в голодуючих губерніях, де діяльність, зокрема, поживалася в серпні, коли У.Ч.Хрест управляв 178 харчовими пунктами і видавав теплу страву 78,385 їдцям (д. 788). Того місяця 1,462,000 з 4 мільйонів голодуючих діставали допомогу — 982,000 із Заходу та лише 480,000, або одна третина, від совітських організацій (д. 670). За весь час голоду Україна мусіла продовжувати подавати допомогу Поволжю (дд. 310, 324, 520). Вище згадані цифри західної помочі не включають вклад української діаспори, який взагалі не фігурував в загальних публічних звітах.

Українська громада в Канаді почала організувати допомогу для голодуючого населення в під-совітській Україні щойно в 1922 р. Хоча і совітофіли і совітофоби знали ще в літі 1921 р. про посуху, неврожай і голод в Україні, то з газет видно, що ні одні, ні другі не присвячували цій справі належної уваги. Середовище У.Р.Дому було зайняте акцією допомоги голодуючим в Росії. Воно перше зорганізувало допомогіві комітети і зібрало на цю ціль найбільше грошей — переважно між своїми ж таки членами. Роз'єднане націоналістичне середовище було заклопотане ситуацією в Галичині, доля якої вирішувалася за дипломатичним столом переможцями «Великої війни». У відношенні до Великої України націоналісти залишилися на позиціях «визвольної боротьби», якою хотіли звільнити Україну від ворожої окупації і експлуатації; а тому, що вони уважали голод витвором большевицького режиму, вони не могли собі уявити усунення голоду без того, щоб спершу визволити Україну з-під большевизму (д. 121, 557, 579).

Перше прохання про допомогу голодуючим в Україні з'явилося на сторінках «У.Р.Вістей» щойно 18 січня 1922 р. (д. 195). Д-р Сисак просив українців за океаном подати моральну і матеріальну допомогу українським ученим, професорам і взагалі культурним колам, так як це розпочав робити «Комітет допомоги українським культурним силам на Україні» при Українській Академічній Громаді в Празі (д. 225). Редакція обіцяла порушити цю справу на річних зборах У.Р.Дому, 2 лютого. Збори, після обговорення голоду, вирішили передати на ціль голодуючих гроші, зібрані на друкарські машини в Києві. Вони звернулися до українських робітників і фермерів з проханням дати Україні допомогу, так, як це вони робили для Росії (дд. 218, 232). Вироблення механізму переведення збіркової кампанії доручено представникам У.Р.Дому, «У.Р.Вістей» та Комітету Помочі Голодуючим в совітській Росії, які рішили три тижні пізніше не «розпорошувати свої пролетарські ряди» творенням окремої організації, а розширити повноваження існуючого комітету з «допомоги Росії» на «допомогу совітським республікам» (д. 274). Ця спроба втримати спільну організацію не протривала і місяця часу, бо «на домагання товаришів з многих місцевостей» був нарешті створений окремий Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні (д. 322).

З кінцем березня 1922 р. прихильники У.Р.Дому і «У.Р.Вістей» починають інтенсивну збірку на потреби голодуючих в Україні. Кампанію розпочав великий концерт у Вінніпезі, 26 березня, на якому було зібрано \$1,158.00 (д. 331). Впродовж наступного пів року, «У.Р.Вісти» давали дуже детальні повідомлення про всі вияви допомогоюї акції для голодуючих України. Привертають до себе увагу списки жертводавців, на яких понад півтори тисячі імен (дд. 344, 359, 378, і т. д.). Між жертводавцями стрічаємо багато неукраїнських імен, при яких часто зазначена їхня національність — на одній листі з Вакав, Саск., знаходимо: Стюарт, Лій (Китаєць), Шойман, Пепин, Дейвіс, Дифінбекір, Мігдугал, Флін, Луйс, Ізингер, Колер, Сотерленд (д. 344). Для збирання грошей організували мітинги (дд. 460, 594), пікніки (дд. 502, 540), забави з танцями (дд. 336, 512), колекти по домах (д. 564); ставили концерти (дд. 317, 414, 594), театральні п'єси (д. 451); використовувалися першотравневі святкування (дд. 452, 457), та весілля (дд. 453, 471, 540). Багато робітників жертвувало південну або одноденну платню (дд. 471, 594). До кінця вересня 1922 р. комітет зібрав \$10,847.46 (д. 714), які пересилав

регулярно, по тисячі доларів, М. Левицькому, представникові У.С.Р. у Празі (дд. 382, 399, 582), на що отримував офіційні поквітовання (дд. 458, 491, 565, 686).

В той сам час середовище У.Р.Дому продовжувало розпочату ним канадську акцію на допомогу голодуючим Росії. До кінця літа 1922 р. ці дві акції відбувалися паралельно, і в них обох українці грали головну роль. Навіть після того, як У.Р.Дім почав окрему збірку для України, в «У.Р.Вістях» можна було бачити стільки само повідомлень про концерти (дд. 346, 405,), пікніки (д. 580), забави з танцями (дд. 356, 372) та інші форми збірок (дд. 372, 403), організованих українцями для голодуючих в Росії, що й інформації про акції на користь голодуючих в Україні. Повідомляючи про великодню збірку на голодуючих в Росії, яка дала \$1,668.76, редактор «У.Р.Вістей» додав від себе, що «переважаюча більшість згаданих колекторів були українські товариші і товаришки» (д. 423), а «Російський жіночий комітет помочі голодуючим Приволжа» в Кемсак складався із самих «енків» (д. 416).

Цікаво порівняти збірки в Канаді на голодуючих в Росії і Україні:

місяць і рік	для Росії	(№ док.)	для України	(№ док.)
— від липня 1921				
до січня 1922	53,000.00	(218)	0.00	
— лютий		0.00		
і березень 1922	15,202.78	(422)	1,400.75	(712)
— квітень 1922	11,852.56	(441)	3,283.07	(712)
— травень,			2,626.43	(712)
червень,			2,021.45	(712)
і липень 1922	16,541.65	(701)	1,154.40	(712)
— серпень 1922	?		311.71	(712)
— вересень 1922	?		49.65	(712)
Разом	\$95,596.99		\$10,847.46	(712)

В серпні, коли збірка для Поволжя досягла уже майже \$100,000.00, редактор «У.Р.Вістей» заявив, що «українські робітники були ініціаторами-основателями того комітету, брали в нім найдіяльнійшу участь і найбільше зложили на його руки грошей» (д. 641). Якщо це так, то середовище У.Р.Дому зложило на голодуючих в Росії принаймі \$50,000.00, а на голодуючих в Україні лише \$11,000.00¹⁴. Одночасно на Росію збирали різні інші канадські організації: уже в листопаді 1921 р., Канада дала £17,381 (д. 140), до травня 1922 р. Канадський фонд «Спасайте Дітей» зібрав для Росії \$300,000.00 (д. 436), а в серпні Канада годувала в Росії 8,000 дітей (д. 668). Про голодуючих України дбали лише українські організації і то не аж так дуже. На «первомайській» демонстрації 1922 р. у Вінніпезі, на якій

¹⁴ Згадуючи перший голод в Україні під час другого (про який він мовчав!), редактор «Українських Робітничих Вістей», М. Шатувський писав:

В 1921 році страшна посуха навістила Надволжа та південну частину Радянської України. [...] Наша організація в Канаді перша відгукнулася на те нещастя і за її активним почином створено було в Канаді Комітет Несення Допомоги Голодуючим, який зібрав поверх 65 тисяч доларів в жертвах та матеріялах і вислав для голодуючих. Зокрема наші організації ще збрали 10 тисяч доларів і вислали на Україну через представника Рад. України в Празі М. Левицького. (М. Волинець, *П'ятнацять років ТУРФДім. 1918-1933*, Вінніпег, 1933, стор 66-67.)

Читач має враження, що зібрана сума \$65,000 (властиво було зібрано більше) була розділена між голодуючими в Росії та Україні, та що в додатку до цього, Україна дістала ще \$10,000. Таке помилкове враження можна винести також з праці І. Коляски, який покликається на Шатувського. (John Kolasky, *The Shattered Illusion*, Toronto, 1979, стор. 12.) Властиво з російського фонду було асигновано Україні лише \$5,000.00 (д. 281), за які Російський Червоний Хрест в Нью Йорку вислав харчові продукти чомусь не до Одеси, а до Ревалю (Таллінну) (д. 322) і їхня доля не певна; можливо, що пізніше була ще друга посилка за \$3,000.00 (д. 662).

напевно було багато українських робітників, несли плакат «Спасайте голодуючих в навіданій голодом Росії», але не було згадано про голод в Україні (д. 409).

Українське незалежницьке середовище розпочало акцію допомоги аж влітку 1922 р., у відповідь на відозву проф. Грушевського, голови комітету «Голодним України», створеного у Відні 21 квітня 1922 р. (дд. 426, 516, 517). Подібні заклики, зрештою, видали П. Крат і В. Кузів від Євангелицького товариства (дд. 476, 518), Митрополит Липківський (д. 537), Українська Православна Церква Америки (д. 632) та галицьке товариство «Голодній Україні» (д. 542). Ще довгий час після того, як У.Р.Дім проголосив збірку на голодуючих в Україні, українські націоналістичні газети задовольнялися повідомленнями про голод в Росії й Україні (дд. 222, 248, 498), осуджуванням большевиків і їхніх прихильників за допровадження України до голодного стану і за крадіж допомогових фондів (д. 251, 320, 330, 375, 524, 536) та виявленням експорту українського збіжжя за кордон (д. 341). В липні «Кан. Ранок» повідомив про створення українського допомогового комітету в Нью Йорку (д. 583) і рекомендував посилати пакунки не через «большевицьких послів за границею», ані не через «большевицькі комітети в Нью Йорку [чи] Канаді», а лише через львівський комітет або через АРА (д. 572). В серпні «Кан Ранок» і «Укр. Голос» заохочували читачів порушувати питання голоду серед західного і, зокрема, північно-американського світу (д. 598, 609), а «Кан. Фармер» далі виступав проти допомоги і кредитів совітам (д. 639).

Українське патріотичне середовище не творило окремої організації допомоги голодуючим в Україні — цю роль перебрав на себе У.Ч.Хрест на піврічних зборах товариства 31 серпня 1922 р. (д. 690). Під час довгої дискусії було з'ясовано відношення У.Ч.Х. до справи голодуючих в Україні ось так:

У.Ч.Х. в Канаді має за задачу дбати передівсім про Буковину і Галичину, відтак у хвилі того великого нещастя, яке стрінуло Велику Україну повинен якусь суму вислати на поміч зараз, а при головній збірці на Галичину і Буковину оголосити також конечну потребу датків на Велику Україну.

Справа голодуючих на Великій Україні знову опинилася на другому місці серед канадських українців: комуністи надавали першості Росії, а патріоти — Західній Україні. Все ж таки збори У.Ч.Х. ухвалили переслати \$500.00 комітетові «Голодним України» у Відні та «подали вказівку зарядови У.Ч.Х. устроїти окрему збірку для Великої України».

В липні 1922 р. У.Ч.Хрест вислав на руки д-ра Смаль-Стоцького в Празі £161 і 1/2 для пересилки Українській Академії Наук (д. 724), а в серпні проф. Грушевський дістав \$300.00 (\$289.67 американськими) від «бувшого Українського Запомогового Комітету в Едмонтоні» (д. 695). Взагалі, збірка йшла дуже мляво. У.Ч.Хрест в Канаді дістав лише одну посилку з Торонта в сумі \$100 на загальний фонд голодуючих в Україні (д. 667), та дві з Вест Форту по \$100.00 для Української Академії Наук (дд. 728, 765, 767). На річних зборах в березні 1923 р. писар У.Ч.Х. скаржився, що товариство могло вислати лише \$1,000 «голодним братам на В[еликій] Україні» (д. 787), а у фінансовому звіті було записано лише \$950 (д. 789). Писар У.Ч.Х. пояснював причини таких скупих вислідів збірки конкуренцією з боку акції «Національної Позички», а д-р Назарук висловив побоювання про «низький стан жертвенности» канадських українців. Жертвенність меншала, коли за два попередні роки У.Ч.Х. зібрав \$50,000.00 «на поміч сорок мільонам на Великій Україні і чотиром мільонам на Буковині і в Галичині» (д. 315), то від березня 1922 до квітня 1923 до каси вплинуло лише \$5,600 (д. 789). Не було ні тієї енергії, ні запалу серед збірщиків, яку виявляли працівники У.Р.Дому. Не було добре зорганізованої збіркової кампанії. Відсутнє регулярне звітування про перепроваджені акції і зібрані фонди. У.Ч.Хрест дістав 1000 примірників книжки І. Герасимовича про голод для продажу на користь голодуючих; книжку часто оголошували газети, але не було опубліковано жодного звіту про заробіток з неї.

Якась частина допомоги зібрана обома ворогуючими українськими таборами таки доплила до берегів України. Про це свідчать хоч би тільки звіти проф. М. Грушевського (дд. 644, 695, 736, 745) та М. Левицького (дд. 686, 709). Ці пачки мали деяке значення для малої групи науковців і працівників культури, але у відношенні до мільйонів голодуючого населення цей жест міг мати лише символічне значення. Приватні особи оплачували індивідуальні пачки через АРА та інші організації порятунку. На жаль, про них газети мало писали.

Другий рік голоду: експорт збіжжя і західня допомога

На міжнародній економічній конференції, що відбулася в Газі в червні-липні 1922 р., совітська делегація старалася дістати західну позику та добитися збільшення квоти на експорт збіжжя. При тому Літвінов заявив, що «помимо виглядів на добрі жнива в Росії ратункова акція мусить бути даліше продовжувана, бо «страшні наслідки війни і заграничної інтервенції в Росії не можуть бути усунені одним добрим збором збіжжя.»» (д. 578). Захід відмовився дати совітам кредити через те, що вони не хотіли сплачувати старих боргів, а те, що совіти говорили про свій намір вивозити збіжжя з голодуючих республік і домагалися дальшої помочи від Заходу, тільки викликало скандал. Допомогові організації, які знали про критичний стан ситуації з харчами в Україні та на Поволжі, погрожували зірвати допомогову акцію. Д-р Нансен вимагав від Літвінова відкликання заяви (д. 631), а бургомістер Гаги заборонив дальшу збірку пожертв (д. 578). Газька заява Літвінова — це передвістя другого року голоду в Україні. Незабаром, незважаючи на неврожай 1922 р., Москва, трактуючи Україну як колонію, почне експортувати українське збіжжя — а українське голодуюче населення буде покинене на ласку допомогових організацій.

Що на добрий урожай в 1922 р. не було жодних шансів, вказувала передрукована 30 серпня «У.Р.Вістями» стаття, яка з'явилася 22 липня в харківських «Вістях» (д. 661). Засів озимини в голодуючих губерніях був незначний, бо селянам бракувало посівного зерна; селяни були зморені голодом і не мали робочої худоби. З посіяного цілковито згинула озима пшениця і був лише малий врожай озимого жита. З тих самих причин, селяни засіяли лише 25% засівної площі ярим зерном, і тому «навіть при сприятливих умовах населення спроможеться зібрати лише 30 відсотків потрібних йому запасів насіння та харчевих продуктів». Прийшло літо: два місяці не було дощу. «Спека неймовірна: 35-40 степенів. Були дні, що спека досягала 45 степенів». «З півдня України йдуть тривожні звістки», писав В. Блакитний в харківських «Вістях», «місцями випалено геть чисто все на нивах посухою» (д. 685).

Чого могло сподіватися населення південної України? Надії невеликі:

При рівному розподілі всього хліба-збору серед населення півд. губерній можна досягти продовольчого забезпечення на 4 місяці і в кінці листопада всі селянські родини знов таки будуть без хліба. При чому тут зовсім не береться на увагу продовольчих потреб міст. Треба ще взяти на увагу, що в дійсності рівного розподілу хліба не буде, [...] У деяких селян продовольчих запасів стачить на всю зиму, в інших — на менший час. Але багато селян нічого не засіяли, [...] (д. 661)

Газети передбачали, що на Запоріжжі «вже від жовтня пічнетесь недоїдання», а «Миколаївщина знова буде голодувати з самої осені».

При кінці літа і на початку осені подібні описи ситуації і перестороги перед голодом 1922-23 р. надсилали до Женеви представники д-ра Нансена в Україні, капітан Квіслінг (д. 603) та Жак де Ліберзак (д. 669), і до Жидівської допомогової конференції в Парижі, д-р В. Адлер (д. 718). Одночасно, на конгресі українських парламентаріїв у Відні, Р. Кедровський задекларував, що «1923 рік

буде в декілька разів більш голодний ніж 1922» (д. 557). Навіть «У.Р.Вісти» ще 9 вересня закликали українських робітників «дальше нести поміч голодуючим» (д. 685), але це вже був останній раз, бо в короткому часі У.Р.Дім замінив кампанію допомоги голодуючим кампанією помочі відбудові совітської економіки.

Нова тактика супроти голодуючої України була застосована уже у вересневому звіті совітської місії У.Ч.Хреста в Берліні. Нестача 28 мільйонів пудів збіжжя в південній Україні вказувала авторові «на неминучість нового голоду». Але «боротися з голодом треба не організацією громадського харчування [підкреслення моє — Р.С.], а усуненням тих технічних і економічних умов, які перешкоджають селянинові стати на власні ноги — в данім [випадку — Р.С.] відбудованям сільського господарства». Тому то, пояснює автор, «сього року допомога Уряду розподіляється трохи инакше, [...] центр уваги роботи переносить ся на господарську допомогу [підкреслення моє — Р.С.]» (д. 726). Конечність відбудови сільського господарства була незаперечна. Та чи мала держава право платити за це життям своїх громадян? Коли уряд Леніна вирішив «обмежити харчуванє і головні кошти дати на поміч господарству» (д. 753), то тим він засудив голодуюче населення на дальше вимирання. Бо, як це правильно зауважив К[лименко, Комісар харчування (?) — Р.С.] в харківських «Вістях»: «Опріч допомоги в справі відродження сільського господарства хліборобам протягом цілого року треба буде допомагати продовольчими ресурсами. І коли ми не досить присвятимо сій справі уваги, то зима 1922-23 рр. може бути для селян півд. губерній не менш голодною, аніж минула зима 1921-22 (д. 661)». Так воно й було! В половині жовтня Москва проголосила кінець голоду і замінила комітет помочі голодуючим комітетом боротьби з наслідками голоду. Тими слідами пішла і харківська адміністрація, хоча в серпні голова Допомогоду Петровський писав голові Помголу Винокурові, що «в Україні прийдеться боротися не стільки з наслідками голоду, як таки з голодом, охопивши ті ж [самі] райони»¹⁵. Про голод офіційна преса і совітофіли за кордоном нерядо писали, а на передодні лозанської конференції (20.XI.22 — 24.VII. 23) совітський уряд взагалі заборонив згадувати про голод в Україні (д. 752).

Голодуюче населення було принесене в жертву відбудови державної економіки та скріплення комуністичного режиму. Це не був перший раз: згадаймо хоча б «строго секретний» лист Леніна до Молотова з 19 березня 1922 р. в справі використання на політичні цілі церковних скарбів, відданих на купівлю харчів для голодуючих¹⁶. В Канаді про зловживання церковним майном і про експорт збіжжя «У.Р.Вісти» не згадували, але незалежницька преса часто писала про одне і друге. Газети з обуренням інформували про витрачування конфіскованого золота на розкішне життя большевицьких вельмож (д. 427), на пропаганду й скріплення держави (дд. 587, 615), і про вивіз церковних цінностей до Росії та їх контрабанду за кордон (д. 543).

Про пляни експорту збіжжя «Кан. Ранок» повідомляв ще в серпні (д. 627), а «Кан. Фармер» твердив, що перший транспорт хліба буде відправлений до Німеччини у вересні (д. 699). В грудні «Укр. Голос» інформував про «великі приготування до експорту збіжжя» з чорноморських портів; в самій Одесі чекало 3,000,000 пудів (д. 750). Проти експорту збіжжя протестувало населення України, особливо робітники голодуючих губерній, через які переходив транспорт на Захід. До преси дійшов засекречений текст виступу представника миколаївських робітників, комуніста Романчука, на пленумі В.Ц.В.К. в Москві. Засуджуючи проєкт, який «робітники і матроси Миколаїва формували [...] як крадіж останнього шматка

¹⁵ Переклад з російського. ЦДАЖР, ф. 258, оп. 1, спр. 323, арк. 10.

¹⁶ «Письмо В. М. Молотову для членов Политбюро ЦК РКП(б), 19 марта 1922 г.» *Известия ЦК КПСС*, 1990, № 4, стор. 190-193.

хліба у голодного робітника», він остерігав большевиків перед доведенням робітників «до крайности» (д. 761). Не поміг цей протест, як не помогли страйки залізничників (д. 779). Кораблі з українським збіжжям пливли до Німеччини, для Гамбургу і Поруря (д. 771, 801). Скільки було вивезено — невідомо, хоча напевно не сто мільйонів пудів, як це подавали газети (дд. 778, 785, 786).

Щоб рятувати голодуюче населення, західні допомогові організації піддалися совітському шантажеві і в той час, як большевики експортували збіжжя на Захід, західні харчі прибували до Совдепії (д. 801). Комітет д-ра Нансена, Міжнародний Червоний Хрест, Міжнародний фонд допомоги дітям та різні інші менші організації продовжували допомогу харчами, одягом і ліками. Найважлишою далі була АРА (д. 710), але її функцію почав перебирати на себе «Джойнт», який вложив додаткові гроші (д. 684) та подбав, щоб з них було більше користи жидівському населенню (д. 632). На диво, мало зусилля доклала українська громада в Канаді. У.Р.Дім і У.Ч.Хрест в Канаді припинили збіркові акції, а газети задовольнялися нікому не потрібною і компрометуючою полемікою (д. 662, 715).

Підсумки і висновки

Всупереч широко прийнятій думці, посуха і неврожай в південній Україні не були головною причиною голоду 1921-1923 рр. Голод був результатом колоніальної політики московського уряду, який, в найгірший час неврожаю, вивозив з України збіжжя й інші харчові продукти до Росії і на Захід. В ім'я лицемірно застосованих кличів «пролетарської солідарности» і «братньої любови українського і російського народів», совітська влада вивезла з України багато більше харчових продуктів, ніж було потрібно, щоб прокормити той мільйон чи більше людей, які там згинули з голоду. Першого року голодуючу Україну примушено годувати російські міста, Червону армію, совітську адміністрацію і частину голодуючого населення Поволжя. Наступного року до того всього додано ще й експорт збіжжя до Західної Європи. В той же час, большевики приховували український голод і на початку і при кінці, а до 1922 р. навіть не хотіли допустити західну допомогу.

Маріонетковий уряд Раковського не був спроможним відстояти інтереси «окраїни» — так тоді була ідентифікована Україна в большевицькій кореспонденції — перед «центром». А «центр», який цей голод не видумав, все ж таки хотів його використати для придушення українських визвольних змагань за здобуття справжньої незалежності. Гра большевиків в «суверенність» совітської України лише баламутила людей в Україні і українську діаспору.

Діаспора знала про голод, хоча спочатку не хотіла вірити в можливість такої небувалої трагедії в «житниці Європи». Українська громада в Канаді прийшла з допомогою голодуючим в Україні, але не дала стільки скільки, могла б була дати. Керівництва українських організацій не зуміли діяти відповідно до вимог даної ситуації. В совітофільському таборі вже зароджувалося плазування перед Москвою, яка бажала використати це середовище в боротьбі з незалежницькою частиною діаспори. Проводи незалежницьких організацій не зуміли розв'язати питання: як подати поміч населенню окупованої країни, не піддаючись волі окупанта. Вони не використали посередництва міжнародних допомогових організацій. Що ж до жертвенности самих канадських українців, то воно не підлягає сумніву: зібрання \$50,000.00 для Західної України, та ще більшої суми для голодуючих в Росії є доказом того, що для голодуючих в Україні можна було зібрати суму в два, або і три рази більшу. Але навіть тих кільканадцять тисяч доларів, які канадські українці пожертвували на голодуючих, врятували не одне життя та скріпили зв'язок між українською діаспорою і Україною

THE FAMINE OF 1921-1923 AS SEEN BY THE UKRAINIAN PRESS IN CANADA

A remarkable trait of the Ukrainian Canadian community is the bond which has always united its members with the country of their origin. These ties were never easy to maintain, for, unlike many of the other ethno-cultural communities in Canada, Ukrainians came from a country which for most of this century found itself under hostile foreign domination. Before the Great War, Ukraine was divided between the Russian and the Austro-Hungarian Empires. At the end of the war Ukrainians attempted to set up an independent state, but their neighbours prevented them from attaining this goal. Trotsky's Red Army seized the bulk of Ukrainian territory for Lenin's pseudo-proletarian state, while Poland, Czechoslovakia, and Rumania carved up the rest of the country. At the end of the Second World War, most of Ukraine became united once more, but the Communist Party and the Russified *nomenklatura* kept the country in colonial subordination to Moscow. Only in the last few years has Ukraine been able to make new strides toward independence and democracy.

Throughout our tormented century, Ukrainian Canadians watched with anticipation and anxiety the momentous changes across the ocean. Ties of kinship and culture with the old country kept alive a sense of duty to help Ukraine alleviate old afflictions and take advantage of passing opportunities. When Ukraine succumbed to the first great famine in the early 1920s, Ukrainian Canadians came to the country's rescue. It is therefore fitting that, as we celebrate the centennial of Ukrainian settlement in Canada, we also remember the seventieth anniversary of the first famine by Ukraine under Communist rule, and pay tribute to those Canadians who brought help to the famine-stricken population. The present collection of documents is dedicated to the preservation of this memory.

The book is divided into three sections. The first part contains introductory remarks in Ukrainian, English and French on the famine, and on its impact on Ukrainian Canadians. The central section consists of the various items concerning the famine published by the Ukrainian Canadian press between 1921 and 1923. In the third section, the reader will find illustrative material (photographs, maps and postage stamps), a glossary of unfamiliar terms and a selected bibliography.

Ukrainian Canadian Press as a Source of Information on the Famine

The periodical press presents a valuable source of information for the study of social disasters, which because of their magnitude can be neither easily hidden from, nor readily ignored by the media. The famine which from 1921 to 1923 engulfed the Volga region of Russia and the steppelands of Ukraine was a case in point. Soviet, European, and North American newspapers followed closely the catastrophe in Russia, and paid some attention — although to a much lesser degree — to the situation in Ukraine. The tragic event could not, of course, be ignored by the Ukrainian newspapers in Canada.

At that time, the 150,000 strong Ukrainian community in Canada was served by five newspapers reflecting several religious and ideological allegiances. The *Ukrainian Labor News* (*Ukrains'ki Robitnychi Visty*), affiliated with the Ukrainian Labor Temple (*Ukrains'kyi Robitnychyi Dim*), regarded itself the official mouthpiece of the Ukrainian Canadian workers and poor farmers, and it took a pro-Soviet stand on all controversial issues. The paper came out twice weekly: on Wednesdays and on Saturdays. The other four papers, even though they disagreed on religious issues, were united in their defence of an independent Ukrainian state; they bitterly opposed the Soviet regime and its supporters in the West. The four independentist papers were weeklies: the Evangelical *Canadian Morning* (*Kanadiis'kyi Ranok*) came out on Tuesday, the Orthodox *Ukrainian Voice* (*Ukrains'kyi Holos*) and

the Catholic *Canadian Ukrainian* (*Kanadyis'kyi Ukrainets'*) were printed on Wednesday, and on Friday appeared the popular *Canadian Farmer* (*Kanadyis'kyi Farmer*). All five news Ukrainian papers were unilingual. However, during the period under discussion, the *Canadian Ukrainian* published two pieces in English: a translation of one of O. Oles' poems on the famine (# 536)¹, and long excerpts from an excellent report on the Ukrainian famine by Captain Vidkund Quisling, representative in Ukraine of Dr. Fridtjof Nansen's Geneva based International Committée for Russian Relief (# 487).

The Ukrainian press took its information on the famine from various sources. The *Ukrainian Labor News* relied mainly on Soviet sources (the Moscow *Izvestia*, the Kharkiv *Visty* and *Selians'ka Pravda*), and Communist newspapers printed in the West (the Berlin *Novyi Mir*, the New York *Ukrains'ki Shchodenni Visty*). These same sources were also used by the anti-Communist newspapers, when it suited their purposes. Some of the Soviet reports, especially those sent by Dr. I. Kholodnyi, representative of the Soviet Ukrainian Red Cross, are particularly informative (# 338, 367, 368, 462, 670). The Ukrainian independentist press reprinted material from Ukrainian anti-Soviet newspapers from Europe (the Warsaw *Ukrains'ka Trybuna* and *Ukrains'ka Sprava*, the Vienna *Nova Ukraina* and *Volia*) and from the United States (the Philadelphia *Ameryka*, the Jersey City *Svoboda*). Some of the best and most reliable information came from various relief agencies, foremost among which were the American Relief Administration (ARA) and its close associate, the American Jewish Joint Distribution Committee (commonly referred to as J.D.C. or "Joint"). Europe had several Geneva based humanitarian organisations such as the Nansen Committee, the Comité International de la Croix Rouge (CICR), which closely collaborated with the various national Red Cross associations, and the Union Internationale de Secours aux Enfants, known in the anglophone countries as the Save the Children Fund. Aid was also supplied by several Mennonite organizations from both sides of the ocean. Finally, comprehensive reports came from the Ukrainian relief committee headed by Prof. M. Hrushevsky in Vienna (# 644, 651, 695, 706, 745, 795).

The western press (*The New York Times*, the *Winnipeg Tribune*, and the *Matin* of Paris) was quoted on occasion but not as often as was merited by this well informed source. A further shortcoming of Ukrainian Canadian newspapers was their failure to print the famine photographs received from the Soviet Ukrainian Red Cross. It is possible that the photographs were eventually published in the illustrated flyer, *Starving Ukraine* (*Holoduiucha Ukraina*), put out by the Ukrainian Labor Temple in May of 1922 (# 465); but the unique publication does not seem to have survived the test of time. Fortunately, a set of the famine photographs referred to by the newspapers (# 541) has been preserved in the UISE fond of the Geneva Canton Archives and could thus be reproduced in this collection. Besides the items dealing with the famine, the reader will also find informative material printed by the Ukrainian Canadian newspapers on other aspects of life in Ukraine and the Ukrainian community in Canada.

In order to savour the linguistic flavour of the times and to preserve the peculiarities of each newspaper, no changes have been made to the original spelling and the style of the documents. The texts should, thus, be of some interest to students of the Ukrainian language in Canada. The same item was sometimes printed in two or more papers, where it appeared under different titles and with editorial changes; in such cases, only the first version is usually reproduced.

Hunger, Cold and Epidemics

On 20 July 1921 Ukrainian Canadians could read in the *Ukrainian Voice* that Soviet Ukraine was facing imminent famine (# 11). Six weeks later, the same paper listed various districts in six southern provinces (*hubernii*) which had already succumbed to starvation (# 48). Somewhat later the *Canadian Farmer* quoted a Soviet source to the effect that in the province of Zaporizhzhia starvation had begun in September (# 198). In fact, by the beginning of autumn, famine conditions prevailed in five of Ukraine's twelve provinces (Odessa, Mykolaiv, Oleksandrivs'k or Zaporizhzhia, Katerynoslav, Donetsk), and were widespread in two others (Poltava and Kremenchuk). These seven provinces were inhabited by about half of the 26 to 28 million people then living in Soviet Ukraine, but the number of

¹ Numbers in brackets refer to documents in this collection.

those who were actually starving at any given moment was much smaller. Still, even though reliable statistical data was not available, estimates of the famished population were high.

Writing in March 1922, Captain Quisling reported that on the first of that month 4,200,000 people needed help; he expected the number to rise to 5,500,000 by the beginning of May, and reach 7 or 8 million before the new harvest (# 487). Others gave still higher figures and suggested even more rapid rates of increase. In October 1921, the *Canadian Farmer* spoke of six million people, "literally starving in the fertile steppes" (# 123), and in February 1922 two papers reported that a meeting of provincial relief committees in Kharkiv placed the number of people needing help at 6,682,000 (# 228, 248). In the middle of June 1922 four papers quoted the *Christian Science Monitor* to the effect that 8 million people were starving in Ukraine (# 497). When the famine abated but did not disappear during the summer of 1922, the papers spoke of the need to feed 4 million people (# 670, 711, 717, 721). With the coming of autumn, the situation worsened, and during the winter Ukraine found itself once more in the grip of a terrible famine, although of much smaller proportions than the previous year. Starvation was finally checked in the summer of 1923 (# 817). The famine had lasted almost two whole years.

Unlike the enforced starvation of the 1930s, inflicted by the Soviet government on the peasantry throughout the whole Ukrainian republic, the famine of the 1920s was limited to the southern half of the country (with some pockets of starvation outside this zone), but it afflicted the cities as well as the countryside. Odessa and Katerynoslav lost up to a quarter of their residents (# 797), and Kherson was reduced to a shadow of its former self (# 638). Yet, even during that first famine, the rural population fared worse than the urban. Villages in the Zaporizhzhia province were hard hit, particularly those in the counties of Huliai Pole (# 319, 350) and Melitopol' (# 254, 368).

Even though no photographs of the famine appeared in the Ukrainian Canadian press, the horrors of the tragedy were present in every report from Ukraine. The indigenous Ukrainian population clashed with the invading hordes of hungry Russian refugees, who brought with them epidemics and aggravated the precarious food situation (# 28, 82). Fleeing their homes in search of food (# 23), starving peasants from southern Ukraine perished en route and littered the roads with rotting corpses (# 222). While the intelligentsia proved to be particularly vulnerable (# 195), it was the children who suffered most, especially the orphans, whose number was estimated at 700,000 (# 338, 373, 376). An Italian Communist witnessed the hopeless situation of children in Odessa: relief food given to children was seized by hungry soldiers, children fought with stray dogs for chunks of meat, and sailors bought underage girls for food (# 544). Prostitution and venereal disease reached epidemic proportions, as even mothers were driven by hunger to sell their ten- or even eight-year old daughters for a piece of bread (# 560). Children were also the first victims of cannibalism (# 236, 347, 446). Bloated at first (# 254), then reduced to skin covered skeletons, people tried to eat anything they could lay their hands on, including unburied corpses and excavated cadavers (# 303, 368, 529). Famine drove some people to suicide (# 235), others to insanity (# 350), and still others became completely apathetic (# 338).

Weakened by undernourishment, people became easy prey to cold and epidemics. Unable to procure heating material, many people froze to death in their own homes; others suffered the same fate in trains, and even in hospitals. During the two years of famine, Ukraine was plagued by epidemics of typhus and cholera brought by the Volga refugees (# 270, 358). Mortality was high. For a nine month period of 1921, the Soviet Ukrainian Red Cross registered 505,000 cases of typhus, 13,000 of cholera and 35,000 of smallpox (# 373). In July of 1922, Dr. McElroy of the ARA reported the incredibly high figures of 500,000 cases of cholera and 1,000,000 cases of typhus in Ukraine (# 601).

The number of people who actually died from starvation, cold and epidemics during the two years of the famine has never been established with any precision because the necessary statistical data had never been properly collected. The claim of 10 million deaths made by the *Ukrainian Voice* (# 790) — 7 million Ukrainians and 3 million non-Ukrainians, living in Ukraine — cannot be taken literally. Like the other global references to "millions of deaths" (# 481, 598, 609), it was only indicative of the enormity of the tragedy. As for the other figures given by the press, they only cover parts of the period and portions of the territory. Thus, one article printed in June 1922, stated that 2-3,000 people died daily in Odessa (# 528), and another report claimed that from November 1921 to April 1922, 38,000 people died in the city of Kherson (# 638). In his report written in March 1922, Quisling stated: "It may be said without exaggeration, that the number of persons who die directly from starvation in Ukraine already must have passed ten thousand daily." (# 487). The figure was repeated by Dr. Haig in July (# 595).

Few accounts of starvation deaths found their way into the papers during the second year of the famine (# 756, 790). Still rarer is the data on victims who froze to death or who died from epidemics, during the whole famine period. One such revelation by the Soviet Ukrainian Red Cross specified that during the first seven months of 1922, 27,660 people died of cholera and 23,723 of typhus (# 726). Even the limited data given by the newspapers suggest great population losses, and an estimate of about a million and a half deaths from the famine, cold and epidemics does not seem unreasonable.

Although Ukrainian Canadians learned about the famine in Ukraine in the summer of 1921, the news did not at first provoke the concern one would have expected. Until the end of that year the Ukrainian press focused its attention on the famine in Russia. The Sovietophile *Ukrainian Labour News* described the horrors experienced by the starving population in the Volga valley and applauded the international famine relief effort (# 15, 44, 72, 166), which it endeavoured to emulate. The anti-Soviet press decried the two-fold impact of the Russian famine on Ukraine: the flood of Russian refugees (# 51, 67, 83, 110) and the intensification of food requisition (# 12, 19, 30, 121). As to information on the Ukrainian famine, it was very meagre and often contradictory. News of a bad economic situation and starvation (# 90, 98, 126, 141) were countered by claims of a good harvest (# 89), of Ukraine's ability to export grain (# 46), and of the capacity for survival of the provinces which had suffered crop failure (# 147). At the same time, the disclosure of Ukraine's aid to Russia (# 141, 147) was obviously meant to create the impression that conditions in Ukraine could not be bad if Ukraine could still help Russia.

Only by the end of the year, did the Ukrainian Labour Temple begin to change its attitude toward the famine in Ukraine. On 21 December, the *Ukrainian Labour News* mentioned the starving population of the Ukrainian provinces where the crops had failed (# 168), and ten days later, informed about Kharkiv's intention to aid the famished provinces of Ukraine (# 179). On Ukrainian Christmas, the same paper admitted that the famine in Ukraine was "in no way less intense than the one along the Volga" (# 187). Two more mentions of the famine followed in January (# 193, 204). Finally, on 4 February the editor of the *Ukrainian Labour News* acknowledged the economic catastrophe in Ukraine and appealed to Ukrainian workers and farmers in Canada to come to the rescue of the famished population of Ukraine, as they had previously done for Russia. Readers were further reminded that the Ukrainian community had contributed 70% of the \$53,000.00 collected for the Russian Famine relief (i.e., \$35,000.00). Conveniently forgetting information previously printed by his own paper, the editor claimed that only recently news had reached him about the "small Volga[-type famine] in Soviet Ukraine" (# 218). Even more outlandish was the same editor's later assertion (June 1922), that "compared with the drought of the Volga region, that of southern Ukraine was not severe and encompassed a much smaller territory. As a result, starvation began along the Volga in the early fall [of last year], and hit southern Ukraine only in the spring of this year" (# 509). Such claims only helped to convince the nationalist papers that the Communists were concealing information about the famine (# 11, 251, 341)².

As for for the nationalists, they quickly overcame their own hesitations about the famine. From the end of August 1921, their papers were unequivocal about the sense of the disaster (# 48, 56, 69, 105, 123). Their stand was further strengthened with the printing of analytical articles by Prof. M. Hrushevsky, I. Herasymovych (# 192, 528), O. Terletsky (# 609), and others. The moving poems of O. Oles' (# 515, 522, 538) secured for the famine a place in Ukrainian literature.

The Origins of the Famine

The causal relationship between the drought of 1921 in the southern parts of Russia and Ukraine, and the outbreak of the famine is underscored in Dr. Kholodny's report of February 1922 (# 338). While in 1916, Ukraine produced 14,795,666 tons of grain, in 1921 it harvested only 5,753,113 tons, or 35.6%. As the following table shows, the crop failure in the five southern provinces was complete:

province	1916	1921	Reduced from
----------	------	------	--------------

² The Soviet Ukrainian Diplomatic Mission in Berlin was put in a position of having to "conceal the true [economic] situation in Ukraine" in order to dispel "the Petliurists allegations of the plunder of Ukraine by 'Muscovite invaders'." TsDAZhR (Central State Archives of the October Revolution), f. 258, op. 1, spr. 264, ark. 280.

	tons	tons	1916 by:
Katerynoslav	1,335,716	263,900	80.2 %
Zaporizhzhia	1,219,016	298,233	75.5 %
Mykolaiv & Odessa	2,694,216	810,133	70.0 %
Donets'k	<u>1,572,916</u>	<u>283,183</u>	<u>80.0 %</u>
Total	6,821,864	1,655,449	75.8 %

If from the harvested 1,655,449 t. were subtracted 1,054,966 t., required for seed, this would leave only 600,483 t. for food and cattle feed. And even if this latter amount went exclusively for food, each person would still get only 62 kg. a year, while the normal requirement is about 144 kg. Thus, with equitable distribution, the population would have enough food for only a few months.

Drought alone, however, could not explain the calamity. Drought was, after all, a recurrent phenomenon in those regions, and peasants had learned to live with it. Other factors must have been at work, and the newspapers offered them according to the ideological and political affinities of their editors. The *Ukrainian Labour News*, which at first wrote only about the Russian famine, saw the reasons for the famine in the collapse of the Russian economy during the imperialist war, the economic blockade by the West, and the sabotage of internal counterrevolutionary bands (# 44). The prolongation of starvation in Russia was blamed on Ukrainians who obstructed grain transport to Russia (# 133). Later, taking its cue from Kharkiv's interpretation of the Ukrainian famine (# 337), the *Ukrainian Labour News* adapted the ideas it held on the Russian disaster to the Ukrainian tragedy (# 240, 469).

The Ukrainian independentist press blamed the economic collapse in Russia (# 56, 111, 121) and Ukraine (# 60, 83, 92) on Bolshevik incompetence and greed. But the main cause of Ukraine's woes, as seen by these newspapers, was the transfer of grain from Ukraine to Russia, before and during the famine. Referring to a Soviet newspaper report from May 1921, the *Ukrainian Voice* claimed that since the Revolution, the Bolsheviks openly shipped to Russia 400,000,000 puds (6,552,160 metric tons) of Ukrainian grain, and an equal quantity — unofficially (# 21). Repeated grain requisitions critically reduced, or even eliminated, the reserves kept by Ukrainian peasants against the eventuality of drought. These confiscations — often with the help of army units (# 60, 175) — and the transfer of great quantities of grain to Russia, were maintained during the two years of the famine (# 151, 221, 524).

How much grain did Ukraine send to Russia during the first year of this famine? According to a July 1921 dispatch from the Soviet Commissariat of Provisions, quoted by the *Ukrainian Labour News*, Ukraine gave seventy million puds of wheat to the Volga famine relief (# 30). Similar figures were later repeated by the head of the Soviet Ukrainian Mission in Berlin (# 141, 174). The early date of the dispatch suggests that this grain was taken from the reserve fund. Statements by Chistian Rakovsky, the head of the Kharkiv government, and other official sources, place the amount of grain shipped from the 1921 harvest at 30,000,000 puds or 500,000 tons (# 247, 338, 487). It is, therefore, possible that some one hundred million puds of wheat were sent from Ukraine to Russia during the first year of the famine. To have an idea of the number of people that could have been fed with this amount of grain, one should recall that a pud of wheat assured normal subsistence of one person for one month. Not one person need have died from starvation in Ukraine had its government distributed the 30,000,000 puds of grain among its own needy population, instead of sending it to Russia.

Unlike the famine regions along the Volga, the starving provinces of Ukraine were not exempt from taxation. In fact, the 1921 grain tax in the famine provinces gave the government (# 524):

Zaporizhzhia	3,385,400 puds	(55,454.2 m. tons)
Donets'k	1,380,400 puds	(22,611.5 m. tons)
Katerynoslav	1,003,400 puds	(16,436.1 m. tons)
Mykolaiv	1,571,300 puds	(25,738.5 m. tons)
Odessa	<u>4,973,700 puds</u>	<u>(81,471.2 m. tons)</u>
Total	12,314,200 puds	(201,711.5 m. tons)

Had the grain been turned over to the needy population of the provinces in which it was collected, it could have fed over a million people. Unfortunately this was not done, even though Manuilsky, the Commissar of Provisions, acknowledged that the southern provinces lacked 16 million puds of grain. "This shortage", according to the Commissar, "will be paid for in human and animal lives" (# 421).

Moscow imposed still other hardships on Ukraine during the famine. Ukraine was forced to support the general Russian famine relief (# 147), to feed some 75,000 to 100,000 homeless children fleeing from Russia (# 97), and to take care of hundreds of thousands of refugees from the Volga (# 51, 66, 67, 221). Starving Russian provinces were "twinned" with Ukraine for direct famine relief (# 249). Large numbers of unemployed workers (# 67, 83, 92, 162) and additional army units were sent from Russia to Ukraine to "help" with food requisitions, or to simply feed off the land (# 22, 519, 528). Moreover, with a million additional mouths to feed, starving Ukraine watched its grain supplies further diminish by wanton destruction in mismanaged grain collecting stations (# 33, 528).

The Ukrainian community in Canada was split on the issue of food shipments from Ukraine to Russia. The pro-Soviet camp saw in it proof of proletarian solidarity and an example worthy of emulation by Ukrainian workers in Canada (# 297). Ukrainian independentists condemned it as deliberate spoliation of an already starving country, some even suggested that Russia wished to starve Ukraine to death, so as to be able to colonize it with Russians (# 81, 82).

Western Aid and the Farce of Soviet Ukraine's "Sovereignty"

In August of 1922 Rakovsky admitted that "several Ukrainian provinces, to their detriment, were not officially recognized as starving, and only in March were foreign relief organizations authorized to help the [starving] population" (# 697). This statement betrays the differences in attitude of the Soviet authorities toward the Russian and Ukrainian famines. After only a brief hesitation, Lenin's government acknowledged the crop failure in the Volga region, and in July rescue operations were already under way. I. Kalinin, the formal head of state, was sent to inspect the area (# 85) which was consequently declared a disaster zone. As a result, it was accorded special treatment, such as exemption from taxation and eligibility for relief. Relief committees were set up throughout the country (# 18), and Moscow enjoined Ukraine and Belarus to provide added help (# 15). Appeals were made to the West: Lenin called on the proletariat (# 32), Gorky implored the intellectual elites, Patriarch Tikhon beseeched the Churches, and Chicherin addressed the foreign governments. All these leaders requested aid for Russia, and Russia only — no mention was made of Ukraine.

Positive response came immediately and from many quarters: the International Federation of Labour (# 31), the International Red Cross (# 37), The Committee of Dr. Nansen (# 62), and others (# 26, 38, 52, 73, 140). The biggest contribution was made by Herbert Hoover's ARA (# 49), which also acted as an umbrella organization for some half dozen humanitarian agencies, including the JDC (# 117) and the American Red Cross. Although the ARA eventually fed some eight million people in Russia and another two million in Ukraine — more than all the other organizations combined — it was not well liked by the Soviet authorities because it succeeded in setting up its own independent organization and kept control over its own operations (# 36). The Soviet authorities favoured the Nansen committee because it proved to be more pliable to their wishes (# 724).

Western aid came in two forms: private packages and public kitchens. Packages of food, clothing, footwear, and medicine could be bought from the ARA or other agencies for \$10.00, or multiples thereof, for delivery to designated persons or organizations in Russia, and eventually in Belarus and Ukraine (# 125, 148, 203). At first, the soup kitchens operated by relief organizations were only for children, but eventually adults were also admitted. Because of the great demand on these kitchens, children had to pass a medical examination before being admitted to them. Most of the private packages were sent to Belarus and Ukraine, but the bulk of the public aid went to Russia. The first ARA kitchens were put into operation in Moscow as early as August 1921 (# 71), whereas in Ukraine they were not opened until 30 April 1922 (# 625).

In the summer of 1922, when the Ukrainian famine was already well publicized, the *Ukrainian Voice* accused Moscow of having previously ordered the Soviet Ukrainian press and diplomatic missions abroad to keep silent on the Ukrainian famine (# 658). The paper's allegation was well founded. An ARA delegation, wishing to inspect the economic conditions in Ukraine, in the fall of 1921, was told by Eiduk, the Soviet liaison officer assigned to the ARA, that there was no need for the trip because Ukraine was actually helping Russia, and the ARA must continue to concentrate all its attention

on the Volga³. Somewhat later, the Soviet Ukrainian Mission in Germany reported to Kharkiv that at the Berlin International Meeting of pro-Soviet relief organizations (July of 1922), the Ukrainian delegation's request to give a separate report on the famine in Ukraine was opposed by Eiduk from the Russian delegation and W. Munzenberg, of the Workers' International Famine Relief Committee, because they wished to maintain the "Russian" relief action united⁴.

In spite of such "ardent concern" for the starving Ukrainian workers and peasants on the part of the Bolshevik government, foreign aid did eventually reach Ukraine, thanks to the presence of a large Jewish minority in that country. At that time, there were about 1,800,000 Jews in Ukraine or 7% of the republic's population; most of them lived in Odessa and other starving cities. It was the concern of the Jewish diaspora for the starving Jews in Ukraine which finally forced the Soviet authorities to open Ukraine to foreign famine relief. Since most of the parcels bought from the ARA were addressed to Jews in Ukraine, the ARA wanted to set up distribution stations in that republic. Later, the JDC. pressured the ARA to open soup kitchens in Ukraine, as well. Ukraine eventually received aid from the two American organizations, but not before an "extraordinary comedy" had been played out by the Kharkiv government⁵. After securing permission to inspect Ukraine from the Moscow authorities, Dr. L. Hutchinson and Dr. F. Golder arrived in Kharkiv on 30 November 1921. They were received by M. Skrypnyk, Commissar for Internal Affairs, who was filling in for the absent Rakovsky. Skrypnyk welcomed the idea of foreign aid for Ukraine but insisted that a separate treaty be signed between the ARA and the Ukrainian government, because Ukraine, as a sovereign state, was not bound by treaties signed by Moscow. Not empowered to sign such an accord, and annoyed by what it considered to be nothing more than a display of narrow Ukrainian nationalism, the delegation returned to Moscow empty handed. Eventually, the ARA gave in to this "Ukrainian nationalism" and signed a separate treaty with Rakovsky in Moscow on 10 January 1922. The *Ukrainian Labor News* interpreted the signing of the document as further proof that "Ukraine is an independent republic" (# 202).

Skrypnyk's sovereignist posturing was not in defiance of, but rather in compliance with, Moscow's policies toward Ukraine. In December 1920 Ukraine and Russia signed a treaty recognizing each other's independence, but at the same time they agreed to preserve economic and military unity (# 1). Formal recognition of Soviet Ukraine's sovereignty by Moscow, or by any other government, for that matter, posed no threat to the unity of the Bolshevik empire. What it did do, in fact, was to undermine the independentist movements in Ukraine and challenge the credibility of the Ukrainian governments in exile. Moscow let Soviet Ukraine set up its own diplomatic posts in those neighbouring countries which had important Ukrainian colonies, and sign treaties with Austria (# 184), Poland (# 280), Czechoslovakia (# 559) and some other states. These documents stipulated that the signatories would only recognize Soviet missions, and would curtail all anti-Soviet activity on their territory. Diplomatic missions of the former Ukrainian governments lost their accreditation and were forced to disband. In addition, Germany and Austria agreed to transfer to the Soviet government, the debts incurred toward Ukraine in the times of Petliura and Skoropadsky (# 525, 744).

Treaties with Soviet Ukraine were signed by foreign agencies that wished to work there (#726), and in the spring of 1922, help finally came from abroad: Dr. Nansen's committee arrived in March (# 285, 516), and on 30 April the ARA opened its first kitchen (#625). By the summer of 1922, the ARA was feeding close to two million Ukrainians, mostly children (#723), while several hundred thousand others received help from other agencies. In August of that year foreign relief accounted for 2/3 of all the aid distributed in Ukraine. Most of the foreign aid in Ukraine was raised by the Jewish diaspora, and the ARA kitchens, for example, were financed by the JDC. Although primarily located in districts with predominantly Jewish population, these kitchens were open to all. Consequently, even though most of the recipients of ARA-JDC aid were Jews, many gentiles benefitted as well.

Having consolidated their position in Ukraine and assured the acceptance of their rule by the West, the bolsheviks could now fuse the republics into a tighter union and eliminate the outer trappings of Ukrainian sovereignty. "The game is over"; the *Ukrainian Voice* declared prophetically on 15 No-

³ H. H. Fisher, *The Famine in Soviet Russia, 1921-1923: The Operations of the American Relief Administration*. New York, 1927, p. 248.

⁴ TsDAHOU (Central State Archives of Civic Associations), f. 1, op. 20, spr. 1034, ark. 69-70.

⁵ Fisher, *op cit.*, p. 247-252.

vember 1922, "the comedy has been played out and the stage is taken once more by the old, familiar one-and-indivisible Russia" (# 731).

Ukrainian Diaspora's Help to Ukraine

One would have expected the Ukrainian government to start organizing help within the country before seeking it abroad. Such seems to have been the case, at first. On 1 October 1921, the *Ukrainian Labor News* informed its readers that a commission to help the starving in the Ukrainian provinces had been formed by the All-Ukrainian Central Executive Committee (VUTsVK) (# 98). Six weeks later the *Canadian Ukrainian* reported that the named commission "recognized the need to help first the starving [population] of Ukraine" (# 135). In the beginning of December of the same year, the Ukrainian Economic Council resolved to give the starving provinces 6,000,000 puds of grain (# 204). And yet, all these decisions remained for the most part a dead letter (# 551). Rakovsky admitted at the VI All-Ukrainian Congress of Soviets that his inspection of the famine area revealed "government aid to be a fiction" (# 226). The state not only refused to give the peasants any of the grain it collected from them in the form of taxes, but hindered the district (volost') and village authorities from organizing local famine relief. Instead, these local authorities were drawn into the Volga relief campaign⁶. Until the end of 1921, minor exceptions notwithstanding, the starving population of Ukraine received no help from the Soviet authorities who were preoccupied only with the Volga campaign.

The situation changed only in 1922 when the Committees of Aid to the Starving were permitted — without interrupting their work for the Volga starving — to organize aid for Ukraine as well (# 272, 274, 275, 277). Since March of that year, the Soviet Ukrainian Red Cross also became involved in soup kitchens and by August was feeding 78,385 people (# 788). Out of the four million starving people in August, only 1,464,000 received help: 982,000 from Western organizations and 480,000 from Soviet agencies (# 670). During the whole period of the famine, Ukraine continued to send aid to the Volga (# 310, 324, 520). The above relief figures do not include aid coming from the Ukrainian diaspora.

Within the Ukrainian community in Canada, the question of famine relief for Ukraine was first raised at the Annual Meeting of the Ukrainian Labor Temple, held in Winnipeg on 2 February 1922. The meeting decided to work through the existing Canadian Famine Relief Committee for the Drought Stricken in Soviet Russia so as not to "fragment proletarian ranks" (# 218, 232, 274). However, strong pressure "from below" forced the formation of a separate organization (# 322). The new Famine Relief Committee for Soviet Ukraine began its activities with a benefit concert on 26 March 1922 and immediately raised \$1,158.00 (#331). The *Ukrainian Labor News* published the names of the first contributors to the fund (# 344), and the practice was continued until the end of the campaign. Over fifteen hundred people made contributions ranging from \$0.10 to \$50.00. Many of the donors were of non-Ukrainian background: Diefenbaker, MacDougall, Stuart, Liu, Pepin, Flin, Lewis, Itzinger, etc. Funds were raised on every imaginable occasion: public meetings (# 460, 594), concerts and theatrical performances (# 317, 414, 451), dances (# 336, 512), picnics (# 502, 540), weddings (# 453, 471). Workers gave up daily or half-daily salaries (#471, 594) and organized door-to-door collections (#564). By the end of September 1922, the committee had raised \$10,847.46 (#714). The Ukrainian Labor Temple turned over a printing press fund of \$2,400.00 (# 322) and got the Russian Famine Committee to commit \$5,000.00 (# 281) from its funds to the Ukrainian relief. The total amount raised for aid to Ukraine was just under \$20,000.00.

At the same time, Canadian Ukrainians continued to be the main supporters of the Russian Relief Fund (# 423). In August, when the Russian fund had about \$100,000.00, the editor of the *Ukrainian Labor News* claimed that most of the money had come from Ukrainians. If such was the case, then Ukrainian workers contributed much more to the famine relief in Russia, than to the aid in Ukraine. The figures for relief donations, published by the newspapers are quite revealing:

month & year	for Russia (# doc.)	for Ukraine (# doc.)
from July 1921		

⁶ DAOA (Odessa Oblast' State Archives), f. R-87, op. 1, spr. 1, ark. 24; f. R-5425, op. 1, spr. 2, ark. 70.

to January 1922	53,000.00	(218)	0.00	
February			0.00	
& March 1922	15,202.78	(422)	1,400.75	(712)
April 1922	11,852.56	(441)	3,283.07	(712)
May			2,626.43	(712)
& June			2,021.45	(712)
& July 1922	16,541.65	(701)	1,154.40	(712)
August 1922	?		311.71	(712)
September 1922	?		<u>49.65</u>	(712)
	<u>\$95,596.99</u>		<u>\$10,847.46</u>	(712)

This was by no means the only Russian aid raised in Canada. By November 1921 Canada had given £17,381 (# 140), and by May 1922 the Canadian Save the Children Fund raised \$300,000 more (# 436). In August 1922, Canada was feeding 8,000 children in Russia (#668). None of this aid went to Ukraine.

The Ukrainian independentist camp began to organize famine relief much later and with much less success. In response to appeals from Prof. M. Hrushevsky of the Vienna-based "Committee for the Starving of Ukraine" (# 426), Metropolitan Lypkivsky (# 537), the Galician organization "For Starving Ukraine" (# 542), and many others (# 476, 632), the Ukrainian Red Cross in Canada (URCC) assumed the role of coordinating all activities related to famine relief among the nationalists. At its semi-annual meeting in Winnipeg on 31 August 1922 (# 690), the URCC decided to send \$500.00 to Prof. Hrushevsky and appealed to the Ukrainian community for further help. However, the URCC continued to regard as its first task the welfare of Bukovyna and Galicia. The Ukrainian famine relief campaign never really got off the ground. The financial report presented at the Annual Meeting in March 1923, revealed that the total sum raised for Ukrainian famine relief was a paltry \$950.00 (# 789). And yet, only a short while ago, the community was able to raise \$50,000.00 for the general Ukrainian needs (# 315)

Second Year of the Famine and Export of Ukrainian Grain

At the Hague Economic Conference in June-July 1922, the Soviet delegation demanded credits from the West and intimated that, if the needed credits were not obtained, the Soviets would have to export grain. The West refused to give credits to a regime that did not honour former debts, while talk of grain exports from the starving republics created a scandal and provoked criticism in the West (# 631). Trying to pacify public opinion, Litvinov declared that "the horrible consequences of war and foreign intervention in Russia could not be removed by one good grain harvest", and assured the West that foreign aid would still be needed (#578). Litvinov was right about the continued need of Western aid, but wrong about the "good harvest". In fact, 1922 saw a second year of drought, another crop failure and a resumption of the famine. It also witnessed a continuation of Moscow's colonial policies in Ukraine.

In the summer of 1922, it became obvious that the harvest in the southern provinces would not be much better than it had been the year before. Winter sowing was negligible and what had been sown was largely destroyed by bad weather (# 661). Summer brought a two month dry spell and temperatures reaching 45° C (# 685). With the summer crops destroyed, what could the peasants hope for? The answer given by the government newspaper (*Visty VUTsVK*) was bleak: "With an equitable distribution of their whole harvest, southern provinces could assure their population enough food for four months" (# 661). Similar warnings of impending famine were sent to Dr. Nansen, in Geneva, by Captain Quisling (# 603) and Dr. Jean de Lubersac (# 669), and to the Conférence universelle juive de secours, in Paris, by Dr. V. Adler (# 718). Even the *Ukrainian Labor News*, appealed to its readers in one of the September issues, "to continue giving aid to the starving" (# 685). But this was the paper's last call for famine relief; soon it embarked on a new endeavour — the reconstruction of the Soviet economy.

The latest shift in Soviet policy toward the starving population of Ukraine was signaled by the September 1922 report of the Soviet Ukrainian Red Cross Mission in Berlin. Focus was no longer on saving the starving population but on helping the Soviet economy (# 726). This transfer of public concern and funds (# 753) was tantamount to a death sentence for the starving population. The official *Kharkiv News* stated that, "in addition to the help for the reconstruction of agriculture, peasants will

need food aid during the whole year [... or] the 1922-23 winter will be as hungry as the winter of 1921-22" (# 661). Even Petrovsky had to admit that, "in Ukraine we must still struggle, not so much with the aftermath of famine, as with the famine itself"⁷. The Ukrainian peasantry was once more sacrificed at the altar of Russian economic interests. Moscow had decided that there was no more famine and Kharkiv had to follow suit. In October 1922, the Famine Relief Committees were abolished and replaced with Committees for the Struggle with the Aftermaths of the Famine. The Soviet press wrote less and less about starvation in Ukraine, and eventually was forbidden to mention it for the duration of the Lausanne Conference (20.XI.22 — 24.VII.23) (# 752). Reporting on the famine also declined in Ukrainian Canadian newspapers, especially the *Ukrainian Labor News*.

Bolsheviks carried through their threat to export grain. In August 1922, the *Canadian Morning* claimed that the first wheat transport would be sent to Germany in September (# 699). In December the *Ukrainian Voice* reported frantic preparations in Odessa for the export of 3,000,000 puds of grain stocked there (# 750). The population of the southern provinces opposed the export of grain by all the means at its disposal. Here were workers' strikes (# 779), train derailments, burning of silos, and public protests. The *Canadian Farmer* published excerpts from a speech delivered to the Moscow VTsIK (probably its Famine Aftermath Committee) by Romanchuk, a Communist worker sent as a delegate from Mykolaiv. In his presentation Romanchuk condemned the government's plan to export huge quantities of grain from the starving provinces, and even threatened the authorities with the people's wrath (# 761). All these protests turned out to be in vain: Ukrainian grain was exported to Germany (# 771, 801) and elsewhere. Western relief organizations submitted to the Bolsheviks' black mail and continued to ship food supplies to Russia and Ukraine until the summer of 1923 (# 801). In Ukraine, the JDC gradually took over feeding operations from the ARA (# 710). In Canada, the Ukrainian independentists press continued to protest against the colonial exploitation of the starving nation (# 778, 785, 786). As for the Ukrainian Canadian community, its brief period of fund raising for famine relief came to a halt by the fall of 1922, while its newspapers wasted their time on unproductive disputes (# 662, 715).

Conclusion

Contrary to traditional claims, drought and crop failure in the south were not the main causes of the 1921-1923 famine in Ukraine. Starvation resulted from Moscow's colonial policies. The breadbasket of Europe was emptied by the endless confiscations and export of grain to Russia and the West. Under the slogans of "proletarian solidarity" and "brotherly love of the Ukrainian and Russian peoples", perfidiously manipulated by the Bolsheviks, the Soviet administration shipped more foodstuffs from Ukraine than was necessary to feed the million or more people who died there from hunger. During part of the period, Moscow even concealed the famine and hindered relief operations.

Rakovsky's puppet government was not able to stand up to "the centre" in defence of, what for Bolsheviks in Ukraine was only, the "periphery" ("okraina" — favorite term in Bolshevik lexicon). Moscow did not organize the famine, but was responsible for it and used it in the struggle against Ukrainian independence. The farce of Soviet Ukrainian "sovereignty" only confused people.

The diaspora lent a helping hand, but the help was late and meagre. In Canada, the community leadership was not up to the task: the Communists were already becoming tools of Moscow's anti-Ukrainian policies, and the Ukrainian independentists were paralyzed by their inability to figure out a way of providing help to an occupied country, without submitting to the will of the occupiers. Having just given \$50,000.00 for general Ukrainian needs, and more than that sum for the Russian famine relief, Ukrainian Canadians could have contributed much more than the \$20,000.00 raised for the starving people of Ukraine. And yet, even that small sum saved some lives and contributed to the symbolic gestures which strengthened the bond between the Ukraine diaspora and its country of origin.

⁷ TsDAZhR (Kiev), f. 258, op. 1, spr. 323, ark. 10.

LA FAMINE DE 1921-1923, VUE PAR

LA PRESSE UKRAINIENNE

DU CANADA

L'attachement de ses membres à leur pays d'origine est une caractéristique remarquable de la communauté ukrainienne du Canada. Il n'a pas été facile de maintenir ces liens car, à la différence d'autres communautés ethniques du Canada, les Ukrainiens viennent d'un pays qui pendant presque tout notre siècle a subi une domination à la fois étrangère et hostile. Avant la Grande Guerre, l'Ukraine était divisée entre les empires russe et austro-hongrois. La tentative de se doter d'un Etat indépendant, à la fin de la guerre, s'est terminée par un échec. L'Armée rouge reconquit l'Ukraine orientale, tandis que l'ouest du pays fut partagé entre la Pologne, la Tchécoslovaquie et la Roumanie. À la suite de la Seconde Guerre mondiale, presque tous les territoires ukrainiens furent réunis, mais le Parti communiste et la *nomenklatura* russifiée maintinrent le pays sous la férule coloniale de Moscou. C'est seulement depuis un an que l'Ukraine a pu reprendre son cheminement vers l'indépendance et la démocratie.

Tout au long de ce siècle tourmenté, la communauté ukrainienne du Canada a suivi avec espérance et appréhension les bouleversements de l'autre côté de l'océan. Les liens de parenté et de culture avec le vieux monde nourrissaient, chez les Canadiens d'origine ukrainienne, le sens d'un devoir envers l'Ukraine, devoir de l'aider à profiter des opportunités et de la soulager des malheurs. C'est pourquoi, lorsque au début des années 1920 l'Ukraine a subi la première grande famine, les Canadiens ukrainiens vinrent à son secours. Il est donc opportun qu'à l'occasion du centenaire de l'immigration des Ukrainiens au Canada, nous rappelions aussi le soixante-dixième anniversaire de cette famine et que nous rendions hommage aux Canadiens qui aidèrent les affamés. Ce recueil de documents est publié pour commémorer ces événements.

Cet ouvrage comporte trois parties. La première contient des introductions en ukrainien, anglais et français, portant sur la famine et la réaction de la communauté ukrainienne au Canada. La deuxième partie reproduit des articles sur la famine, publiés à l'époque par la presse ukrainienne du Canada. Dans la dernière partie, on retrouvera des reproductions et iconographies (photographies, cartes et timbres), un glossaire des sigles et des abréviations utilisés de même qu'une bibliographie sélective.

Une source documentaire sur la famine: la presse ukrainienne du Canada

La presse écrite est une précieuse source d'information pour l'étude des désastres collectifs, dont l'importance même interdit qu'ils puissent être cachés ou passés sous silence par les médias. La famine de 1921-1923, qui toucha la région de la Volga en Russie et les steppes de l'Ukraine, entre dans cette catégorie. Les journaux soviétiques, européens et nord-américains suivirent de près la catastrophe en Russie, et, de temps en temps, commentaient, quoique beaucoup moins, la tragédie ukrainienne. La presse ukrainienne de l'immigration ne pouvait non plus ignorer cet événement.

À cette époque, la communauté ukrainienne du Canada, forte de quelques 150.000 âmes, pouvait lire cinq journaux ukrainiens d'allégeances religieuses et idéologiques diverses. *Les Nouvelles ouvrières ukrainiennes* (*Ukrains'ki Robitnytchi Visty*), organe du Temple du travail ukrainien (*Ukrains'yi Robitnychi Dim*), se considérait le porte-parole des ouvriers et fermiers pauvres ukrainiens et se faisait systématiquement l'écho de la politique soviétique. Ce journal était publié les mercredi et samedi. Les quatre autres journaux se disputaient, à l'occasion, sur des questions religieuses, mais ils étaient solidaires dans leur promotion de l'indépendance ukrainienne. Ils s'opposaient avec acharnement au régime

soviétique et à ses thuriféraires en Occident. Tous des hebdomadaires, ces journaux étaient *Le Matin canadien* (*Kanadiis'kyi Ranok*), de tendance protestante, publié le mardi; *La Voix ukrainienne* (*Ukrains'kyj Holos*) orthodoxe et *L'Ukrainien canadien* (*Kanadyis'kyi Ukrainets*) catholique publiés le mercredi; alors que le vendredi paraissait *Le Fermier canadien* (*Kanadyis'kyi Farmer*), d'intérêt plus général. Les cinq journaux étaient essentiellement unilingues. Cependant, lors des événements, *L'Ukrainien canadien* publia deux documents en anglais: une traduction d'un poème émouvant de O. Oles' (# 536)¹, et de longs extraits d'un excellent rapport sur la famine en Ukraine, sous la plume du Capitaine Vidkund Quisling, envoyé spécial en Ukraine du Comité international de secours à la Russie, présidé par le Dr. Fridtjof Nansen (# 487).

L'information sur la famine parvint à la presse ukrainienne grâce à de multiples sources. *Les Nouvelles ouvrières ukrainiennes* dépendait principalement de sources soviétiques (les *Izvestiia* de Moscou, les *Visty* et la *Selians'ka pravda* de Kharkiv), ainsi que des journaux communistes d'Occident (le *Novyi Mir* de Berlin et les *Ukrains'ki Chtchodenni Visty* de New York). Ces sources furent parfois utilisées, à leur convenance, par les autres journaux ukrainiens. Parmi les rapports soviétiques particulièrement bien informés, il faut mentionner ceux du Dr. I. Kholodnyi, représentant de la Croix rouge ukrainienne (# 338, 367, 462, 670). La presse ukrainienne indépendantiste se fia aux journaux ukrainiens de la Galicie et de la diaspora (*l'Ukrains'ka Trybuna* et *l'Ukrains'ka Sprava* de Varsovie, la *Nova Ukraina* et *Volia* de Vienne, *l'Ameryka* de Philadelphie et la *Svoboda* de Jersey City). Des renseignements fiables provenaient des organisations de secours comme l'American Relief Administration (ARA) et l'American Jewish Joint Distribution Committee (JDC). À Genève il y avait des organisations internationales comme le Comité du Dr. Nansen (# 487), le Comité international de la Croix Rouge (CICR) avec ses organisations associées, les comités nationaux, et l'Union internationale de secours aux enfants. Des deux côtés de l'océan travaillaient des organisations religieuses mennonites. Des rapports détaillés furent envoyés par le Professeur M. Hrushevsky de Vienne (# 644, 651, 695, 706, 745, 795).

La presse ukrainienne du Canada puisait aussi ses renseignements dans des journaux occidentaux comme *The New York Times*, le *Winnipeg Tribune*, et le *Matin* de Paris, mais elle ne le faisait pas aussi souvent que cela le méritait. Une autre lacune de cette presse fut sa négligence de publier les photographies que la Croix Rouge Ukrainienne soviétique lui envoya. Il se peut que ces photographies aient été publiées dans le journal spécial paru au mois de mai 1922 (# 465). Cette unique publication canadienne qui contenait des photos de la famine en Ukraine est aujourd'hui introuvable. Heureusement, la série de photographies envoyée par la Croix Rouge Ukrainienne et décrite par un des journaux (# 541) a été conservée dans les Archives cantonales de Genève. Ainsi elles ont pu être reproduites dans notre recueil.

En plus du matériel portant directement sur la famine, ces journaux publièrent beaucoup d'articles intéressants sur l'Ukraine et la communauté ukrainienne du Canada. Nous avons cru utile d'inclure un certain nombre de ces derniers dans notre recueil. Pour préserver les particularités de la langue de l'époque nous avons reproduit les textes dans leur style original. Quand le même article était publié par plusieurs journaux, même sous des titres différents, seule la première version a été retenue.

La faim, le froid et les épidémies

Le 20 juillet 1921, les Ukrainiens du Canada apprirent de *La Voix Ukrainienne*, que l'Ukraine soviétique risquait une famine imminente (# 11). Six semaines plus tard, le même journal identifia des comtés (*povity*) dans six provinces (*houbernii*) du sud ukrainien, qui étaient déjà touchés par la famine (# 48). Un peu plus tard, *Le Fermier canadien* cita une source soviétique à l'effet que la population de la province de Zaporijjia souffrait de la faim depuis septembre (# 198). En effet, au début de l'automne la famine sévissait déjà dans cinq des douze provinces ukrainiennes (Odessa, Mykolaiv, Oleksandrivs'k ou Zaporijjia, Katerynoslav, Donets'k), et elle s'étendait à deux autres (Poltava et Kremenchouk). Ces sept provinces étaient habitées par environ la moitié de la population ukrainienne dont l'estimation allait de 26 à 28 millions d'habitants. Le nombre des affamés était évidemment plus réduit mais il n'a jamais été facile de découvrir leur nombre exact car les données statistiques semblent être inexistantes.

¹ Les chiffres entre parenthèses renvoient aux documents reproduits dans ce recueil.

Dans son rapport de mars 1922, Quisling estimait le nombre d'affamés au début du mois à 4 200 000, et il s'attendait à ce que ce chiffre augmente à 5.500.000 au premier mai, voire à 7 ou 8 millions avant la nouvelle récolte (# 487). D'autres sources donnaient des chiffres encore plus élevés. En octobre 1921, *Le Fermier canadien* parla de six millions de gens affamés dans "les steppes fertiles" (# 123). En février 1922, deux journaux rapportaient que les comités provinciaux de secours réunis à Kharkiv avaient établi le nombre de personnes ayant besoin d'aide à 6.682.000 (# 228, 248). En juin 1922, quatre journaux citèrent le *Christian Science Monitor* à l'effet que 8 millions de personnes manquaient de nourriture (# 497). À l'été, la famine diminua sans disparaître, et les journaux parlèrent de la nécessité de nourrir jusqu'à quatre millions de personnes (# 670, 711, 717, 721). En automne, la situation se détériora et, en hiver, l'Ukraine fut de nouveau dans une terrible famine, bien que de moindre importance que l'année précédente. Le fléau fut finalement vaincu à l'été 1923 (# 817). Ainsi, la famine dura presque deux ans.

Contrairement à la famine des années 1930, organisée par les autorités soviétiques contre les paysans ukrainiens à travers la république, la famine des années 1920 fut limitée aux régions méridionales du pays. Cependant la première famine engloba la population urbaine aussi bien que rurale. Dans la zone de famine, des villes importantes comme Odessa et Katerynoslav perdirent la moitié de leurs résidents (# 797), et Kherson devint l'ombre de ce qu'elle fut jadis (# 638). Mais dans l'ensemble du pays, la population urbaine se débrouilla mieux que la population rurale. Furent particulièrement touchés les ruraux des comtés de Houliai Pole (# 319, 350) et de Melitopol' (# 254, 368) dans la province de Zaporijjia.

Même sans l'utilisation de la photographie, la presse ukrainienne au Canada réussit à communiquer à ses lecteurs l'horreur de la famine en Ukraine. Fuyant la famine dans le midi (# 23), la population ukrainienne remplit les chemins avec ses cadavres (# 222). Si l'intelligentsia s'avéra très vulnérable (# 195), ce sont surtout les enfants qui souffrirent le plus, particulièrement les orphelins dont les estimations alors dépassaient 700.000 (# 338, 373, 376). Un communiste italien qui accompagnait alors une livraison de vivres aux "pays des Soviets" décrit des scènes d'horreur à Odessa: les soldats de l'Armée rouge enlevant la nourriture aux enfants, des enfants se bagarrant avec des chiens pour des morceaux de viande, des fillettes s'offrant aux marins pour de la nourriture (# 544). La prostitution et les maladies vénériennes atteignaient des proportions épidémiques, puisque même des mères furent réduites à la vente de leurs filles pour un morceau de pain (# 560). Les enfants furent d'ailleurs les premières victimes du cannibalisme (# 236, 347, 446). Enflés d'abord (# 254) puis desséchés jusqu'aux os, les affamés mangeaient tout ce qu'ils pouvaient trouver, y compris des cadavres non encore ensevelis et même des cadavres exhumés (# 303, 368, 529). La famine poussa certains à la folie (# 350) et d'autres au suicide (# 235); d'autres encore devenaient complètement apathiques (# 338).

Affaiblis par la sous-alimentation, les gens devenaient une proie facile pour le froid et les épidémies. Incapables de se procurer du combustible, beaucoup moururent de froid dans leurs propres maisons, d'autres dans les trains et même dans les hôpitaux. Pendant la famine, l'Ukraine fut ravagée par des épidémies de typhus et de choléra apportées par les réfugiés russes (# 270, 358). La mortalité fut très élevée. Sur neuf mois en 1921, la Croix Rouge Ukrainienne soviétique enregistra 505.000 cas de typhus, 13.000 cas de choléra et 35.000 cas de variole (# 373). En juillet 1922, le Dr. MacElroy de l'ARA rapporta pour l'Ukraine l'incroyable chiffre de 500.000 cas de choléra et de 1.000.000 de cas typhus (# 601).

On n'a jamais pu établir combien de personnes avaient péri de faim, de froid et des épidémies. Des données statistiques fiables faisaient toujours défaut. L'affirmation de 10 millions de morts avancée par *La Voix ukrainienne* — 7 millions d'Ukrainiens et 3 millions de non-Ukrainiens vivant en Ukraine (# 790) — ne peut pas être admise littéralement. Comme d'autres références globales à des "millions de morts" (# 481, 598, 609), elle traduit surtout l'ampleur de la tragédie et non le compte exact des victimes. Quant aux autres chiffres publiés par la presse, ils ne couvrent que des régions et des périodes restreintes. Ainsi, dans un article de juin 1922, on peut lire que 2 ou 3.000 personnes mourraient chaque jour à Odessa (# 528), et un autre article relate que de novembre 1921 à avril 1922, 38.000 personnes moururent dans la seule ville de Kherson (# 638). Dans son rapport de mars 1922, cité plus haut, Quisling déclara: "On peut dire, sans exagération, que le nombre de personnes qui meurent chaque jour de faim en Ukraine dépasse 10.000" (# 487). Le même chiffre fut donné par le Dr. Haig en juillet (# 595). Il y a peu de chiffres sur les décès pendant la deuxième année de la famine (# 756, 790). Encore plus rares sont les données concernant les décès provoqués par le froid et les épidémies. Pourtant la Croix Rouge Ukrainienne soviétique donne 27 660 cas de choléra et 23.723 cas de typhus comme nombre de victimes pour les sept premiers mois de 1922 (# 726). Même les données partielles rapportées par les journaux ukrainiens suggèrent des

pertes humaines énormes. Enfin, dans l'état actuel de la recherche, une estimation d'un million de morts ne me semble pas exagérée.

Bien que la communauté ukrainienne du Canada ait appris l'existence de la famine pendant l'été 1921, les nouvelles n'ont pas eu, à ce moment-là, l'effet auquel on aurait pu s'attendre. Jusqu'à la fin de l'année, la presse ukrainienne mit l'accent non sur la famine en Ukraine, mais en Russie. *Les Nouvelles ouvrières ukrainiennes* décrivait la famine sur la Volga et imita l'action de secours internationale (# 15, 44, 72, 166) à la Russie. Les journaux anti-soviétiques condamnaient le double effet de la famine russe sur l'Ukraine: la marée de réfugiés russes (# 51, 67, 83, 110) et l'aggravation de la réquisition forcée des denrées alimentaires (# 12, 19, 30, 121). Quant à l'information spécifique de la famine en Ukraine, elle fut lacunaire et parfois contradictoire. Les nouvelles concernant la mauvaise situation économique et la famine (# 90, 98, 126, 141) furent contredites par des déclarations sur l'existence de bonnes récoltes (# 89), sur la capacité de l'Ukraine d'exporter les grains (# 46), ou même sur la capacité des provinces touchées par la mauvaise récolte à survivre (# 147). En même temps, les renseignements du journal sur l'aide ukrainienne à la Russie (# 141, 147) devaient convaincre les lecteurs qu'en Ukraine la situation n'était nullement mauvaise, puisque cette dernière pouvait aider la Russie.

Le changement d'attitude du Temple du travail ukrainien envers la famine en Ukraine commença seulement à la fin de l'année 1921. Le 21 décembre, *Les Nouvelles ouvrières ukrainiennes* reconnut l'existence d'une population affamée dans les provinces ukrainiennes du Midi (# 168), et dix jours plus tard le journal informa ses lecteurs des intentions de Kharkiv d'aider ces régions (# 179). Le jour du Noël ukrainien, le même journal admit que la famine en Ukraine "n'était nullement plus petite que la famine sur la Volga" (# 187). Enfin, le 4 février, dans un long éditorial, le journal reconnut l'existence d'une catastrophe économique en Ukraine, et demanda aux ouvriers et fermiers ukrainiens de venir en aide à la population affamée de l'Ukraine, comme ils avaient su le faire auparavant pour la Russie. L'éditeur rappela à ses lecteurs que les Ukrainiens avaient contribué pour 70% des 53.000,00\$ encaissés pour l'aide à la Russie (c.-à-d., 35.000,00\$). Curieusement, fermant les yeux sur l'information donnée auparavant par son propre journal sur la famine en Ukraine, l'éditeur prétendit n'avoir appris que tout récemment l'existence de la "petite Volga en Ukraine" (# 218). Encore plus bizarre fut sa déclaration en juin 1922 que, puisque "la sécheresse en Ukraine méridionale fut moins grave et touchait un plus petit territoire" qu'en Russie, "la famine commença déjà sur la Volga au début de l'automne [dernier], et en Ukraine seulement au printemps de cette année" (# 509). Ce genre de désinformation corrobora les allégations des journaux nationalistes, que les communistes cachaient la vérité sur la famine en Ukraine (# 11, 251, 341)².

Si les nationalistes avaient des hésitations concernant la famine, il les surmontèrent rapidement. Déjà depuis août 1921, leurs journaux dénonçaient le désastre sans équivoque (# 48, 56, 69, 105, 123). À la simple narration de nouvelles s'ajoutaient des articles d'analyse écrits par M. Hrouchevsky (# 426, 517), I. Herasymovytych (# 192, 528), O. Terletsky (# 609), et d'autres. Les émouvants poèmes de O. Oles' (Kandyba) (# 515, 522, 538) donnèrent à la famine en Ukraine une expression littéraire.

Les origines de la famine

Le lien existant entre, d'un part, la sécheresse de 1921 dans le sud de la Russie et de l'Ukraine et, d'autre part, la famine de la même année dans les mêmes contrées fut bien souligné dans le rapport du Dr. Kholodny du février 1922 (# 338). Alors qu'en 1916, l'Ukraine produisait 14.795.666 de tonnes de céréales, elle n'en produisait que 5.753.113 en 1921, soit à peine le tiers. L'échec de la récolte dans les cinq provinces du sud est illustré par les données suivantes:

Provinces	1916 tonnes	1921 tonnes	Réduction: 1916/1921
Katerynoslav	1.335.716	263.900	- 80,2 %

² Un rapport de la Mission diplomatique ukrainienne à Berlin avoue qu'elle fut contrainte à "dissimuler la vraie situation en Ukraine" pour dissiper "les allégations petliouristes sur le pillage de l'Ukraine par les <envahisseurs moscovites>." Tsentral'nyi derzhavnyi arkhiv zhovtnevoi revolioutsii (TsDAJR) [Archives centrales d'Etat de la Révolution d'Octobre], f. 258, op. 1, spr. 264, ark. 280.

Zaporijjia	1.219.016	298.233	- 75,5 %
Mykolaiv & Odessa	2.694.216	810.133	- 70,0 %
Donets'k	<u>1.572.916</u>	<u>283.183</u>	- 80,0 %
Total	6.821.864	1.655.449	- 75,8 %

Si l'on soustrait les quantités nécessaires pour les semences (1.054.966 tonnes), cela ne laissait que 600.483 tonnes pour nourrir les 9 millions d'humains et le bétail de la région. Même en excluant les bêtes, la portion individuelle serait réduite à 62 kg. par an, alors que le minimum vital se situe aux alentours de 144 kg. Ainsi, la population n'avait accès à des provisions que pour quelques mois.

Mais la sécheresse ne pouvait à elle seule expliquer l'ampleur de la catastrophe. Dans ces contrées, c'est un phénomène récurrent et les paysans étaient habitués à prendre des mesures préventives. D'autres facteurs sont intervenus et les journaux les présentaient selon le parti-pris de leurs éditeurs. *Les Nouvelles ouvrières ukrainiennes*, expliquait les causes de la famine en Russie en invoquant la destruction de l'économie russe par la guerre impérialiste, le blocus économique de l'Occident, et le sabotage des bandes contrerévolutionnaires (# 44). La famine russe aurait été aggravée par les Ukrainiens qui gênaient le transport des céréales vers la Russie (# 133). Plus tard le journal adapta cette grille d'explication à la famine ukrainienne (# 240, 469). Dans ces explications il ne faisait que suivre la presse bolchévique.

La presse indépendantiste blâma plutôt l'incompétence et l'avarice bolchéviques pour la faillite économique en Russie (# 56, 111, 121) et en Ukraine (# 60, 83, 92). Le thème central de ces journaux fut le transfert de l'Ukraine vers la Russie de quantités énormes de denrées, avant et pendant la famine. Citant une source soviétique de mai 1921, *La Voix ukrainienne* affirma que depuis trois ans les bolchéviks avaient exporté vers la Russie 400.000.000 pouds (6.552.160 tonnes) de grain, d'une façon ouverte, et transféré un volume semblable, d'une manière non officielle (# 21). Ces réquisitions créèrent une grave rupture de stock, et dans plusieurs cas, éliminèrent complètement les réserves constituées par les paysans ukrainiens en prévision des intempéries. Pendant les deux années de la famine, le régime maintint la collecte des céréales (# 151, 221, 524). et leur transfert vers la Russie, souvent *manu militari* (# 60, 175).

Quelle quantité de céréales l'Ukraine a-t-elle envoyée à la Russie pendant la première année de la famine? Selon la dépêche du Commissariat soviétique à l'approvisionnement, citée par *Les Nouvelles ouvrières ukrainiennes*, (# 30), et la Mission ukrainienne soviétique à Berlin (# 141, 174), l'Ukraine avait donné 70 millions de pouds de grain pour aider les affamés de la Volga. La première déclaration, faite avant les récoltes de 1921, indique que ces denrées furent puisées dans les fonds de réserve. Selon Christian Rakovsky, chef du gouvernement de Kharkiv, et d'autres sources, les transferts au profit de la Russie de la récolte ukrainienne de 1921 atteignaient 30.000.000 pouds ou 500.000 tonnes (# 247, 338, 487). Il est donc tout à fait possible qu'en 1921, l'Ukraine affamée livra à la Russie environ cent millions de pouds (1.638.000 tonnes) de céréales. Pour se représenter la valeur nutritive de cette quantité de denrées, il faut se rappeler qu'un poud de blé suffit pour nourrir une personne pendant un mois. Ainsi, les seuls 30.000.000 de pouds mentionnés par Rakovsky auraient pu assurer la survie de 2.500.000 personnes — un nombre plus élevé que celui des personnes mortes de faim en Ukraine à cette époque.

Contrairement aux régions de la Volga, les provinces affamées de l'Ukraine ne furent pas exemptées d'impôt. L'impôt en nature perçu dans les cinq provinces affamées suivantes rapportait (# 524):

Zaporijjia	3.385.400 pouds
Donets'k	1.380.400 pouds
Katerynoslav	1.003.400 pouds
Mykolaiv	1.571.300 pouds
Odessa	<u>4.973.700 pouds</u>
Total	12.314.200 pouds

La quantité perçue aurait suffi à nourrir plus d'un million de personnes; mais ces céréales ne furent jamais distribuées à la population affamée d'Ukraine. Au même moment, Manuilsky, le Commissaire à l'Approvisionnement, déclarait que 16.000.000 pouds de céréales manquaient aux provinces du Midi, et que cette carence "serait payée en vies humaines et en bétail" (# 421).

Moscou imposa d'autres fardeaux à l'Ukraine pendant la famine. Celle-ci fut obligée de contribuer à l'aide générale aux affamés en Russie (# 147), de prendre en charge 75.000 à 100.000 enfants venus de la Russie (# 97), et d'approvisionner les quelques centaines de milliers de réfugiés provenant de la région de la Volga (# 51, 66, 67, 221). Quelques provinces affamées russes furent jumelées à l'Ukraine pour assurer une perception plus directe de l'aide (# 249). De nombreux chômeurs (# 67, 83, 92, 162) et des unités

militaires additionnelles furent envoyées de la Russie en Ukraine pour "aider" aux réquisitions et leur permettre de vivre à même les ressources du pays (#22, 519, 528). Avec plus d'un million de bouches supplémentaires à nourrir, l'Ukraine affamée a vu ses réserves alimentaires diminuer encore plus par la destruction gratuite et la mauvaise gestion des stocks (# 33, 528).

La communauté ukrainienne du Canada fut divisée sur la question d'envoi de vivres de l'Ukraine vers la Russie. Pour le camp prosoviétique il s'agissait d'une forme de solidarité prolétarienne, digne d'imitation par les ouvriers ukrainiens au Canada (# 297). Les indépendantistes condamnaient l'envoi comme une spoliation délibérée aux dépens d'une colonie déjà affamée, et certains affirmaient même que la Russie voulait affamer l'Ukraine pour faire de la place à la colonisation russe (# 81, 82).

L'aide occidentale et la comédie de la "souveraineté" de l'Ukraine soviétique

En août 1922, Rakovsky admit lui-même que "plusieurs provinces ukrainiennes, à leur détriment, n'étaient pas reconnues comme régions sinistrées, et que les organisations de secours étrangères ne furent autorisées à leur venir en aide qu'au mois de mars" (# 697). Cette déclaration trahit les différences d'attitude de la part des autorités soviétiques entre la famine en Russie et en Ukraine. Le gouvernement de Lénine avait reconnu, sans trop tarder, la mauvaise récolte dans la région de la Volga, et déjà, au mois de juillet, des opérations de sauvetage avaient été lancées. M. Kalinin, le chef en titre de l'Etat soviétique, y fut envoyé en inspection (# 85). La région fut par la suite déclarée zone sinistrée et traitée en conséquence: elle fut exemptée d'impôt, et obtint le droit à l'aide. Des comités de secours furent organisés en Russie (# 18), et Moscou obligea l'Ukraine et la Bélarus à contribuer à cette aide (# 15). On s'adressa aussi à l'Occident: Lénine au prolétariat mondial (# 32), l'écrivain Gorky au monde intellectuel, le Patriarche Tikhon aux Églises, et G. Tchitcherine aux gouvernements. Tous demandaient de l'aide pour la Russie, et uniquement pour la Russie — non seulement l'Ukraine ne fut pas mentionnée, mais pendant quelques temps encore, les autorités russes prétendaient que n'y sévissait aucune famine.

La réponse fut immédiate: la Fédération ouvrière internationale (# 31), le Comité international de la Croix Rouge (# 37), le Comité du Dr. Nansen (# 62), et d'autres organismes (# 26, 38, 52, 73, 140) offraient leur aide. La plus riche des organisations et celle qui apporta le plus d'aide fut l'American Relief Administration (ARA) (# 49); dirigée par le Secrétaire du Commerce Herbert Hoover, elle coordonnait une demi-douzaine d'organismes humanitaires, y compris le J.D.C. (# 117). Au point culminant de ses activités, l'ARA nourrissait 10 millions d'affamés en Russie et deux millions en Ukraine — plus que toutes les autres organisations ensemble. Les bolchéviks n'appréciaient guère cette organisation qui avait su garder sa liberté d'action et l'indépendance de ses cadres. Ils lui préféraient l'organisation du Dr. Nansen, plus soumise à leurs volontés (# 724)

L'aide occidentale arriva sous deux formes: les colis privés et les cantines publiques. Des colis alimentaires ou vestimentaires d'une valeur individuelle de 10,00\$, étaient achetés par des donateurs en Occident. Ils étaient livrés (d'abord en Russie, et plus tard en Bélarus et en Ukraine) par l'ARA ou d'autres organismes aux destinataires individuels ou collectifs désignés par les donateurs (# 125, 148, 203). Les cuisines publiques gérées par les divers organismes acceptaient au début uniquement les enfants et seulement après examen physique. Eventuellement elles furent ouvertes aux adultes. La majeure partie de l'aide de type collectif alla à la Russie où la première cantine de l'ARA ouvrit ses portes en août 1921 (# 71); en Ukraine les cantines entrèrent en opération à partir du 30 avril 1922 seulement (# 625).

En août 1922, *La Voix ukrainienne* accusa Moscou d'avoir au début ordonné aux journalistes et aux diplomates soviétiques de garder le silence sur la famine en Ukraine (# 658). Deux épisodes illustrent le bien-fondé de cette accusation. Quand, à l'automne 1921, l'ARA demanda la permission d'envoyer une délégation pour visiter l'Ukraine, Moscou répliqua que ce voyage n'avait pas de raison d'être car l'Ukraine elle-même aidait la Russie et que, de toute façon, les secours étrangers devaient être concentrés sur les affamés de la Volga³. Lors du congrès international des organisations de secours tenu à Berlin en juillet 1922, la mission diplomatique de l'Ukraine soviétique eut de la difficulté à présenter un

³ H. H. Fisher, *The Famine in Soviet Russia, 1921-1923: The Operations of the American Relief Administration*. New York, 1927, p. 248.

rapport séparé sur la famine en Ukraine. Eiduk, de la délégation russe et Willy Munzenberg, du Comité ouvrier international du secours aux affamés insistaient sur le maintien d'une action unifiée pour l'aide "russe"⁴.

Malgré cette étrange "sollicitude" de la part du gouvernement "ouvrier et paysan" pour les affamés d'Ukraine, l'aide étrangère finit par y parvenir, et cela, en grande partie, grâce à sa communauté juive. À cette époque les Juifs constituaient 7% de la population ukrainienne, à savoir approximativement 1 800 000 âmes, avec des concentrations particulièrement importantes à Odessa et dans d'autres villes affamées. C'est la préoccupation de la diaspora juive pour les Juifs d'Ukraine qui força l'ouverture de l'Ukraine à l'aide étrangère. Puisque la plupart des colis étaient adressés aux Juifs d'Ukraine, l'ARA voulut y ouvrir des centres de distribution de colis, plus tard le JDC fit pression sur l'ARA pour qu'elle ouvre aussi des cantines en Ukraine. Ainsi l'Ukraine put enfin recevoir cette aide américaine, mais pas avant qu'une "comédie extraordinaire" ne fût jouée par le gouvernement de Kharkiv⁵.

Ayant finalement obtenu la permission de se rendre en Ukraine, les docteurs L. Hutchinson et F. Golder vinrent à Kharkiv le 30 novembre 1921, avec l'intention d'établir les bases d'une extension de l'aide américaine à l'Ukraine. À Kharkiv, ils furent reçus par le Commissaire à l'Intérieur, M. Skrypnyk, qui remplaçait Rakovsky absent. Skrypnyk accueillit chaleureusement l'idée d'aide mais insista sur une entente séparée entre l'ARA et le gouvernement ukrainien, car l'accord signé par l'ARA avec Moscou ne pouvait aucunement lier le gouvernement "souverain" d'Ukraine. N'étant pas autorisés à signer une telle entente, et dégoûtés par ce qu'ils prirent pour une manifestation du nationalisme borné, les Américains quittèrent l'Ukraine sans aucune entente à ce sujet. L'ARA finit par signer l'accord avec le gouvernement d'Ukraine, le 10 janvier 1922, après que Rakovsky se fût rendu à Moscou (# 202).

Le comportement de Skrypnyk n'allait pas à l'encontre de la volonté de Moscou, en fait, il s'y conformait. En décembre 1920, l'Ukraine et la Russie signèrent un traité par lequel les deux républiques soviétiques reconnaissaient formellement leur indépendance respective, tout en préservant l'unité économique et militaire (# 1). La reconnaissance internationale de l'indépendance ukrainienne ne posait aucune menace à l'intégrité de l'Empire bolchévique; au contraire — elle la renforçait. Elle affaiblissait le mouvement indépendantiste en Ukraine et hâtait l'élimination des gouvernements ukrainiens en exil, ainsi que la fermeture de leurs missions diplomatiques. Pour cette raison, Moscou permit à l'Ukraine soviétique d'envoyer ses propres missions diplomatiques dans les pays avoisinants et de conclure des traités séparés avec l'Autriche (# 184), la Pologne (# 280), la Tchécoslovaquie (# 559) et d'autres pays. Ces traités stipulaient notamment que les signataires ne reconnaîtraient que les missions soviétiques et empêcheraient toute activité anti-soviétique sur leurs territoires. En outre, l'Allemagne et l'Autriche acceptèrent de rembourser au gouvernement soviétique les dettes encourues envers les gouvernements nationalistes ukrainiens à la fin de la guerre (# 525, 744).

Toutes les organisations de secours aux affamés, qui voulaient oeuvrer en Ukraine finirent par signer des ententes séparées avec les autorités de Kharkiv (726), et au printemps 1922 l'aide alimentaire commença à arriver dans le pays. L'aide du Dr. Nansen arriva en mars (# 285, 516), et le 30 avril l'ARA ouvrit sa première cantine (# 625). Pendant l'été, l'ARA alimenta presque deux millions d'affamés en Ukraine (# 723) pour la plupart des enfants. En août, l'aide étrangère compta pour les deux tiers de toute l'aide offerte au peuple ukrainien. La majeure partie de cette aide provenait de la diaspora juive qui à travers le JDC finançait les cantines de l'ARA. Les cantines ARA-JDC furent accessibles aux affamés sans restriction religieuse, mais comme elles étaient situées principalement dans des localités à forte concentration juive, la majorité des bénéficiaires de ces cantines furent des Juifs.

Ayant consolidé leur position en Ukraine et s'étant assuré de la reconnaissance étrangère de leur régime dans cette république, les bolchéviks passèrent alors à une union des républiques encore plus contraignante, et éliminèrent les signes extérieurs de la souveraineté ukrainienne. "Le jeu est terminé" déclara d'une manière prophétique *La Voix ukrainienne* le 15 novembre 1922, "la comédie a été jouée et la scène est de nouveau toute occupée par la vieille, bien-connue, Russie, une et indivisible" (# 731).

L'aide à l'Ukraine de la diaspora ukrainienne

⁴ Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromads'kykh ustanov (TsDAHU) [Archives centrales d'Etat des organisations publiques], f. 1, op. 20, spr. 1034, ark. 69-70.

⁵ Pour les détails, voir: H. H. Fisher, *The Famine in Soviet Russia, 1921-1923: The Operations of the American Relief Administration*. New York, 1927, p. 247-252.

On aurait pu s'attendre à ce que le gouvernement ukrainien commence le travail de secours avec les ressources locales avant de chercher de l'aide à l'étranger. Et en fait, les premières initiatives officielles semblaient aller dans ce sens. Le 1er octobre 1921, *Les Nouvelles ouvrières ukrainiennes* informa ses lecteurs qu'une commission d'aide aux affamés des provinces ukrainiennes avait été formée par le Comité central exécutif pan-ukrainien (# 98). Six semaines plus tard, *L'Ukrainien canadien* nota que ladite commission "avait reconnu d'abord la nécessité d'aider les affamés d'Ukraine" (# 135). En décembre de la même année, le Conseil économique ukrainien adopta une résolution octroyant aux provinces affamées d'Ukraine 6.000.000 pouds de grain (# 204). Mais ces décisions sont restées, pour la plupart, lettre morte (# 551). Lors du VIe Congrès Pan-Ukrainien des Soviets, Rakovsky admit que son inspection des régions affamées révélait que "l'alimentation communautaire est une fiction" (# 226). Non seulement l'État n'avait rien redistribué aux paysans affamés de toutes les denrées réquisitionnées, mais il avait même bloqué toute initiative des districts (*volosti*) et des communautés villageoises pour organiser des secours en faveur de leurs propres affamés. Les autorités locales furent contraintes d'organiser de l'aide pour la seule région de la Volga⁶. Jusqu'à la fin de 1921, sauf quelques exceptions mineures, la population affamée d'Ukraine ne reçut aucune aide des autorités soviétiques.

La situation changea en 1922 quand les comités ukrainiens d'aide aux affamés obtinrent la permission de recueillir l'aide pour l'Ukraine, sans interrompre l'organisation en cours en faveur de l'aide pour la Russie (# 272, 274, 275, 277). Depuis le mois de mars, la Croix Rouge ukrainienne s'impliquait dans la mise en place de cantines et, en août, elle nourrissait déjà 78.385 personnes (# 788). À la même date, sur les 4.000.000 d'affamés en Ukraine, 1.464.000 purent recevoir de l'aide: les organismes occidentaux avaient à charge 984.000 personnes, et les agences soviétiques en avaient 480.000 (# 670). Durant toute la durée de la famine, l'Ukraine continua à secourir les affamés de la Volga (# 310, 324, 520). Ces chiffres n'incluent pas l'aide de la diaspora ukrainienne.

Dans la communauté ukrainienne du Canada, la question de l'aide à l'Ukraine affamée fut évoquée pour la première fois à l'assemblée annuelle du Temple du travail ukrainien tenue à Winnipeg, le 2 février 1922. Il fut décidé alors de passer par le Comité canadien de secours aux affamés des régions desséchées de la Russie soviétique pour ne pas "dispenser les rangs prolétariens" (# 218, 232, 274). Cependant, une "forte pression de la base" amena à la fin du mois de mars 1922, la formation d'un Comité de secours aux affamés en Ukraine soviétique (#322). Le 26 mars, un concert musical à Winnipeg permit de recueillir 1.158,00\$ en dons (# 331). *Les Nouvelles ouvrières ukrainiennes* publia les noms de tous les donateurs. Cette pratique continua jusqu'à la fin de la campagne. Nous avons pu ainsi constituer une liste de plus de quinze cent noms, pour la plupart des noms ukrainiens mais aussi d'autres origines: Diefenbaker, McDougall, Stuart, Liu, Pepin, Flin, Lewis, Itzinger, etc (# 344). On faisait flèche de tout bois pour solliciter des dons: les meetings publics (# 460, 594), les concerts et les représentations théâtrales (# 317, 414, 451), les bals (# 336, 512), les pique-niques (# 502, 540), les mariages (# 453, 471) et des collectes de porte à porte (# 564). Les ouvriers donnaient pour la valeur de leur salaire journalier ou demi-journalier (# 471, 594). Avant la fin de la campagne, en septembre 1922, le comité avait recueilli la somme de 10.847,46\$ (#714). Le Temple du travail ukrainien donna 2.400\$, recueillis auparavant pour une imprimerie en Ukraine (# 322), et fit contribuer à la cause 5.000\$ par le Comité de famine russe (# 281). Ainsi le milieu communiste ukrainien du Canada engendra de dons d'environ 20.000\$.

En même temps, les Ukrainiens du Canada contribuaient largement au Comité de secours pour la Russie (# 423). Selon l'éditeur des *Nouvelles ouvrières ukrainiennes*, la majeure partie des quelques cent mille dollars recueillis avant août 1922, venait des Ukrainiens (# 641). Si cette affirmation est exacte, alors on peut en déduire que les Ukrainiens du Canada donnèrent trois fois plus pour les affamés de Russie que pour ceux d'Ukraine. Les chiffres publiés par les journaux sont à ce sujet très révélateurs:

Mois & Années	pour la Russie	doc. (#)	pour l'Ukraine	doc. (#)
de juillet 1921				
à janvier 1922	53.000,00	(218)	0,00	
février			0,00	
& mars 1922	15.202,78	(422)	1.400,75	(712)

⁶ DAOO (Archives d'Etat de l'Oblast d'Odessa), f. R-87, op. 1, spr. 1, ark. 24; f. R-5425, op. 1, spr. 2, ark. 70.

avril 1922	11.852,56	(441)	3.283,07	(712)
mai			2.626,43	(712)
& juin			2.021,45	(712)
& juillet 1922	16.541,65	(701)	1.154,40	(712)
août 1922	?		311,71	(712)
septembre 1922	?		<u>49,65</u>	(712)
	<u>\$95.596,99</u>		<u>\$10.847,46</u>	(712)

En plus, il faut noter que ce ne fut pas la seule aide pour la Russie recueillie au Canada. En novembre 1921, le Canada avait donné 17.381£ (# 140), et jusqu'en mai 1922, le Canadian Save the Children Fund avait reçu 300.000\$ (# 436). En août 1922, le Canada devait nourrir 8 000 enfants en Russie (# 688). Toute cette aide allait uniquement à la Russie — pas un cent pour l'Ukraine.

Le camp indépendantiste lança sa campagne d'aide beaucoup plus tard et avec moins de vigueur. En réponse à l'appel du Professeur M. Hrouchevsky (# 426), du Monseigneur Lypkivsky, primat de l'Eglise Orthodoxe ukrainienne (# 537), et de plusieurs organismes humanitaires (# 476, 542, 632), la Croix Rouge ukrainienne du Canada (CRUC) assumait le rôle de coordinateur d'une campagne de secours dans les milieux nationalistes. L'assemblée semi-annuelle de la CRUC, tenue le 31 août 1922 (# 690), décida d'envoyer 500\$ au comité d'aide organisé par Hrouchevsky à Vienne et de lancer au Canada leur propre campagne de secours. Cependant, puisque la CRUC considérait l'aide à la Boukovine et la Galicie comme prioritaire, la campagne d'aide à l'Ukraine Soviétique n'a jamais vraiment démarré. Lors du congrès annuel, en mars 1923, le rapport du trésorier indiqua que seulement 1.000\$ avait été reçus en dons pour aider les affamés d'Ukraine (#789). Cette somme se compare difficilement avec les 50.000\$ recueillis pendant les deux années précédentes par d'autres campagnes ukrainiennes (# 315).

La deuxième année de famine: l'exportation du blé ukrainien

À la conférence économique de la Haye, tenue en juin-juillet 1922, la délégation soviétique demanda des crédits à l'Occident pour couvrir les besoins économiques des républiques soviétiques, et annonçait l'intention des autorités soviétiques d'exporter des céréales si ces crédits étaient refusés. L'Occident refusa de donner des crédits au régime qui ne respectait pas les dettes antérieures, tandis que l'allusion à l'exportation de céréales en provenance des républiques affamées provoqua une critique ouverte (# 631). Afin de calmer cette indignation, Litvinov assura l'Ouest que "les terribles conséquences de la guerre et les interventions étrangères en Russie ne peuvent pas être éliminées par une année de bonne récolte", et que la Russie continuera d'avoir besoin de l'aide étrangère (# 578). Litvinov avait raison au sujet du besoin de l'aide occidentale, mais il avait tort en ce qui concerne la bonne récolte. En fait, en 1922, la sécheresse persista pour une deuxième année et la récolte fut un échec complet. La famine frappa à nouveau.

À l'été 1922, il fut évident que la récolte dans les provinces méridionales ne serait guère meilleure que l'année précédente. L'ensemencement d'hiver était insignifiant. De plus, ce qui avait été semé fut détruit par les intempéries (# 661). L'été connut deux mois de sécheresse et des températures qui atteignirent jusqu'à 45° C (# 685). La récolte d'été fut détruite; à quoi les paysans pouvaient-ils s'attendre? *Visty*, le journal officiel du gouvernement, répondit: "Les provinces du sud pouvaient assurer à leur population assez de vivres pour quatre mois, à condition qu'il y ait une distribution équitable de toute leur récolte" (# 661). Des messages semblables parvinrent à Genève de la part du capitaine Quisling (# 603) et du Dr. Jean de Lubersac (# 669), et à Paris du Dr. V. Adler de la Conférence universelle juive de secours (# 718). Le 9 septembre, *Les Nouvelles ouvrières ukrainiennes* demanda à ses lecteurs de "continuer à donner de l'aide aux affamés" (# 685). Mais cela fut son dernier appel, car bientôt la campagne en faveur des affamés céda la place à la campagne de relance de l'économie soviétique.

Le rapport de septembre 1922 de la mission de la Croix Rouge Ukrainienne Soviétique à Berlin attesta du dernier changement dans la politique soviétique envers la population affamée de l'Ukraine. Sa principale préoccupation n'était plus l'aide à la population affamée, mais la reconstruction de l'économie (# 726). Cette attitude (# 753) équivalait à la condamnation à mort des affamés. "En plus de l'aide pour la reconstruction de l'agriculture," écrit *Visty* "les paysans auront besoin d'aide en nourri-

ture pendant toute l'année [...] [sinon] l'hiver de 1922-23 pourra voir la même famine que l'hiver de 1921-22" (# 661). De son côté, Petrovsky avoua qu'en "Ukraine nous devons encore lutter pas tellement contre les séquelles de la famine, mais contre la famine elle-même"⁷. Encore une fois, la paysannerie ukrainienne fut sacrifiée sur l'autel des intérêts économiques russes. Moscou avait décidé qu'il n'y avait plus de famine — seulement des séquelles — et Kharkiv devait emboîter le pas. En octobre 1922, les Comités d'aide aux affamés furent remplacés par des Comités de lutte contre les séquelles de la famine. Pendant la conférence de Lausanne (20.XI.22 — 24.VII.23) toute mention de la famine en Ukraine fut interdite (# 752) et la tragédie disparut de la presse soviétique. La presse ukrainienne au Canada, notamment *Les Nouvelles ouvrières ukrainiennes* en parlait peu.

Les bolchéviks tinrent bon sur leur intention d'exporter des céréales. Les premiers envois de blé partirent pour l'Allemagne en septembre (# 699). En décembre, *La Voix ukrainienne* rapporta la préparation du port d'Odessa pour l'exportation des 3.000.000 pouds de céréales entreposées dans le port (# 750). La population des provinces méridionales essayait d'empêcher l'exportation par tous les moyens à sa disposition. Il y eut des grèves de cheminots (# 779) et des protestations publiques; des déraillements de trains transportant les céréales et des incendies dans les silos. *Le Fermier canadien* publia des extraits d'un discours prononcé à Moscou, au VTsIK (probablement son Comité des séquelles de la famine) par le Communiste Romanchuk, délégué de la ville de Mykolaïv. Dans son exposé, Romanchuk condamna le projet gouvernemental d'exporter de grandes quantités de grain à partir des provinces affamées, et osa même menacer les autorités de la rétribution populaire (# 761). Toutes ces protestations furent vaines: le blé ukrainien fut envoyé en Allemagne (# 771, 801), et ailleurs. Les organisations humanitaires occidentales continuèrent d'approvisionner les régions affamées de la Russie et de l'Ukraine jusqu'à l'été de 1923 (# 801). En Ukraine, le JDC remplaça graduellement l'ARA (# 710). Au Canada, les Ukrainiens indépendantistes ne cessaient pas de condamner l'exploitation coloniale de l'Ukraine affamée (# 778, 785, 786). Cependant, la collecte de fonds dans la communauté ukrainienne s'arrêta en automne 1922, tandis que les journaux ukrainiens perdaient leur temps dans des querelles inutiles (# 662, 715).

Conclusion

Contrairement aux affirmations de l'historiographie traditionnelle, la sécheresse et la mauvaise récolte ne furent pas les causes principales de la famine ukrainienne de 1921—1923. La disette en Ukraine fut le résultat des politiques colonialistes de Moscou. Le grenier de l'Europe fut vidé par des réquisitions continues et des exportations de denrées alimentaires vers la Russie et l'Occident. Au nom de "la solidarité prolétarienne" et de "l'amour fraternel des peuples ukrainien et russe", slogans perfidement utilisés par les bolchéviks, ceux-ci prélevèrent en l'Ukraine beaucoup plus de vivres que ce qui aurait été nécessaire pour nourrir de un à deux millions de personnes qui y sont mortes d'inanition. Au début et à la fin de la tragédie, Moscou dissimula la famine en Ukraine et gêna les opérations de secours.

Le gouvernement lige de Rakovsky n'était pas capable d'affronter "le centre" moscovite pour défendre ce qui, pour les bolchéviks russifiés d'Ukraine, ne constituait que "la périphérie". Le centre ne créa pas la famine, mais il s'en est servi dans sa lutte contre l'indépendance ukrainienne. La farce de "la souveraineté" de l'Ukraine soviétique semait la confusion en Ukraine et dans la diaspora ukrainienne.

La diaspora apporta son aide, mais l'aide arriva tard et s'avéra maigre. Au Canada, le leadership de la communauté ukrainienne ne se révéla pas à la hauteur des exigences du moment. Les communistes devenaient déjà les outils de la politique anti-ukrainienne de Moscou. Les indépendantistes furent paralysés par leur inhabileté à résoudre le problème d'apporter l'aide à la population d'un pays occupé sans se soumettre à la volonté des forces d'occupation. Ayant amassé 50.000,00 \$ pour les besoins ukrainiens généraux et encore plus pour les affamés de la Russie, la communauté ukrainienne aurait dû contribuer beaucoup plus que les 20.000,00 \$ pour les affamés de l'Ukraine. Mais même avec une si modeste somme on pouvait sauver des vies humaines; quant au geste symbolique que cette aide représentait, il contribua à la consolidation des liens entre l'Ukraine et sa diaspora.

⁷ TsDAJR (Kiev), f. 258, op. 1, spr. 323, ark. 10.

ДОКУМЕНТИ

ДОПОМОГА ГОЛОДУЮЧИМ В РОСІЇ

(літо 1921 р.— зима 1922 р.)

№ 1

Договором 28 грудня 1920 р. Росія визнала суверенність і незалежність совітської України; обидві республіки вступили у військовий і економічний союз.

«Українські Робітничі Вісти», 26 січня 1921.
«Канадійський Фармер», 4 лютого 1921.

РОСІЯ І УКРАЇНА ЗАКЛУЧИЛИ ВІЙСЬКОВИЙ І ГОСПОДАРСЬКИЙ ДОГОВІР

Обидві радянські республіки признали одна другій повну незалежність і суверенність.

МОСКВА, 2 січня. («Роста», Відень.) — Газети подають текст договору, який дня 28 грудня [1920 р.] зівстав заключений межі совітськими республіками Росією і Україною. Поступаючи згідно з принципом самовизначення, обидві сторони — Росія, яку репрезентували Ленін і Чічерін, і Україна, яку репрезентував Раковський, — признали спільно одна другій свою незалежність і суверенність. Обидві республіки вступають у військовий і господарський союз.

Україна є звільнена від всіх наслідків своєї колишньої приналежності до російської імперії. Від тепер всі кроки заграничної політики будуть оперті на спільнім інтересі робітника і селянина.

№ 2

Важливіші пункти договору між Росією і Україною: визнання незалежності, економічний союз, об'єднані комісаріяти.

«Українські Робітничі Вісти», 19 лютого 1921.
Уривки.

ДОГОВІР МІЖ Р.С.Ф.С.Р. І У.С.Р.Р.

Правительство Російської Соціалістичної Федеративної Совітської Республіки з одної сторони і правительство Української Соціалістичної Республіки з

другої сторони, [...] признаючи незалежність і суверенність кожної з заключуючих догівір сторін і розуміючи необхідність об'єднати свої сили в цілях оборони, а також в інтересах їхнього господарського будівництва, ухвалили заключити сей союзний робітничо-селянський договір, [...]

I

Російська Соціалістична Федеративна Совітська Републіка і Українська Соціалістична Радянська Републіка вступають між собою в воєнний і господарський союз.

III

Для ліпшого здійснення вказаної в пункті I мети обидва правительства проголошують об'єднаними ось які комісаріяти: 1) воєнний і морських справ, 2) Висший Сівіт (Рада) Народного Господарства, 3) закордонної торговлі, 4) фінансів, 5) праці, 6) шляхів і 7) почт і телеграфів.

IV

Об'єднані народні комісаріяти обох республік входять в склад Совнаркома Р.С.Ф.С.Р. і мають в Раді Народних Комісарів в У.С.Р.Р. своїх уповноважених, яких потверджує і контролює Український Ц.В.К. і Зізд Рад.

№ 3

Жидівська допомогова організація «Джойнт» післа-ла п'ятий корабель з допомогою для українських жидів.

«Український Голос», 23 березня 1921.

ПЯТИЙ ЖИДІВСЬКИЙ КОРАБЕЛЬ НА УКРАЇНУ

Нью Йорк, 9 марта. — Жидівський «Джойнт дистрибушен комітет» наладував вже пятий з ряду корабель ріжними припасами, які призначені на поміч Жидам на Україні. Корабель відпливає тими днями і після сподівань завезе ще на саму пасху поміч для голодуючих Жидів. Четвертий корабель, висланий Жидами недавно, прибув вже до Ревалю, Естонія.

№ 4

Москва передбачає добрий урожай в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 4 червня 1921.

ВИГЛЯДИ НА УРОЖАЙ НА УКРАЇНІ Є ДОБРІ

МОСКВА, 29 цвітня (почтою). — Окреме статистичне бюро, яке мало зібрати докладні дані про стан озимини, оголосило слідующий звіт:

Вигляди на урожай на Україні є загалом добрі.

В губерніях: Харківській, Волинській, Катеринославській, Миколаївській, Одеській, Чернігівській і Полтавській озимина представляєть ся добре; в Київській і Подільській губерніях — ліпше ніж середно.

№ 5

Варшавська «Українська Трибуна» твердить, що немає «радянської» України, є лише «совітська».

«Канадійський Ранок», 14 червня 1921.

РАДЯНСЬКА ЧИ СОВІТСЬКА УКРАЇНА?

«Вперед», нотуючи появу варшавської «Української Трибуни», зазначив, що головним завданням нового часопису є поборювання української радянської республіки. В п'ятім числі «Української Трибуни» у вступній статті під заголовком «Про помилку «Впереду»», редакція «Української Трибуни» простує цю заяву і констатує, що української радянської України взагалі нема. Така республіка існує тільки як ідеал певних груп Великої України, як уесерів і укр. комуністів. Тепер є лише совітська Україна. Україна окупована чужинцями з диктатурою Москалів і Жидів над українським пролетаріатом і селянством.

«З цею совітською, а не радянською Україною «Українська Трибуна» буде дійсно боротися.»

№ 6

Кам'янецькі «Вісти» передбачають добрий урожай на Катеринославщині і Одещині

«Канадійський Ранок», 14 червня 1921.

ВРОЖАЙ НА УКРАЇНІ

Кам'янецькі «Вісти» доносять: Посівна кампанія іде гарно. Посівний плян катеринославської і олександрівської губернії виконано майже вповні. Засіяно 80 відсотків посівної площі. Врожай обіцяє бути вище середнього.

№ 7

Комісар харчування України. Владімірський, заявив журналістам, що в Україні задовільна ситуація з харчами і що південні губернії готуються до закордонної торгівлі.

«Українські Робітничі Вісти», 15 червня 1921

СПРАВА ХАРЧІВ Є ЗОВСІМ ВДОВОЛЯЮЧА

МОСКВА, 11 травня («Роста», Відень). — Український народний комісар харчів Владимирський заявив в розмові з представниками преси, що справа харчів на Україні є дуже вдоволяюча.

Губернії: Харківська, Одеська, Миколаївська і Катеринославська приготують ся активно до заграничної торгівлі.

Посівна кампанія була переведена на цілій Україні з дуже добрим успіхом.

№ 8

Сьогорічна посівна кампанія успішна.

«Українські Робітничі Вісти», 22 червня 1921.

МАНУІЛЬСЬКИЙ ПРО УСПІХИ ПОСІВНОЇ КАМПАНІЇ

МОСКВА, 15 мая («Роста», Відень). — На засіданню Ради Народних Комісарів України заявив народний комісар хліборобства Мануїльський, що програма правительства щодо посівної кампанії на Україні була вповні переведена.

Посівна площа на Україні в сім році рівняєть ся посівній площі з 1918 року.

№ 9

В Києві сподіваються доброго урожаю.

«Українські Робітничі Вісти», 25 червня 1921.

НА УКРАЇНІ НАДІЮТЬСЯ ДОБРОГО УРОЖАЮ

МОСКВА, 25 травня (почтою) — Звіт з Києва доносить, що сього року посівна площа перевищає в значній мірі величину посівної площі в минулім році. Надіють ся незвичайно доброго урожаю.

№ 10

«Роста» і московська «Правда» повідомляють про добрі жнива в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 16 липня 1921.

НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ**Добрі вигляди жнив на Україні.**

РИГА, 8 липня. — Совітська урядова агенція «Роста» доносить, що дощі, які впали за послідні дні на Україні, дають надію на добрі жнива.

Урожай на Україні.

В противенстві до минушого року урожай сего року на цілім полудни буде, як здаєть ся, знаменитий. Засіви піль перевищили там своїми розмірами цифри 1915 року — перший раз за цілий час революції. Посухи там також нема. Сам бог з большевиками — говорить тепер український селянин. Всюди даєть ся помічати зміна до лучшого в настрою селянства. Бандитизм скоро зникає. Земля представляєть ся як безкрає філююче зелене море. — Московська «Правда».

№ 11

Загроза голоду в Росії і в Україні; шириться тиф через брак медикаментів, лікарів і поживи.

«Український Голос», 20 липня 1921.

БОЛЬШЕВИКИ МОВЧАТЬ ПРО ГРОЗУ

З Константинополя доносить С. Бравн до «Чикаго Дейлі Нюс», що з віродостойних большевицьких донесень виходить, що Росія мусить перебути найгірше літо, яке дотепер коли-будь перебувала. Крім того, скількість управлених піль не виносить навіть одну третю часть в порівнянню до засівів 1918 року. Причиною страшної грози являється посуха, що майже зруйнувала засіви. Навіть в полудневій частині Совдепії, тобто Україні, в найбогатшій і найурожайнішій краю колишньої Росії, грозить нужда і голод.

З причини браку медицин, лікарів і поживи, плямистий тиф ширить ся не лише по містах і містечках, але й по селах. Совітський уряд доносить про 8,400 денних випадків занедужаня, але втікачі з України оповідають, що в самій лише полудневій Україні занедужує денно від страшної пошести 10 тисяч людей.

№ 12

Большевики наклали на Одещину 3 мільйони пудів податку і конфіскують у селян майно за неплату.

«Канадійський Українець». 27 липня 1921.

ПОДАТОК ХЛІБА ДЛЯ БОЛЬШЕВИКІВ

ВІДЕНЬ, 11 липня. УПС — Одеський «Більшовик» пише: Наложений на одеську губернію податок хліба виносить 3 мільйони пудів. Селяне не хочуть платити цього податку. В селі Оресках, Миргородського повіту, сконфісковано з цієї причини шістьом селянам їх майно. В селі Бричтиківцях, Полтавського повіту, сконфісковано 41 кулацьких хазяйств.

№ 13

Анекдот про те, як росіяни збираються жити з праці українських селян

«Канадійський Ранок». 30 липня 1921.

ЧОМУ В РОСІЇ ГОЛОД?

Про те подає віденська «Воля» слідує оповідання:

Йде кількох кацапів з Калужської губернії, що ходили з торбами на Україну торгувати. Між ними йде й один Українець-селянин, що вертає з міста.

Кацапи розбалакались:

— От, каже один з них, ми гарно совітську владу обманули.

— А це як? — питає наш селянин, що вертає з міста.

— А от як! Дали нам насіння на засів. А ми насіння взяли, а не засіяли. Взяти, змололи, тай з'їли.

— Та хибаж ви владу одурили? — говорить наш селянин. — Ви себе самі дурите, коли хліба не сієте. Що ж будете потім їсти?

— От, чудак ти какой! — відповідає йому кацап. — Та то треба сіяти, волочити, жати, молотити — робити що не міра. А намолотив, тоді відбирають весь злишок і лишают лише тільки що до життя потрібно.

— Так деж дістанете те, що до життя вам потрібно?

Росзміялися кацапи.

— А чи ж у вас, хахлів, мало збіжжя? Для всіх вистарчить. А земля у вас така чорна! Тай до роботи ви хлопці.

№ 14

Організація допомоги голодуючим в Росії Горким; відозви до міжнародного пролетаріату; Україна помагає надволжанам.

«Українські Робітничі Вісти», 30 липня 1921.

РАТУНКОВА АКЦІЯ В СОВІТСЬКІЙ РОСІЇ

МАКСИМ ГОРКИЙ НА ЧОЛІ ЦЕНТРАЛЬНОГО РАТУНКОВОГО КОМІТЕТУ

МОСКВА, 20 липня («Роста»). — В Москві зорганізовано загальний ратунковий комітет під проводом Максима Горького для несення помочи голодуючому населенню надволжанських губерній. Сей комітет має зайняти ся зорганізованем внутрі Росії і за границею помочи для злагодження нужди населення в знищених посухою губерніях.

Рівночасно виїхала до голодом загрозованих губерній комісія з рамени Всеросійського Центрального Виконавчого Комітету під особистим проводом Калініна, щоби на місци кермувати ратунковою акцією. Комісія буде займатися доставою поживи для потерпівших, організованем місцевих ратункових комітетів, еміграцією селян з навіщених посухою губерній і взагалі зорганізованем взаємної помочи, втягаючи до неї цілий край.

Комісія звернула ся до селян в околицях, в яких жнива є добрі, щоби звернули насіне, яке дало їм на весну правительство, для селян над Волгою.

Петроградська Рада Профсоюзів видала поклик до робітників, взиваючи їх до прискорення продукції товарів, потрібних для потерпівшого населення. Рада рішила також видати відозву до міжнародного пролетаріату з візванем його до помочи для селян над Волгою.

Україна, Білорусь і інші радянські републики ведуть енергічну ратункову кампанію в ціли помочи для надволжанського селянства.

Селянська часопись «Біднота» взиває селян в губерніях, в яких збіже добре зародило, щоби поспішили ся з виповненем збіжевого податку, а також з добровільними жертвами в користь селян полуднево-східних губерній.

Народний комісар здоровля Семашко оголосив в «Известиях» відозву до всіх добродійних організацій і приватних осіб, щоби звернули свою увагу в першій мірі на ратоване дітей в знищених посухою губерніях.

№ 15

Посуха в надволзьких краях спричинила великий голод; московський уряд створив комісію для боротьби з голодом в Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 30 липня 1921.
Уривки.

ПОСУХА В ПРИВОЛЖУ РОСІЇ

Ратункова акція для навіщених посухою губерній.

До лихоліть, які переносить вже близько чотири роки пролетаріят радянських республік, що повстали на руїнах колишньої царської Росії, долучується се-го року ще одне — посуха в приволжанських губерніях СРСР.

Як подає донесенє московської «Рости» з 1 липня за газетою «Беднотою», посуха знищила засіви в слідуєчих губерніях: в цілій самарській губернії, в частині саратівської і царицинської губерній, в німецькій кольонії над Волгою, в частині Донщини, Астрахану і Кубані — на полудни, і в частині губернії симбірської, вятської і пермської — на півночі.

Депеша з Берліна під датою 20 липня подає, що звіт російського народного комісаріяту хліборобства виказує, що в губерніях над Волгою збір жита буде вносити 28 до 34 % а вівса 38 до 40 % правильного збору. Деякі хліборобські околиці, які звичайно могли вивозити збіже, не мають нині на стільки, щоби прожити своє власне населенє. І так, наприклад, саратівська і самарська губернії вивозили звичайно 120 мільонів пудів збіжа. Сего року вони мусять одержати поміч, щоби вижити своє власне населенє. Головною причиною голоду в надволжанських околицях є посуха, яка тревала без перерви через цілу зиму, весну і початок літа. Дошеві опади виносили там заледви одну четвертину нормальних дошевих опадів.

СРСР правительство увільнило навіщені посухою райони від збіжевого податку і поробило відповідні кроки, щоби прийти їм з помічю.

Вслід за тим пішла дальша акція в справі ратования населеня навіщених посухою губеній.

І так Всеросійський Центральний Виконавчий Комітет видав насамперед відозву до всего населеня республіки, щоби воно єднало ся в змаганях поспішити на поміч потерпівшому від посухи населеню.

Про дальшу акцію в сім напрямі донесенє «Рости» з Москви під датою 16 липня говорить слідуєче:

«Увага всего загалу є звернена в сторону ратункової акції для голодуючих селян в загрожених надволжанських губерніях. Всі політичні, промислові і селянські організації роблять все можливе, щоби як найскорше прийти потерпівшим селянам в поміч.

Головна Економічна Рада рішила подати поміч селянам в навіщених посухою губерніях в той спосіб, що постановила розвинути там дрібний промисл і торговлю, даючи тамошному населеню першенство в набуваню сирих матеріалів і т. и.

Окрема комісія для боротьби з голодом, утворена при Всеросійським Центральним Виконавчим Комітеті, видала відозву до езекутив всіх губерніяльних СРСР, щоби негайно зібрали дати і предложили звіти про скількість насіння, яку поодинокі губернії можуть відпустити для загрожених голодом губерній на слідуєчу засівну кампанію, та донесли, чи є в яких губерніях спромога дати занятє селянам з надволжанських губерній.»

Газета «Известия» звернула ся з покликом до селян в цілім краю, щоби вони поспішили ся з виповненєм збіжевого податку, щоби в сей спосіб дати змогу правительству як найскорше вислати поміч загроженим голодом надволжанським губерніям і вижити індустриальне населенє по містах, яке працює для добра селян.

«Известия» між иншим писали: «Селяни, свідомі того, що пролетарська революція дала їм більше користи, чим фабричному пролетаріятові, всіма силами допоможуть СРСР правительству в часі відбудови. Російське селянство, яке тепер є менше оподатковане, ніж коли небудь в минувшині, радо зложить збіжевий податок, розбиваючи всі контрреволюційні сподіваня.»

Дальше «Известия» висловлюють надію, що більшість селян не лише виповнить свій податок, але й дасть ще поміч своїм братам в голодом загрожених губерніях.

Також, Всеросійська Рада Профсоюзів, у відповідь на поклик правительства нести поміч загроженим голодом надволжанським губерніям, рішила змобілізувати організаторів профсоюзів для ратункової акції.

Як повідомляє «Роста» з Москви під датою 18 липня, в сій ратунковій акції беруть участь всі губерніяльні управи, робітничі організації, всі державні тіла, групи добровольців і ин.

Комуністи ведуть по цілім краю пропаганду та взивають селян тих губерній, де є добрий урожай, щоби вони поспішили добровільно з помочию селянам в надволжанських губерніях.

В ратунковій акції для навіщених посухою губерній взяли участь разом з комуністами і некомуністи. Деша з Риги під датою 24 липня подає за тамошною «Ростою», що дня 20 липня відбула ся в будинку Московського Совіту нарада в справі ратункової акції, в якій взяли участь пресідатель Москвоського Совіту Лев Каменєв, совітський міністер торгівлі і промислу Леонід Красін, міністер просвіти Луначарський, товариш комісара заграничних справ Максим Літвінов та инші совітські правительственні урядники, а також — С. Н. Прокопович, бувший голова департаменту промислу і агрікультури, Николай Н. Кутлер, бувший царський міністер, Теодор Головін, бувший президент другої Думи, та ряд инших осіб, включаючи письменника Максима Горького і Александра Толстого. «Роста» заявляє, що зібрані на нараді згодили ся в тім, що голод є о много важнійшою справою, чим політика.

Зі всего повисше сказаного видно, що совітське правитьство, робить все, що є в його силах, щоби ратувати від голоду селян в навіщених посухою губерніях. Можна надіяти ся, що робітники і селяни Росії, які тільки вже перенесли горя, спричиненого їм цілим капіталістичним світом, перенесуть і се послідне лихо, яким наділила їх сим разом природа, і підуть дальше по шляху до комунізму.

№ 16

Гувер зажадав звільнення американських громадян із совітських тюрем перед подачею американської допомоги голодуючим; Росія погодилася.

«Українські Робітничі Вісти», 3 серпня 1921.

РОСІЯ ПРИНЯЛА ПРОПОЗИЦІЇ ГУВЕРА

РИГА, 30 липня. — Пропозиція Губерта Гувера оказати поміч Росії під услівє, що Американські горожани, які находять ся у вязниці в Росії, будуть освободжені, зістала принята російськими властями, які пропонують розпочати негайно переговори, щоби оказати скоро поміч. Про се доносить нинішна деша «Рости» з Москви.

№ 17

Гувер вимагає повної свободи руху та незалежности для працівників АРА в Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 3 серпня 1921.

УСЛІВЯ ГУВЕРА

Крім звільнення американських в'язнів в Росії, Гувер поставив ще у відповіді Максимови Горкому слідуєчі усліва, на яких американське ратункове товариство може оказати поміч хорим і голодуючим в Совітській Росії:

Російські совітські влади мусять передовсім звернути ся до представників американської запомогової адміністрації в Ридзі і заявити, що її поміч є потрібна. Совітські влади мусять згодити ся на отсі усліва: Американські преставники запомогової акції мають мати повну свободу приїзду і виїзду до і з Росії, а також свободу рухів в самій Росії. Їм має прислугувати право організувати місцеві комітети. Їх транспорти мають мати першенство перед всякими иншими і т. д. Крім сього, запомогова адміністрація мусить одержати запевненє, що правительство не буде нічим обмежувати свободу всіх її членів.

З другої знова сторони, запомогова адміністрація зобовязуєть ся — перше, що буде уділяти запомогу без огляду на національність, релігію і суспільну клясу, друге — що її представники і служба в Росії не будуть брати ніякої участі в політичній діяльності.

Герберт Гувер заявляє, що повисше наведені усліва не є ніякими надзвичайними услівами, але прийнятими у всіх краях, в яких працювала американська запомогова адміністрація.

№ 18

М. Каменев на чолі непартійного допомогового комітету з правом конфіскації та перевозу споживчих продуктів.

«Українські Робітничі Вісти». 3 серпня 1921

НОВОСФОРМОВАНИЙ РАТУНКОВИЙ КОМІТЕТ ПОЧАВ СВОЮ РОБОТУ

ЛОНДОН, 30 липня. — Бездротна депеша з Москви доносить нині, що з 63 Росіян всіх кляс зівстав утворений голодово-ратунковий комітет з широкими правами. М. Каменєв є председателем сего комітету.

Ратунковий комітет почав вже свою роботу з того, що став упорядковувати транспортацію, перевозити залізницями поживу до діткнених посухою округів і забирати відворотно з тих околиць на ті самі потяги тисячі осіб.

Комітет має власть забирати споживчі продукти, де лише їх знайде, а також направляти потяги в яку схоче сторону.

№ 19

Рух потягів нерегулярний: на Україну йдуть порожні потяги, а з України навантажені.

«Український Голос». 3 серпня 1921.

РУХ ПОТЯГІВ НА УКРАЇНІ

Потяги на Україні курсують дуже рідко і нерегулярно. По розпису з Києва до Одеси має відходити на тиждень два потяги: почтовий і етапний. До Проску-

рова раз на тиждень. З Проскурова до Кам'янця також. Але на ділі інакше. Часами 2-3 тижні потягу в ніякому напрямку немає. Бувають випадки, що пасажери на довгий час задержуються на якій маленькій стації, що колію зруйновано або захоплено повстанцями.

На Лівобережжю більш-менш функціонує Запорозька й Південна залізниця, але з великими перебоями, бо весь час перескаджують повстанці.

На цих залізницях йде головним чином товарний рух. На південь гонять ся порожняки, з півдня під особливою охороною «заброніровані» вантажні валки.

№ 20

Наплив росіян на Україну по хліб; влада конфіскує «лишки».

«Український Голос», 3 серпня, 1921.

НА УКРАЇНУ ЗА ХЛІБОМ

Після декрету про вільну торгівлю почав ся великий наплив москвинів на Україну, які сподіються зробити великі закупки хліба. Селяни зустрічають їх дуже ворожо, більше, що трапляли ся випадки, коли після такого продажу влада зявляла ся реквірувати. «Ти брат, торгуєш — маєш излішки, а в Райпродкоми не сдаєш»; бували арешти.

№ 21

За три роки большевики вивезли з України чотириста мільйонів пудів збіжжя.

«Український Голос», 3 серпня, 1921.

ЩО НАГРАБЛЕНО

Після обчислення часопису «Большевик» з 28 мая, за три роки большевики офіційно вивезли з України більше як 400,000,000 пудів хліба й неофіційно стільки-ж. Переводячи се на гроші в польській валюті, ми маємо 8.400.000 марок польських.

№ 22

Брак харчів для армії; Москва посилає Троцького з військом на Україну по збіжжя.

«Канадійський Українець», 3 серпня 1921.

МОСКОВСЬКА САРАНЧА СУНЕ ЗНОВ НА УКРАЇНУ

(Кореспонденція Америки)

ВІДЕНЬ, 27 червня. — Недавно оголосили «совнарками» на Україні і в цілій Росії приказ до всіх апровізаційних організацій слідуючого змісту:

«Червона армія, а з нею і ціла Росія, стоїть під сучасний момент перед великою небезпекою. Військова влада домагається на виживлення червоноармейців на протяг бжучого місяця червня — навіть при зменшеній пайці — 5 мільонів пудів збіжа. А всіх припасів тепер нараховано ледви на 3 мільони пудів, та усі намагання і заходи, щоб забезпечити армії конечну скількість збіжа принайменше на бжучий червень, безуспішні. Такий стан недопускаємий і загрожує катастрофою цій єдиній силі, на котру спирається влада робітників і селян. Супроти цього рішився Совнарком узятися на всі способи, щоб збіже доставити в повні. Цю ціль визнано тепер «боєвим завданням», перед котрим уступають всі інші пекучі питання дня, а для виконання цього завдання взивається і мобілізується усі совітські уряди і суспільство. Ніяких потуровань в тому напрямі не буде. Кождий округ, кождий повіт, кожде село обовязані в повній мірі доставити цю скількість збіжа, котру призначено на основі «розв'язки».

Щоби плян грабежі збіжа перевести, рада народніх комісарів передала його виконання «з огляду на велике значіння цього питання» Троцькому. Йому до помочи приділено 8 дивізій кавалерії, котрі вже вирушили з центральної Росії і під проводом Троцького мають загорнути усе побереже Дніпра, цебто губернії: катеринославську, чернигівську, київську і часть херсонської. Ця окупація тревати ме аж до нових зборів, доки червона армія не буде достаточо заосмотрена хлібом не тільки на червень, але й на липень і серпень, коли положення ше погіршиться. Попри кавалерію акцію вести ме також уся піша армія.

Ше в минулому місяці большевики перестали видавати пайки поживи на усім просторі Росії усім урядникам, а так само і фабричним робітникам. Про звичайне населення ніхто й не журиться.

Ось який рай принесли товариші російському людови, а в першій мірі українському, котрому судилося годувати голодну сімдесяти-мільонову московську зграю неробів, а в першу чергу 3 мільонову армію розбишаків! І якже не бути большевиком? А ше до того, як сидіти десь у Відні, або краще в Америці чи в Канаді.

№ 23

Втікають з України до Бесарабії через голод і терор

«Канадійський Фармер». 4 серпня 1921.

ПРИМУСОВА МАНДРІВКА З УКРАЇНИ

У.П.С. повідомляє з Черновець:— Тому, що Польша замкнула свої границі для збігців з України, великі громади збігців ріжних національностей ріжного стану і полу продирають ше через бесарабську границу до Румунії. Також багато дезертерів червоної армії, деколи цілі військові частини, прибувають до таборів для бігців в Бесарабії. Коли питати ше збігців про відносини на Україні, вони всі відповідають: «там голод нужда і терор».

№ 24

Міжнародні рятункові комітети для Росії.

«Українські Робітничі Вісти». 6 серпня 1921

МІЖНАРОДНИЙ РАТУНКОВИЙ КОМІТЕТ В РИДЗІ

РИГА, 3 серпня. — Тут зістав організований міжнародний комітет, щоби помагати голодуючим в Росії. Той комітет, разом з міжнародною організацією Червоного Хреста в Ридзі, яка наглядє за перевозом до Росії бувших воєнних плінників, будуть утримувати зносини в звязи з ратунковою працею між Москвою і західною Европою.

№ 25

«Правда» твердить, що добрий урожай в Україні покриє неврожай в Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 6 серпня 1921.

УРОЖАЙ НА УКРАЇНІ ПОКРИЄ НАСЛІДКИ ПОСУХИ ПРИВОЛЖА

МОСКВА, 24 липня («Роста»). — Московська «Правда», згадуючи про велику радість, яку виявляє загранична контрреволюційна преса з приводу голодової катастрофи в надволжанських губерніях, робить слідуочу замітку:

«Білогвардійці розвинули свою звичайну політичну агітацію. Однак катастрофа не є таких розмірів, як сього вони собі бажали би. Лихі жнива в околицях над Волгою зрівноважені знаменитими жнивами на Україні. Спільними зусиллями робітників і селян катастрофа буде переможена.»

№ 26

Американські і британські квейкери і німецькі профспілки хочуть допомагати голодуючим в Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 6 серпня 1921.

НІМЦІ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧОМУ НАСЕЛЕНЮ РОСІЇ

БЕРЛІН, 29 липня. — Представники американської і британської ратункової організації квейкерів конферували, як доносять з Москви, з Максимом Горким в справі несеня помочи Росії.

Німецькі професійні союзи і соціалістичні партії постановили, щоби кождий їх член жертвував однодневний зарібок на поміч Росії.

Ратункова акція в Німеччині ведеть ся за одобренєм правительства, хоч монархисти заявляють, що Росії не треба давати ніякої помочи, поки там не буде привернена монархія.

№ 27

За найновішими інформаціями з Москви, число голодуючих в Росії становить 10,000,000.

«Українські Робітничі Вісти», 6 серпня 1921.
Уривок.

ГОЛОД ОБІЙМАЄ 10 МІЛІОНІВ ЛЮДИЙ

ЛОНДОН, 26 липня. — Російська торговельна делегація в Лондоні видала сьогодні заяву дотично голоду в Росії, кажуть, що заява ґрунтується на урядових депешах, які, одержано сьогодні рано з Москви. Один з урядників делегації казав так в сій справі:

«В перших звідомленнях було сказано, що голод обійматиме около 20,000,000 народу, але як на щастє, се число не буде так великим, як первісно сподівало ся. Послїдні обчисленя подають 10,000,000. В найгіршїм положеню знаходиться південно-східна Росія, від Астрахану до Симбірська з півдня на північ, а до Уфи на схід. [...]

№ 28

Страшний голод в Росії та допомога із Заходу: українські селяни не хочуть здавати збіжжя; 400.000 втікачів з Росії в Україні проклинали совітів.

«Канадійський Українець». 10 серпня 1921.

З КРАЇНИ ПОШЕСТИ І ГОЛОДУ

БЕРЛІН 8 серпня. Депеша з Москви доносить, що вісти про страшний голод і зарази в Росії є правдиві і ситуація є вельми грізна. Всі урядники, члени юній і всіх заводових організацій зістали змобілізовані до ратункової акції.

Директор американської ратункової організації в Європі В. Л. Бравн виїжджає до Риги в цілі заключення писемної умови з представниками російського ратункового комітету. На підставі тієї умови, американська ратункова організація займеться ратованням одного міліона російських дітей і інвалідів.

Українські Селяне не Хочуть Дати Хліба

ВАРШАВА 8 серпня — Залізничне полуцення межі Москвою а Київом зістало обмежене до одного потягу в тиждень. Не лад в залізничній системі під большевицькою владою погіршає в великій мірі ситуацію в місцевостях, діткнених голодом. — На Україні є надмір збіжжя; але селяне продають його до Італії тимчасом, коли Росія мусить купувати в других заграничних краях.

400.000 Голодних Москалів Прибуло на Україну.

ВІДЕНЬ — УПС. — До дня 16 липня ц. р. прибуло на Україну около 400,000 московських селян, в тому числі кілька тисяч німецьких кольтоністів, котрі втекли із загрожених голодом губерній Росії. В Чернигівщині і Полтавщині сих збігців набралася велика сила і вони ходять хата від хати по українських селах, випрошуючи кусок хліба. Вони ночують під голим небом. Збігці проклинали совітський уряд, називаючи його урядом жида і чорта.

№ 29

7 серпня при Українськїм Робітничім Домі створено Комітет Помочі Голодуючим в Совітській Росії

«Українські Робітничі Вісти». 10 серпня 1921.

У ВІННІПЕГУ ЗОРГАНІЗОВАНО КОМІТЕТ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВ. РОСІЇ

В неділю, 7 серпня с. р. відбувся в Українським Робітничім Домі мітинг представників різних місцевих робітничих організацій, на котрім основано Комітет Помочі Голодуючим в Совітській Росії.

В склад того комітету дотепер увійшли репрезентанти слідуючих робітничих організацій:

Одної Великої Юнії,
Соціалістичної Партії Канади,
Відділу Українського Робітничого Дому в Вінніпегу,
Відділу Українського Робітничого Дому в Іст Килдонан,
Російського Прогресивного Клубу,
Стоваришеня Технічної Помочі Сов. Росії,
Ліги Робітничої Молоді,
Товариства ім. І. Котляревського,
Соціалістичної Робітничої Федерації,
Єврейського Робітничого Союзу.

На тім мітингу рішено вівзати всі місцеві робітничі організації до прийняття участі в Комітеті Помочі Голодуючим в Сов. Росії, видати зазив до робітників і фармерів цілої Канади за складаннем жертв на поміч потерпівшим від посухи в Сов. Росії, надрукувати ресітові книжочки і негайно почати збирати жертви а також і споживчі продукти, а головно збіже.

Всякі письма і пожертви проситья вже посилати на тимчасову адресу:

FAMINE RELIEF COMMITTEE
Ukrainian Labor Temple
Cor. Pritchard & McGregor Sts., Winnipeg, Man.

№ 30

Москва повідомляє, що в Україні зібрано 70 мільйонів пудів збіжжя для голодуючих в Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 10 серпня 1921.

НА УКРАЇНІ ЗІБРАНО 70,000,000 ПУДІВ ЗБІЖА НА ЗАПОМОГУ ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ

РИГА, 30 липня. — Депеша з Москви доносить, що народний комісар харчів подав до відома, що на Україні зібрано 70,000,000 пудів збіжжя, щоби прийти на поміч для голодуючих в навіщених посухою губерніях Совітської Росії. Привезене з України збіже буде сейчас розділене поміж голодуючих.

№ 31

Міжнародна Федерація Праці закликає своїх членів помагати голодуючим в совітській Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 13 серпня 1921.
Уривок.

МІЖНАРОДНА ФЕДЕРАЦІЯ ПРАЦІ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ В РОСІЇ

ГАГА, 5 серпня. — Міжнародна Федерація Праці рішила прийти в поміч голодуючому населенню в Росії через висланє поживи і одіжи.

Федерація видала відозву до своїх членів, взиваючи їх до складання жертв. Запomoгова акція в користь голодуючого населення в Совітській Росії здобуває популярність серед всіх кляс в Голяндії. [...]

№ 32

Заклик Леніна до пролетаріату та українських селян в справі помочи голодуючим у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 17 серпня 1921.

ЛЕНІН ЗВЕРТАЄТЬ СЯ З ПОКЛИКОМ ДО УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЯНСТВА

МОСКВА, 6 серпня (опізнене). — Н. Ленін видав два заклики, один до міжнародного пролетаріату, а другий до заможного українського селянства, в яких просить о негайну поміч жертвам голоду в Росії. У своїм заклику до українських селян Ленін говорить:

«Хай не буде між українськими селянами ні одного, який не поділив би ся своєю надвишкою хліба з голодуючими братами, які не мають навіть чим засіяти свого поля. Хай кождий заможний округ вишле одного виборного делегата, який заніс би особисто поміч, побачив власними очима сю нужду і голод а вернувши домів, щоби закликав до як найскоршої помочи.»

№ 33

Виснажування України большевиками: політична залежність і економічне використання України: 36 великих повстанчих груп в Україні.

«Канадійський Українець». 17 серпня 1921.

НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

На основі інформацій п. В., котрий саме прибув до Варшави з Великої України, де перебував, головно, на Лівобережжю, «Укр. Трибуна» містить довшу інформаційну статтю про положення на Україні, котру подамо в скореченю.

Радянська Україна є в дійсности лише країна, яку большевики виснажують і жадної самостійности вона не має. Се є просто генералгубернаторство Росії. Всі розпорядження йдуть безпосередно з Москви, поминаючи Харків. Весь адміністративний апарат находиться в руках Москви, а не Харкова. Безпосередно до Москви йдуть і донесення з міст, минаючи Харків.

На місцях влада поділяє свої функції так: на селах і волостях існують виконавчі комітети (виконкоми) і комітети незаможних селян (комнезами) Виконкоми, се влада виконавча, комнезами законодавча. До комнезамів виписують селян в більшости примусово.

Управління повіту находить ся в руках трох осіб, т. зв. комуністичної трійки: голови виконкома, воєнного комісаря і голови чрезвычайки.

На селах безліч большевицьких агентів добре платних, в більшості се карний елемент. По всіх селах закладають большевики окремі комітети соціалістичної молоді, куди приймають дітей, починаючи від 12 років. Дитина відбирається від батьків і що хоче, те й робить. Доводить се до повного розвалу родинного життя.

Стягання розверстки (контенту) проводиться при помочи страшного терору. До дня 1 червня с. р. большевики мали взяти з України 165 мільонів пудів збіжжя, а взяли лише 65 мільонів, а й то в більшості знищено в зсипних пунктах тому, що нема відповідних магазинів на залізницях. Зсипане збіжжя позамокало і поросло.

Ціни на Лівобережжю є такі, що за мільон совітських рублів не можна купити коня. Корова коштувала 700 тисяч рублів.

Вільна торгівля є фікція. Торговлі не має жадної, бо в крамницях не ма що купити. На базарах можна все дістати, лише не за совітські гроші.

Що до повстань, то вони не припиняються. По большевицьким газетам на Україні було зареєстровано більше як 36 великих повстанчих груп, не говорячи про дрібні. Ніхто майже з повстанців, з малими дуже виїмками, не повірить большевицькій амнеції. Большевицькі донесення про покуту повстанчих отаманів є тенденійними видумками.

До таких рідких виїмків належить саме повстанець Брацлавщини Сава Чалий, котрий перейшов до большевиків і є тепер комісаром кам'янецького університету та переслідує студентів і професорів, заводячи неможливий режим шпигунства.

№ 34

Оголошення про масовий мітинг в Укр. Роб. Домі в справі помочі 20 мільйонам голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти» 20 серпня 1921.

НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВ. РОСІЇ

В НЕДІЛЮ, 21 СЕРПНЯ, О ГОДИНІ 8 ВЕЧЕРОМ

----- відбудеться -----

В УКРАЇНСЬКІМ РОБІТНИЧІМ ДОМІ

МАСОВИЙ МІТИНГ

**В СПРАВІ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ В НАВИЩЕНИХ ПОСУХОЮ
НАДВОЛЖСЬКИХ ПРОВІНЦІЯХ, В СОВІТСЬКІЙ РОСІЇ**

Промовляти будуть: т. В. Геммонд, по англійськи,
т. М. Попович, по українськи і т. Б. Деваткін, по російськи.

Робітники! Наших товаришів в першій робітничо-селянській республіці навістило велике нещастє. З причини великої посухи і неурожаю в надволжських провінціях, дваццати мільйонам людей загрожує голодова смерть, если не наспіє скоро поміч. Голод веде з собою свої союзники — ріжні пошести. [...]

№ 35

Добрий урожай на Київщині: на Волині військо розташоване по селах; в Україні зібрали 70.0000.000 пудів збіжжя для держави.

«Українські Робітничі Вісти», 20 серпня 1921.
Уривки.

НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Урожай на Київщині.

Стан збіжжя на Київщині дуже гарний. Передовсім гарна озимина. Селяни запевняють, що урожай дасть не менше 50 пудів з десятини. Незасіяної землі нема. Завдяки останнім дощам стан пшениці, вівса, ячменю, гречки і проса знаменитий. Бараболя теж зародила. Всюди жнива в повному ході.

На радянській Волині.

Жнива в частині б. волинської губернії в повному бігу; для підмоги селянам при роботі призначено військові частини, розташовані по селах. На Волинь прибули робітники Донецького басейну задля організації виміни товарів.

Жнива

Український народний комісаріят для апровізації доносить, що на Україні до нинішнього дня зібрано 70,000,000 пудів збіжжя.

№ 36

АРА буде мати свободу руху і контроль над розподілом допомоги.

«Українські Робітничі Вісти», 24 серпня 1921.
Уривок.

ДОГОВІР МІЖ АМЕРИКОЮ І РОСІЄЮ В СПРАВІ НЕСЕННЯ
ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ ПІДПИСАНИЙ

РИГА, 20 серпня. — Договір між Злученими Державами і Росією в справі несення помочі для голодуючого населення в губерніях, навіщених посухою, зістав підписаний. На основі договору Американці будуть мати цілковиту свободу рухів і контролю над розподілюванем поживи. [...] Договір зістав підписаний М. Літвіновим за Сов. Росію і В. Л. Бравном за Злучені Держави.

№ 37

Міжнародне Товариство Червоного Хреста годиться на контроль совітського уряду за допомогою голодуючим.

«Українські Робітничі Вісти», 24 серпня 1921
Уривки.

МІЖНАРОДНИЙ ЧЕРВОНИЙ ХРЕСТ ГОДИТЬ СЯ НЕСТИ ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ ПІД КОНТРОЛЕЮ БОЛЬШЕВИКІВ

РИГА, 18 серпня. — Представники Міжнародного Товариства Червоного Хреста зробили вчера Максимови Літвінови пропозицію в справі несення помочі голодуючому населенню Росії, годячи ся при тім на контролю совітського правительства.

В пропозиції говорить ся, що бажанєм Міжнародного Товариства Червоного Хреста є зорганізувати ратункову акцію спільно зі совітським правительством. [...]

Пропозиція сього товариства скріпила становще Літвінова у його домаганнях супроти Американців, тим більше, що воно годить ся на контролю і співділанє зі Совітами.

№ 38

Звернення канадського Комітету помочі голодуючим в совітській Росії в справі допомоги для 20 мільйонів.

«Українські Робітничі Всти», 27 серпня 1921.
Уривки.

НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВІТСЬКІЙ РОСІЇ!

ДО ВСІХ КАНАДІЙСЬКИХ РОБІТНИЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ І РОБІТНИКІВ ВЗАГАЛІ.

Товариші Робітники!

Відкликаючись на зазиви робітничого правительства, робітничих організацій і визначних діячів Совітської Росії о поміч голодуючим, робітничі організації міста Вінніпегу зорганізували 7 серпня, 1921, Комітет Помочі Голодуючим в Совітській Росії. В згаданих зазивах, котрі ви певно читали в робітничих часописах, сказано було, що з причини довготривалої посухи в приволзьських губерніях сего року буде лише від 20 до 30 процент пересічного збору збіжа. [...] В самих тих губерніях 20,000,000 людей грозить голодова смерть, не згадуючи вже нічого про другі часті Росії, котрим ті губернії достарчали поживи. [...]

Посилайте всі жертви, запити і т. д. до:

Famine Relief Committee, P. O. Box 3591, Sta. B., Winnipeg, Man
Ваш за справу,

Пресовий Комітет
Комітету Помочі Голодуючим
в Совітській Росії

№ 39

Масове тримовне віче в У.Р.Д.: зібрано \$419.00 на голодуючих в совітській Росії; пожертва заробітку одного дня.

«Українські Робітничі Вісти», 27 серпня 1921.

РОБІТНИКИ В ВІННІПЕГУ СПІШАТЬ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ В РОСІЇ

На вічу в Укр. Роб. Домі зібрано \$419.00 готівкою.

Заходом Комітету Помочі Голодуючим в Сов. Росії, який є зорганізований майже з усіх робітничих організацій в Вінніпегу, відбулося в неділю, дня 21 серпня в Укр. Робітничім Домі масове віче. На вічу промовляли бесідники в англійській, українській і російській мовах. Після докладного обговорення положення російських робітників і селян в губерніях навіщених посухою а вслід за тим страшним голодом і пошестями, председатель візвав присутних робітників і робітниць поспішити їм з помочію.

«Треба ратувати дітей, треба ратувати стариків, треба ратувати наших товаришів, що на своїх плечах винесли пролетарську революцію, котрі близько чотири роки кривавили себе в боротьбі з всесвітнім капіталізмом не лише за своє освободженє але за освободженє всего пролетаріяту в цілім світі,» говорив бесідник.

І робітники поспішили з помочію. Помимо великого безробітя, вони в міру сил своїх зложили на початок \$419.00 готівкою, а багато з них обіцяли прийти з помочію в найблизших днях.

В неділю, 21 серпня на спільнім зібраню членів товариства помочі потерпівшим від посухи в Сов. Росії зістали прийняті слідуєчі рішення:

Кождий делегат обовязаний підняти в організації (від котрої він є делегатом) дискусію про те, щоби члени його організації жертвували в користь голодуючих свою платню одного дня.

В вівторок, 23 серпня члени відділу 1 Соц. Роб. Федерації на загальнім зібраню постановили обовязково віддати платню одного дня праці на фонд голодуючих. На мітінгу зараз же таки зібрано \$132.00 готівкою. Загальна сума дійде до \$225.00.

№ 40

Рекляма з таблицею коштів допомоги голодуючим.

«Українські Робітничі Вісти». 27 серпня 1921.
Уривок.

ДАЙМО НЕГАЙНУ ПОМІЧ НАШИМ ТОВАРИШАМ В СОВІТСЬКІЙ РОСІЇ!

20,000,000 наших товаришів, робітників і селян в приволжських губерніях, навіщених страшною посухою, звивають ратунку перед голодовою смертю.

На помічі! Товариші! На помічі!

ЗАТЯМТЕ СОБІ, ЩО

Ваш \$1.00 накормить на один день 20 дітей, по 5 цт. на одну дитину денно.
Ваших \$2.50 накормить на один день 10 сімейств, по 25 цт. на сімейство денно.
Ваших \$5.00 накормить на один день 20 сімейств, по 25 цт. на сімейство денно.
Ваших \$5.00 накормить на один день 100 дітей, по 5 цт. на одну дитину денно

Обовязком кожного з нас помагати скільки
лише хто може, доки буде потрібно. [...]

№ 41

Вірш про голод.

«Українські Робітничі Всти.» 27 серпня 1921.

ЦАР-ГОЛОД

Зловіщі, чорні вісти линуть:
Там голод цар!
Знесилені там люди гинуть,
Вмирає гордий пролетар.
Окружені врагів валами
На барикаді
Голодні лицарі рядами
Стоять, на герць готові, раді.
А там, сховавшись за руїну,
Шепочуть злобно вампірі:
Нехай! Нехай умруть, загинуть
Сі непокірні бунтарі!
О, голоде! Се ми післали

(«Вперед»)

Тебе до хат;
Лани пшениці стратували
Колеса наших тут армат.
Се ми замкнули
Сей край зелізним ланцюгом,
Щоб ви, втомивши ся, забули,
Що снилось вам солодким сном! —
Так шепчуть вороги кругом.

Ні! В гору тім не впадуть крила,
Не згасне визвольний пожар!
Не поборола вража сила,
То не поборе й Голод-Цар!

О. Бабій.

№ 42

Представники України, Вірменії і Грузії звертаються до німецького міністра закордонних справ з проською допомогою голодуючим в їхніх країнах.

«Канадійський Ранок», 30 серпня 1921.

УКРАЇНСЬКО-ВІРМЕНСЬКО-ГРУЗИНСЬКА НОТА В СПРАВІ ГОЛОДУ

Берлін, 10 серпня. — З почину українського посла в Берліні д-ра Романа Смаль-Стоцького від його імени та від імени послів Вірменії та Грузії передано німецькому міністрови закордонних справ Ф. Розенови спільну ноту слідуячого змісту:

Ексцеленціє! Зруйновані світовою війною і довгою горожанською боротьбою країни і народи колишньої Росії навіщені тяжким голодом і страшними епідеміями. Правдиві причини цього ясні. Без чужої допомоги східні народи, з'окрема великоруський нарід, не в силі видержати цеї великої катастрофи, тому в глибині своєї розпуки він кличе о ратунок закордонні держави.

Ми, повірений у справах Вірменії, повірений у справах Грузії і повірений у справах України, підпираємо зі свого боку найгорячіше цей заклик великого російського народу, стверджуємо з задоволенням співчуття Німеччини й її готовість прийти з допомогою та висловлюємо надію, що німецька ратункова акція забезпечить собі у московського уряду відповідні гарантії, щоб допомога дісталася справді в руки потребуючих.

Епідемії, почасті й голод діткнули й наші країни: Вірменію, Грузію й Україну, які моглиб допомогти собі самі, колиб не були окуповані російськими большевицькими військами.

Нужда цих країн, які в нормальних умовах дуже багаті на всякі засоби прожитку, є виключно наслідком большевицької окупації.

Через те й ці країни потребують тепер чужої допомоги, яка лиш тоді буде мати успіх, коли дістанеться в їх руки безпосередно, що моглоб бути найкраще переведено шляхом висилки делегації німецького Червоного Хреста до Вірменії, Грузії й України.

Прийміть, Ексцеленціє, заяву нашої глибокої пошани.

Берлін, 6 серпня, 1921 р.

Повірений у справах Вірменії: Др. Грінфілд;

Повірений у справах Грузії: Др. Ахметеллі;

Повірений у справах України: Др. С. Смаль-Стоцький.

№ 43

За кордоном будуть куплені товари за 50.000.000 рублів для обміну з селянами.

«Українські Робітничі Вісти». 31 серпня 1921

500 МІЛІОНІВ РУБЛІВ В ЗОЛОТІ НА ЗАКУПНО ТОВАРІВ ДЛЯ СЕЛЯН

МОСКВА, 24 серпня («Роста»). — Народний Комісаріят Заграницної Торговлі одержав припорученє закупити за границею за 500 мільонів рублів в золоті товари для обміну з селянами.

№ 44

Знищення Росії війнами і посухою; мільйонам грозить смерть; капіталісти тішаються з нещастя, робітники і селяни Заходу мусять помогти: заклик до членів У.Р.Д. дати одноденний заробіток.

«Українські Робітничі Вісти». 31 серпня 1921

ВІДОЗВА ЕКЗЕКУТИВНОГО КОМІТЕТУ У.Р.Д. В СПРАВІ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВІТСЬКІЙ РОСІЇ

**До всіх Філій, Відділів і членів Укр. Робітничого Дому
і до всіх українських робітників і фермерів в Канаді.**

ДОРОГІ ТОВАРИШІ!

Невідрадні вісті про велике елементарне нещастя, яке навістило приволзьські губернії першої робітничо-селянської республіки і нині вже загрожує двацяти мільйонам наших товаришів, робітників і селян голодовою смертю, поражаючими громовими відгомонами розходяться по всьому світу. Разом із ними чути розлучливі кличі о поміч — поміч скору і велику. Робітники і селяни Совітської Росії кличуть до працюючого люду цілого світа о поміч. Они, що чотири роки вже кровю обливаються і умирають в боротьбі за щастя і долю всіх працюючих, мають право в потребі взивати о поміч від усіх нас і мають право надіятись, що ця поміч наспіє від нас, та наспіє в час.

Вам добре відома історія СРСР, як також інших радянських республік. Ви знаєте, що робітники, селяни і жовніри, поваливши останнє буржуазне правительтво Керенського в Росії і взявши владу у свої руки, дістали край цілковито економічно зруйнований. Росія перед війною кудувала господарські знаряддя, локомотиви, вагони, шини для залізних шляхів і більшість запотребовуваних нью фабричних товарів в заграничних краях, бо сама була дуже слабо промислово розвинена. Протягом трох літ імперіалістичної війни, она була відтята від зовнішнього світа і тих річий не могла ніде дістати. Се в великій мірі причинилось до підупадку хліборобства і руїни транспортації. Сейчас, після створення радянської республіки, капіталістичні держави проголосили блокаду, яка продовжалась до недавна. Ні одної річи не мож було дістати з поза границі. Видячи, що й це не доведе до упадку радянських республік, капіталістичні держави почали узброювати контрреволюційні банди, одну за другою, і посилати їх проти радянських республік, та стали й самі нападати на них зі всіх сторін. Одначе робітники і селяни радянських республік своєю непереможною, об'єднаною силою і незрівнано героїськими зусиллями перемогли всіх своїх ворогів і розбили їхні пляни.

Змучені і змордовані на тілі, але завсїгди добрі духом, примираючи з голоду, взялись они усіми оставшими силами до відбудови зруйнованого господарства тепер вже своєї власної, а не панської, капіталістичної країни. І ось ще одно великанське нещастя: найурожайніші провінції, котрі продукували одну третину всього збіжа СРСР, навістила довготривала посуха, яка буквально знищила засіви тих провінцій і трави до тла. Двадцяти мільонам людей загрозила голодова смерть. Се вже, остаточно, приневолило радянське правительтво, робітничі організації і поодиноких звичайних людей відізватись в імени потерпівших від посухи робітників і селян до всього світа о поміч, бо сама країна, нищена і руйнована через останніх сім літ, не є ще тепер в змозі всьому тому лихови зарадити. Радянське правительтво, робітничі, селянські і жовнірські організації докладають прямо надлюдських зусиль, щоб рятувати навіщене голодом населенє, але без помочі з заграниці, мільонам голодуючих грозить смерть.

На чію поміч вони надіються? На поміч робочого люду всіх країн. Капіталісти, хоч деякі лукаво заявляють, що ніби то треба помочи голодуючим, на ділі раді тому нещастю СРСР і готовлять ся використати його для повалення радянського правительтва і знищення радянських республік. Під видом добродійної вони поведуть контрреволюційну роботу, так як се зробив Гувер в СРСР Угорщині.

Розуміючи се, робітники і селяни різних країв відкликались на заклики СРСР і вже спішать з організованою помічю своїм товаришам. Скрізь, по всіх західно-європейських краях і в Америці, поорганізовано комітети для несення помочі голодуючим в СРСР. Мільони з'організованих робітників в Німеччиню, Франції, Австрії, Англії і других європейських краях рішили пожертвувати свій однодневний зарібок на фонд помочі голодуючим в СРСР. Те саме роблять робітники в Злучених Державах.

І в Канаді, недавно з'організований вінніпегськими робітничими організаціями Комітет Помочі Голодуючим в СРСР рішив візвати всі робітничі організації, щоб они відкликались до своїх членів за пожертвоуванєм однодневної платні на сю ціль. Комітет поза сим рішив звернутись з тою ж відозвою до всіх робітників, що й не належать до жадних організацій, і візвати також фермерів, щоб жертвували збіже. Кілька місцевих робітничих організацій вже рішили і почали складати однодневну платню.

Уважаючи своїм невідклонним обовязком негайно помочи так важній справі, Екзекутивний Комітет Українського Робітничого Дому, розваживши постанову Комітету Помочі Голодуючим в СРСР, рішив на своїм засіданю в четвер, 25

серпня, сейчас відізватись до всіх Філій, Відділів і членів Укр. Роб. Дому, щоб они негайно, на своїх найблизших, або спеціально скликаних мітінгах, взяли під розвагу справу жертвування одnodенної платні на поміч голодуючим в Совітській Росії і подбали про те, щоб ні одна філія, відділ ані член не відказали ся від помочі сій важній справі.

Прочитавши се, Товариші, збирайтесь на мітінги і рішайте, а про своє рішене негайно повідомляйте Екзекутивний Комітет. Зібрані жертви з одnodенної платні посилайте до Українського Робітничого Дому, звідки буде ся передавати разом Комітетови Помочі Голодуючим в Сов. Росії. В сей спосіб можна буде обчислити, кільки вплинуло пожертвованої одnodенної платні від членів Українського Робітничого Дому.

Всіх же українських робітників, котрі не є членами У.Р.Д., але прихильні совітським републикам Екзекутивний Комітет У.Р.Д. гарячо взиває, щоб і вони поспішили з якнайщедрійшою помічю голодуючим в Совітській Росії і щоб також прилучились до всіх тих робітників, котрі жертвують свій одnodенний заробіток на сю ціль.

Ви ж, Товариші Фармері, можете сій справі помочи більше, чим робітники по містах, копальнях, чи кемпах, бо Ви можете помочи збіжем. Тому взиваємо Вас: жертвуйте збіже голодуючим, Вашим і нашим братам і товаришам, селянам і робітникам. Організуйте комітети, збирайте збіже, відвозіть його до найблизшого елевейтора і скажіть, що те збіже Ви бажаєте дати для: Famine Relief Committee for the Drought Stricken in Soviet Russia, Box 3591, Sta. B, Winnipeg, Man. На зсипане збіже домагайтесь посвідки і повідоміть зараз вище згаданий комітет про те, скільки і якого збіжа, до котрого елевейтора і в котрій місцевости Ви завезли. Рештою займеться комітет, котрий повідомить Вас про одержане пожертвованого Вами збіжа.

Так товариші робітники, як і товариші фармері, повинні негайно поорганізувати льокальні Комітети Помочі Голодуючим, заінтересувати справою англійські організації робітничі і фармерські та приєднати їх до помочі сій справі, заінтересувати всіх робітників і фармерів, а всі дружно, з'організовано зможемо дати значну поміч нашим товаришам, котрих навістило таке нещастє:

До праці, Товариші! Не гайте ні хвилини! Докажім разом з працюючим людом других народів і країв, що ми не допустимо до голодової смерти наших товаришів, передових борців за нашу крашу долю і нове житє для всього людства.

Нехай живуть творці першої робітничої совітської републики!

Ваш за справу,

Екзекутивний Комітет
Українського Робітничого Дому.

№ 45

З Росії втікають на Україну за харчами

«Українські Робітничі Вісти». 31 серпня 1921
Уривок.

З МІСЦЕВОСТИЙ НАВІЩЕНИХ НЕУРОЖАЄМ

В петроградській Газеті «Маховик» з 27 липня с. р. читаємо:

[...] Переселюванє розвивається. Продають за безцін все майно і направляють ся в Сибір і на Україну. [...]

П.С.

№ 46

Раковський заявляє в Москві, що Україна має збіжжя на продаж.

«Українські Робітничі Вісти». 31 серпня 1921.

ВАЖНА РОЛЯ КООПЕРАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

«Членство в кооперативах на Україні є тепер примусове, і нема сумніву, що кооперація відіграє дуже велику роль в економічному розвитку України», заявив голова Ради Народних Комісарів України Раковський в інтерв'ю з Луйзою Брайнт в часі конгресу Комуністичного Інтернаціоналу в Москві.

«Властиве заведенє ладу і відбудови на Україні розпочнуться доперва з приверненєм торговельних зносин.

«Україна має на продаж збіже і скіри. Кооперативи мають вже тепер до свого розпорядження поверх 50 мільонів рублів в золоті на закупно товарів за границею».

№ 47

Голодові повстання на Лівобережжі: совітський уряд післав проти повстанців другу кавалерійську армію.

«Канадійський Українець», 31 серпня 1921

ГОЛОДОВІ ПОВСТАННЯ НА УКРАЇНІ

ВІДЕНЬ, 3 серпня. УПС — «Общее Дело» повідомляє з Ревалю, що на лівобережній Україні вибухли великі голодові повстання. Совітський уряд вислав до загрозованих околиць другу кавалерійську армію Гая для здавлення повстання і привернення революційного ладу.

№ 48

Голод на Катеринославщині: погана ситуація в південній Україні; 100.000 втікає з Катеринославщини і Запоріжжя.

«Український Голос», 31 серпня 1921

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

Тяжке лихо, наслідки якого починають лякати вже Європу, не минуло й частини України. На землях бувшого Запорожа (за російських часів охрещених Катеринославською губернією на честь ката України, цариці Катерини II) трафився величезний неврожай, який приносить нашій людности, на тих землях заселених, страшну біду. Полагодити її кати України — большевики — звичайно, не в силі. В Катеринославському повіті всі хліба, городина, пасовиска, сінокоси погоріли від 40' спеки та від острих східних вітрів. До посухи прибавилось нове лихо — різні шкідники. В Новомосковському повіті озиме жито і пшениця зародили добре, а ячмінь, овес, просо, гречка, кукурудза і трави хибнули. Такий же

низше середього урожай в Криворожському повіті. Те саме треба сказати про повіт Верхне Дніпровський. Особливо в лихому стані сінокоси, огорожина, коноплі, гречка, просо і лен. В ненадійному стані урожайна земля Олександрійського повіту, в південній частині Донщини, в південній частині Полтавщини, в повітах Одеському і Миколаївському та Херсонщині. Тут передбачається, що замість сподіваних 70 пуд на десятину ледви чи можна буде зібрати 20-30 пудів. На Київщині і Білоцерківському повітах озимину знищила спека та жучки. Частину озимини населенє само викосило.

В найбільш неврожайних місцевостях населенє непокоїть ся і знімається з міст, шукаючи ратунку від голоду там, де є надія знайти кусок хліба. Так, з Катеринославського повіту та інших запорожських повітів вирушило на захід більше як 100,000 голодних.

№ 49

Вже вислана поміч АРА голодуючим дітям у Росії

«Український Голос». 31 серпня 1991

ПЕРША ПОМІЧ ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ РОСІЇ

Нью Йорк, 24 серпня. — Першу поміч в харчах для дітей голодуючої Росії вислано, після донесення голови допомогової управи Зл. Держав, Бравна, з Риги до Росії. Тисячу тонів ріжних харчів вислано до Петрограду, 2,500 тонів до Москви до висилки в приволжські області. Разом з тим виїхало тридцять робітників допомогової акції голодуючим.

№ 50

Голодує 30 мільйонів над Волгою: багато людей в татарських селах вдаються до самогубства.

«Канадійський Фармер.», 1 вересня. 1921.

ГОЛОДНІ РОСІЯНИ ПОПОВНЮЮТЬ САМОВБІЙСТВА

Рига, 23 серпня. — З Москви доносять, що число голодуючого населеня в надволжанських околицях виносить 30 міліонів людей, в чім є 9 і пів міліона дітей.

В деяких татарських селах цілі родини поповнюють самовбийство, щоби заощадити собі повільну смерть від голоду. Самовбийство поповнюють в той спосіб, що перед положенєм ся спати розкладають в печі огонь, а опісля зачиняють щільно вікна, двері і каглу. Смерть наступає від зачадження підчас сну.

№ 51

Голодні втікачі з Росії заливають Україну і відбирають їжу в українського населення; квартирункові прислані з Москви, роздають українські квартири.

«Канадійський Фармер.», 1 вересня 1921.

ПОВІНЬ ГОЛОДНИХ МОСКАЛІВ ЗАЛИВАЄ УКРАЇНУ

Великі товпи голодних людей з Совітської Росії мов повинь заливають Україну і з помічю розльокваних там червоних військ нападають на села і відбирають силою всю їжу українським селянам, як прим. на Полтавщині. Селяни ставлять завзятий опір тим насильним ревізіціям так, що в декотрих місцевостях прийшло до кривавих боїв між емігрантами і туземним українським населенєм. На Україні появляють ся в богатьох околицях вислані з Москви кватирункові, щоби приладити квартири для втікачів з совітської Росії. Централісполком в Харкові видав розпорядок, в котрому приказує українським селянам до трох днів віддати все збіже.

Між масою голодних втікачів з Совітської Росії, котрі добирають ся до польської границі, находить ся багато большевицьких агентів, котрі мають при собі багато гроша і прямують до Польщі і Румунії, щоби повести там большевицьку пропаганду.

№ 52

Жиди в Нью Йорку зібрали \$1000 для голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти». 3 вересня 1921

ЖИДИ В НЬЮ ЙОРКУ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВ. РОСІЇ

НЬЮ ЙОРК, 25 серпня. — Вчора відбуло ся віче, уладжене жидівською секцією організації «Приятелів Совітської Росії», на яким промовляли бесідники в жидівській і англійській мовах.

Цілею віча було збиранє грошей на ратунковий фонд для голодуючих в Совітській Росії. Зібрано поверх \$1,000 в готівці і \$600 в дорогоцінних річах.

№ 53

Совітський уряд розв'язав безпартійний ратунковий комітет голодуючим у Москві

«Українські Робітничі Вісти». 3 вересня 1921

СОВ. ПРАВИТЕЛЬСТВО РОЗВЯЗАЛО БЕЗПАРТІЙНИЙ РАТУНКОВИЙ КОМІТЕТ

РИГА, 29 серпня. — Телеграма з Москви до латишської телеграфічної агенції доносить, що совітське правительство розвязало безпартійний ратунковий комітет для несеня помочі голодуючим. Стало ся се з тої причини, що комітет не повинував ся розпорядженням совітського правительства.

№ 54

В Україні нема повстань; Україна не окупована Росією а є визнаною самостійною державою

«Українські Робітничі Вісти». 3 вересня 1921
Уривки.

ПОЛОЖЕНЄ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Місія Української Соціалістичної Радянської Республіки в Чехословаччині оголосила отсе офіційальне звітненє про положенє на Україні:

За останний час у закордонній пресі появляються інспіровані видумки про широкі повстання на Україні та всякі наклепи на неустойчивість радянської влади, про воєнні підготованя, мобілізацію і т. д. [...]

В наслідок цих неправдивих звітомлень, по уповноваженю свого уряду заявляю слідує:

1) Ніяких повстань на Україні нема. [...]

2) Що торкається еміграції, то V Всеукраїнський Зїзд Рад проголосив амнестію для всіх тих, які виемігрували в часі горожанської війни за кордон, коли вони повернуть на територію У.С.Р.Р., являть ся до радянської влади та щиро і чесно зобов'язуться бути лояльними горожанами У.С. Р.Р. [...]

3) Всі видумки про загальну мобілізацію являються злісною клеветою, [...]

4) Що торкається товарообміну і заграничної торгівлі Радянської України з другими державами, то народним комісаріатом закордонної торгівлі враз з всеукраїнською кооперативною спілкою «Вукоспілка» ще дня 1 січня 1921 р. було вже заготовлено сирівців для експорту на 75 мільонів золотих рублів по довоєнних цінах. [...]

5) Неправдою є також, немовби Україна находиться під окупацією Совітської Росії. Се є злобна, безпідставна клевета ворогів Радянської України. З самого початку соціальної революції на Україні, Україна проголошена Українською Соціалістичною Радянською Республікою, як **самостійна пролетарська держава**. На протязі трох літ за самостійність Радянської України боролися не лише робітники і селяни України, але у великій мірі також робітники і селяни братської нам Совітської Росії та інші.

Зараз самостійність Радянської України визнали слідуєчі держави: Совітська Росія, Польща і Литва. В сьому напрямку ведуть ся теж переговори з Латвією, Естонією і другими. Рівночасно Радянська Україна має вже самостійні представництва в Совітській Росії, в Польщі, Литві, Чехословаччині, Австрії і Царгороді. Такі представництва Радянська Україна матиме по всіх державах, з якими будуть навязані зваїмовідносини. На Радянській Україні мають ся вже представництва, крім вище названих держав, і від Німеччини та Персії.

Всю внутрішню і закордонну політику Радянська Україна веде **самостійно**.

6) Національної української культури радянська влада не переслідувала і не переслідує. Навпаки, радянська влада всіма силами пособляє розвиткові української культури. [...]

№ 55

Волинські селяни зобов'язались дати по 20 пудів збіжжя для голодуючих Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 3 вересня 1921

УКРАЇНЬСЬКІ СЕЛЯНИ НАКЛАДАЮТЬ НА СЕБЕ ДОБРОВОЛЬНИЙ ПОДАТОК

Селянські Ради по селах східної Волині наклали на себе добровільний податок. Кождий селянин зобов'язав ся пожертвувати в користь голодуючих 20 пудів збіжжя.

Селянство Курської губернії вислало вже в надволжанські губернії 1,147 тон збіжжя на насінє.

№ 56

Голод в 14 російських і 7 українських губерніях. потрібно 360 мільйонів пудів поживи, а уряд має лише 7 мільйонів; причини голоду: посуха і реквізиція збіжжя; голод скріпить або повалить комуністичну владу; голодуючі з Росії йдуть на Україну; пошесті; згинуло 300.000 дітей.

«Канадійський Ранок», 6 вересня 1921

ЩО ДОВЕЛО ДО ГОЛОДУ В РОСІЇ?

Ситуація в Росії з кінцем липня ц. р. була така:

Ціла територія на схід від Вороніжжя аж до Уралю прямо гинла з голоду. Голод розпанювався в двадцять одній губерніях, з того чотирнайцять належить до Росії, а сім до України. На тій цілій простороні живе 25 мільйонів людей. Довкола цього голодуючого дістрікту жнива були далеко менші, як звичайно, але до голоду ще там не прийшло. Знатоки говорять, що при надходячій зимі число голодуючих подвоїться. Много людей, жиючих в тій голодовій полосі, покидає своє мешкання і розходиться в різні сторони шукаючи поживи. Худоба йде на заріз або гине з недостачі поживи. Советське правительство має всього сім мільйонів пудів поживи для голодуючих, тимчасом обчислено, що для тої ціли потрібно що найменше триста шістьдесять мільйонів пудів.

Комунікація є дуже погана, так що хочби і знайшлася пожива, то годі довести її в час там, де потреба.

Які є причини того страшного голоду в Росії і на Україні?

Є дві причини:

1. Велика посуха.
2. Советське правительство реквірувало збіжжя від селян проти їх волі, тому не мали селяне охоти управляти більше рілі як для власного ужитку. Росії грозить голод і на другий рік, бо люде покидають свої оселі, емігрують в другі околиці, отже, не буде кому управляти там землі на наступаючу весну.

Є дві думки, який вплив буде мати цей голод на советське правительство. Одні говорять, що голод скріпить силу советського правительства, бо терплять селяне, з котрими правительство мало більше клопоту.

Другі говорять, що голод причиниться до повалення большевизму, коли громади голодуючих дістануться до Москви. Одиною обороною большевиків булаби тоді червона армія.

Червона армія числить тепер три мільйони війська знаменито з'організованого і дисциплінованого. Хотяй дістає військо лиху поживу й одіж, за те має подостатком воєнного матеріялу, бо одинокі фабрики, які тепер в Росії працюють, це фабрики амуніції.

Як сказано повище, великі громади голодуючих мужчин, женщин і дітей опускає свої оселі й розходиться на всі боки, шукаючи поживи. Ті люде йдуть на Україну, пхаються до Польщі і других пограничних країв. Очевидно, в парі з голодом йдуть страшні пошесті, котрі забирають великі жертви, а що більше, розносять їх емігранти по різних місцевостях, куди самі заходять.

Найбільше терплять від голоду діти, і найбільше вони умирають. Многі родичі топлять свої діти, щоби спасти їх від голодної смерті. Обчислено, що затратилося триста тисяч дітей.

№ 57

В Одесі появилися нові паштетні та кавярні; газети пишуть про неминучий голод; втікачі з Росії: Одещина потерпіла від неврожаю, худоба гине: від холери гине в Одесі денно 20 людей.

«Канадійський Ранок», 6 вересня 1921

ВІСТИ З ОДЕСИ

Збігці, що цими днями залишили Одесу, оповідають:

Загальний каторжний режим за останні часи дуже змякшився. Розстріли відбуваються не так часто, як раніш, і здебільшого розстрілюють бандитів та контрреволюціонерів, долю яких вирішує одеська чека; всі інші справи йдуть до народного суду.

За величезні гроші в Одесі можна все знайти. Останніми днями в місті одчинилося декілька добре впорядкованих паштетних та каварень, здебільшого на Дерibasовській вулиці та Катеринській. У місті ходять уперті чутки, що власниками каварень є чекисти, які одчинили кавярні з спеціальними завданнями.

Пропозиція совітської влади бувшим власникам заводів та друкарень взяти свої підприємства в арендне користування не викликала співчуття, бо, з одного боку, нема сирівців для праці, а з другого — робітники давно порозтягали з заводів усе, що лише можна було забрати. Рівночасно з цими пропозиціями «Ізвестія» уміщують статті, в яких зазначається, що всі ці уступки лише тимчасові.

Часописі повні відомостей про майбутній абсолютний голод. По відомостям газет, на Волзі голод прибрав жахливих форм. Народні маси, які загубили всі надії на допомогу, лявіною рушають на Україну, яку теж охопив неврожай. Особливо потерпіла Одеська губернія, де худоба зовсім гине, бо вся трава спалена посухою.

На Україні, і особливо в портах Чорного Моря, холера лютує шалено. В Одесі холера уносить що дня 20-30 жертв. Одночасно з цим в Одесі лютує пошесть червоного тифу.

№ 58

Американська журналістка пише, що Раковський визнає нерозривний економічний і політичний зв'язок України з Росією

«Канадійський Українець», 7 вересня 1921.

РАКОВСЬКИЙ ЗАПЕРЕЧУЄ САМОСТІЙНІСТЬ УКРАЇНИ

«Америка» доносить: Від двох тижнів кореспондентка «Юніверсал Сервіс» Люїза Браянт поміщує у всіх часописах Злучених Держав серію статей зі своєї поїздки і півторарічного побуту в большевицькій Росії. Сі статті є наскрізь пе-

ресяклі большевицьким духом і їх авторка не може найти слів похвали для большевицьких заряджень і порядків. Та не в сім річ. В неділішнім «Нью Йорк Амерікен» є шеста стаття сеї авторки під заголовком «Раковський се Ленін України». В сій статті авторка, як сего можна було надіятись по попередних її статтях, в незвичайно прихильнім большевикам дусі підносить їх роботу на Україні та підчеркує заслуги для **соборної Росії Раковського**.

Дальше кореспондентка каже: **«Я запитала Раковського, чи він уважає Україну за відрубну, вільну і самостійну республіку, яка не має ніяких спільних звязей з Росією».**

Він відповів: **«Зівсім ні. Україна називається независима тільки о стільки, що має деякі свої спеціальні департаменти (міністерства), однак є нерозлучною економічно і політично звязана зі совітською Росією».**

Сей висказ Раковського, голови радянської України заперечує всі виводи і всі брехні наших доморослих большевицьких агітаторів серед Українців.

№ 59

«Ізвестія» пишуть, що Росія хоче купити за кордоном 54 мільйони пудів пшениці за 60 мільйонів пудів українського ячменю.

«Канадійський Українець», 7 вересня 1921.

ЗА УКРАЇНСЬКИЙ ЯЧМІНЬ І КУКУРУДЗУ — ХЛІБ ДЛЯ МОСКОВЩИНИ

«Ізвестія» пишуть, що совітська Росія має на Україні також і сього року великій надмір ячменю і кукурудзи, не має тільки збіжа на хліб. Тому совітський уряд рішив за заграничне збіже платити українським ячменем і кукурудзою. Колиб вдалося — пишуть «Ізвестія» — вивезти з України через Одесу 60 мільйонів пудів ячменю, то можна би за те спровадити через Петроград 54 мільйонів пудів пшениці.

№ 60

В Україні сконцентровано 20 дивізій кавалерії для примусового зернового податку: повстанці нападають на транспорт, а війська обстрілюють села

«Канадійський Українець», 7 вересня 1921

КРИВАВІ ЖНИВА НА УКРАЇНІ

ВІДЕНЬ, 13 серпня. — УПС. Хлібна кампанія вимагає на Україні багато жертв. Большевики сконцентрували на Україні 20 дивізій кавалерії і наміряють примусити силою українських селян до віддання збіжа. В сій цілі змобілізовано весь рухомий склад залізниць і скріплено варту на залізнодорожних лініях. Не вважаючи на се, українські повстанці безупинно нападають на транспорти і зривають мости. Військовий диктатор України Букреєв перевів постанову, яка наказує обстрілювати села, котрі знаходяться 10 верств від повстанського центра, а з кожного села що найменше 25 визначних мешканців підлягають смертній карі.

№ 61

Російська преса про голод над Волгою; втікають у напрямі Дністра і люди з південної України

«Канадійський Українець», 7 вересня 1921.
Уривки.

ПЕРЕД КАТАСТРОФОЮ БОЛЬШЕВИЗМУ

Російська большевицька преса не затаює російської катастрофи. Одна з відозв совітського уряду закликає селян України до ратування надволжанських губерній і грозить, що в противному випадку на другий рік вся вага харчевого податку впаде на їх плечі. Та сама відозва говорить, що в самарській губернії населення зіло всю траву. Жолудь дубів вважається там присмаком. [...]

Люди, що через Букарешт приїздять з України, оповідають, що усі дороги в напрямі до Дністра вкриті мандруючими хмарами людей, що надтягають з катеринославської, херсонської і таврійської губерній. Границі Бесарабії пильнує кордон румунського війська з кулеметами.

Ось так кінчиться рай, [...]

Один з нелегально поширених в Росії маніфестів рос. соціалістів-революціонерів (меншивиків) говорить:

«Росія, велика Росія, вмірає з голоду. Костиста рука голоду простирається до безмежних просторів здовж Волги, Дону і Дніпра і до других незвичайно плідних околиць, котрі — навіщені усіма страхіттями агонії і навіяні подихом найбільш гидкої смерти — є похожі на величезні цвинтарі.»

№ 62

Міжнародний Червоний Хрест підписав з Москвою договір в справі допомоги голодуючим. на тих самих умовах, що АРА.

«Українські Робітничі Вісти», 7 вересня 1921

МІЖНАРОДНИЙ ЧЕРВОНИЙ ХРЕСТ РОЗПОЧИНАЄ
РАТУНКОВУ АКЦІЮ В РОСІЇ

МОСКВА, 30 серпня. — Представники Міжнародного Червоного Хреста др. Фр. Нансен і Е. А. Фрік підписали вчора з представником Всеросійського Комітету Помочі Голодуючим Львом Каменєвим угоду, на підставі котрої Міжнародний Червоний Хрест згодив ся вести ратункову акцію в Совітській Росії на тих самих услівях, що й Американське Ратункове Товариство.

№ 63

Укр. Роб. Дім оподатковує своїх членів одноденним заробітком на допомогу голодуючим в Росії; зі своєї каси У.Р.Д. жертвує \$100.00

«Українські Робітничі Вісти», 7 вересня 1921.

ВІННІПЕГСЬКИЙ ВІДДІЛ У. Р. Д. НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВ. РОСІЇ

На зборах вінніпегського Відділу Укр. Роб. Дому, котрі відбули ся в неділю, 4 вересня, рішено одноголосно, щоб кожний член Відділу зложив свій однодневний заробок на поміч голодуючим в Сов. Росії. Жертви мають товариші зложити в офісі У.Р.Д. до 16-го вересня. Внесок ухвалено після того, як делегати до Ком. Помочі Голодуючим в Сов. Росії здали своє справозданє та подали Відділові до відома рішенє того Комітету, а також після обговореня заклику Екз. Комітету У.Р.Д. Крім сего, ухвалено також виасигнувати з каси на ту ж ціль сто долярів.

№ 64

При У.Р.Д. створено, 4 вересня, Український відділ жіночого комітету помочі голодуючим в Росії

«Українські Робітничі Вісти», 7 вересня 1921

УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЦІ СПІШАТЬ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВ. РОСІЇ

В неділю, 4 вересня, вечером відбулись в Укр. Роб. Домі, в Вінніпегу, збори українських робітниць в справі основаня українського відділу Жіночого Комітету Помочі Голодуючим в Сов. Росії. Присутних було около п'ятдесят товаришок.

По відкритю зборів председателька т-ка А. Бобовська дала слово т. М. Поповичови, представникови Центрального Комітету Помочі Голодуючим в [Совітській] Росії]. Тов. Попович представив зібраним загальне положенє в навіщених посухою губерніях Сов. Росії і Радянської України і вказав на те, що широко і безкористно помочи робітникам і селянам радянських республік може і повинен сам робітничий люд різних країв і народностей.

На сей зазив присутні однодушно рішили заснувати Український Відділ Жіночого Комітету Помочі Голодуючим. Зараз-же вибрано Екзекутивний Комітет відділу, в склад якого увійшли: товаришки — А. Мальована, А. Кучмій, А. Бобовська, М. Ловгененко, Л. Данильченко, О. Цуркаленко, М. Бернацка і М. Виноградова.

Рішено також, щоб загальні збори Комітету відбувались кожного вівторка вечером, о годині 8.30 в Укр. Роб. Домі.

До Комітету вписались всі присутні товаришки. Можна надіятись, що й многи українські робітницї, котрі не були присутні на зборах, зрозуміють вагу справи несеня помочі нашим сестрам і братам робітникам і робітницям в радянських республіках, котрих навістило велике нещастє, і поспішать вступити в наш Комітет до помочі.

До праці, Товаришки! Покажїм нашим товаришам і товаришкам там далеко на сходї, що ми також з ними.

**Український Відділ Жіночого Комітету Помочі
Голодуючим в Совітській Росії.**

№ 65

На Одещині невеликий урожай, але для губернії ви-стачить.

«Українські Робітничі Вісти», 7 вересня 1921

НА ОДЕЩИНІ

В Одеській губернії жнива в повнім ході. Урожай невеликий, але для губернії вистарчить — в Балтському повіті 40 пудів з десятини, в Вознесенському 16 пудів. Садовина зародила добре. Приготовляють ся сушільні і консервні заводи.

Одеський порт потроха оживає. Одеський промисл поправляєть ся. Ся дивна нація — мішанина всіх націй — одесіти, ставши радянською, не втратила своїх ділових прикмет. Робітники Одеси не покладаючи рук працюють над оживленєм свого прегарного міста.

№ 66

Українські селяни південного Поділля боронять своє майно перед навалою голодних втікачів з Росії

«Канадійський Українець» 14 вересня 1921.

ГОЛОДОВА ВІЙНА З БОЛЬШЕВИКАМИ НА УКРАЇНІ

ЛЬВІВ, — З України наспіли відомости, що українські селяни ведуть кроваву боротьбу з виголоднілими масами утікачів з Росії.

То, чого побоювалося, іменно вандрівки голодуючих мас з центральної Росії на Україну, вже зачалося — і то в формі, яка перейшла всякі сподівання. Населення України, боронячи свого майна перед напливаючими утікачами, мусить зводити борбу, в якій паде много жертв.

Перші битви відбулися в полудневій части Поділля, в ольгопольському повіті. На днях прибув до того повіту перший транспорт «кольоністів» із діткнених голодом російських місцевостей в надії, що тут знайдуть притулок і живність. Місцеві селяне, однак, стрінули прибувших не дуже привітно; виступили громадно, заявляючи рішучо, що хліба свого зайдам не відступлять і не дозволять їм мешкати в своїх околицях. Коли ж виголоднілі тисячі прибувших почали здобувати собі поживу насильно — після засад комуністичних: що всьо, що земля родить, є добром загальним — і коли в додатку враз з прибувшими почали появлятися заразливі хороби, — як іскра електрична перелетів через ольгопольський повіт клич: «Гоніть зайдів, проч з кацапами, котрі нас, як саранча, обідають і допроваджують до заглади.» На клич сей громада селян, навіть жінки і діти кинулися на непрошених гостей з оружям в руках.

Вибухла завзята борба, яка тревала цілий тиждень, а наслідки її страшні: тисячі вбитих і ранених. Котрі з прибувших не згинули або не були тяжко ранені, ті ратувалися втечею по всіх дорогах і у всіх напрямках.

№ 67

Москва задумує використати російське голодуюче населення для стягання податку з України: проскурівському і каменецькому повітам приписано прийняти 250.000 втікачів із совітської Росії.

«Канадійський Українець» 14 вересня 1921.
Уривок.

НОВА СПРОБА КОЛЬОНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

В московських «Ізвестіях» обговорюється широко проєкт притягання селян з голодуючих губерній до праці при стяганню харчевого податку в урожайних губерніях. Є се, очевидно, нова покришка до переселення.

В проскурівському повіті розпочалося розташовування привезеного з московських голодних губерній населення (поразвьостке). На кожде село припадає до сто родин, або пересічно по 500 душ. Настрій селянства до сих переселенців крайно ворожий.

Львівські газети повідомляють, що 50,000 голодуючих вдерлися до Ольгополя, напали на місцеве населення та почали руйнувати село за селом. Селяне стали в своїй обороні і в численних місцевостях прийшло до кривавих битв. Центральний виконавчий комітет видав декрет, на підставі якого проскурівський і камінецький повіти мають вижити 250,000 збігців з совітської Росії яж до нового урожаю.

№ 68

Совітські власті стараються зупинити втечу голодуючого населення центральних і східних губерній України до Румунії.

«Канадійський Українець» 14 вересня 1921

БОРОТЬБА З ЕМІГРАЦІЄЮ ГОЛОДУЮЧИХ

Багато голодуючих з центральних і східних губерній України переходить на Правобереже та старається дістатися до Румунії. З огляду на се начальник окремого відділу київського військового округу Воронцов видав окремий наказ, в котрім між іншими читаємо, що подорож в прикордонну смугу без перепустків заборонена і доводиться до загального відома, що особи, які нарушатимуть сей наказ і пробиратися в кордонну смугу без зазначення перепустків, будуть притягнені до найсуворійшої відповідальности по законам військового революційного часу. Мимо таких острих наказів голодуючі переходять кордон. Голод сильніший від наказів.

№ 69

Голод в Україні: з Катеринославщини втікає 100 000 голодуючих

«Канадійський Українець» 14 вересня 1921

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

Голод своєю кістляною рукою зачепив не тільки Московщини, але й частину України. Великий недорід дала Катеринославщина, а особливо її повіти катеринославський, новомосковський, криворожанський. В сих повітах випалені спекою, яка доходила до 43 степенів тепла, та сухими східними вітрами знищила хліб, сінокоси та огороди. Замість 75 пудів врожаю, буде не більше 20—30. На Київщині в повітах канівським, тарашанським і білоцерківським урожай знищено

жарою і жуками. В областях, найбільше постраждалих від неурожаю, населення емігрує в місцевости, де є надія розжитя на хліб. З Катеринославщини, наприклад, рушило на захід біля 100,000 голодуючих.

№ 70

Важливим є не національне походження Раковського, а його ставлення до українського національного питання; Раковський заперечував існування української нації і тому не гідний очолювати український уряд.

«Канадійський Українець», 14 вересня 1921

ВІДНОШЕННЯ РАКОВСЬКОГО ДО УКРАЇНЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПИТАННЯ

Дуже часто закидають Раковському, що він Жид, то зромунізований Жид, то зболгарщений Жид, то знова чисто кровний Болгарин чи там Румун. Річ сама собою другорядна. Візмім що він чисто кровний Жид. Нема втім нічого надзвичайного ані соромного. Для Українця самото важне, як він ставиться до українського національного питання.

До мирових переговорів московського радянського правительства з українським гетьманським урядом в 1918 році був Раковський мало відомою людиною. Судьба чи воля червоної Москви поставила його на чолі московської мирової делегації. Може, сей будучий «президент» української радянської республіки до свого приїзду на Україну і не знав, що вона десь там існує.

На Україні побачив він, що є щось таке на світі, і з Київа почав посилати до московської «Правди» і «Извести-й» ряд статей про Україну і українство. Статі виробили йому славу знатока українського питання і промостили йому дорогу аж до головства Ради Народніх комісарів України.

Варта пізнати, що писав Раковський про українське питання. Оригінального і нового нічого. Валуєв сказав вже се дуже давненько. «Не било, нема... (в прощтво, на своє щастя, Раковський не бавився). «Селяне приходять до мене до готелю, щоби я їм пояснив, що пишуть в усяких «українських» розпорядках на казах (гарного найшли перекладача — нема що казати).

Одно дивно — як міг Раковський, як що він є чесна людина, станути на чолі радянської України — тої України, в яку досі не вірить, як щось окремого, иншого як проча Росія, як міг стати на чолі українського уряду, коли ідею українську вважає видумкою купки загоріліців? Москві треба було ляльки — а роля навіть московської ляльки не дуже почесна. Але невмолима дійсність переконала багатьох руських «інтернаціоналістів», що Україна це видумка купки загоріліців.

І сей самий Раковський, що не вірить в ніяке українство, на 4-ім Всеукраїнськім зїзді Рад хвалиться, що на Полтавщині зукраїнізовано 75 % шкіл. Для кого? Для селян, що не розуміють «української» мови? Чи, може, «знавець українських справ» в 1918 р. замало розумівся на тім питанню?

Історія давно дала на се свою відповідь. Навіть партія большевиків України (що сьогодні вважають Україну нічим иншим як куском південної Росії, території, яку окупували в 1918 р. Німці) і вона дала з боєм серця на се відповідь. Лиш на мідянім чолі Раковського не викликало се ні одної зморщини.

№ 71

Американці почали харчувати дітей Петрограду.

«Українські Робітничі Вісти». 14 вересня 1921.

ПЕРША АМЕРИКАНСЬКА ПОЖИВА ДЛЯ ДІТИЙ В ПЕТРОГРАДІ

ПЕТРОГРАД, 9 вересня. — В четвер, подано тут для 200 російських дітей перший раз американську поживу, яка складала ся з рижового пудінгу, коко і білого хліба.

№ 72

10 серпня, в Харкові, створено «Всеукраїнський робітничий комітет помочі голодуючим Приволжя»

«Українські Робітничі Вісти». 14 вересня 1921

ЗОРГАНІЗОВАНЕ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ ПРИВОЛЖА

МОСКВА. — Дня 10 серпня скінчили ся в Харкові наради в справі зорганізування при бюрі Ради Професійних Союзів України «Всеукраїнського Робітничого Комітету Помочі Голодуючим Приволжя».

На першій засіданню сего комітету вибрано президію з комуністом Серебряновим на чолі. Комітет видав поклик в справі устроєння по цілій Україні «місяця помочі голодуючим», який буде тривати від 1 вересня до 1 жовтня.

Комітет рішив також приступити до заснування подібних комітетів помочі голодуючим по всіх містах України.

№ 73

Допомога шведської Комуністичної партії Петрограду.

«Українські Робітничі Вісти». 14 вересня 1921.

ШВЕДСЬКИЙ ПРОЛЄТАРІЯТ ВИСИЛАЄ ПЕРШУ ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ В РОСІЇ

ПЕТРОГРАД, 22-го серпня. («Роста», Відень.) — Перший ладунок поживи, медикаментів і одія ваги трох тон, висланий шведською Комуністичною Партією, прибув тут через Реваль.

№ 74

Грошова збірка в Австрії на голодуючих в Росії.

«Українські Робітничі Вісти». 14 вересня 1921.

АВСТРІЯ І ПОМІЧ ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ

Збірка грошей в Австрії на користь голодуючих в Росії виносить за перших 10 днів 3 1/5 мільонів австрійських корон.

№ 75

Два оголошення про масовий мітинг і концерт для допомоги совітській Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 14 вересня 1921

В НЕДІЛЮ, 18-го ВЕРЕСНЯ, С. Р. О ГОД. 2.30 ПО ПОЛУДНИ

----- відбудеть ся -----

В СТРЕНД ТЕАТРИ, при Мейн ул. коло «Ситі Гол»

МАСОВИЙ МІТІНГ

в справі помочі голодуючим в Совітській Росії.

Промовляти будуть:

Р. Б. Россел, Дж. Квін і Ф. Дж Диксон.

Приходіть всі послухати сих відомих бесідників, котрі розкажуть вам про теперішнє положенє в Сов. Росії.

Комітет Помочі Голодуючим в Сов. Росії.

В НЕДІЛЮ, 18 ВЕРЕСНЯ, С. Р. О ГОД. 8-й ВЕЧЕРОМ

відбудеться в Українськiм Робітничiм Домі в Вінніпегу

К О Н Ц Е Р Т

при співучасті хору і оркестри мандоліністів «Діточої Школи при У.Р.Д.» та інших музикальних сил.

Вступ вільний. Підчас концерту буде зібрана колекта на фонд голодуючих в Сов. Росії.

ПРОСИТЬ СЯ О ЯК НАЙЧИСЛЕННІЙШУ УЧАСТЬ.

Український Відділ Женського Комітету
Помочі Голодуючим в Совітській Росії.

№ 76

Мітинг в Торонті 4 вересня дав \$414.00 для голодуючих в Росії

«Українські Робітничі Вісти». 14 вересня 1921.
Уривки.

МАСОВЕ ВІЧЕ В СПРАВІ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВ. РОСІЇ

Торонто, Онт

Коли наспіла вістка від совітського правительства Росії про страшну засуху в приволжських губерніях, наслідком якої засуджено на голодову смерть около 20 мільонів населення і між якими знаходяться маленькі діти, старики, вдови та ранені червоноармійці, що билися за здобутки революції, то торонтонські робітники рішили не бути пасивними глядачами і незважаючи на страшне безробітє, спішать їм зі своєю допомогою.

Торонтонські українські і російські робітничі організації об'єднались разом для несення допомоги голодуючому населенню приволжських губерній і скликали в сій справі масовий мітинг в неділю 4 вересня. Помимо всяких старань і заходів петрушевичівських агентів від бондів не допустити до збирання жертв на зазначену ціль, зібравші ся на мітингу робітники зложили \$414.00, а також вибрали трьох делегатів на поміч комітетови, для поведеня справи допомоги голодуючому населенню в ширшій масштабі. [...]

А. Лихта.

№ 77

Участь монреальського т-ва «Воля» у збиранні \$711.75 на допомогу голодуючим в совітській Росії

«Українські Робітничі Вісти». 14 вересня 1921
Уривки.

РОБІТНИКИ В МОНТРЕАЛІ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ В РОСІЇ

Монтреаль, Кве.

В Монреалі заснував ся комітет допомоги голодуючим в Совітській Росії. До комітету увійшло 30 представників ріжних місцевих робітничих організацій, в тім числі і від відділу У.Р.Д. т-ва «Воля».

Дня 28 серпня відбувся в сій справі масовий мітинг в Monument Theatre, на котрім говорили бесідники в ріжних мовах: англійській, французській, жидівській, російській і українській. Незважаючи на велике безробітє, присутні на вічу зложили добровільних жертв \$536.00 Товариство Тех[нічної] Пом[очі] Сов[ітській] Росії зложило \$164.00, як остачу від Медичного Комітету з минушого року, а т-во «Воля» дало \$11.75, як дохід з фамілійного пікніку. Разом всіх зложено \$711.75.

Крім сего, більшість з тих організацій, представники яких входять в склад комітету, рішили жертвувати по пів дня і по цілому дневи свого зарібку на сю ціль. Комітет рішив також виготовити лісти, які будуть розіслані між робітниками для збирання фонду. [...]

Присутний на вічу,

С. Ба—н.

№ 78

Канадська делегація має підписати контракт з Москвою на доставку збіжжя.

«Українські Робітничі Вісти». 17 вересня 1921

КАНАДІЙСЬКА ДЕЛЕГАЦІЯ ВИЇХАЛА ДО МОСКВИ

Спеціальний кабель до вінніпегської «Фрі Прес» доносить:

ЛОНДОН, 13 вересня. — Канадійська делегація на чолі з полк. МекКейом виїхала з Риги до Москви з наміром заключити з Совітами контракт на доставку збіжжя.

№ 79

Заклик Нансена до населення Британської імперії помагати голодуючим в Росії.

«Українські Робітничі Вісти». 17 вересня 1921

НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВІТСЬКІЙ РОСІЇ
НАНСЕН АПЕЛЮЄ О ПОМІЧ ДЛЯ РОСІЇ

ЛОНДОН, 15 вересня. — Др. Фрітйоф Нансен видав в імени Росії апель до народу британської імперії, щоби він щедро жертвував на всекраєвий фонд, zorganizований британським комітетом помочі голодуючим.

№ 80

Зібрано понад \$3.500.00 на голодуючих в Росії

«Українські робітничі вісти». 14 вересня 1921
Уривки.

ПРАЦЯ КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВ. РОСІЇ
УСПІШНО РОЗВИВАЄТЬ СЯ

Центральний офіс Комітету Помочі Голодуючим в Сов. Росії, який знаходиться в Вінніпегу, розвинув вже широку кампанію за фондами на закупно споживчих средств, медикаментів і других річий для голодуючих наслідком великої посухи в Сов. Росії. В самім Вінніпегу, попри Комітет П. Г. в С. Р., є вже поорганізовані женські помічничі комітети, котрі потворили колекторські бригади для регулярного колектування жертв кожної неділі від тих жертводавців, котрі заявили охоту складати більші або менші жертви чи то тижнево, чи місячно. Ті жіночі колекторські бригади, а між ними є і українська, вже розпочали ходити з офіціальними ресітами від хати до хати кожної неділі. [...]

Комітет Помочі Голодуючим в Сов. Росії зібрав дотепер поверх \$3,500.00 і на кількасот долярів споживчих продуктів і медицин. [...]

№ 81

Большевики використовують голод для переселення і переміщення населення, а допомогу з-за кордону вживають для своїх агентів.

«Канадійський Українець», 21 вересня 1921.

ШАХРАЙСТВО НА ГОЛОДІ

БЕНДЕРИ, 2 вересня. — В той час, як большевики намагаються зробити закиди європейським державам в тому, що вони стараються використати голод в Росії для своїх капіталістичних інтересів, самі фактично використовують се нещастя для своїх імперіялістичних комуністичних цілей.

Як передають особи, що близько стоїть до большевицьких сфер, большевицька влада має намір, користуючися переселенням населення з одних частин совдепії в другі, за дуже короткий час зробити такий мішаний конгломерат по всіх територіях Росії, щоб про яке національне питання не могло бути й мови. Грунтуючись на тому, що в загальній кількості населення переважно більший відсоток його є московини, влада має надію, що загальний характер такої мішанини «язиков» буде чисто московський. Між иншим, таємно розроблені докладні пляни такої перетасовки, які тримаються в загальному своєму змісті в таємниці й на місця надсилаються до виконання дерективи без оголошень.

Оскільки відомо большевики зовсім не стараються налагодити правильне транспортування харчів в голодні місцевости, тому що се перешкаджати ме цілям переселення.

Ті продукти, які владі щастить стягнути, використовуються для харчування своїх агентів.

Одночасно ведеться відповідна акція за кордоном, факт голодування афірмують, бажаючи сим вплинути на всесвітний пролетаріят і визвати сим відповідні акції їх проти влади.

Цікаву заяву одного із відповідальних керовників большевицької влади ми маємо:

«Тепер Росія являється об'єктом, який бажають для своїх цілей використати обидві сторони: буржуї й пролетаріят. Хто буде переможцем, невідомо. Ми віримо у всесильність соціалізму й перемогу пролетаріяту.»

«Українпрес»

№ 82

Опір українського населення емігрантам з Росії: накинення податків на українських селян; переселяють в Україну дітей з Росії для прохарчування; криваві розправи між переселенцями і корінним населенням; 3000 робітників з Поволжя приїхали в Україну для збирання продподатку.

«Канадійський Українець» 21 вересня 1921.

НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Московська повинь на Україну.

У.П.С. повідомляє зі Львова: Великі товпи голодних людей з совітської Росії мов повинь заливають Україну і з допомогою розльокваних там червоних військ

нападають на села і відбирають силою всю їжу українським селянам, як прим. на Полтавщині. Селяне ставляють завзятий опір тим насильним реквизиціям так, що в декотрих місцевостях прийшло до кровавих боїв між емігрантами а туземним українським населенням. На Україні появляються в багато околицях вислані з Москви кватирункові, щоби приладити квартири для втікачів з совітської Росії. Централісполком в Харкові видав розпорядок, в котрому приказує українським селянам до трох днів віддати все збіжжя.

Як Большевики Кольонізують Україну.

В кінці червня большевики стали переправляти з Московщини дітей цілими партіями і розмішувати їх по селах у селян на прокорм. Разом з тим були випущені заклики, в яких говориться, що голод винищує населення, а особливо дітей. Просилося дати допомогу нещасним дітям.

Наші добросердні селяни прийняли годованців, але зараз за ними хлинули хвилі батьків і родичів дітей і т. д. Селяни запротестували. На протести пішли репресії. В багатьох місцях се кінчилося кровавими розправами з «емігрантами». Так, на Полтавщині, в Кобилянському повіті, в бою убито 1300 душ «емігрантів» і до 150 селян.

Не дивлячись на це, хвиля голодних емігрантів росте. Деякі села збільшилися в населенню в двоє, а то й більше.

Збір харчевого податку.

«Волинський Пролетарій» подає, що совітський уряд змобілізував 3 тисячі відвічальних робітників професіональних Союзів для збірки харчевого податку на Україні. Частина сих робітників з над Волги і кіргіської републики вже прибула і приступила до праці. Збірки провадиться прискореним темпом. Для тої ціли до повітів і до волостей вислані окремі комісії з широкими повноваженнями. По всіх повітах установлено окремі революційні трибунали для енергічного викорінення всякого опору при зборі харчого податку.

№ 83

Росія тримає в Україні 20 дивізій кінноти для вивозу збіжжя; населення і 270 відділів повстанців чекають упадку большевиків; наїзд населення з Росії привів до кривавого бою на Поділлі.

«Канадійський Українець» 21 вересня 1921

ПОВСТАННЯ НА УКРАЇНІ І БОРТЬБА З НАЇЗДОМ ГОЛОДНИХ

Всю увагу звернула большевицька Росія під сучасний критичний момент на Україну, сподіючися ратунку від сеї давної російської житниці. Та совітський уряд свідомий сего, що Україна не позволить себе грабувати, і тому він намагається взяти від українського селянина хліб силою. Уся оружна його сила розташована на Україні, де самої кінноти начислюють на 20 дивізій. Та хоч і як сильно обсаджена Україна червоною армією, все-ж таки грабування збіжжя натрапляє на великі труднощі. За кожний пуд збіжжя треба вести кривавий бій, і хоча повстанці не мають такої сили, щоби перепинити грабування, все-ж таки їм вдається утруднити вивіз награвованого збіжжя. Повстанці, не маючи змоги стати до отвертого бою, нападають на залізничні шляхи і, не оглядаючись на сильну оборону большевицькою армією, висаджують мости, зривають рельси, підпалюють магазини з хлібом, випалюють стирти на т. зв. совітських економіях і т. п. Щоб

селян не виставляти на жорстокі кари, організатори повстань здержують їх від участі в боях, а самі обминають села, криючися по лісах, вимушують від влади пощаду селянам, загрожуючи розстрілом зловлених комісарів і т. п.

Відділів повстанців, котрих з 1919 р. начислювали 45, тепер начислюють 270 і вони що раз більш виступають солідарно і пляново. Серед населення повстанці тішаються популярністю і знаходять на цілій Україні захист і поміч та інформації. Покищо метою повстанців — утруднити большевикам закріплення на Україні влади, а не їх остаточне вигнання. Вигнання большевиків мало б своїм результатом створення російсько-українського фронту, який переходить покищо сили України. Населення терпеливо чекає певного упадку большевизму і шойно тоді воно буде готове до остаточної боротьби за здійснення ідеалу незалежності.

Як можна було передбачити, через Україну сунеться саранча голодної Росії і кидається на села, щоб заспокоїти голод. І як можна було передбачити, населення України почало бій з голодуючими масами. Бій на життя і смерть.

«Газета Вечорна» з дня 12.VIII. с. р., у кореспонденції з Проскурова подає жахливі вісти про різню між голодуючими втікачами і місцевим населенням південного Поділля і з сеї кореспонденції подаємо деякі подробиці. Вислані урядом кольтоністи — кажеться в дописи — зажадали хліба, а коли селяни їм відказали тай візвали до кинення околиці, вони кинулися на населення і почали силою добувати хліб. В мить понеслося по цілому ольгопольському повіті гасло: «геть з кацапами!» і цілі села з жінками і дітьми вхопили за зброю. І вивязалася боротьба, що тривала цілий тиждень і покінчилася майже цілковитим вирізанням непрошених гостей. Недобитки тяжко поранені, порозбігалися в усіх напрямках і голововно стягнулися до Жмеринки, а звідсіль відставлено їх до шпиталів у Проскурові. Загальна скількість жертв сеї різни має доходити до 50 тисяч. Населенням проводили в бою якісь офіцери.

Кореспондент догадується, що ольгопольська різня, це шойно заповідь подібної різни на цілій Україні. А догадується сего із категорії заяви селян проскурівського і каменецького повітів на візвання влади викормити 250,000 голодних Москалів, що не дадуть ані зерна хліба, та й що ніяка сила їх до сего не зневолить. З огляду на се, що селяне не хотять молотити зібраного збіжя, совітські влади порішили вивозити його до Росії немолоченим. Враз з сим пішла на Україні дорожнеча, так що в Проскурові коштує пуд муки (1 кільо) 90 — 95,000 рублів.

Населення є рішене боронитися проти наїзду кацапів, котрих зве воно «кольтоністами», до останнього, руководячися елементарною ненавистю до кацапів і боячися, щоби зайди не поселилися на Україні на постійно та не взяли над місцевим населенням переваги.

Ось так боротьба українського народу проти Москалів входить в нову фазу. Се останній бій вже не частини одної нації з частиною другої нації — се вже боротьба цілих двох націй на життя і смерть. Чи вийде з сего бою 40 мільонова незорганізована українська нація, яка має проти себе в двоє численнішу московську націю, вправді зголоднілу, та за се підперту кілька мільоновою армією, переможцем? Найблища будуччина покаже, чи будемо жити, чи згинемо у цій страшній східній катастрофі, якої не знає історія.

П. К.

№ 84

Комуністичний Інтернаціонал закликає американських робітників вислати одинденний заробіток безпосередньо до совітського правительства.

«Українські Робітничі Вісти», 21 вересня 1921

ТРЕТИЙ ІНТЕРНАЦІОНАЛ ДО АМЕРИКАНСЬКИХ РОБІТНИКІВ

РИГА, 9 вересня. — Агенція Роста сповіщає, що Третій Інтернаціонал видав поклик до всіх американських робітників з проською жертвувати заробіток одного дня на підмогу голодуючим Росіянам. Сі жертви мали-б бути вислані просто до совітського правительства й видимо були-б ужиті незалежно від акції Американської Ратункової Адміністрації.

№ 85

Голова уряду Р.С.Ф.С.Р. оглянув голодуючі області над Волгою.

«Українські Робітничі Вісти». 21 вересня 1921.
Уривок.

КАЛІНІН ВЕРНУВ З ПОЇЗДКИ

РИГА, 12 вересня. — Предсідатель В.Ц.В.К. Калінін, який вернув до Москви з інспекційної поїздки в навіщених голодом областях над рікою Волгою, повідомляє, що дехто з Росіян, які утікли були в переполосі перед голодом, вертає назад до своїх домівок. [...]

№ 86

У Вінніпезі мітинг з англомовними бесідниками дав \$195.00, а український концерт в У.Р.Домі приніс \$285.00 для голодуючих у совітській Росії.

«Українські Робітничі Вісти». 21 вересня 1921.
Уривок.

МІТІНГ І КОНЦЕРТ В ВІННІПЕГУ В КОРИСТЬ ГОЛОДУЮЧИХ В РОСІЇ

**На мітингу в Стренд театрі зібрано \$195,
а на концерті в Укр. Роб. Домі \$285 для голодуючих.**

Заходом вінніпегського Комітету Помочі Голодуючим в Сов. Росії відбув ся минувшої неділі, дня 18 вересня, в Стренд театрі, в Вінніпегу, масовий мітинг в цілі зібрання фондів для потерпівших від посухи селян і робітників в Совітській Росії. На мітингу промовляли Р. Б. Россел, Дж. Квін і Ф. Дж. Диксон. Для голодуючих в Совітській Росії зібрано \$195.

Заходом Укр. Відділу Женського Комітету Помочі Голодуючим в Сов. Росії відбув ся в неділю вечером в Українським Робітничим Домі концерт при співучасті хору і оркестри мандоліністів «Діточої Школи при У. Р. Д.» та інших музикальних сил, також в користь голодуючих в Совітській Росії. На сю ціль зібрано на концерті \$285.

№ 87

Зірвані шини спричинили знищення потяга зі збіжжям і гибель ста осіб.

«Українські Робітничі Вісти». 21 вересня 1921.

КОЛО КИЇВА ВИКОЛІЇВ СЯ ПОТЯГ ЗІ ЗБІЖЕМ

РИГА, 18 вересня. — Радіо з Київа доносить, що пару днів тому назад коло Київа виколіївся тяжко наладований збіжем потяг, підчас чого зістало убитих більше як сто осіб, переважно сторожі потягу. Виколієне спричинило зірване шин в тім місці, де потяг, зложений з 61 вагонів, їхав в долину. Збіже везено до Донецького басейну для гірників.

№ 88

Оголошення на мітинг і забаву для придбання фондів на користь голодуючим у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 21 вересня 1921.

В ПЯТНИЦЮ, 23 ВЕРЕСНЯ, О ГОД. 8-ІЙ ВЕЧЕРОМ

---- відбудеться ----

В ГАЛІ ІНДУСТРІЯЛ БЮРО

МАСОВИЙ МІТІНГ

на яким буде промовляти в англійській мові Дж. Найт,
який тількищо повернув з конгресу Інтернаціоналу
Професійних Союзів в Москві.

**Заходом Укр. Відділу Женського Комітету Помочі
Голодуючим в Совітській Росії.**

---- відбудеться ----

В СУБОТУ, 24 ВЕРЕСНЯ, О ГОД. 8 ВЕЧЕРОМ

в Укр. Робітничім Домі в Іст Килдонан
(ріг вулиць Ват і Джемісон)

ПОЛОТНЯНА ЗАБАВА І ТАНЦІ.

ВСТУП НА ЗАБАВУ 50 ЦЕНТІВ.

Чистий дохід призначений на поміч голодуючим в Совітській Росії.
Приходить численно.

№ 89

Україна має добрий урожай і дасть державі 60 мільйонів пудів збіжжя.

«Українські Робітничі Вісти», 21 вересня 1921

ДОБРИЙ УРОЖАЙ НА УКРАЇНІ

Наспівші з України відомости доносять про добрий урожай. Сподіють ся, що Україна доставить 60,000,000 пудів (36 мільйонів бушлів) збіжа.

№ 90

Страшний голод і пошесті в Росії і в Україні; українські контрреволюціонери проти допомоги голодуючим.

«Українські Робітничі Вісти», 21 вересня 1921.
Уривок.

«НЕХАЙ КОНАЮТЬ!»

Цілий цивілізований світ на відомість про страшний голод і пошести в Росії і на Україні рішив піти з помічю нещасному населеню. [...]

Тільки російська і українська контрреволюція голосно тішить ся з людсько-го горя, противиться всякій акції несеня помочі нещасному населеню і кричить: «Нехай воно пропадає!» З таким голосом виступив недавно [російський письменник] Мережковській. [...]

Не менше жорстоким і хамом є також український контрреволюціонер Всеволод Розумовський. Він називає в «Українській Трибуні» добродійну акцію на користь голодуючої Росії «найбільшою дурницею, навіть злочином». [...] («Вперед».)

№ 91

Навантажений збіжжям потяг злетів з шин. вбиваючи сто сторожів; проти-большевицькі дії в Україні: добрі жнива дадуть 60 м. п. збіжжя.

«Український Голос», 21 вересня 1921.
«Канадійський Фармер», 28 вересня 1921.

УКРАЇНЦІ НЕ ДАЮТЬ РАБУВАТИ ЗБІЖА

Рига, 18 вересня. — Як доносить бездротна телеграма з Київа, кілька днів тому назад погигло звиж сто людей, переважно сторожі поїзду, коли вилетів зі шин сильно наладований поїзд зі збіжем недалеко Київа. Причиною катастрофи було розібранє шин в місци, де поїзд, зложений з 61 вагонів, заїзджав на долину. Збіже, як кажуть, везено до Донецького Басейну, де мало бути розділене поміж майнерів.

Большевики говорять, що соціялістичні та революційні проводирі в Балтійських державах розсилають по Росії агітаторів та курієрів і намагають ся найти основу для співділання найважніших проти-большевицьких проводирів, таких як Антонов і Петлюра, проти совітського правительства. Скоро прийде до порозуміння, треба сподівати ся явної оружної боротьби. Україна є центром проти-большевицького руху.

Після донесень з України, там були жнива добрі. Сподіють ся, що Україна може дати (кому?) 60,000,000 пудів збіжа (36 мільйонів бушлів).

№ 92

Московська «Правда» пише, що Україна мусить здати 117 мільйонів пудів збіжжя податку; урожай в Україні дав лише 200, а не сподіваних 850-900 млн. пуд. збіжжя; допомогу треба дати 13 з 103 укр. повітів; в податковій кампанії візьмуть участь комнезами і Червона армія.

«Український Голос», 21 вересня 1921.

«Канадський Українець», 28 вересня 1921.

ХАРЧОВА КАМПАНІЯ НА УКРАЇНІ

Московська «Правда» в ч. 179 пише: після 6 місяців сякого такого відпочинку та спокою на Україні знову лунає заклик до боротьби... Сього разу на мирному фронті, харчовому, але від успішного її переведення, як і півтора року тому назад, залежить майбутнє не тільки України, але й усеї совітської федерації. Україна мусить дати 117 міл. пуд. збіжа. В цвітні була надія, що урожай на Україні дасть 850—900 мільйонів пудів, але видалось тільки 200 міл. пудів. В 13 повітах, з 103 навіть прийдеться довести хліба. Почин мобілізації поклав сам Ц. К. Всі його члени одержали відповідальні призначення. Організація податкового апарату на Україні збудована так, що представники незаможного селянства беруть участь у всіх стадіях кампанії, починаючи від складання списків платільників і аж до контролю прибутку зерна на зсипні пункти. В сільських податкових комісіях незаможні складають більшість. До продроботи на Україні притягнуто також і червону армію, яка вже брала діяльну участь в збиранню продросподілу. Командант військами на Україні, Фрунзе, висловив ся що форми, в які прибирається участь червоної армії в стяганню продродатку — вельми ріжнородні. Всі можливости в сій царині будуть використані як найретельнійше.

№ 93

З України вивозять харчі для голодуючих над Волгою; робітники Буковини зобов'язуються дати один день праці для голодуючих в Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 24 вересня 1921.

ОКОЛО РАТУНКОВОЇ АКЦІЇ ДЛЯ СОВІТСЬКОЇ РОСІЇ

Поміч з України.

Віденські «Дельніцке Лісти» доносять, що з України вислано до околиць навіщених голодом 30,000 пудів хліба, 30,000 пудів бобу, 120,000 пудів риби, 3,000 пудів рижу, 4,000 пудів какао, 2 вагони консервів, 21 вагонів круп та 36 вагонів льну та конопель.

Поміч пролетаріату Буковини для голодуючих в Росії.

Черновецький «Vorwarts» доносить, що 25 серпня відбула ся в Чернівцях в робітничому домі нарада представників всіх професіональних організацій, на якій порішено слідом друкарських робітників жертвувати на поміч для голодуючих в Совітській Росії однодневий заробіток. Сплачувати його будеть ся через 8 тижнів, тижнево одногодинний заробіток, до каси професіональної організації.

№ 94

Перший збіжжевий податок внесений на Полтавщині 30 липня, а 5 серпня почали податкову кампанію на Харківщині.

«Українські Робітничі Вісти», 24 вересня 1921

ЗБИРАННЯ ЗБІЖЕВОГО ПОДАТКУ НА УКРАЇНІ

ХАРКІВ, 18 серпня. — Кампанія для зібрання збіжжевого податку розпочала ся найперше в Полтавщині. Перша партія збіжа зібраного титулом збіжжевого податку, поступила дня 31 липня до ссипного пункту в Абазоні, в полтавськiм повіті.

Його слідами пішов повіт пирятинський, де збиранє збіжжевого податку почало ся дня 1 серпня. В перших днях серпня вже багато волостей доставило збіжже до ссипних пунктів. За сим слідували прочі повіти Полтавської губернії.

Рівночасно з розпочатєм збирання збіжжевого податку в Полтавській губернії було прийнято рішенє в губернії, щоби скасувати розкладку (реквізицію) і випустити на волю всіх тих, що були увязнені за її невыповненє. Про се рішенє були всі урядові установи повідомлені телеграфічно.

Дня 5 серпня розпочалася властива кампанія збирання збіжжевого податку по повітах Харківської губернії.

Під теперішню пору ся робота переводить ся вже у всеукраїнськiм розмірі. Загалом кампанія відбувається правильно і з добрим успіхом.

Для приймання сіна установлено окремі пункти, які є заосмотрені в прасові машини.

№ 95

Відрізнити справжню спекуляцію від «спекуляції» тих, що рятуються від голоду.

«Канадійський Українець», 28 вересня 1921

СПЕКУЛЯНТИ І СПЕКУЛЯЦІЯ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

«Урк[аїнський] Вістник» подає інтересну статтю під наведеним заголовком, яку містимо в передруку.

В кождім великiм місті, малім і в селі на Україні побачите велику масу порозліплюваних на парканах і стінах домів ріжних большевицьких декретів, приказів і розпорядків. Найбільше декретів відноситься до боротьби зі спекуляцією і спекулянтами; крім цього, повно декретів, котрими завзиває ся селян і робітників України до боротьби з «бандами» повстанців.

Я не міг собі зразу спредставити, що таке тамошня спекуляція і чому її большевики так бояться. З часом переконався, що ті, котрі нарікають на спекуляцію і завзивають до боротьби з нею, самі її спричинили своєю господаркою і впихають на сю дорогу населення.

Годі це називати спекуляцією. Це радше боротьба нещасного населення без ріжниць кляс з маревом голоду. Годі називати спекулянтом людину, що трясеться цілими днями на морозі, іде на льорах возів і дрожить перед лінійними агентами «Чека», щоби привезти необхідну річ — пуд два соли чи цукру. Везе

тільки, щоби мати для себе, а надвижку відпродати сусідам. На тій відпроданій частині заробляє стільки, що поверне собі кошти подорожі. Залізницею їдеться, як є місце. Мені доводилося їхати 200 км. на верху воза.

Таких «спекулянтів» побачите великими масами на кожній станції перестанку на лінії Харків — Полтава — Вапнярка, а відтак Вапнярка і Одеса з мішочками на плечах. Пруть до возів, щоби дістати місце у возах. стають на сполуки возів і лізуть на комин машини. Не питають на се, що десь в дорозі, може, дорога розірвана повстанцями і ті коло печі можуть перші найти смерть, але обліпнуть машину, як мухи мід. На льорах не раз здрімне або голова закрутить ся і паде під колеса воза.

В мішочках тих везуть хазяйські продукти, як муку, крупи, пшоно, сало, сушеню, і міняють в Одесі за сіль, а в Вапнярці за цукор. На головній стації нігде не може висісти і ховається по кутках воза, як поїзд стає на такій стації, бо лінійні агенти «Чека» реквірують ті продукти на казну, а в першу чергу для себе. Як таким агентом є християнин, то ще можна його зворушити, а як «партійний» (комуніст), то не зачіпай, бо можна влізти в біду. Контрреволюція. Коли з Одеси або Вапнярки вертається з більше як двома пудами, так жде реквизиція. Що не «зареквірують» агенти, відбирають або крадуть червоноармейці. Такими «спекулянтами» є головним чином тамошні селяне. Селяни, парубки, хлопці, жінки і дівчата від 14 літ до найстарших віком. Є, крім сього, спекулянти сталі. Купують вони в Вапнярці цукор і везуть в Одесу. Там цукор дуже дорогий. Частину продають, а частину міняють за сіль. Сіль розвозять по місточках і селах та міняють за необхідні продукти і продають за гроші. З заробленого таким чином гроша і виміняних продуктів удержують себе і рідню. Вони постійно їздять, забезпечуючися від здириства агентів «Чека»: ріжними документами совітської влади. Читач здивується? Цього рода спекулянтами є жінки, діти служащих совітської влади, а навіть самі служачі в послужбових годинах, дальше ними є всякі біженці і полонені. Служачі побирають малу платню, і пайок а рідня велика. Тому їхні жінки і старші діти займаються спекуляцією, бо тільки так можуть жити. Жінки робітників профсоюзів і колективів, бо «южнорускій рабочий» не видержить на нещаснім пайку і платні двох, трьох тисяч совітських рублів. Родини інтелігентів без служби і жінки погибших червоноармійців та інвалідів.

Біженці зареєстровані в Евакпункті. На одержаний білет від сього уряду можуть їздити по цілій Росії. Полонені рівнож зареєстровані. Дістають документи від дотичних властей і їздять. Ніхто ними не журиться. Біженці і полонені мають «атестати», на підставі котрих приписаний пайок. То є другий рід спекуляції. Третього рода спекулянтами є спекулянти на більшу скалю. Се давні купці, Москалі, Кавказці, Вірмени і Турки. Вони нікого не бояться. Кпять собі з всяких декретів, бо мають всіх урядовців в своїй кишені. Звичайна людина мусить ждати під дверима особого відділу нераз цілу неділю на потвердження білету їзди. Спекулянт на більшу скалю довго не жде, йде «чорним входом». Оплатить суто всіх потрібних «товаришів» — і готово. Мене в Харкові на Катеринославській ч. 65 на се не стало, я не мав охоти довго ждати. Змилювався дижурний сторож, і [я] став замітати подвіря особого відділу. За це дістав я скоро потвердження.

Оттаке то діється на Великій Україні. В Одесі і Херсоні є по достатком соли, та вже в сумежних губерніях вона є люксусом. По цукровнях є подостатком цукру, а в шпиталях для хорих його не достає. На селах є подостатком хліба, а міста примірають з голоду.

За штуку паперової мануфактури можна переїхати цілу Україну, не відчуваючи голоду, поплативши всі звичаєві хабарі. Та «товарищ» Бардах, вернувши з Харкова, захоплюється райськими відносинами в совітській Україні, а «Вперед» самовдоволено його захоплення передруковує.

№ 96

Українська місія в Чехословаччині заперечує повстання в Україні, переселення з голодних губерній Росії в Україну та конфлікти на румунському кордоні.

«Українські Робітничі Вісти», 28 вересня 1921

СУЧАСНЕ ПОЛОЖЕННЯ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Українська місія в Чехах оголосила слідуєчий комунікат:

«Місцева преса поширює неправдиві вісти про повстання на Україні, про заняття повстанцями Кам'янця Подільського та про масове переселення збігців з голодних губерній на Україну.

1) Все це є злобною брехнею і провокацією, якої метою є припинити харчеву працю та перешкодити радянському урядові в боротьбі з голодом. Радянська влада є досить сильна, щоб основно зліквідувати всі спроби сих, що стараються перейти границю України, без огляду на се, яких опікунів мають вони за своїми плечима.

2) Ніякого масового переселення нема.

3) Щодо інцидентів на українсько-румунській границі, зі сторони радянської влади було як найкраще поведене, про що свідчить заява міністра закордонних справ Румунії Таке Йонеску, який заявив, що не може скласти на радянський уряд відповідальности за всі інциденти на такій широкій границі, як пограничне Дністра.»

№ 97

Міська управа Ужгороду закликає населення допомагати голодуючій Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 28 вересня 1921

ПОМІЧ ПІДКАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ ДЛЯ РОСІЇ

Міська управа Ужгороду видала заклик до населення до збирання датків для голодуючих в Росії. Плянеться улаштоване балів, концертів і вуличних збірок. Відозва підписана начальником міста Стрийським.

№ 98

При ВУЦВК утворено комісію допомоги голодуючим України; потрібна допомога катеринославській, запорізькій, донецькій і одеській губерніям: Україна прийме 75.000 дітей з Поволжя.

«Українські Робітничі Вісти», 1 жовтня 1921.

КОМІСІЯ ДОПОМОГИ ГОЛОДУЮЧИМ НА УКРАЇНІ

ХАРКІВ. — При Всеукраїнським Центральним Виконавчим Комітеті утворено під председательством Петровського окрему комісію допомоги голодуючим в

українських губерніях. Необхідна є допомога слідующим губерніям: Катерино-славській, Запорожській, Донецькій і Одеській.

Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет рішив відступити 5 відсотків всіх зібраних для виміни товарів в користь голодуючих.

Комісія допомоги ухвалила забрати в урожайні українські губернії до 75 тисяч дітей з Приволжа.

№ 99

Оголошення на українську виставу з якої дохід призначений на голодуючих в Росії

«Українські Робітничі Вісти», 28 вересня 1921

ОТВОРЕНЕ СЕЗОНУ 1921-2.

В СУБОТУ, ДНЯ 1-го ЖОВТНЯ, С. Р.

Драматично-Співацький Кружок Укр. Робітничого Дому

— — — відіграє — — —

В УКРАЇНСЬКІМ РОБІТНИЧІМ ДОМІ

незвичайно інтересну драму з життя галицької інтелігенції
в 4-ох діях, Д. Николишина п. н.

«РОЗЛАДДЯ»

Драма від початку до кінця є незвичайно займаюча;
виставляєть ся пораз перший у Вінніпегу. В драмі
беруть участь найлучші сили Кружка.

**Весь дохід з вистави призначений на поміч голодуючим
в Совітській Росії.**

КУРТИНА ПІДНОСИТЬ СЯ ТОЧНО О ГОД. 8.30 ВЕЧ.

ЦІНИ МІСЦЬ: 50, 35, і 25 ЦЕНТІВ.

№ 100

Закид «українським чорносотенникам» за критику «Українських Робітничих Вістей» в підтримці збірок голодуючим в совітській Росії; обвинувачення в зловживанні «Канадійським Українцем». «Українським Голосом» і «У.Ч.Х.» збірок на допомогу Галичині; обов'язок українських робітників помагати голодуючим совітської Росії Редакційна стаття.

«Українські Робітничі Вісти», 1 жовтня 1921.

ПОМІЧ ГОЛОДНИМ А УКР. КОНТРРЕВОЛЮЦІЯ

Українським чорносотенним газетам в Канаді дуже не подобалося, що в «Українських Робітничих Вістях» були поміщені поклики до українських робітників і фермерів в Канаді, щоби вони склали жертви на поміч голодуючим в Східній Росії, згідно в навіщених посухою губерніях Приволжя. Редакторів сих газет заболіло, що українські робітники в Канаді, йдучи за приміром **робітників цілого світа**, спішать з помочю для своїх голодних товаришів — **робітників і селян** — в першій пролетарській республіці. Чорні душі цих редакторів обурилися на українських робітників в Канаді, що вони посміли без дозволу долярових патріотів, практичних в збираню і розтрачуваню різних народних фондів, починати якусь акцію за збиранем фонду для голодуючих в Східній Росії. І от вони, сі чорносотенні газети, давай гузя на «Українські Робітничі Вісти» і на саму акцію за збиранем фондів в користь голодуючих.

Не маючи що иншого висунути проти «Українських Робітничих Вістей» в звязку зі збіркою для голодуючих в Східній Росії, сі чорносотенні газети висувають проти них те, що вони, мовляв, виступали проти збірок т. зв. «Українського Черв[оного] Хреста» в Канаді для голодних в Галичині і взагалі проти несення помочі старому краю, а тепер то за збірками для голодних в Східній Росії агітують. І при сім пишеться ще масу брехонь, сплетьень та різних ідіотичних «припушень», стараючи ся цим відмовити українського робітника від оказання помочі голодуючим в Росії.

У відповідь на писанину українських чорносотенних газет, немов би то «Укр. Роб. Вісти» виступали проти збірок «Укр. Черв. Хреста» в користь голодних в Галичині, скажемо слідує:

«Українські Робітничі Вісти» ніколи не виступали проти збірок чи то т. зв. «Укр. Черв. Хреста», чи якої иншої організації, коли сі гроші йшли на поміч голодуючим в Галичині. Навіть ніколи не виступали проти збірок «Укр. Черв. Хреста», хоч сі гроші і не йшли якраз на поміч голодуючому населенню в Галичині.

Крім поміщування дописий з різних місцевостей Канади, в котрих робітники доносили про діяльність різних льокальних скомпромітованих панків в звязку зі збірками на т. зв. «Укр. Черв. Хрест», «Українські Робітничі Вісти» помістили раз статтю п. н. «Куди йдуть гроші», в якій побіжно виказали, на що вже збирали «Канадійський Українець» і «Український Голос» та злучені з ними організації гроші і де ті гроші поділися. В сій статі зачеплено також і т. зв. «Укр. Черв. Хрест».

Там було сказано, що «Канадійський Українець», який називався попередно «Канадійський Русин», почав в 1915 році збирати т. зв. «Повоєнний фонд» і зібрав на сю ціль кілька тисяч долярів. Сі гроші були призначені виключно для потерпівших від війни вдів і сиріт в Галичині і по скінченю війни мали бути вислані в призначене місце. Тимчасом війна давно вже була скінчилася, гроші люди до старого краю посилали, а про «Повоєнний фонд» зібраний «Кан. Русином», ніхто нігде не чув, що з ним сталося. І тому «Українські Робітничі Вісти» звернули ся були до «Канад. Українця», який містив поклики за збиранем грошей на т. зв. «Укр. Черв. Хрест», з такими словами:

«Панове від «Кан. Українця»! Коли ви дійсно бажаєте помочи потерпівшим від війни в Галичині, коли ви вірите, що сю поміч може принести оголошуваний вами «Укр. Черв. Хрест» в Канаді — то перше всего передайте на руки того «Черв. Хреста» тих кілька тисяч долярів «Повоєнного фонду», що ви збрали в 1915 році, того фонду, котрий був якраз призначений для потерпівших від війни вдів і сиріт! Поки ви сего не зробите, ви не маєте права отворити рота, щоби укр. робітники і фермери склали гроші на т. зв. «Укр. Черв. Хрест. Перше віддайте вже зложені

гроші, або скажіть, де ви їх поділи, а вже тоді можете говорити про дальші збірки!»

Чи се є виступ проти «Укр. Черв. Хреста»? Се радше було сказане в користь «Черв. Хреста». Повисші слова були звернені проти людей, що вже попередно збирали гроші на ту саму ціль, що й «Черв. Хрест», однак в призначене місце їх не вислали.

Подібне було сказане і на адресу «Українського Голосу», який також збирав т. зв. «Повоєнний фонд», призначений на ту саму ціль, що й фонд, зібраний «Кан. Русином», однак нігде не оповістив, чи гроші на призначену ціль до Галичини вислав, чи що іншого з ними зробив.

Дальше було сказано в згаданій статі, що в 1919 році «Канадійський Українець» збирав фонди на «Сироту Івася» і інші подібні старокраєві ціли — і зібрав тоді **поверх 13 тисяч доларів**. Як виказувало справозданє з тих грошей поміщене в «Кан. Українці» з 3 березня 1920 року, **поверх 10 тисяч з зібраних «Кан. Українцем» грошей не пішли навіть поза межі Канади, а були розпущені таки в Канаді тими, що їх збирали**. Поверх три тисячі доларів (сюди була вже й включена рубрика: «пропаганда (!) в англійській пресі (!) в Канаді і Англії — 651 дол.), після справоздання в «Кан. Укр.» пішли на такі річі, що **не мали нічого спільного з долею чи недолею «сиріт Івасів»**.

І «Українські Робітничі Вісти» знов слушно запитували, чи можна повірити людям, що розтратили тільки народних грошей, що вони дійсно мають на цілі поміч потребуючим в Галичині, коли закликають до нових збірок — вже тепер під фірмою «Черв. Хреста». Чи не мали «Укр. Роб. Вісти» рації сего говорити?

Адже-ж що вже може бути більше скандального і злочинного, як зібрати кілька тисяч доларів для потерпівших від війни вдів і сиріт в Галичині і грошей тих в призначене місце не вислати, ані нігде про них словом не згадати!

Що може бути більше скандального і злочинного, як зібрати під фірмою помочи бідному «Сироті Івасеві» в Галичині **поверх 13 тисяч доларів** — і з того **ані цента не вислати до Галичини для якого-б там не було «сироти Івася»**. **з поверх 10 тисяч доларів розпустити таки в Канаді!**

Се-ж наруга над голодними і над вдовами та сиротами в Галичині!

В тій самій статі було сказано про гроші, зібрані на «делегацію до Парижа», т. зв. «Укр. Кан. Горож. Комітетом», якого касієром був управитель «Українського Голосу». Там було сказано, які рубрики в фінансовім справозданю згаданого комітету не були точно подані та що при контролюваню каси комітету бракувало чека на 1,000 доларів, про що заявив ред. «Укр. Роб. Вістей», один з двох контрольорів. (Сей факт до нині не був ніким заперечений.)

І після всего висше наведеного (очевидно детальнійше) «Українські Робітничі Вісти» висказали були сумнів, чи ті самі люди, які збирали вже таку масу ріжних фондів і до того часу не здали з них навіть точного справоздання, чи вони дійсно мають на думці поміч старому краєви, оголошуючи поклики за збірками на «Черв. Хрест».

Дальше в тій самій статі був ще один запит до тих, що закликали до збірки на «Черв. Хрест». Там було сказано, що між справозданєм «Укр. Черв. Хреста» з 15 грудня 1920 р. а заявою секр. «У. Ч. Х.» з 28 липня 1920 р. є ріжниця, після котрої виходить, що пізнійше було менше грошей, як кілька місяців перед тим. У відповідь на се тодішній касієр «У. Ч. Х.» дав був виясненє, і «Укр. Роб. Вісти» більше про цю справу не згадували.

В іншій статі, поміщеній в «Українських Робітничих Вістях», було сказано, що комітет «У. Ч. Х.» вислав гроші для потребуючих помочи в Галичині на руки д-ра Федака у Львові, того Федака, котрий, як директор «Дністра», відправив був серед зими зі служби в «Дністрі» дівчат-робітниць, між ними одну сироту. Там було сказано також, що комітет «У. Ч. Х.» вислав гроші на руки д-ра Смаль-Стоцького в Празі, того Смаль-Стоцького, який ходив на авдієнцію до польського

посла в Берліні. Також певну суму грошей вислано на руки д-ра Дністрянського у Відні. З того виходило, що гроші, вислані на руки тих панів, не підуть на підмогу голодуючого бідного населення в Галичині. Отже, і се не був виступ проти збірок на «У. Ч. Х.», а лише слушне звертанє уваги, що гроші, зібрані для голодних селян і робітників в Галичині, не йдуть в призначене місце, не йдуть в руки приятелів галицького голодного селянина і робітника, але в руки його ворогів.

Се все, що «Українські Робітничі Вісти» в звязку з т. зв. «Укр. Черв. Хрестом» в Канаді й його діяльністю писали.

Ми ще раз заявляємо, що «Українські Робітничі Вісти» ніколи не виступали проти такої акції, яка мала йти в користь бідним і голодуючим селянам і робітникам в Галичині.

Вони не виступали навіть ніколи проти т. зв. «У. Ч. Х.», хоч гроші, зібрані ним, не йшли якраз на підмогу для голодних селян і робітників в Східній Галичині.

Коли «Кан. Українець», «Укр. Голос» або яка инша «патріотична» чи чорносотенна газета пише противно, то хай докаже правдивість свого писання цитатами з «Українських Робітничих Вістей», — інакше се писанє буде звичаною **брехнею**.

За те «Українські Робітничі Вісти» не соромлять ся того, що вони п'ятували, п'янують і будуть п'янувати всіх тих, що під покришкою патріотичних та гуманітарних кличів натягають легковірних українських робітників та фермерів чи то для своїх власних особистих інтересів, чи то на піддержанє контрреволюційної зграї по європейських столицях.

Щож до несеня помочі голодуючим в Совітській Росії, то «Українські Робітничі Вісти» і всі свідомі українські робітники і фермери в Канаді уважають своїм святим **обовязком** нести сю поміч потерпівшим від посухи селянам і робітникам приволжанських губерній. Робітництво цілого світа спішить на поміч своїм товаришам в совітській республіці — чому-ж не мало би сего робити українське робітництво в Канаді?

Мало того. Навіть буржуазні гуманітарні організації помагають голодним в Росії. Навіть найзавзятійші політичні противники большевиків є за несенем помочі голодним в Росії, бо вони уважають сю акцію чисто гуманітарним ділом.

І лише такі вироди-хами, як російський письменник Мережковський, як український контрреволюціонер в Варшаві Кирило Розумовський (якого статі з польонофільської «Укр. Трибуни» передруковує «Укр. Голос»), лише такі хами посміють виступати проти помочі голодним в Совітській Росії.

А «наші» хами в Канаді, не маючи відваги виступити отверто проти ратунової акції в користь голодних в Росії, вдають з себе дурних і пишуть, як прим. «Укр. Голос», що ніби то самі одні українські робітники в Канаді мають зложити подостатком гроший, щоби вижити через цілий рік двацять мільонів голодних людей в Росії, як також і інші подібні речі. Чи може вже бути щось підлійшого, як таке писанє? Чи треба тут инакшого хамстава?

Щож до здивуваня «Українського Голосу», що за секретара Комітету Помочі Голодуючим в Совітській Росії підписуєт ся А. Шульц, то скажемо йому отсе: До Комітету Помочі Голодуючим в Сов. Росії входять представники **всіх** робітничих організацій Вінніпегу, з винятком "Trades and Labor Council" (ся організація висилає знову делегатів на конвенцію до «приличного готелю»!), і сей комітет є **інтернаціональний**. До него входять, крім Українців, також Росіяни, Поляки, Англіїці, Німці, Жиди, — от вони і вибрали своїм секретарем якраз А. Шульца, а не когось іншого, що був би до вподоби чорносотенцям з «Укр. Голосу». Для робітника не робить різниці, якої хто є національності, але яких хто є переконань, чиїх інтересів хто боронить.

На ідіотичну сплетню-насмішку «Укр. Голосу»: «Рівночасно ходить чутка, що жертви на голодуючих товаришів напливають дуже слабо», скажемо слідує: Не гризїть ся, панове. Як би ваші «бонди» так добре стояли, як фонд для голодуючих в Сов. Росії, то ви б не знали, як богу дякувати. Жертви для голодуючих в Сов. Росії напливають, як на теперішні відносини в Канаді, дуже обильно і ваші ідіотичні насмішки та сплетні нічого тут не пошкодять, лише покажуть робітникам, які у вас хамські душі.

№ 101

Мітинг т-ва «Воля» в Монреалі засудив продаж бондів на 3.У.Н.Р. і зібрав \$20.30 на голодуючих в совітській Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 1 жовтня 1921.
Уривки.

РОБІТНИЧЕ ВІЧЕ В МОНТРЕАЛІ

Заходом Відділу Укр. Роб. Дому Т-ва «Воля» в Монтреалі відбуло ся дня 11 вересня масове робітниче віче в справі наїзду до Канади Петрушевичових бондопродавців. [...]

Вислухавши бесідників, присутні ухвалили резолюцію, в котрій п'ятують зрадничу роботу «диктатора» Петрушевича і його «правительства» [...].

Вільна колекта на галі підчас віча виносила \$20.30, яку записано на листу Комітету Помочи Голодуючим в Сов. Росії. На закінчене віча присутні відспівали «Інтернаціонал» і розійшли ся домів. С. Бартин, сек.

№ 102

Американська пошта приймає пакунки в Росію, але не в Україну.

«Український Голос», 5 жовтня 1921.

ПОСИЛКА ПАКУНКІВ ДО РОСІЇ

На Україну не можна посилати.

Почтовий Департамент в Вашінгтоні повіщає, що поштові уряди в Злуч. Державах знов будуть приймати пакунки до пересилки в Росію. Пакунки до одинайцяти фунтів ваги можна посилати (лише не реєстровані) так до європейської як і до азійської Росії за виїмком України і Туркестану. Листи можна посилати (також лише нереєстровані), за звичайною поштовою оплатою для заграничних листів, до всіх країн європейської Росії, включаючи Україну, Грузію і Азербайжан.

№ 103

Українські культурні діячі в Києві: влада в місті в неукраїнських руках; русифікація і совітизація українські школи, галичани в Києві.

«Український Голос», 5 жовтня 1921.
«Канадійський Ранок», 18 жовтня 1921

ВІСТІ З КИЇВА

Прибувши до Рівного, бувши завідуючий 2 дитячим українським будинком в Києві п. Ів. Малашівський переказує:

В Києві перебуває під сю пору бувш. прем'єр-міністр уряду УНР п. Чехівський. По арешті в Винниці і перебуванню в київській і харківській чека він нарешті по суду зів'язаний і звільнений з в'язниці. У в'язниці п. Чехівський був хорий на плямистий тифус. Тепер п. Ч. знаходиться в досить кепських матеріальних обставинах, має заледви щось дві до три приватні лекції по історії і з гонорару за них примушений жити. До жадних політичних партій чи угруповань він не належить і взагалі усунувся від всякої політичної праці. Працює лише в Українській Православній Церковній Раді, що при Софійським Соборі, як і багато українського громадянства у Києві. Шановний професор часом виступає і з промовами на релігійні теми. Останнє казанє в Софії п. Чехівського, яке чув оповідач, було на тему сили духа.

З інших українських учених проф. Олександр Грушевський працює як лектор по історії в Кирило-Методіївській укр. гімназії та в комерційнім інституті.

Поет Гр. Чупринка так само в Києві. Він був арештований чекою, але тепер на волі.

Поет Тичина працює в «Всевидаї».

Церковна Православна Рада скликає всеукраїнський Церковний Православний Собор, головним питанням котрого має бути справа вибору окремого митрополита, щоби правити автокефальною українською церквою.

Недавно в Києві празнувалось свято св. Володимира. Завдяки енергії українських церковних діячів свято пройшло знаменито: був знаменитий церковний хід, співав український хор.

Ціла вища влада в Києві спочиває в руках комуністів не-Українців. Тільки посади, що нікому на них нічого не залежить, часом заміщують ся Українцями. Так, головою губерніяльного ревкому є Ян Гамарнік не-Українець і ворог українства. В чека головою зразу був Павлов, а тепер Лівшиц. Губвідділом освіти завідує Левицький якийсь, який майже завше в поїздках. Його заступають: Канчєєв, кацап, принципівий ворог українства, що завше сприяє тільки одним московським школам та закладам, та Соколянський — комуніст українствуючий.

У Києві є 19 українських з 1,200 душами дітей, 11 польських та 22 московських дитячих будинків, де виховують ся в відповіднім дусі діти від 6 до 16 року. Завідує ними всіма особлива секція віднаробраза. На чолі сеї секції до недавня стояла С. М. Луначарська, що перейшла до комуністичної партії. Але в самому останньому часі С. Луначарська подалася до димісії. Причиною був конфлікт її з українськими діячами будинків. Взагалі в комуністичних колах була поширена думка, що всі дитячі українські будинки «заражені» «петлюрівським» духом і що тому їх усіх треба скасувати. Луначарська й стала се робити, але, як казала, не по своїй волі, а з наказу парткому. Почуваючи себе не в своїй тарілці, атакована українцями, С. Луначарська уступила з посади. Тепер на її місце призначена жидівка комуністка Кабанік. Ся в першу чергу понасилала політичних інструкторів до всіх будинків, які ще їх не мали, і стала настоювати не на правильнім становищі педагогічної справи, а на заведенє комуністичних ячеек по бурсах.

У всім відділі народньої освіти все діловодство провадиться я по московськи, за винятком відділу професійної освіти, де якимсь чудом канцелярія послуговується українською мовою.

Становище Галичан в Києві і в цілій Совдепії надзвичайно скрутне. Большевики ставлять ся до них ворожо, звать їх зрадниками, українською зволоччу. Але решта українського громадянства широко допомагає їм і всюди за них заступаєть ся.

Загальне вражінє укр. громадянства таке, що якби тепер Українці мали таку армію, як колись Поляки мали Галєрову, то легко було б зробити поваленє большевиків на Україні. Большевизм пережив себе і тримаєть ся тільки тому, що нема на Україні кому його пхнути.

Н. Г.

(«Укр. Трибуна»)

№ 104

Одеса завмирає; торгівля занепала; міське населення голодує.

«Український Голос», 5 жовтня 1921.

В ОДЕСІ

Кілька осіб, що прибули з Одеси до Львова, оповідають про становище в Одесі:

В порті, колись дуже рухливому, тепер мертве царство і вічне «свято». Чужоземні пароплави за останні часи зовсім не прибувають. Весь «товарообмін» Сов. Федерації з закордоном залишив ся лише на папері. Ніякої торгівлі нема.

В звязку з неурожаєм на Херсонщині міське населенє голодує. Можна дістати хліб лише з кукурудзяної муки, і то не конче добрий, від якого люди слабують.

Неурожай набирає жахливих форм. Всі засіви цілком вигоріли. Худоба їсть лише будяки, бо вся трава вже з початку літа вигоріла. Селяни худобу спродують.

У Німців-кольоністів також неврожай. І вони змушені продавати свою худобу, щоб прокормити свою родину.

Німці вживають заходів перед сов. урядом, щоб їх відправили до Німеччини.

№ 105

Лист колишнього комуніста про голод в Україні.

«Канадійський Українець», 5 жовтня 1921.
Уривок.

НАВЕРНЕНИЙ БОЛЬШЕВИК

Філяделфійська «Америка» пише:

Перед нами оригінал листа, який написав ряний американсько-український большевик своїй сестрі в Америці. Лист подаємо без одного слова зміни, змінюючи тільки хіба букви після вимог української правописи, [...]

«[...] Я вернув з України і не так я там застав, як представляли і писали наші прокляті газети. [...]

Тут голод, вигоріло всьо, бо чотири місяці велика спека була в цілій Європі. На Україні і в Росії всьо пустарем стоїть. Большевики се всьо самі Жида, правдива Палестина; за кавалок хліба у них роби та і того не дають.

Сестро, ще раз тебе прошу, не забудь за мої діти; я тепер вже не так тобі відвдячуся, як перше. Даруй мені, що я зблудив. Дмитро Гальчук.»

№ 106

Із загального совітського податку (60 мільйонів пудів збіжжя), Україна дала 20 мільйонів.

«Українські Робітничі Вісти», 8 жовтня 1921.
«Український Голод», 12 жовтня 1921.

В РАДЯНСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ ЗІБРАНО ТИТУЛОМ ПОДАТКУ 60 МІЛІОНІВ ПУДІВ ЗБІЖА

РИГА, 4 жовтня. — До 1 жовтня зібрано в Росії (в цілій радянській федерації) титулом державного податку близько 60 мільйонів пудів збіжя, або около одну четвертину загальної кількості за рік. Одна третина з тої кількості прийшла з України.

Правительство заявляє, що система такої збірки приносить успіх понад всякі сподівання. (Пуд має около 36 фунтів.)

№ 107

Наради в Житомирі в справі контролю кордону з Польщею і збирання податку.

«Українські Робітничі Вісти», 8 жовтня 1921
Уривки.

ТРОЦЬКИЙ, РАКОВСЬКИЙ І ФРУНЗЕ В ЖИТОМИРІ

Московські «Известия» з 14 вересня доносять, що до Житомира прибули: предсідатель Реввоєнради Републики Троцький, Предраднарком України Раковський, Фрунзе і Наркомпрод України Владимиров. [...]

«Ми приїхали, — сказав Троцький, — перевірити роботу на нашій границі, що стала решетом, через котре висіваєть ся на захід збіжя і просо. Західна границя така, що через неї можуть зносити ся білогвардійські банди з нашими сусідами. [...] Житомир повинен відіграти ролю сторожа нашої радянської границі.»

Раковський вказав, що продподаток повинен залічити наші рани, спричинені війною.

Раковський помістив в житомирських газетах статю, яка закликає виповнити обовязок перед революцією і голодуючими і здати продподаток в повноті.

Наркомпрод Владимиров, ділячись вражіннями поїздки по Правобережю, заявив, що місцевости еще не всюди розворушились. Продподаток переходить найліпше в Київській губернії. [...]

№ 108

Створено два центри для збирання фондів голодуючим у совітській Росії: у Вінніпезі і Торонті: фонди передаються через Російський Червоний Хрест

«Українські Робітничі Вісти», 8 жовтня 1921.

ЗАЯВА ДЖ. Р. НАЙТА

Щоб злучити і улекшити роботу багатьох комітетів помічі голодуючим, зорганізованих у відклик на зазив о поміч з навщеної посухою Совітської Росії, встановлено два осередки в Канаді — один у Вінніпегу, а другий в Торонті.

Вінніпегський офіс веде свою роботу на території від Порт Артур і Форт Виліям (включно) аж до Тихого Океану, а торонтонський офіс на сході аж до Атлантийського Океану. Просить ся всі незалежні комітети котрі вже зорганізовані, сейчас порозумітись з центральним офісом їхньої території.

Всі одержані фонди вкладають ся на імя Російського Червоного Хреста і можуть лише ним бути ужиті.

Заявляючи се після інструкцій репрезентанта Російського Червоного Хреста, остаюсь,

З товаришким привітом.

(підпис) Дж. Р. Найт.

10 Leslie St., Toronto, Ont[ario]

Адреса центрального офісу в Вінніпегу: Annie Shultz, P. O. Box 3591, Sta. B., Winnipeg, Man[itoba].

Адреса офісу в Торонто: Florence Custance, Room 321, 79 Adelaide St., Toronto, Ont[ario].

Репрезентант Російського Червоного Хреста в Америці: Dr. D. H. Dubrowsky, Room 314 A, 47 West St., New York, N. Y.

№ 109

Злука канадського Червоного хреста совітської Росії з американським Комітетом помічі совітській Росії; фонди з Канади для Поволжя йдуть через совітський Червоний Хрест; Дж Р. Найт буде організувати комітети помічі по Канаді.

«Українські Робітничі Вісти». 8 жовтня 1921

ВІД КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВ. РОСІЇ

Висше названий Комітет рішив за порадою т. Дж. Найта, офіційного репрезентанта Стіваришення Червоного Хреста Совітської Росії на Канаду, злучитись з Американським Злученим Комітетом Помічі Голодуючим в Сов. Росії, головне бюро якого находить ся в Нью Йорку, і прийняв назву "The Canadian Famine Relief Committee for the Drought Stricken in Russia". Американський Комітет (American Federated Russian Famine Relief Committee) пересилає свою поміч через Стіваришенє Червоного Хреста Російської Совітської Республіки, яке є офіційним тілом, признаним совітським правительством, що займається розпреділюванєм помічі пострадавшим від посухи в приволжськик губерніях. Фонди нашого Комітету вкладаєть ся на імя Червоного Хреста Совітської Росії і є до розпорядимости його представика в Нью Йорку, для закупна річий в Канаді після порученя совітського правительства.

Згідно з інструкціями, поданими в висше напечатаній заяві т. Дж Р. Найта, котрий, як попередно згадано, є в Канаді офіційальним репрезентантом Червоного Хреста Совітської Росії, взиваємо всі комітети помічі голодуючим в західній Канаді, щоб вони сейчас порозумілись з центральним офісом у Вінніпегу.

Тов. Дж. Р. Найт, котрий тільки що повернув з Совітської Росії і котрий знає положенє робітнице в Канаді, як також ситуацію в Совітській Росії, в близькім часі відвідає Вашу місцевість і устроїть масовий мітінг. Тов. Найт зістав назначений офіціяльним організатором нашого Комітету і буде старатись організувати комітети в західній Канаді і всіми способами помагати тим комітетам, які вже існують.

**Канадійський Комітет Помочі Голодуючим,
Потерпівшим від Посухи в Сов. Росії.**

№ 110

Навалу голодних росіян ведуть на Україну комісари і священники.

«Канадійський Українець», 12 жовтня 1921

МАНДРІВКА ГОЛОДНИХ НА УКРАЇНУ

ВІДЕНЬ. — Втікачі з України оповідають про похід голодних мас з совітської Росії на Україну ось що:

На дорозі тягнеться похід голодних. На чолі походу їде большевицький комісар, за ним носять червоні прапори, а опісля їдуть московські священники. Голодні фантастичні маси нападають на села, грабують і приходять до бою з селянами, котрі хочуть ратувати свою власність.

№ 111

Російські селяни і німецькі колоністи бачать головну причину голоду в реквізиції збіжжя большевиками.

«Канадійський Українець», 12 жовтня 1921

РЕКВІЗИЦІЇ СОВІТІВ ПРИЧИНОЮ ГОЛОДУ В РОСІЇ

РИГА. 7 жовтня. — Російські селяне і німецькі кольоністи в округах, обнятих голодом, кажуть, що теперішний голод в Росії є вислідом большевицьких реквізицій збіжжя і худоби, які в заміну не давали нічого. Часті реквізиції змусили селян до обмеження управи рілі, а коли все збіже, яке було, зареквіровано, селяни лишилися без збіжжя і не мали чим обсіяти поля. Відтак посуха причинилася також в певній мірі до голоду, хотяй люде над Волгою вже в січні т. зн. перед посухою умирали з голоду. Що осталось по реквізиціях, те забрали жовніри для себе.

№ 112

Фізичний занепад Києва і Харкова і злидні в містах України.

«Український Голос», 12 жовтня 1921.

НУЖДА В МІСТАХ УКРАЇНИ

Обі столиці Вел[икої] України Київ і Харків просто в страшнім стані. Будівлі валять ся й ніхто їх не направляє. Каналізація знищена і сморід страшний. Водопроводи зіпсуті. Більшість населення ходить боса і в лахмітях. На вулицях можна бачити босих професорів університету, визначних учених і навіть радянських урядовців! Вже й лапті за дорогі! Мати одяг зі звичайних грубих мішків рахуєть ся щастє. Край стає пустинєю, міста звалищами. Так описують Україну згідно втікачі, яких щораз більше видно поза її границями.

№ 113

«Форвертс» повідомляє, що жидівські колонії мають перші дістати насіння.

«Український Голос», 12 жовтня 1991.

СОВЕТИ РОЗДІЛЮЮТЬ НАСІНЕ НА УКРАЇНІ

Ньюйоркська жидівська соціалістична газета «Форвертс» подає таку телеграму від свого берлінського кореспондента Шаффіра: Берлін, 28 вересня. Українське советське правительство видало приказ советам в Александрові, Миколаєві і Катеринославі, що перше насіне маєть ся видати жидівським кольоніям.

№ 114

Росія закупить 50 мільйонів пудів збіжжя в Америці для голодуючих.

«Український Голос», 12 жовтня 1991.

ЗАГАЛЬНИЙ ЗБІР ЗБІЖА В РОСІЇ

РИГА, 7 жовтня. — Після донесень «Рости» загальний збір збіжя в Росії буде виносити 2,000,000,000 пудів. Віднявши від сего 500,000,000 пудів на засів для слідуючих жнив, оставша скількість збіжя не вистарчить на прокормленє всего населеня. Правительство постановило закупити 50,000,000 пудів збіжя за границею. Советські представники в Нью Йорку і Лондоні дістали інструкцію купувати за всі сколектвані гроші тільки средства поживи для голодуючих. Комітет помочі голодуючим заключив з менонітами в Північній Америці договір, на основі якого вони мають достарчити для голодуючих певну скількість поживи.

№ 115

В Києві зібрано гроші для голодуючих.

«Українські Робітничі Вісти», 15 жовтня 1921

ДЕНЬ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ В КИЇВІ

В Києві улаштовано день всенародної помочі голодуючим. В клубах, театрах і парках уряджено збірки, концерти і мітінги. Зібрано кілька мільонів рублів.

№ 116

Оголошення про виставу і баль в Монреалі: дохід призначений на голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 15 жовтня 1921.

УВАГА! — МОНТРЕАЛЦІ І ОКОЛИЦЯ — УВАГА!

Приходіть всі і кличте своїх знайомих на
ПРЕДСТАВЛЕНЄ І БАЛЫ

Укр. Роб. Трупа з рамени Т-ва «Волі» відіграє перший раз в Монреалі чудову драму зі співами і танцями п. н.:

«МІЖ БУРЛИВИМИ ФИЛЯМИ»

Драма на 4 дії і 5 відслон В. В. Бабієнка.

В СУБОТУ, ДНЯ 29 ЖОВТНЯ, С. Р.

В PRINCE ARTHUR HALL

В драмі беруть участь найліпші монреальські сили під проводом І Петриканенка.

ПОЧАТОК ТОЧНО О ГОДИНІ 8-ІЙ ВЕЧЕРОМ.

Ціна місць 75 ц. разом з чек-румом і таксою.

Чистий дохід призначений на поміч голодуючим в Совітській Росії.

З привітом,

В. У. Р. Д. Т-во Воля.

№ 117

Американські жиди збирають \$14 мільйонів на поміч жидам в східній Європі та совітській Росії; німецькі квейкери збирають \$3 мільйони для німецьких дітей; Москва хоче позички 10 мільйонів фунтів стерлінгів; перші американські кухні відкриті в російських містах.

«Канадійський Ранок», 18 жовтня 1921.

«Канадійський Фармер», 27 жовтня 1921

З ДОПОМОГОВОЇ АКЦІЇ В ЕВРОПІ

Жидівський допомоговий комітет виготовив пляни дальшої ратункової акції для жидівського населення центральної і східної Європи. Для переведення тої акції вимагається чотирнайцять мільонів долярів, котрі той комітет вже почав збирати через загальну підписку серед Жидів в Америці. Сума та має послужити на удержання 200,000 жидівських дітей, що після війни залишилися сиротами,

на те, щоби розшукати і звести до купи розлучені сім'ї, на поборювання тифу та інших пошестних хоріб, на поміч голодуючим і т. и. Окрім того, жидівський допомоговий комітет обов'язався дати Американській Допомоговій Організації (Гувер) шість сот тисяч долярів на харчування голодних в Росії.

Німці в Америці організують свої комітети, щоби зібрати три мільйони долярів для американського Товариства Приятелів (Квейкри), котре має за ті гроші дальше годувати бідних німецьких дітей.

Товариство Приятелів (Сосаєті оф Френдс) є єдина велика американська організація, що досі вела ратункову акцію і в Німеччині і в Росії. Весною цього року «Квейкри» видавали німецьким шкільним дітям близько мільйон обідів кожного дня. В літі вони перервали свою діяльність і тепер розпочали її наново.

В своїм звідомленню з Москви Товариство Приятелів подає, що тамошне населення гірше виглядає як по німецьких містах, але все таки здається ліпше прокормлене, як було в Берліні два роки тому, зараз після війни. Особливо діти здоровіші і ліпше годовані, як були німецькі та польські діти в Берліні, Відні і Варшаві, в той час як Квейкри їх перший раз бачили, два роки тому.

Совітське правительство звернулося через Фрідйофа Нансена до європейських правительств за позичкою в десять мільйонів фунтів стерлінгів (яких сорок мільйонів долярів по теперішньому курсу), які мають бути ужиті на боротьбу голоду в Росії.

Перші американські кухні для харчування дітей відкрито вже в Петрограді, Москві, Самарі і надволжських містах. Американці хвалять собі офіси і магазини в Москві, передані їм на ужиток совітським урядом.

З Петрограду пишуть, що одежі і обуви там треба ще більше, як харчів. Половина дітей без чобіт, а одежа у всіх драна.

№ 118

Зібрано \$11,000 для голодуючих у совітській Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 22 жовтня 1921.
Уривок.

КОМІТЕТ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ В ВІННІПЕГУ

ЗІБРАВ ВЖЕ ПОВЕРХ \$11,000.000

Комітет Помочі Голодуючим Потерпівшим від Посухи в Сов. Росії, [...] зібрав вже за той короткий час свого істновання поверх **\$11,000.00**. Подрібні рахунки Комітет подасть в короткім часі в робітничих часописах.

№ 119

Пожертви для голодуючих у Росії прислані з різних місцевостей.

«Українські Робітничі Вісти», 22 жовтня 1921

УКРАЇНЬСЬКІ РОБІТНИКИ СКРІЗЬ ЖЕРТВУЮТЬ ЩЕДРО НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ

З різних місцевостей наспівають від наших товаришів листи з повідомленнями про зібрані фонди на поміч голодуючим в Сов[ітській] Росії. Більші суми зібрали дотепер наші товариші в слідуючих місцевостях: Вінніпег, Ман. — около \$1,200.00; Бівер Кросінг, Алта. (т.т. Шестидесятний і Некрасов по \$100.00) — \$200.00; Саскатун, Саск. — \$500.00; Тімінс, Онт. — \$510.00; Гилкрост, Алта. — \$365.00; Колгорст, Алта. — \$322.00; Нордаг, Алта. — \$875.00; Трентон, Ман. — \$300.00; Колмен, Алта. — \$156.20; Маситейн Парк, Алта. — \$150.00; Футгил, Алта., — \$275.00; Белвю, Алта. — \$325.00; Летбридж, Алта. \$125.00; Тейбер, Алта. — \$100.00; Форт Францис, Онт. — \$75.00.

№ 120

В Калгарі зібрали для голодуючих у Росії \$400.00

«Українські Робітничі Вісти», 22 жовтня 1921
Уривок.

НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВІТСЬКІЙ РОСІЇ

Келгари, Алта.

Хоч робітники в Келгари пережили тяжкий час теперішньої ркизи, то все-ж не забули вони своїх товаришів, потерпівших від посухи в Сов. Росії. За старанєм робітників, котрі гуртують ся в Тов. «Самообразования», сформовано тут 4 вересня Відділ Комітету Помочі Голодуючим в Сов. Росії.

На 11 вересня скликано було масове віче в справі несеня помочі потерпівшим від посухи в приволжанських губерніях і на тім вічу промовляло кілька товаришів. [...]

На тім мітінгу зібрано на поміч голодуючим в С.Р. \$150.00, які висилаємо до Екз. Ком. У.Р.Д. в Вінніпегу.

Відтак засновано тут спільний комітет з всіх робітничих організацій, котрий устроїв масовий мітінг 25 вересня, де промовляли бесідники по англійськи, українськи і по єврейськи. Жертви на тім мітінгу зібрано \$250.00, так що в Келгари робітники зібрали до тепер на поміч голодуючим около \$400.00.

Всім жертводавцям щира подяка.

Я, Мойсюк.

№ 121

Причина голоду большевицьке господарювання: Поволжя і Україна пограбовані московським центром: селяни зменшили засівну площу, загроза голоду в Україні.

«Канадійський Українець», 26 жовтня 1921.

ГОСПОДАРКА БОЛЬШЕВИКІВ

ЛьВІВ. Один відомий кооператор, що недавно прибув з України і якому вдалося за час панування большевиків побувати в Москві, каже:

«Головною причиною голоду треба вважати не властиво недорід, а виключно систему господарства большевиків. В основу господарки положено: попереду зміцнення центру, а потім периферії.

Можливо, таке гасло й мало би деяку рацію, коли б воно провадилось в господарський спосіб, але проголошення такого принципу лише узаконило грабіжництва і безоглядне виснажування всієї Совдепії на користь Москви.

Всі запаси збіжа на складах громадських і державних, у окремих господарів були викачані й звезені до центру де вони зникали. З другого боку, та анархія революції, яка широкими хвилями розлялася по просторах бувшої Росії, доконче вивела з рівноваги московське селянство, яке й раніш не дуже було охоче до хліборобства, а тепер зовсім покинуло його

Можна, починаючи від українського кордону, їхати шляхом десятки верств серед плодovitих колись нив і бачити безкрайну пустиню, покриту зіллям і будяками.

Де-не-де надигаєш клапоть землі, якнебудь подряпаний сохою, на якому росте зачахле збіже.

Найбільш плодючі місцевости Поволжа й Україна були центром грабіжництва: розверсток, податків, зборів лишків і т. д.

Ясно, що такий грабіжницький спосіб викачування збіжа викликає опір селянства, яке нарешті стало обробляти стільки поля, скільки треба лише для власного вжитку.

І ось недорід, який би при нормальній посівній площі дав можливість якнебудь перебитися до нового врожаю, особливо при підтримці «гамазеїв» — тепер став страшною катастрофою, якої навіть большевики не в силах описати.

Одно можна сказати, що коли б Україна спромоглась скинути з себе цієї осені прожерливих комуністичних акул — то вона б цілковито могла в деякій мірі, хоч в проголод дотягнути до нового збіжа.

Але та система, якою ратують голодуючих большевики, не дасть цим голодуючим дійсного порятунку, а може лише катастрофічно відбитися на Україні.

Житниця Європи може почати вимирати з голоду. (Українпрес.)

№ 122

Большевики розстріляли поета Г Чупринку не за поезію, а за бандитизм. Редакційна стаття.

«Українські Робітничі Вісти», 26 жовтня 1921.
Уривки.

ПОЕТ, ЩО ВЗЯВ СЯ ЗА НЕПОЕТИЧНЕ ДІЛО

Як було вже згадано принагідно попередно, між розстріляними недавно в Києві учасниками заговору проти радянської влади був і поет Грицько Чупринка. [...]

На перший погляд, се болючий факт, що радянська власть розстріляла українського поета. Але коли приглянемо ся ближше до справи, то побачимо, що не стало ся нічого надзвичайного. Бо радянська власть покарала смертю Чупринку не як поета, але як заговорника-бандита. Не за поезію його покарано, але за бандитизм. А що бандитизм значить на нинішній Україні, хай от хоч-би посвідчить недавно подана в газетах новинка, що коло Києва бандити повідкручували були шини на залізній дорозі, в наслідок чого виколіїв ся потяг, зложений з 61 вагонів, наладованих збіжем, і згинуло поверх сто людей. Що значить

нині нищити готове збіжжя в радянських республіках, де мільйони голодують, а тисячі гинуть голоду — про це хіба не треба говорити. А поверх сто людських жертв, убитих свідомо злочинною рукою, — хіба вже може тут бути щось гірше нелюдського?! А однак є не люди, а вироди, що пускають ся на такі нечувані злочини. І роблять це вони за польські гроші і за намовою Петлюри. І хоч не годить ся про покійників згадувати лихим словом, то всетаки приходиться тут сказати, що Грицько Чупринка власне належав до тих людей, що такі злочини творили, що він був одним із них.

Сей факт ми наводимо тут для того, що українська чорна сотня може піднести крик, що большевики убили українського поета. Отже, треба знати не лише кого убито, але за що убито. Бандитизм, хто-б його не виконував — злочинне діло, і тому за него всіх однаково карають.

Ще Христос сказав: «Хто мечем воює, той від меча гине».

№ 123

Голодує 6 мільйонів в Україні; поширюються пошесті.

«Канадійський Фармер», 27 жовтня 1921.
Уривок.

ДЕ ВИХІД?

[...]

Господарська криза на всіх землях українських нечувана за всю історію: чи татарщина, чи хмельниччина, чи руїна давня зрівнюється з теперішнім розором? В житниці європейській, де хліба було більш ніж благословення божого, тепер голод: 6 мільйонів населення на степах родючих буквально голодує, а по містах люде вже кілька років голодують, вже прозорими стали, недокровні, знищені. Принада хороб і пошестей: мор, холера, чума, тиф ніби мітлюю змітає тисячі братів наших. Господарства нема і не може бути доти, доки кожда працююча істота позбавлена всякого права на продукт своєї праці. Ще ніколи не було в історії накладено на народ наш такої данини, як тепер: чи се «десятина», чи «ясак», чи «оброк», чи «надвартість»? Ні, все разом. Не частина праці відбирається, а вся праця. І тому функція праці спинила ся, господарство вмерло, а через те мусить вмерти і народ наш на Великій Україні.

«Комунізм» зруйнував до-щенту жите господарське, доів надбане попередних років, і тепер **голод і смерть** заглядають в вічі народови нашому. [...]

№ 124

Стягнення харчового податку окупаційною владою в Україні при допомозі великої адміністрації і війська; червоноармійці голодні; добрий урожай на Правобережжі; переселенці з над Волги і бої з українським населенням.

«Канадійський Фармер», 27 жовтня 1921.
Уривки.

ВІСТИ З УКРАЇНИ

З устних, писаних і друкованих жерел довідуємось про величезну роботу, яку провадить окупаційна власть на Великій Україні. Совітські газети переповнені статтями про стягане харчового податку. Податок торкається всіх селян, бо тільки того звільняють від податку, хто має менше 1 десятини посіву. Щоб прискорити збирання податку, власть звеліла всім селянам, які сіяли бувшу панську землю, дати з тої землі на совітський тік десяту копу. Сей звезений хліб селяне повинні змолотити. З луків селяне дають третю копицю. Весь совітський апарат мобілізовано для стягання натуральних повинностей. Майже в кожному селі стоїть військова частина. Про величину совітського апарату на всій Україні можна судити по тому, що в кожній волості начисляється в середньому по 50 чоловік совітських урядовців, які списують кури, борються з дезертирством і т. д.

Червона армія боса, так що навіть кіннота їздить без чобіт. В настроях червоноармійців настали великі зміни. Раніше вони звичаєм своїм всього вимагали від селян, а тепер просять хліба від хати до хати, хрестяться на образи, при чім «куркулі» читають їм нотацію, «чом шалаєтесь, ішлиб до дому та робили, то й малиб що їсти». Податки натурою надзвичайно високі, особливо на Правобережжю. Тому в сов. газетах зустрічаються статі під назвою: «Бережіть Правобережжя. Годуйте міліцію!» і такі рецепти: «перш над усе треба берегти Правобережжя від стихії петлюрівського шовінізму і вибухів селянської темряви». (Київські «Вісти» з 28. 7.).

На Правобережжю урожай не поганий. Член Соц.-дем. партії, що прибув з Києва, повідомляє, що по дорозі зустрічав вигнанців-Українців селян з Поволжя, які звертали ся на Поділля в Проск. повіт. Українських переселенців відтіля Росіяне повигонили, як відомо, ще в 1917 році, з початком революції. Задержали ся тільки ті, що поєднали ся з тубильцями, але суша сего року дала привід і сих останніх виселити на Україну. Сі переселенці повідомляють, що надволжанські селяне, побачивши, що у Українців, не вважаючи на сушу і через добрий обрібок поля дещо вродило, постановили Українців вигнати, а їхні поля поділити між собою.

[...] Переселені на Україну. — Небувалий голод погнав з Росії на Україну великі маси переселенців. З кіньми, з дітьми, з зброєю навіть ідуть валки голодних, поїдаючи все по своїй дорозі. Минулого місяця коло ст. Мерефи (Харківщина) був бій між Українцями та рос. переселенцями. Такі сутички відбуваються всюди.

№ 125

Можливість купувати через АРА харчові продукти для голодуючих родичів у Росії, а з часом в Києві і Одесі; харчі будуть роздані названим людям.

«Канадійський Фармер», 27 жовтня, 1921.

ПОСИЛКА ХАРЧІВ В РОСІЮ

Американська Допомогова Управа (Американ Реліф Адміністрейвин) одержала з Москви телеграфічне повідомленє, що поміж її представниками в Росії і Совітськими властями заключено умову, на основі котрої окремі люде в Росії можуть одержувати допомогу, в харчах від своїх родичів і земляків в Америці і взагалі з поза Росії.

Поза границями Росії живе яких три мільйони Росіян та людей родом з Росії, з того числа яких два мільйони в Америці, і певна річ, що багато їх хотілоб допомогти своїм родинам і знакомим в Росії. На основі згаданої умови Американська Допомогова Управа виготовила плян тої допомоги, так щоб з неї була ще й користь для голодуючих дітей Росії. Плян той, що вже в найближчих днях увійде в жите, такий: —

1. Кождий може передати якусь грошеву суму, найменше 10 долярів або й більше — 20, 30, 40, 50, і т. д. (та все лише скільки раз по десять, а не інші суми, як дванайцять, п'ятнадцять, двадцять п'ять і т. д.) на допомогу якійсь людині або групі людей в Росії. Гроші пересилати лише поштою, моніордером, сертифікованим чеком або дрефтом, виписаним на «Американ Реліф Адміністраційшин» в Нью Йорку, Вашингтоні або Лондоні. Рівночасно треба подати повне ім'я і адрес людини в Росії, для котрої допомога призначена.

2. Ті гроші будуть переслані до головної квартири Американської Допомогової Управи в Москві, а московський офіс доручить своїм магазинам в Росії достарчити людині, для якої допомога призначена, відповідну скількість харчів.

3. Колиб тої людини не можна було найти на протязі 90 днів, Американська Допомогова Управа зверне гроші посилаючому.

4. Американська Допомогова Адміністрація має в своїх російських магазинах слідуючі харчі: муку, солонину, товщі, чай, молоко, крупи, цукор, какао, риж, горох і фасолю. Харчів буде куплено за повну суму грошей, яку хто прислав, одначе людина, для котрої допомога призначена, дістане лиш три четвертих части тих харчів; одна четвертина буде передана для голодуючих дітей взагалі.

5. Американська Допомогова Управа має поки-що свої харчові магазини в Петрограді, Москві, Самарі, Симбірську і Саратові. Харчові доручення (дрефти) приймають ся і до інших частин Росії, та вони можуть бути виконані аж тоді, як склади поживи будуть влаштовані в інших містах, між иншим в Києві і в Одесі.

№ 126

Раковський об'їхав Україну і завважив, що збіжжєвий податок іде добре на Правобережжі, Полтавщині, Київщині і Чернігівщині, але ситуація погана на Запоріжжі і Катеринославщині.

«Українські Робітничі Вісти». 29 жовтня 1921

РАКОВСЬКИЙ ПРО УКРАЇНУ

Повернувши до Харкова з поїздки по Україні, председатель Ради Народних Комісарів Раковський заявив преставникам преси слідуюче:

«Підчас нашого перебування на Правобережю продовольча кампанія в більшости губерній була в повнім ході. Успішно йде ссипка збіжжа на Полтавщині, за нею йде Київщина і Чернігівщина. За успіх продовольчої кампанії в тих губерніях ми вповні спокійні. Найтяжше положенє в Александровській та Катеринославській губерніях, де до часу закінчення посівної кампанії не вдалося зібрати для посіву. Туда спішно перевозиться насінє.

Україна зробила в своїм будівництві кольосальний крок вперед. Відношення населення до радянської влади сильно змінилось. Надії контрреволюціонерів на святкованє на Україні влади Петлюри, Польщі і Румунії провалились. Всі верст-

ви населення виявляють серйозне заінтересованє до господарського будівництва республіки.»

№ 127

Вірш Сосюра про допомогу українців голодуючим над Волгою.

«Українські Робітничі Вісти», 29 жовтня 1921

ДОПОМОГА

Допомоги ждуть скривавлені хатини,
Допомоги ждуть розбиті димарі,
Там, де зойк — голодний плач дитини,
Де від голоду попухли матері.

Скільки жаху там, де хвилі котить
Волга сумно в сивих берегах,
Де мовчать зажурені заводи,
Посилають в небо димний жах.

Та даремно виють сови кволі.
Одривай останній хліба шмат,
Всі, хто може, сала, бараболі...
Получай, голодний, любий брат!

Ми степи від краю і до краю
Золотим засіємо зерном.
Хай повік живе, росте єднанє
Помежи містом та селом.

Не сумуй же, молода дівчино,
Вище голову, зажурений дідусь, —
Вже з ланів Червоної України
Вітер шле вам звістку золоту.

Ще даремно виють сови кволі,
Одірвем останній хліба шмат,
Всі, хто може, сала, бараболі!...
Получай, голодний, любий брат!

(«Селянська Правда».)

В. Сосюра.

№ 128

Заклик з газети «Селянська правда» на тему голоду і харчового податку.

«Українські Робітничі Вісти», 29 жовтня 1921
Уривки.

«СЕЛЯНСЬКА ПРАВДА»

[...] В кождім губерніяльнім і повітовім місті на Україні є газета, яка є редаквана дуже популярно. В Харкові, наприклад, виходить «Селянська Правда», з якої і «Українські Робітничі Вісти» дещо передруковують.

Та газета видаєть ся в інтересі бідного селянства. В кождім числі на першій стороні надруковані з верха великими буквами селянські кличі, [...]

Слідуюче 337 число присвячене помочі голодуючим і там вже містить ся такий клич:

«За золото били ся пани, за мирну і вільну працю бємо ся ми. Наш хліб дорожше золота. Хлібом допоможіть голодним.»

В числі 330 містить ся клич про продподаток:

«Продподаток не зберем — усі з голоду помрем. Пропаде уся біднота — то ж панам одна охота.»

І так дальше, [...].

№ 129

Очевидець про втікачів на Київщину з голодуючої Катеринославщини

«Канадійський Українець». 2 листопада 1921

ГОЛОД НА КАТЕРИНОСЛАВЩИНІ

Особа, що два тижні тому проїздила через Київ, оповідає, що коло Києва доводилось здібати велику скількість селян, які примандрували з Катеринославщини, тікаючи від голоду. Вони вдома спродали всю худобу, інвентар і т. д., залишили ціле господарство і тепер з невеличким скарбом, а деякі з кінями і возами направляються в інші місцевости України. Вигляд цих голодних страшний: вони худі, виснажені й обдерті.

№ 130

В Одесі та південній Україні розкрито сітку петлюрівських оргнізацій, які підготовляли повстання після жнив.

«Український Голос». 2 листопада. 1921

ЧЕКІСТИ ПРО СВОЇ ЖЕРТВИ

В Одеських «Ізвестіях» ч. 516, 24.8 надруковано велику статю Дейча про розкритє петлюрівської організації в Одесі. Дейч запевнює, що центральний повстанчий комітет України, що існує в Тарнові під керовництвом Тютюнника, організував на Україні цілу низку осередків, що розвели надзвичайну працю на підготовку загального повстаня та поваленя совітської влади. Для повстаня призначено було час після жнив. В Одесі був найбільший таємний центр петлюрівців, що мав своїх агентів не тільки в совітських установах, але й в окремих частинах червоної армії. Межи одеською організацією та повстанчим комітетом був найтісніший звязок через головного курєра Пшеника. Одеська організація

була поділена на райони та ділянки. Всею працею в Одесі володіла центральна п'ятірка в складі ес-ерів українських Д. Савицького, Грінченка та есдеків Осмолівського, Шаравського та Гнилошкури. Всі вони, за винятком Гнилошкури, арештовані. Згадана п'ятірка організувала по всіх більших та менших стаціях залізниці по колії Одеса—Київ спеціальні залізничні п'ятірки. Більшість з них арештовано.

Серед арештованих визначають ся фігури залізничників Колеснікова, Мельника, Сарачана, Василевського, Багатого, Кирилюка та інших. З петлюрівських агентів в червоній армії арештовано начальника дивізії Савицького, що був на стороні повстанців, командира бригади Крючківського, його ад'ютанта Емерта, командира полку Вайли та інших, загалом до 60 душ. Крім того, в ріжних селах та містах України також зроблено численні арешти петлюрівських агентів: учителя Вербицького в селі Тимкові, брата та сестру Шаравських в с. Слободзеї, Валецького в Мардаровці та інших. Особливо багато заарештовано в Балті, де серед заарештованих є полковник Стронкевич та інші. (Укр. Трибуна.)

№ 131

За нищення залізничних доріг будуть розстрілювати.

«Канадійський Українець». 2 листопада 1921

ПОВСТАНЦЯМ ГРОЗЯТЬ КАРЮЮ СМЕРТИ

Большевики наказали передати залізничу лінію Одеса — Жмеринка військовій владі. По всіх стаціях вивішено оголошення, у яких зв'язується, що кождий, хто буде нищити залізничу дорогу, буде позстріляний. Військові потяги мають першенство перед іншими. 14 вересня на стацію Бирзуля надійшло два броневі потяги.

№ 132

На Харківщині денно вмирає від холери 15.000 людей.

«Канадійський Українець». 2 листопада 1921

В ХАРКІВЩИНІ

В Харківщині забирає холера денно около 15,000 людей.

№ 133

Посуха — причина голоду в Росії. залізниця працює лише для голодуючих: європейська контрреволюція хотіла використати голод: пролетаріят і бідне селянство б'є бандитів і куркулів. які зривають в Україні харчові потяги.

«Українські Робітничі Вісти». 5 листопада 1921
Уривки.

РЕВОЛЮЦІЯ І ГОЛОД

Після розбиття всіх контрреволюційних військ Червоною Армією здавало ся, що радянські республіки нарешті заживуть хоч деякий час вільним мирним життям, [...] На зміну контрреволюційному ворогові прийшов ще більший, ще страшніший ворог — посуха, яка навістила ціле Приволжє і полудневу частину Росії та України.

Голод спричинений посухою, уносить в могилу тисячі жертв. [...] Всюди, по всіх містах і селах Радянської Федерації, від Петрограду до Кавказу, від Байкалу до східної границі лунає один клич: «На поміч голодуючим!»

Зелізниці працюють лише для голодуючих, заграничні кораблі везуть переважно споживчі средства також для голодуючих. Недоїдаючи протягом чотирох років, великі міста відривають від рота свій послідний кусок хліба і віддають його своєму голодному братові в Приволжю.

Під претекстом помочі голодуючим пробувала пробратись в Росію і європейська контрреволюція, але вона також потерпіла цілковите фіяско. [...]

[...] Пролетаріят і бідне селянство Росії і України одною рукою гоять ту рану, а другою — б'ють по голові бандита, який, маючи до помочі куркулів та заграничних покровителів, зриває на Україні продовольчі потяги і палить склади збіжжя, приготованого для накармлення голодуючих, для засіву їх піль.

Волинець.

№ 134

Вістки про другий зимовий похід петлюрівців

«Канадійський Українець». 9 листопада 1921

КАМЕНЕЦЬ ЗДОБУТИЙ

РИГА, 5 падолиста. — З Москви доносять, що по кровавій битві з червоними військами армія генерала Петлюри здобула Каменець Подільський і проклямувала місто столицею уряду Петлюри, заряджуючи одночасно реорганізацію цивільної влади у всіх містах, зайятих повстанцями.

Ціле Поділля знаходиться в руках петлюрівців.

№ 135

Одеські «Вісти» повідомляють, що при ВУЦВК засновано комісію допомоги голодуючим п'яти українських губерній: Катеринославській, Запорізькій, Донецькій, Миколаївській та Одеській

«Канадійський Українець». 9 листопада 1921

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

Одеські «Вісти» повідомляють, що при Всеукраїнському Центр[альному] Виконкомітеті заснована головна комісія допомоги голодуючим під головуванням Петровського. Допомога голодуючим губерніям України, Катеринославській, Запорізькій, Донецькій, Миколаївській і Одеській, зараз о стільки необхідна —

пишуть «Вісти» — що комісія визнала потрібним в першу чергу помагати голодуючим Українцям. Відносно помочі голодуючому Надволжу висловлено думку про вільну рееміграцію українців з над Волги і наділенню їх землею.

№ 136

Чутки про жорстоке поведження селян голодуючих областей України.

«Канадійський Українець». 9 листопада 1921

ЖАХ ГОЛОДУ

Львів. — По Україні розповсюднені чутки, що в більшості голодуючих районах населення повбивало старих понад 50 років віку і дітей.

Деякі села винесли постанови, що коли семя має двоє дітей до дванадцяти років, то одно на вибір батьків вбивають; при трох дітях, коли два сини і дочка вбивають одного сина; коли дві дочки і син, вбивають дочку й т. д.

Розповсюдження чуток, це певна річ, але чи відповідають ці чутки дійсности не відомо. Можливо, це один з провокаційних підступів большевицької влади, щоб розжалобити наших селян. (Українпрес)

№ 137

Російський совітський Червоний Хрест в Америці розпочинає допомогу Росії

«Українські Робітничі Вісти». 12 листопада 1921

СОВІТСЬКИЙ ЧЕРВОНИЙ ХРЕСТ В НЬЮ ЙОРКУ

НЬЮ ЙОРК, 4 листопада. — Вчора отворено під ч 110 Вест вул. нову квартиру російського совітського Червоного Хреста. Оповіднено, що ця організація посилала недавно томи делегатів до Женеві на конвенцію Міжнародного Червоного Хреста і що вона є тепер одинокою організацією Червоного Хреста, що має уповноважене репрезентувати Росію.

Управителем тих бюр є д-р Д. Г. Дубровський, назначений представником на Америку Віктором Соловєвом, який є головою Товариства Російського Червоного Хреста в Москві. Дубровський казав, що його організація зачне негайно кампанію в справі помочі голодуючим в Росії.

№ 138

З комнезамів викидають куркулів і небажаних селян

«Українські Робітничі Вісти». 12 листопада 1921

ЧИСТКА В КОМІТЕТАХ НЕЗАМОЖНИХ СЕЛЯН НА УКРАЇНІ

ХАРКІВ. — В.У.Ц.В.К. надіслав на місця реглямент про перереєстрацію комнезамів. На підставі того регляменту виключеню зі складу комнезамів підля-

гають усі колишні куркулі і селяни, про яких відомо, що вони підтримували бандитизм і спекуляцію, всі особи, котрі роблять і продають самогон, дезертири червоної армії й фльоти, колишні дяки, паламарі, сільські писарі, урядовці колишньої поліції, колишні старшини, старости, селяни, що судилися за злочинства, а так само і всі ті, хто своїм поведженням, розмовами і вчинками руйнують довіре Радвлади і комнезамів.

№ 139

Заява представника У.С.Р.Р. в Чехословаччині про існування совітського Українського Червоного Хреста в Україні та підпорядкування йому всіх закордонних організацій У.Ч.Х.

«Українські Робітничі Вісти». 16 листопада 1921

СПРАВА У. Ч. Х. НА УКРАЇНІ

М. Левицький, представник У.С.Р.Р. в Чехословаччині, помістив в газетах отсю заяву:

Подана інформація називаємим Закордонним Бюром У.Ч.Х. і напечатана в 130 ч. часописи «Українська Трибуна» з 8 жовтня 1921 р., не відповідає правді. Я зовсім не говорив про те, що немовби через представників Радянського Уряду було зроблено пропозицію ввести в склад Головної Управи У.Ч.Х. комісарів по призначеню. Подана таким робом лож є злобний виступ проти Радянського Уряду, річ ішла про призначенє Головною Управою представників за кордоном. Дальше я торкався лише питань діяльности У.Ч.Х. за кордоном.

Я ще раз категорично заявляю, що розповсюднені вістки про розв'язанє У.Ч.Х. на Україні не є правдиві. Український Червоний Хрест існує на Україні, якому підлягають всі закордонні Українські Червоно-Хрестні організації.

Прага, 13. X. 1921.

М. Левицький,
уповноважений представник
У.С.Р.Р. і У.Ч.Х. в Чехословаччині.

№ 140

Канада дала на голодуючих в Росії £17.381. а всі британські домінії разом понад мільйон

«Українські Робітничі Вісти». 16 листопада 1921

КАНАДА ДАЛА 17,381 ФУНТІВ ШТЕРЛІНГІВ НА РАТУНОК ДІТИЙ В ГОЛОДУЮЧИХ ОКОЛИЦЯХ РОСІЇ

ЛОНДОН, 12 листопада. — Секретар комітету «Ратуйте Дітей» в голодуючих околицях Совітської Росії заявляє, що з великою фінансовою допомогою для сеї справи прийшли британські домінії. Нова Зеландія жертвувала 59,000 фунтів штерлінгів, Канада 17,381, Полуднева Америка 45,000. Одно австралійське місто

жертвувало само 9,000 фунтів штерлінгів. Сей фонд перевишає вже 1,000,000 фунтів штерлінгів, одначе потреба вимагає єще більше.

№ 141

Представник У.С.Р.Р. в Німеччині твердить, що в Україні голоду майже нема: 75 мільйонів пуд. збіжжя. призначені на експорт. передано голодуючій Росії

«Українські Робітничі Вісти». 16 листопада 1921
Уривки.

ВНУТРІШНЕ І ЗАГРАНИЧНЕ ПОЛОЖЕНЄ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

(З розмови з представником У.С.Р.Р. в Німеччині)

Співробітник берлінського «Нового Міра» М. Давидов мав розмову з уповноваженим Української Соціалістичної Радянської Республіки по репатріації в Німеччині інженером Авсемом, який заявив слідує:

Моя місія поки що дуже невелика. Мене уповноважив уряд У.С.Р.Р. керувати тут відділом по репатріації військово-полонених, згідно з українсько-німецькою угодою з 21 цвітня 1921 р. [...]

Відносини між Україною і Росією тепер точно усталені «Союзним договором У.С.Р.Р. і Р.С.Ф.С.Р.», ратифікованим VIII Всеросійським і V Всеукраїнським Зіздами Рад. Сим договором, підтверджуючим повну суверенність і взаїмну незалежність обох республік, установлюєть ся між ними військовий і економічний союз шляхом утвореня обєднаних комісаріятів по військовим і господарським справам. [...]

Голоду Україна майже не знає. Тільки частина повітів південних губерній потерпіла від посухи. Тому ті 75 мільйонів пудів хліба, що раніш мали бути продані на заході, Україна змушена вивезти до голодуючі Росії та вжити на місці на прохарчованє цих українських поселенців, які зорганізованим шляхом повертають з Приволжа до дому на батьківщину. [...]

(Інж. Авсем, який з початком жовтня прибув до Берліна, стоїть на чолі репатріаційної місії, висланої до Німеччини правительством Української Соціалістичної Радянської Республіки. Секретарем місії є тов. Калюжний.)

№ 142

Масове робітничє віче 6 листопада в Отаві. промови про большевицьку революцію і голод над Волгою

«Українські Робітничі Вісти». 16 листопада 1921

ОТТАВА, ОНТ.

Відділ У. Р. Д. т-во «Просвіта» в Оттаві скликав 6 листопада масове робітничє віче в пам'ять четвертої річниці пролетарської революції в Росії. На вічу виступали бесідники в різних мовах. Першим говорив т. Комар з Торонто по українськи. Він говорив про значінє пролетарської революції в Росії і про ту героїчну боротьбу, яку веде пролетаріят Росії і України протягом чотирох років. Слідуєчим роворив в англійській мові т. Венесон про боротьбу робітнич-

тва в цілім світі Відтак говорила т-ка Флоренс Костенс з Торонто про голод в Приволжю. Слідуючим бесідником був т. Маринов, який говорив в російській мові. Він закликав місцевих російських робітників до організації і до несення помочі голодуючим братам над Волгою. [...]

Я. Чоповик
предсід.

П. Гайдейчук
секр.

№ 143

Українське бюро в Берні про успіхи другого зимового походу.

«Канадійський Фармер». 17 листопада. 1921

УКРАЇНЬСЬКА АРМІЯ ПОСТУПАЄ ВПЕРЕД

Женева, 9 листопада. — Українське бюро в Берні оповіщає, що українські війська окружили і розоружили 44 большевицьку дивізію. Дивізія червоної кавалерії на Балті прилучила ся до українських військ, які йдуть в напрям Київа і Одеси.

№ 144

Участь українців Едмонтону в збиранні грошей для голодуючих в Росії.

«Українські Робітничі Вісти». 19 листопада 1921

ЕДМОНТОНСЬКІ РОБІТНИКИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ ПРИВОЛЖА

З ініціативою Товаришеня Укр. Роб. Дім в Едмонтоні засновано комітет голодуючим в Сов. Росії. Відтак до згаданого комітету прилучились всі робітничі організації в Едмонтоні, [...]

23 жовтня великий мітінг відбув ся в Елен театрі, на котрім говорили бесідники від ріжних англійських робітничих організацій. На тім мітінгу зібрано \$235.54.

Слідуючий мітінг відбув ся в Укр. Роб. Домі, на котрім промовляли тт Сітик і Клибановський в українській мові. [...] На тім мітінгу зібрано \$466 13, | |

№ 145

Канадський Червоний Хрест проти збирання грошей для голодуючих у Росії

«Український Голос». 23 листопада. 1921

ГОДІ ПОМАГАТИ РОСІЇ

Торонто, 17 падолиста. — Екзекутивний Комітет Канадійського Червоного Хреста предложив загальній раді організації свій звіт, в яким поклав натиск на

дві річи: 1. що ніяка за допомогова організація не є в силі стати до помочи діткненому голодом населеню Росії і 2. що відкликати ся в теперішню пору в Канаді за жертвами для Росії є нерозумно.

№ 146

Склад незалежних республік, які входять до совітської федерації.

«Українські Робітничі Вісти». 23 листопада 1921
Уривки.

№ 137. РАДЯНСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ

Крім назв Совітська Росія, Радянська Україна, Радянська Білорусь і т. п. пишемо ще нераз «Радянська Федерація».

— Що се таке? Якого се краю назва? — може подумати собі не один робітник.

Радянська Федерація, се спілка об'єднаних радянських республік, країв і комун, що повстали на території колишньої царської Росії. Офіційна назва Радянської Федерації є: Російська Соціалістична Федеративна Совітська Республіка (Р.С.Ф.С.Р.) Ся назва є також офіційною назвою самої Совітської Росії, без інших радянських республік.

Під теперішню пору до Радянської Федерації належить, крім Совітської Росії, отсі незалежні республіки і автономні краї та комуни:

Назва краю	Головне місто	Назва краю	Головне місто
1. Україна	Харків	13. Туркестан	Ташкент
2. Білорусь	Мінськ	14. Кіргізька Республіка	Оренбург
3. Абхазія	Кутаїс	15. Дагестан	Темір-Хан-Шура
4. Грузія	Тіфліз	16. Башкірія	Стерлитамак
5. Вірменія	Еривань	17. Татарська Республіка	Казань
6. Азербайджан	Баку	18. Чувашський Край	Чебоксари
7. Далеко-Східна Республіка	Чіта	19. Марійський Край	Червонококшайск
8. Горська Республіка	Владикавказ	20. Вотський Край	Глазів
9. Кабара	Нальчик	21. Кальмицька Республіка	Астрахань
10. Аджарія	Батум	22. Комуна Німців Поволжа	Марієнштад
11. Бухара	Бухара	23. Карельська Труд. Ком.	Петрозаводск
12. Хіва	Хіва	24. Зирянська Республіка	Устьсисольск

Разом, як бачимо, є всіх 24 республік, країв і комун. Додати ще до них Совітську Росію, заселену переважно Великоросами, а будемо мати цілу Р.С.Ф.С.Р. або Радянську Федерацію. [...]

Більші республіки, як Азербайджан, Вірменія, Грузія і інші, мають свої власні міністерства і управляють ся самостійно, за винятком спільних цілей федерації армії, фльоти, середників комунікації (залізници) і грошей. [...]

Зі всіх республік і країв в Радянській Федерації найбільшою є, безперечно Україна. Вона і має осібний від загально-федераційного державний апарат, від Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету почавши, а на дипломатичних представництвах за границею скінчивши. (Прим. посольство У.С.Р. у Варшаві) Словом, всю внутрішню і закордонну політику Україна веде самостійно.

Однак для зміцнення відбудови зруйнованого краю — Україна заключила договір з Р.С.Ф.С.Р., на підставі котрого військові і економічні комісаріати об'єд-

нуються для спільної праці. Се об'єднанє не є однак підчиненєм України Росії. Навпаки, ми бачимо, що уповноважені представники Р.С.Ф.С.Р. підчиняють ся Всеукр. Ц.В.К. і Раді Народних Комісарів України. Так само Україна має своїх представників у об'єднаних комісаріятах Р.С.Ф.С.Р. «Союзний договір Р.С.Ф.С.Р. і У.С.Р.Р.», власне, потверджує повну суверенність і взаїмну незалежність як Росії, так і України.

№ 147

Представник У.С.Р.Р. про добрий урожай в Україні. Україна передала Росії 60 мільйонів пудів збіжжя і зобов'язалась прийняти на харчування велике число дітей з Росії: ліквідація повстань і дерусифікація України

«Українські Робітничі Вісти». 23 листопада 1921
Уривки

ЗАВДАНЯ МІСІЇ У.С.Р.Р. В НІМЕЧЧИНІ І ПОЛОЖЕНЄ НА УКРАЇНІ (Інтерв'ю з т. Авсемом, головою місії)

[...]

Правно-державне становище У.С.Р.Р. та її відносини до Р.С.Ф.С.Р.

У.С.Р.Р. являється самостійною державою, що зв'язана з Р.С.Ф.С.Р. союзним договором, укладеним весною 1919 року, який ратифікували VIII Зїзд Сопітів Р.С.Ф.С.Р. в грудні 1920 р. та V Зїзд Рад У.С.Р.Р. в маю 1921 р. Цей договір в свій час був оголошений і він загально відомий. Там виразно сказано, які галузи державного апарату об'єднані, а іменно воєнна оборона обох республік і господарська діяльність; у всіх справах внутрішньої і зовнішньої політики обі сторони цілком самостійні. [...] В воєнних справах в цей момент, коли ще не усунена цілком небезпека зовнішньої інтервенції, не можна еще думати про розділ армії. [...]

В області господарства об'єднанє відноситься до промисловости, [...] всю внутрішню промисловість України провадить виключно Українська Рада Народного Господарства. Для зовнішньої торгівлі Україні виділено з золотого фонду Росії відповідний золотий фонд, який зовсім незалежно розпоряджає по законам Комісарятів України Нар. Комзовнторг України. Очевидно, що ті держави, котрі задумують увійти в економічні зносини з Радянськими республіками, мусять заключити окремих договір і з Україною.

У.С.Р.Р. і голод в Р.С.Ф.С.Р.

Велику поміч дає Україна голодуючому Приволжю. Цілий експортний збіжжвий фонд, а саме 60 мільйонів пудів зерна, передала Україна Наркомпр. Р.С.Ф.С.Р. Україна взяла на себе обов'язок виживлення великого числа дітей. До часу відїзду т. Авсема прибуло на Україну понад 2000 душ, яких розмішено в дитячих кольоніях радянського господарства і т. п. Крім того уряджуєть ся збірки для голодуючих Поволжан на цілій Україні, не лише збірки грошей, але й збірки продуктів і річий. Волости старають ся при передачі продподатку і при тій нагоді якусь звижку дати і для голодуючих.

Жнива на Україні.

Жнива на Україні відбулись доволі добре. Малисьмо середний урожай. Тільки окремі округи потерпіли від посухи в Запорожській, Миколаївській і Одеській губерніях, але загалом ті губернії прокормлять ся самі зі своїх ресур-

сів і дадуть навіть якусь часть для загального фонду. На Київщині, Чернігівщині, Волині і на Поділю дуже гарні урожаї.

Ліквідація повстань на Україні.

Про повстання на Україні тепер не може бути бесіди. То, що тепер часами буває, це прямо бандитизм, [...].

Треба признати, що через якийсь час банди користувались помічю недиференційованого селянства, що стояло під ідейною гегемонією кулацтва, котре їх укривало, годувало, але ті часи вже минули. [...]

Радянська влада на Україні і «дерусифікація».

В настроях української інтелігенції і відношеню її до Радянської влади помітна за останній рік глибока зміна. Радянська влада своєю політикою в національно-культурних справах розвіяла всі брехні буржуазних наймитів — гетьманців, петлюрівців і інших, які поширювали чутки ніби-то Радянська Україна — се «московська окупація», що тут провадиться «русифікація» і т. и. [...] Політику української Радянської влади вірнійше називаті не «українізацією» — терміном, який нагадує примусове навязуванє чогось небажаного, як це робилось буржуазною владою русифікаторів і тепер провадиться польонізаторами, романізаторами і іншими, — радянська влада провадить «дерусифікацію» краю, себто усуває все те, що в спадщину від поневолення українського трудового люду російською буржуазією і панством перешкаджало вільному розвиткові народної культури і утворює натомість найбільш сприятливі умови для розвитку культури українського люду, яка досі не мала можливости вільно жити і розвивати ся [...]

І. Стирський.

Берлін, 29 X. 1921 р

№ 148

Можливість купівлі через Американський федеративний комітет харчових пакунків для вручення їх в Україні.

«Українські Робітничі Вісти». 30 листопада 1921

ПЕРЕСИЛКА ХАРЧЕВИХ ПОСИЛОК ДО РАД. УКРАЇНИ І СОВ. РОСІЇ

Американський Федеративний Комітет допомоги голодуючим в Совітській Росії подає до відома, що він навязав тісні зносини з агенціями Совітської Росії в справі пересилки харчів до приватних осіб в Росії і на Україні.

Пересилка харчів переводить ся через купно харчевих переказів («фуд-дрейфтс»). Звичайна посилка коштує \$10.00, подвійна \$18.50, а п'ятикратна посилка — \$45.00. Кожда посилка складаєть ся з ріжних харчів, як муки, фасолі, рижу, цукру, згущеного молока, товщів і мила, по гуртових цінах. В повисше наведених сумах містять ся вже кошти пересилки, забезпеченя і доставки на місце призначеня. Лише мала частина з сеї суми буде призначена на загальний фонд допомоги.

Посилаючий одержить посвідку з власноручним підписом адресата. На случай, колиб посилка в протягу чотирох місяців не могла бути доручена адресатові, гроші будуть звернені посилаючому.

Склади товарів находяться в слідуєчих містах на Україні:

Київська губернія: Біла Церква, Бердичів, Білополе, Богуслав, Черкаси, Ільниць, Київ, Козятин, Лисянка, Липовець, Маринівка, Нові Прилуки, Миколаїв, Пог-

робище, Радомишль, Шпола, Сквіра, Самгородок, Сміла, Тараша, Умань, Вишнівка і Звенигородка.

Подільська губернія: Бершад, Брацлав, Чорний Острів, Гайсин, Камінець Подільський, Літин, Межибож, Могилів Подільський, Немирів, Полонне, Проскурів, Шпиків, Стрижівка, Томашпіль, Тульчин. Винниця і Жмеринка.

Чернігівська губернія: Чернігів і Ніжин.

Волинська губернія: Ізяслав, Кошельні, Новгород Волинський, Овруч, Славочна, Староконстантинів і Житомир.

Інші губернії на Україні: Бахмут, Балта, Херсон, Харків, Кременчуг, Луганськ, Первомайск, Полтава, Терасполь, Єлисаветгород, Катеринослав і Юзівка.

Білорусь: Бобруйск, Борисів, Ігумень, Гомель, Мінськ, Мозир, Полоцк, Слуцк і Вітебськ.

У всіх вище наведених місцевостях є місцеві комітети, які займають ся дорученням пересилок.

За харчевими переказами належить звертати ся до головного офісу в Нью Йорку:

Federated Committee,
Room No. 303,
110 West 40th St.
New York, N.Y.

№ 149

В У.Р.Д. Ванкуверу відіграно драму на поміч голодуючим у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 30 листопада 1921
Уривки.

ВІДОГРАНЕ ДРАМИ «БАТРАКИ» НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ ПРИВОЛЖА

Ванкувер, Б. К.

Заходом українських робітників у Ванкувер відіграно 12 листопада драму «Батраки», чистий дохід з котрої призначений на поміч голодуючим в Сов Росії Відділ У. Р. Д. у Ванкувер складає ширю подяку всім аматорам і аматоркам, що не пожалували свого труду і часу для так славного діла. [..]

Я хочу тут спеціально зложити подяку маленькій десятилітній дівчині Рузьці Гагалюк, яка на павзі виступила з червоним прапором, — на котрім була напись: «Поможіть голодуючим в Совітській Росії!». [...] Іван Юзва.

№150

Американський федеративний комітет називає українські місцевості російськими

«Український Голос», 7 грудня. 1921
Уривки.

МИМОХОДОМ

Якийсь невідомий нам близше, Американський Федеративний Комітет Помочи Голодуючим Росії надіслав нам повідомленє, що він приймає ся пересилати хар-

чі до приватних осіб в Росії і на Україні. Комітет каже платити собі за звичайну посылку 10 дол., за подвійну 18.50, а за п'ятикратну 45 дол. Як розуміємо з повідомлення, то замовлені харчі має ся видавати людям в Росії і на Україні зі складів, які там вже є. А знаходять ся склади в слідуєчих містах Росії і України (подаємо точно, як є написано в повідомленню):

«Київська губернія — Біла Церква, Бердичів, Білеполе, Богуслав, Черкаси, Іллінці, Київ, Козятин, Лисянка, Липовець, Маринівка, Нові Прилуки, Миколаїв, Погребисьце, Радомишль, Шпола, Сквиря, Самгородок, Зміла, Тараша, Умань, Вишнівка і Звенигородка. **Подільська губернія** — Бершад, Брацлав, Чорний Острів, Гайсин, Камянець, Літин, Меджибож, Могилів, Немирів, Полонє, Проскурів, Шпиків, Стрижівка, Томашпіль, Тульчин, Винниця і Жмеринка. **Чернігівська губернія** — Чернігів, Ніжин. **Волинська губернія** — Ізяслав, Кошельні, Звягель, Овруч, Словечно, Староконстантинів і Житомир. **Білорусь** — Бобрийськ, Борисів, Ігумень, Гомель, Мінськ, Мозир, Полоцьк, Слуцьк і Вітебськ. **В других частях Росії** — Бахмут, Балта, Херсон, Харків, Кременчуг, Луганськ, Москва, Миколаїв, Одеса, Петроград, Первомайськ, Полтава, Тирасполь, Єлисаветгород, Катеринослав і Юзівка.»

Майже всі вичислені місцевости, крім білоруських і Москви та Петрограду, є на Україні. Однакож повідомленє Американського Федеративного Комітету, який впевняє, що він є в близьких зносинах з відповідними організаціями в совітській Росії, каже, що сі місцевости є в Київській, Подільській, Чернігівській і Волинській губерніях, на Білоруси і в других частях Росії. Значить, що Київська, Подільська, Чернігівська і Волинська губернії, враз з Білорусею, є тільки частями Росії. [...]

Колиж на Україні є, після інформацій зі Совітської Росії, тільки Росія, то де поділа ся ославлена «Українськими Робітничими Вістями» і «Українськими Щоденними Вістями» — Радянська Україна?

№ 151

Вивіз хліба з України до Росії. русифікація і партійна чистка в Одесі

«Український голос». 7 грудня 1921

З ВЕЛИКОЇ УКРАЇНИ

Сотник Галицької Армії, особисто знайомий редакції Укр Прапора, який приїхав з України до Відня, дав там інформації:

Тепер на Україні мало хліба, бо большевики все вивозять в Московщину. В містах страшна дорожнеча, а заробітків нема. Люди голодують. Майже всі спекулюють чим хто може, не зважаючи на кари. Крадіжи й розбої на порядку. Большевики не допускають з сіл до міста хліба, аби з місць вивозити його просто в Московщину. Нелад у них при тім великий, хоч на всіх перехрестях стоїть сторожа. Перекупити її можна — в натурі або гршми. Заставлені ними дороги називають селяни «розбійничий шлях», минають їх і ідуть степами. В місті можна вже свобідно продавати.

Влада в Одесі в **руках чужих**: Жидів і Москалів, насланих з російського центра. Українці на низьких становищах, але їх страшенно нищать, — **масовими розстрілами**, як прим. у серпні й вересні с. р. Розстріли йдуть також на провінції — студентів, учителів, селян, робітників, переважно «за Петлюрівщину». Хто говорить по українськи, може бути посуджений «за Петлюрівщину»

Галичан винищили багато. В Київщині та на Поділю **українізація** виборола собі ліпше становище. Там є й Українці при владі. **Церква** відлучена від держави й се дає можливість українізації (навіть в Одесі є кілька зукраїнізованих церков). І проповіді і відправи ведуть ся по українськи, чисто народньою — не церковно-славянською мовою. З сіл гонять кацапських батюшок. Церковний собор, що відбув ся в маю в Києві, має бути передтечою всеукраїнського собора і автокифалію самостійної української церкви. Москалі дуже проти того, особливо московський патріарх Тихон, а попирають українську церкву патріархи грузинський і царгородський, які мають висвячувати українського патріарха.

Школи в глибині України зукраїнізовані елементарно. В Одесі було около 30 українських шкіл, тепер їх зредукували до 4. Учителям не платять або смішно мало (з місячної платні не можна вижити день, бо платять 3 до 4 тисячі, старшим до 9,000, а 1 ф. хліба коштує 4000 руб.). Дітям уже не дають в школах харчів і вони перестають ходити, бо не можуть голодні сидіти в школі. Підручників і шкільних приладів нема. В цілім краю школи перед цілковитою руїною. Учителі по можности втікають, куди очі несуть. Середніх шкіл нема. Т. зв. вищий тип шкіл — на папері. Неграмотність росте, хоч влада бореть ся з нею паперовими указами.

Преса в Одесі виключно російська. «Известия-Вісти» тільки заголовки мають утраквістичний. Всюди таксамо, з виїмком Києва й Харкова. Інформації всі з Москви.

В **урядах** дух протиукраїнський, хіба що десь вкрутив ся який «У.К.П.іст». Як був в Одесі Шумський, то нові назви вулиць мали на горі написі українські, а на долі російські. Тепер навпаки. Вигляд міста російський. Кождий боїть ся показати, що він Українець.

Розвал транспорту не маліє, тільки більшає. Скрізь настрої населення проти большевицької влади, яка держить ся тільки терором. Населенє вірить, що влада большевицька не вдержить ся. Українське населенє змагає до своєї державности, розуміють її зато навіть жінки й діти. Всі бажають відлученя від Росії. Сей дух просякає навіть ряди большевиків партійних так, що центр наказав чистку партії, щоб викинути самостійницькі елементи з К.П.б.У. Викинено 40 до 60 процент по доносеню большевицької преси з кінця жовтня с. р.

Села живуть під великим гнетом, вони геть розграблені. До «комбєдів» не хочуть приступати навіть убогі. На загал большевицькі ідеї села не зачіпили, з виїмком проступних елементів у «комбєдах».

Вражінє з Вел. України одно: **українська держава буде і то незабаром**, бо се однодушне бажанє всіх, навіть чужинців, що живуть на Україні. Організаційні державно-творчі сили бодай у мініятурній скількості повинні бути приготовані й вишколені за кордоном. (Укр. Прапор)

№ 152

На Харківщині большевики зібрали 3 мільйони пудів податку збіжжям і пашею

«Канадійський Українець», 7 грудня 1921

ПОДАТОК З УКРАЇНИ ДЛЯ МОСКОВСЬКИХ КОМІСАРІВ

З Москви доносять: До дня 1 жовтня ц. р. губернія Харківська доставила 3 мільйони пудів збіжжя і паші, яко податок в продуктах, який ухвалили собі большевики. Цей податковий збір в Харківщині представляє більшу скількість, аніж ця земля зложила була большевикам минулого року.

№ 153

Потрібна допомога чотирьом українським губерніям: комітет допомоги українським вченим

«Канадійський Українець». 7 грудня 1921

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

Комісія допомоги на Україні, на чолі якої став Петровський, признала, що поміч необхідна в Катеринославській, Запорожській, Донецькій та Одеській губ. В урожайних губерніях України після постанови комісії буде розташовано 75,000 дітей з Поволжа. — Під головуванням Мануїльського засновано комітет допомоги українським вченим. Почесним головою обрано відомого письменника, В. Короленка.

№ 154

Тема допомоги голодуючим на IV сесії ВУЦВК

«Українські Робітничі Вісти». 7 грудня 1921

СЕСІЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ

З Харкова доносять, що дня 20 листопада мала там бути відкрита IV сесія Всеукраїнського Виконавчого Комітету. На порядку нарад буде доклад про результати харчового податку, про обміну крамом, про оживлене Донецького байсену та про поміч голодуючим.

№ 155

Україна забезпечує харчами Донбас

«Українські Робітничі Вісти». 7 грудня 1921
Уривки

РОБІТНИКИ ДОНБАСУ ЗАОСМОТРЕНІ В ХАРЧІ НА 8 МІСЯЦІВ

ХАРКІВ, 8 листопада — З столиці Донецької губернії Бахмута доносять:

Харчева криза в Донецьким басейні скінчили ся. Щодня прибувають тут нові поїзди зі збіжем.

Голова Ради Народних Комісарів України Раковський доносить в телеграмі до головного вуглевого комітету, що для гірників Донецького басейну заготовлено хліба на шість місяців. Крім сього на рудниках находить ся двомісячна резерва харчів.

Донецький басейн знова ожив; робота йде повним ходом [...]

№ 156

На весіллі зібрано \$46 00 на голодуючих в Росії

«Українські Робітничі Вісти». 7 грудня 1921
Уривок

НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ ПРИВОЛЖА

Летбрідж, Алта.

Дня 27 листопада в товариша М. Жовтяка відбуло ся весіле, на яке зійшли ся забавити ся свідомійші товариші. Підчас забави товариші не забули про голодуючих братів в Приволжу. [...] Вислухавши промовців, присутні зложили на руки т. В. Лазарука \$46.00 на поміч голодуючим Приволжа. [...]

№ 157

Редакційна стаття: з канадців, українці найбільше спричинилися до помочі голодуючим в Росії

«Українські Робітничі Вісти». 10 грудня 1921
Уривки.

ПОДЯКА

[...] Сей рік дуже тяжкий для робітників. І сей рік вимагає від робітників много жертв. Голод в Приволжу заставив робітників напружити свою енергію, урвати кусок від своїх мізерних засобів, а то й розділити ті засоби на дві часті, віддаючи одну голодуючому населенню Приволжа. Українські робітники в Канаді вели в сім перед, вони, як зорганізоване тіло, як свідомійший клясово елемент найбільше спричинилися до сеї помочі. [...]

№ 158

Одещина прийняла дітей з Донбасу

«Українські Робітничі Вісти». 13 грудня 1921

ДІТИ З ДОНБАСУ

ОДЕСА. — В Одесу прибуло з Донбасу 800 дітей. Частину дітей направлено в лікарню, частину в інтернати. Разом на Одещину прибуло з Донбасу 4,300 дітей.

№ 159

Найкращі мистецькі сили Вінніпегу взяли участь у концерті на користь голодуючих Росії

«Українські Робітничі Вісти». 13 грудня 1921

ВЕЛИКИЙ КОНЦЕРТ В КОРИСТЬ ГОЛОДУЮЧИХ ПРИВОЛЖА

В неділю 11 грудня відбув ся в Вінніпегу, в Алєн театрі, величавий концерт симфонічної оркєстри під проводом Ч.С. Меннінга. В концерті взяли участь 70

найліпших музикальних і артистичних сил міста Вінніпегу. Компанія Ален дала салю театру на сей концерт безплатно. Оркестра, яка складала ся з музикальних сил кількох найбільших театрів в місті, віддала свою працю також безплатно. Концерт відкрив короткою промовою прем'єр Манітоби Норіс. Салю театру, яка числить 2,400 крісел, була заповнена і багато людей вернули ся зза браку місця.

Чистий дохід з сего концерту призначений на фонд голодуючого населення Савітської Росії.

№ 160

У Вінніпезі починається збирання харчів і одежі для Надволжя.

«Українські Робітничі Вісти». 13 грудня 1921

ДО ВІДОМА ВСІМ ВІДДІЛАМ КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВ. РОСІЇ

Центральний Комітет Помочі Голодуючим Приволжа рішив на спільнім засіданю в неділю, дня 11 грудня, почати **кампанію збирання поживи і одежі**.

Центральний Комітет просить всіх членів Вінніпезького Комітету, а також всіх членів відділів почати агітацію за збіркою поживи і одежі. Пожива повинна бути тільки такого рода, яку можна би без перешкоди перевезти через океан. Одежа може бути не лиже нова, але і проходжена, одначе мусить бути ціла (не пірвана) і абсолютно чиста.

Кампанія збірки пічнеть ся 18 грудня і буде тривати до 12 січня.

Всі товариші в Канаді, котрі готові накормити хоть одного вмираючого з голоду, всі товариші, які готові одягнути хотяй би одного дрожачого від зимна, повинні підприняти всі міри для того, щоб наша **кампанія збірки поживи і одежі** увінчала ся успіхом.

До діла, товариші!

Канадійський Ком. Помочі Голодуючим в Сов. Росії.

№ 161

Оголошення на концерт і забаву в користь голодуючих Надволжя.

«Українські Робітничі Вісти». 13 грудня 1921

Вінніпегські Жіночі Відділи Помочі Голодуючим в Сов. Росії
приготовляють на

НЕДІЛЮ, ДНЯ 18 ГРУДНЯ В ЛІБЕРТИ ТЕМПЛ
(410 Прітчард Евню).

КОНЦЕРТ І ЗАБАВУ.

Просить ся всіх товаришок і товаришів прийти як найчисленнійше.
Колекта при дверях. Весь дохід призначений на поміч голодуючим в Сов. Росії

Початок о год. 8 вечером.

Марія Ярова, секретар.

№ 162

Большевики хочуть зібрати великий податок збіжжя в Україні і тому тримають там великі війська

«Канадійський Ранок». 13 грудня 1921

БОЛЬШЕВИКАМ НЕ ВЕЗЕ НА УКРАЇНІ

Як доносить большевицька московська газета «Економіческая Жизнь» під датою 26 жовтня, московські комісарі думали зібрати (податків натурою) 110,296,000 пудів збіжжя. На ділі-ж зібрали по першого жовтня всего 23,214,000 пудів, то є около 21 процент або одної пятої визначеної скількості.

Правда, «український» (зложений зі самих Москалів та обмосковщених Жидів) «наркомпрод» (цебто народній комісаріят харчів) обчисляє все ще з упертим оптимізмом, що йому ще цього року вдасться зібрати на Україні, може, навіть 100 мільонів пудів збіжжя. Що московські комісарі, може, дійсно хочуть стягнути тільки збіжжя з українських селян, це можливо, на це вказує хоч би величезна армія, удержувана без упинно на Україні Троцьким і Раковським під покришкою боротьби проти Петлюри. Однак, заявляючи свої гарненькі заміри про солодки московські грушки на українських вербах, Москалі не забувають додати, що на Україні треба розділити, очевидно, межі комісарів та салдатів від 125 до 130 мільонів пудів збіжжя. Значить, в найкращім случаю, як би вже сповнилися усі найвідважніші мрії советських рахмістрів, московським комісарям та їх наймитам на Україні не сталоби від 25 до 30 мільонів пудів.

№ 163

Канадські фермери жертвували \$5000 і 9000 бушлів пшениці для голодуючих у Вірменії. скільки пожертвують для голодуючих у Галичині?

«Канадійський Українець». 14 грудня 1921

ФАРМЕРІ ЖЕРТВУЮТЬ ЗБІЖЕ ДЛЯ ГОЛОДНОЇ АРМЕНІЇ

Фармері Західної Канади зложили в протягу короткого часу на допомогу голодній Арменії 5 тисяч долярів і 9 тисяч бушлів пшениці. Елевейтори перетримують цю пшеницю даром і канадійські залізниці, мабуть, безплатно доставлять її до портів. Одно духоборське село в Спріс, Альта, обіцяло подарувати три вагони пшениці.

Українське населення в Галичині голодує і терпить нужду не менше від Арменців. Цікаво кілька наших фармері зложать цього року на допомогу своїм рідним братам в старім краю.

№ 164

Український Комітет помочі голодуючим вислав 182 вагони харчів; в Україну прибуло 108.515 дітей з голодуючих околиць.

«Українські Робітничі Вісти». 17 грудня 1921

УКРАЇНА НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ

ХАРКІВ, 11 листопада. — До 1 листопада Український Комітет Помочі Голодуючим вислав в голодуючий округ 182 вагони поживи. До 4 листопада прибуло на Україну з голодуючих околиць 108,515 дітей. («Роста», Відень.).

№ 165

Україна продовжує посилати харчі голодуючим над Волгою.

«Українські Робітничі Вісти». 17 грудня 1921

ПОМІЧ УКРАЇНСЬКИХ СЕЛЯН І РОБІТНИКІВ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВ. РОСІЇ

ХАРКІВ, 10 листопада. — Центральний Комітет Помочі Голодуючим при Всеукраїнському Центральному Виконавчому Комітеті вислав в останніх днях в Саратовську губернію 5 вагонів різnorodних продуктів, зібраних в Харківській губернії для голодуючих.

Комнезаможі Глухівського повіту пожертвували 45 возів для голодуючих Приволжа.

З Одеси відійшли поїзди з товарами і збіжем, зібраними місцевим населенням в користь голодуючих.

Катеринославський губернiяльний комітет помочі зібрав для голодуючих 12 мiл. рублiв готiвкою. Кооперативний комітет відкриває на днях діточу захорону для 100 дітей з Приволжа. Удержані дітей буде переводити ся з відчислень при товарообміні. Відділ охорони материнства і дітей відкриває пріют для 80 дітей з Приволжа.

№ 166

Редакційна стаття закликає допомагати голодуючим в Росії

«Українські Робітничі Вісти». 17 грудня 1921
Уривки.

НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ

Канадiйський Комітет Помочі Голодуючим Приволжа оголосив, що з днем 18 грудня пічнеться в західній Канаді кампанія збірки поживи і одежі на поміч Приволжа, яка буде тревати до 12 січня.

Страх збирає, читаючи в радянських газетах про положення в голодуючих губерніях. «На Поволжу ідять глину, крейду і другі не стравні речі, аби напхати кишку і ошукати голод і самого себе», — пишуть харківські «Вісти» з 23 жовтня. [...]

Ні одна країна не може так помочи голодуючому населенню Приволжа, як Злучені Держави і Канада. [...]

В сих країнах є кілька мiльйонiв безробiтних, яким самим потрібна поміч, але в цих країнах є і десятки мiльйонiв таких, що працюють в фабриках і на фармах, і єли б кожний з тих працюючих взяв на себе обов'язок одіти одну нагу людину, то все населення голодуючої місцевости було б одіте [...]

№ 167

Оголошення про збірку канадського У.Ч.Х. на потреби українського населення Західної України і втікачів з під-совітської України

«Канадійський Ранок». 20 грудня 1921
Уривки.

НА ПОМІЧ РІДНІЙ ЗЕМЛІ!

**Головна Збірка Датків в Часі від 15-го Грудня 1921
до 15-го Лютого 1922**

До Українців Канади!

Часописі, листи і подорожні зі Старого Краю приносять постійно тривожні вісти про страшну недолю, яку переживає українське населення Східної Галичини і Буковини — про горе, серед якого живуть українські втікачі поза границею Рідного Краю: на Чехословаччині, на Прикарпаттю, в Австрії, в Югославії, Німеччині, Франції, — розбиті, розпорошені по цілій Європі, бо з вітчизни вигнали їх розбій і неволя. Крик о поміч врзується в наші вуха і біль протинає наше серце.

Крик о поміч врзується в наші вуха і біль протинає наше серце.

ЦЕЙ РІК РОЗЧАРУВАВ НАС СВОЇМИ НЕДОБОРАМИ — ОДНАК МИМО ТОГО НАША СУДЬБА СТО РАЗ КРАЩА ВІД СУДЬБИ НАШИХ БРАТІВ В ЄВРОПІ.

Кожний з нас міг би відложити **ОДНОГО ДОЛЯРА** на старий край. Нас в Канаді є 350,000. Наколи від кожної душі прийшов би один доляр — ми малиби 350,000 долярів і прийшлиби широ в поміч Рідній Землі.

**УКРАЇНСЬКИЙ ЧЕРВОНІЙ ХРЕСТ НЕ ВЗИВАЄ ОДНАК КАНАДУ,
ЩОБИ ЗЛОЖИЛА ПІД ЦЮ ПОРУ ТАКУ СУМУ, АЛЕ**

**РОЗПИСУЄ ЗАГАЛЬНУ ЗБІРКУ, ЯКА МАЄ З ЦІЛОЇ КАНАДИ ПРИНЕСТИ
ДЕЩО БІЛЬШЕ ЯК СЕМУ ЧАСТЬ ЗГАДАНОЇ СУМИ, ЦЕ Є \$ 54,000.00.**

ПОСТІЙНОЇ ОПІКИ ПОТРЕБУЄ 100,000 СІРІТ. ПОЗА ГРАНИЦЯМИ НАШОГО РІДНОГО КРАЮ СКИТАЄТЬСЯ НА ЧУЖИНІ ОКОЛО 25,000 ВИГНАНЦІВ. НЕГАЙНА ПОМІЧ ПОТРІБНА 5,000 ВОЄННИМ ВДОВАМ. ПОНАД 5,000 ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІЖІ НЕ МАЄ ТЕПЛОГО ОДЯГУ Й ОБУВИ. ОКОЛО 3,000 УКРАЇНСЬКИХ СЛУЖБОВИКІВ НЕ ПРИНЯТІ ДО СЛУЖБИ І НЕ МАЮТЬ ЗАРОБІТКУ, А БЛИЗЬКО 3,000 ВОЄННИХ НЕМІЧНИКІВ ПОТРЕБУЮТЬ ОДЯГУ, ХАРЧУ, ШТУЧНИХ НІГ І РУК ТА ЛІКАРСЬКОЇ ОПІКИ. ОКОЛО 3,000 УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ПЕРЕБУВАЄ В ПОЛЬСЬКИХ ВЯЗНИЦЯХ ЯК ПОЛОНЕНІ ІНТЕРНОВАНІ І ВЯЗНІ. СОТКИ ТИСЯЧ СІЛЬСЬКОГО ТА МІСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ЖИВЕ В КРАЙНІЙ НУЖДІ.

[...]

Всі допоможіть!

[...]

The Ukrainian Red Cross Association of Canada
BOX 3621 WINNIPEG CANADA

№ 168

Ц.К. К.П.(б.)У. ршило провести 13 грудня недільник збирання допомоги голодуючим Поволжя і неврожайних місцевостей України.

«Українські Робітничі Вісти». 21 грудня 1921

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ НЕДІЛЬНИК ДОПОМОГИ ГОЛОДУЮЧИМ

З метою збільшення допомоги голодуючому населенню Приволжя і неврожайних місцевостей України, притягнення до боротьби з голодом всіх членів партії та широких мас, пояснення тих заходів, які переведено і намічено Радянською Владою і комуністичною партією, і завдань, які стоять перед всіма працюючими Радянської Республіки урожайних місцевостей, Ц.К. К.П.(б.)У ухвалив устроїти 13 грудня Всеукраїнський Недільник допомоги голодуючим.

Підчас проведення недільника особливу увагу буде звернено на виконання таких завдань:

- а) оборудованє та ремонт дитячих будинків і їдалень, забезпеченє їх всім потрібним, підготовка для прийому і розміщення дітей з голодних місцевостей,
- б) прискоренє перекидки голодуючих, особливо дітей, і поліпшення побуту в дорозі;
- в) прискоренє перекидки продовольчих, матеріяльних та інших грузів, що надсилають ся до голодуючих місцевостей;
- г) прискоренє обмолоту хліба і виконанє продподатку, що йде на постачанє голодуючих
- д) пошиття одягу та взутя.
- е) збір та перешиванє одягу для голодуючих.

Визнано також бажаним перевести збірку річий, продуктів, гроший на користь голодуючих.

№ 169

Америка дасть \$20 мільйонів для голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти». 21 грудня 1921
Уривки.

АМЕРИКАНСЬКИЙ КОНГРЕС УХВАЛИВ ВЖЕ 20 МІЛІОНІВ ДОЛ. ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ В РОСІЇ

ВАШІНГТОН, 16 грудня. — На вчорашнім засіданю палати послів члени комісії для фінансових справ, конгресмени Кемпбел і Кантлер, поставили внесок в справі признання допомоги в сумі \$20,000,000 на закупно харчів і насіння для голодуючих в Совітській Росії. [...]

В дебаті над внеском брав участь також соціялістичний конгресмен М. Лондон з Нью Йорку, який доказував, що пропонована підмога голодуючим в Совітській Росії в сумі 20 мільйонів доларів є спокутованєм лише малої частини гріхів, довершених правительством Злучених Держав супроти Росії.

Підчас голосування 237 конгресменів заявило ся за внеском, 54 було проти. В понеділок внесок буде предложений в сенаті, так що в слідуючім тижні він стане правосильним. [...]

№ 170

Поліція в Нью Йорку арештувала за шахрайство з грішми, призначеними на рятунок голодуючих у Росії.

«Канадійський Українець» 21 грудня 1921

ДЕ ДІВАЮТЬСЯ ГРОШІ, ПРИЗНАЧЕНІ НА РАТУНОК ГОЛОДУЮЧОЇ РОСІЇ

Голова «Рошієн-Юкраїєн Реліф Коміті» арештований.

НЮ ЙОРК, 13 грудня. — «Америка» доносить: В суботу ньюйоркська поліція арештувала якогось Чарлса Ф. Клайна під закидом ошуства. Його бюро носило шумну назву «Рошієн-Юкраїєн Реліф» і находилося під числом 505 Ленокс Еве-ню в Нью Йорку.

Цей Жидок розсилав численні циркулярі, в яких заявив, що судія Росальський, Самійло Унтермаєр, Люїс Маршал, Оскар Стравс і численні інші визначні особистости є членами-основателями цього ратункового комітету, який має нести поміч голодуючим в Росії і на Україні. Показалося, що ні такого комітету не було, ні ніхто з цих людей, яких імена вчислені в циркулярі, не думав такого комітету закладати. По просту це було тільки звичайне большевицьке ошуканство в цілі натягнення людей.

Поліція викрила це зовсім припадково. Через помилку почта доручила кілька листів з чеками на кілька сот долярів місто бюрови, одному лікарєви під числом 242 Вест 38-ма вулиця. Цей, перечитавши відозви і побачивши чеки, сейчас віддав їх поліції.

Детективи арештували Кляйна в товаристві одної жінки в суботу, коли він виходив з театру. Імя цієї жінки поліція держить в тайні. В поліції запевнено, що Кляйн відсиджував вже кару в Сінг Сінг а так само і в стейті Пенсильвенія за ошуство і крадіж.

Ось такими «шляхотними» оказами можуть повеличатися большевики і їх органи в Америці.

№ 171

У.Ч.Х. в Канаді бажає зібрати \$54 000.00 для Західної України.

«Канадійський Українець» 21 грудня 1921
Уривки:

ВКАЗІВКИ ДО ЗБІРКИ «НА ПОМІЧ РІДНІЙ ЗЕМЛІ»

В ЧАСІ ВІД 15 XII 1921 ДО 15 II 1922

Український Червоний Хрест в Канаді розписує на час двох місяців, се є від 15 грудня 1921 до 15 грудня 1922, головну збірку датків і просить всіх Українців в Канаді, приступити зараз до діла, щоб збірка осягнула суму найменше 54,000 долярів.

Сотки тисячів Українського народу в ріднім краю, десятки тисячів на вигнанню потребують помочі. [...]

17. ЦІЛЬ ЗБІРКИ НА ПОМІЧ РІДНІЙ ЗЕМЛІ Є: ЗІБРАТИ 54,000 ДОЛЯРІВ. Це є около 15 1/2 центів від одної душі на 350,000 Українців в Канаді.

Ся сума грошей розділена:

Бритійська Колумбія	\$2,000	Альберта	10,000
Саскачеван	17,000	Манітоба	14,000
Онтеріо	5,000	Квібек	4,000
Новий Брунсвік, Нова Скоція, Острів принца Едварда			<u>1,000</u>
		Разом	54,000

[...]

Вініпег, 27 XI 1921:

Український Червоний Хрест в Канаді

UKRAINIAN RED CROSS
BOX 3621
WINNIPEG, MAN.

№ 172

Оголошення про концерт в користь голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти». 24 грудня 1921

КОНЦЕРТ!

КОНЦЕРТ!

Український Жіночий Відділ Комітету Помочі Голодуючим
в Східній Росії

----- устроює -----

В НЕДІЛЮ, ДНЯ 25 ГРУДНЯ, В 8 ГОД. ВЕЧОРА
в Українськiм Робітничiм Домі

КОНЦЕРТ.

В програму входять співи, деклямації, гра на мандолінах і т. п.
Весь дохід призначений для голодуючих Приволжя.

№ 173

Рекляма Канадського комітету допомоги голодуючим; знімок дітей Поволжя.

«Українські Робітничі Вісти». 24 грудня 1921

ЖЕРТВИ ГОЛОДУ ЖДУТЬ НА ВАШУ ПОМІЧІ

[Рекляма Канадського комітету допомоги голодуючим в Східній Росії (Canadian Famine Relief Committee For the Drought Stricken in Soviet Russia) про можливість

*посилок для голодуючих в Приволзі. В рекламі перший раз подано знімок п'я-
тьох голодуючих дітей з Приволжа. — Р.С.]*

№ 174

*Повідомлення про доповідь представника Червоного
Хреста сов. Росії про ситуацію в Росії*

«Канадійський Українець». 28 грудня 1921

ЦІКАВИЙ ВІДЧИТ ПРО СОВІТСЬКУ РОСІЮ

виголосить в четвер, 29 грудня, о 8 годині вечером
в Укр. Робітничім Домі

т. А. БРАЇЛОВСЬКИЙ

представник Червоного Хреста Сов. Росії,
котрий прибув на днях зі Злучених Держав.

Відчит буде демонстрований оригінальними афішами і світля-
ними образками, привезеними з Сов. Росії.

Крім того, будуть репродуковані промови тт. Леніна, Троцького і
других визначних радянських діячів і грамофонних плит, привезе-
них недавно з Сов. Росії.

Приходіть послухати сего відчиту і послухати бодай грамофо-
нових плит промов найбільших пролетарських революційних про-
відників нашого часу.

Дітям вступ заборонений, для дорослих вступ вільний.

№ 175

*Російський уряд створив «об'єднані органи» для
реквізиції харчових продуктів в Україні. українські
селяни вбивають збирачів і відбирають грабоване
майно.*

«Канадійський Українець». 28 грудня 1921.

УКРАЇНЬСЬКІ СЕЛЯНЕ В БОРОТЬБІ

З БОЛЬШЕВИКАМИ «ЗДЕКУТНИКАМИ»

Кореспондент російської газети «Голос Росії», А. Браїловський, пише з Гель-
сінгфору, що голодний совітський уряд Московщини всі свої зори звернув на
Україну.

На Україні непоганий врожай, алеж селяни не дають хліба. Навіть Донецька
область, така необхідна для піддержки праці залізничного транспорту, лишається
без харчів і не може відродити своєї діяльності.

«Український совнарком», побоюючись селянських повстань, покладався на автономію України, яка не дає права центральній совітській владі реквірувати на Україні хліба. Але «вцик» (Всеросійський Центральний Исполнительний Комітет) негайно утворив «об'єднаний орган» з поширенням його влади на українські хлібні засоби.

Карні загани вступили на Україну для збору хліба, який дають їм селяне «з радістю».

Йде справжня війна між населенням і владою. На Україні та на Дону селяне і козаки повстають. Повстанці вбивають зборщиків податку; забирають реквірований хліб; руйнують залізниці.

№ 176

На Київщині зібрано понад 10 мільйонів пудів збіжжя та інших сільських продуктів на державний податок.

«Українські Робітничі Вісти». 28 грудня 1921

ВИКОНАНЄ ПРОДПОДАТКУ НА КИЇВЩИНІ

КИЇВ. — До сього часу на Київщині зібрано продподатку хлібом — 10,249,000 пудів, картоплі — 500,000 пуд., фуражу — 1,000,000 пуд., мяса — 18,250 пуд., дрібного скоту — 2,664 штук, свиней — 200 штук.

№ 177

В Україні продовжують боротьбу з голодом над Волгою

«Українські Робітничі Вісти». 28 грудня 1921

БОРОТЬБА З ГОЛОДОМ

КИЇВ. — Губерніяльний кооперативний союз асигнував 40 мільйонів на організацію і утриманє будинку для голодуючих дітей з Приволжя.

№ 178

Одеський порт відживає: економічний підйом на Миколаївщині.

«Українські Робітничі Вісти». 28 грудня 1921
Уривок

ЕКОНОМІЧНЕ ЖИТЄ УКРАЇНИ

ОДЕСА. — В одеськім порті починаєть ся житє. Майже щоденно в одеську пристань прибувають товаро-пасажи́рські пароплави далекого плавання, а також

із портів кримсько-кавказької лінії. Одночасно помічається великий вплив парусників з дніпро-бугського лиману з рибою і дровами.

Одеський міський газовий завод віддано заграничним підприємцям в концесію. [...]

МИКОЛАЇВ — На Миколаївщині в сей рік засіяно озимої площі 410 тисяч десятин. Ся цифра перебільшає торічний засів на 50 тисяч десятин.

В губернії почав ся великий економічний підйом.

№ 179

В.У.Ц.В.К. встановив державну допомогу неврожайним губерніям України.

«Українські Робітничі Вісти». 31 грудня 1921.
Уривок.

ЕКОНОМІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ УКРАЇНИ

[...] Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет встановив державну допомогу неврожайним губерніям України в 6,000,000 [пуд.] хліба. Для цієї мети асигновано 75,000,000,000 руб[лів], а також 2,000,000 пуд. хліба для продажу селянам. В грудні для голодуючих губерній України буде перевезено 2,100,000 пуд хліба.

Українська Економічна Рада з метою допомоги селянам неврожайних губерній визнала необхідним організувати в тих губерніях громадські роботи по відновленю сільського господарства. Утворена Комісія, якій доручено розробити плян громадських робіт, а також назначити спосіб утвореня потрібного для тої мети матеріального фонду. [...]

№ 180

В.У.Ц.В.К. визнав юридично існування У.Ч.Х. з великими правами і автономією: в Донбасі великий вплив російських робітників.

«Українські Робітничі Вісти». 31 грудня 1921.
Уривок.

НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

В.У.Ц.В.К. затвердив положенє про діяльність Українського Червоного Хреста. Він визнаний юридичною особою зі всіма вибігаючими з сього правовими наслідками. Всі установи і майно Червоного Хреста користують ся всіма пільгами і охороною, встановленими принціпами міжнародного права. Зокрема, майно не може бути реквізовано чи конфісковано инакше як по суду. Червоному Хрестови надано право закордонних зносин з додержанєм існуючих в Республіці правил. Внутрішня праця Червоного Хреста не підлягає контролю робітничо-селянської інспекції. Червоному Хрестови для виконання покладених для него завдань надається ряд прав з метою найкращих умов для його діяльності.

[...]

В Донбас направляють ся з Великої Росії велика кількість чорноробочих і кваліфікованих робітників. Через відділ учота розподілу сили Уповнаркомпраці пройшло сими днями із Златоуста 389 кваліфікованих робітників спеціалістів. З Росії очікуєть ся ще понад 12,000 чорноробочих.

№ 181

Комітет у Велланд. Онт., зібрав \$92 10 на голодуючих над Волгою.

«Українські Робітничі Вісти». 31 грудня 1921

НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ ПРИВОЛЖА

Веландський комітет помочі голодуючим Приволжа зібрав до сеї пори сліду ючу суму на сю ціль:

Жертви зібрані на ресітові книжочки виносять \$65,50, а підчас святкованя четвертої річниці вплинуло \$26.60. Разом зібрано \$92.10, з чого \$90.00 вислано на руки комітету до Вінніпегу. Решта \$2.10 остає на руках веландського комітету.

З товариським привітом,

С. Капітан.

№ 182

Представник АРА про голод в Росії і гучне життя большевицьких лідерів

«Канадійський Українець». 4 січня 1922

ЧЕРВОНІ БЕНКЕТУЮТЬ, КОЛИ НАСЕЛЕННЯ ГИНЕ З ГОЛОДУ

НЮ ЙОРК. — Карло Е. Флет, представник американської ратункової адміністрації в окрузі Пугачові, каже, що комуністи в Москві і Петрограді живуть в великих достатках і пирують, а в околицях, діткнених голодом, стоять купи мертвих дітей і навіть нема кому їх закопати, бо часу, рук і сили не достає.

№ 183

Америка купує за \$20.000.000 харчів для голодуючих у Росії; АРА годує вже 1.000.000 дітей в Росії

«Українські Робітничі Вісти». 4 січня 1922.

«Канадійський Українець». 4 січня 1922

Уривки.

ЗАКУПНО ЗБІЖА ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ В РОСІЇ

ВАШІНГТОН, 22 грудня. — Завтра зачнеть ся закупно американського збіжа для навішеного голодом населеня Росії за тих 20 мільонів долярів, які ухвалено

в конгресі на ту ціль. Законодатну акцію в тій справі довершено в конгресі сьогодні.

Секретар торгівлі Гувер, як голова Американської Адміністрації Помочі, сповіщає, що збіже зачне відходити до Росії за вісім або десять днів. Всі товари будуть закуплені в Америці і відставлені на американських кораблях. Кошта перевозу залізницею від води до Росії буде поносити правдоподібно совітське правительство.

«[...] Американська Адміністрація Помочі має тепер в Росії около 1,000 харчевих стацій, в яких прокормлює близько 1,000,000 дітей. Ті стації будуть швидко розширені і уряджені для прохарчунку дорослих.»

№ 184

Договір совітських республік з Австрією

«Українські Робітничі Вісти». 4 січня 1922
Уривки.

ДОГОВІР УКРАЇНИ І РОСІЇ З АВСТРІЄЮ

Правительство Української Соціалістичної Радянської Республіки, репрезентоване **Михайлом Левицьким**,

Правительство Російської Соціалістичної Федеративної Совітської Республіки, репрезентоване **Мячеславом Бронським-Варшавським**,

і Правительство Австрійської Республіки, репрезентоване **президентом міністрів Шобером**, —

руководячися бажанєм служити справі мира між Україною і Росією а Австрією і взаїмним змаганєм сприяти обопільному розвиткові згаданих країв, заключають слїдуючу тимчасову угоду:

Артикул I.

[...]

Представництва Української Соціалістичної Радянської Республіки і Російської Соціалістичної Федеративної Совітської Республіки в Австрії уважають ся одинокими представництвами української і російської держав в Австрії

[...]

Виготовлено в трьох оригіналах.

Відень, 7 грудня 1921.

Бронський-Варшавський,

М. Левицький,

Шобер.

№ 185

Організація і діяльність совітського У Ч Х.. головна управа в Харкові, філія в Києві. новий голова Іванів. 40 харчових пунктів для дітей. в Польщі і Німеччині немає уповноважених совітського У Ч Х

«Українські Робітничі Вісти». 4 січня 1922

УКР. ЧЕРВОНИЙ ХРЕСТ

Представництво Українського Червоного Хреста в Чехословаччині, щоби з'ясувати сучасний стан головної управи Українського Червоного Хреста на Україні, подає слідує:

Щодо сучасного стану головної управи, то вона стоїть так:

Декретом В.У.Ц.В.К. статут головної управи Українського Червоного Хреста, як члена Міжнародного Червоного Хреста, визнаний непорушеним. Для поліпшення зв'язку Українського Червоного Хреста з населенням і для допомоги його праці, в головну управу введені представники громадського характеру організації (Профспілок та Комітетів незаможних селян); при чому на загальних зборах усіх представників, згідно з статутом Українхреста, головна управа була перевибрана в слідуєчому складі: голова управи Іванів Андрій Васильович, заст. голови Лінніченко Плятон Константинович, члени управи: Холодний Ілля Іванович, Дешевів Константин Михайлович та Златківський Давид Григорович.

Напря́м діяльності товариства Українського Червоного Хреста залишився таким самим, як був на протязі трох років, себто аполітична гуманітарна допомога населенню України.

Головна управа зараз місти́ться в Харкові, а в Києві є її філія для Правобере́жа. Зараз головна управа організує широку допомогу голодуючому населенню України та Росії, при чому її діяльність в сьому напрямку головним чином провадиться на території самої України. Головна управа весь час без перерви володіє своїм майном, при чому майно се в її безумовному розпорядженню знаходиться і зараз. Так само і капітали Українхреста ніким не конфісковані.

Щодо установ Українхреста, то частина їх залишилася в його розпорядженню, а частина передана урядовим органам охорони здоров'я для найбільш доцільного використання. Зараз Українхрест має в своєму розпорядженню декілька інститутів медико-санітарного характеру; при чому в цьому відношенню діяльність його розвивається в бік боротьби з туберкульозом, яка охопила великі шари дитячого і дорослого населення. Крім сього, Українхрест зараз улаштовує на території України 40 харчевих пунктів для голодуючих дітей, як і місцевого населення, так і втікачів з голодових губерній. В установах Українхреста мається в дитячих кваліфікованих сенаторіях біля дві тисячі сухотних хорих, які, не вважаючи на важкий загальний економічний стан, користуються всіми можливими засобами лічення і догляду. Крім згаданого, Українхрест зараз організує цілий ряд медико-санітарних установ промислового типу, що дасть можливість постачати населення деякими примітивними речами санітарій та гігієни. Як і раніш, так і зараз головна управа Українського Червоного Хреста, як національне товариство, прагне до сього, щоби ввійти в місію Міжнародних Червоних Хрестів, при чому в сьому напрямі нею вживалися і вживаються всі можливі заходи. На жаль, міжнародна ситуація до сього часу не давала можливості тісного та постійного зв'язку з Комітетом Міжнародного Червоного Хреста, але зараз вона покладає великі надії на ті симпатії та почуття, які завжди знаходив Українхрест з боку Міжнародного Комітету Червоного Хреста.

Необхідно завважити, що ніяких перешкод з боку уряду У.С.Р.Р. для приїзду на Україну представників Міжнародного Червоного Хреста для аполітичної червонохрестної роботи немає, про що було післано повідомлення згаданому Комітетові.

Що торкається закордонних представництв, то головною управою Українхреста були післані телеграми:

«Берлін, головна управа Німецького Червоного Хреста. Головна управа Українського Червоного Хреста повідомляє, що вона не має в Берліні ніяких представників. Такі мають у короткому часі прибути до Німеччини як уповноважені

представники Українхреста, а всі теперішні мандати на Німеччину вважати недійсними.»

Друге повідомленє післав Український Червоний Хрест і в Польщу такого змісту:

«На території Польської Републики нема ніяких представників Українського Червоного Хреста і що такі будуть установлені з прибутєм нашого уповноваженого представника.»

Таким чином ні в Німеччині, ні в Польщі ніхто не має права виступати від імени Українського Червоного Хреста.

Уповноважений Представник Українського Червоного Хреста в Чехословаччині:

М. Левицький.

№ 186

За неповним переписом. в 1920 р. населення України становило 27,078,210.

«Українські Робітничі Вісти». 7 січня 1922

«Український Голос». 11 січня 1922.

«Канадійський Фармер». 12 січня 1922

ЧИСЛО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

В 1920 році центральне статистичне управліне України почало працю над переписом населення на Україні. Перепис закінчено в листопаді сего року. Числа не всюди точні. По тих губерніях, де йшла світова війна, перепис почався при кінці 1920 р., а навіть початком 1921 року. На підставі зібраних дат, на Україні живе: по містах 4,796,010 осіб, а по селах 22,281,200 осіб. Загалом населення на Радянській Україні виносить 27,078,210 осіб. Найбільше населення має Одеса — 434,857 осіб, Київ 375,737, Харків 270,934, Катеринослав 164,288, Миколаїв 108,777, Полтава 41,608, Кременчуг 66,403, Запороже (Александровск) 49,732, Вінниця 37,963, Чернигів 30,190, Бахмут 23,605 осіб.

№ 187

Донецькі власті хочуть міняти вугілля за кордоном за хліб; з Одеси буде експортоване дерево: голод в Одещині не менший надволзького

«Українські Робітничі Вісти». 7 січня 1922

Уривки.

НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Торговельні представництва за границею.

[...]

Донецька Губекономнарада, маючи великі запаси вугля в копальнях, порушила перед Українською Економічною Нарадою питанє про дозвіл вивозити вуголь за кордон для обміну на хліб.

Заготовлений в Одесі лісоекспортний фонд буде експортуватись головним чином в Англію та Італію.

Перша партія висилаєть ся в середині лютого 1922 року.

На протязі майбутного року передбачаєть ся побільшити вивіз до розмірів довоєнного часу.

Голод в Одеському повіті не менший Надволжа. Помічаєть ся масовий відход з сіл, самогубство цілих родин на ґрунті голоду і поголовний падіж скоти-ни. Губекономнарада видала Райсоюзу позику в 600 мільонів рублів для купівлі харчів голодуючим.

№ 188

3 п'яти відділів новоствореної Робітничої партії Канади український має найбільше членів

«Українські Робітничі Вісти». 7 січня 1922
Уривки.

РОБІТНИЧА ПАРТІЯ КАНАДИ В ВІННІПЕГУ

Дотепер сформовано 5 відділів Робітничої Партії Канади: англійський, український, жидівський, німецький і російський.

Робота по організованню відділів Робітничої Партії Канади йде в Вінніпегу як найліпше. Дотепер зорганізовано вже 5 відділів: [...] До англійського відділу належить около 70 членів, до українського — поверх 100 членів, до жидівського — около 30 членів, до німецького — поверх 15 членів і до російського около 15 членів. [...]

№ 189

Повідомлення про концерт і забаву на користь голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти». 7 січня 1922

ПОВІДОМЛЕНЄ

Жіночий Відділ Комітету Помочі Голодуючим в Совітській Росії влаштує в неділю, 8 січня о 8 год. вечером, в Ліберті Темпл (при розі вулиць Прічард і Салтер) Концерт і Забаву. Колекта збираєть ся при дверях. Чистий прихід з забави призначений в користь голодуючим. Приходіть самі і кличте своїх знакомих.

Бінська, секр.

№ 190

Большевицька газета повідомляє, що голод в Одесі такий як над Волгою. але податки з Одещини далі беруть.

«Канадійський Ранок». 10 січня 1922

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

Берлін, 12 грудня. — Тутешній большевицький «Новий Мір» під датою з дев'ятого грудня доносить з Риги:

«Після останніх відомостей розміри голоду в Одеській губернії не уступають голодови на Надволжю. Зареєстровано випадки самогубства з причини голоду».

А «Продналог» з України все таки стягають!

№ 191

Конференція в Берліні, присвячена голодові в Росії

«Українські Робітничі Вісти», 11 січня 1922

МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ

На днях розпочала ся в Берліні міжнародна робітнича конференція комітетів помочі голодуючим в Росії. В конференції бере участь 40 делегатів різних держав. З докладів вияснило ся, що в Росії голодує 10 мільонів населеня, з того 5 мільонів дітей.

№ 192

Допис очевидця про життя під терором «Ч.К.» в большевиками зруйнованій Одесі.

«Український Голос», 11 січня, 1922

ЗАВМИРАЮЧА ОДЕСА

(Оригінальна допись)

Одеса чим раз то більше набирає вигляду «мертвого города».

Мертвеччину слідно не тільки в тому, що одеська «Ч.К.» з більшим або меншим успіхом відправляє велику кількість «вільних горожан» із сеї долини плачу і горя в незнані простори нірвани і тим побільшили число туземних мерців — але її слідно дійсно на кожному кроці і у всякій области суспільного життя.

Вже зверхній вигляд колись прегарного, цвітучого портового міста зі світовою славою — можна сказати другої столиці Великої України — робить своєю фактичною повною руїною страшно пригнобляюче вражінє.

Поминаю, що Одеса стоїть цілковито обідрана з цвітників та травників, — а то і дерева в деяких парках повирубубано буквально до послідного пня; те саме дієть ся і по богатях вулицях — а по тих вулицях, де дерева ще не зовсім вищені — ріднуть вони з дня на день так, що і їхній кінець недалекий.

Дуже впадає у вічі надзвичайно велика кількість розвалених приватніх (вибачайте: се слово я сказав з давної привички, бо тепер всьо «націоналізоване») і публичних будинків та заводів.

Хтось може сказати: — Воно инакше й бути не може. Скількиж боїв за весь час було в Одесі. Скількиж разів переходив сей город з рук «петлюрівських» в руки, червоних, і «чорних», і «білих», і Німців, і Французів та Греків і знову

«червоних» і Бог там вже знає в які ще руки... Отже, в тих «переходових» часах і зробила ся там руїна.

Так би воно здавало ся. Однак на ділі справа маєть ся зовсім на так. Ті «переходові» часи, так багаті в кров і людські жертви — розмірно принесли в самих буділях дуже мало шкоди. Десь там кулями продіравлено декілька шиб, десь там з машинового кріса оббито виправу на стінах, а вже дуже рідко можна подибати шкоди, спричинені гарматнім вогнем, — і то, коли які і є — то розмірно невеликі. От десь відбито кусень рога в якій каменниці, або куля вилупала зі стіни декілька цегол, а рідко коли пробила стіну наскрізь (яку очевидно властитель в своєму часі негайно замурував і загладив) — от і все.

Руїна міста, про яку я отсе згадую, має зовсім інший характер і зовсім инакшу причину. **Руїна ся спричинена режимом большевиків** і повстала не в тих «переходових», хвилях, а в часі зовсім вже правильного комуністичного «урядованя» і чим дальше, тим та руїна збільшуєть ся прискореним темпом. Щоб не бути голосним — наведу поясненя і докази.

Большевики, занявши місто, **знесли право власности**, а в слід за тим «буржуїв» виселили з їх власних чи винаймуваних помешкань, не дозволяючи з собою взяти не тільки хатньої обстанови, а то часто й постелі, убраня та посуду. Ті помешканя заняли дуже численні большевицькі установи, комітети, клуби, військові частини і т. п. — много помешкань переіменовано на в'язниці (бо існуючі не вистарчали), в многих заведено т. зв. «комунальні общежитія», а в прочі впроваджено різних голодранців — міське шумовинє, — бо правдивий працюючий пролетаріят, **дійсні кваліфіковані робітники** помимо шаленої агітації а навіть спроб насильного переселюваня — ніяк **не хотіли** переходити на мешканє до тих «буржуйських» домів.

За дуже короткий час сей новий правдиво комуністичний порядок — як можна було того сподівати ся — видав «прегарні» овочі. Помешканя стали пустіти, а тимчасом можна було побачити на базарах хатню обстанову, посуду, постелі і взагалі всякі річи, що їх бувші властители покинули були в своїх давних помешканях...

Коли теж «націоналізовано» рухоме майно, прийшла скоро черга і на майно нерухоме. В слід за тим з разу викроювано шиби з вікон, які продавано за дорогі гроші, відтак прийшла черга на рами, двері, підлогу, а в кінці кришу, стелю і т. и. І так поволи остали голі мури і на ніщо не придатне зелізе... Жертвою такої «націоналізації» впали і бувші приватні дома і величезні гостинниці (н. пр. Кримська гостинниця в самому середмістю) і казарми... Забрано все, що було з дерева і пригідне на опал — тай вивезено або винесено на товчок (базар) на продаж.

Крім сеї «приватної ініціативи» — розбирано будівлі зовсім офіційально на приказ большевицького уряду — на опалюванє величезних помешкань різних «Чрезвычайних Комісій» (які маєть ся майже на кожній вулиці, а на деяких і по кілька), большевицьких комісарів, воєнкомів, політкомів, воєнруків, «ответственных» комуністичних діячів і діячок і т. д. і т. д., між тим коли шпиталі і школи, діточі садки і т. п. не діставали ніякого опалу... Таким чином на кожній вулиці найдеть ся декілька в той спосіб розібраних домів, а деякі вулиці (н. пр. найгарнійша колись вулиця «Французський Бульвар» із пречудовими віллями) цілковито знищені.

Майже всі фабрики і заводи або спалені чи розібрані, або в нечинному стані. Нищенє доконано по більшій часи також за большевицької господарки. Н. пр. згорів «на Пересипі» величезний шкіряний завод. Слідство виказало, що там комуністичні «шишки» (ті люди, що стоять у владі) систематично розкрадали шкіру, а опісля, коли вже доволі забогатіли, пустили завод з димом, щоб таким чином заховати у воду кінці своєї злочинної роботи. В той спосіб погоріли млини,

завод рільничих машин, склади і магазини. Богато фабрик розібрано і части складові порозпродувано.

Ні одна електрична в Одесі не працює, водопроводи рідко коли функціонують і то вода доходить тільки до низше положених окраїн міста; — самеж місто страдає без води. Приходить ся воду носити 5 — 8 кілометрів далеко. Річ природна — треба ставляти ся в «очеред», яка часом довга і на 2 кілометри, та заки прийде черга взяти зо 2 ведра води — то мине пів дня, коли не більше. В місті спекулянти возять воду бочками і продають одно ведро води від 500 до 2000 рублів, відповідно до того, чи більша чи менша недостача води в місті. Склянка води коштує 100 до 300 рублів. Буває — раз або два рази в місяць пустять воду аж до міста. Сю виімково велику подію оголошуєть ся наперед в часописях в рубриці «день води» і означаєть ся там точно, від котрої до котрої години буде вода. Звичайно «день води» триває дві години. За той час населенє нервово стараєть ся як найбільше «наловити води» в ріжні бочки та посуду.

В звязку з тим, що електричні не працюють, Одеса ночью потапає в п'їтьмі. Свічок нема; а як де і можна би дістати, то коштують такі шалені гроші, що взагалі неможна докупити ся. В виду того Одеса вертає до первобутнього стану освітлюваня: нафтаними «фітюлками» т. зв. «жидиками» або «бензинками»... Сірників також немає або дуже дорогі, — отже населенє послугуєть ся звичайно ... кременєм і кресалом.

Комуністичні методи витворили в Одесі такі неімовірні відносини, що населенє стало бояти ся електричного світла, зовсім собі його не бажало, — а наколи воно появляло ся в якій часті міста, то із відтам з острахом тікало тудя, де електричного світла не було.

Електричне світло появляло ся іменно тільки на розпорядженя «Ч.К.» в ціли лекшого робленя «обісків» — ловленя красноармейських, трудових і иншого рода дезертирів, — та забираня т. зв. «ізлишків». До переводженя сих державних задач має «Ч. К.», кромі величезного числа комісарів і комісарок — також цілу хмару явних і тайних агентів, а кромі того ще й окрему армію «Чрезвычайної Комісії». При появі електричного світла в якімсь кварталі обступають щільно той квартал, перешуковують як найточнійше не тільки всі помешканя, але також стрихи (чердаки), пивниці (погреби), комірки і т. п. Провірюєть ся у всіх мешканців документи і паспорти, при чому арештують кожного, у кого, на їхню думку — документи не зовсім в порядку або хто чим небудь видаєть ся підозрілим комусь із провірюючих органів. — Населенє навчене гірким досвідом — хто тільки може — тікає, щоб не стикати ся із функціонерами Ч.К. («чекістами»).

Забиранє «злишків» (т. зв. «мирное возстаніє») є звичайною собі грабж'ю і населенє здане на ласку і неласку поодиноких функціонарів. Буває — правда дуже рідко — що деякий «комісар» не так то дуже безоглядно переведе свою функцію. Та на тому не кінець. Після того приходить провірка одна, друга і третя, зривають підлоги, розвалюють груби, розбирають мури, копають в «підозрілих» місцях і всюда шукають «ізлишків». Буває, що заберуть всьо, почавши від хатньої обстанови і одежі а скінчивши на ложках та вилках. Забиранє «ізлишків» рідко коли переводить ся днем, а звичайно цілими ночами — по більшій часті при електричному освітленю — аж до рана. — Тому то населенє так навчило ся боятись електричного світла... — Навіть в тому часі, як народний комісар війни Троцкий приїздив до Одеси для огляненя румунського фронту — в Одесі не було ані води, ані світла. Однак у председателя Ч.К. тов. Дайтша, куда заїхав тов. Троцкий, аж капало від світла; а води не треба було, бо кримські шампанські і ріжні вина, лікери та інші напитки лили ся потоками... На се-ж вони... «пролетарі», а не якітам «буржуї»!

В большевицькій Одесі тільки чекісти і ті, що при постачаню, живуть собі гарно; розкішно: — проче населенє буквально примирає з голоду і то без обляду на се, чи хто находить ся в радянській службі, чи ні.

Краще живеть ся тому, хто не стоїть в радянській службі, а має ініціативу та дар до спекуляції. У кого тих здібностей не має, той страшно бідує, а буває фактично з голоду гине.

Бо щож дає нині радянська служба (в школі, адміністрації у фабриці і т. п.)? Служачі дістають 2,000 до 15,000 рублів місячно, відповідно до «ставки», між тим на денне прожитє треба що найменше 30,000 рублів для одної особи. Раньше давали пайки (20 до 40 декаграмів чорного хліба, і то не кожного дня, кілька дкг. муки або пшона чи ячмінних круп; зо 2 дкг олію та пів фунта до 2 ф. мяса на місяць), опісля стали давати оден або два рази на тиждень тільки хліба, а тепер взагалі перестали видавати всякі пайки...

І кожний, хото що має, несе на базар. В Одесі кільканайцять більших або менших базарів, а всюди людий тьма-тьменна! Кожний має щось на продаж, а покупців мало... Ціле жите Одеси тільки на базарі. Там плентають ся голодні «безробочі», там і жінки та діти витягають руки за куском хліба, бо вже «по три дні нічого в роті не мали», там і зголоджений інтелігент із запалими щоками та мутними очима жде на якомусь углі — «а може Бог надішле яку милосердну душу»...

Коли глянеш на ту непроглядну зденеровану крикливу товпу на базарі, то набираєш вражіня, що сей галасливий неприродний рух — то послідні суспільні судороги завмираючого міста — се послідний відрух для ратованя фізичного жита, — се послідня спроба перед агонією неминучої смерти...

Бувають сім'ї, що винесли на базар послідний мебель з хати, продали послідню сорочку і в мішках валяють ся на полу. А щож далі? Їсти-ж треба що днини, — а прийде зима, прикрити грішне тіло, треба щось зварити... Заробітків немає ніяких, продукція впала низше можливости, — одним словом, виглядів на поліпшенє сеї безвидіхної ситуації не має ніякої.

Порядок удержуєть ся з трудом кулеметами, насильством і нечуваним терором не так проти «буржуазії», якої фактично вже не має, як проти самого робітництва, яке чи не найбільш страдає під большевицьким режімом. — Найменші спроби протесту, не говорячи вже страйку — здавлюєть ся в драконський спосіб арештами і розстрілами.

Чи такий режім «без сентиментів» здержить послідний крах, перед яким стоїть завмираюча Одеса та на який час — покаже недалека будучність.

Покищо колись цвітучий город Одеса — тепер в стадії «морітурі», а має стат смерти такий великий і сильний, що перед ним збліднуть всякі «чрезвычайки» з їхніми насильствами і терором...

Іван Герасимович.

Замітка: — Автор сеї статі тільки з початком грудня вернув з України через Кавказ, Константинопіль і Трієст до Відня. На Україні перебував через чотири роки, з того довший час в Одесі, і докладно пізнав сумні відносини під гнетом московських наїздників. В Одесі він оснував був українське пресове бюро. Коли там прийшли большевики, вони припинили діяльність бюро, всіх членів бюро арештували, а декого й розстріляли (пр. Старосольського, редактора «Козацького Голосу»). Засудили були на смерть і автора, але він чудом уникнув смерти.

№ 193

Мануїльський заявив, що Україні грозить 1922 р такий голод як Росії. тяжке економічне положення в Україні

«Канадійський Українець». 18. 25 січня 1922)

«Українські Робітничі Вісти. 21 січня 1922

ГОЛОДНА УКРАЇНА

ПРАГА: — На 6-тій конференції «комуністичної партії (большевиків) України» в Харкові заявив комісар хліборобства Мануїльський, що Україні грозить в 1922 році голод, так само як Надволжанській області на Московщині, коли не поробиться відповідних заходів.

В Запорозькій губернії (Катеринославщині) засіяно лише 168,000 десятин, а в Одеській губернії засіяно тільки 30 % управної рілі. Вже тепер положення на Україні дуже неважне. Наближається масове переселення горожан. В Запорозькій губернії згинуло понад 65,000 коний. Сильна послуха, яка навістила 5 губерній України, нанесла тяжку рану сільському господарству на кілька літ.

№ 194

Створений 4 вересня. жіночий комітет допомоги голодуючим в совітській Росії зібрав \$1 030 79

«Українські Робітничі Вісти». 18 січня 1922

**СПРАВОЗДАНЕ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЧОГО КОМІТЕТУ НЕСЕННЯ
ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВІТСЬКІЙ РОСІЇ**

Як відомо всім українським робітникам і робітницям так в Вінніпегу, як і на провінції, що в Канаді і Америці існують Комітети Несення Помочі Голодуючим в Совітській Росії.

В місті Вінніпегу завязано Центральний Комітет на західну Канаду. Тутешні українські жінки заснували Жіночий Комітет, цілю котрого є помагати збирати жертви для голодуючих. Перший мітінг Жіночого Комітету відбувся дня 4 вересня 1921 р., на яким промовляв тов. М. Попович. В своїй довшій промові згаданий товариш пояснив присутним причини того страшного голоду в Совітській Росії, як також пояснив про завдане совітської влади та про робітничий рух в Росії і на Україні. Після сього українське жіноцтво міста Вінніпегу рішило взятись енергічно до праці в користь голодуючих: устроювано концерти і забави, збирано гроші на ресітові книжки, річи на базар, який відбув ся в місяци листопаді; зібрано також около 300 ярдів полотна, з котрого пошито ріжного рода одіж, яка вже запакована і готова для висилки до Сов. Росії.

У. Ж. К. працює також для робітничої часописи «Українських Робітничих Вістей». За старанем згаданого Комітету відбула ся дня 30 листопада м. р. розігравка, з якої чистого приходу було \$642,25. Ся сума пішла на пресовий фонд «У.Р.В.». В протягу чотирох місяців нашої роботи зібрано для голодуючих в Сов. Росії \$1,030.79. Запреномеровано також нашим жіночим товариством український журнал п. н. «Робітниця».

Загальні мітінги У.Ж.К. відбувають ся кожного тижня в вівторок, о год 8.30 вечером. Всі ті, що бажали-б взяти участь в сій роботі, нехай зголосять ся до У.Р.Д. на розі ул. Прічард і Мекгрегор.

Марія Ярова, секр

Розділ Другий: ПРОДОВЖЕННЯ ГОЛОДУ І ПОЧАТОК ДОПОМОГИ ГОЛОДУЮЧИМ В УКРАЇНІ

(зима — весна 1922 р.)

№ 195

Скрутна ситуація Української Академії наук і діячів культури в Україні; просьба о поміч.

«Українські Робітничі Вісти», 18 січня 1922.
Уривки.

ПРОСЬБА О ПОМІЧ

(3 листа до редакції «Укр. Щод. Вістей».)

Дорогі Товариші з Америки!

Чотиролітна царська війна, трохлітна революція на Україні та війна з Поляками, дальше бльокада з боку антанті привели до великого господарського кризису на Україні. Держава, борючись з найконечнішими державними потребами, не має тільки грошей, щоб могла заспокоїти потреби всіх областей житя. Треба купувати машини для господарського житя, паровики, щоб наладити транспорт, поживні средства, щоб заспокоїти елементарні потреби голодуючих околиць, через те менше, або і зовсім не можна заспокоїти культурних вимагань. На Україні зукраїнізована низша, середна, а почасти і висша школа, підручників однак бракує, бо нема паперу, щоб друкувати, а також і машин друкарських. Учителів і взагалі культурних робітників не можна як слід оплатити і вони дуже терплять фізичний голод. Но більше даєть ся в знаки голод духовий. Українських книжок мало можна друкувати, а чужої літератури — так її зовсім нема, бо нема ніякого полученя з західною Европою. Вся чужа література ще довоєнна до 1914 р., потім нічого вже не приходило. Через те працю научну сей брак літератури дуже гальмує і прямо робить неможливою. Не можна над якимсь питанєм працювати, бо не знати, чи воно вже може не розвязане, дальше нові методи наукової праці, — невідомі, так що праця головно в области експериментальних наук, як медицини та натуралістики, являєть ся неможливою. А треба зауважити, що Україна являєть ся областю, де пошести, заразливих хоріб, як сипний тиф, холера, віспа, черевний тиф та поворотний, вже від трох літ в страшний спосіб десяткують населене. Всіх нових метод боротьби з ними, які дала нам війна світова, не можна примінити, бо чужої літератури на Україні нема і не знаєть ся, що в тій галузі зроблено. Українська Академія Наук — дитя революції — скупчила всі культурні сили коло себе, люди хотять працювати, та голод так духовий, як і фізичний сьому перешкаджає. [...] І для того, Товариші, Вам треба прийти з допомогою тим борцям за українську пролетарську культуру, треба розбити той хінський мур, що відділяє всі людські думки Европи від наших культурних пра-

цівників. Допомога потрібна так духа, як і матеріальна. Для російської Академії Наук в Петрограді прислали Англійці книжки, прислали тепер Чехи три вагони убрань та консерв, за Українську Академію Наук нема кому старатись. [...] Крім научної літератури, треба би вислати до Київа убраня, а також консерви для людей що працюють при Українській Академії Наук, або і в інших культурних наукових інституціях. Другі народи дбають про російську Академію Наук — та її співробітників, а нашій не тільки що ніхто не допомагає, але і не знає про її діяльність. [...] Всі жертви та посилки місія Української Радянської Соціалістичної Республіки в Празі дуже радо буде могла до Київа пересилати. Єще краще-б було, як би американські товариші вибрали делегацію, яка-б з тими книжками та дарами матеріальної натури сама поїхала до Київа, як се зробили були тепер Чехи, і там на місци познайомились з працею наших культурних інституцій та їх потребами.

Др. Микола Сисак,
асистент Київської Медичної Академії
та секретар медичної секції Укр. Академії Наук.

Від Редакції. Справа допомоги Українській Академії Наук в Київі і її культурним робітникам зі сторони українських робітників в Канаді буде обговорена і вирішена на Загальних Річних Зборах Товаришеня Український Робітничий Дім, які відбудуть ся за два тижні.

№ 196

Одеська газета інформує про голод і пошесті на Одещині і Миколаївщині.

«Канадійський Фармер», 19 січня 1922.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

(з «Української Трибуни» з 21, 22, 23, 24 грудня м. р.)

Царгород 21. 12. (РСР). — Одеська газета «Станок» подає цілу низку повідомлень про голод на Україні. Населенє Дніпровського повіту найбільш потерпіло від невро[жаю, начисля]ють 100,000 голодних. Надзвичайно тяжке становище дітей, яких привезено з Донбасу.

Спеціальна комісія, що обїхала Придніпровє, зясувала страшні розміри голоду в Одеськім повіті. Всюди по шляхах трупи мертвих коней, на кожній верстві не менш 10 трупів. 25 відсотків населеня потребує негайної допомоги. Велика смертність на ґрунті голоду. Починається пошесть цинги. В селі Маріїнськім від цинги вмерло 20 осіб. Населенє вживають навіть сурогати (вिवару або домішки до правдивої страви). Лише в Маяках солять конину. В Дністровських Ліманах худобу годують буряном. Осінна посівна кампанія зірвана засухою. В кожній волости засіяно не більше 100 десятин. Насїне, що мали видавати посівкоми, лежать не розділене по складах.

Миколаївська губернія самостійно організує харчові пункти в Миколаїві, Очакові, Алешках, Каховці та Херсоні.

№ 197

Важкі обставини в Одесі.

«Канадійський Фармер», 19 січня 1922.
Уривок.

СТАНОВИЩЕ В ОДЕСІ

Варшава, 22. XII. (РСР). Особа, яка тільки що прибула з Одеси, подає відомості про жите в сьому місті.

Паливна криза та терор є тепер пануючими явищами в життю Одеси. Запаси вугля, що зробили Англіїці, були виснажені ще в середині листопада. Дорожнеча ще збільшила ся в звязку з відсутністю палива та появленем на ринку фантастичних грошевих сум, які були викликані введенем нових тарифних ставок до надзвичайних розмірів. Разом з тим поширилися грабіжництво та бандитизм. [...]

№ 198

В Запоріжжі голодує від 150 до 175 тисяч душ; зареєстровано 40 випадків голодової смерти.

«Канадійський Фармер», 19 січня 1922

ГОЛОД НА ЗАПОРОЖУ

По офіційним большевицьким відомостям, на Запорожу кількість голодних досягає від 150 до 175 тисяч душ. Продовольча справа в губернії в такому стані: В Гуляй-Польському пов. голодних волостей багато, особливо в південному районі. Селяне їдять сурогати, в наслідок чого підвищуєть ся смертність. Зареєстровано біля 40 смертей від голоду в більшості дітей. У Велико-Токманському повіті населенє північно-західних волостей почало терпіти голод з місяцем вересним, споживаючи різні сурогати. Особливо голод захопив Прижибську, Слонську, Сладкобалківську, Добровську і Петропавловську волости, в яких збільшуєть ся смертність. («Вісти», ч. 217)

№ 199

В Одещині засіяно лише 30%, а в Запоріжжі і Миколаївщині 15% озимини; брак насіння в 76 волостях.

«Канадійський Фармер», 19 січня 1922

ПОЛЯ НЕ ЗАСІЯНІ

В Одеській губернії засіяно 30 процент озимини, а в Запорожській 15 процент і в Миколаївській 15 процент також. В послідній губернії 76 волостий зовсім не мають насіння на весну.

№ 200

Раковський про українізацію війська і шкіл.

«Українські Робітничі Вісти», 21 січня 1922
Уривки.

ПРОМОВА РАКОВСЬКОГО

ХАРКІВ, 18 грудня. — Нині відбулося відкрите Шестого Всеукраїнського З'їзду Рад.

В своїй привітній промові голова Ради Народних Комісарів України Раковський заявив слідує:

[...] Українські полки, зложені в більшості з робітників і селян, починають поступово послуговуватися українською мовою. Політична управа армії під теперішню пору ввела вже українську мову при просвітній праці серед червоноармійців. [...]

Відносно українізації шкіл, то в Подільській, Полтавській і Київській губерніях зукраїнізовано 90% шкіл; у Волинській губернії 70%; в Миколаївській і Одеській губерніях 30%; в Харківській і Донеччині 20%.

№ 201

Заклик з'їзду Рад до українських робітників і селян поборювати посуху в південних губерніях; уряд обіцяє допомогу.

«Українські Робітничі Вісти», 21 січня 1922.

МАНІФЕСТ VI ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ЗІЗДУ РАД

ХАРКІВ, 20 грудня. — Шестий Всеукраїнський Зїзд Рад видав маніфест до робітників і селян України, в якому закликає їх до зусильного поборювання посухи. Навіщені посухою є три українські губернії: Катеринославська, Донецька і Запорізька, та кілька повітів в губерніях Одеській і Миколаївській.

Правительство дає їм два і пів мільйона пудів насіння і робить заходи, щоби продати їм по зниженій ціні дальших два мільйони пудів. За границею буде закуплено два мільйони пудів кукурузи і буде розведена агітація за управою тої рослини, яка є більш відпорною на посуху. (Роста, Відень.)

№ 202

На вимогу харківського уряду, який хотів цим підкреслити незалежність республіки, підписано окремий договір між АРА і совітською Україною щодо висилання пакунків в Україну.

«Українські Робітничі Вісти», 21 січня 1922.

УГОДА АМЕРИКАНСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ПОМОЧІ З УКР. РАДЯНСЬКИМ ПРАВИТЕЛЬСТВОМ

МОСКВА, 13 січня. — Директор Американської Адміністрації Помочі в Росії, Вільям Г. Гескел і голова Ради Народних Комісарів України Раковський підписали угоду, подібну до тої, що підписали свого часу в Ридзі представники Американської Адміністрації Помочі і совітського правительства.

На підставі сеї угоди Американська Адміністрація Помочі є уповноважена поширити свою ратункову акцію на Радянську Україну, а іменно, щодо висилки пакунків з поживою.

Українське радянське правительство зажадало було окремих документів з огляду на це, що Радянська Україна є незалежною республікою.

Много посилок з поживою розділено вже в Одесі, Києві і Харкові. В останніх часах діяльність Американської Адміністрації Помочі була поширена на Мінськ і Ростов над Доном.

№ 203

Рекляма зі знимкою в справі висилання пакунків з одежею голодуючим у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 21 січня 1922.

СУХІ ЦИФРИ РОЗКАЗУЮТЬ, АЛЕ НЕ ПОКАЗУЮТЬ

Як Відсилається Зібрана Одежа для Голодуючих Приволжа.

Низше поміщена фотографія розкажує і показує, як висилається одежа, котру ви жертвували для голодуючих і дрожачих від зимна...

Єсли ви не прислали ще вашого пакунку, то памятайте, що многі напіводіті і голодні Приволжа ждуть на него. Спішіть!

Четверта посилка відправить ся на днях!

[Слідує фото зібраної одежі в пакунках, зложених на підвозі фірми Canadian Pacific. Під оголошенням написано:]

Другий транспорт одежі: 12 зшитків в 1 1/2 тона.
Canadian Famine Relief Committee for the Drought Stricken in Sov[iet] Russia
P.O. BOX 3591, STA. B. WINNIPEG, MAN.

№ 204

Українська Економічна Рада вирішила дати 6 мільйонів пудів збіжжя голодуючим губерніям України.

«Українські Робітничі Вісти», 25 січня 1922.

ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА ГОЛОДУЮЧИМ НА УКРАЇНІ

ХАРКІВ, 12 грудня. — Українська Економічна Рада ухвалила уділити голодуючим околицям полудневих губерній України збіжжєву допомогу в розмірі 6,000,000 пудів збіжжя.

Від посухи потерпіли тяжко кільканадцять повітів в губерніях Одеській, Миколаївській, Катеринославській і Запорозьській.

№ 205

Забава з танцями на користь голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 25 січня 1922.

НЕ МИЛОСТИНЯ, А ОБОВ'ЯЗОКІ

Комітет Помочі Голодуючим в Сов. Росії устроює в четвер, 26 січня в Індустріял Бюро, Танці.

Дохід призначений для голодуючих в Сов. Росії.

Початок о год. 8.30. — Кінець о год. 2.30 в ночі. Грати буде найліпша оркестра в Вінніпегу. (Юнія муз. міста Вінніпегу буде грати даром.) Приходіть забавитись! Поможіть голодуючим в боротьбі з голодовою смертю!

Тикет 50 ц.

Комітет Помочі Голодуючим в Сов. Росії.

№ 206

Звернення українського фермера до інших фермерів за допомогою для голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 25 січня 1922.
Уривки.

СЛОВО ДО ФАРМЕРІВ, УКРАЇНЦІВ

Дорогі Товариші!

[...] На поклик о поміч голодуючим Приволжа знова таки українські робітники свідомо поспішили з своєю щирою помічю, не дивлячись на те, що багато з них через довший час знаходяться без роботи. Тільки ми, фермері, не дуже спішимо, начеб це зовсім не наша справа, начеб це все для нас діється не на землі, а десь на Марсі. Невже ж ми, фермері, не чуємо голосу розпуки умираючих з голоду людей? Тих людей, котрі чотири роки ведуть кроваву боротьбу за визволення не тільки себе, але всіх поневолених з капіталістичного ярма? [...]

[...] Я, як один з вас, апелюю до вашого розуму, до вашого серця: даймо поміч голодним і умираючим борцям Приволжа! Сим ми сповнимо наш обов'язок перед своїми братами. Товариші! Наші імена, наші жертви будуть записані не золотими, а огненими буквами в історії боротьби за освободження всіх поневолених.

М. Шестидесятий.
Бівер Кросінг, Алта.

№ 207

У Харкові зорганізовано офіційний «Комітет помочі ученим».

«Українські Робітничі Вісти», 28 січня 1922.

ПОМІЧ УЧЕНИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Організація помочі ученим на Україні мала досі доволі хаотичний характер. Не тому, розумієть ся, щоби радянська влада мала уділювати сему питанню мало уваги, але наслідком лихої організації справи, в якій винні у великому степені і самі учені, які не проявили відповідної ініціативи ні самодіяльності.

Сьогодні сій хаотичности в так важній справі положений кінець. На днях відбуло ся перше засіданє «Всеукраїнського комітету помочі ученим», на якому,

крім членів комітету, брали участь ректори всіх харківських вищих наукових заведень, председателі наукових товариств і члени научного комітету професійного освіти. На зібраню головував комісар земельних справ Мануїльський, а крім нього був присутній комісар освіти Гринько.

Перш усього комітетом було розглянене питанє про доставу потребуєчим харчів і предметів першої потреби, про достарченє опалу і світла.

Для нагляду над виповненєм постанов комітету, які будуть санкціоновані вищою владою України, висилають ся уповновласнені комітети: для Харкова Гринько, для Київа Затонський, для Січеслава Клименко, для Полтави Дробнис і для Одеси Потемкин.

До Москви і до Петрограду виїзджають професори Пшеборський і Михайлів, яким припоручено доставити запаси біля, обуви і убранных.

В скорому часі Комітетом помочи будуть організовані дома учених в Харкові, Київі, Одесі і Січеславі. Весною буде відкритий дим відпочинку для учених, а крім сего при санаторії ім. Толстого на Кримі окремиий відділ для 50 українських учених.

№ 208

Київщина зобов'язана помагати Запоріжжю

«Українські Робітничі Вісти», 28 січня 1922.

ПРИЛУЧЕНЄ ЗАПОРОЖА ДО КИЇВЩИНИ

З метою поліпшення постачання для голодуючої Запрожської губернії Українська Економічна Рада ухвалила прилучити її до Київщини в змислі забезпечення її харчованєм та насінєм.

№ 209

Наслідком австро-совітського договору має бути ліквідація у Відні посольства уряду Петлюри.

«Українські Робітничі Вісти», 28 січня 1922.
Уривки.

БРОНСЬКИЙ ПРО АВСТРО-РАДЯНСЬКИЙ ДОГОВІР

Ідучи з Відня до Москви, д-р Бронський, представник Совітський Федерації в Австрії, дав представникови берлінської часописи «Новий Мір» слідуєчі виясненія дотично договору, який підписано недавно тому між Австрією, Совітською Росією і Радянською Україною:

Як Вам відомо вже з телеграм, договір між радянськими правительствами і Австрією підписано у Відні 7 грудня 1921 р. Сей договір є подібний до російсько-німецького договору з 6 мая 1921 і до англійсько-російського договору [...]

Одночасно і окремо підписано договір з Українською Радянською Републикою. Одним з наслідків австрійсько-українського договору буде ліквідація українського посольства Петлюри. [...]

№ 210

Заклик давати пожертви голодуючим в Росії, фото дитячих трупів в Самарі.

«Українські Робітничі Вісти», 28 січня 1922.

**ХОЛОДНІ ЦИФРИ РОЗКАЗУЮТЬ, АЛЕ НЕ ПОКАЗУЮТЬ
Страшної Потрясаючої Правди...**

ГЛЯНТЕ НА ДІТОЧІ ТРУПИ І ВИ ПРЕДСТАВИТЕ СОБІ ГРІЗНЕ ЗНАЧІНЄ МУК ГОЛОДУЮЧИХ 9,000,000 ДІТИЙ... А ПОДУМАВШИ, ВИ ЗРОЗУМІЄТЕ, ЩО ВИ ПОВИННІ ПОМОЧИ ЩЕ РАЗ І ЩЕ РАЗ. — ДАЙТЕ ПОЖИВИ! ДАЙТЕ ОДЕЖІ! — ДАЙТЕ МЕДИЦИНИ! І ТО ЯК НАЙСКОРШЕ!

[Слідує фото з поясненням:]

Трупи самарських мучеників, котрим наша поміч більше не потрібна...

Canadian Famine Relief Committee for the Drought Stricken in Soviet Russia
P.O. Box 3691, Sta. B. Winnipeg, Man.

№ 211

Багата колись Україна виснажена російською окупацією; запасів хліба заледве вистачає для українського населення, яке боронить їх від Москви.

«Канадійський Українець», 1 лютого 1922.

ПОЛОЖЕННЯ НА УКРАЇНІ

КИЇВ. — Колись Україна була шпихліром усеї Росії, а від часу, як Росія завоювала українські землі, знаходиться там заледви такий запас хліба, що вистарчає його для самого українського населення. Але те, що мають, не випускають з рук. Кілька разів совітські війська намагалися реквірувати запаси животності, Українці все ставили опір. Єще гірше заповідаються збори на цей рік. Сніги на Україні так пізно упали, що вся озимина вимерла.

Совітський уряд припускає, що Україна є республікою, полученою з Москвою. Так не є. Населення під впливом розбуреного народнього сентименту не уважається за підданих Москві. Сентимент той серед населення є так сильний, що після загальної опінії Україна уважається вільною від впливів московських.

№ 212

Допомога Червоної Армії сільському господарстві.

«Українські Робітничі Вісти», 1 лютого 1922
Уривки:

ПРОМОВА РАКОВСЬКОГО НА ШЕСТІМ ВСЕУКРАЇНСЬКИМ ЗІЗДІ РАД

Я повинен повідомити вас в імені уряду про ту реальну допомогу, що її Червона Армія на півдні України на Запорожжю, Миколаївщині та в губерніях, де відбувались військові події до пізньої осені, оказувала місцеву селянству. Завдяки Червоній Армії, її власними силами, її кінсьми було зорано понад 75 тисяч десятин землі і засіяно понад 25 тисяч. [...]

№ 213

За два місяці зібрано для голодуючих в Росії
\$30,725.73.

«Українські Робітничі Вісти», 1 лютого 1922.

**ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ КАНАДІЙСЬКОГО КОМІТЕТУ ПОМОЧІ
ГОЛОДУЮЧИМ В СОВІТСЬКІЙ РОСІЇ**

За час від 31 жовтня до 31 грудня 1921.

ПРИХОДИ:

Міські датки (одиниць і організації)	\$582.60	
Датки надіслані поштою	935.85	
Колекти (через ресітові книжки)	407.25	
Підкомітети (загальні колекти)	7,654.05	
Масові мітінга Дж. Найта	4,186.97	
Жіночі відділи	496.79	
Відділ колекторів	278.81	
Приходили з базарів	1,377.83	
Концерт (в театрі Аллен, 11 грудня)	1,049.10	\$16,969.25
Готівка на руках дня 31 жовтня		<u>7,051.91</u>
Разом		\$24,021.16

РОЗХОДИ:

Загальні видатки	\$293.27	
Почтові стемплі	180.00	
Друки	811.00	
Офісові видатки	229.00	
Оголошення	138.86	
Зворот чека	5.00	
Разом	\$1,657.13	
Чек поновно вложений	15.00	
Остає		1,642.13
Вложено на імя Рос. Червоного Хреста		<u>21,554.05</u>
Разом		\$23,196.18
Готівка на руках		<u>824.98</u>
Разом		24,021.16

ПОВТОРЕНЄ:

Отримано разом від 17 серпня до 31 грудня		\$30,725.73
Передано Російському Червоному Хрестові	\$27,104.05	
Видатки	2,796.70	
Готівки	<u>824.98</u>	
		\$30,725.73

Ми, визше підписані контрольори повисшого комітету, отсим посвідчаємо, що ми сконтролювали фінансові книжки і знайшли, що повисший звіт є коректним звітом фінансів комітету.

Контрольна комісія:

Дж. Вагнер

Е. Хоміцький

А. А. Гіпс.

ЗАМІТКА: Концерт і базар були устроєні обома відділами Жіночого Комітету

№ 214

Голодуючі в південних українських губерніях.

«Канадійський Фармер», 2 лютого 1922.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

Москва. — Плодородні райони Мелітополя, Маріюполя, Олександрова, Харкова, Ново-Николаєвска, Одеси та Катеринослава терплять від неврожаю. В однім тільки Мелітопольськім районі 100 тисяч люда потребує негайної помочі. В хлібних колись районах Миколаєва та Херсону нараховуєть ся 400,000 голодуючих.

№ 215

Канадський уряд відмовляється брати ініціативу в організації допомоги голодуючим в Росії, але готовий співпрацювати з громадською організацією допомоги.

«Українські Робітничі Вісти», 4 лютого 1922

КАНАДІЙСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО І ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ В РОСІЇ

ОТТАВА, 30 січня. — «Правительство є готове взяти під розвагу способи кооперації з добровільними підприємствами, если вони успіли б створити певну відвічальну допомогову організацію, яку правительство моглоб одобрити» для поширення допомоги на діткнених голодом в Росії, — каже заява, видана нині з канцелярії прем'єра міністрів.

Національну організацію, подібну до фонду «Спасайте Дітий» у Вел Британії, пропонуєть ся як средство координації заходів для несеня помочі голодуючим Росії в Канаді.

«Канадійське правительство», — каже заява, «уважає неусправедливленим видавати публичні гроші на поміч голодуючим в Росії, коли в той самий час не приходять датки з приватних жерел і нема зорганізованих добровільних старань зі сторони канадійського народа.»

№ 216

Представник У.С.Р.Р. запевняє Німеччину про спокій в Україні; харчовий податок дав 52 мільйони пуд.; Україна може дати Німеччині хліборобські продукти

«Українські Робітничі Вісти», 4 лютого 1922.
Уривки.

НІМЕЧЧИНА І УКРАЇНА

Інтерв'ю з представником У.С.Р.Р. в Німеччині Авсемом.

Під таким наголовком подав берлінський «Lokal Anzeiger» розмову одного з своїх редакторів з В. Авсемом, упо[вно]важеним українського радянського уряду в торговельних справах з Німеччиною. Уповноважений запевнив наперед, що на Україні панує тепер повний спокій. Колись, що правда, радянські урядовці могли їхати по краю тільки під охороною озброєної ескорти, [...] Людність України бажає спокою та праці. Збір продподатку в сім році збільшився з 37 на 52 мільйони пудів, відданих без примусу.

Під господарським оглядом Україна потерпіла багато, однак відбудова вже починається. Донецький басейн дав у листопаді 55 мільйонів пудів вугля, себто третину мирної продукції. Залізниця вже в порядку, так само і мости, Україна потребує зараз товарообміну із заграницею. [...] Україна може тимчасом дати чимало Німеччині заліза, мангану, фосфору і хліборобських продуктів.

№ 217

Рішення подільського губерніяльного з'їзду Рад в справі допомоги голодуючим.

«Українські Робітничі Вісти», 4 лютого 1922.

НА БОРОТЬБУ З ГОЛОДОМ

II Губерніяльний Зїзд Рад Поділя вважає за необхідне, щоб допомога голодуючим в той час, як голодує четверта частина республіки, була переведена в більш реальних і організованих формах. А саме: аби кожні чотири хазяйства утримували одного голодуючого. Далі визнано за необхідне встановити одноразовий податок на кожного робітника, селянина і червоноармійця, а також на всіх інших громадян по 2 фун. зерна. Термін для виконання наміченого встановлений на 2 тижні. Губ. Комісії Допомоги голодуючим доручено роздобути інструкцію для збора і вивозу в голодуючі місцевості зібраного зерна. Визнано також потрібним подавати що тижня бюлетини про допомогивий рух в губернії.

№ 218

Редакційна стаття про голод в Україні; харківські «Вісти» й одеський «Станок» інформують про голод; заява Мануїльського; українці в Канаді зложили 70% із зібраних \$53.000.00 на голодуючих в Росії; заклик до українців жертвувати на голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 4 лютого 1922.

ГОЛОД В ПОЛУДНЕВІЙ УКРАЇНІ

Доводиться писати про одну дуже болючу річ — про голод в полудневих губерніях Радянської України. Дотепер ми чули лише про голод в Приволжю, в Совітській Росії, а ось послідними часами приходять щораз більше вістей про друге мале Приволже і на Радянській Україні. І тому нашим обов'язком є написати про сю справу, і не лише написати, але і зробити все, що є в наших силах, щоби бодай в частині зарадити лихові.

Щоби бодай приблизно з'ясувати стан голодуючих околиць полудневої України, ми мусимо заглянути перше всего до урядових радянських джерел. І так В. Блакитний, редактор харківських «Вістей», органу українського радянського правительства, пише в тій газеті з 11 грудня м. р. слідує:

«Голод у ряді місцевостей України набрав цілком реальних форм. На Запорожю, в Одещині вже мруть люди, вже гуляють цинга і пошестні хвороби, все більше розвивається уголовщина на ґрунті голоду. Повторюють ся жахливі надволжанські картини. Але саме страшне — се те, що голод погрожує на весну залишити південь України без насіннєвого матеріялу, без робочого скота, з виснаженими робочими силами.

І се в той час як на півдні в осени засіяно від 15 ро 30 відсот. озимого клину. Інакше кажучи, — тоді коли осінна засівна кампанія, підірвана посухою, скінчила ся невдачею в самих хлібних губерніях України.

Розміри нещастя вимальовують ся вже, коли ми візьмемо те мінімальне число, яке визнала потрібним уділити Українська Економічна Рада голодуючим. Одному Запорожю що місяця потрібно уділяти 90,000 пудів харчів для харчування. Наркомзем і Наркомпрод одержали завдання перекинути в цьому місяці 500 вагонів харчів і насіння на Запороже. Але це ж тільки одне Запороже. — А ми маємо голодних і напівголодних трохи не половину губерній України...»

А ось друга урядова відомість.

Тов. Д. Мануїльський, народний комісар рільництва в українськiм радянськiм правительствi, заявив у своїм докладі на VI Всеукраїнськiм З'їзді Рад в Харкові дня 15 грудня, що на Запорожю протягом двох тижнів зареєстровано 160 случаїв голодової смерті, а в Одеськiм повіті таксамо около 160 случаїв. Рівночасно у цілім ряді місцевостей спостерігається масову утечу з родинних місць. Також вигляди на будуччину представляються не рожево. В Олександрівщині, яка була шпихлірем України і Росії, замість 550,000 десятин засіяно сего року лише 168,000 десятин озимини. На Одещині засіяно всього 30 процент осінної посівної площі. З того 50 процент озимини на Запорожю вже загинуло від посухи.

Одеська газета «Станок» подає також цілий ряд звідомлень про голод на Україні. Вона пише, що найбільше потерпіло від голоду населенє Дніпровського повіту. Негайної помочі потребує 100,000 населення. Надзвичайно тяжке становище дітий, яких привезено з Донбасу. Спеціальна комісія, яка обіхала Придніпров'я, з'ясувала страшні розміри голоду в Одеськiм повіті. 25 процент населення потребує негайної помочі. Велика смертність з голоду і з тоїж причини по-

шесть цинги. В селі Маріїнському від цинги померло 20 осіб. Населенє годується хлібом, який привозять з Поділя. Селяни уживають навіть сурогати. В селі Маяках солять конину. В області Дніпровського лиману худобу годують буряном. Осінні засіви знищено посухою. В кожній волости засіяно не більше 100 десятин.

Думаємо, що й вище наведеного досить, щоб уявити собі катастрофічне положенє в полудневих губерніях України. До сего додамо лише хіба те, що радянська влада на Україні робить все, що в її силах, щоб зарадити нещастю. Однак помимо найліпшої волі і всіх своїх зусиль вона сама не в силі справитися з катастрофою, так як у неї брак потрібних до цього засобів. І тому конечно потрібна є поміч з заграниці. Сю поміч можуть в часті подати українські робітники і фермері в Канаді.

Українські робітники і фермері в Канаді були першими, що відкликнули ся на поклик несеня помочі голодуючим в Совітській Росії. Вони, навіть в найменших місцевостях, зложили на голодуючих в Приволжу такі поважні суми, яких робітники інших народностей не зложили ніколи на подібні цілі. Навіть коли пізнійше почато кампанію за збіркою фондів на голодуючих серед всього канадійського робітництва, то й тоді українські робітники найобильнійше поспішили з жертвами. Можна сміло сказати, що зі зібраних в центральній і західній Канаді около 35 тисяч долярів і в східній Канаді около 18 тисяч долярів — близько 70 відсотків зложили самі українські робітники. Це подаємо не для ніякої самохвальби, а для сконстатовання самого факту.

Знаючи се, ми увірені, що українські робітники, а почасті і фермері, які не забули про своїх голодних братів селян в Приволжу, не забудуть тепер і про своїх братів селян в полудневій Україні. Ми віримо, що вони так само відкликнуть ся з щедрими датками на поміч голодуючим на Радянській Україні, як відкликалися і відкликають ся на поміч голодуючим в Совітській Росії.

Голодуючі на Україні потребують негайної помочі і сю поміч по можливості наших сил треба їм безпроволочно оказати. Справою несення помочі голодуючим на Україні повинні зайнятися наші робітничі організації і ми увірені, що вони в найближшій будуччині розпичнуть в сіму напрямі відповідну акцію.

Про всі кроки, які будуть зроблені в справі несеня помочі голодуючим на Україні, ми напишемо в слідующих числах «Українських Робітничих Вістей». А покищо хай перед нами стоїть клич:

Поможім голодуючим на Україні!

№ 219

В Україні посуха і ситуація погана; чому українці в Канаді не допомагають?

«Українські Робітничі Вісти», 4 лютого 1922.
Уривки:

ЛИСТ 3 МОСКВИ

(Писаний тов. Гр. Тимчуком до тов. Д. Лобая у Вінніпегу.)

Москва, 26 грудня 1921.

Дорогий Даниле!

Прости, що так довго мовчав. Причини були ріжні, однак найважнійше було се, що я від часу приїзду в Радрепублики не сидів на місци, [...]

На Україні був я поверх 9 місяців і переїхав майже половину України. Занимався ріжними роботами. З відносинами всего життя України познайомлений детально. З описом про все, що Тебе цікавилоб, здержуюсь, поки не одержу від Тебе відповіді. Загально можна сказати, що положення не зле під зглядом політичним. Економічне положенє погане. Посуха захопила часть України і тепер дається вже відчувати. Добре було б, якби українське фармерство і робітництво в Канаді і Америці поспішило з помочию. Поміч, яка б вона не була — збіжем, одежою, медикаментами, сільсько-господарськими машинами — є для України пожаданою. Я дивуюся, чому дотепер канадійське і американське українське робітництво не дало про себе чути. Невже не відомо там, що голод не жартує?

[...]

Твій Григорій
(адреса)

№ 220

На загальних річних зборах «Стоваришення У.Р.Д.» подано звіт про велику роботу цієї організації на поміч голодуючим у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 4 лютого 1922
Уривки.

ЗАГАЛЬНІ РІЧНІ ЗБОРИ УКР. РОБ. ДОМУ

В четвер, 2 лютого, о 10-ій годині рано розпочалися треті з ряду Загальні Річні Збори Стіваришення Український Робітничий Дім у Вінніпезі.

[...] Прибуло з провінції 25 делегатів, які представляють українських робітників з 24 місцевостей. Місцеве членство представлене 20 делегатами. Всіх делегатів з правом рішаючого голосу є 53. [...]

З коротеньких звітів делегатів вже видно, яку велику роботу зробило Стіваришення Український Робітничий Дім серед укр. робітництва в Канаді. Ся робота стіваришення виказалась на ґрунті помочи голодуючим Приволжа. Нема ні одной місцевости, де б відділ стіваришення не зібрав хоч пару соток долларів на сю ціль, а декотрі відділи зібтали по тисячі і по дві. [...]

Стіваришення Український Робітничий Дім числить 36 відділів, 6 філій і 4 робітничих товариств, [...]

З промов делегатів на збори показалося, що вони репрезентують 2,536 членів. [...] Але приблизно всіх членів Стіваришення Український Робітничий Дім є коло 3,000. [...]

№ 221

Росія стягає з України збіжжя; сотні тисяч голодних росіян наїздять на Україну; посуха, малий засів і неврожай в Україні; українці виступають проти реквизицій; вони стремлять до незалежности.

«Канадійський Ранок», 7 лютого 1922

УКРАЇНА НЕ ХОЧЕ МОСКОВСЬКОГО ЯРМА

(Каблеграма ньюоркського денника «Глоб»)

КИЇВ, Україна, 24 січня. — Україна була звісна довгі літа, як магазин цукру і шпихлір збіжжя Росії, але магазин цукру уже порожний від трьох або чотирох літ, а тепер і муки пшеничної так мало, що треба сумніватись, чи самі Українці матимуть доволі хліба, щоби добути до слідуєчих жнив.

. Голодне населення з московських надволжанських сторін насунуло на Україну в сотках тисяч, а Москва і Петроград стягли з України стільки засобів хліба, що лиш було в їх силі.

Але Українці, це нарід борців, независимих, котрі завзято виступали проти реквізицій і спинили большевицькі пляни, щоби забрати великі засоби поживи з України в Московщину.

Ці реквізиції і загальне невдоволення з теперішніх умов життя багато причинились до зменшення українських засобів поживи.

Крім того цьгорічнзя зима на Україні зачалась так пізно, що багато засіяної озимини, ізза того, що не була прикрита снігом, перемерзло в землі. Наслідком того Україна на друге жниво мати, ме малий збір збіжжя. Навіть дуже збільшені засіви ярого збіжжя весною не можуть направити тої страти, яку поля на Україні понесли з початком зими.

Відношення України до Московщини є далеко важніше, ніж всіх інших так званих «федеральних» республік, ізза її великого багатства та спільних границь з Польщею і Румунією. Москва, очевидно, вважає українську республіку за федеральну часть правительства, котре має свій осідок в Москві. Але Україна, імовірно під впливом сильного українського національного почування, вважає, що вона є цілком независима від Москви, і змагає до навязання дипломатичних зносин з європейськими державами, щоби осягнути признання независимої держави.

Румунський соціяліст, Крісто Раковський, котрий тепер є мешканцем української соціялістичної республіки, вспів, при помочі Москви, здавити всі більші рухи проти московського пановання над Україною, але мимо того повна независимість від Москви, здається, є найважнішою в умовах Українців, селян, купців, робітників і заводових кляс.

Комунізм на Україні є більше в розпушеній формі. Зіновев, голова виконавчого комітету третього інтернаціоналу, і другі високі жерці марксизму від часу до часу відвідують Україну і стараються загнати її до третього інтернаціоналу та до московської програми. Але Українці все таки дальше стремять до независимости.

№ 222

Страшний голод на Одещині.

«Канадійський Ранок», 7 лютого 1922

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

Одеська часопись «Станок» подає цілу низку повідомлень про голод на Україні. Населення дніпровського повіту найбільше потерпіло від голоду. Негайної допомоги потребує 100,000 населення. Незвичайно важке положення дітей, яких перевезено з Донбасу.

Спеціальна комісія, що об'їхала Придніпровє, представила страшні розміри голоду в одеському повіті. Всюди по шляхах трупи мертвих людей.

Двадцять п'ять процент населення потребує негайної допомоги. Велика смертність з причини голоду. Почалася пошесть цинги.

№ 223

Виклад статті Блакитного з харківських «Вістей» про голод на Запорозжжі і Одещині та в майже половині українських губерній; на півдні засіяно лише 15—30% озимини.

«Український Голос», 8 лютого 1922.

ГОЛОД НЕ ЛИШЕ В РОСІЇ, АЛЕ І НА УКРАЇНІ

Що сегорічна посуха довела до масового голоду не тільки в Росії, але і на Україні, що голод там прибирає великі розміри, вистарчить прочитати передовицю у харківських «Вістях» пера В. Блакитного, п. н.: «На сполох». Зміст її такий:

Голод в ряді місцевостей України набрав цілком реальних форм. На Запорозжжі і в Одещині вже мруть люди, вже гуляє цинга і пошестні недуги, все більше розвивається грабіжництво на ґрунті голоду. Повторюють ся жахливі надволжні картини. Але саме страшне се те, що голод загрожує на весну застати південь України без насінного матеріялу, без робочого скоту, з виснаженими робочими силами.

І се в той час, як на півдні в осени засіяно від 15 — 30 % озимини. Інакше кажучи — тоді, коли осіння засівна кампанія, підірвана посухою, скінчила ся невдачею в самих хлібних губерніях України.

Розміри нещастя вже видні, коли візьмемо те мінімальне число, яке визнала потрібним уділити Українська Економічна Рада одному Запоріжжю. Що місяць потрібно уділяти 90 тисяч пудів харчів для прокормлення. Народний комісаріят земельних справ і харчових справ одержали припорученє перекинути в сему місяці 800 вагонів харчів і насіння на Запоріжжє. Але се покищо тільки одно Запоріжжє. А ми маємо голодних і напівголодних трохи не половину губерній України.

Без величезного підойму, без точного розрахунку всіх витрат, без розвитку горячкової діяльності по дозбируваню харчового податку, по товарообмінним операціям наш і без того підстрижений до живого державний фонд не витримає, голод перекинеть ся в усі міста України, зріже перші парости відродженої промисловости.

Даремне хтось мріяв би відсидіти ся від голоду десь на своєму хуторі, в своїй волости. Як масна пляма без жадних заходів розходить ся по цілому папері, так голод завойовуватиме все більші й більші райони, коли його не зустріти ударом по лобі, коли, зціпивши зуби, засукавши рукави, підтягнувши на живо пояс, робітники й селяне України не кинуть ся до праці ратувати голодні губернії.

№ 224

Звіт АРА подає, що в південних губерніях України голодує 2,000,000 осіб; тиф в Одесі.

«Українські Робітничі Вісти», 8 лютого 1922

В 5 ПОЛУДНЕВИХ ГУБЕРНІЯХ УКРАЇНИ ЧИСЛО ГОЛОДУЮЧИХ ДОХОДИТЬ ДО 2 МІЛІОНІВ

ЛОНДОН, 2 лютого. — Звіт д-ра Лінкольна Готчінсона про положення на Україні, який одержано вчора в головнім бюро Американського Запомогового Товариства, подає, що в п'ятих полудневих губерніях України (Донецькій, Запорозьській, Катеринославській, Миколаївській і Одеській) є около 2,000,000 осіб голодуючих, а між ними 800,000 дітей.

В тім самім рапорті доносить др. Готчінсон, що в Одесі є денно по 200 випадків занедужання на тиф і що з браку відповідної скількості ліків боротьба з пошестю є дуже утруднена.

№ 225

В Празі постав новий комітет допомоги діячам культури в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 8 лютого 1922.

ПОМІЧ КУЛЬТУРНИМ СИЛАМ НА УКРАЇНІ

При Українській Академічній Громаді в Празі заснувався «Комітет допомоги українським культурним силам на Україні». Цілюю комітету є прийти хоч з частинною матеріальною і моральною помічю укр. ученим, професорам і взагалі всім культурним силам на Україні, які живуть та неперестають у великій культурній праці серед тяжких економічних відносин. Дотепер зібрано серед укр. студентства в Празі з вільних датків і концертів, устроюваних на сю ціль, 5,000 ч[еських] к[орон], з чого половину вже відіслано Українській Академії Наук в Києві. Дальші посилки в грошах і матеріальних середниках приготується ся. — За Комітет допомоги українським культурним силам на Україні при УАГ в Празі.

Д-р М. Сисак, голова, Волод. Верховий, секретар.

№ 226

Промова Раковського з 18 грудня 1921 р., в якій він визнає факт голоду в п'яти, південних губерніях України і визнає, що державне піклування голодуючими фіктивне; посуха продовжується; Україна мусить зібрати цілістю харчовий податок і помагати Росії

«Українські Робітничі Вісти», 8 лютого 1922.
Уривки.

ПРОМОВА РАКОВСЬКОГО НА ШЕСТИМ ВСЕУКРАЇНСЬКИМ ЗІЗДІ РАД

(Докінчене.)

Сільсько-господарче становище.

[...] Наша ярова засівплоща сього року була на 1 міл. десят. більша, як площа ярового засіву 1916 року. А як площа озимого засіву була менша на два міліони — то наслідком був дефіцит. І в цвітні ми, товариші, сподівалися, що врожай дасть не менше, як 900 мільйонів пудів збіжа. Але-ж після цього вдавила на нас

лиха година-посуха і наш урожай замість дати 650 мільйонів, як ми сподівалися в липні, гурт на гурт може дати близько 450 мільйонів пудів на цілу Україну.

Тепер ми мусимо схилитися перед непереможною дійсністю, визнати факт голоду і уважати, що перед Радянською владою і перед вами, товариші, буде тут порушено конкретну справу про те, яким чином допомогти голодним неврожайним губерніям України. Їх на Україні є три принаймі: Олександрівська, Донецька, Катеринославська і почасти Миколаївська та Одеська, також окремі повіти Полтавщини і Кременчужчини. Як бачите, неврожай охопив найбільше плодючі губернії України.

Я не стану описувати перед вами всі факти, які я бачив на власні очі, коли тиждень тому ми об'їздили всі повіти Олександрівщини, були в волостях і бачили ту жахливу картину, що тепер там існує; там живе біля 150 тисяч тільки з державної допомоги, але тому, що державне піклуванє фіктивне, вони живуть тільки з випадкових поступлень. Вони голодують. Єдиною їхньою поживою — сурогати, борошно (мука) з кукурузяних качанів, борошно з курад. Неврожай по крайній мірі повинен мати одну позитивну сторону, а власне, що він повинен відкрити нам очі на відсталість нашого селянського господарства. Перед Радянською владою стало так само важне завданє щодо відновлення сільського господарства. Від нині слід числитись з тим фактом, що посуха стане нашим постійним ворогом. Посуха триває тепер. У більшості губерній нема ще і до тепер снігу. Більшість губерній витратила вже тепер до 25 відсотків озимого засіву тому, що не було дощу в свій час; тому, що тепер земля чорна ізза браку снігу.

[...]

Засоби боротьби з голодом.

[...]

Товариші, перед нами стоїть завдання створити нові умови для культур, для сільського господарства, але разом не повинні ми забувати про негайне завдання, а власне про збір продподатку, якого ми зібрали вже біля 50 мільйонів пудів. Крім того, слід нам помагати Росії. Ті губернії, що ще не внесли продподатку, повинні виконати свій обов'язок безумовно, щоб не було ні одного невнесеного пуда продподатку.

Коли ми не подамо допомоги Росії, то ми самі можемо опинитися перед великими міжнародними труднощами. Наші вороги намагаються використати голод, а тим самим примусити нас до ряду уступок, [...]

№ 227

Україна підписала договір з АРА про купівлю за \$2,000,000.00 золотом харчів для голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 11 лютого 1922.

УГОДА МІЖ РАД. УКРАЇНОЮ І АМЕР. РАТУНКОВОЮ АДМІНІСТРАЦІЄЮ

Укр. радянське правительство призначило

2 мільйонів доларів на закупню харчів і насіння для голодуючих.

ЛОНДОН, 4 лютого. — Вчора була підписана угода між правительством Української Соціалістичної Радянської Республіки та зарядом Амер. Ратункової Адміністрації. В імені України підписав договір совітський представник в Лондоні Леонід Красін, а в імені Американської Ратункової Адміністрації д-р Волтер Лімен Бравн.

На підставі сеї угоди правительство Радянської України зобов'язало ся передати Американській Ратунковій Адміністрації \$2,000,000 в золоті на закуп харчів і насіння.

Після заключеної угоди насінє і всі харчі мають бути закуплені в Злучених Державах на підставі поручень, уділених лондонському бюроvi Америк. Ратункової Адміністрації. Харчі і насінє є призначені для голодуючих околиць на Україні.

Щоби прискорити закупно і висилку харчів і насінє на Україну, українське радянське правительство зложило негайно \$2,000,000 золотом в банку в Штокгольмі.

№ 228

В Україні голодує 6,682,000 осіб.

«Українські Робітничі Вісти», 11 лютого 1922.

ДОПОМОГИ ПОТРЕБУЄ ПОВЕРХ 6 МІЛІОНІВ ОСІБ

Харківський «Комуніст» повідомляє, що на всеукраїнському зїзді губерніяльних комісій допомоги голодуючим виявило ся, що на Україні допомоги потребує 6,682,000 осіб.

№ 229

Засівна кампанія в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 11 лютого 1922.

З РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

100 мільярдів карбованців на потреби засівної кампанії.

ХАРКІВ, 13 січня. — Рада Народних Комісарів України рішила уділити народному комісаріатови рільництво 100 мільярдів карбованців на потреби засівної кампанії.

Гроші будуть ужиті в першій мірі на закуп збіжа на насінє.

Збіже на засів з Росії.

Супроти недостачі збіжа на весняні засіви в січеславській (катеринославській) губернії, місцевий апровізаційний комітет дістав право привозу з Совітської Росії 600,000 пудів збіжа.

Збіже на насінє.

ХАРКІВ. — Народний комісар рільництва розпочав наладуванє посівного збіжа в скількості півтора мільонів пудів для губерній: Донецької, Катеринославської і Запорожської. Для перевозу збіжа призначають ся 61 вагонів денно.

№ 230

В Україні зібрано державний податок: 61,229,000 пудів збіжжя, 3,169,000 пудів олійного насіння та 8,367,000 пудів бараболі.

«Українські Робітничі Вісти», 11 лютого 1922.

ЗБІР ПРОДПОДАТКУ

Звіт Наркомпрода України про збір продподатку на Україні звучить:

«Після неповних відомостей, на Україні заготовлено по продподатку збіжа 56,000,000 пуд., олійного насіння — 2,962,000 пуд., бараболь — 8,367,000 пуд.

Крім того, по інших видах збору заготовлено 5,255,000 пуд. збіжжя, 207,000 пуд. олійного насіння, 101,000 пуд. бараболь.

Таким робом, згаданий підсумок заготовок слідує: збіжа зібрано 61,229,000 пуд., олійного насіння 3,169,000 пуд., бараболь, 8,468,000 пуд.

Товарообмінні заготовки дали до сего часу тільки 2,000,000 пуд. Тут, однак, необхідно взяти на увагу, що тільки при кінці грудня ми отримали із Совнархоза підряд на товар в розмірі 900,000 довоєнних рублів.»

№ 231

Концерт на допомогу голодуючим у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 11 лютого 1922.
Уривок.

ВЕЛИКИЙ РОСІЙСЬКИЙ СПІВАК В ВІННІПЕГУ

**Володимир Розінг буде співати в Вінніпегу
в користь голодуючих в Сов. Росії.**

Слідує тижня жителі Вінніпегу будуть мати нагоду почути великого російського співака. Володимир Розінг, тенор, буде співати в четвер, 16 лютого в Central Congregational Church. Весь дохід з концерту Розінга призначений для голодуючих в Східній Росії. [...]

Виступ на концерт Розінга виноситься: \$1.50, \$1.00 і 50 ц. Тикети можна набути в Українському Робітничім Домі і в музичних склепах в місті.

№ 232

Редакційна стаття: цитати з «Селянської Правди» про страхіття голоду в Україні; річний з'їзд «Стоварішення У.Р.Д.» рішив розпочати збірку на голодуючих в Україні і передати в цей фонд гроші зібрані 1917 р. на друкарські машини для «Робітничої Газети» в Києві; заклик до українців в Канаді жертвувати на голодуючих у Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 11 лютого 1922.

ПОМОЖІМ ГОЛОДУЮЧИМ НА УКРАЇНІ

**ЗАГАЛЬНІ РІЧНІ ЗБОРИ УКР. РОБІТНИЧОГО ДОМУ РІШИЛИ ПЕРЕДАТИ ДЛЯ
ГОЛОДУЮЧИХ НА УКРАЇНІ ФОНД, ЗІБРАНИЙ НА ПРЕСОВІ МАШИНИ ДО КИЇВА**

В передминутому числі «Українських Робітничих Вістей» подали ми деякі вірні вісти про розміри голоду в полудневій Україні та вказали на konieczність оказання помочі голодуючим в У.С.Р. зі сторони українських робітни-

ків і фермерів в Канаді. Ми обіцяли також донести про все, що буде зроблено в справі несення помочі голодуючим на Україні.

Тепер подаємо більше інформацій про страхіття голоду в навіщених посухою губерніях полудневої України, щоби сим заставити українських робітників і фермерів в Канаді звернути найбільшу увагу на справу несення помочі голодуючим на Радянській Україні. Беремо лише кілька чисел харківської «Селянської Правди» з послідних днів грудня м. р.

І так «Селянська Правда» з 23 грудня м. р. в рубриці «По голодних місцевостях» доносить:

«Одеський повіт. Подають відомости про важке становище Одеського повіту, в якому населенє голодує. Живий і мертвий реманент продають за безцін. Сила голодних збираєть ся до Волвиконкомів та Волкомнезамів і вимагають праці й хліба. Голодні вишукують різне падло і їдять його. По деяких селах голодують 90 відсотків населеня

Мелітопільський повіт. Вознесенську волость оголошено голодною. В Астраханській волости 90 відсотків населеня їсть різні підробки. Через голоднечу поширюють ся пошести. Люди, залякані голодом, кидають ся в світ за очі, розпродують реманент та худобу. В Михайлівській волости зареєстровано 9,000 голодних. На протязі другої половини листопада захворіло 96 чоловіка, вмерло 18. В багатьох місцях панує тиф.»

А в «Селянській Правді» з 25 грудня м. р. читаємо:

«На Запорожу. Все яскравійше виявляєть ся страхіття голоду, що охопило Запороже. В Мелітопільському повіті по 1 грудня зареєстровано 459 смертних випадків від голоднечі; в Гуляй-Пільському районі — 49 випадків, в Бердянському — 39 випадків.

Скотина гине неймовірно. Вже згинуло 20—25 відсотків. В деяких повітах продають скотину за 12 пудів борошна.

Голод на Полтавщині. 6 областей Кобеляцького повіту і три волости Кіровоградського повіту на Полтавщині визнано за голодні.

Тиф серед голодних. В Катеринославі за останні часи поширюєть ся пошесті поворотного тифу і інших пошесних хоріб. Пошесний шпиталь Губздраву збільшує ліжок з 200 до 600. Крім того, передбачаєть ся відкрити новий пошесний шпиталь на 400 ліжок.

Більш як 100,000 голодних. В Новомосковському повіті на Катеринославі нараховуєть ся більш як сто тисяч голодних.»

Знову «Селянська Правда» з 28 грудня доносить слідуюче з «голодного фронту» на Україні:

«На Катеринославі. В девяти волостях Павлоградського повіту, де невродило, нараховують по 2—3 тисячі голодних, які їдять виключно підробки. Зареєстровано випадки голодної смерти. На селі Олександрівці зареєстровано 25 таких випадків. В Апостолівському районі Криворізького повіту голодує більш як 100 тисяч чоловіка, які вже місяць їдять лише курай, макуху й інші рослини. Всю худобу поїли навіть племенну. Багато людей продає своє майно за хліб, решта кидає рідні хати і виїздить в другі губернії.

На Запорожу. На Запорожу голодують до 1 грудня 250 тисяч людей. По деяких місцях голодує все населенє. Зареєстровано багато випадків голодної смерти. Батьки кидають дітий. Особливо важке становище безробітних: через промислову кризу скількість їх весь час збільшуєть ся.

На Миколаївщині. За підрахунками Губерніяльного Комітету допомоги голодним в трох повітах на Миколаївщині, а саме — в Херсонському, Дніпровському, Миколаївському голодує біля 400,000 людей. Щоб прогостувати всіх до майбутнього врожаю, потрібно біля 6 мільонів пудів зернохліба.»

Такий стан панує тепер в голодуючих губерніях Радянської України. Очевидно, що наведені цитати не дають же повної картини того, що діється в голодуючих околицях. Се лише мала частина з загального нещастя.

Треба також зазначити, що по цілій Україні роблять ся збірки як в споживчих продуктах, головно в збіжу, так і в грошах. Робітники і селяни в Україні відкликають ся щедро на поклик о поміч для своїх братів з голодуючих округів. Богато місця заняли би звіти зі всего того, що робить ся на самій Україні в справі несення помочі голодуючим. Однак мусимо підчеркнути, що вся та поміч є неvistарчаюча, і тому ми, тут в Канаді, мусимо помочи своїм братам, робітникам і селянам на Україні в їх великім нещастю.

Правда, в Канаді панує тепер велике безробітє, многі українські робітники не працюють і самі знаходяться без цента в кишені, отже і не можуть помочи голодуючим на Україні. Однак мусимо признати, що в той сам час много українських робітників працюють, а між ними є й такі, що мають дещо заощадженого гроша. До таких кличе в своїм нещастю Радянська Україна, щоби вони не відмовили її своєї помочі, щоби вони по змозі своїх сил зложили лепту для голодуючих в навіщених посухою околицях України. Оказанє сеї помочі є під теперішний час нашим найсвятійшим обовязком.

Справа несеня помочі голодуючим на Україні була піднесена на Загальних Річних Зборах Українського Робітничого Дому. Загальні Збори рішили передати для голодуючих на Україні фонд, що був зібраний в 1917 році на пресові машини для «Робітничої Газети» в Києві. Думаємо, що це є найліпша ціль, на яку згаданий фонд міг бути обернений. Відданє того фонду для голодуючих України має бути започаткованєм кампанії за збиранєм пожертв для голодуючих по цілій Канаді.

Загальні Річні Збори У.Р.Д. припоручили також Екзекутивному Комітетови Українського Робітничого Дому і редакції «Українських Робітничих Вістей» виробити плян кампанії за збиранєм пожертв на поміч голодуючим на Україні. В найблизшій часі оповістимо, в який спосіб ця кампанія має переводитися і на чії руки мають бути переслані всі збірки.

№ 233

З'їзд Рад постановив передати збіжевий фонд комнезама незаможним селянам голодуючих губерній.

«Українські Робітничі Вісти», 11 лютого 1922.
Уривки.

ПІДСУМКИ П'ЯТОГО ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ЗІЗДУ РАД

Чотири дні праці VI Всеукраїнського Зізду Рад, проведеної з великим захватом і напруженєм, заповнено було розглядом самих живих, самих актуальних питань, [...]

Перед делегатами на цілий зріст стали картини стихійного нещастя, яке впадо на Републику, небезпеки замахів на її мирну працю зовні, зриву тої мирної праці з середини, голодом, холодом, дальшим розвалом промисловости, саботажем буржуазії.

[...] Основою, прикорнем всякої можливости дальшої творчої роботи є хліб для держави: і Зїзд, вшанувавши селян та робітників Київщини, Полтавщини, Волині і Кременчужщини за збір успішний продподатку, підкреслив вагу вчасности і повноти його збору для майбутного Републики.

Винаходячи способи для ратунку від голоду сотень тисяч селян посушливих губерній, З'їзд ухвалив попередні заходи Рад. Уряду в сьому напрямкові і постановив весь хлібний фонд незаможного селянства України передати незаможному селянству голодуючих губерній, які без сього героїчного і самовідданого широкого заходу засуджені були б на повну смерть.

[...]

В. Блакитний.

№ 234

Відділ У.Р.Д. в Тімінс поставив «Украдене Щастя» І. Франка, щоб зібрати фонди для голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 11 лютого 1922.
Уривок.

ПРЕДСТАВЛЕНЄ В КОРИСТЬ ГОЛОДУЮЧИХ

Тімінс, Онт.

Заходом відділу Укр. Роб. Дому в Тімінс відограно драму відомого укр. письменника І. Франка п. н. «Украдене Щастя». Драму сю грало ся в коритсь голодуючих Приволжа. На представленє прийшло поважне число укр. робітників, не дивлячись на агітацію деяких людців. [...]

№ 235

В південній Україні гірший голод, ніж над Волгою; на Одещині голодує 75% населення.

«Канадійський Ранок», 14 лютого 1922

СТРАХІТТЯ ГОЛОДУ НА ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ

Берлін, 20 січня. — На конференції російської комуністичної партії комісар Мануїльський заявив, що число людей, потребуючих харчевої допомоги, на Україні виносить 2,680,000 осіб. У Запорожській (Олександровській) губернії зібрано цього року 6,188,000 пудів хліба, а потрібно для прохарчовання людності 36,150,000 пудів, цеб то в шестеро більше.

На з'їзді представників південних гіберній України, скликаним в Одесі для обмірковання харчевої справи, виявилось, що в Одещині голодують 75 процент людності. По деяких волостях поздохала від чуми вся худоба. На Херсонщині понад усіми головними шляхами лежать здохлі коні. В Маріупольським повіті людність їсть мясо з цих здохлих коней. В Запорожській губернії були випадки, що цілі родини відбирали собі життя з голоду.

Большевицька газета «Новий Мір» подає, що на Катеринославщині голодує 109,000 дітей, а всього там голодує 400,000 душ. На Херсонщині голодую 96,000 дорослих і 48,000 дітей.

На Запорожжю голод набрав незвичайних позмірів. Людність зробилася цілком апатичною. Люде їдять землю і пють брудну воду. По селах і містах ходять кістяки в лахміттях, які ледви нагадують одержу. Страхіття Надволжі бліднуть перед тим, що діється на Запорожжю.

№ 236

Канадський «Фонд Спасайте Дітей» буде годувати 18,500 дітей в Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 15 лютого 1922.

КАНАДА БУДЕ ГОДУВАТИ ЧЕРЕЗ МІСЯЦЬ 18,500 ДІТИЙ В РОСІЇ

ОТТАВА, 9 лютого. — Полковник Н. Дж. Мекі, президент Фонду Спасайте Дітей, заявив вчора перед Канадійською Пресою, що в наслідок першого тижня праці канадійського комітету Фонд Спасайте Дітей для голодуючих в Росії буде прокормлених через один місяць 18,500 дітей. Є надія, що перші засоби будуть вислані з кінцем сего тижня. Всі засоби є куповані в Канаді.

№ 237

Російські власті рішили конфіскувати церковні дорогоцінності і зужити їх на допомогу голодуючим.

«Українські Робітничі Вісти», 15 лютого 1922.

РІШИЛИ ПРОДАТИ ЦЕРКОВНІ ДОРОГОЦІННОСТІ В КОРИСТЬ ГОЛОДУЮЧИХ

МОСКВА, 13 лютого. — Всеросійський Центральний Виконавчий Комітет рішив перебрати негайно дорогоцінності у всіх церквах всіх віроісповідань в Росії і продати їх, а за ті гроші купити поживи для голодуючих.

№ 238

З причини голоду совітський уряд змушений взяти на себе борги царського уряду Франції й Англії.

«Українські Робітничі Вісти», 15 лютого 1922.
Уривок.

ПЕРЕД ВИЗНАНЄМ

Голод у Надволжу, Приуралю і на Україні, посуха і загибель селянського господарства в ряді районів змусили Радянську владу піти на найбільші уступки — визнане грабіжницьких вимог французького банкира про сплату боргів царського уряду — при умові, що капіталісти Франції і Англії на спільній конференції з представниками робітництва і селянства республік складуть новий договір, по якому останні матимуть змогу здійснити свою готовість відкупити ся від хижника.

В. Блакитний.

№ 239

Україна вповні здала свій продподаток, але через посуху жнива не покривють потреб самих селян.

«Українські Робітничі Всти», 15 лютого 1922.
Уривки.

РАДЯНСЬКА УКРАЇНА В 1921 РОЦІ

Під таким наголовком помістив тов. Раковський в московських «Известиях» статтю, зміст котрої в скороченню є слідуєчий:

Україна складається з 12 губерній, які займають 12.5 мільйонів гектарів землі, де живе 26 мільйонів населення. [...] Хоча в наслідок імперіялістичної та гоминданської війни міста України далеко тяжче потерпіли, ніж міста російські, то все таки промисл та хліборобство на Україні краще задержали ся, [...]

Продподаток селяни вповні зложили також і в правобережних губерніях, хоч там постійно бушували бандитські відділи; сего досягнути не можна-б було без доброї волі з боку селян. В першій половині 1921 року волочило ся по ріжних містах ще з пів сотні ріжних малих банд, головно в околицях Києва, Поділя, Полтави, Кременчуга та на Донеччині. Одні стояли під кермою головного штабу Петлюри, де-які знову під впливом Махна. [...]

Таксамо цілковито розвіялось і змаганє Тютюнника викликати селянське повстанє. На Поділю, Волині та Київщині він не зумів створити однісенької групи. [...]

Україна тяжко потерпіла від нещастя посухи і найблиші жнива ледви чи зможуть покрити нормальне запотребованє селян, не згадуючи вже про міста. [...]

№ 240

Посуха; страшний голод в Україні; Україна годувала Надволжя; Запоріжжя потребує 35,000,000 пуд. збіжжя, а вродило лише 6,000,000; брак фондів для дитячих будинків; потрібна допомога.

«Українські Робітничі Вісти», 15 лютого 1922.

ГОЛОД НА НАШИХ СТЕПАХ

(Стаття в харківських «Вістях» з 30 грудня 1921 р.)

Ой у полі жито
Копитами збито.
(Нар. пісня.)

Гірким сміхом моїм посміюся...
(Єремія.)

Який гіркий глум, яка неімовірна, але невблагана дійсність: широкі смуги чорнозему понад Дніпром, степові простори Запорожа, де ранійше що року буяло хвилясте жито, де рясні, соковиті трави шелестіли про невичерпані багатства родючої сили, — почорніли, попекли під диханням посухи.

Нечуваний в сих місцях голод показав свою пащу.

Давні часи Мамає, коли його дика кіннота гарцювала і збивала в пень всі рослини на шляхах свого пересування, нагадують нам сьогодні наші степові простори. Але тепер сі степи зазнали ще більше й глибше лиха, бо вони попадали мертвими килимами під подвійними ударами. Тут також на очах «Чудового Дніпра» проходила кіннота Врангеля і збивала «копитами жито». Тут Махно чинив розбійницькі напади і своїми тачанками толочив і нівечив зелені парости. Сього не досить. Далі прийшла посуха, припала порепаними губами до землі, заспівала на жалібній скрипці пісню смерти...

Чи далеко від нас Запороже? До нього протягнути рукою. Хто міг подумати?... Його щороку розпирало від хліба, тріщали комори й засіки в селян від важкого зерна. А тепер крючковаті пальці голоду впилися в його горло... Не так давно тут ішла розмова про допомогу Надволжу, приймали до себе його голодних втікачів, навіть дивувалися, як це так люди їдять різні сурогати — макуху, лебеду, качани, курай тощо. Але ось і тут з багатьох сіл і міст визирнуло обличчя голоду. Вже й тут запаси макухи та жмичів, які раніше вживалися лише для палива, тепер заброніровані як продукти харчування.

Замість гарного врожаю, на степах Запорожа стала пустиня. І тільки якимсь чудом, невеличкими купками вціліли кущі хліба: решту викосила спека. Коли перевести весь урожай на цифри, то маємо по Запорожу 6 з четвертю мільона пудів хліба, а потреба населення за рік 35 з лишком мільонів! Скільки життя буде вбито цим дефіцитом!

Далеко не повні жалібні списки, але й від них вже віє жахом.

В Мелітопольському повіті на 1 грудня було 459 жертв, в Гуляйпольському — 49, а в Бердянському — 39. Але це все випадково зафіксовані числа. В дійсності блиск коси голодної смерті лише тільки набирає ширини розмаху.

Моторошно робиться від одного погляду на села. Кидають, забиваючи дошками, хати й тікають наче від чуми. Пустка, засипана снігом, нагадує собою передвчасні кладовища. Кидають насиджені місця і тікають світ за очі... Підкидають мов цуценят, своїх дітей: нічого їм дати їсти, коли вони благають.

Дітям тяжше всього переносити голод. Місцями стихійно ростуть дутячі доми, бо стихійно ростуть армії голодних дітей, які чекають притулку біля порогів Наросвіти. Недостача харчів, палива, білизни, все це відчувається в кольосальних розмірах. В одній Юрківській волості голодує 150 дітей. Маєть ся тут лише 5 дитячих домів; постає Наросвіта лише 2, решті не хватає ресурсів. Комнезам с. Ново-Яковльовки прохав відчинити дитячий дім на 50 сиріт, а Наросвіта примушена була відмовити: нема коштів. В Жеребецькій і Преображенській волості зовсім нема дитячих домів. Тут щодня зареєстровують ся випадки смерті дітей. В Преображенській волості відчинили були їдальню для дітей, але вона проістнувала 20 днів: зачинилась за браком коштів. Що чекає дітей при такому становищу допомоги?

Дикий звір увірвав ся і шматує живе мясо сотні тисяч беззахистного люду. Тихі й придушені благання цих людий, бо знесилені вони, розчавлені важкою лапою голоду і швидше скидаються на примар з бездоні, ніж на живих істот. Рівне і одноманітне «п-о-р-а-т-у-н-к-у» ледве зривається з їхніх пополотнілих уст.

Повіти: Мелітопольський, Маріупольський, Олександрівський, Херсонський, Миколаївський, Одеський, Катеринославський, де раніше так щедро земля відплачувала хліборобові за його працю, тепер скручені голодним смерчем і кинуті на холодні сніги...

Газети, що надходять з сих країв, повні закликів, жаху, зойків: «Допоможіть!»

«Громадянине, що ти зробив для свого брата — голодуючого?» «Допомога повинна йти щоденно!» і т. д. Але щось страшніше ховається за сими звичайними словами, котрі вже втратили свою гостроту.

І треба винайти щось такого сильного, що вдарило би по нервах тих, хто не відчуває того, що діється там, що примусило би ситих зрозуміти, що не може існувати лад, розвиток і нормальне перетравлюванє жолудка на одному кінці суспільного організму, коли другий розідаєть ся гангреною? Бо тіло ж суцільне. І коли здорова частина не подолає мертву, мертва подолає здорову, докотить ся і зробить з неї труп.

Гірким сміхом посміється голод.

В. Гречаний.

№ 241

Визнаючи совітську Росію, Захід визнає совітську Україну і тим приносить удар прихильникам не комуністичної української держави.

«Українські Робітничі Вісти», 15 лютого 1922.
Уривки.

МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ І УКРАЇНА

«Вперед» умістив статтю з приводу майбутньої міжнародної конференції і зокрема України. Стаття була написана в зв'язку з ухвалою конференції в Кан. Тому цікаво зазначити, яке значіння надає «Вперед» участі в сій конференції Радянської України.

Газета перш за все виходить з твердження, що участь Радянської України на тій конференції є вирішена. Вирішена фактом запрошення Радянської Росії, себто самостійних пролетарських республік, створених на території бувшої Росії.

«Під сим названем (Радянська Росія) — пише «Вперед» — автори канської резолюції розуміли правно державний стан, який витворив ся на території бувшої царської Росії, а саме ряд самостійних пролетарських республік, зв'язаних між собою спеціальними договорами для найбільш успішного переведення деяких питань внутрішньої чи закордонної політики.»

Отже, в згоді з сим Україна, пише далі «Вперед», виступить на майбутній економічній конференції в Генуї як самостійний державний організм. Се є вже факт визнання європейськими державами української радянської держави і є важним ударом для протирадянського табору. Останній цілком губить ґрунт, по скільки він у пресі змагав ся виправдати боротьбу необхідністю створення української держави. «Признанє факту за істнованя Радянської України західно-європейськими буржуазними урядами се безперечно важкий удар для українського протирадянського табору. Його заходи, щоби переконати Захід Європи про фікцію української держави, перечеркнуло саме жите. Європейський капітал, який задихаєть ся, якому потрібні ринки збуту, виразно заявив, що йому байдужі політичні форми влади, він жадає тільки гарантій.»

№ 242

Діяльність монреальської організації «Воля» за 1921 р.; на голодуючих в Приволжі зібрано \$718.43.

«Українські Робітничі Вісти», 15 лютого 1922.
Уривки.

РІЧНЕ СПРАВОЗДАНЄ ВІДДІЛУ У.Р.Д. Т-ва ВОЛЯ В МОНТРЕАЛІ

Дня 8 січня с. р. відбули ся загальні річні збори Відділу У.Р.Д. т-ва «Воля» в Монтреалі. [...]

Протягом 1921 року свого істновання Відділ відбув 57 адм. мітінгів, 10 спеціальних мітінгів, 20 лекцій, 18 відчитів і дискусій, 5 представлень, 4 концерти, 6 вечерків в льокалі, 6 пікніків і 2 свята, які відсвятковано в честь павших борців за волю.

Крім відділової праці, тов. і т-ки брали живу участь в Інтернаціональним святкованю: Парижської Комуни, і в святкованю четвертої річниці російської революції, як і взагалі в робітничих справах. [...]

Протягом 1921 року Відділ збирав жертви, а також виасигнував з каси на сплату довгу У.Р.Д. в Вінніпегу, на пресовий фонд «Укр. Роб. Вістий», про що говорять самі цифри:

На сплату довгу У.Р.Д.	\$236.75
На прес. фонд «У.Р.В.»	451.14
На прес. фонд «У.Щ.В.»	110.00
На роб. (англійську) школу	<u>50.00</u>
Разом	\$847.89

При Відділі засновано комітет помочі голодуючим Приволжа, який зібрав на сю ціль:

3 представлень	\$419.98
3 лістів	71.95
Члени зложили з денної праці	<u>226.50</u>
Разом	\$718.43

При Відділі засновано видавничий комітет, який зібрав \$960.00 на виданє «Капіталу» К. Маркса. З тих грошей \$725.00 вислано до комітету в Вінніпегу, а \$235.00 лежить в банку. [...]

Загальне фінансове справозданє за 1921 рік представляєть ся так:

Прихід:	
[...]	
Разом	\$4,996.39
[...]	

Й. Крєвенчук, фін секр.

№ 243

В Запоріжжі голодує 400,000 осіб; АРА звітує про 2,000,000 голодуючих в Україні; голод спричинений московським наїзником.

«Канадійський Українець», 15 лютого 1922.

СТРАШНИЙ ГОЛОД НА УКРАЇНІ.

Два Міліони Голодуючих в Пятьох Полудневих Губерніях.

ПРАГА. — Большевицьке радіо з Харкова приносить тривожні вісти про голод на Україні. В Запоріжській губернії, яка перше не знала чорного хліба і вивозила через чорноморські пристані міліони пудів зерна заграницю, находитсья в страшному положенню. Урожай збіжа й овочів хибнув, худоба вибита. Люди їдять кінське м'ясо. Самі большевики заявляють, що положення на Запоріжжю гірше, ніж в Надволжжю. 400 тисяч осіб на Запоріжжю потребує сейчас помочі.

Голодом захоплена також частина Херсонської губернії. В 20 волостях сеї губернії записано 100 тисяч голодуючих, а ще не одержано звітів з 30 волостей.

ЛОНДОН. — В головнім бюрі Американського Запомогового Товариства одержано звіт др. Линкона Готчінсона про положення на Україні. Сказано в нім, що в пятьох полудневих губерніях України (в губерніях Донецькій, Запоріжській,

Катеринославській, Миколаївській й Одеській) є около 2 міліони осіб голодуючих, в тім 800 тисяч дітей.

От до чого довела багату Україну згубна господарка московського наїздника!

№ 244

Московський комісар Красін підписав договір з АРА про купівлю 2,000,000 пуд. збіжжя для України.

«Канадійський Українець», 15 лютого 1922.

УКРАЇНА КУПУЄ ЗЕРНО Й ПОЖИВУ В АМЕРИЦІ

ЛОНДОН — Леонід Красін, б[ольшевицький] комісар торгівлі, в імені України підписав умову з Валтером Бравном, головою американського ратункового комітету, на підставі якої Україна має зложити два міліони долярів в золоті за американське збіжжя й поживу для голодуючих на Україні.

Згадану умову підписав большевицький московський комісар в імені України, бо Україна за границею не має нігде своїх представників. Так виглядає самостійність України.

№ 245

Населення в Україні гине від голоду і холоду; часті грабунки.

«Канадійський Українець», 15 лютого 1922.

СТРАШНІ МОРОЗИ НА УКРАЇНІ

На Україні зайшли скрізь страшні морози. Люди гинуть в потягах й навіть в помешканях. Дорожнеча швидко росте Пуд пшеничного борошна по полям з житним 400 тисяч. По великих містах розпочались часті грабунки. Населення боїться виходити з хат.

№ 246

Тисячі випадків тифу і холери; сотні людей денно вмирають від пошестей.

«Канадійський Українець», 15 лютого 1922.

СТРАШНА ПОШЕСТЬ ТИФУ І ХОЛЕРА НА УКРАЇНІ

МОСКВА. — З Київа доносять, що там шириться в страшний спосіб пошесть тифу й холера. Одного дня, 9 січня с. р. занотовано в Київі 3,030 випадків занедужання на тиф, з того померло 109 осіб.

На холеру занедужало того дня 108 осіб, з того умерло 3 осіб.

№ 247

Раковський заявив в Москві, що Україна дає Росії цього року 30 мільйонів пудів збіжжя.

«Канадійський Українець» 15 лютого 1922

ЯК МОСКАЛІ ОБДИРАЮТЬ УКРАЇНУ

Раковський на IX Всеросійському зїзді совітів в Москві заявив, що Україна дає в цьому році Московщині 30 мільйонів пудів хліба. Між тим, згідно з большевицькими офіційними відомостями, на Україні зібрано продподатку всього около 50 мільйонів пудів хліба.

№ 248

Голод в Україні гірший від поволзького; допомоги потребує 6,681,000 осіб.

«Канадійський Українець», 15 лютого 1922.

УКРАЇНСЬКЕ ПОВОЛЖА

Большевицьке радіо з Харкова подає тривожні вісті про голод на Україні. Запорожська губернія, котра колись не знала чорного хліба та вивозила через порти Чорного моря мільйони пудів зерна за кордон, перебуває в критичному стані. Врожай городини та хліба загинув, худоба порізана. Коней за відсутністю паші порізано в їжу. Представник АРА, що приїхав в губернію, заявив, що голод в запорожській губернії далеко більший, як у Поволжю. Допомога до цього часу була невистарчаючою: 400,000 людей потребують негайної допомоги. Також охоплена голодом частина Херсонської губернії. В 20 волостях зареєстровано 100,000 голодних, а з 30 волостей відомости ще не отримано.

Харківський «Комуніст» повідомляє, що на всеукраїнському зїзді губерніяльних комісій допомоги голодуючим виявилось, що на Україні допомоги потребує 6,681,000 осіб.

№ 249

До України прикріплено російські голодуючі губернії на прохарчування.

«Канадійський Українець», 15 лютого 1922

УКРАЇНІ ПРИЗНАНО ГОДУВАТИ МОСКОВСЬКІ ГУБЕРНІЇ

До України прикріплено для прогодування Саратовську, Царицинську, Уральську й Самарську губернії.

№ 250

Вісім сот голодних дітей прибули з Надволжя до Києва на харчування.

«Канадійський Українець» 15 лютого 1922

ГОЛОДНІ ДІТИ З МОСКОВЩИНИ

Київська «Пролетарська Правда» з дня 30 грудня повідомляє, що до Києва прибуло 800 голодних дітей з Надволжа, які мають бути росташовані в Київському повіті.

№ 251

Про голод в Росії говорили вже давно, а голод в Україні замовчували; з України вивозили збіжжя до Росії; комуністична господарка є причиною голоду.

«Український Голос», 15 лютого 1922.

ДЕ ВЛАСТИВА ПРИЧИНА ГОЛОДУ В РОСІЇ

Вся ріжномовна преса зачинає присвячувати щораз більше місця голодній Росії. Появляють ся вісти одна страшніша від другої — про самовбивства з голоду, про убиванє родичами дітей, а навіть про людоїдство.

І так, як доси часописи справу представляли, причиною голоду мали бути посуха, що випалила збіже в кількох московських губерніях. Були згадки і про саранчу, що мала бути в тих же самих губерніях, однакож про саранчу згадувало ся лише мимоходом. Виходило би, що головною причиною голоду була посуха.

Однакож посуха не розтягалась на цілу Московщину. Вона була головно в приволжських гіберніях, отже, в східній її часті.

Що до України, то посуха захопила лише східні і полуднево східні її сторони; в більшій часті України посухи не було.

Але коли давно вже большевики інформували світ про посуху в Московщині, про марево голоду та про знищення посухою українські околиці не згадували майже нічого. І коли про голод на Україні недавно заговорено, то се виглядало радше на несподіванку. Заговорено про голод там, де не говорило ся про можливість голоду.

І не тільки се. Не дуже давні часи, як большевики збирали на Україні збіжевий податок, т. з. «продналог»; були навіть вісти, що деякі селяни не хотіли большевикам збіжа віддавати і ті страшно на них мстили ся. Були дальше вісти про вивожуванє збіжа з України до Московщини в такій і такій скількості.

З усього того виходило би, що жнива на Україні, беручи загалом, були не злі. Аджеж Україна се найбогатша зі збіжєвих країн світа. Вона годувала завсігди не тільки себе, але і голодну Московщину, а поза нею ще і значну частину Європи.

Бо не треба забувати, що голод в Росії не був ніколи новиною. Московщина має деякі околиці самим своїм положенєм посушні і в них-то голодові роки бували досить часто.

Однакож голод не доходив там ніколи до таких розмірів, як тепер.

І тому, коли чуємо і читаємо описи тої нужди, яка нині розгулялась по Московщині і по Україні, перед нами мимоволі встає питанє:

— Де-ж властива причина тої нужди? Невжеж посуха в кількох губерніях спричинила голод в таких великих розмірах? Аджеж большевики вважають Україну частиною Росії і не церемоняють ся з її хлібом; дотогож з України заграницю хліба не вивожено — отже, здавалоб ся, що неповинно бути голоду найперше на Україні, а дальше і Московщина могла ще українським збіжем поратувати ся. Де-ж властива причина?

Коли однак добре застановимо ся, то побачимо, що причиною голоду мусіло бути в першій мірі зовсім що інше, ніж посуха. Причиною було щось таке, що і без посухи до голоду провадить.

Сказано вже попередно, що про можливість голоду на Україні ще до недавна большевики не згадували. І не тільки не згадували, але вивозили збіже в Московщину — чи то в першій мірі для населення дармуючих містів, чи селян, а надто треба було ще годувати величезну армію з 1-го мільона і 370 тисяч жовнірів — себто несповна півтора мільона людей, які не орють і не сіють, але їдять чужу працю і ще в додатку перешкаджають другим в роботі.

Видно, отже, що большевики Україною о стільки хиба клопочуть ся, о скільки рабували її хліб. До чого в будучности прийде, се для них було байдуже. Коли з одної сторони провадили реквізиції (насильне забиранє), то з другої навозили ще з Московщини голодних, щоби помагали доїдати те, що лишало ся. І вкінці вийшло таке, що хліба не має ані Україна, ані Московщина.

Коли отже ближше приглянути ся, то стане видно, що причиною голоду була не посуха, але «комуна»; не та посуха, що випалила збіже в кількох губерніях, але та большевицька господарка, яка толочила і толочить, вбивала і вбиває день денно творчу силу в усіх губерніях, в усіх містах, селах, родинях і одиницях.

Кожному в пам'яті ті часи, коли ще не було в Росії голоду й увага людей спиняла ся на большевицькій господарці — на комуні. Тоді то дуже часто доводило ся читати і чути, що селянство в Росії і на Україні не хоче орати ні сіяти тільки, як передше. Всякий казав: «Пощо працювати, коли знаєш, що воно не твоє? Прийдуть і, не питаючи тебе, заберуть все, що їм захочеться.»

Пригадуєть ся лист українського селянина, в яким той між иншим писав:

— Землі в мене вісім десятин і працював я на ній сам з родиною. І пасіка була — вісім пнів. Аж нараз приходить Москаль з калуської губернії, кацап, і забирає в мене мою працю, бо каже, що я кров його пю... Забрали і пасіку та поставили якогось комісара, щоби її доглядав. Я дбав, а він каже, що се не моє, що я до него не маю права...

Подібно могли люди говорити хиба в часі татарських нападів.

А такі відносини витворили власне большевики з самого початку свого панованя. Вічні війни, насильства, рабунки, переслідуваня; дальше «комуна», якої зміст був в тому, що право до людської праці мали лише настановлені комісарі, в додатку (як на Україні) чужоземці, яким байдужа була доля місцевого населеня. Колиж до сього додати, що і з людським житєм большевики не церемонили ся від самого початку (аджеж доси розстріляли вони 815,000 селян і 191 тисячів робітників, як подають вісти) — то стане нам зовсім ясно, де містить ся дійсна причина нещастя. Де рабунок став законом, де чоловікови відобрано всі людські права, де людське майно і жите стало забовкою озброєної ватаги, там мусить прийти занепад хлібодайної праці, а за ним неминучий голод. Найкраща погода і найтепліші дощі тут не допоможуть.

Для праці треба мирних часів, треба безпеки і житя і тої праці, яку чоловік придбав. Де всего того нема, там рільник мусить ограничувати оранє і сіянє до найконечнійшого — щоби для себе вистарчило, коли і того не заберуть.

Коли поставимо собі все те перед очі, то побачимо, що причиною голоду було не що інше, але самі большевики; вони то стали тою посухою, яка спалила, понівечила, потоптала людську силу, людське майно і людське жите і нівечить його дальше. Щож до України, то нищать вони її, може, ще в більшій мірі — як країну чужу, країну, взяту рабунком на з'їдженє; нищать по давно висловленій робівничій засаді: «Хоч і не заберемо вашої України, то бодай вам її знищимо.»

Вкінці стає ще одно питанє: Чи та поміч, яку світ дав і дасть голодній Росії, спасе її від голоду, коли правляча, чи радше — руйнуюча большевицька партія лишить ся і дальше на старім місци? І як довго прийдесть ся тоді світови слати туди свою поміч?

Зовсім на місці буде поставати ще одно питанє:

— Кілько потрібно мати большевицьких комісарів в Канаді, щоби мати тут зовсім такі самі відносини, як має нині Росія і Україна? Щоби мати голод?

А се зовсім не моловажна справа!

№ 252

Сотні умирають від голоду на Запоріжжі.

«Канадійський Фармер», 16 лютого 1922.

ГОЛОД НА ЗАПОРОЖУ

По офіційних большевицьких відомостях, голод на Запорожю з кождим днем лютує все більше. В однім лише Мелітопольським повіті до 1 грудня м. р. вмерло від голоду 159 душ, в Гуляй-Польським повіті умерло 19 душ, в Бердянському — 39. Згинула пересічно четверта частина худоби. В деяких волостях голову худоби продають за 1 — 2 пуда борошна. В Новомосковським повіті є мільон голодних.

№ 253

В Москві підписано договір України з допомогою організації Нансена.

«Українські Робітничі Вісти», 18 лютого 1922.

УГОДА УКРАЇНИ З ОРГАНІЗАЦІЮ НАНСЕНА

МОСКВА, 20 січня. — Між Українською Радянською Републикою і заповогою органіцією Нансена заключено угоду, яку підписали голова української Ради Народних Комісарів Раковський і один з представників Нансена.

№ 254

В Мелітопольському повіті голодує 250,000 осіб; люди вмирають від голоду на Харківщині.

«Українські Робітничі Вісти», 18 лютого 1922.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

ХАРКІВ, 18 січня. — Положення Мелітопільського повіту безвихідне. Голодує поверх 250 тисяч людей. Хліб весь зіджений, зіджені всі сурогати і майже всі коні. Сотки сімейств лежать нерухомо, опухлі від голоду. Селяни розпродують останки інвентара і жадають відісланя їх в урожайні губернії. Безробіте зростає неімовірно. Положенє катастрофічне.

В Запорозьському повіті в одній тільки Юртівській волості голодує около 8 тисяч людей, се є 75 процент населення.

Голод докотився до Харківщини. У Валківському повіті зареєстровано кілька случаїв голодової смерті. Число робочої худоби зменшилося в троє. Спостерігаєть ся масову загибель скота. («Правда» з 22 січня.)

№ 255

Монреальський комітет допомоги голодуючим Росії зібрав \$4,492.10.

«Українські Робітничі Вісти», 18 лютого 1922.

СПРАВОЗДАНОЄ МОНТРЕАЛЬСЬКОГО КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ В ПРИВОЛЖУ

Коли наспіла сумна вістка про велику посуху і голод в Совітській Росії, який загрозив десяткам мільонів жителів, монреальські свідомі робітники рішили скликати конференцію представників всіх радикальних робітничих організацій і юній в Монтреалі. На конференцію прибули представники від 22-ох організацій і товариств, які вибрали комітет і приручили йому заняти ся збиранем жертв. Комітет взявся до енергічної праці. Він відбуває свої наради кожної неділі, устроює всякі підприємства та взагалі винаходить всякі способи збираня жертв на поміч голодуючим Приволжа. Помимо великого безробіття, монреальські робітники і робітницї щиро сповняють свій обовязок супроти своїх голодуючих товаришів в Сов. Росії.

По день 31 грудня 1921 р. збірка в Монтреалі на поміч голодуючим представляєть ся так:

Прихід:

Ріжні профес. юнії злож.	\$131 00
На масовім вічу О.Т.П.С.Р.	164.00
З пікніку т-ва «Воля»	11 75
На масовім вічу 29 серпня	500 00
Жертви поодиноких осіб	299.34
Збірка на масовім вічу	161.51
Збірка на масовім вічу	250.63
Жертви «Джойнт Борд Клакмейкерс» з денним заробітком	588.45
Колекта	13.27
З Перт. Онт.	14.25
Збірка в домах	202 46
С. і К. Мендельсон	50.00
Датки	5.94
День праці барберів	146.00
Общество Т.П.С.Р.	96 80
Збірка на вічу О.Т.П.С.Р.	234.31
Відділ У.Р.Д. «Воля»	38.25
З представлення т-ва «Воля»	393.98
Денний зароб. чл. т-ва «Воля»	<u>214.45</u>
Разом	\$4,492.10

Розхід:

Рент галі на мітінги	\$213.75
Друкарські роботи	132.00
Папір і почта	22.11
Оголошення	80.80
Телеграми	<u>1.40</u>
Разом	\$450.06
Вислано на руки комітету в Торонто:	
В жовтні	\$2,050.00
В листопаді	1,500.00
В грудні	<u>450.06</u>
Разом	4,000.06
Розходи на місці	<u>450.06</u>
Вислано і розходу	\$4,450.06
Всього зібрано	<u>4,492.10</u>
Остає на руках комітету	\$42.04

В додатку до сего «Амалгамейтед Клотінг Воркерс» юнія [Amalgamated Clothing Workers Union — профспілка текстильних робітників] вислала до центрального комітету в Нью Йорку поперх \$4,000.00. Комітет в Монреалі тепер розширив свою працю, взиваючи всіх робітників і робітничі організації до збираня одержі і инших річий. Надіємо ся, що сим разом зробимо о много більше ніж до тепер.

Товариші робітники і робітницї! Як вам відомо, робітники радянських републик просять нас о поміч. Товариші, се просять ті робітники, котрі проливали свою кров, борючись за кращий лад, за визвіл працюючих з капіталістичної неволі. Вони віддавали своє жите за свободу працюючих а тепер голодні просять нашої помочі. Поспішім же ми їм, товариші, з помічю. відкликнім ся, товариші, всі як один. Накормім голодних і холодних женщин і маленьких дітий.

Н. Женчук.

№ 256

У Футгілс, Альберта, зібрано \$486.00 для голодуючих в Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 18 лютого 1922.
Уривок.

СПРАВОЗДАНЕ З ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ

Едмонтон, Алта

Товаришу Редактор!

Прошу помістити на сторінках нашої часописи «Укр. Роб. Вістий» справозда-не футгільського комітету помочі голодуючим в Приволжю. Робітники у Футгілс, Алта., мали зорганізований комітет несеня помочі нашим братам в Совітській Росії. Згаданий комітет на початку свого істнування зібрав між невеличким гуртком майнерів \$292.00. Більше свідомі робітники, розуміючи, що зібраних нами гроший не дуже то богато, зголосились жертвувати що місяця бодай якусь частину свого заробітку, щоби заспокоїти бодай на день-два голодних наших борців за пролетарську свободу. За чотири місяці істнування комітету в Футгілс зібрано всіх гроший \$486.00 Гроші вислано на руки комітету у Вінніпегу. [...]

№ 257

На українському весіллі зібрано \$22.30 на користь голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 18 лютого 1922.

НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ ПРИВОЛЖА

Чіпмен, Алта.

На весіллі в т. Стефана Зозука з т-кою Анною Федорик, яке відбулося 24 січня ц. р. т. К. Кулик і т. Н. Вірста пригадали присутнім про голодуючих в Приволжю і закликали зложити що небудь для тих нещасних голодних дітей і материй, сини, котрих проляли стільки своєї крові за свободу працюючого люду. Присутні відкликнулись і зложили на цю ціль \$22.30, які то гроші висилаємо на руки комітету в Вінніпезі.
Кость Кулик, Николай Вірста.

Від Редакції. — Імен жертводавців редакція «У.Р.В.» не містить. Вдайте ся до комітету в Вінніпегу і отримаєте на свої жертви ресіти.

№ 258

АРА посилає ліки в Україну і буде годувати там сто тисяч дітей.

«Канадійський Ранок», 21 лютого 1922

АМЕРИКА ПОСИЛАЄ ЛІКИ НА УКРАЇНУ І ПОЖИВУ
ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ ДІТЕЙ

ЛОНДОН, 10 лютого. — Американська Запомогова Адміністрація, яка веде ратункову акцію в Росії, одержала звідомлення, що в пяти південних губерніях на Україні панує тепер страшна голоднеча і пошесті.

Ці звідомлення показали ся правдивими, і Американська Запомогова Адміністрація вислала на Україну ліки.

Також додала вона до своєї програми живлення дітей в Росії також 100,000 українських дітей, які діставати муть американську поживу.

№ 259

З Росії в Україну прибуло 130,000 втікачів.

«Канадійський Ранок», 21 лютого 1922

«Канадійський Українець», 1 березня 1922.

ЗБІГЦІ НА УКРАЇНІ

З російських голодуючих губерній на Україну прибуло таке число збігців: в чернігівську губернію 45,000, київську 20,000, волинську 10,000, подільську 10,000, харківську 15,000, полтавську 13,000, кременчужську 9,000, одеську 3,000, разом 130,000 осіб.

№ 260

Церковні дорогоцінності в Росії будуть конфісковані на користь голодуючих.

«Канадійський Ранок», 21 лютого 1922

ЦЕРКОВНІ СКАРБИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ

З Москви доносять, що всеросійський центральний комітет рішив сейчас перебрати дорогоцінності зі всіх церков в Росії і продати їх, а гроші з того ужити на поміч голодуючим. Комітет має на думці забрати з церков золоті і срібні ліхтарі, золото і діаманти з іконів і другі дорогоцінні прикраси, котрі разом представляють вартість лише за сам метал ь кількасот мільонів доларів.

№ 261

Звіт голови АРА Гувера президентові Америки Гардінгові про діяльність організацій допомоги голодуючим у Росії

«Український Голос», 22 лютого 1922

ГОЛОД СЕРЕДНИКОМ ПРОПАГАНДИ

Гувер каже, що комуністичні комітети се омана.

Секретар торгівлі Гувер, котрий є рівночасно головою признаної американським урядом Американської Ратункової Адміністрації ведучої поміч для голодуючих в советській Росії, предложив президентові Гардінгові на його домагане звіт про діяльність ріжних організацій советської Росії, а не звязаних з Американською Ратунковою Адміністрацією.

Гувер старає ся доказати в своїм рапорті, що сі організації зорганізовані, з одної сторони, для веденя большевицької пропаганди в Америці, а з другої сторони, що під покришкою ратованя голодних в советській Росії вони в дійсности ведуть ратункову акцію для советського уряду.

№ 262

Договори України з Нансеном і АРА; Німецький Червоний Хрест запропонував Україні медичну допомогу для голодуючих; Мет'юс (Mathews) став представником АРА в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 22 лютого 1922.

З РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Україна ратифікувала договори з Австрією і Італією.

Раднарком У.С.Р.Р. потвердив 14 січня два договори: один заключений у Відні 7 грудня між представником У.С.Р.Р. Левицьким і представником австрійської республіки Шобером, другий, що був заключений 26 грудня в Римі між

представником У.С.Р.Р. Воровським і міністром заграничних справ Італії Делля Торреті.

На тім же засіданню Раднарком потвердив договори, заключені підчас перебування в Москві тов. Раковського з організацією Нанасена і Американською Ратунковою Адміністрацією.

Німецький Червоний Хрест на Україні.

Харківський «Пролетарій» подає, що уповноважений німецького Червоного Хреста і завідуючий бюро евакуації німецьких полонених д-р Зассе запропонував радянській владі на Україні від імени німецького Червоного Хреста подати медичну допомогу голодуючим України, а саме присилкою медикаментів, лікарів, організацією шпиталів, лябораторій і санітарних відділів. Д-р Зассе має зв'язок з організацією Нансена. Пропозицію д-ра Зассе прийнято.

Представник «Ара» на Україні.

Ара (Американська Ратункова Адміністрація) назначила Матнуса, теперішнього свого представника в Харківськiм районі, представником Ара для цілої України.

№ 263

Склади харчів АРА в Росії і Україні; в Америці можна купити за \$10.00 переказ на видачу харчів у Росії та Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 22 лютого 1922

ПЛАН ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ В РАДЯНСЬКИХ РЕПУБЛИКАХ

НЮ ЙОРК, 12 лютого. — Для улекшення доставки харчевих пакунків для голодуючого населення в Радянських Републіках Американська Адміністрація Помочі заснувала вже склади в Петрограді, Москві, Казані, Самарі, Симбірську, Харкові, Катеринославі, Одесі, Смоленську, Могилеві, Гомелі, Курську, Тамбові, Вороніжі, Херсоні і Ростові.

В сей спосіб хтонебудь в Америці може післати американські харчі своїм своякам, приятелям або групам людей чи інституціям в Росії і на Україні без додаткових коштів за пересилку. Харчеві дрефти можна купити особисто або через пошту в бюрах Американської Адміністрації Помочі в Нью Йорку (American Relief Administration, 42 Broadway, New York, N. Y.) Найтанший дрефт коштує \$10.00, за які адресат дістане 117 фунтів поживи, що включає 49 фунтів муки, 25 фунтів ружу, 10 фунтів цукру, 10 фунтів товщів, 3 фунти чаю і 20 бляшок вивареного молока.

Одержавши замовлене і гроші, Адміністрація Помочі повідомляє своє бюро в Москві відносно доставки закупленої поживи, подаючи йому імя і адресу того, хто має дістати поміч, як також імя і адресу жертводавця. Московське бюро повідомляє відтак той склад, який знаходиться найблище місцевості, де живе особа, яка має дістати поживу, і та особа дістає повідомлене зі складу, щоби зголосилася за своїм пакунком.

Особи, що їдуть до Росії або на Україну, можуть брати зі собою такі харчеві дрефти і ті дрефти будуть прийняті в якімнебудь складі Адміністрації Помочі. На випадок затрати пакунка з харчами радянські власті виплачують адресатові їх повну вартість в рублях після біжучого курсу виміни.

Якби хто бажав подати поміч голодуючим взагалі, без подавання імен осіб, то може купувати харчеві дрефти на «загальний порятунок» (general relief).

№ 264

АРА перестане подавати допомогу Росії 1 вересня 1922 р

«Українські Робітничі Вісти», 22 лютого 1922.

АМЕРИКАНЦІ ЗАКІНЧАТЬ РАТУНКОВУ АКЦІЮ 1 ВЕРЕСНЯ 1922

Американська Ратункова Адміністрація сподіється перестати свою ратункову акцію в голодуючих околицях Росії околo 1 вересня. В той час буде вже в Росії новий хліб.

№ 265

Величавий концерт на допомогу голодуючим у Росії

«Українські Робітничі Вісти», 22 лютого 1922.

ВЕЛИЧАВИЙ КОНЦЕРТІ

Заходом Комітету Помочі Голодуючим в Сов. Росії відбудеть ся в неділю, 26 лютого, в PANTAGES THEATRE величавий концерт, з котрого дохід призначений для голодуючих в Совітській Росії. В концерті беруть участь найліпші артистичні сили в Вінніпегу. Початок концерту о год. 8,30 вечером.

Запрошення на концерт можна набувати в Українськiм Робітничiм Домі.

№ 266

Редакційна стаття критикує виступ посла Якимішака в парламенті проти проекту допомоги голодуючим в Росії; посол Якимішак каже, що причиною голоду є большевизм і совітська система.

«Українські Робітничі Вісти», 22 лютого 1922.
Уривки.

ВИСТУП УКРАЇНЬСЬКОГО ЧОРНОСОТЕНЦЯ

Минувшого четверга вечером в манітобськiм провінціоноальнім парламенти відновлено дебату над внесенем посла Квіна і поправкою до внесеня посла Камерона в справі «помочі» голодуючим в Росії.

У внесеню Квіна говорило ся, щоби парламент звернув увагу правительства на пожаданість зроблення чогось негайного в напрямі оказаня помочі голодуючим в Росії.

В поправці до внесеня Камерона було сказано, що в той час, як парламент не ухвалює публичних фондів для голодуючих в Росії, він (парламент) поручає за-

ходи канадійського комітету для несення помочі голодуючим і рекомендує сю справу всім, хто хоче жертвувати. [...]

В манітобському провінціоанальнім парламєнтї знайшов ся чоловік, який поставлене Квіном внесенє використав на те, щоби гавкнути на большевизм і радянські републики, який показав при тїм свою підлу, чорносотенну душу, а також і свою біднєнку голову.

Проти внесеня Квіна, а тимсамим і проти помочі голодуючим в Совітській Росії в якій би то не було формі, заявила ся більшість послів манітобського парламенту, зложена з представників буржуазії. Однак сї буржуазні послї показали свою «гуманність» супроти голодуючих голосованєм над внесенєм і на цїм обмежили ся.

Український же посол в манітобському парламєнтї, Якиміщак, який буде вам відпекувати ся від буржуазности так, як і кожний инший український буржуазний наганяч, або українська буржуазна газета, з нагоди внесеня Квіна уважав за відповідне накинути ся в глупий і підлий спосіб на большевизм і радянські републики.

Посол Якиміщак заявив в своїй промові, що він не любить слів «Совіт» і «большевизм» (певно сї слова так ділають на него, як на бика червоне сукно), дальше він відважив ся виїхати з такою дурницею, що, мовляв, не посуха є причиною голоду в Росії, але совітська система правління. Якиміщак також боїть ся, щоби ужите у внесеню Квіна слово «Совіт» (в означеню Совітська Росія) не було використане для отвертої большевицької пропаганди в Канаді, як також щоби через прийнятє внесеня Квіна не зістала визнана система правительства в Росії.

Читаючи таке, дивно стає за тих маленьких, убогих духом людей, дихаючих безсильною ненавистю до радянських републик. Дивно стає, що в той час, коли ані один дійсно буржуазний посол в цілїм манітобському парламєнтї не боїть ся слова «Совіт» у внесеню Квіна, не боїть ся, щоби через се слово зістало признане совітське правительство або щоби з прийнятєм внесеня з сим словом дано змогу ширити явно большевицьку пропаганду, що в той час українська буржуазна гнида боїть ся самого слова «Совіт» і перестерігає буржуазію перед наслідками уваленя внесеня, в якїм є вставлене це слово. Дивно стає, що в той час, коли цілий світ признав, що причиною голоду в Росії є посуха, коли навіть буржуазія веде акцію за несенєм помочі голодуючим в Росії, — що в той самий час українська буржуазна гнида каже, що причиною голоду в Росії не є посуха, а совітська система правління, що в той час вона з піною на устах виступає проти всякої помочі голодуючим. [...]

В.

№ 267

На українському весіллі зібрано \$12.00 для голодуючих над Волгою.

«Українські Робітничі Вісти», 22 лютого 1922

НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ ПРИВОЛЖА

Гардевил, Алта

Дорогі Товариші!

Посилаємо вам \$62.00 як допомогу голодуючим в Приволжю. \$50.00 зібрано на ресітові книжочки, а \$12.00 зібрано дня 29 січня на весілї в Низя Ластівки.

Взиваю робітників з инших місцевостей не забувати про поміч голодуючим Приволжа.

Нестор Пинківський і Николай Макаренко

№ 268

Україна купує насіння в Америці.

«Канадійський Українець», 25 лютого 1922.

ЗАКУПЛЕНЕ НАСІНЯ ЗА ГРАНИЦЕЮ

З загально-федеративного фонду видано Україні 4 мільйони рублів золотом на закуплене за границею насіння. Заключено договір на отримане одного мільйона пудів кукурудзи з Америки. Ведуться переговори в справі нового замовлення на один мільйон пудів пшениці, один мільйон пудів кукурудзи і 100 тисяч пудів гороху.

№ 269

З України буде вивезено 75,000 голів худоби.

«Канадійський Українець», 1 березня 1922

ВИЗИСК УКРАЇНИ

Згідно з пляном уповноваженого комісаріятом зовнішнього торгу, з південних портів України має бути вивезено за кордон 75,000 штук худоби (Харківський «Комуніст»).

№ 270

Біженці приносять до Полтави тиф і холеру.

«Канадійський Українець», 1 березня 1922

ТИФ І ХОЛЕРА У ПОЛТАВІ

Київські «Вісти» повідомляють, що в зв'язку з значним напливом біженців з голодних губерній у Полтаві помічається величезна кількість випадків на тиф всіх родів. Щодня з вокзалу приставляється від 30 до 100 хорих біженців. Одночасно спостерігаються випадки занедужання на холеру.

№ 271

Нансен описує голод над Волгою; 19 мільйонів людей голодує, мільйони помруть; треба рятувати Росію.

«Українські Робітничі Вісти», 1 березня 1922.
Уривки.

НАНСЕН ВЗИВАЄ РАТУВАТИ ГОЛОДУЮЧИХ В РОСІЇ

19 МІЛІОНІВ ЛЮДИЙ ЗАГРОЖЕНІ БЕЗПОСЕРЕДНО СМЕРТЮ.

Мільйони помруть без огляду на те, як скоро не наспіла би поміч.

Д-р Фрідтйоф Нансен, що повернув недавно до Лондону з голодуючих околиць над Волгою в Східній Росії, уділив американському кореспондентові Милтонові Броннерові інтерв'ю, яке після вінніпегської «Трибюн» звучить:

ЛОНДОН, 23 лютого. — Повернути з навіщеної голодом Росії до країв, де є всего подостатком, є так само, як пробудити ся зі страшного сну.

Край понад великою рікою Волгою, де в наслідок посухи наступив голод, своїм простором і населенєм є приблизно такий, як ціла Франція.

З того народу велике число, 19 мільонів, є безпосередно загрожене смертю, а мільйони — без огляду на те, які шалені заходи ми тепер робимо — є засуджені на смерть. [...]

Край сумніший, як північні ледяні поля.

Я кажу вам, що я бачив. Коли ви вступаєте до голодуючих околиць Росії, ви вступаєте в край страшної тишини. Навіть птиці опустили цей край голоду. Він наводить більший сум, як ледяні поля півночі.

Много сіл втратили дві третих свого населення. І ті, що переживають — в лахах, в бруді — голодні, холодні, з втратою всеї надії, заховуючи як лише можна дорогу іскру життя, можуть дивити ся вперед лише до одної річи — освободження, яке приносить смерть.

В Бузулук я бачив купу твердих замерзлих тіл, що лежали на цвинтарі, чекаючи похоронення. Утомлений гробар сказав мені, що їх привозять щодня возами. Їх збирають на вулицях і стежках. Їх знаходять на переходах в галях. Часами знаходять їх в хатах, де кождий в родині помер.

Яку користь приносить поміч.

Кождий доляр, кождий фунт стерлінгів, кождий франк, виданий тепер на доставу поживи, насіння і рільничих машин над Волгу, поборює три річи: [...]

1) Страшний голод нинішнього дня.

2) Можливість страшнішого навіть голоду на слідууючу зиму

3) Заразливі пошести, [...]

Світ може збирати жниво пошестий.

Коли народи світа є холодні і нечулі на терпіння голодуючої Росії сеї зими, вони можуть збирати страшне жниво пошестий і смерти в своїх власних хатах слідууючого літа і осени. [...]

Ми мусимо вислати збіже, щоб втримати людей при житю, мусимо вислати насінє, трактори і інші знаряди, щоби оставші при житю могли позасівати на весні свої поля.

Треба помочи в своїм власнім інтересі.

Доки ми сего не зробимо, великий шпихлір Росії стане вилюдненою пустинею. І Росія не зможе віджити, Росія не зможе вивозити хліба, Росія не зможе стати ринком для світових товарів, доки район Волги знова на стане шпихлірем [...]

(Так говорить великий учений і гуманіст Нансен, який не є ані большевиком, ані навіть соціялістом, але який дивить ся безсторонно на справу і має серце до того, що дієть ся нині над Волгою.

А в той сам час українські буржуазні прихвостні сміють виступати проти помочи голодуючим в Росії лише тому, що, мовляв, ся поміч спричинила би ся до поширення большевицької пропаганди в Канаді)

№ 272

Із золотого фонду совітської Федерації буде закуплено закордоном насіння для України.

«Українські Робітничі Вісти», 1 березня 1922.

ЗАКУПНО ЗБІЖА ДЛЯ УКРАЇНИ ЗА ГРАНИЦЕЮ

ХАРКІВ, 26 січня. — З золотого фонду Радянської Федерації асигновано для Української Радянської Республіки чотири мільйони рублів в золоті на закупно збіжа на насінє за границею. Рішено закупити в Америці один мільйон пудів кукурудзи. Переговори в тій справі вже на закінченю. Зачались нові переговори в справі закупна одного мільйона пудів пшениці, 100,000 пудів гороху і одного мільйона пудів кукурузи.

№ 273

На Донеччині голодує 400,000 людей; в павлоградському повіті закрито дитячі приюти через брак харчів; У.Ч.Х. розпочав годувати 25,000 на Катеринославщині.

«Українські Робітничі Вісти», 1 березня 1922.

З ГОЛОДОВИХ ОБЛАСТЕЙ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

МОСКВА, 21 січня. — В Донеччині голод захопив слідуєчі повіти: маріупільський, таганрожський і грічинський. В тих повітах голодує понад 400,000 осіб. Голоднеча поширюєть ся і на дальші повіти. Наслідком нужди вибухла епідемія тифу, а крім того лютує шкорбут. Для голодуючих Донеччини створено ратунковий комітет. Ця область потребує 6,000 вагонів збіжа на насінє. В маріупільським повіті зорганізовано прохарчувальну акцію для 10,000 осіб. Одначе та допомога є зовсім недостаточною.

З павлоградського повіту доносять, що наслідком недостачі харчевих засобів треба було замкнути діточі пріюти. Нужда страшна. Місцеві ратункові середники вичерпались. Український Червоний Хрест розпочав в Катеринославській губернії акцію в цілі прохарчування 25,000 осіб. Він занявся також печенєм і продажею хліба, що буде продаватися убогому населеню по половині ціни продукції. Губернська рада Катеринославщини рішила заснувати стації для розділу молока для дітий. Молоко мають доставляти заможнійші селяни губернії у формі надзвичайного податку.

№ 274

У.Р.Д. рішив не творити окремої організації допомоги голодуючим України бо вже існує Комітет помочи голодуючим Росії, який дасть \$5,000.00 для голодуючих в Україні; від тепер буде вестися спільна кампанія для Росії і України; в січні було вже 3,000,000 голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 1 березня 1922

ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ В ПРИВОЛЖУ І НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Загальні Річні Збори Укр. Роб. Дому на своїх нарадах обговорювали також і поміч голодуючим на Радянській Україні, звідки тепер доносяться до нас сумні відголоси наслідків голоду. Найплідродордніше Запороже навіщене посухою і його населенє голодує. Голод охопив великі простори пяти губерній Радянської України. Загальні Річні Збори визнали конечним негайне несенє такої помочи. Одначе Загальні Річні Збори не могли дефінітивно вирішити, як ся кампанія помочи має переводитись в Канаді. Не могли вони сего вирішити тому, що в Канаді вже існує організація помочи голодуючим в Совітській Росії, яка веде свою широку кампанію серед працюючих мас ріжних національностей, а також серед ріжних верств суспільства в Канаді і в склад якої входять також Стоваришенє Укр. Робітничий Дім. Ся організація веде свою кампанію помочи голодуючим Приволжа, де голод прибрав найстрашнійші розміри, які тільки знала до сего часу історія.

З огляду на існуванє такої організації Загальні Річні Збори Стоваришеня У.Р.Д. поручили Екзекутивному Комітетові У.Р.Д. і редакційному персоналови «Укр. Роб. Вістей» увійти в порозумінє з Центральним Комітетом Помочи Голодуючим у Вінніпегу і винайти спільний шлях дальшої роботи. Загальні Річні Збори не уважали корисним творити окрему українську організацію, а головно не порозумівшись наперед з Центральним Комітетом Помочи Голодуючим, який складаєть ся з робітничих організацій ріжних національностей і який завоював собі симпатію серед широких мас Канади.

В неділю, 26 лютого, відбулося в Укр. Роб. Домі в Вінніпегу спільне засіданє Екзекутивного Комітету Помочи Голодуючим, Екзекутивного Комітету Укр. Роб. Дому і представників «Укр. Роб. Вістей». Після довгих нарад присутні прийшли до заключеня, що не корисним буде творити окрему організацію помочи голодуючим на Україні і тим розпорозувати свої пролетарські ряди тоді, коли спільна завзята праця більше чим потрібна і кориснійша.

Взявши до уваги послідні донесеня і звіти про голод на Запорожу і в інших губерніях України, Екзекутивний Комітет Помочи Голодуючим ухвалив одногolosно виасигнувати сейчас зі своїх фондів \$5,000.00, за які має ся закупити засоби поживи, і негайно вислати в голодуючі місцевости України. Дальше Екзекутивний Комітет Помочи Голодуючим, Екз. Комітет У.Р.Д. і представники «Укр. Роб. Вістей» ухвалили, що від тепер кампанія помочи голодуючим буде вестися не тільки для Приволжа, але і для голодуючих місцевостей Радянської України. Всі відозви, всі летючки будуть вести ся під іменем помочи голодуючим в Совітській Росії і Радянській Україні. Центральний Комітет Помочи Голодуючим, до якого входять і представники Укр. Роб. Дому, буде стало виасигнувати з наспіваючих фондів певну суму грошей для закупна поживи і інших потрібних річий для голодуючого населеня Радянської України. Крім того, ті фонди, які вже наспіли з деяких місцевостей і про які є зазначено, що вони призначені для голодуючих Рад. України, будуть ужиті виключно для голодуючого населеня губерній України. Се буде практикуватись також і надальше. Всі жертви, які наспіють з провінції чи з самого міста Вінніпегу і про які буде зазначено, що вони призначені для голодуючих Радянської України, без жодного рішеня підуть на сю ціль.

Екзекутивний Комітет Помочи Голодуючим, Екзекутивний Комітет Укр. Роб. Дому і представник «Укр. Роб. Вістей» ухвалили відповідну в сій справі резолюцію, яка буде поміщена в слідуючим числі «Укр[аїнських] Роб[ітничих] Вістей». Крім того, еще сего тижня відбудуть ся спільні наради вище згаданих комітетів для розробленя і детального уплянованя спільної активної роботи в Канаді.

Що ми можемо більше від себе додати? Говорити про конечність такої помочи? Чиж про се вже мало говорило ся і говорить ся в кождім числі нашої га-

зети, говорить ся на мітінгах, концертах, представленнях, на різних підприємствах, а навіть на сторінках буржуазної преси? Що можна до сего ще додати? На іншому місці сего числа нашої газети ми містимо заяву Фрїтїофа Нансена, який віддав тепер всі сили і енергію на поміч голодуючим Приволжа і з організацією якого Раковський заключив недавно договір в імени радянського уряду України про поміч голодуючим на Україні. Чи до тої заяви Нансена, яку читач найде на іншому місці нашої газети, можна ще щось додати? Треба мати камінне серце, щоби не відкликнутись на ті огнені слова цього чоловіка, імя якого з пошаною вимовляють мільйони голодуючих в Приволжу.

Низше ми містимо звіт предсідателя Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету т. Петровського, також звіт радіо-бюлетина відділу преси і інформації Народного Комісаріату Заграничних Справ У.С.Р.Р. про положенє в голодуючих місцевостях Радянської України, які також говорять самі за себе.

На засіданю харківської міської ради 17 січня с. р. предсідатель В.У.Ц.В.К. Петровський дав доклад про стан голодуючих на Україні. Між иншим він сказав:

«Місяць назад на Україні числилось 2,600,000 голодуючих; тепер число їх збільшилося до трох мільйонів, а до весни правдоподібно зросте до чотирох—п'ятьох мільйонів. В голодуючих губерніях населенє має від одного до шістьнайцять пудів продовольчих засобів на рік. В декотрих губерніях населенє вже не має нічого. Нужда прибрала грізні розміри. Поміч необхідна якнайскорше.»

В ч. 4 радіо-бюлетина відділу преси і інформації Народного Комісаріату Заграничних Справ У.С.Р.Р. читаємо:

«Запорожська губернія, яка колись не знала чорного хліба, яка вивозила через південні порти мільйони пудів збіжа за границю, корчить ся в голодових конвульсіях. Овочі погибли разом з хлібом. Рогату скотину зіджено. Конї в часті зіджено, в часті погибли. Запаси макухів вийшли. В шуканю за споживчими товарами знайдено і уживаєть ся болотняну рослину рогозу (рід очерету). Представник Американської Ратункової Адміністрації, який недавно звидів Запороже, сконстатував, що голод на Запорожу перевишає розмірами голод Приволжа. Поміч голодуючим покищо незначна. Харчевні, які тепер отворяють ся, не в стані покищо задоволити і сотої долі голодуючих. Негайна поміч потрібна для 400,000 людей, а місцевих средств мало для того, щоби справити ся з голодом. Страшним голодом охоплена і частина Херсонської губернії. В самім Херсоні голод косить не менше 40—50 жертв кожного дня. В повіті картина ще страшнійша. Умирають від голоду переважно діти. На вулицях валяються голодні обдерті люди, які дико стогнуть о поміч. Тільки в 20-ти волостях повіту голодує 100,000 населення. Відомостий не отримано від 30-ти волостей. Положенє катастрофічне.»

Чи до сего треба ще щось додавати? Товариші! Не положім своїх рук доти, доки ми не почуємо, що стогін голодуючих вже затих, доки ми не почуємо, що земля Запорожа, Херсонщини, Одешини і Приволжа вродила вже збіже! Але забуваймо, що для того, щоб вона вродила, треба, щоб вона була засіяна. Якщо вона і буде засіяна, то вродить хліб аж при кінці чи в середині літа, а нині ще неумолима холодна зима.

Товариші! Працююче населення голодуючих губерній Росії й України не дорожило своїм житєм в боротьбі за кращу долю всіх поневолених, тож не дорожім і ми своєю йому помічу. Розвивайте працю в своїх комітетах, притягайте до них ширші маси загалу, устроюйте підприємства серед широких мас без ріжниць їх клясових чи національних переконань.

До вас, товариші, українські робітники, спеціально звертаємося і пригадуємо вам, що Загальні Річні Збори Укр. Роб. Дому ухвалили, щоби гроші, зібрані на революційну пресу на Україні, а які є визначені Укр. Роб. Домови у Вінніпегу, були негайно обернені на поміч голодуючим на Україні. Товариші! Ті гроші визичені і їх треба негайно віддати. Ви знаєте, що Укр. Роб. Дім тепер не має запасних

фондів, бо товариші як у Вінніпегу, так і на провінції звернули сеї зими всю увагу на поміч голодуючим Приволжа. Тепер нашим обов'язком є якнайскорше зібрати ті гроші і вислати голодуючому населенню Радянської України. Злучім же, товариші, тісно і солідарно свої ряди для сеї найважнійшої тепер для нас справи — допоміж голодуючим радянських республік.

Волинець.

№ 275

В січні в Україні було 3 мільйони голодуючих; Україна далі посилає харчі голодуючим над Волгою і приймає дітей з Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 1 березня 1922.
Уривки.

ЗАСІДАНЄ ГІРНИЧОЇ РАДИ В ХАРКОВІ

Дня 11 січня відбуло ся в Харкові засіданє гірничої ради. Раковський виступив з рефератом, в якому, даючи звіт з ІХ Всеросійського Зїзду Совітів, заявив таке:

Україна дістала оферти на коротку аренду великих посілостей. [...]

Предсідник Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету Петровський представив справу помочі голодуючим. Уряд дав 100 мільонів совітських рублів та 4 мільярди золота на закупно хліба. На Україні зібрано 35 вагонів харчів, частину призначено для голодуючих на Україні, а частину для Приволжа. Місяць перед тим було на Україні 2,600,000 голодуючих, тепер число се зросло до 3 мільонів душ. На Україні прийнято вже 15,000 дітей, а мається ще прийняти 10,000 дітей з голодуючих околиць Росії.

По рефераті Петровського зїзд рішив продовжувати акцію для голодуючих.

№ 276

Договір Нансена з Росією про допомогу голодуючим застосовано тепер до України.

«Українські Робітничі Вісти», 1 березня 1922.

УГОДА МІЖ УКРАЇНОЮ А ОРГАНІЗАЦІЮ Д-РА НАНСЕНА

В Москві між т. Раковським, як представником українського радянського уряду, а п. Джоном Горвіном, представником д-ра Фрїтїофа Нансена і членами Виконавчого Комітету Міжнародної Допомоги Радянській Росії заключено таку угоду:

1. Договір про переведенє справи допомоги Росії, укладений 27 серпня 1921 р. між д-ром Фрїтїофом Нансеном і Народним Комісаріятм по Закордонним Справам Російської Радянської Републики Г. В. Чічеріном, як також заключену 10 грудня 1921 р. угоду між д-ром Фрїтїофом Нансеном і Л. Б. Каменєвом в справі висилки в Радянську Росію пакетів — застосовується також і до України.

2. Д-р Нансен і його представники користують ся при виконаню справи допомоги на території Радянської України всіми правами і полекшами, які їм да-

ють ся на підставі вище згаданої угоди в Радянській Росії, і вони беруть на себе всі обов'язки, що випливають для них із цієї угоди.

3. Виконавчий Комітет Міжнародної Допомоги Радянській Росії в Москві повинен уважати ся також висшим керовничим органом в переведеню допомоги Радянській Україні.

4. Співділанє д-ра Нансена та його представників з компетентними українськими установами відбувають ся аналогічно з їх співділанєм з відповідними установами Радянської Росії.

5. Повноважний представник російського уряду у Виконкомі Міжнародної Допомоги Радянській Росії є заразом і повноважним представником українського радянського уряду в тому-ж Виконкомі та виконує свої функції в контактї з Українською Дипломатичною Місією в Москві.

6. Український радянський уряд зобов'язується всіма способами сприяти висилці пакетів на Україну.

7. Посилки, що їх адресатів не можна буде відшукати, залишаються в розпорядженю Міжнародної Допомоги Радянській Росії.

8. Представник д-ра Нансена в Москві буде мати постійного представника в Харкові.

№ 277

На Катеринославщині голодує 400,000 осіб; велика кількість голодуючих в різних повітах України.

*«Українські Робітничі Вісти», 1 березня 1922.
Уривки.*

ГОЛОДУЮЧА УКРАЇНА

У Харківському повіті тепер намічується 98,400 голодних по офіційній реєстрації, а з них 47,895 дітей. Звітів з 8 волостей не отримано.

В Одеському повіті голодують 70 тисяч чоловік. Повітова Комісія допомоги прийняла в січні до плянового постачання 20,000 голодних, з них половину дітей. Скасовано індивідуальну видачу зерна голодним на руки. Замість цього їм постачали ся харчами через харчові пункти.

В Мало-Буяликській волости Одеського повіту голодує дві третих населення. Загинули майже всі коні. В одній кольонії загинуло від чуми 200 волів рогатої худоби. В Антонодиндівській вол. з 3,841 душ населення голодує 3,386 чоловік.

[...]

По даним Губкомісії допомоги голодним число голодуючих дітей на Катеринославщині досягає 108,279 чоловік. З сего числа забезпечені покищо тільки 9,000 дітей, що їх харчують у громадських їдальнях, які зорганізовано на місцеві кошти.

Губкомдопголод гадає взяти на харчованє 19,836 дітей.

Загальна цифра всього голодуючого населення Катеринославщини за даним Губстатбюра становить 400 тисяч, у лютім ся скількість збільшить ся до 600,000, а до початку весни вона досягне 60 процент всього населення губернії.

№ 278

Представник АРА твердить, що голод на Зап'оріжжі гірший, ніж над Волгою.

«Українські Робітничі Вісти», 1 березня 1922.

ПРЕДСТАВНИК АРА В ЕЛИСАВЕТГРАДІ

ЕЛИСАВЕТГРАД, 7 січня. — В місті побував представник АРА професор Гатчи(н)сон. В найблизший час АРА закладає свою контору — на перших порах для розподілу посилок з Америки. Далі контора почне постачати голодним районам медикаменти і оджу. В розмові з співробітником Ратау професор Гатчи(н)сон передав про свої вражіння з поїздки по Запорожжю: «Лікарні переповнені хорими на черевний тиф, цингу і інші хвороби, які бувають при голоді. Люди з голоду дійшли до такого отупіння, що їдять землю, помиї і ин. По містах і селах блукають кістяки, на яких висить щось схоже на одіж. В глибоко запавших очах видно голод.»

Страхіття Надволжа нічого в порівнянню з тим, що ми бачимо на Запорожжю. Необхідна допомога негайна і цілковита — закінчив преставник АРА.

№ 279

Збірка в Белвю на голодуючих над Волгою дала в лютому \$549.00.

«Українські Робітничі Вісти», 1 березня 1922.

НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ ПРИВОЛЖА

Підчас кампанії збірки на поміч голодуючим Приволжа зібрано від 1-го до 15-го лютого в Белвю: на членські білети \$100.00; на ресітові книжки \$64.00, разом \$164.00.

Гроші вислано до комітету в Вінніпегу. В жовтні м. р. зібрано на сю ціль в Белвю \$325.00 і підчас мітінгу Дж. Нейта \$60.00. Всіх грошей в Белвю зібрано на поміч голодуючим Приволжа \$549.00

З тов. привітом,

П. Рошко.

№ 280

Державна незалежність совітської України.

«Українські Робітничі Вісти», 1 березня 1922.

«ВПЕРЕД» ПРО РАДЯНСЬКУ УКРАЇНУ

«Вперед» в статях «Сучасний мент» спиняєть ся на державному будівництві України. Газета відзначає, що всупереч усяким брехливим твердженням еміграційних кол про фікцію Української державности вона стає все більш реальним фактом. Особливо се помітно з того часу, як почались між народні стосунки. Уложене Україною договору з Польщею і постановлене з нею окремих дипломатичних відносин, далі договір з Чехословаччиною, Австрією, Італією та прибалтійськими державами [—] все се красномовно говорить, що Радянська Україна твердо стала на шлях незалежного державного житя.

Правда, зауважує газета, є і в державному будівництві темні сторони, але помимо того є і заходи до усуненя їх. Але що зробила еміграція за сей час. Прикриваючись гаслами боротьби за українську державність, вона зробила все,

аби найбільше дискредитувати українську державність в очах західно-європейської opinio.

Замість поширювати, популяризувати українську державність, еміграція, пише газета, довела її дискредитацію до апогея. Бо ні одна еміграція не знала стільки груп з претенсіями на репрезентацію сеї державности, як українська: Скоропадський, Директорія, Петрушевич, Струк, Моркотун і багато ще поменших, які взаємно поборюють себе, а наслідком сього є те, що ідея української держави (петлюрівської. — Зам. ред. «У.Р.В.») на заході не тільки не поширилась, а навіть зменшилась в порівнянню з першим роком революції. Аби підвести сю ідею, треба орієнтувати ся на фронт існування Радянської України.

№ 281

Канадський комітет помочі Росії передав \$5,000.00 на харчі для голодуючих в Україні; триває збирання на користь голодуючих в Україні і над Волгою.

«Українські Робітничі Вісти», 4 березня 1922

П'ЯТЬ ТИСЯЧ ДОЛЯРІВ З КАНАДИ ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ НА УКРАЇНІ

Канадський Комітет Помочі Голодуючим в Сов. Росії поручив представникови Рос. Червоного Хреста в Нью-Йорку закупити за \$5,000 поживи і вислати на Україну.

Канадський Комітет Помочі Голодуючим в СРСР з осідком у Вінніпегу, обговоривши на спільнім засіданню з Екзекутивним Комітетом Українського Робітничого Дому і персоналом «Українських Робітничих Вістей» справу помочі голодуючим на Радянській Україні, рішив одногосно звернутися до представника Російського СРСР Червоного Хреста в Нью-Йорку, щоби він закупив за \$5,000 (з зібраних в Канаді грошей) споживчих засобів і вислав їх до Одеси для розподілення українським радянським правительством серед голодуючих на Україні.

Кампанія в користь голодуючих України і Приволжя.

Комітет дальше рішив повести енергічну кампанію за збиранем фондів для голодуючих України і Приволжя. Час від часу комітет буде рішати, кільки зі зібраних фондів має піти на закупню поживи для голодуючих на Україні, а кільки для голодуючих в Приволжю.

№ 282

Збірка канадського комітету «Спасайте дітей»

«Українські Робітничі Вісти», 4 березня 1922.

КАНАДІЙСЬКИЙ КОМІТЕТ ФОНДУ «СПАСАЙТЕ ДІТИЙ» ЗІБРАВ \$22,000

ОТТАВА, 2 марта. — Канадський комітет фонду «Спасайте Дітей» повідомляє, що дотепер зібрано готівкою \$22,000. Зелізнична компанія «С.Р.Р.» рішила дати 300 мішків муки.

№ 283

До Царицина прибув перший транспорт з \$20,000,000 американського допомогового фонду.

«Українські Робітничі Вісти», 4 березня 1922.

ПЕРШИЙ ПОТЯГ ЗАКУПЛЕНОГО АМЕРИКОЮ ЗБІЖА ПРИБУВ ДО ЦАРИЦИНА

МОСКВА, 1 березня. — До Царицина в голодуючій області Приволжа прибув 25 лютого перший потяг зі збіжем, яке закуплено зі суми \$20,000,000, що були ухвалені американським конгресом на допомогу голодуючим Росії.

№ 284

М. Левицький очолює совітське Закордонне бюро допомоги голодуючим в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 4 березня 1922

УКРАЇНСЬКІ ПРЕДСТАВНИЦТВА ЗА ГРАНИЦЕЮ**Левицький прибув до Праги.**

Представник Радянської України Михайло Левицький на днях повернув з України до Праги. В короткому часі має він докінчити і підписати договір між Україною та Чехословаччиною, відтак урядом Радянської України поручено йому заключити договір між Україною та Болгарією.

Одночасно М. Левицький є головою Закордонного Бюра по допомозі голодуючому населенню України. Місцем осідку Бюра є Прага. М. Левицький є також членом Всеукраїнського комітету допомоги ученим України і представником його в Чехословаччині.

На днях американські робітники через Авсенія Ковтонюка прислали на руки М. Левицького для допомоги робітникам України 500 американських доларів.

Представник Радянської України в Австрії.

Народний комісаріят торгівлі назначив Деревенського торговельним представником України в Австрії.

Посол Шумський у Варшаві.

Представник Радянської України Шумський вернув до Варшави [...]

№ 285

Кооперативна спілка має передати 6% надходжень голодуючим України; Нансен прислав 6 транспортів харчових продуктів.

«Українські Робітничі Вісти», 4 березня 1922.

БОРОТЬБА З ГОЛОДОМ НА УКРАЇНІ**Резолюція на зїзді кооператив.**

По рефераті Мануїльського про голод на зїзді кооператив прийнято таку резолюцію:

«В годину важкої неволі, яка постигла радянські республіки, коли населені голодуючих губерній покидає свої села і поля та втікає куди очі несуть і спасаючи ся від голодової смерті, розносить епідемії, потрібна пильна праця і загальна організація для несення допомоги голодуючим. Промислова кооперація не може байдуже ставитися до терпінь голодуючого робітництва і селянства і повинна прийти їм з допомогою. Для зреалізування допомоги необхідно: 1) негайно доставити промисловим коопераціям відповідну скількість гроша і харчевих продуктів; 2) дозволити промисловим кооперативам на вибір знаряддя домашнього промислу; 3) віддати що найменше 6 процент доходів Всеукраїнської кооперативної спілки на користь голодуючих».

Рада Народних Комісарів України поручила комісаріатові торгівлі закупити закордоном транспорт обуви і одіня для дітей голодуючих губерній. Позатим з першого транспорту сирівцю до Риги має бути частина вимінена на обув і діточе одіне.

Організація Нансена переслала через Польщу 6 транспортів харчевих продуктів для голодуючих на Україні.

№ 286

Тема боротьби з голодом на конференції червоноармійців харківського гарнізону.

«Українські Робітничі Вісти», 4 березня 1922.

КОНФЕРЕНЦІЯ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ В ХАРКОВІ

Дня 28 січня, 1922 р. відбула ся конференція червоноармійців харківського гарнізону при участі 2000 делегатів. На конференції обмірковано справи завдання червоної армії, весняних засівів, боротьби з голодом і розвою промислу.

№ 287

Українізація шкіл в Україні; незважаючи на голод совітська влада дбає про українські школи; голодують професори і студенти вищих шкіл.

«Українські Робітничі Вісти», 4 березня 1922.
Уривок.

ШКІЛЬНИЦТВО НА РАД. УКРАЇНІ

Вихованє дітей на Радянській Україні переняла на себе в цілости держава. [...] Були випадки, що деякі комісарі, прислані з Росії, виступали проти української школи, коли помітили протирадянську працю учителя, але таких випадків було дуже мало, а сьогодні майже нема. Якщо навіть трапляєть ся, то тільки з вини учителів.

Цікаве одно. На Україні виробився тип Великоросів, які дійшли до переконання, що на Україні має будуччину тільки українська школа. Російські школи поволи завмірають, чого найкращим доказом се, що дієть ся в найбільш зросійщених губерніях, приміром на Харківщині. І завідуюча підвідділом народної осві-

ти і завідувача шкільною клубовою секцією є Великороска, але вся їх увага звернена на українські школи.

Найкращим доказом зросту українських шкіл, а завмирання російських, є числа звітів виконавчих комітетів. Навіть на Лівобережжю є повіти, де по селах нема ні одної російської школи. На Правобережжю справа стоїть ще краще. Навіть такий Харків може бути добрим доказом зросту українського шкільництва. На передмісті Заїківці була в 1920 р. тільки одна українська школа. В першій половині 1921 р. зукраїнізовано ще три. На тій підставі повстав серед російського учительства крик, що радянська влада нищить російську культуру.

Однако треба признати радянській владі, а іменно коли взяти під розвагу катастрофічні відносини на Україні, як голод і холод, що вона дбає про школи. Українці дістають висшу платню. Харчованя дітей у шкільних їдальнях краще, як дорослих. Діти мають майже щодня мясо, в діточих домах цілодневне удержанє і спанє.

Гірше представляєть ся справа з фаховими школами і інститутами висшої освіти. Голод відчувають і професори і студенти. Малі університетські міста відбирають професорські сили великим. Така доля стрінула харківський, з якого професорів забрав Київ, Полтава і Кам'янець. Ціла Україна вкрита людowymi університетами. Одначе їхнє положенє прикре. («Вперед»)

№ 288

Пожертва на допомогу голодуючим у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 4 березня 1922
Уривок.

ФАРМЕРІ З РИВЕРТОН, МАН., НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ В РАД. РЕПУБЛИКАХ

За почином кількох товаришів фермерів з Ривертон, Ман., зібрано в тій місцевості кару (вагон) дров (темрак) і вислано до Вінніпегу на адресу Комітету Помочі Голодуючим в Сов. Росії. Комітет сі дрова розпродав і одержав за них чистого приходу сімдесять вісім дол і дев'ятьдесять цт. (\$78.90), яка то сума зістала долучена до фонду на поміч голодуючим в Радянських Републиках []

№ 289

Передано \$300.00 на голодуючих у Росії

«Українські Робітничі Вісти», 4 березня 1922
Уривок.

СПРАВОВДАНЄ КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ ПРИВОЛЖА

Вейн, Алта.

Від 4 грудня м. р., коли то зістав сформований на Вейн комітет, до 15 лютого с. р. зібрано всего в сій місцевості на поміч голодуючим Приволжа \$295 50 Розходу було \$17.00 а чистих вислано до Вінніпегу на руки комітету \$242.50. Треба також згадати, що перед заснованєм комітету на Вейн, товариші з Дром-

легер зібрали в сій місцевости на ту саму ціль \$58.00. Отже завдяки кільком свідомим товаришам, протягом чотирох місяців зібрано тут поперх \$300.00. [...]

№ 290

Втікачі з-над Волги поширюють в Києві холеру.

«Канадійський Українець», 8 березня 1922.

ХОЛЕРА В КИЇВІ

«Правда» доносить, що в Київі вибухла холера, принесена туди збігцями з над Волги.

№ 291

Перша українська сільсько-господарська комуна з Канади.

«Українські Робітничі Вісти», 8 березня 1922.
Уривки.

ВІЌД УКР. РОБІТНИКІВ З КАНАДИ НА РАДЯНСЬКУ УКРАЇНУ

В неділю, 5 березня, відіхала з Вінніпегу на Радянську Україну перша Українська Сільсько-господарська Комуна, до якої прилучаться ще товариші з Мон-треалу. Ціла комуна буде складатися з 47 осіб: з 44 дорослих і 3 дітей. З Вінніпегу є в комуні 27 дорослих і 3 дітей. [...]

Комуна вислала вперед своїх післанців, з котрих двох кілька тижнів тому назад відіхали на Радянську Україну, а трох закупили в Нью Йорку рільничі машини і мають злучитися з комуною в Галіфаксі.

Комуна повезла з собою різні рільничі машини і є досить добре заосмотрена у все необхідне для господарства.

Корабель з відїзджаючими на Україну відпливе з Галіфаксу до Лібави 10 марта. [...]

№ 292

Дані про населення совітської України

«Українські Робітничі Вісти», 8 березня 1922.

СКЛАД І НАСЕЛЕНЄ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

(Зі статі Раковського «Радянська Україна» в 1921 році)

Дванайцять губерній, що складають Радянську Україну, охоплюють загальну територію в 408 тисяч кв. верств, або коли перевести на десятини, 42,519,000 десятин. Загальне населенє України пересічно 26 мільонів (25,861,000), з них 21,067,000 сільського населеня і 4,790,000 міського населеня. Таким чином на сто чоловіка припадає біля 19 чоловіка міського населеня і біля 81 сільського насе-

ня або на 100 сільських мешканців припадає біля 28 міських. Найбільшим містом зостається Одеса з 485,000 мешканців, за ним йде Київ — 366,000, Харків — 271,000, Катеринослав — 164,000 і Миколаїв — 109,000. Набільше число міського населення є в Одеській губернії, де на 100 сільських мешманців припадає 42 міських, далі йде Донецька з 38 міськими, Київська з 34, а останнім йдуть Кременчужська з 12, Полтавська з 10 і найменш має міського населення Волинська губ., де на 100 сільського населення припадає тільки 9 мешканців міського населення.

По національності 76 процент населення становлять Українці, 11 проц. Великороси, 7 проц. Євреї, 2 процент Німці, 1 проц. Поляки і 3 проц. інші національності. Головний процент міського населення складають Великороси — 34 проц., за ними йдуть Українці — 32 проц., Євреї — 25 проц., Німці — 2 проц. і т. и. В сільському населеню Українці становлять 83 проц. Великороси — 7 проц.

№ 293

В Канаді безробіття і українські чорносотенні газети перешкоджають в помочі голодуючим республікам; в Калгарі зібрано \$102.10 для голодуючих.

«Українські Робітничі Вісти», 8 березня 1922
Уривки.

КЕЛГАРСЬКІ РОБІТНИКИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ

Келгари, Алта

Найбільшою перешкодою в роботі помочі голодуючим в радянських републиках є світова економічна криза, яка тяжко відбила ся на робітничій шкірі. В Канаді серед українських робітників стараються шкочити сій акції чорносотенні укр. газети, які виписують на радянські републики ріжні несотворені річи і тим старають ся відвернути руку українських робітників від подання помочі голодуючим борцям. [...]

В Келгари [...] робітничий рух розвивається дуже гарно. На бажане товаришів з Кенмор, драматичний кружок товариства Самообразованя з Келгари відіграв в Кенмор двоє представлень, чистий дохід з котрих призначений на поміч голодуючим в радянських републиках. Чистого доходу було \$60.50. Так само т-во відіграло в Келгари представлене «Жертви царизму», з котрого чистого доходу прийшло \$41.60. Отже, разом висилаємо на поміч голодуючим \$102.10. [...]

Я М—к

№ 294

Пожертва \$51.40 на голодуючих над Волгою.

«Українські Робітничі Вісти», 8 березня 1922

ФАРМЕРІ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ

Інісфрі, Алта.

Дорога Редакціє!

Незнаючи адреси комітету помочі голодуючим Приволжа, посилаю через редакцію «Укр. Роб. Вістей» на цю ціль \$51.40 і прошу передати сі гроші на руки

комітету. Сі гроші зложили місцеві фермери, причім поодинокі особи зложили \$29.00, на забаві в Народнім Домі зібрано \$19.90 і на весілля в Д. Франчука \$2.50.
[...]

Я. Кізлик.

№ 295

Через АРА закуплено в Америці перекази на харчі в сумі \$2,009,912.00 для голодуючих.

«Українські Робітничі Вісти», 11 березня 1922.

З АМЕРИКИ ВИСЛАНО ДО РАД. РЕПУБЛИК ЗА ДВА МІЛІОНИ ДОЛЯРІВ ХАРЧЕВИХ ПЕРЕКАЗІВ

НЮ ЙОРК, 4 марта. — Зі Злучених Держав вислано досі 67,983 харчевих переказів до радянських республік на загальну суму \$2,009,912.

З того на Нью Йорк припадає 56,043 переказів. Харчеві перекази були вислані за посередництвом Американського Запомогового Товариства.

За один 10-долларовий переказ одержує адресат 177 фунтів споживчих средств.

№ 296

Предсідник ВЦВК Калінін об'їде Україну в справі допомоги голодуючим.

«Українські Робітничі Вісти», 11 березня 1922.

КАЛІНІН НА УКРАЇНІ

ХАРКІВ, 10 лютого. — Вчора прибув до Харкова предсідатель Всеросійського Центрального Виконавчого Комітету Калінін. Прибуте Калініна на Україну стоїть в тіснім звязку з ратунковою акцією в користь голодуючих. Калінін має намір обїхати Україну та заохотити українське селянство і робітництво до братерської помочі голодуючому населенню Росії й України.

№ 297

Заклик К.П.Г.Р.Р помагати совітській федерації: Росії й Україні; посуха в 5 губерніях України з 10 мільйоновим населенням; мільйони осіб засуджені на смерть; Україна дала Приволжю десятки мільйонів пудів збіжжя.

«Українські Робітничі Вісти», 11 березня 1922.

НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Товариші робітники і фермери!

Голод на Радянській Україні — ось та сумна вістка, яка наспіла до Комітету Помочі Голодуючим з Російської Соціалістичної Федеративної Республіки

Пять губерній Радянської України, сего бувшого шпихліра Європи, голодують. Посуха минувшого літа спалила весь урожай величезної площі пяти провінцій Радянської України з населенєм поверх 10 мільонів жителів.

Одна з найплодородніших частин Радянської України не збрала достаточного хліба для того, щоб прокормити своє населення навіть протягом чотирох місяців. І в наслідок сего мільони людей засуджені на голодову смерть.

Пять мільонів мушчин, женщин і дітей засуджені на смерть, павши жертвами голоду, спричиненого посухою, если ми не поможемо сейчас же негайно, без жадної проволоки.

Товариші робітники і фармері!

Знайте, що Радянська Україна дала голодуючому Приволжу десятки мільонів пудів збіжа, перед лицем свого власного голоду. Сей товариський і героїчний поступок ніколи не забуде пролетаріят Радянської Федерації.

Тепер, товариші робітники і фармері Канади, наші обовязки збільшились: до помочі голодуючим Приволжа прибавилось ще близько пять мільонів голодуючих на Радянській Україні.

Ми повинні помогти Радянській Федерації спасти жертви голоду; ми повинні помогти населеню голодуючих місцевостей виорати їх поля, ми повинні вирвати з кігтів жорстокої смерти пять мільонів мушчин, жінок і дітей

Товариші робітники і фармері!

Ми повинні поступити так, як поступали робітники і селяни Радянської України, які перед лицем власного голоду щедро жертвували голодуючим Приволжа. Ми вонинні перед лицем власної нужди жертвувати і ще жертвувати і цим сповнити свій обовязок перед голодуючими Радянської Федерації

Ще три-чотири місяці боротьби на страшних голодових фронтах України і Приволжа! Тисячі погинуть, але мільони ми повинні спасти. І тому, товариші і фармері Канади, ставаймо сміливіше до бою з голодом, спасаймо своїми щедрими датками голодуючих

Нехай селяни і робітники Запорожа і Приволжа знають, що вони не самітні в цю тяжку хвилю, що робітники цілого світа йдуть їм на поміч і спасуть всіх, ко-го можна ще спасти нагодують — голодного, ділячись з ним своїм послідним куском хліба, одінуть — роздітого, ділячись з ним послідною сорочкою

Товариші робітники і фармері!

Помагаючи голодуючим Радянської Федерації, ми висловлюємо працюючим масам Федерації свою пролетарську солідарність, спасаючи умираючих від голоду дітей і женщин, ми сповняємо сим наш найбільший пролетарський обовязок

Ми знаємо, що економічна криза гнітить також нас всіх. Наше положенє також не завидне, але що воно в порівнаню до тих страждань, які переносять робітники і селяни Запорожа і Приволжа? Товариші! Так довго, поки в наших грудях бєть ся пролетарське серце, не лишім без відповіді просьбу о поміч наших братів на Україні

Комітет Помочі Голодуючим в Радянських Республіках.

№ 298

*Пожертва збіжжям і гршми для голодуючих в со-
вїтських республіках*

«Українські Робітничі Вісти», 11 березня 1922
Уривки.

В СПРАВІ НЕСЕННЯ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧОМУ НАСЕЛЕННЮ РАДЯНСЬКИХ РЕПУБЛИК

Вегревіл, Алта.

Як по інших місцевостях, так і в нас на Вегревіл зосновано комітет несення помочі голодуючому населенню Радянських Республік. До сего часу було зібрано нашим комітетом і вислано до головного комітету в Вінніпегу 301 бушлів збіжжя, котре представляєть ся як слідує: 184 буш. пшениці, 85 буш. вівса і 32 буш. ячменю, а так само готівки \$29.00. [...]

№ 299

З Кенмор вислано \$94.00 для голодуючих в совітських республіках.

«Українські Робітничі Вісти», 11 березня 1922

КЕНМОРЦІ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ

Дня 11 лютого комітет помочі голодуючим в Рад. Республіках устроїв в Кенмор, Алта, забаву, чистий дохід з котрої призначений в поміч голодуючим. Чистого доходу з забави вплинуло \$87.00, а на ресітові книжки зібрано \$7.00; разом \$94.00. Гроші вислано до центрального комітету в Вінніпегу. Комітет в Кенмор дальше займаєть ся збіркою помочі голодуючим в Радянських Республіках.

№ 300

В Корбін комітет зібрав \$270.45 для голодуючих в совітських республіках (властиво для Росії).

«Українські Робітничі Вісти», 11 березня 1922.

СПРАВОЗДАНОСЬ КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ

Корбін, Б[ритійська] К[олумбія].

Робітники в Корбін зорганізували комітет помочі голодуючим в Радянських Республіках. Згаданий комітет на початку свого заснування зібрав між невеличким гуртом майнерів \$132.50, які вислано в жовтні м. р. до центрального комітету в Вінніпегу. Комітет устроїв другу збірку 11 лютого, яка випала досить вдоволяючо для сеї місцевости, бо зібрано \$137.95. За чотири місяці свого існування комітет зібрав \$270.45. Гроші вислано на руки комітету в Вінніпегу. Женський комітет, який займаєть ся сею збіркою, складає всім жертводавцям ширу подяку. До комітету входять слідуєчі т-ки: Я. Салєвич, Н. Грекул, Д. Свідерська, F.W. Roger, G. D. Munro.

№ 301

Москвичі про вимирання Одеси; голод в Україні.

«Канадійський Українець», 15 березня 1922.

30 МІЛІОНІВ ГОЛОДУЮЧИХ

Московські делегати, що приїхали до Варшави на гігієнічну конференцію, скликану союзом Народів на 15 марта в цілі обговорення плянів для боротьби з пошестями, кажуть, що в областях, навіщених голодом, число голодуючих виносить біля 30 мільйонів людей. Голод поширився на Грузію, а Одеса є вимираючим містом. Український чорнозем, що був шпихліром Європи, знаходиться в полосі страшного голоду.

№ 302

Большевики привели до голоду в Грузії.

«Канадійський Українець», 15 березня 1922.

СОВІТИ ОБДИРАЮТЬ ГОЛОДНЕ НАСЕЛЕННЯ

До Лондону приїхав грузинський патріот Варлам Черкесов і каже, що голод обняв вже і Грузію. Він заявляє, що по мимо неврожаю в Грузії большевики не здержались перед реквізиціями, але послали на села військо з машинними крісами, яке забирало останки збіжа, худобу, а огороди і виноградники понищило. А коли селяне опирались, то большевики прислали більше війська, яке селяне мусіли ще передержувати й годувати. Університети і школи позамикали, багато людей повивізували. Грузія є політично поневолена, а економічно зруйнована.

№ 303

Харчові сурогати в одеському музеї; голод в Донбасі.

«Канадійський Українець», 15 березня 1922.

ХЛІБ МЕРВИ ТА ПЕРЕКОТИПОЛЯ

До Одеського «музею голоду» привезено зразки хліба, який їдять голодуючі на Україні. Хліб цей печений з мерви і з будяків, т. зв. перекотиполе.

Голод в Донецькому басейні набрав таких розмірів, що большевицька «Українська економічна рада» була змушена дозволити комісарови зовнішнього торгу «познайомитись» з умовами доставлення з закордону 500,000 пудів хліба для «Донбасу». Догосподарились.

№ 304

Раковський заявляє, що голод поширюється в чотирьох південних губерніях.

«Українські Робітничі Вісти», 15 березня 1922.
Уривок.

ЩО ГОВОРИТЬ РАКОВСЬКИЙ?

В розмові із співробітником «Нового Міра» заявив Раковський, що положене в Донецькому басейні поліпшилося. Зате поширюєть ся голод в Александрівській, Катеринославській, Миколаївській і Одеській губерніях. Головним економічним питанєм на Україні є тепер весняні засіви.

Українське представництво в Генуї буде входити в склад спільної делегації, яка буде виступати в імені всіх радянських федеративних республік. [...]

№ 305

Повідомлення про концерт і забаву з танцями українського жіночого комітету на користь голодуючих над Волгою.

«Українські Робітничі Вісти», 15 березня 1922.

КОНЦЕРТ І ЗАБАВА

Український Жіночий Комітет Помочі Голодуючим у Вінніпегу устроює в неділю вечором, 19 марта, в Либерті Темпл, на розі ул. Прічард і Салтер

КОНЦЕРТ І ЗАБАВУ

з якої весь дохід призначений для голодуючих в Приволжу. Тому просить ся всіх товаришок і товаришів о численну участь. На забаві буде грати добірна музика. Початок о годині 7 вечора.

Комітет.

№ 306

Вистава фільму на користь голодуючих.

«Українські Робітничі Вісти», 15 і 18 березня 1922.

ВИСТАВА ФІЛЬМИ В КОРИСТЬ ГОЛОДУЮЧИХ

Цілий слідующий тиждень, почавши від 20 марта, NATIONAL THEATRE, який містить ся на Fort St., напроти Orpheum Theatre, буде виставляти фільму п. н. "Mother Eternal", з котрої весь дохід по оплаченю видатків, а також 50% з розпроданих поза театром тикетів призначений для голодуючих в радянських республіках. Штука сама представляє жите і боротьбу робітничої родини, яка остала без батька наслідком страйку. Тикети можна набути наперед в Українськім Робітничім Домі і у поодиноких членів Комітету Помочі Голодуючим в Радянських Республіках. Ціна тикета 40 с.

[Додано в номері з 18 березня.]

Увага! Крім звичайного «мувінг-пикчер», буде показуватись ще, пораз перший в Канаді, фільма з голодуючих околиць в Приволжу. Сю фільму отримав в послідних днях Комітет Помочі Голодуючим з Нью Йорку. Є се перша нагода побачити на власні очі, що діяло ся в голодуючих околицях.

№ 307

Саскатунський комітет зібрав на голодуючих над Волгою \$1,961.55.

*«Українські робітничі вісти», 15 березня 1922
Уривок.*

СПРАВОЗДАНЕ КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ ПРИВОЛЖА

Саскатун, Саск.

Комітет в Саскатуні зівстав заснований Робітничо-Запомоговим Товариством 1 вересня м. р. За той час комітет, при діяльній допомозі товаришів, зробив в Саскатуні велику роботу в справі помочі голодуючим Приволжа, як також буде далі працювати в тім напрямі так довго, як сего будуть вимагати обставини в Радянських Республіках.

Від часу свого засновання по день 5 марта збірка комітету представляєть ся так:

Прихід:	
На ресітові книжки в місяці вересни зібрано	\$500.00
В листопаді (підчас побуту Найта)	326.55
В грудни	175.00
В лютім (з жіночого базару)	800.00
В марті (з дня праці)	<u>160.00</u>
Разом	\$1,961.55
Всього розходу було	<u>75.35</u>
Вислано Ц. К. в Вінніпегу	\$1,890.20

№ 308

*Робітничі Саскатуну на допомогу голодуючим у со-
вітських республіках.*

*«Українські Робітничі Вісти», 15 березня 1922.
Уривок.*

РОБОТА ЖІНОЧОГО ТОВАРИСТВА В САСКАТУНІ

Робітниче жіноче товариство в Саскатуні, яке існує при Роб. Зап. Товаристві, щиро взяло ся до праці помочі голодуючим Радянських Республік. [...]

Жіноче робітниче товариство устроїло в Саскатуні за час свого існування один великий базар, кілька забав, чистий дохід з котрих віддано на поміч голодуючих. У великий мороз ходили товаришки і колектували річи для базару і чим більше змерзли, тим більше боліло їх серце при спомині про голодуючих. [...] Так до діла, товаришки! Поставимо, покищо на першім пляні своєї роботи, поміч голодуючим в Радянських Республіках. Робітниця.

№ 309

Фармерське т-во ім. І. Франка поставило п'есу на користь голодуючих у совітських республіках.

*«Українські Робітничі Вісти», 15 березня 1922
Уривок.*

ФАРМЕРСЬКЕ ТОВАРИСТВО НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ В РАДЯНСЬКИХ РЕПУБЛИКАХ

Фармерське товариство ім. І. Франка в Федора, Алта., відіграло 8 січня представлене, на котрім, не зважаючи на теперішнє тяжке положенє фармерів, було досить публики. Аматори, які складають ся з фармерської молодіжи, вивязались зі своїх роль знаменито. [...] Товариство рішило відіграти представлене п. н. «Цар Микола II в Нью Йорку» і чистий дохід віддати на поміч голодуючим в Радянських Републіках. Чистого доходу прийшло \$55.05, котрі пересилаю через редакцію «Укр. Роб. Вісти» на призначену ціль. [...] Фармер.

№ 310

Петровський заявляє, що Україна мусить виконати свій обов'язок супроти голодуючих України і Надволжя.

«Українські Робітничі Вісти», 18 березня 1922.
Уривок.

ТТ. КАЛІНІН І ПЕТРОВСЬКИЙ В КИЇВІ

Товариші Калінін і Петровський виступили на многотисячних зборах робітників і червоноармійців на Київському дворці з докладами про допомогу голодуючим.

Тов. Калінін зазначив, що за кордоном на користь голодуючих зібрано 72 мільйони рублів золотом. Розміри ж голоду остільки великі, що всі зібрані суми видаються мікроскопічно малими. Тов. Калінін висловив увірєння, що працівники Київщини зроблять все, щоб стати в перші лави тих, хто бореться з голодом.

Після тов. Калініна промовив тов. Петровський. Він заявив, що йому доручено зясувати, чому врожайні губернії України стоять далеко не на першому місці в справі допомоги голодуючим. Бідна Курська губ., сказав Петровський, дала 500 вагонів хліба, Київщина-ж дала 72 вагони. Селяни і робітники Київщини, з успіхом виконавши продподаток, мусять піти і на дальші офіри і свято виконують свій обов'язок відносно голодуючих українських губерній і Надволжя. [...]

На дворці відбувають ся мітінги, присвячені питанню допомоги голодуючим. Промовлявший на однім зі зборів голова Губвиконкому, тов. Ян Гамарник, від імени працюючих Київщини дав урочисту заяву виконати завданє в справі допомоги голодуючим з таким же успіхом, як виконано продподаток. [...]

№ 311

Совітський уряд України накладає особисту відповідальність на голів губерніяльних адміністрацій за виконання допомоги голодуючим над Волгою.

«Українські Робітничі Вісти», 18 березня 1922.

ДОПОМОГА ГОЛОДУЮЧОМУ НАДВОЛЖУ

З метою найбільш успішної подачі допомоги голодуючому Надволжю заступник голови Раднаркому надіслав обіжну телеграму Головам Губвиконкомів По-

діля, Волині, Київщини, Полтавщини, Чернігівщини і Кременчужчини. В ній пропонується за їх особистою відповідальністю вжити самі негайні і рішучі міри до того, щоб за допомогою усього радянського, професійного і партійного апарату цілком були виконані завдання на лютий на засівні і харчеві матеріяли для голодуючого Надволжа.

№ 312

В Росії померло від голоду 200,000; в Україні шириться холера.

«Українські Робітничі Вісти», 18 березня 1922.
«Канадійський Українець», 22 березня 1922.

СТАН В ГОЛОДУЮЧИХ ОКОЛИЦЯХ

МОСКВА, 9 марта. — Д-р Семашко, совітський комісар здоровля, обчислює, що наслідком голоду в Росії померло около 200,000 осіб. Найбільша смертність пакує в області Уфи, де до 22-го лютого записано 16,869 випадків смерти і недуг, спричинених голодом.

Загальне число голодуючих д-р Семашко ставить на 12 до 15 мільонів. Він казав, що епідемія тифу поменшується, але що на весні можна сподівати ся холери та інших недуг. Холера вже тепер показала ся в Києві, Катеринославі і Вороніжі.

Для успішного побороування недуг Росія потребує, як каже д-р Семашко, медичних засобів за 5 мільонів доларів.

№ 313

Інтерв'ю з Раковським: голод далі триває; уряд перевозить 6,000,000 пудів харчової і посівної допомоги; впровадження пізних ярових посівів, щоб оминути сухий травень; багато держав визнає совітську Україну; нерозривний воєнний і господарський союз України з Росією.

«Українські Робітничі Вісти», 18 березня 1922.
Уривок.

ВНУТРІШНЄ І МІЖНАРОДНЕ ПОЛОЖЕНЄ УКРАЇНИ

Розмова з тов. Х. Г. Раковським.

В розмові зі співробітником «Нового Міра» в Берліні предсідатель Ради Народних Комісарів України т. Раковський так схарактерував внутріше і зовніше положенє Радянської України.

Внутрішній стан.

Про внутрішній стан України мені не приходить ся говорити вашим читачам, бо воно вже відоме з моєї статі «Радянська Україна в 1921 р.», в якій я навів найважніші дані мого докладу перед VI Всеукраїнським Зїздом Рад, який засїдав від 13 до 18 грудня. [...]

Другий, але вже негативний факт, про який я хотїв би згадати в нашій розмові, се прогресивно розвиваючий ся голод в пяти потерпівших від посухи ук-

раїнських губерніях (Олександрівська, Катеринославська, Донецька, Миколаївська і Одеська). З наших державних засобів ми вже перевозимо в перших три губернії, де положенє найтяжше — шість мільонів пудів продовольчої і посівної помочі. Найголовніше тепер перед нами питанє як в Росії, так і на Україні — це посівна кампанія. [...]

Перший рік мирного будівництва припав з найтяжшим хронічним нещастєм, котре періодично переживала стара Росія — неврожаєм і голодом. [...] [М]и вже найшли одну з тих серйозних причин голоду, усуненє котрої можливе негайно, тепер же. Если ви розглянете статистику за голодні роки Приволжа — я рекомендував би вам уважно прочитати доклад саратовського Агронома професора Тулапкова на ІХ Всеросійськїм Зїзді Совітів. Ви побачите одно постійне явище: брак дощів в маю місяці вирішував судьбу мільонів селянських господарств. В наслідок того, що селянське господарство було побудоване на ярових засївах, судьба котрих рїшаєть ся в маю — вистарчало посухи в тїм місяці, щоби був неврожай і голод. По всїм же спостереженням в полуднево-східній Европі май якраз є найбільш неустойчивим в метеорольоґічнїм відношеню. Відси і вихід: звернути увагу на пізні ярові посїви, на посухо-устойчиві, період росту котрих припадає з лїпше метеорольоґічно устойчивими червнем і цвітнем. Такі ціли постановили перед собою і російський і український наркомземи. На Україні ми уложили посівний плян, котрий з повною основою назвали революційним, бо він вносить радикальні зміни до рїзних ярових культур.

Зовнішнє положення.

У відношеню до зовнішнього положенє України я перш за все можу сконстатувати збільшенє числа держав, які признають юридично або фактично Радянську Україну. Крім мирного договору з Польщею, ми вже заключили такі договори ще з Туреччиною, Литвою, Латвією і Естонією. Торговельні договори заключили з Італією й Австрією; ми ведемо переговори з Англією і Чехословаччиною. Всі ті держави, котрі здають собі справу в економічнїм значіню України, яка обіймає найбогатшу територію, по простори мало що меншу від Німеччини, і котрі уважають пропавшим діло всяких самозванчих українських правительств, спішать зговоритися з нами.

Відносно представництва України на генуїській конференції, то всі независимі радянські републики будуть складати на генуїській конференції одну делегацію. Всі договори і угоди, котрі являють ся результатом роботи і будуть відносити ся до території бувшої російської імперії будуть підписані делегацією від імени всіх независимих радянських републик. Наша єдина політика є природний наслідок як нашого однакового соціялістичного ладу, так і тїсних нерозривних воєнних і господарських союзів, котрі радянські независимі републики заключили з Совітською Росією в боротьбі за відстоюванє свого державного істнованя. Повна солідарність з Совітською Росією — се є одна з аксіом політики всіх радянських републик. Наша загальна делегація буде називатись Делегацією Союзних Радянських Републик.

№ 314

Боротьба між совітською владою і українським селянством; розстріл 200 заложників в Харкові; голод в Україні; українські утікачі в різних країнах

«Канадійський Ранок», 21 березня 1922
«Канадійський Фармер», 23 березня 1922
Уривок.

ЗАГАДКА НА ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ

Українська Соціалістична Радянська Республіка, цебто, коротко сказавши, Україна, якої столицею є тепер Харків, є даліше полем бою, на котрім українські селяне зводять економічну боротьбу з владою республіки, яка, видно, їм не понутру. Ось 6 падолоста минулого року розстріляно в Харкові понад 200 українських закладників за це, що повстанці замордували представників влади. Така одна подія показує цю безладну суматоху, де трудно розібрати, що діється і що даліше буде, бо всьо вирішується різнею. А це лише одна подія з великого числа подібних подій.

Ця боротьба заострена голодом, який пішов передівсім через посуху не лише через постійний несупокій. З дев'ять українських губерній лише три мають урожай, і то лише дещо ліпший як середній. Це є Волинь, Київщина і Поділ. Всі інші навіщені неурожаєм.

Безпереставна боротьба і різня спричинили, що десятки тисяч Українців з Великої України розбіглися по різних краях. Велике число їх перебуває в Галичині; більші або менші громади, — декотрі з них доходять до кількох тисяч, — скитаються в Румунії, Болгарії, Туреччині, Югославії, Франції, Німеччині, Єгипті, Альжирі: скитаються голодні і обдерті, здані на ласку чужини, як листки, що їх вітер котить. [...]

№ 315

Український Червоний Хрест в Канаді зібрав за два роки \$ 50,000.00 на допомогу Україні.

«Український Голос», 22 березня 1922
«Канадійський Українець», 15 березня 1922
Уривки.

ТРЕТІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ УКРАЇНСЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В ВІННІПЕГУ

Дня 28 лютого, 1922 відбули ся треті Загальні Збори Українського Червоного Хреста в Канаді в салі «Читальні Просвіти», при вул. Флора у Вінніпегу. [...]

Промова голови Я.В. Арсенича про роботу Укр. Черв. Хреста в Канаді.

[...] За два роки, від марта 1920 до тепер, успіли ми зібрати пятьдесять тисяч долярів на поміч сорок мільонам на Великій Україні і чотиром мільонам на Буковині і в Галичині. Се капля, якої не можна відчути. Правда, що і капля ліку продовжить умираючому житє. Щоби населене відчуло нашу поміч, повинні би ми зложити і могли би ми зложити хоть сто тисяч долярів в однім році, накопи би кождий розумів і сповнив свій обовязок [...]

№ 316

Україна дістає денно 25 вагонів збіжжя і машин

«Українські Робітничі Вісти», 22 березня 1922

ЗБІЖЕ І РІЛЬНИЧІ МАШИНИ З ЧЕХІЇ НА УКРАЇНУ

ХАРКІВ, 16 лютого. — З Чехословаччини приходять щодня транспорти збіжа на засів. Денно прибуває з Чехословаччини на Україну около 25 вагонів збіжа і рільничих машин.

№ 317

*Оголошення про концерт на користь голодуючих у
совітських республіках.*

«Українські Робітничі Вісти», 22 березня 1922.

ПРИХОДІТЬ НА КОНЦЕРТ В КОРИСТЬ ГОЛОДУЮЧИХ!

Заходом Укр. Жіночого Комітету Помочі Голодуючим відбудеться

В НЕЦІЛЮ, 26 МАРТА, В УКР. РОБІТНИЧИМ ДОМІ

ВЕЛИЧАВИЙ КОНЦЕРТ

В КОРИСТЬ ГОЛОДУЮЧИХ В РАД. РЕПУБЛИКАХ

Програма надзвичайно богата.

ПОЧАТОК О ГОДИНІ 8 ВЕЧЕРОМ

№ 318

*Конечність відновити нормальне хліборобство в го-
лодуючих губерніях.*

«Українські Робітничі Вісти», 22 березня 1922.
Уривок.

ВСЕУКР. ЗЕМЕЛЬНА НАРАДА**Резолюція про засівну кампанію на Україні.**

На вечірньому засіданні 14 лютого Всеукраїнська Земельна Народа ухвалила таку резолюцію про засівну кампанію:

«Повний неврожай в трох губерніях України і недорід в п'яти інших порушили господарську рівновану на всій Україні, тяжко відбившись і на всій Федерації. Постачанє міст, розвиток державної промисловости, податкові здібности взагалі — все народно-господарське жите країни не може бути відновлене ранійш, ніж не відновить ся нормальний продукційний плян в потерпівших губерніях. [...]

№ 319

Голод на Полтавщині і Запоріжжі; населення вимирає в Гуляй-Полі.

«Канадійський Фармер», 23 березня 1922.

ВЕЛИКА УКРАЇНА

Становище в Кобиляцькому повіті, на Полтавщині, з кожним днем гіршає. Тепер голодує п'ять волостей. Хліба давно нема зовсім, їдять макуху, лободу,

курій та очерет. Робоча худоба нищить ся вся. Смертність збільшуєть ся. Населенє цілими селами уходить в другі місцевости шукати хліба.

— Як подають большевицькі часописи, в Гуляй-Полі населенє вмирає. Лікар з Гуляй Поля телеграфує, що там є сотні померших і тисячі хорих від голоду. Їдять котів, собак, шкіру, навіть падло.

Стан низки волостів Запорізького повіту дуже тяжкий. Харчові пункти, які відчинено в деяких селах, ледве животіють, а де які й зовсім припинили діяльність за браком продуктів. Замість хліба видаєть ся так звана «затірка» — окріп, до якого кинуть трошки муки, або макухи, по розрахунку 0.25 фунта на душу. Але й сеї їди також не вистарчає для всіх.

№ 320

Голод в Україні гірший, ніж над Волгою, а з України стягнули 60 мільйонів пудів натурального податку.

«Канадійський Фармер», 23 березня 1922.

ВИЗИСК УКРАЇНИ

Не глядячи на те, що голод охопив Україну і вона сама вимагає допомоги зовні, большевики продовжують виснажувати її до кінця. Большевики, в особі Петровського, самі в «Правді» признають ся, що вони так виснажили Україну, що «давно час перестати вважати Україну за країну, богату на хліб і живність, як думали ще раніш, коли вона вивозила до півмільярда пудів хліба на рік.» Петровський далі заявляє, що не гляючи на інтенсивний збір продподатку, на Україні вдало ся зібрати хліба в такій кількості: На Запорожу з того завдання, що дано було йому в 8 1/2 міл. пудів, зібрано 250,000 пудів. На Донеччині треба було взяти 6 1/2 міл. пудів, зібрано 1,200,000 пудів; Одещина замість 13 мільйонів пуд збираєть ся дати 5 міл. 500 тисяч пуд., а поки збрала коло 4,000,000 пуд. Всього було з України зібрано 60 мільйонів пудів. І се між иншим тоді, коли по заяві представника Ара, який обїхав деякі місця Запорожа, малюнки голоду на Запорожу перевишують навіть Надвользькі.

№ 321

Грушевський відкидає політичне самовідречення, яке Раковський вимагав як передумову до співпраці

«Канадійський Фармер», 23 березня 1922.
Уривок.

ЛИСТ ПРОФ. ГРУШЕВСЬКОГО ДО РАКОВСЬКОГО

В найновішому (10) числі «Борітеся — Поборете» помістив проф. М. Грушевський відкритий лист до голови ради народних комісарів України Хаїма Раковського. Починає він з пропозицій, які були йому роблені, щоби він станув на чолі запомогової акції на Україні, а також переняв провід видавничої акції. Хоч Грушевський на се погодив ся, до позитивних результатів не прийшло. Передумовою повного його співробітництва поставлено цілковите політичне самовід-

реченє. Се розбило всі заходи. Се довело до розчарованя української інтелігенції і скріпило тільки протибольшевицькі сили.

В інтервю з французьким делегатом А. Моріде Раковський висловив переконання, що як йому не будуть перешкаджати зовні, він за пять літ поставить Україну на ноги економічно й культурно. На думку Грушевського, ті перешкоди щезнуть, якщо наступить внутрішнє замиренє.

В дальших стрічках листу він підчеркує ті дефекти влади, про які він одержав відомости, а саме бюрократизацію державного апарату, який гальмує всяку роботу, і недопусканя ідейного елемента. Натомість чужородний елемент має легший доступ. Се все підриває трівкий ґрунт під ногами радянської влади на Україні.

Далі звертає Грушевський увагу на ті уступки, які робить радянська влада капіталістам і вважає їх надмірними. Після його думки необхідно змінити систему, залишити партійну виключність і увійти в порозумінє з соціалістичними радянськими партіями України.

[...]

№ 322

Українці в Канаді зложили вже десятки тисяч доларів на голодуючих в Приволжі; в Україні є 5 мільйонів голодуючих; на домагання членства зорганізовано окремий комітет допомоги Україні; К.К.П.Г.С.Р. вислав через Ч.Х. совітської Росії харчів на \$5,000 для України; пресовий фонд \$2,400.00, позичений У.Р.Д., піде на голодуючих.

«Українські Робітничі Вісти», 25 березня 1922

На Поміч Голодуючим на Радянській Україні!

УКРАЇНЬКІ РОБІТНИКИ В КАНАДІ СПІШАТЬ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Фонди збирають на сю ціль в многих місцевостях Канади.

Не зважаючи на те, що свідомі українські робітники, а то й фермері в Канаді вже від місяців ведуть живу кампанію в користь голодуючих в Приволжю і зложили дотепер на поміч голодуючим Приволжа, можна сміливо сказати, десятки тисяч доларів, — бо були вони першими, а в деяких місцевостях і одинокими, що з самого початку основаня Канадійського Комітету Помочі Голодуючим в Совітській Росії поформували його відділи і вели, та й не перестають вести витичену роботу тих відділів, — дізнавшись з преси, що й на Радянській Україні навістив страшний голод кілька густо заселених губерній і загрозив житю яких 5,000,000 мешканців, кинулись горячнєво до збираня фондів на поміч голодуючим на Радянській Україні.

Зі всіх закутин Канади наспівають листи з повідомленнями про те, що товариші збирають фонди на поміч голодуючим Радянської України. Се один із многих гарних доказів робітничої свідомости і солідарности, якими наші товариші в Канаді виказувались вже не при одній важній справі і нагоді.

На домагане товаришів з многих місцевостей, щоб збрані ними гроші на поміч голодуючим на Радянській Україні збирати разом і з центра пересилати до Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні, який сформовано заходом офіційного представника Радянської України в Празі, т. М. Левицьким, та згідно з ухвалою і припорученем послідних Загальних Зборів Стоваришеня Український Робітничий Дім, Екзекутивний Комітет Українського Робітничого Дому і редакційний персонал «Українських Робітничих Вістей» уконституували як окремий комітет для збираня і негайного відсиланя фондів до висше згаданого комітету, на руки т. М. Левицького.

Не відтягаючись від участі і помочі в Канадійським Комітеті Помочі Голодуючим в Совітській Росії, ми в той же час в двоє напружимо свої сили, щоб при помочі Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні помогти, о скільки наших сил, робітничій ратунковій акції і на тому новому полі голоду, на Радянській Україні.

Дотепер на наше домагане Комітет Помочі Голодуючим в Совітській Росії вислав через Червоний Хрест Совітської Росії на \$5,000 поживи для голодуючих на Радянській Україні і буде дальше посилати поміч. Та ми мусимо тепер зібрати десятки тисяч долярів і вислати їх прямо до комітету, при посольстві Радянської України в Празі.

Щоб чимскорше оказати від себе хоч як-так значнійшу поміч нашим страдаючим товаришам, нам всім треба поспішити зі збірками і їх надсилянєм до Центрального Комітету в Вінніпегу. Нам треба також подбати, щоб Стоваришене Український Робітничий Дім могло як найскорше звернути до фонду для голодуючих тих \$2,400.00, які йому позичено з пресового фонду. Коли ми подбаємо про одно і друге, то за пару тижнів ми вже зможемо вислати на поміч голодуючим Радянської України бодай кілька тисяч долярів.

Нехай же се візьмуть під розвагу так ті товариші, що вже заняті збиранєм фондів на згадану ціль, як і ті, що тільки приготовляють ся до кампанії.

Надіємось, що за сию справу горячо візьмуть ся наші товаришки по всіх місцевостях, як вони се подекуди і дотепер робили.

Тож до діла всі, як один!

Зібрані гроші на поміч голодуючим на Радянській Україні, а також листи з всякими запитами мають наші організації, комітети і поодинокі товариші слати на адресу:

FAMINE RELIEF COMMITTEE FOR SOVIET UKRAINE
UKRAINIAN LABOR TEMPLE
 Cor. Pritchard & McGregor Sts., Winnipeg, Man., Canada

№ 323

Англійський парламент ухвалив £100,000 для Росії

«Українські Робітничі Вісти», 25 березня 1922

АНГЛІЯ НА ДОПОМОГУ ГОЛОДУЮЧИМ В РОСІЇ

ЛОНДОН, 17 марта. — Палата громад ухвалила сьогодні після 5-годинної дебати 100,000 фунтів стерлінгів на підмогу голодуючим в Росії. За ті гроші будуть закуплені харчеві засоби і розділені за посередництвом британських агентів.

(Інші газети доносять, що англійський парламент ухвалив для голодуючих в Росії 1,000,000 ф. ст.)

№ 324

Київ вислав 68 вагонів харчів для голодуючих; Чернігів вислав у Надволжя санітарний потяг.

«Українські Робітничі Вісти», 25 березня 1922.

З ДІЯЛЬНОСТІ КИЇВСЬКОГО РАТУНКОВОГО КОМІТЕТУ

ХАРКІВ, 22 лютого (Роста). — Допомоговий Комітет Київської губернії вислав до 1-го лютого в різні голодуючі області України і Росії 68 вагонів харчевих засобів, зібрав три мільйони рублів у золоті, а крім того призбирав ріжних річий і одягу в кількості 250,000 штук.

З Чернигова вислано у Приволже мішаний санітарний і харчевий поїзд і невдовзі буде висланий другий того рода поїзд.

№ 325

Голова російського В.Ц.В.К. приїде в Україну по харчові продукти для Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 25 березня 1922.

ПОВОРОТ КАЛІНІНА З УКРАЇНИ

МОСКВА, 24 лютого (Роста).— Голова Всерос. Центр. Виконавчого Комітету Калінін вернув 22-го лютого з України до Москви. Він вибереться незабаром в поїздку у Волинську і Подільську губернії. Його поїздка має на цілі упорядкувати доставку харчевих засобів з України.

№ 326

У.Р.Д. в Тімінс зібрав для Поволжя за два вечори \$403.77; тепер треба помагати Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 25 березня 1922.
Уривки.

ПРО РОБІТНИЧИЙ РУХ В ТІМІНС

Тімінс, Онт.

Всім українським робітникам, читачам «Укр. Роб. Дому», відомо, що в Тімінс існує відділ Укр. Роб. Дому. [...]

Від часу кампанії помочі голодуючим Приволжя тімінський відділ з комітетом помочі голодуючим старався працювати як найбільше. Устроював підприємства, всякі збірки і т. д. Дня 25 лютого комітет устроїв величавий базар, а 26

лютого Русько-Український Др. Кружок при відділі У.Р.Д. відіграв драму п. н. «В тігтяг Розпусти», яка випала дуже знаменито. [...] А чистого доходу з сих двох вечерів вплинуло \$403.77, які пішли на поміч голодуючим. [...]

Тепер від нас, товариші, залежить поміч голодуючим на Запорожу. Если ми їм не поможемо, то хто поможе? Поможім їм, товариші, о скільки зможемо. [...] Ми нагодовані, ми одіті, нам не холодно. Тому ми найбогатші. І я вірю, товариші, що не відмовимо ся ще раз попрацювати для Радянської України протягом трох чотирох місяців, не пожалуємо приложити до сего своєї праці. [...]

До боротьби з голодом, товариші!

Копальник.

№ 327

Заклик до фермерів допомагати голодуючим в Росії й Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 25 березня 1922
Уривки.

НА ПОМІЧ СВОЇМ БРАТАМ І ТОВАРИШАМ В РАДЯНСЬКИХ РЕПУБЛИКАХ

Во, Алта

Товариство «Просвіта» ім. Т. Шевченка в Во відограло 25 лютого представленє п. н. «Страйк», чистий дохід з котрого віддано для голодуючих в радянських республіках. [...]

Товариші фермері! Здаєть ся, що кождому з вас відомо про 19-й рік, коли то тяжко було дістати паші для годівлі худоби. Ще й тепер, коли згадаєш той рік, то мороз тіло прошибає. Худоба ревіла страшним голосом, зголодніла, висохла, страшно було дивити ся. [...]

Але що се в порівнаню до того, що тепер робить ся в Приволжу і на Запорожу. Там люди не мають лободи для себе, а не тільки для худоби. Там гинуть женщины, діти, а про худобу нема що й згадувати. [...]

№ 328

Співанка про комуністів.

«Канадійський Українець», 29 березня 1922.

З КОМУНІСТИЧНОГО РАЮ: УРИВОК З ЛИСТА

«Не журися Хапка, що ми комуністи
Мужик оре, сіє, а ми будем їсти...»

№ 329

Мало озимини засіяно 1921 р.: 600,000 голодуючих на Запоріжжі.

«Український Голос», 29 березня 1922

НА УКРАЇНІ ЗАСІЯНО МАЛО ЗЕМЛІ

На посліднім засіданю Все-українського Зїзду Промисл. Кооперції говорив Мануїлський:

— Причиною голоду не тільки посуха, але і нелад, викликаний війною і революцією. Нам загрожує те, що мало поля засіяно. В 1920 на Запорожу засіяно 568,000 десятин, а в 1921 — 160,000 десятин озимини. В Мелітопольськїм повіті засіяно 27,000 замість 320,000. В Одесі засіяно 30 процент давного. На Запорожу голодає 600,000 людей.

№ 330

Большевики крадуть допомогу для голодуючих і роздають її як свою.

«Український Голос», 29 березня 1922.

«Канадійський Фармер», 30 березня 1922.

ПОМІЧ НЕ ДОХОДИТЬ ДО РОСІЇ

Ніхто не знає, де зникають гроші і пожива.

Після першої появилась в тутешних англійських часописях друга вістка про те, що поміч, яку висилає ся до Росії, не доходить де треба. Гроші йдуть на большевицьку агітацію, а пакунки і т. п. також хто знає, де зникають. Гроші забирають з листів на дорозі, а всякі пакунки хоч і доходять до російських портів, то там зараз розпливають ся в воздух.

Таке мав заявити визначний вінніпежський урядовець, кажучи дальше:

Де послані гроші і пожива подівають ся, знає хиба Бог і большевицький уряд.

Однакож ми знаємо, що большевицькій армії добре поводить ся мимо того, що мільони населеня голодують.

Згаданий урядовець зганив дотеперішний спосіб збираня помочи по школах, де діти приносили риж і др. для пересилки голодуючим.

Дотогож большевицькі поїзди спізняються 36 годин, і ніхто не може заручити, що послані річи зайдуть на місце. Про річи, вислані перед кількома місяцями, нема доси чутки. Колиж деяку поміч большевики і роздають, то дурять, що се поміч від большевиків усього світа і що се знак, що всюда настане невдовзі большевицький лад.

№ 331

На концерті у Вінніпезі зібрано \$1,158.00 для голодуючих в Україні; пражькому представникові У.С.Р.Р. вислано \$1,000.00; заклик йти за його прикладом.

«Українські Робітничі Вісти», 29 березня 1922.

УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИКИ В ВІННІПЕГУ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

НА КОНЦЕРТІ В УКР. РОБІТНИЧИМ ДОМІ МИНУВШОЇ НЕДІЛІ ЗІБРАНО
\$1,158.00 ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ УКРАЇНИ.

**1,000 доларів в американській валюті вже вислано до Праги,
на руки тов. М. Левицького, Голови Закордонного Бюра Помочі
Голодуючим України.**

Щоб дати як найліпший примір всім українським робітникам в Канаді і щоби показати не лише словом, але і ділом, що справа помочі голодуючим на Радянській Україні є під теперішню пору найважнішою справою для всіх українських робітників в Канаді, — українські робітники у Вінніпегу зложили минулої неділі підчас концерту в Українським Робітничім Домі \$1,158.00 для голодуючих на Радянській Україні.

Імена всіх жертводавців будуть поміщені в слідуючій числі «Українських Робітничих Вістей».

Зі зібраних грошей Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні вже вислав до Праги на руки тов. М. Левицького, Уповноваженого Представника У.С.Р. в Чехословаччині і голови Закордонного Бюра Помочі Голодуючим України — 1,000 (тисячу) доларів в американській валюті для голодуючих на Радянській Україні.

Подаючи отсю коротеньку новинку, не можна не згадати кількома словами про жертволюбивість українських робітників в Вінніпегу. Як на теперішні часи страшного безробіття в Канаді, то зложена вінніпегськими товаришами сума для голодуючих на Радянській Україні є досить значна. Вона дає дуже добре свідство про українських робітників в Вінніпегу, які завсігди перші відкликають ся на кожде добре діло.

Побажати-б лише, щоби українські робітники по цілій Канаді пішли за приміром своїх товаришів в Вінніпегу.

№ 332

Посвідка від Дубровського про переслання до уряду сов. України харчів, закуплених за \$5,000.00.

«Українські Робітничі Вісти», 29 березня 1922.

ТЕЛЕГРАМА ВІД ПРЕДСТАВНИКА ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА РСФСР В НЬО ЙОРКУ

**Пожива, закуплена за зібрані в Канаді \$5,000,
відіслана вже з Нью Йорку в Україну.**

Канадійський Комітет Помочі Голодуючим в Світській Росії одержав від представників Червоного Хреста Р.С.Ф.С.Р. в Нью Йорку д-ра Дубровського сліду-ючу телеграму:

«Не можу гарантувати доставку провізії в Одесу. Можу гарантувати доставку правительству України. Воно вибере найбільш потребує місце. Звернувся до Центрального Комітету (Червоного Хреста), щоби він прислав посвідку від українського правительства, яку пришлю вам.»

Сю телеграму отримано у відповідь на домаганє Канадійського Комітету Помочі Голодуючим вислати через Одесу на \$5,000 продуктів в розпорядимість українського радянського правительства.

Корабель з закупленими в Нью Йорку продуктами відплив з Нью Йорку до Ревалю 25 марта.

№ 333

Канадська організація допомоги голодуючим підписала договір з російським Ч.Х. в Нью Йорку.

«Українські Робітничі Вісти», 29 березня 1922.

**УГОДА КАП. ГИББЕНА З КАНАДІЙСЬКИМ КОМІТЕТОМ
«SAVE THE CHILDREN FUND»**

Капітан Пекстон Гиббен, секретар комісії Російського Червоного Хреста в Нью Йорку, підчас свого побуту в Оттаві заключив з председателем Канадійського Комітету «Save the Children Fund» полковником Мекі угоду, на підставі якої Канадійський Комітет Помочі Голодуючим в Сов. Росії буде користуватись безплатним перевозом продуктів, куплених і зібраних Комітетом в Канаді.

Щоби ці продукти були перевезені з Канади до Сов. Росії безплатно, потрібно, щоби ними був заповнений один корабель. Колиж скількість продуктів буде менша, то вони будуть перевезені безплатно тільки до Лондону. В Лондоні ці продукти отримає представництво Червоного Хреста Сов. Росії і відішле на місце призначення.

№ 334

Квіслінг став представником Нансена в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 29 березня 1922.

ПРЕДСТАВНИК КОМІТЕТУ НАНСЕНА НА УКРАЇНІ

ХАРКІВ, 1 марта. — На Україну прибув представник ратункової організації Нансена, капітан Квіслінг.

№ 335

Договір з американськими менонітами про допомогу голодуючим в Україні

«Українські Робітничі Вісти», 29 березня 1922

«Український Голос», 29 березня, 1922

ПОМІЧ АМЕРИКАНСЬКИХ МЕНОНІТІВ ГОЛОДУЮЧИМ УКРАЇНИ

ЛОНДОН, 22 марта. — Тутешня російська торговельна делегація одержала сьогодні вістку з Москви, що допомогова організація американських Менонітів заключила саме угоду дотичної доставки харчевих засобів на суму 18 мільярдів рублів для навіщених посухою областей України.

№ 336

Половина приходу від забави українського відділу Робітничої партії Канади піде на допомогу голодуючим в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 29 березня 1922.

ПОМОЖІМ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАД. УКРАЇНІ

Заходом укр. відділу Робітничої Партії Канади

————— відбудеться —————

В суботу, 1 цвітня, в Укр. Робітничому Домі
в Іст Килдонан**ТОВАРИСЬКА ЗАБАВА**на яку запрошується всіх членів укр. відділу
Робітничої Партії Канади, а також членів всіх інших
робітничих організацій Вінніпегу і Іст Килдонан

Початок забави о год. 8 вечором.

ПОЛОВИНА ЧИСТОГО ДОХОДУ З ЗАБАВИ ЙДЕ ДЛЯ
ГОЛОДУЮЧИХ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ**№ 337***Концерт на допомогу голодуючим в Україні дав
\$1,158.00.**«Українські Робітничі Вісти», 29 березня 1922
Уривки.***КОНЦЕРТ В УКР. РОБ. ДОМІ В ВІННІПЕГУ
В КОРИСТЬ ГОЛОДУЮЧИХ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ**

В неділю, 26 марта, відбув ся заходом секції жінок-робітниць при Товаришеню Укр. Роб. Дім величавий концерт, чистий дохід з котрого призначений на поміч голодуючим на Радянській Україні. [...]

На поміч голодуючим на Радянській Україні зібрано \$1,158.00. [.]
Волинець.**№ 338***Допис д-ра Холодного, делегата совітського У Ч.Х в Європі: довголітнє мандрування має людей через Україну приносить пошесті; 1921 р.: посуха і 35.6% нормального урожаю, нечуваний голод в південних губерніях; 500,000 тонн зерна післано в Приволжя; висока смертність; низькі засіви озимини на півдні; небезпека голоду в 1922 р.; пошесті і небезпека епідемій; страшне становище дітей, з яких 700,000 осиротіли; конечно допомога з-за кордону.**«Українські Робітничі Вісти», 29 березня 1922
«Канадійський Фармер», 30 березня 1922
«Канадійський Ранок», 11 липня 1922*

ГОЛОД І ПОШЕСТИ НА УКРАЇНІ

(Кореспонденція до «Українських Робітничих Вістей».)

Починаючи з 1917 року аж по кінець 1920 року величезні хвилі людей, які склалися з різних елементів переходили в різних напрямках туди і сюди по всій території України.

З початку се були жовніри двох найбільших фронтів — фронту румунського і фронту південно-західного — які в надзвичайно великій кількості і в надзвичайному безпорядкові пройшли через Україну, маючи перед собою тільки одну мету: як найшвидче дістати ся до дому. За ними великими масами пройшли воєнно-полонені, які сотнями тисяч вертали ся з Австрії і Німеччини, а їм на зустріч йшли австрійські і німецькі воєнно-полонені, хоч і не в такій кількості, але все ж дуже численні.

З кінця світової війни і ще й зараз проходять нечисленні товпи біженців, які з жінками і дітьми на підводах і пішки місцями мандрують в найтяжчих умовах, вертаючи до своїх домів в Галичині, Польщі і в Західній Україні

Більше трох років, підчас громадянської війни, була Україна тереном воєнних подій.

Се мандруванє кольосальних мас людности проходило при найтяжчих і найменш гігієнічних умовах, коли на всьому терені України переходили воєнні події і революційні. Се мандруванє в таких умовах було постійним жерелом всіляких пошестий. Воєнні події руйнували увесь час господарство країни, зокрема селянські господарства, які є підвалиною економічного добробуту України. Посуха 1921 року викликала надзвичайний неврожай, який привів і без того економічно сильно виснажену країну до нечуваного голоду. Як раз найбільш хлібородні губернії України: Запорозьська, Донецька, Катеринославська, Одеська і Миколаївська найтяжче потерпіли від сеї посухи.

Неврожай був остільки великим, що в багатьох повітах, як наприклад в Мелітопольським, Маріупольським і інших, більш як 80% засіяного поля зовсім не косило ся, а в других повітах не повернуло ся навіть насіне

Ось скількість даних, які можуть ілюструвати неврожай в тонах.

Губернії	1916 рік:	1921 рік.	Менше в порівнянню з 1916 роком на
Катеринославська	1,335,716	263,900	80 2 %
Запорозьська	1,219,016	298,233	75 5 %
Миколаївська і Одеська	2,694,216	810,133	70.0 %
Донецька	<u>1,572,916</u>	<u>283,183</u>	<u>80 0 %</u>
Разом	6,821,864	1,655,449	75 8 %

Коли вирахуємо звідси кількість зерна, потрібного для посіву (1,054,966), то залишить ся для прохарчування населення в сих губерніях тільки 600,483 тони В тому числі також і зерно, потрібне для коний і худоби.

Коли порівняти врожай 1916 року і 1921 року для цілої України, то будемо мати такі дані:

1916 рік =	14,795,666	тон зерна
1921 " =	5,753,116	" "

Таким чином виходить, що в році 1921 зібрано хліба на 9,042,550 тон менше ніж в році 1916, або в відсотках 35.6 % того, що було зібрано в 1916 році.

Згідно статистичним даним 1921 р., населенє України в її сьгоднішніх державних кордонах складається з 28,850,000 душ. В п'яти найбільш тяжко потерпівших від неврожаю губерніях рахуєть ся населеня 9,633,800; сільського населення 7,393,000, населення міст 2,271,400.

Коли відрахувати кількість зерна, потрібного для посіву по всій Україні з того, що було зібрано по всій Україні, а також ті 500,000 тон зерна, які були післані з України, аби допомогти голодуючому населенню в Приволжю, в той час, коли воно не могло одержати допомоги зовні, з Європи і Америки, залишається для цілого населення України 2,981,066 тон зерна, або на кожного чоловіка на рік 109 кг. (кілограмів) зерна.

В місцевостях, які найбільш потерпіли від неврожаю, коли вирахувати те, що потрібно для засіву, залишається тільки 61 кг. зерна на чоловіка в рік, або 5 кг. на місяць. Треба додати, що через посуху врожай картоплі і іншої городовини був так само надзвичайно злим.

В губерніях, які найбільш потерпіли від неврожаю — Донецькій і Запорізькій після таких самих роцотів залишається тільки 20 кг. на рік або 1.7 кг. на місяць.

Коли рахувати як мінімум хліба, потрібного для кожного чоловіка тільки 400 гр. на день, то для того, щоб прогнати населення України до нового врожаю, треба привезти туди як найменше 1,306,666 тон зерна.

Зайва річ довгими словами описувати картину голоду на Україні. Вона така, як се буває завжди по всіх голодних країнах: чорні спалені ниви, покинуті хати, що стоять без стріх, бо солома з них давно вже згодована скоту, голодні виснажені люди, голодні коні і худоба, яку масами вбивають, з одного боку, на харч людям, а з другого боку, за відсутністю корму для неї.

Смерть від голоду там не є вже тільки образне слово, а тяжкий факт. В одному тільки Мелітопольському повіті в листопаді 1921 р. зареєстровано 459 випадків смерті від голоду. І що саме тяжче, се те, що і майбутній рік для сих п'яти губерній, певно, буде не легший, коли не тяжчий, ніж сей рік. Бо не хватає зерна для посіву і не буде худоби, щоб як слід виорати і засіяти ниви. Ось кількість чисел, які можуть сі ілюструвати:

В 1916 році в Україні було засіяно 193 мільйони десятин. (Одна десятина приблизно рівнається одному гектару.) Після п'яти тяжких для сільського господарства років в 1921 р. було засіяно 160 мільйонів десятин, так що площа посіву порівнюючи з 1916 р. зменшилась на 17 %.

Коли порівнати той озимий посів 1920 р. з озимим посівом 1921 то отримується наступна картина (рахуючи площу посіву 1920 року за 100 %).

Назва губернії	1920 р.	1921 р.
Харківська	100 %	101.2 %
Кременчужська	100 %	109.4 %
Полтавська	100 %	103.6 %
Подільська	100 %	105.0 %
Чернігівська	100 %	101.5 %
Київська	100 %	93.2 %

Се ті губернії, де врожай в 1921 р. був середній або трохи нижче середнього. Коли-ж подивимось, як стоїть справа в губерніях неврожайних, то будемо мати цілком іншу картину, яка малює страшні перспективи на майбутнє:

Катеринославська	100 %	48.70 %
Одеська	100 %	39.25 %
Запорозьська	100 %	16.90 %

Ясно, що коли скоро і то дуже значна допомога не прийде і ярина не буде засіяна, то становище там в 1922 р. буде надзвичайно тяжким.

Як неминучий наслідок голоду ширяться по Україні всілякі пошесті, за причини поширення яких ми писали вище. Тут приводимо деякі дані за пошести на Україні. В 1920 р. захворіло на:

Плямистий тиф	609,600
Поворотний тиф	325,000
Черевний тиф	125,000
Холера	11,228
Різачка (дизентерія)	51,699

За перші дев'ять місяців 1921 р. захоріло на:

Плямистий тиф	140,000
Поворотний тиф	260,000
Черевний тиф	100,000
Холера	13,000
Віспа	35,000

Згідно телеграми, яку ми недавно одержали за останні два місяці 1921 р. захоріло на:

Плямистий тиф	7,600
Поворотний тиф	18,458
Черевний тиф	14,680
Не зясований тиф	5,513
Холера	437

З того, що ми писали вище, легко собі уявити, що дійсне число хорих має бути значно висшим, бо статистичний апарат України, як і інші державні апарати, завдяки постійній горожанській війні і частій переміні урядів, яка мала місце на Україні, не має можливості зібрати абсолютно точні дані.

Треба додати, не входячи в детальні пояснення, що особливу увагу треба звернути на те, що холерою, не дивлячись на зимні місяці, захворіло більш як 400 чоловік в листопаді і в грудні. Се є нечуваний факт. І коли не можна буде прийняти самих екстренних мір, то се дає підставу для самих гірших прогнозів щодо сього року. Україна уявляє з себе колосальне гніздо всіляких епідемій, яке являєть ся містом постійної небезпеки для рознесення епідемій по всій Європі, а зокрема для сумежних з нею держав. Пособити Україні в її боротьбі з пошестями лежить в інтересах людности цілого світа.

До сього треба додати, що виснажене населенє впало в глибоку апатію і почало менше і менше звертати ся за медичною допомогою до лікарських установ і лікарів і сим певно треба пояснити те, що статистичні дані показують нібито зменшенє епідемії в 1921 р. проти 1920. Крім того треба додати, що сі цифри говорять переважно за тих хорих, які перебувають в шпиталях, себто переважно міське населення. Точних же даних про число людей хворуючих по селах без всілякої медичної допомоги ми не маємо.

Розумієть ся, що становище дітей в Україні є надзвичайно тяжким. З 28,850,000 людей в Україні є дітей до 15 років 11,156,000. Серед них дітей до 4 років 3,661,000 і дітей від 4 до 15 років — 7,495,000. За офіційними даними зараз на Україні маєть ся понад 700,000 сиріт і півсиріт. Біженці з голодних місцевостей Поволжа, які сеї осени, спасаючись від голоду дома йшли на Україну, сподіваючись там найти засоби прожити, чимало сприяли збільшеню числа сих сиріт на Україні. Як ілюстрацію наведемо оттут один випадок, коли тільки з одного потягу, що надійшов з біженцями з Поволжа до Донецької губернії було знято 200 дітей, батьки яких померли в дорозі.

Ні уряд України, ні Український Червоний Хрест, завдяки постійним політичним змінам, які були там до 1920 р. не могли в певній мірі пособити сим дітям. Опікуванє дітьми є одно з кардинальних завдань нашої батьківщини.

В початку минулого року на Україні було 600 зібраних притулків, де було зібрано 39,000 сиріт і 666 дитячих садків, де було 35,000 дітей. В кінці того року було вже 1,791 дитячих притулків, де містило ся 107,068 сиріт і 497 дитячих садків, де було 29,748 дітей. Майже всі притулки є урядовими

Коли появили ся в першій хвилі біженці з голодних місцевостей Поволжа і України — рух їх був часто стихійним — Українським Червоним Хрестом було відкрито 20 харчевих пунктів для дітей на всіх більш значних залізничних стаціях. Але, на жаль, вони можуть задовольнити потреби тільки певної кількості дітей.

Висше наведені дані досить ясно малюють той досить страшний стан, який є зараз на Україні завдяки голодові і пошестям. Без скорої і широкої допомоги закордону населенє сеї ще недавно такої багатой і цвітучої України паде жертвою виснаженя від голоду і пошестий.

22-го лютого 1922 р

Д-р Ілля Холодний,
Генеральний Делегат
Українського Червоного Хреста
в Західній Європі

ДОДАТОК

Коли вже був готовий цей меморандум, одержали ми з України нові відомости, які показують, в якій страшній геометричній прогресії росте голод і його наслідки на Україні. В одній тільки Запорожській губернії число людей, які голодують, дійшло вже понад 1,100,000. За останні два місяці від голоду там вмерло 16,600 осіб.

В Херсонщині що дня умирає від голоду більш як 100 осіб. По деяких повітах офіційно встановлені випадки канібалізма.

Число випадків холери за послідні часи перейшло вже 1000.

25 лютого, 1922.

Др. Ілля Холодний.

№ 339

Звіт про зібрані на голодуючих в Україні \$1,345.75, лист дівчини, яка подарувала \$10.00 на голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 29 березня 1922

ВІСТИ З КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Дотепер Зібрано для Голодуючих \$1,345.75.

Від дня сформованя осібного Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні по день 27 марта на руки сего комітету вплинули слідуєчі жертви на поміч голодуючим на Радянській Україні:

Нестор Пашківський в Гардівил, Алта. (збірка)	\$25.00
М. Гошулей і Н. Пильо в Гвелф, Онт. (збірка)	19.00
М. Мажар в Сенлек, Саск.	5.00
Прокіп Кацап в Рознел, Онт.	5.00
Збірка на концерті в Укр. Роб. Домі в Вінніпегу	1,158.00
Робітнице Тов. ім. Ів. Франка в Вакав, Саск.	123.75
Анна Гнатів (13-літна дівчинка) в Вінніпегу	<u>10.00</u>
Разом	\$1,345.75

Всім жертводавцям Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні складає на отсім місці сердечну подяку.

Імена всіх жертводавців, як вінніпегських, так і з провінції, будуть поміщені в слідуючій числі «Українських Робітничих Вістей».

Лист від 13-літної товаришки в Вінніпегу.

На отсім місци не можемо однак не помістити листа, який одержав секретар Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні від 13-літної товаришки Анни Гнатів в Вінніпегу, разом з жертвою для голодуючих в сумі \$10.00. Ся молоденька товаришка належить до діточої мандолінової оркестри при Українським Робітничім Домі в Вінніпегу, яка грає на всіх концертах, устроюваних в Укр. Роб. Домі. Сі \$10.00 вона отримала від Екзекутивного Комітету Українського Робітничого Дому як новорічний дарунок за працю в Укр. Роб. Домі. (Свого часу в Укр. Роб. Домі в Вінніпегу був устроєний концерт в користь дітий, що беруть активну участь в концертах в Укр. Роб. Домі і зібраних на тім концерті грошей роздано дітям новорічні дарунки.)

Лист 13-літної товаришки Анни Гнатів дослівно звучить:

752 Burrows Ave.,
Winnipeg, Man.,
March 27, 1922.

Дорогі Товариші!

Дарую десять долярів (\$10.00) на голодуючих. Се є тих десять долярів, що я дістала на новорічний дарунок. Дорогі Товариші! Не звертайте уваги на те, що я даю свій дарунок. Я даю се, бо я ще не є в силі других грошей заробити, я маю лише тринадцять літ.

Як я побачила в Нейшенел театрі ті образки з голодуючих і обдертих дітий і на концерті розповідали товариші, що там є щось страшнійшого від сего, чого не можна описати, я пригадала собі, що я ще маю ті гроші, які я дістала як новорічний дарунок від Українського Робітничого Дому, і родичі дозволили мені подарувати їх для голодуючих на Радянській Україні.

Пролетарка
Анна Гнатів.

Чи потрібно додавати що до повисших слів 13-літної дівчинки? Сі слова говорять найкраще самі за себе. Не може бути нічого висшого над се, що 13-літна дитина жертвує для голодуючих свій новорічний дарунок, який вона могла зужити на свої власні потреби.

На сім місци хочемо сказати лише на адресу дорослих, таких, що можуть жертвувати для голодуючих на Радянській Україні, а еше до сеї пори сего не зробили:

Товариші і товаришки! Чи ця мала товаришка Анна Гнатів не повинна послужити Вам за примір? Чи не схочете Ви піти її слідом? Ану, не дайте ся завстидати дитині! Хто з Вас перший? Голодуючі на Радянській Україні чекають на Вашу **скорю** поміч!

Всі жертви посилати і за всіма інформаціями звертатися на адресу:

FAMINE RELIEF COMMITTEE FOR SOVIET UKRAINE
Ukrainian Labor Temple,
Cor. Pritchard & McGregor Sts., — Winnipeg, Man.

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні
Д. Лобай, секретар

№ 343

За пів року жіночий комітет зібрав для голодуючих над Волгою \$1,126.44 і 500 метрів полотна.

«Українські Робітничі Вісти», 29 березня 1922

**ПІВРІЧНЕ СПРАВОЗДАНЄ УКР. ЖІНОЧОГО КОМІТЕТУ
ПОМ. ГОЛОДУЮЧИМ В СОВ. РОСІЇ**

Вінніпег, Ман.

Жіночий комітет помочі голодуючим в Світській Росії, який існує при Укр. Роб. Домі, розпочав свою широку діяльність за послідних шість місяців. Жіночий комітет існував як окреме тіло і вів свою роботи самостійно. В своїй діяльності він працював не тільки для помочі голодуючим Приволжа, але також помагав робітничим справам матеріально і в Канаді.

Вся діяльність комітету представляється так: Комітет устроїв 2 концерти, 4 забаві, чистий дохід з котрих віддано на коритсь голодуючих Приволжа. Комітет устроїв і забаву і розігравку в користь «Укр. Роб. Вістей» і 1 забаву і розігравку в користь Укр. Роб. Дому. Також на ті самі цілі комітет устроював колекти, як також устроював збірку для «Робітниці». Для голодуючих в Сов. Росії комітет зібрав 500 ярдів полотна, з котрого жінки пошили одіж і передали головному комітетові.

Фінансове справозданє комітету представляється так:

Прихід:	
На голодуючих Приволжа зібрано	\$1,126.44
Для «Укр. Роб. Вістей»	642.25
Для Укр. Роб. Дому	502.16
Сколектовано на начинє	22.00
На пресовий фонд «Робітниці»	<u>15.77</u>
Разом	\$2,387.07

До заряду комітету входять слідуючі товаришки: Кобусевич, Навізівська, Якова, Цуркаленко, Палюк, Гридош, Бобовська, Білінська, Гнатів, і Ю. Аламбець.

№ 341

Українські комуністи в Канаді почали збирати на голодних в Україні тоді, коли українські робітники вже видали гроші на голодних в Росії; причиною голоду в Україні є комуністична влада; збіжжя з голодуючої України продається в Болгарії; про голод в Україні комуністи не хотіли нічого чути.

«Український Голос», 29 березня, 1922.

МИМОХОДОМ

Стало ся чудо.

Українські комуністи в Канаді прийшли до того, що належить ся давати поміч не тільки для голодних Москалів над Волгою, але й для голодних Українців на Україні.

Українські комуністи в Канаді доси збирали поміч тільки для голодних над Волгою, а тепер як для українського робітника в Канаді зайшов передновок, вони посунули свою щедрість так далеко, що дозволяють вже й для голодних над Дніпром дати.

Тільки, чи може що для Українців дати той український робітник, який вже випорожнив свої кишені для Москалів?

«Український Голос» ще в осени звертав на те увагу, що голод є не тільки над Волгою, але й над Дніпром, однак товариші-комуністи за се сердилися.

Тепер вже й товариші-комуністи довідалися, що на Україні голод.

Видна річ, що вісти з України доходять до товаришів-комуністів в Канаді фрейтом.

Наконець ми дожили до того, що українські комуністи в Канаді довідалися про голод на Україні.

Се знак, що не слід тратити надію, що можемо колись і до того дожити, що товариші-комуністи довідаються, що причиною голоду на Україні є комуністична влада. А може й до того дожиємо, що товариші-комуністи довідаються, що на Україні нема ніякої української радянської влади, тільки окупаційна московська...

Але до того часу ще не мало води в ріках упливе.

На Україні голод. Страшний голод. Як кажуть донесеня, то чотири мільйони людей на Україні є засуджені на голодову смерть.

А найстрашніше лютує голод в Одесі і околиці Одеси. Але послухайте, що доносить кореспондент «Свободи» з Берліна під датою 27 лютого:

ХЛІБ НЕ НА УКРАЇНУ, А З УКРАЇНИ — До болгарського порту Варни прибули з Одеси два пароплави навантажені 2000 сотнарами хліба для продажу на Варненському ринку. Прибуте пароплавів з хлібом з голодуючої України викликало велике здивованє. Болгарська газета «Мир» з сього приводу пише:

«Очевидно, се пограбований ріжними комісарами хліб, пожертвований для голодуючих. Варненські купці зрekli ся купити сей хліб, не бажаючи брати участі в рабованю голодуючих Українців. Пароплави з хлібом усе ще стоять у Варні й не знаходять покупців. Конєць-кінцем болгарським комуністам доведеть ся купити сей хліб, щоби знов відіслати його до голодної Росії.»

Ось і маєте причину голоду на Україні!

Комуністичні комісарі — є причиною голоду!

Як чоловік не хоче, то ще гірше, як не може.

Товариші-комуністи вже давно моглиб були довідати ся про голод на Україні, як би були хотіли. Але вони не хотіли

Вони навіть хвалять ся тим, що не з доброї волі беруть ся тепер до збірки, а з примусу. У своїй відозві вони виразно говорять, що закладають окремиї комітет для сеї збірки тільки «на домаганя товаришів з многих місцевостей.»

На голодних на Україні збирати дуже гарно. Але ще краще було би, як би новоутворений комітет ліпше вияснив то, про що згадує у своїй відозві слідуючими словами:

Щоб чимскорше оказати від себе хоч як-так значнійшу поміч нашим страдаючим товаришам, нам треба поспішити зі збірками і їх надсилати до Центрального Комітету в Вінніпегу. Нам треба також подбати, щоб Стоваришене Український Робітничий Дім могло як найскорше звернути до фонду для голодуючих тих \$2,400.00, які йому позичено з пресового фонду. Коли ми подбаємо про одно і друге, то за пару тижнів ми вже зможемо вислати на поміч голодуючим Радянської України бодай кілька тисяч долярів.

Люди, які хочуть дати поміч для голодних на Україні, дуже раді тепер довідати ся:

1. як то до того дійшло, що Український Робітничий Дім має звернути для голодуючих \$2,400.00,
2. чому має він звернути \$2,400.00 для голодуючих, як дістав ті гроші з якогось пресового фонду,
3. що то за такий дивний пресовий фонд, що з него можна позичити \$2,400 00, а відтак ті гроші звертати вже для голодуючих,
4. що то за звязь є між голодуючими і пресовим фондом,
5. що то за звязь є між голодуючими на Україні і Українським Робітничим Домом,
6. чому Український Робітничий Дім стоїть в наших комуністів на першим, а голодні на Україні на посліднім місци.

Новий комуністичний комітет для збираня фондів називає себе Famine Relief Committee for Soviet Ukraine.

«Совет» є слово російське, що значить по українськи «рада»

«Радянська» значить по московськи «Советская».

«Москалі, шануючи московську мову, називають советську Росію по англійськи Soviet Russia.

Українські комуністи називають радянську Україну по англійськи Soviet Ukraine.

Чому? Вжеж не тому, що Англійці розуміють московську мову ліпше від української? Так хиба тому, що вважають московське слово «совет» за ліпше від українського «рада». Але на такий лад то вже краще відречи ся й слова Україна, чи радше перекласти його також на московську мову і казати Russia

Москалі так роблять...

№ 342

Редакційна полеміка з «Укр. Голосом» в справі збирання фондів на голодуючих в Росії й Україні,

*«Українські Робітничі Вісти», 1 квітня 1922.
Уривки.*

ПЕЧЕ Й РІЖЕ, ЩЕ Й БОЛИТЬ

Ой, ой, ой! Як же страшно запекло редактора «Укр. Голосу» []
І щож би ви думали його так запекло?

Кампанія українських робітників в Канаді на поміч голодуючих на Радянській Україні, і не диво. Результат одного тільки концерту в Вінніпегу може довести не одного українського «патріота» з «бек лайни» «приличного готелю» — до божевіля.

1,158.00 долярів! І се тоді, коли редактор «Укр. Голосу», схопивши розпучливо сам себе за чуприну, старається перекопати «комуністичних дурисвітів», що український робітник тепер вже нічого не дасть для голодуючих на Україні, що він все вже віддав для голодуючих Приволжа.

[...]

Мусій.

№ 343

Рекляма в справі допомоги голодуючим в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 1 квітня 1922.

КЛИЧ О РАТУНОКІ

МІЛІОНАМ СЕЛЯН І РОБІТНИКІВ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ ГРОЗИТЬ ЧЕРЕЗ ПОСУХУ СМЕРТЬ!

ДЕСЯТКИ ТИСЯЧ ЛЮДИЙ ВЖЕ ПОМЕРЛИ З ГОЛОДУ, А ТИСЯЧІ ВМИРАЮТЬ НА НАШИХ ОЧАХ.

ОДНАК МИ МОЖЕМО ВРАТУВАТИ ТИСЯЧІ І ДЕСЯТКИ ТИСЯЧ ВІД ГОЛОДОВОЇ СМЕРТИ, КОЛИ ПОДАМО ЇМ СЕЙЧАС ПОМІЧ.

ОБОВ'ЯЗКОМ КОЖДОГО РОБІТНИКА І ФАРМЕРА Є ПОДАТИ СЮ ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ БРАТАМ НА УКРАЇНІ І ТО ПОДАТИ ЇЇ ЯК НАЙСКОРШЕ.

УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИКИ В ВІННІПЕГУ ДАЛИ ВЖЕ ГАРНИЙ ПРИМІР, ЯК НАЛЕЖИТЬ ПОМАГАТИ ГОЛОДУЮЧИМ, ЗЛОЖИВШИ НА ОДНІМ ЛИШЕ КОНЦЕРТІ ПОВЕРХ 1,150 ДОЛЯРІВ ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ.

З ТИХ ГРОШИЙ 1,000 ДОЛЯРІВ В АМЕРИКАНСЬКІЙ ВАЛЮТІ ВЖЕ ЗІСТАЛИ ВИСЛАНІ ЧЕРЕЗ ПРЕДСТАВНИКА У.С.Р.Р. В ПРАЗІ, В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ, ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ НА РАД. УКРАЇНІ.

ЗА ВІННІПЕГОМ ПОВИННІ ПІТИ ВСІ ІНШІ МІСТА І МІСТОЧКА В КАНАДІ, ДЕ ЛИШЕ ЖИВУТЬ УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИКИ І ФАРМЕРІ.

ТОВАРИШІ! ГОЛОДУЮЧІ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ БЛАГАЮТЬ НАС О ПОМІЧ! МИ НЕ МОЖЕМО ВІДПХНУТИ ЇХ БЛАГАЮЧОЇ РУКИ.

ПОМОЖІМ ЇМ СЕЙЧАС, ТАКИ ЩЕ НИНІ!

ВСІ ЖЕРТВИ ПРОСИТЬ СЯ ЗАСИЛАТИ НА АДРЕСУ:

**FAMINE RELIEF COMMITTEE FOR SOVIET UKRAINE
UKRAINIAN LABOR TEMPLE
Cor. Pritchard & McGregor Sts., Winnipeg, Man., Canada**

№ 344

Поіменний список жертводавців на концерті 26-го березня; пожертви з Вакар, Саск. і Гвельф, Онтаріо.

«Українські Робітничі Вісти», 1 квітня 1922.

**УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИКИ В КАНАДІ НА ПОМІЧ
ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ**

Вінніпег, Ман.

**Датки зложені на концерті в Українським Робітничім Домі
в неділю 26 марта с. р.**

Марія і Пилип Лотоцькі	\$50.00	Члени орхестри, що грає в У.Р.Д.	50.00
Матвій і Ліда Попович	25.00	Іван і Марія Навізіньські	25.00
Д. Лобай	25.00	М. Шатульський	25.00
Ю. Люльчак	25.00	О. Осадчук	25.00
Геня і Василь Панчук	25.00	Марія і Анна Змійовські	25.00
Д. і М. А. Хоміцькі	25.00	Петро і Агафія Угринюк	25.00
В. Кузик	25.00	Марія і Осип Демко	25.00
Никола і Настя Мальовані	25.00	Василь і Юстина Мартин	25.00
Василь і Міхаліна Чайковські	25.00	Будник і Лизун	25.00
Т. Харчина	10.00	Василь Гаврилук	10.00
Н. Г. і Катерина Гавришак	10.00	С. Зарівний	10.00
Д. Качмар	10.00	М. і Ірина Козуб	10.00
Т. Кульчицький	10.00	Василь і Текля Рудко	10.00
С. Базюк	10.00	А. Котенко	10.00
І і Катерина Процак (здекл.)	10.00	Гр. і Настя Сидор	10.00
А. Дуня (здекл.)	5.00	Николай Бідулька	5.00
А. Дзьола	5.00	І. Турик	5.00
А. Хома	5.00	І. Корчинський	5.00
П. Кулик	5.00	В. Пашківський (з Ст. Боніфейс)	5.00
Ольга Андрусак	5.00	П. Мильничук	5.00
І. Ткач	5.00	Д. Васілянський	5.00
Л. Дритинка	5.00	Петро Барнич	5.00
Яків Шах	5.00	Василь і Анна Кучмій	5.00
І. Король	5.00	Т. Цуркаленко	5.00
Анна Хвалібога	5.00	Маріян Колт	5.00
П. Аламбень	5.00	Ф. Мокрій	5.00
О. Кулинич	5.00	Н. Мирон	5.00
Н. Д. Захарук	5.00	Іван Вишиванюк	5.00
Л. Грабовецький	5.00	С. Доскоц	5.00
П. Сітка (або Ситко)	5.00	Д. Юркевич	5.00
Д. Захарук	5.00	Б. Назар	5.00
В. Н. Колісник	5.00	Анастасія Колісник	5.00
А. і О. Вовк	5.00	Т. Байдак	5.00
Василь Гасюк	5.00	Ю. Шафранська	5.00
Юзько Бабяк	5.00	Петро Шабатура	5.00
А. Сенишин	5.00	І. Шидловський	5.00
Петро Козловський	5.00	Приятель Комуністів	5.00
Іван Мостовяк	4.00	В. Гнатів	4.00
Варвара Ловгоненко (здекл.)	3.00	Й. Ортинський	3.00

С. В.	2.00	І. Петрик	2.00
Д. Гетьман	2.00	М. Шевців	2.00
М. Комаровський	2.00	В. Гах	2.00
Ал. Пашкевич	2.00	Василь і Ксенька Хринівські	2.00
М. Гирський	2.00	М. Цуркель	2.00
Іван Бойко	2.00	Е. Калзурний	2.00
Ф. Бабенко	2.00	Л. Блонарович	2.00
В. Парасюк	2.00	Н. Онишук	2.00
Павло Стасишин	2.00	М. Беллос	2.00
Ф. Подборачинський	2.00	Анна Василюнова	2.00
І. Калинович	2.00	Н. Сабунчак	2.00
Варвара Соколовська	2.00	Василь Жуковський	2.00
Вордер	2.00	В. Мохорук	2.00
Василь Луцяк	2.00	Іван і Анна Заслуженюк	2.00
М. Лехів	2.00	В. Левицький	2.00
Елізар Поліщук	2.00	Паша Поліщук	2.00
М. Жакович (або Закавич)	1.50	Юстина Лязарович	1 30
І. Сцьок	1.00	Павло Ващишин	1.00
П. Палюк	1.00	В. Сохацький	1 00
Н. Міслявчук	1.00	Н. Крижановський	1.00
Д. Джус	1.00	Н Романюк	1.00
К. Коцюбинський	1.00	С. Степанюк	1 00
Ф. Савчин (з Плезент Гом, Ман.)	1.00	С Костинюк	1 00
Евгенія Дрогинич	1.00	П. Павлюк	1 00
М. Виноградов	1 00	Д. М. Ковалюк	1 00
Ф. Кенлий	1.00	О. Босович	1.00
М. Рубський	1.00	Я. Томачек	1.00
Н. Палійчук	1.00	І. Чуй	1.00
Іван Гагалюк	1.00	С. Пелеський	1.00
Іван Бойко	1.00	Петро Бандурко	1.00
А. Слоєк	1.00	В. Чайковський	1.00
Я. Соколовський	1.00	Антін Ластівка	1 00
Я. Семенчук	1.00	П. Моравлюк	1 00
К. Мардасова	1.00	А. Бігайко	1 00
Анна Винник	1.00	С. Палюк	1.00
Василь Стасюк	1.00	Іван Мохорук	1.00
М. Палюк	1.00	Іван Федевич	1.00
Ів. Слобак	1.00	Д. Веренко	1.00
Н. Пастух	1.00	Юстин Гнидишин	1 00
Николай Бідулька	1 00	А Лючук	1.00
С. Кут	1.00	Ф. Мідзан (або Нудзан)	1.00
М. Чегрий	1.00	Т. П. Гладій	1 00
Григорій Дитинюк	1.00	Приятелька Комуністів	1.00
Т. А. Малащук	1.00	С. Галанджій	1 00
Захарій Шимко	1.00	І. Копичан	1 00
І. Гловацький	1.00	Г. Ямний	1.00
П. Фурак	1.00	І. Курак	1.00
Іван Ткачук	1.00	П. Коржак	1 00
П. Огризко	1.00	Б. Данилюк	1.00
Василь Яловега	1.00	К. Когут	1.00
А. С.	1.00	Н. Голик	1.00
Кипенко	1.00	В. Заворський	1.00
Т. Николенко	1.00	А. Харкавий	1 00
І. П.	1.00	Н. Бойко	1.00

С. Калинович	1.00	В. Копот	1.00
В. Ворошило	1.00	Д. Біндас	1.00
Ф. Довгошин	1.00	А. Придаток	1.00
Павліна Киндзерська	1.00	Н. Пахолчак	1.00
М. Хоміцький	1.00	Павло Загара	1.00
С. Барало	1.00	Федір Юркевич	1.00
І. М. Висоцький	1.00	Ів. Шупеня	1.00
І. Крутило	1.00	Н. Калинович	1.00
Т. Гавришак	1.00	Ярина Гонишук	1.00
Н. Андрусик	1.00	Д. Онишук	1.00
І. Качур	1.00	В. Фенюк	1.00
Павліна Грицо	1.00	Й. Чеховський	1.00
Текля Слободзян	1.00	С. Вус	1.00
С. Білінський	1.00	Юзефа Слука	1.00
Ф. Лутчок	1.00	А. Петришак	1.00
Т. Кукурузяк	1.00	Д. Руданич	1.00
Ф. Ягода	1.00	Іван Янкевич	1.00
Франко Наноський	1.00	А. Ткачук	1.00
П. Н. Липка	1.00	Т. Кропівський	1.00
Т. М. Бара	1.00	М. Деменчук	1.00
О. Музика	1.00	В. Пудак	1.00
Кочут	1.00	У. Корчинська	75
І. С.	.75	Т. Бойчук	50
Петро Юр	.50	Н. Пол	50
М. Бузик	.50	Зуманчик	50
Д. Власюк	.50	К. Большек	50
І. Андрейців	.25	К. К.	25
Л. С.	25	Безіменні	5 80
		Колекта при дверях	107 45

Много жертводавців не подали своїх адрес і їм не можна вислати ресітів. Тому просить ся їх зголосити ся по свої ресіти в офісі Українського Робітничого Дому. Се можуть зробити також і ті, що подали свої адреси, щоби заощадити злишних видатків на поштові стемплі.

Вакав, Саск.

За старанем товаришок, членкинь Читальні ім. Ів. Франка в Вакав. Саск., жертвували на поміч голодуючим на Радянській Україні слідуєчі товариші:

Читальня ім. Ів. Франка	\$30 00	Ф. Мохорук	5 00
Др. Лонголт	5 00	Ф. Нікіфорук	5 00
В. Нікіфорук	5 00	І. Л. Демчук	3 00
Г. Глинський	2 50	М. Адамовський	2 50
Г. Головатий	2 00	П. Парашук	2 00
Д. І. Угрин	2 00	Д. М. Угрин	2 00
К. Карпінка	2 00	І. Зарицький	2 00
Адв. Стюарт	2.00	Н. Кутий	2 00
Л. Юганчук	2 00	А. Бунько	2 00
Г. Фенюк	1 00	В. Шеремета	1 00
Пані Головата	1.00	М. П. Марковський	1 00
В. С. Орбець	1 00	К. Манюк	1 00
М. Бурдега	1.00	Ю. Гамула	1 00
М. Манюк	1.00	І. Білоросюк	1 00
С. Лій (Китаєць)	1.00	Островський Верський	1 00

Ю. Лупул	1.00	Ю. Угрин	1.00
Г. Закус	1.00	Н. Мігдугал	1.00
Ч. Ключфер	1.00	І. Мельник	1.00
Б. Шойман	1.00	І. Н. Флін	1.00
І. А. Пепин	1.00	Ф. Ноджий	1.00
Л. Д. Дейвіс	1.00	Дж. Луйс	1.00
І. Н. Фірнайс	1.00	Т. Ізингер	1.00
Н. Головатий	1.00	А. Колер	1.00
Н. Монгомери	1.00	С. Д. Сотерленд	1.00
І. Дифінбекір	1.00	А. Фиринюк	1.00
Ю. Палій	1.00	Я. Федорук	1.00
Д. Голінатий	1.00	П. Угрин	1.00
П. Вініш	.60		

По 50 ц.: А. Волубій, М. Мамчур, А. Фучко, А. Кольстен, І. Пачковський, Ф. Омелян, Д. Угрин, П. Тверс, І. Медвідь, І. Мигдугель, Д. Марковський, П. Михалиця.

По 25 ц.: Б. Паращук, І. Ю. Голінатий, П. Гринюк, Б. Шабан, Гаврилюк, А. Медаль, М. Розенблят, Ю. Томяк, М. Марек, Б. Балюн, Н. Юрчишин, М. Маль, І. Спиній.

Всім жертводавцям сердечна подяка.

Гвельф, Онт.

На руки тт. М. Гошулея і Н. Пиля зложили на поміч голодуючих в Радянській Україні слідуючі товариші:

М. Бойчишин	\$10.00	Н. Пильо	2.00
М. Гошулей	1.00	М. Філінський	1.00
Ю. Коваль	1.00	М. Малюський	1.00
М. Бойко	1.00	І. А. Бабій	1.00
М. Гліва	.50	П. Воронка	.50
		Разом	19.00

Всім жертводавцям щира подяка.

№ 345

Допомога українських робітників Вакаву голодуючим в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 1 квітня 1922.
Уривки.

РОБІТНИЧЕ ТОВАРИСТВО В ВАКАВ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Товариство ім. І. Франка в Вакав відіграло 29 січня представлене п. н. «За Правду і Волю Народу» у двох місцевостях: в Вакав і Катвурд. Приходу було \$170.00, але були також великі розходи. Аматори вивязали ся зі своїх роль знаменито. Наше товариство зрозуміло тяжке положення на Радянській Україні, де тепер люди гинуть з голоду і спішають їм зі своєю почією.

Дня 20 марта скликано збори і ухвалено виасигнувати з каси \$30.60 на сю ціль, а також вибрано жіночий комітет, який заняв ся збіркою на сю ціль і зібрав

\$93.75. Подяка за сю збірку належить ся т-кам К. Оробець і Ференюк. Всіх грошей зібрано \$123.75, які вислано до комітету в Вінніпегу.

[...]

Робітник з Вакав.

№ 346

Рекляма канадського комітету допомоги голодуючим Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 1 квітня 1922.

ТІЛЬКИ ТРОЄ...

[На фото три діточі трупи, а під фотом напис:]

**Тільки троє з 50,000 вмираючих кожного дня з виснаження,
від мученичої смерти...**

[.]

Голодують і вмирають в Татарській Радянській Республіці; голодують і вмирають на Приволжю і в Українській Радянській Республіці, голодують і вмирають в Кримській Радянській Республіці.

ГОЛОДУЮТЬ, ПУХНУТЬ І ВМИРАЮТЬ!
CANADIAN FAMINE RELIEF COMMITTEE
for the Drought Stricken in Soviet Russia
P.O Box 3591, Station B., Winnipeg, Man., Canada

№ 347

Уривок з промови проф. І. Боберського про ситуацію в Україні.

«Український Голос», 5 квітня 1922.

«Канадський Українець», 29 березня 1922

Уривки

ТРЕТІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ УКРАЇНСЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В ВІННІПЕГУ

Загадка на Великій Україні.

Українська Соціалістична Радянська Республіка, якої столицею є тепер Харків, є даліше полем бою, на котрім українські селяне зводять економічну боротьбу з владою республіки яка, видно, їм не по нутру. Ось 6 листопада минулого року розстріляно в Харкові понад 200 українських закладників за се, що повстанці замордували представників влади [.]

Ся боротьба заострена голодом, який пішов передовсім через посуху, не лише через постійний несупокій. З десять українських губерній лише три мають урожай і то лише дещо ліпший як середній. Се — Волинь, Київщина і Поділля. Всі інші навіщені неурожаєм.

Безнастанна боротьба і різня спричинили, що десятки тисяч Українців з Великої України розбіглися по різних краях. [...]

№ 348

Голод в Україні гірший, ніж у Росії, а в селах гірший, ніж у містах; страхіття голоду: божевілля; людодійство; звернення за негайною допомогою від комітету допомоги Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 5 квітня 1922.

«Українські Робітничі Вісти», 8 квітня 1922.

ВСІ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМИ

Вісти про голод на Радянській Україні приходять щораз страшніші. Недавно харківські «Вісти» доносили, що в гуляйпольському повіті на Катеринославщині селяни поїли майже всі коні. Начислено там десятки тисяч хворих з голоду. Було багато випадків божевілля з голоду і людодійства. У зінківській волості селяни їдять хліб (!) з глини і тертого дерева, змішаного з половиною. З голоду поширюється п'ятнистий тиф.

А ось ще страшніші вісти. В донесеню з Берліна читаємо:

«Члени Українського Червоного Хреста подають, що вулиці Катеринослава переповнені голодними дітьми і дорослими, які заглушують вулиці душу роздираючими криками о поміч. Діти виглядають на ходячих трупів, що снуються вулицями міста, наче тіни. Голодні дівчатка не просять вже помочі, а безмовно ридують. Ті ридання не даються описати. Нещасливі зморені жертви голоду падають на вулиці і на місці вмирають.

Таке є в місті. А в сусідніх селах положенє ще гірше. Поверх 100 тисяч осіб, переважно дітей, цілковито вичерпані з сил. Вони на стільки ослабли, що не можуть рушити ся — цілий час лежать.

Положенє східної України ще страшніше. Все те, що до сеї пори відомо про голодуючі місцевості Росії, являється нічим в порівнаню з терпіннями населеня східної України. В одній губернії, де населеня начисляється на 1 мільон 300 тисяч, 900 тисяч осіб засуджені на смерть. Случаї поїдання людських трупів доходять там до неймовірних розмірів.»

Таких і подібних вістей можна навести більше. Однак і сего досить, щоби бодай приближно уявити собі страшний стан в голодуючих околицях України.

В виду такого стану річий ми не можемо бути байдужими. Обовязком всіх українських робітників і фермерів в Канаді є поспішити негайно з помічю голодуючим братам і товаришам в Радянській Україні.

Деякі місцевості вже відізнавали ся на поклик о поміч голодуючим. До таких належить Вінніпег в Манітобі, Вакав і Ріджайна в Саскачевані і Кардіф в Альберті. Маємо також відомості, що товариші в Торонто і Форт Виліам і околиці, в Онтеріо, також розпочали кампанію за збиранєм жертв для голодуючих в Радянській Україні.

Однак на тім не повинно закінчити ся. Кожда філія і кождий відділ Товаришеня Український Робітничий Дім, кожде робітниче і фермерське товариство чи читальня, кожна місцевість, де живуть українські робітники і фермері — повинні негайно взятися за роботу в користь голодуючих селян і робітників в Радянській Україні.

Товариші і Товаришки! Справа дуже важна і не жде проволоки! Беріть ся сейчас за діло! Грайте представлення, устроюйте концерти, скликайте масові мітинги в користь голодуючих! Складайте жертви самі і заставляйте других зложити лепту для голодуючих селян і робітників на Україні!

Всі фонди з Канади для голодуючих на Україні є сейчас переслані до Закордонного Бюра Помочі Голодуючим України в Празі, в Чехословаччині, на руки голови Бюра тов. М. Левицького. Дотепер вислано вже американським дрефтом

1,000 американських долярів (на канадійські гроші \$1,032.50). Дальші збірки будуть сейчас вислані, як лише збереться поважнійша сума.

Тому до праці, товариші! Спішім всі негайно на поміч голодуючим селянам і робітникам на Радянській Україні!

**Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні.**

№ 349

Совітська республіка закупила за кордоном до 1 січня 17,000,000 пудів харчових продуктів.

«Українські Робітничі Вісти», 5 квітня 1922

ПРОДОВОЛЬЧІ ЗАКУПНА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ ЗА КОРДОНОМ

З огляду на голод у Радянській Республіці продовольчі закупна за кордоном набирають подвійної ваги.

Скільки продовольства ввезено зза кордону?

З початку продовольчої кампанії до 1 січня 1922 р. Наркомом Зовнішторгу закуплено та ввезено більш як 17 міл. пуд. продовольства. З них хліба 11 1/2 міл. і іншого більш як 5 1/2 міл. пуд.

Із усіх товарів, що ввезені за сей час ізза кордону, мало не половину (40%) складають продовольчі продукти.

В яких країнах закупав Наркомзовнішторг сі продукти і по яким цінам?

Осередком, де скупчено нами закордонні продовольчі закупна, є Англія. м Лондон є найбільш вигідний і великий торговельний осередок Європи. Але, окрім Англії, закуплювались товари і в інших країнах. Аргентині, Канаді, Злучених Державах, Єгипті і навіть в Австралії.

В одній Аргентині врожай сього року дав лишків для вивозу за кордон 178 міл. пуд. пшениці.

Звичайно, закуплювались товари по середнім риночним цінам. Так хліб по 1 р. 85 к. — 2 р. (в золоті) з приставкою в російській порт за пуд.

Оселедці у великій кількості закуплювались в Англії та Норвегії. Останних 200 тис. бочок оселедців закуплено в Норвегії по 84 — 98 коп. (на золото) за пуд.

Зараз вже біля 800 тис. пуд. із сеї партії прибуло до Москви і Петрограду.

Скільки продовольства гадають одержати ізза корону в найблизший час?

В найблизші два-три місяці, як повідомляє заступник Начальника Імпортного Управління Н.К.З.Т. т. Канто, буде доставлено 5 міл. пуд. вже закупленого нами хліба і більш як 1 міл. пуд. оселедців.

№ 350

Допомога совітського уряду голодуючим в Україні і звільнення від податків в повітах, де є голод

«Українські Робітничі Вісти», 5 квітня 1922.

«Канадійський Українець», 5 квітня 1922

СТРАШНИЙ ГОЛОД НА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНІ

Харківські «Вісти» доносять:

В гуляйпольському повіті... селяни поїли майже всіх коней. Начислено десятки тисяч хворих з голоду.

Було багато випадків божевіля з голоду і людоежерства. До повіта прислано 10 вагонів збіжа для голодуючих.

На Катеринославщині голодує 22 волости, се є 89,000 осіб.

Радянський уряд зорганізував в сій губернії 16 радянських безплатних харчівень.

У зінківській волості селяни їдять хліб з глини і тертого дерева, змішаного з половиною. З голоду поширюється п'ятистий тиф.

У голодуючих повітах звільнила радянська влада населенє від всякого податку.

Комітети допомоги голодуючим зорганізували у всіх повітах при кооперативах харчівні та роздаточні пункти при всіх школах.

№ 351

Оголошення комітету допомоги голодуючим України в справі допомоги.

«Українські Робітничі Вісти», 5 квітня 1922.

КЛИЧ О РАТУНОК!

Мільонам селян і робітників на Радянській Україні грозить через посуху голодна смерть!

Десятки тисяч людей вже померли з голоду, а тисячі вмирають на наших очах.

Однак ми можемо вратувати тисячі і десятки тисяч від голодової смерті, коли подамо їм СЕЙЧАС поміч.

Обовязком кожного робітника і фермера є подати сю поміч голодуючим братам на Україні і то подати її як найскорше.

Зі зібраних в Канаді грошей вже вислано 1,00 долярів в американській валюті на руки представника У.С.С.Р. в Празі, в Чехословаччині, для голодуючих на Радянській Україні.

Товариші! Голодуючі на Радянській Україні благають вас о помічі! Ми не можемо відіпхнути їх благаючої руки.

ПОМОЖІТЬ ЇМ СЕЙЧАС, ТАКИ ЩЕ НИНІ!

Всі жертви просить ся засилати на адресу:

FAMINE RELIEF COMMITTEE FOR SOVIET UKRAINE

Ukrainian Labor Temple

Cor. Pritchard & McGregor Sts.,

Winnipeg, Man. Canada.

№ 352

Нові пожертви на голодуючих в Україні

«Українські Робітничі Вісти», 5 квітня 1922.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Дотепер зібрано для голодуючих \$1,528.60.

Дальші жертви для голодуючих на Україні наспіли на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні від слідуєчих організацій і поодиноких товаришів:

Філія Укр. Роб. Дому в Ріджайні, Саск. (збірка на концерті в Ріджайні, Саск.)	\$20.00
Товариство Женщин-Робітниць при У. Р. Домі в Кардіф, Алта. (збірка)	30.00
Відділ Женщин-Робітниць при Укр. Роб. Домі в Кардіф, Алта. (збірка)	45.85
Філія Укр. Роб. Дому в Кардіф, Алта. (членський місячний податок в сумі \$1.00 в користь голодуючих)	31.00
Укр. відділ Робітничої Партії Канади в Вінніпегу (половина чистого доходу з забави)	16.00
Д. Кравчук в Вінніпегу	10.00
Іван Слобода в Вінніпегу	5.00
М. Бобовський в Вінніпегу	5.00
Г. Семків в Вінніпегу	5.00
М. Стеранко в Вінніпегу	3.00
Іван Гірський в Вінніпегу	1.00
М. Сміт в Трансконі, Ман.	10.00
Василь Вербенюк в Вайта, Ман.	1.00
Послідний раз поквітовано в «У.Р.В.»	1,345.75
Разом	1,528.60

Всім жертводавцям Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні складає сердечну подяку.

Т.т. Петро Шабатура і А. Диня в Вінніпегу, які були проголошені в минулшм ч. «У. Р. В.», що здеклярували по \$5.00 для голодуючих на концерті в Укр. Роб. Домі, зложили здекляровані ними суми.

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар.

№ 353

Голодуюча Україна перевозить харчі для АРА з Одеси до Росії, а власне голодуюче населення ігнорує

«Канадійський Українець», 5 квітня 1922

УКРАЇНА ОБІЦЯЄ ПОМІЧ РАТУНКОВІЙ АКЦІЇ

НЮ ЙОРК — В Одесі видали совітські влади проклямацію, яку закомунікували сюди Американська Ратункова Адміністрація, що влади радянської України обіцяють американській адміністрації дати всяку поміч в достарчуванні живности до приволжанських округів, де панує голод. В проклямації тій говоритьсь, що всі уряди в Одесі мусять виповняти накази в цій справі без відкладання. Винні переступлення того розпорядку будуть потягані до відвічальности перед революційний трибунал.

Дивним видається, чому радянська Україна дуже піклується московським населенням, коли український селянин тоже гине з голоду і ніхто ним не займається.

№ 354

Голодуючі області України потребують 4,000,000 пудів зерна на засів, а мають лише 600,000.

«Українські Робітничі Вісти», 8 квітня 1922.
«Канадійський Ранок», 11 квітня 1922

ПОЛОЖЕНЄ В ГОЛОДУЮЧИХ ОБЛАСТЯХ

ХАРКІВ, 25 лютого. — На Всеукраїнському конгресі незаможних селян заявив Мануїльський, заступник предсідника ради народних комісарів, що голодуючі області України потребують 4,000,000 пудів зерна на засів. Досі одержано тільки 300,000 пудів. Уряд сподівається ся до 1 марта заготовити 70 проц. потрібного збіжа. При обсівах буде звертати ся головну увагу на ті рослини, які є більше відпорні на посуху, як просо і кукурудза. Призначено 600,000 пудів проса на засів. Кукурудзу закупають ся головно за границею (в Румунії і Чехословаччині)

Конгрес з признанєм підніс діяльність Нансена в напрямі допомоги голодуючим.

№ 355

Заклик до українських робітників трьох міст Онтаріо дати допомогу голодуючим України.

«Українські Робітничі Вісти», 8 квітня 1922

**ПОКЛИК ДО УКР. РОБІТНИКІВ В ФОРТ ВИЛІЯМ,
ВЕСТ ФОРТ ВИЛІЯМ І ПОРТ АРТУР**

Товариші!

Страшне нещастє — марєво голоду, що навістило нашу дорогу Радянську Україну, не зменшуєть ся, а навпаки — прибирає все більше і більше грізний характер. Всьо, що зроблено до сєго часу для спасєня наших братів в Радянських Рєпубликах, являєть ся лиш каплею крови в морі, і коли поміч не прийде сейчас, то мільйони людей стануть жертвою страшної голодової смерти. Волосє стає дубом, кров застигає в жилах, коли читаємо оповіданя очевидців про застрашаючі стражданя наших братів і сєстер та їхніх дітий в околицях навіщєних осухою.

Коли у Вашому серці, Товариші Робітники, є чувство людського співчутя, коли у Вашій свідомости є понятє про товариський обовязок, коли Вам дорогі робітники і сєляни в Радянських Рєпубликах, що з самовідрєченєм, купаючись у власній крові, боролися за кращу будучність усього людства і не перестають бороти ся і тепер, — то Ви не оставите без уваги благаючий голос о ратунок Ваших братів і подасьте їм як найскорше свою поміч.

Товариші! Помагайте голодуючим братам і сєстрам як хто може: хто грішми, хто одежою, хто працею в користь голодуючих. Грайте представленя, устроюйте концерти, віддавайте свою працю і свої спосібности на вівтар голодуючих! Відгукніть ся на їх передсмертний голос! Най сей голос не буде голосом вопіючого в пустині!

Товариші! Дня 26 марта в Читальні «Просвіти» в Форт Виліям відбулись збори робітників з трох місцевостей: Форт Виліям, Вест Форт Виліям і Порт Артур і на тих зборах вибрано сталий Комітет з 15 членів, який буде займатись збиранєм жертв в користь голодуючих в Радянських Рєпубликах. Слідить отже за ді-

яльністю того Комітету і помагайте в його роботі, як хто і чим може, а сим будете помагати голодуючим.

Хто не може з деяким причин зложити свою жертву на руки того Комітету, той най відошле її на слідуочу адресу:

Famine Relief Committee for Soviet Ukraine
Cor. Pritchard & McGregor Sts., Winnipeg, Man., Canada.

Товариші! Не оставте сего поклику без уваги, а передавайте його з рук до рук, а сим поможете голодуючим.

**Комітет з трох місцевостей для
 несеня помочі голодуючим.**

№ 356

*Повідомлення про баль на користь голодуючих у
 совітських республіках.*

«Українські Робітничі Вісти», 8 квітня 1922

НІКОЛИ ПОПЕРЕДНО

ПРЕГАРНА ОРКЕСТРА З ФОРТ ГЕРИ
 НЕ ГРАЛА ДАРОМ НА СЕЛЯНСЬКИХ БАЛЯХ

Але В ПОНЕДІЛОК ВЕЧЕРОМ, 17 ЦВІТНЯ
 згадана оркестра в повнім своїм зборі буде
 грати на СЕЛЯНСЬКИМ БАЛИ

І ТО БЕЗПЛАТНО.

Чому?

Тому, що се перший **КОСТЮМОВИЙ СЕЛЯНСЬКИЙ БАЛЬ**,
 з котрого весь чистий дохід призначений в користь
голодуючих і хорих в Совітській Федерації.

Если Вас интересує костюмовий баль і поміч голодуючим,
 так приходіть 17 цвітня вечером до

ІНДУСТРІЯЛ—БЮРО

Білеті можна завчасу купувати в буфеті
 Укр Робітничого Дому

CANADIAN FAMINE RELIEF COMMITTEE
for the Drought Stricken in Soviet Russia
 P.O. BOX 3561, STA. B., WINNIPEG, MAN.

№ 357

*Пересторога перед збиранням на голодуючих в Ук-
 раїні членами У Ч Х*

«Українські Робітничі Вісти», 8 квітня 1922

ЗАЯВА КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ У ФОРТ ВИЛІЯМ

Ходять чутки, що одиниці з місцевого У.Ч.Х. задумали збирати жертви на голодуючих на Радянській Україні, від імени своєї організації. Отсим заявляємо, що за подібні вчинки чи то людей з У.Ч.Х., чи подібних «патріотичних» одиниць і за їхні всякі збірки, хочайби і на голодуючих на Рад. Україні, Комітет не ручить. Наш Комітет, зорганізований на спільних зборах трох місцевих і поокличних робітничих товариств, займаєсь збірками на поміч голодуючим на Рад. Україні і є звязаний з центральним Ком. Помочі Голодуючим на Рад. Україні в Вінніпегу. Комітет наш не боронить нікому збирати фонди на сю ціль, одначе бажає мати контролю над такою акцією, коли збірки є дійсно призначені для голодуючих на Радянській Україні.

За Комітет Помочі Голодуючим на Рад. Україні у Форт Виліям.

Предс. С. В. Жура.

Секр. Т. Каміновський

№ 358

Сотки тисяч втікачів із Росії принесли в Україну пошести холери і тифу; в Україні панують голод і пошести

«Канадійський Українець», 12 квітня 1922

МОСКАЛІ ЗАНЕСЛИ ГОЛОД І ПОШЕСТИ НА УКРАЇНУ

БЕРЛІН. — З навіщених голодом областей Московщини насунуло на Україну сотки тисяч Москалів. Зі собою принесли вони пошести холери і тифу, які з весною щораз більше і дальше поширюються.

В найурожайніших сторонах України тепер не тільки панує голод і голодова смерть, але й многоморна смерть наслідком поширення пошести холери і тифу

Нарід є безрадний, бо ані лікарів ані ліків немає, а крайно лихе відживлюванне тільки сприяє ширенню недуг.

№ 359

Перші пожертви на голодуючих в Україні принесли \$1,933.10; детальні звіти жертводавців і сум

«Українські Робітничі Вісти», 12 квітня 1922

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Дотепер зібрано для голодуючих \$1,933.10.

Дальші жертви на поміч голодуючим на Україні надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні слідуочі організації і поодинокі товариші:

Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні
в Вест Форт Виліям, Онт

\$105 00

Товариство «Єдність» в Ревелсток, Б. К. (збірка)	36.50
Женське Тов. ім. Р. Люксембург при Тов. Самообразование в Келгари, Алта. (збірка і з підприємств)	104.50
Гр. Кізема в Кенмор, Алта (збірка)	66.50
В. Н. Голик в Голден, Б. К. (збірка)	7.00
Антін Валецький в Арденод, Алта	50.00
Іван Шмігель в Кристал Ситі, Алта	5.00
Ал. Юрчук в Кристал Ситі, Алта	5.00
Т-ка Синефта Кізема в Кенмор, Алта	10.00
Стефан Никифору в Шікаго, Злуч. Держави	10.00
Д. Барановський в Ангусвил, Ман.	5.00
Послідний раз було повітовано	1,528.60
Разом	1,933 10

Всім жертводавцям Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні складає найсердечнішу подяку.

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні
Д. Лобай, секретар.

Келгарі, Алта.

Женське Товариство ім. Розі Люксембург при Тов. Самообразование.

Дня 2 лютого с. р. на масовім зібранні організовано Женське Тов. ім. Розі Люксембург, яке короткий час свого існування збило на поміч голодуючим на Радянській Україні суму \$104.50, які пересилаємо на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу.

Гроші вплинули зі слідуєчих підприємств:

Вільна колекта	\$62.00	3 представлення	29.30
3 забави	13.29	Разом	\$104 50

Імена поодиноких жертводавців є слідуєчі:

Т-ка В. Яремко	\$10.00	Г. Чернобай	5.00
В. і О Скигар	5.00	Т-ка М. Козловська	5.00
Т-ка Г. Дзвідзінська	5.00	Т-ка Т. Андріяшук	5.00
І. Китик	3.00	Т-ка М. Фотчук	3.00
І. Полівчак	2.00	П. Козій	1.00
Т-ка А. Хомин	1.00	К. Броський	1.00
Н. Оринівський	1.00	А. Дутка	1.00
Т-ка А. Гавриш	1.00	Т-ка М. Голак	1.00
Т-ка А. Вантонюк	1.00	П. Корніцький	1.00
В. М. Синявський	1.00	І. Бординюк	1.00
В. Буній	1.00	С. Т. Худик	1.00
В. Гуцуляк	1.00	Т-ка П. Грегорик	1.00
Ю. Басюк	.50	Н. Адам	.50
Н. Королюк	.50	Т-ка М. Прокіпчук	.50
О. Л. Король	.50	А. Шевцов	.25
А. Гуменюк	.25	Макс Булелін	.25
		Разом	\$62.00

Тов. ім. Розі Люксембург складає всім жертводавцям щирю подяку.

Ми кличемо також до Вас, місцеві жінки: Впишіть ся в члени Тов. ім. Р. Люксембург, бо лише в організації лежить будучість жінчин-робітниць.

Гафія Дзвідзінська
Анна Хомин

Кенмор, Алта.

Ми майнері, хочай вийшли 1 цвітня на страйк і не знаємо, яка доля нас жде, відзиваємо ся на поклик товаришів з Вінніпегу, які дали початок своїми жертвами для голодуючих борців в Україні. Жертвували у нас на поміч голодуючих слідуочі товариші:

Відділ У.Р.Д. Т-во Самообразованя	\$7.50	І. Шандрук	5.00
С. Драпака	5.00	Гр. Кізема	5.00
Д. Захарук	5.00	Г. Єремійчук	5.00
Н. Д. Ткачук	5.00	С. Бабюк	5.00
І. Купченко	3.00	І. Нячук	3.00
А. Коваль	3.00	В. Боднарчук	3.00
В. Губік	2.00	М. Горбатюк	2.00
І. Біленький	2.00	І. Миндротора	1.50
М. Петращук	1.50	В. Ткачук	1.00
М. Николайчук	1.00	Т. Giovanetto (Італієць)	1.00
А. Миндротора	.50	Разом	\$66.50

Всім жертводавцям складаю в імени голодуючих щиру подяку і кличу інших робітників до складання жертв на сю так конечну і пекучу ціль.

З тов. привітом,

Гр. Кізема

Поклик Робітниці.

Кенмор, Алта, 3 цвітня 1922.

Дорогі Товариші!

Засилаю на ваші руки 10 доларів для голодуючих на Україні. При сій нагоді звертаю ся до усіх робітниць з слідуочими словами: Товаришки! Не будьте глухі на клич о поміч голодуючим на Радянській Україні. Не будьте байдужні, коли до нас наші сестри і їх діти руки простягають. Спішім ся і ратуймо від страшної голодової смерти. Товаришки! Замість купувати новомодні убрания і т. п. (без чого можна обійти ся), беріть ліпше приклад з молоденької товаришки в Вінніпегу. Не відкладаймо справи на завтра і не даймо нашим борцям з голоду умирати. Шлім сейчас їм поміч хто яку зможе.

З товариським привітом,

Синефта Кізема.

Ревелсток, Б. К.

На поміч голодуючим на Радянській Україні зложили в нашій місцевости слідуочі товариші:

Т. Dougan (Англієць)	\$6.00		
Я. Гулід	5.00	П. Кульчицький	3.00
К. Ситник	2.00	І. Бури	2.00
І. Гулід	2.00	В. Гевко	1.50

По \$1.00: М. Олійник, П. Шимонович, С. Шимонович, М. Шимонович, Н. Роман, Ярон Гулід, Д. Гулід, К. Муха, П. Цьвікула, Н. Цьвікула, С. Кульчицький, В. Пашкевич, П. Скупський, М. Мамчук і Гриньчук.

Всім жертводавцям сердечна подяка.

Товариші фермері! Подумайте на хвильку над нещастем, яке навістило селянські і робітничі маси на Радянській Україні, і старайте ся зі всіх своїх сил помочи їм в тім їх нещастю. Робітники стають на поміч голодуючим о много

щирійше, а ми, фермері, дуже легко до сеї справи відносимо ся. Тому і ми візьмім ся сейчас до праці і поможим о скільки можемо голодуючим селянам і робітникам на Радянській Україні.

З товариським привітом

Іван Гулід.

Голден, Б. К.

В нашій місцевості зложили свої датки на поміч голодуючим на Радянській Україні слідуючі товариші:

В. Н. Г. \$3.00, В. Яцків 2.00, І. Скрипник 2.00.

В сій місцевості є багато українських робітників і многі з них читають робітничі часописи і бачуть, який голод навістив радянські републики в наслідок посухи. Однак не многі відкликають ся на поклик нести поміч голодуючим. [...] Не лишаймо ся по заді свідомих робітників, але даймо і свою пайку, яка голодним належить ся, бо голод не жде.

З тов. привітом,

В. Н. Го-к.

Смоки Лейк, Алта.

Заснованє Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні.

Заходом свідомих робітників і фермерів зорганізовано в Смоки Лейк, Алта, в неділю, 2 цвітня, Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні. До Комітету увійшли: Г. К. Волянський, голова; Іван Бандура, секретар; Г. Коханюк, касієр; Іван Бойчук і Кузьма Жук, колектори.

Ми взиваємо всі українські кольонії північної Алберти, щоби сейчас приступали до несеня помочі голодуючим на Україні і організували для сеї ціли комітети.

Заряд

Фармері з Дана на поміч голодуючим.

Товариство Тараса Шевченка в Дана, Саск., в протязі цієї зими зібрало і вислало на руки комітету в Вінніпегу \$198.00 для голодуючих. Правда, \$198.00 не є великою сумою, але більше тут годі зібрати. Фармері в сій околиці майже усі придушені довгами. В 1919-1920 роках са околиця потерпіла від посухи. Урожаю в сих двох роках не було. [...]

Другим невідрадним фактом є се, що навкруги малої горстки фермерів, які починають розуміти своє положенє в сучасній капіталістичній системі господарства, живуть приклонники католицизму і ново-спеченого свистунівського православія. Правда, що деякі католики не відмовляють ся дати своєї лепти. Помимо попівльких отруйних наклепів, їх людяність ще не зовсім знищена: вони розуміють, що голодного чоловіка, якої нації він не був би, треба нагодувати. Зовсім інакше річ маєть ся з вівцями нової кошари — свистунівського православія. Сі людці не мають ані крихітки людяности. Деякі з них на просьбу колектуячого відповідали: «Най вони всі виздыхають.» [...]

Товариство ім. Тараса Шевченка від імени голодуючих складає сердечне спасибі всім жертводавцям і тим товаришам, які не пожалували свого труду їздити і збирати жертви для голодуючих.

Імена колекторів:

Д. Пичко і А. Приступа зібр.	\$73.50	Ф. Доронський і Я. Януш	34 00
В. Галан і П. Грицина	16.50	Ф. Доронський і І. Лянїн	20 00
Ф. Наконечний і Н. Біський	17.00		

№ 360

Канадські українці продовжують збирання на голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 12 квітня 1922.

ТОРОЛД, ОНТ.

В неділю 2 цвітня відбулося в Укр. Роб. Домі в Торолд віче, скликане комітетом помічі голодуючим Приволжа. Віче отворив короткою промовою председатель т. Антонійчук. Відтак слово забрав т. Кудрик, який говорив про страхіте голоду в Радянських Републіках. Другим бесідником був Т. Корчак з Торонто, який говорив про голод в Приволжу і закликав присутних, щоби поспішили з нагайною помічу. Присутні щиро відкликнулись на заклик т. Корчака, а навіть діти просили своїх родичів дати їм хоч щонебудь, бо вони хочуть пожертвувати голодуючим дітям Приволжа. Відтак говорив т. Терещин на ту саму тему. На віче прибуло не велике число людей, а се через непогоду. Але люці з противного робітникам табору прибули, а між ними один з анархитської породи і провідник алькогольної братії. Помимо тяжкого безробіття і агітації висше згаданої алькогольної братії, присутні зложили на поміч голодуючим \$65.00. Після колєкти слово забрав т. Корчак і говорив про економічне положенє пануючої кляси і робітничої. [...] На останку говорив ще т. Левченко, який п'ятував контр-революційну зграю, що стараєть ся шкодити робітничому рухови і яка накидаєть ся на Радянські Републіки. Відтак віче замкнено о 6-ій годині вечером.

Слободян
предсідатель.

Палюк
секретар.

№ 361

Гроші на голодуючих у Росії вислано до Нью Йорку.

«Українські Робітничі Вісти», 12 квітня 1922.

ДИСЛЕЙ, САСК.

Дислей, Саск.

Товаришу Редактор!

Я одержав з Нью Йорку лісти ч. 221,906, щоби зібрати поміч для голодуючих товаришів в Совітській Росії. На сю лісту я зібрав \$12.00: Никифора Червака \$5.00, Николи Червака 2.00, Н. Кравчука 2.00, Василя Кравчука 2.00 і Ф. Лі (Китаєць) 1.00 і вислав до Комітету «Френдс оф Совет Росія».

З товариським привітом,

Никифор Червак.

№ 362

Кооперативний ресторан в Торонто оподатковує своїх членів на цілі голодуючих в Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 12 квітня 1922.

ПОВІДОМЛЕНЄ

Отсим повідомляєть ся всіх членів кооперативного ресторану в місті Торонто, що згідно з рішенням загальних зборів, які відбули ся 26 марта с. р., всі члени кооперативи повинні пожертвувати свій однодневний заробіток в користь голодуючих Совітської Росії. Всі пожертвуваня повинні бути внесені не пізнійше, як 15 цвітня с. р.

Члени котрі находять ся поза Торонтом, повині прислати свої пожертвуваня поштою. Хто з членів не є в силі виконати се, то повинен листовно повідомити заряд, подаючи детально причини. Член, котрий без уважних причин відмовить ся від пожертвуваня однодневного заробітку, буде виключений з кооперативи.

За заряд кооперативи,

Н. Євтухов, касієр

№ 363

В Україні впроваджено загальний податок на користь голодуючих.

«Українські Робітничі Вісти», 15 квітня 1922.

ПОДАТОК В КОРИСТЬ ГОЛОДУЮЧИХ

МОСКВА, 22 лютого. — До тепер регулярний податок в користь голодуючих платили лише члени робітничих організацій і комуністичної партії. Тепер пропонуєть ся наложити такий податок на все заможне населенє з Харкова доносять, що Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет установив загальний податок в користь голодуючих.

№ 364

З-за кордону прибуло до Києва 30 вагонів харчових продуктів; невдовзі прибуде ще 1,000

«Українські Робітничі Вісти», 15 квітня 1922

СПОЖИВЧІ ПРОДУКТИ З ЗАГРАНИЦІ

ХАРКІВ, 22 лютого — З Київа доносять, що закуплені за границею народним комісаріятотом зовнішньої торгівлі 30 вагонів продовольчих засобів прибули до Київа. В найблизших днях прибудуть на Україну 1,000 вагонів продовольчих засобів з Чехословащини. З Румунії через Бендери відправляєть ся кукурудзу і пшеницю. На полуднево-західній залізній дорозі йде горячкова діяльність

№ 365

Канадська пошта приймає пакети для посилки в Україну.

«Українські Робітничі Вісти», 15 квітня 1922

НА УКРАЇНУ МОЖНА ВИСИЛАТИ ПОЧТОВІ ПАКУНКИ

Канадійський поштовий департамент оповіщає, що тепер можна надавати пакунки для пересилання їх поштою на Україну.

№ 366

Совітські українські газети пишуть про обговорювання голоду на всіх з'їздах в Україні; Росія не може допомогти Україні, бо в Росії голод; голодують діти.

«Українські Робітничі Вісти», 15 квітня 1922.
Уривки.

ЗІЗДИ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Минувшої зими на Радянській Україні відбув ся цілий ряд ріжнородних зїздів, як в повітовім і губерніяльнім, так і у всеукраїнськїм масштабі. [...]

Переглядаючи радянські газети, бачимо, що обговорювання на всіх сїх зїздах відбудови радянського господарства, помимо обговорювання представниками даної галузи господарства найконечнїших потреб та заходів для піднесеня і поставленя її на ноги, як се пишуть радянські газети, на всіх зїздах проходить червоною ниткою питанє про те нещастє, яке навістило полудневу частину України — голод. Заглянете у звіти нарад професійних союзів, побачите там, крім питань відбудови транспортації, фабричної індустрії, технічної освіти — питанє про поміч голодуючим. Те саме на нарадах кооперативних спілок, на нарадах повітових зїздів, губерніяльних і всеукраїнських. Всїх найбільше долягає одне тяжке і болюче питанє — голод.

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЗІЗД НЕЗАМОЖНИХ СЕЛЯН

[...] Ось що ми читаємо про завданя сего зїзду в харківських «Вістях»:

«Сї завданя очевидні самі собою. [...] Людність найбільш родючих районів України корчить ся в тяжких передсмертних муках від голоду. Братної помочі від робітників і селян Росії жадати не має чого, бо там своє ще лютїше горе — трийцятьмільонове Надволжа. З закордону повної допомоги також нічого чекати, [...]»

НЕЗАМОЖНИКИ І ДІТИ

Під таким наголовком одна тільки газета «Незаможник та Освіта» присвячує пять статей справі вихованя та освіти дітей на Україні: «Діти — наша надїя», каже перша статя і кличе помагати сиротам «он де під тином», де вони опинили ся не тому, що «мати пшеницю на панщині жне», а тому, що хто знає, де їх мати? Голод скосив їх матір. І тепер сю матір заступає їм радянська влада, — «ся влада, себто самі робітники та селяни, — каже «Незаможник та Освіта», — будуть доброю матінкою до своїх діток, бо сїй матері вже не треба йти «на панщину», і якаб голодна вона не була сама, а дітий своїх вона вже не покине під тином. Схудлою від голоду, але міцною від волі й любови рукою порятує вона всіх дітей своїх, що, мов чаєнята при битій дорозі, лишають ся без захисту і порятунку.»

В статі «Голодні діти» підводить ся підсумок голодуючих дітей на Україні, число яких сягає поверх 728,000 з загального числа діточого населення України, яке виносить 9 мільонів. Перша поміч, що йде голодуючим — йде голодним дітям і кличем радянської влади є:

«Зверніть увагу на дітей,
Допоможіть їм в лихій долі,
Що нас спіткала в отсей день
І заважає нашій волі.»

«Відними у ситого, сам не доїж — не допий, — але нагодуй дитину, дай її школу чи будинок, прийми її до себе, нагодуй учителя, щоб він міг навчати — виховувати діток.»

Так говорить радянська влада до незаможного селянина, приїхавшого на всеукраїнський зїзд до Харкова. Селяни і робітники та їх влада утворили вже для тих Шевченкових сиріт, для яких «сонце світить — та не гріє», 1,600 дитячих будинків на Радянській Україні і взяли з «під тину» більше 120,000 селянських та робітничих сиріт, [...] .

Ось такою мовою серед нещастя і голоду, серед боротьби з занепадом господарства, боротьби з темнотою говорять борці радянської влади на Україні. Їх голос повинні почути українські робітники в Канаді і Америці і дати їм негайну поміч. [...] Поміч українських робітників голодним дітям України є помічю всім працюючим України і ударом по зрадничій руці української контрреволюції.

№ 367

Д-р Холодний, представник совітського У.Ч.Х., про критичне становище шкіл в Україні; необхідна зовнішня допомога харчами, одежею і книжками; список вищих шкіл і кількісний склад професорів та студентів.

«Українські Робітничі Вісти», 15 квітня 1922.

«Канадійський Ранок», 18 липня 1922.

СТАНОВИЩЕ ВИСШИХ ШКІЛ НА УКРАЇНІ

Світова війна скрізь тяжко відбилась на науковій праці. Переїде чимало літ поки ця праця дійде знову до нормального стану. Але нігде становище робітників науки і умови наукової роботи не знаходяться в такому тяжкому стані, як на Україні.

Скінчилась світова війна. Прийшла революція в Росії. З нею прийшли безкраї громадянські війни, які тяглися з 1917 по 1920 рік. Територія майже цілої України за весь цей час безнастанно була театром воєнних подій. Увесь час мінялись уряди (в Києві — центрі наукової роботи на Україні — за весь сей час перемінилось більш 15 урядів). Кождий з них в тій або іншій формі давав нові, часто кардинально протилежні директиви, які мали регулювати жуте висших шкіл. Професура і студенти мимо волі втягались в політичну боротьбу і з переминою урядів часами в великій кількості мали залишати свої авдиторії і лябораторії і кидати те місце, де ранійше проходила їх наукова праця

Inter arma silent musae — цей вираз якраз на Україні має найліпше підтвердження.

Уряди так скоро змінювались, що не один з них не мав можливости звернути більш-менш серйозну увагу на поліпшене стану наукових робітників і поліпшен-

ня умов наукової праці. А вони з кожним місяцем робились все тяжчими і тяжчими.

Підчас горожанських війн найбільш терпіли великі міста, їх господарство все більше занепадало. Часто густо не було світла, не було води, не було палива, не було харчів.

Бували часи, коли в акушерських клініках замерзали немовлята...

Професура часто залишала наукову працю і мусіла робити те, що давало їй можливість не вмерти з голоду — переносила тяжести, рубала в лісі дерева, колола дрова в місті, шила чоботи і т. д. В такому-ж стані були й студенти.

До всього добавилось ще і повна відрізанисть від світових наукових центрів.

Не було можливості поповнити лябораторії інвентарем; клініки не мали інструментарія і найнеобхідніших ліків.

Починаючи з 1914 року на Україну рідко надходила нова наукова література, а з 1917 р. тільки коли-неколи будь хто з професорів тою чи іншою дорогою одержував окремі числа наукових журналів.

Тепер, коли на Україні вже рік як немає громадянської війни Урядом У.С.Р.Р. вжито деяких заходів до поліпшення стану вищих шкіл.

Видано цілу низку декретів, які стремлять до поліпшення побуту робітників науки, більш менш регулярно видається так званий академічний пайок, що дає можливість будь якого існування, заведено спеціально урядову комісію для поліпшення побуту вчених.

Але неврожай сего року тяжко підорвав економічні і матеріальні ресурси України, завеликим є се лихо і дуже багато уваги і сил відбирає у всіх, хто живе на Україні, допомога населенню, яке гине від голоду.

Необхідною є поміч науковим силам України зовні. Необхідно, щоби всі, кому дорога культура і її робітники, прийшли на допомогу науковим силам і студентам України.

Поміч потрібна і матеріальна (харчі, одежа, узуття, білизна та інше) і тим, що необхідно для наукової роботи — книгами, науковими журналами, всіляким приладом до письма. Було би дуже бажано, аби в різних країнах утворилися комітети допомоги професорам і студентам України, які-б як найшвидше надіслали на Україну те, що їм пощастило зібрати для сеї мети.

Зараз на Україні працюють дві великі чужоземні організації: АРА (Американська Адміністрація Допомоги) та Високий Комісаріят доктора Нансена. Крім того працює там декілька організацій національних чужоземних Червоних Хрестів.

Допомогу можна направляти через всі ці організації.

Головна Управа Українського Червоного Хреста в Харкові (Театральна Площа 7), Філія У.Ч.Х. в Києві та Делегація Українського Червоного Хреста в Західній Європі (Berlin Charlottenburg 2 Carmerstr. 6) дуже радо будуть давати всі необхідні інформації і раді будуть всіми силами, які є до їх розпорядимости, допомагати змаганням друзів культури в справі організації допомоги науковим силам України.

Далі подаємо спис вищих шкіл України.

На жаль, ми не маємо з собою вичерпуючого матеріялу про число вищих шкіл на Україні, число професорів і студентів.

СПИСОК ВИЩИХ ШКІЛ НА УКРАЇНІ.

	Число професорів і педагогічного персоналу	Число студентів
Київ:		
1. Українська Академія Наук	—	—
2. Політехнікум	233	2,042
3. Медична Академія	213	4,025

4. Інститут народного Господарства	125	3,156
5. Висший Інститут Народної Освіти	287	3,260
6. Ветеринарний Інститут	80	748
7. Інститут Зовнішних Зносин	—	1,500
8. Інститут ім. Лисенка (музично-дра.)	105	786
9. Українська Академія Мистецтва	—	коло 400
10. Археологічний Інститут	—	—
Харків:		
11. Технольогічний Інститут	199	2,163
12. Медична Академія	162	4,300
13. Сільсько-Господар. і Ветерин. Інстит.	106	2,600
14. Інститут Народного Господарства	119	1,658
15. Висший Інститут Народної Освіти	196	1,538
16. Висший Музичний Інститут	31	116
Одеса:		
17. Політехнікум	165	3,650
18. Медична Академія	288	4,479
19. Інститут Народного Господарства	33	1,486
20. Висший Інститут Народної Освіти	198	2,079
21. Висший Драматичний Інститут	14	90
Катеринослав:		
22. Гірничий Інститут	111	2,367
23. Медична Академія	120	2,240
24. Висший Інститут Народної Освіти	60	1,500
Ніжин (Чернигівщина):		
25. Педагогічна Академія	106	577
Житомир:		
26. Висший Інститут Народної Освіти	30	734
Полтава:		
27. Висший Інститут Народної Освіти	42	1,000
Камянець Подільський:		
28. Сільсько-Господарчий Інститут	65	500
Разом	около 3,088	около 56,041

Д-р Ілля Холодний,
Генеральний Делегат Укр. Черв. Хр. в Зах. Європі.

Берлін, 5-го марта 1922 р.

№ 368

Інформація від совітського У.Ч.Х. про голод і пошесті в Україні в січні і лютому.

«Українські Робітничі Вісти», 15 квітня 1922.
«Канадійський Ранок», 18 липня 1922.

ДАЛЬШІ ДАНІ ПРО ГОЛОД НА УКРАЇНІ

В доповнене до наших даних, які надіслали Вам раніше, посилаємо Вам те, що за послідні часи надійшло до нас про голод в Україні.

Послідні числа українських часописий, які дійшли до нас, дають такі дані:

В селі **Василівка** на Запорожу, яке стоїть далеко від залізниці, населене присуджено на голодову смерть. В 132 господарствах з населенем в 772 осіб буквально голодують 347, з них 269 дітей. Розвиваються пошести. Поперед усього плямистий тиф. Цілі родини лежать в нетоплених хатах без жадної допомоги. (15 січня 1922 р.)

В **Донеччині** голодують понад 400,000 чоловік. Більш усього в Маріупольському і Таганрозькому повітах. Збільшується число випадків смерти від голоду. Збільшується тиф плямистий і цинга. (2-го лютого 1922 р.)

На **Запорожу** перед війною рахувалося 550,000 штук худоби. В осени 1921 р. залишилося тільки 160,000. Можливо, що на весну 1922 р. з них останеться 100,000; і то з них ледви чи половину можна буде вживати для сільсько-господарчих робіт, бо від голоду і недуг худоба сильно виснажена.

Голод загрожує вже і південній частині Полтавщини. Там вже голодують біля 3,000 чоловік (2-го лютого 1922 р.)

На **Катеринославщині** вже доїдають останні сурогати. Їдять полу, солому, глину, варену шкіру. Макуха і качани пшенички вже є ласощами. Коней майже більш немає. Їх поїли в осени. В одному тільки Гуляйпольському повіті роспухло від голоду 1,378 чоловік.

В **Білозерській** волости Мелітопольського повіту рахується понад 11,000 голодних. (7 лютого 1922 р.)

Становище на Полтавщині погіршується щодня. В пяти південних повітах біля 20% населення вже не мають що їсти. Їдять макуху, курай і навіть очерет. Робоча худоба гине. (8-го лютого 1922 р.)

В Катеринославщині число голодних дітей 160,000.

На **Донеччині** голодують 475,000 чоловік, з них 215,000 дітей. (9-го лютого 1922 р.)

В Мелітопольському повіті зараз рахується 244,102 голодних. (14-го лютого 1922 р.)

В південній частині Харківщини їдять селяни хліб з полови, до якої домішується трохи вівсяного борошна. В деяких волостях зовсім немає корму для худоби. Подекуди селяни їдять хліб з глини з соломою. В багатьох селах лютує голодовий тиф. (15-го лютого 1922 р.)

В Одесі голод страшно поширюється. На вулицях повно напів роздягнених і голодних людей, які просять милостині. Число безпритульних дітей — кілька тисяч.

В Гуляйпольському повіті з 209,288 чоловік голодує 178,611. Останні сурогати зіджено. Коней майже також всіх поїли. Збільшуються випадки психозу і канібалізму. (15-го лютого 1922 р.)

Надісланий до Запорожа делегат повідомляє: в трох південних повітах Запорожчини голодує понад 190,000 чоловік. Четверта частина голодних лежить і вже не може піднятися. Се населене засуджене на смерть. Вже давно поїли всіх собак і котів. Запаси висушеного буряну надходять докінця. Їдять все. Шкіри звірів ріжуть на шматки, варять і їдять такий холодець.

З робочої худоби залишилось тільки 10 %. Але й вони ледви чи здатні до роботи. В деяких місцевостях вже не має ні одного коня. Озимини засіяно в 10 раз менше, ніж в минулому році.

В Запорожчині голодує 700,000 людей. Вже багато таких, які не мають навіть макухи і годуються найгіршими сурогатами, се викликає всілякі недуги. Біля 100,000 чоловік, переважно дітей вже, не можуть піднятися. Треба не менше 50,-

000 пудів зерна на місяць, аби вони не вмерли з голоду. Треба їх годувати дуже обережно. Їх треба годувати і лічити в той же час. При необережному годованню вони так само помруть, як і без їди, бо їх ослаблений шлунок вже не в стані як слід перетравлювати їду. Крім самих тяжких кишкових катарів поширюються випадки найтяжших анемії і загального виснаження, самі різnorodні шкіряні недуги і фурунколез. В грудні рахувалось 937 випадків плямистого тифу і 1,554 поворотного. В січні число це подвоїлось.

Робочої худоби майже немає. (25-го лютого 1922 р.)

Головна Управа Українського Червоного Хреста, що надсилає нам се повідомленє, пише 2-го марта 1922 р., що загальний стан ще тяжший і се більш безнадійний, ніж це може здаватися з окремих повідомлень. На весну буде ще гірше. Робоча худоба дуже скоро нищиться. Здатних до роботи людей що день робиться менше. Багато фабрик з найбільш важливою продукцією для країни в самих різних галузях промисловости обмежують, коли не зовсім спиняють свою працю через неможливість найти повносилих робітників. Всі пошести на весну почнуть ще більше лютувати.

Д-р Ілля Холодний,
Генеральний Делегат Українського
Червоного Хреста до Західної Європі

Берлін, 14-го березня 1922 р.

№ 372

Рекляма про баль на користь голодуючих в Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 15 квітня 1922
Уривки.

Є РІЖНИЦЯ!

На селянських баях веселять ся для власного задоволеня.

На селянськiм бали 17 ЦВІТНЯ будуть веселити ся для того, щоби
розвеселити душу хорих і голодних в Совітській Федерації [...]

CANADIAN FAMINE RELIEF COMMITTEE

for the Drought Stricken in Soviet Russia.

P. O. Box 3591, STA. B.

Winnipeg, Man., CANADA

№ 370

*Українські і російські робітники в Су Сийнт Марі
для голодуючих над Волгою*

«Українські Робітничі Вісти», 15 квітня 1922

ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ

Салт Сте Мері, Онт

В Салт Сте. Мері відбувся 12 березня с. р. концерт в користь голодуючих Приволжа, який устроїли українські і російські робітники. [...]

Звіт з концерту представляєть ся так:

3 продажі тикетів	\$46.00
3 продажі цвітів	162.75
3 буфету	<u>3.15</u>
Разом	\$227.15
Загального розходу було	17.79

Всіх грошей [з концерту] вислано на руки Приятелів Совітської Росії в Торонто \$215.36, на які касієр У[країнської] С[екції] Р[обітничої] П[артії] К[анади] тов. Л. Фей має ресіт. [...]

№ 371

Повідомлення про забаву з танцями на користь голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 15 квітня 1922

ВАЖНЕ ДЛЯ РОБІТНИКІВ І РОБІТНИЦЬ В ТРАНСКОНІ!

Товариші і Товаришки!

Отсим повідомляєть ся Вас, що в суботу, дня 22 цвітня о годині 7.30 вечером в Сомервел галі відбидеть ся

ВЕЛИКА ЗАБАВА

Весь дохід з сеї забави призначений для голодуючих на Радянській Україні.

Просить ся всіх прибути як начисленнійше.

№ 372

Пошукування збирачів для комітету помочі голодуючим у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 15 квітня 1922

УВАГА!

Если ви не записали ще свого імени між 1000 колекторів, то зголосіть ся в неділю пополудни до Укр. Роб. Дому і там вам назначуть дістрікт.

Комітет Помочі Голодуючим в Сов. Росії.

№ 373

Звіт У.Ч.Х. за 9 місяців говорить про страшні пошесті в Україні і 700,000 сиріт

«Канадійський Ранок», 18 квітня 1922

СТРАШНІ ПОШЕСТИ НА УКРАЇНІ ГІРКА НЕДОЛЯ 700 ТИСЯЧ УКР. СИРІТ

ПРАГА, столиця Чехословаччини, 24 марта. — Урядовий звіт Українського Червоного Хреста за 9 місяців 1921 року виказує, що в тому часі на Україні зголошено 140,000 випадків насипного тифу, 260,000 поворотного тифу, 105,000 червоного тифу, 13000 холери і 35,000 віспи.

Найгірше тепер становище дітей на Україні. З числа 28,850,000 населення, яке подають большевицькі обчислення на Україні, є понад 11 мільонів дітей, серед яких 700,000 сиріт або пів-сиріт, котрі терплять недолю.

№ 374

В Херсонщині померло від голоду 3,181 особа, на Катеринославщині голодує 30% усіх дітей

«Канадійський Українець», 19 квітня 1922

ВИМИРАЮЧА УКРАЇНА

В Херсонській губернії із 154 тисяч голодуючих вмерло з голоду 3,181; захворівших є 43 тисячі. Во Дніпровським повіті із 21 тисяч голодуючих умерло до Нового Року 280 людей. В Одесу щоденно приходять групи голодних, ледви посуваючихся Херсонців.

На Катеринославському зїзді комнезамів виявилось, що в Никопольському повіті голодує 56,934 дорослих та 30,700 дітей; в Катеринославському 62,047 дорослих та 22,935 дітей; у Верхнедніпровському повіті 124,636 дорослих та 22,625 дітей; у Новомосковському 150,589 дорослих та 15,000 дітей, у Павлоградському 35,000 дорослих та 30 тисяч дітей. Кількість голодних дітей в губернії становить 30 процентів усіх дітей.

№ 375

Конфіскація церковних дорогоцінностей для купівлі харчів

«Канадійський Українець» 19 квітня 1922

БОЛЬШЕВИКИ ХОТЯТЬ ЗАБРАТИ ДВІ МІТРИ З КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОЇ ЛАВРИ

КИЇВ. — Московські большевики хотять на підставі свого розпорядку про конфіскацію церковних дорогоцінностей забрати із старинного українського монастира Києво-Печерської Лаври дві давні дорогоцінні мітри, які представляють велику вартість, і продати їх на закупно поживи.

М. Серофімов, котрий є большевицьким комісарем внутрішніх справ на Україні і котрого назначено наставником при конфіскованню церковних скарбів в церквах і монастирах в Києві, вислав телеграму до Леніна в Москві, в якій повідомляє його, що як забере дві мітри з Києво-Печерської Лаври і продасть їх за 25,000,000 долярів, то можнаби купити на якийсь час поживу для голодних на

Україні і на Чорноморю. Він каже в сій телеграмі, що ті дві мітри оцінено на таку суму ще в 1870 році. Вони є з чистого золота і важать кілька фунтів, а виложені великими діамантами рідкої білоти та іншими дорогими каміннями.

№ 376

В Україні голодує 728,000 дітей; 50,000 дітей переїхало з-над Волги в Україну; Нансен обіцяє помагати голодуючим дітям в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 19 квітня 1922
«Канадський Українець» 26 квітня 1922.

ГОЛОДУЮЧІ ДІТИ НА УКРАЇНІ

На підставі матеріялів, оголошених центральною комісією помочі голодуючим — число голодуючих дітей на Україні виносить 728,000, не включаючи в то число коло 50,000 дітей, що прибули на Україну з Приволжа.

На урочистому засіданю січеславської робітничої ради виступив з промовою представник організації Нансена, який заявив, що організація Нансена зробить все, що тільки можливе буде, для урятовання дітей. За це проф. Нансена вибрано почесним членом президії січеславської робітничої ради.

№ 377

Для голодуючих в Україні зібрано \$2,502.78.

«Українські Робітничі Вісти», 19 квітня 1922

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ДОТЕПЕР ЗІБРАНО ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ \$2,502.78.

До Закордонного Бюра Помочі Голодуючим України в Празі, Чехословаччина, вислано другу тисячу долярів.

Дальші жертви на поміч голодуючим на Україні надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні слідуючі організації і поодинокі товариші:

Укр. Роб. Дім в Едмонтоні (з ріжних підприємств)	\$337.22
Ком. Пом. Гол. на Рад. Україні в Форт Виліям, Онт.	60.00
Тов. Самообразования в Келгари, Алта. (дохід з представлення і колекта на представленю)	46.21
Тов. «Злука» ч. 5 в Нью Торонто, Онт. (збірка на вічу)	43.00
Василь Левіцький в Гардівил, Алта. (збірка)	23.00
Д. Лобай в Вінніпегу (збірка)	8.50
П. Моравлюк в Вінніпегу (збірка)	2.75
Яків Горигорин в Кимберлей, Б. К.	10.00
Іван Будзинський в Донблейн, Саск.	7.00
Роза Багрійчук в Вінніпегу	5.00
М. Шатульський в Вінніпегу	5.00

Василь Панчук в Вінніпегу	5.00
Прокоп Кацап в Рознел, Онт.	5.00
Теодор Козицький в Свифтворер, Б. К.	5.00
G. Morro, Port Camp A. C. R., Soo, Ont.	5.00
Ів. Петрушка в Вінніпегу	1.00
Ів. Кузьмич в Факсворрен, Ман.	1.00
Послідний раз було поквітовано	<u>\$1,933.10</u>
Разом	\$2,502.78

Всім жертводавцям Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні складає найсердечнішу подяку.

Т-ка Варвара Логвиненко в Вінніпегу, яка здеклярувала на концерті (26 марта) \$3.00 на поміч голодуючим, зложила здекляровану нею суму.

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар.

№ 378

Детальні звіти з приходів на фонд голодуючих в Україні з різних імпрез і пожертв.

«Українські робітничі вісти», 19 квітня 1922.

УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИКИ В КАНАДІ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Едмонтон, Алта:

Дорогі Товариші!

В імени Укр. Роб. Дому посилаю Вам «міні-ордер» на \$337.22, яку то суму зібрано на слідуючих підприємствах:

Чистий дохід з представлення, відіграного Тов. Женщин-Робітниць при У.Р.Д. в Едмонтоні	\$149.05
З концерту-мітінгу в честь 51-літної річниці Парижської Комуні, устроєного Укр. Роб. Домом	51.45
Жертви товаришів в Смоки Лейк	22.00
Зібрано на забаві в У. Р. Домі	12.00
Разом	\$338.20

По відтягненню оплати за пересилку гроший виставлено «моні-ордер» і вислано до Вінніпегу на суму \$337.22.

З товариським привітом,
І. Клибановський.

Форт Виліям, Онт.

Заходом трох місцевих товариств: Тов. «Просвіта» в Форт Виліям. Тов «Зап. Січ» в Вест Форт Виліям і тов. ім. Івана Франка у Порт Артур, скликано тут в неділю, 26 марта масове віче в справі зорганізованя Комітету Помочі Голодуючим

на Радянській Україні, на яким засновано згаданий Комітет. До Комітету увійшло 15 товаришів, які сейчас взялись до праці. Хотяй Комітет мав на цілі заряджувати колекту того самого дня, то знайшлись товариші, які зрозуміли ціль і вагу розпочатої роботи і приступили самі до стола та зложили свої датки для голодуючих. Імена сих товаришів слідуєчі:

По \$10.00: В. Боченко і С. Жура.

По \$5.00: П. Білий і С. Сорока.

По \$2.00: О. Стечишин і Н. Оліярник.

По \$1.00: С. Кизик, Д. Івах, П. Бензар, М. Нагорняк, О. Костецький, Н. Заграш і Л. Кінах. — Разом \$41.00.

Дня 2 цвітня Ком. Пом. Голодуючим на Радянській Україні устроїв в честь 50-літної річниці Парижської Комуни концерт-мітінг, на яким зібрані робітники зложили на поміч голодуючим на Україні \$64.50

Імена жертводавців, що зложили свої датки на концерті-мітінгу і на масовім вічу, є слідуєчі:

По \$5.00: І Піць і М. С.

По \$2.00: Л. Білий, С. Жура, І. Пастущин, К. Чайковський, Ю. Елендюк і М. Фівчук.

По \$1.00: Ф. Жура, М. Ган, Д. Когомеренький, Ф. Кравчук, І. Валушка, О. Гнатів, В. Ємчук, С. Кузик, П. Грабовий, П. Чеслюк, М. Грицюла, І. Кружала, Г. Благовецький, А. Петрашко, Ф. Борчук, Г. Горбовий, З. Камаранська, І. Гнат, М. Морак, С. Вахоткевич, Д. Шевчук, Кузьма і Д. Костюк.

По 65 ц.: Т. Каміновський.

По 55 ц.: Сенік.

По 50 ц.: Мандрик, А. Янчишин, Я. Івах, В. Скварок, І. Галан, М. Ковальчук, Стечишин, Л. Кінах. І. Рогатинчук, І. Руснак, А. Ладиґа, Т. П., С. Петраш, М. Башуцький, І. Слободян, В. Дубець, М. Нагорняк, Д. Тарновський, В. Дубак, К. Соломняний, П. Феліпець, І. Лучка і П. Голик.

По 30 ц.: В. Бойчук.

По 25 ц.: А. Вахоткевич, Н. Н., В. Аннюк, Т. Білінський, М. К., П. Скурський, О. Седець, М. Красувський, А. Шевчук, Мосенез, Т. Стемковська, Н. Н., Гніт. Н Н

По 10 ц.: Щуровська і Н. Н.

Безіменні: \$2.80.

Разом: \$64.50

Збірка на вічу: \$41.00

Всього разом \$105.00

Зібрані гроші в сумі \$105.00 висилаємо до центрального Ком. Пом. Голодуючим на Рад. Україні в Вінніпегу.

В імени голодуючих селян і робітників на Рад. Україні місцевим робітникам складаємо як найщирішу подяку.

За Комітет,

Т. Каміновський, секретар

Дня 9 цвітня засновано в Форт Виліям Жіночий Спів Комітет. До заряду Жіночого Спів. Комітету увійшли слідуєчі товаришки: М. Козакова — предсідателька, С. Бунтова — заступниця предсідательки і М. Гункова — секретарка. При заснованю Спів. Комітету тов. С. Жура жертвував на поміч голодуючим \$5.00. За його приміром пішли слідуєчі товаришки: М. Козакова і П. Каміновська зложили по \$1.00; С. Бунтова, М. Остаповичова і В. Боженко по 50 ц. — Разом \$8.50

На руки тов. Жури зложили слідуєчі:

В Порт Артур: Др. П. Вентворт

\$20.00

У Форт Виліям: тов. П. Гречка	\$10.00
На концертї, що відбув ся в суботу, 8 цвітня, зібрано	<u>\$30.00</u>
Разом	\$68.50

З тих грошей \$60.00 посилаємо до центрального Комітету Помочі Голодуючим на Рад. Україні в Вінніпегу, а \$8.50 остаєсь у місцевого касієра.

Т. Каміновський,
секретар Комітету.

Келгари, Алта.

Щоб не остати по задї робітників з інших місцевостей, заходом Тов. Самооб-разованя зістало відігране представленє в користь голодуючих на Радянській Україні, з котрого чистого приходу прийшло \$14.05, а вільної колекти зібрано на представленю \$32.16, що разом робить \$46.21, яку то суму висилаю на поміч голодуючим братам на Україні.

На сім місці складаю щиру подяку тов. Горлеєви, який заапелював до присутних на представленю, щоби помогли голодуючим, як також складаю подяку всім аматорам, що брали участь в представленю, та всім жертводавцям, що відкликнули ся на поклик о поміч голодуючим.

З тов. привітом,
Я. Мойсюк.

Ню Торонто, Онт.

Звіт з віча.

Заходом Укр. Роб. Тов. «Злука» ч. 5 відбулося в неділю 2 цвітня масове віче в справі помочі голодуючим на Радянській Україні. Віче отворив т. Г. Костюк і покликав на секретара т. О. Владика. Тов. Костюк пояснив вкоротці ціль віча і покликав до слова т. С. Романовича. Тов. бесідник говорив про велику європейську війну і представив, яку користь принесла вона робітникам. Дальше згадав, що світова війна застала робітників до клясової боротьби і робітники і селяни в Совітській Росії і на Радянській Україні взяли власть в свої руки. Слідуючим бесідником був т. Котурбаш, який представив, як буржуазні і чорносотенні шмати випускають ріжні клевети про радянські републики. Дальше промовляв т. І. Козуб, якого присутні нагородили бурхливими оплесками. По нїм промовляв т. В. Гелич. Бесідник говорив зразу про Парижську Комуну і її наслідки, а потім згадав про революцію в Росії, де робітники і селяни боролись на жите і смерть з ріжними контрреволюційними бандами до повної побіди. Минувшого року природа наділила Приволже і полудневу Україну посухою, в наслідок чого повстав там голод, і ми, робітники, за морем повинні відчути поклик голодуючих і прийти їм з помочю. Тов. бесідник заапелював до зібраних, щоби зложили датки на поміч голодуючим на Радянській Україні, і присутні на галї зложили \$32.50. На слідуючий день т. Струс зібрав \$10.50, що разом робить \$43.00, яку то суму засилаємо на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу на поміч голодуючим України.

Жертви на поміч голодуючим зложили слідуочі товариші і товаришки:

По \$5.00: С. Романович, і І. Корнюк.

По \$2.00: Ф. Струс, М. Садовий і т-ка Є. Ящук.

По \$1.00: Н. Нагорний, Г. Весловський, Н. Гаврилук, Н. Котурбаш, М. Лісовий, І. Обертинський, О. Владика, Г. Костюк, В. Тарнавський, П. Канський, Й. Пав-

ляк, Н. Бурак, І. Зімак, О. Мінко, S. Mick, І. Бойчук, П. Бурич, Й. Коржук, М. Весна, М. Хринівський і т-ка J. McDonald.

По 50 ц.: Т-ка Ц. Весловська, т-ка А. Рутька Т. Лішак, Ф. Кречик, П. Кліменко і Х. Дреал (Єврей).

Разом \$43.00.

Всім жертводавцям щира подяка.

Г. Костюк, предс. віча.

О. Владика, секр. віча.

Судбури, Онт.

На відбувшім ся тут мітингу, на яким промовляв т. Н. Гуцалюк з Вінніпегу, зложили датки на поміч голодуючим на Рад. Україні слідуючі товариші:

По \$5.00: І. Новіцький і І. Заремський.

По \$2.00: В. Фльорешко і Ц. Максимович.

По \$1.00: І. Вагнер, М. Маціборка, Н. Ткачук, В. Гримович, В. Маціборка, К. Молдавець, І. Хлопів, С. Диманів, Г. Матійчук, І. Сорока, П. Голдан і один, що не подав свого імени.

По 50 ц.: І. Жук, В. Карча, М. Флесюк, О. Токар і М. Ігорчук.

Разом \$29.00.

І. Сорока.

ЗАМІТКА. Зібраних на мітингу в Судбури гроший Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу еще не отримав.

№ 379

Заохочують передати прихід з першотравневої збірки на голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 19 квітня 1922.
Уривки.

ВІДОЗВА ДО ЖЕНЩИН-РОБІТНИЦЬ З НАГОДИ СВЯТКОВАННЯ ДНЯ ПЕРШОГО МАЯ

Товаришки Робітниці!

[...] Українське жіноцтво в Канаді знаходиться в таких житєвих умовах, що не мало спромоги зрозуміти своєї клясової приналежности. Женщини-робітниці терплять економічний гнет нарівні з мущинами робітниками, одначе вони не розуміють сего. І не диво що нині жєнщини-робітниці стоять в змислі організаційнім ще позаду своїх товаришів. [...]

Чистий дохід з колекти і першо-майського свята повинен піти для голодуючих на Радянській Україні. [...]

Центральний Організаційний Комітет
Секції Женщин-Робітниць
при Стів. Укр. Роб. Дім.

№ 380

В Харкові свято жіноцтва було днем помочі голодуючим.

«Українські Робітничі Вісти», 22 квітня 1922.

СВЯТО ЖІНОК-РОБІТНИЦЬ В ХАРКОВІ

ХАРКІВ, 14 марта. — Міжнародний день жіноцтва обходжено святочно у всіх фабриках і заводах Харкова.

Сего року був сей день не тільки святом жінок-робітниць, але також днем активної помочі голодуючим. У всіх фабриках відбулися великі робітничі віча і много робітників і робітниць жертвували заробіток сього дня в користь голодуючих.

Рішено також урядити незабаром «Комуністичну Неділю» в користь голодуючих і весь дохід з неї передати комітетові заповогової акції.

№ 381

Скарби Києво-Печерської Лаври могли б заплатити за прохарчування всіх голодуючих України, сказано в звіті Ленінові.

«Українські Робітничі Вісти», 22 квітня 1922.

СКАРБИ КИЇВСЬКОЇ ЛАВРИ

КИЇВ. — Скарби, які находять ся в тутешнім монастирі Київсько-Печерської Лаври, є такі великі, що якби їх виміняти на готівку, то було б за що прокормити через якийсь час всіх голодуючих на Україні і над Чорним морем. Таку інформацію одержав прем'єр Ленін від Серафімова, заступника українського народного комісара внутрішніх справ, якому дано, згідно з виданим іноді совітським декретом, нагляд над конфіскацією скарбів київських церков і монастирів.

Серафімов заявляє у своїм звіті, що між скарбами Печерської Лаври є дві мітри, вартість яких оцінювано в 1870 р. на \$25,000,000. Кожна з них важить по кілька фунтів і є зроблені з чистого золота. Мітри є оздоблені великими діамантами виїмкової білості та іншими дорогими жемчугами.

№ 382

Вже вислано з Канади \$2,000.00 через пражьке бюро помочі голодуючим України.

«Українські Робітничі Вісти», 22 квітня 1922.
Уривки.

ПОМІЧ З КАНАДИ ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ НА УКРАЇНІ

Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу вислав вже до Європи на поміч голодуючим України \$ 2,061.27

В тижневім виказі жертв на поміч голодуючим на Радянській Україні, поміщенім в минувшій числі «Українських Робітничих Вістей», було сказано, що до Закордонного Бюра Помочі Голодуючим України в Празі, Чехословацчина, вислано для голодуючих на Радянській Україні другу тисячу долярів. На отсім місци хочемо сказати детальнійше про сю справу.

До Закордонного Бюра Помочі Голодуючим України в Празі, на руки Уповаженого Представника У.С.Р.Р. в Чехословащині і голови того Бюра тов. М. Левицького, Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу вислав для голодуючих на Україні два рази по 1.000 американських долярів. Перша висилка була зроблена при кінци минувшого місяця і виносила на канадійські гроші, разом з пересилкою — \$1,032.50. Другу тисячу американських долярів вислано минувшої середи і ся висилка виносила на канадійські гроші, разом з пересилкою — \$1,028.77. Разом вислано через Закордонне Бюро Помочі Голодуючим України в Празі для голодуючих на Радянській Україні 2,000 американських долярів, а на канадійські гроші разом з пересилкою — \$ 2,061.27.

Коли збереть ся трета тисяча долярів, вона також буде сейчас вислана в призначене місце. Гроші, зібрані для голодуючих не будуть лежати дармо ані одного дня, так як вони призначені для ратованя людей від голодної смерти і лежати дармо не можуть.

Се повинні взяти на увагу всі українські робітники і фармері в Канаді і негайно поспішити з своїми жертвами на ратованє від голодової смерти селян і робітників на Радянській Україні. Особливо се відносить ся до тих, що еще нічого не зложили на фонд для голодуючих України.

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар.

№ 383

Відозва за допомогою для голодуючих над Волгою і в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 22 квітня 1922.
Уривки.

ВІДОЗВА ДО УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИКІВ В ЕСПАНОЛА, ОНТ.

[..] Так само наше товариство збирає поміч голодуючим в Приволжю і на Україні. Ви, товариші, лише подумайте, що то означає поміч голодуючим! Пригадайте, що в Приволжю посуха висушила всю землю, хліб не вродив ся, помочи з других губерній нема, бо там 3 роки контрреволюція бушувала і все знищила до щенту, а люди голодують, вмирають з голоду і кличуть о поратунок до робітників цілого світу, бо буржуазія не хоче помагати, [...]

№ 384

Жіночий відділ У.Р.Д. в Торолд в справі голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 22 квітня 1922.
Уривок.

ЖІНОЧИЙ РУХ В ТОРОЛД, ОНТ.

Жіночий відділ при Укр. Роб. Домі в Торолд зістав зорганізований 26 марта с. р. [...] Жіночий відділ скликає масове віче на 23 цвітня, яке відбудеться в Укр. Роб. Домі в Торолд. На вічу будуть говорити місцеві товаришки, а також з околиці в справі жіночих відділів, а також про голод в Приволжу. [...]

Терещин, секр.

№ 385

Звернення до українських робітників в Ошаві про допомогу голодуючим в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 22 квітня 1922.
Уривки.

З РОБІТНИЧОГО ЖИТЯ В ОШАВА, ОНТ.

Товариші Робітники! Всюди по фабриках гонять вас різні капіталістичні наймити, поки ви заробите того нещасного доляра, а заробивши, віддаєте його чорноризникови-неробови, який веде собі розкішне житє та має, як то кажуть, «гут тайм». Ви не чуєте того кличу голодуючих на Радянській Україні і ваші «побожні» проповідники, які звать себе наслідниками Христа, нічого вам про се не кажуть. [...]

Т. Цибуляк.

№ 386

У.Р.Д. в Монді допомагає голодуючим над Волгою.

«Українські Робітничі Вісти», 22 квітня 1922.
Уривки.

КВАРТАЛЬНЕ СПРАВОЗДАННЯ УКР. РОБ. ДОМУ В МОНД, ОНТ.

Дня 2 цвітня відбули ся збори Укр. Роб. Дому в Монд, на якім заряд здав справозданє зі своєї діяльності з послідних трох місяців. Протягом сего часу відділ устроїв 3 мітінги відділових, 2 спеціальних, 2 пропаганових, 6 забав, дохід з котрих пішов на слідуючі ціли: на голодуючих в Приволжу \$27.50, на прес фонд «У.Р.В.» \$2.00, [...].

№ 387

Представник Нансена в Україні перестерігає, що від 6 до 7 мільйонів згине в Україні від голоду, якщо не прийде допомога.

«Канадійський Ранок», 25 квітня 1922

ГОЛОДНА СМЕРТЬ ГРОЗИТЬ СІМ МІЛІОНАМ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 13 цвітня. — Капітан Квіслінг, представник міжнародної запомогової організації, якої головою є звісний норвежський відкривець, др.

Фрідйоф Нансен, прислав до цієї організації звідомлення про свої розсліди над голодовим становищем Росії і на Україні, в якому пише, що коли це становище тепер не зміниться, так до жнив вимре на Україні 6 до 7 мільонів населення.

Капітан Квіслінг обчисляє, що дня 1 мая ц. р. буде вмираючих з голоду в Одесі й околиці пів мільона, а по одному мільйону в отсих українських землях: Миколаївській, Катеринославській і Полтавській.

№ 388

Утікачі з-над Волги в Києві.

«Канадійський Ранок», 25 квітня 1922
Уривки.

ЖИТТЯ В КИЇВІ

Російський часопис «Время» з дня 10 марці 1922 року помістив дуже цікаву статтю про те, як виглядає тепер Київ і як у ньому живеться.

[...]

«В Києві чимало голодуючих з Поволжа. Вони страшно бідні. Гинуть, як мухи. Помагають їм усякі добродійні товариства і так само совітське правитель-ство, але тої помочі замало і число голодуючих збільшається з дня на день.»

[...]

№ 389

Емігранти з Канади в Україну хотіли б знову виїхати; країна знищена большевиками.

«Канадійський Ранок», 25 квітня 1922
Уривки.

ЛИСТ З ВЕЛИКОЇ УКРАЇНИ

Я сьогодні дістав Твій лист, в котрім був гостинець — доляр, за що дуже дякую. Чим Тобі віддячити? Хиба тільки словом, бо більше нема чим. Я тепер знищений, нема нічого. Колиб Ти побачив наше життя, то Ти б ні одного дня не був тут. Ніяк не можна витримати: «давай і скінчено!» — нема ніякої уваги. Ті, що приїхали від вас, то тут вони гвалт кричать, щоб знову поїхати туди, але неможна, бо грошеньт нема, а з цими — в солому спати. Ти пишеш, що вислав посилку, але я її не получив. Та може й не получу, бо певно попаде у Бердичів (столиця жидівська, має коло 75,000 Жидів) скорше, чим мені.

Не получив також і продуктів від АРА. хоть уже минуло пять місяців. Ото булоб добре, аби получить продукти, бо якраз із коша випало, а купити нема за-що; грошей зівсім ніяких не хотять, хоть здихай. [...]

Як би Ти приїхав до Н... то Ти не пізнавби його, мабуть. Там, де була комісарія, там тепер вигін. (Комісарія — це резиденція графа Браніцького. Займала коло 20 акрів землі. Там було коло шість палаців зі садами і аранжеріями, і літом виглядала як рай. Око селянина не могло побачити, що там діялось, бо була обведена високим плотом.) Там, де були жидівські гарні домики, там також вигінь, і дуже багато понищено селянських хат. [...]

№ 390*Холера в Україні.*

«Канадський Українець», 26 квітня 1922.

ХОЛЕРА В ПОЛТАВІ

Преса доносить з Харкова, що в останніх днях зареєстровано в Полтаві 21, а в Нижнім Новгороді 48 випадків холери.

№ 391*Капітан Квіслінг, представник Нансена в Україні, перестерігає перед загрозою смерті з голоду 7,000,000 осіб.*

«Канадський Українець», 26 квітня 1922.

«Український Голос», 26 квітня 1922.

МАЙЖЕ ЦІЛА УКРАЇНА В ОБІЙМАХ ГОЛОВОЇ СМЕРТИ

ЖЕНЕВА. — Капітан Квіслінг, представник Міжнародної Запомогової Організації, якої головою є звісний норвеський відкривець др. Фрідтйоф Нансен, приєднав до сеї організації звіт про свої розслідування над голодовим становищем в Росії і на Україні, в якому пише, що коли це становище тепер не зміниться, так до жнив вимре на Україні з голоду 6 до 7 мільонів населення.

Капітан Квіслінг обчислює, що дня 1 мая с. р. буде вмираючих з голоду в Одесі й околиці пів мільона, а по одному мільйону в отсих українських землях: Миколаївській, Катеринославській, Донецькій, Харківській, Кременчуцькій і Полтавській.

№ 392*Критика балю на користь голодуючих у Росії.*

«Український Голос» 26 квітня 1922.

ГОПАК ДЛЯ ГОЛОДНИХ

Вінніпежські большевики урядили в понеділок 17-го цвітня на дохід голодних в Росії великий бал, на який поприходили перебрані за селян. Найбільше між ними було Українців. Була між перебраними і одна Англічанка. Як оповідають учасники, бал був дуже веселий. Чи голодні багато з него скористають, ще не знати, але їх прихильники мали гопака, скільки душа бажала.

№ 393*Відозва українського комітету допомоги вченим у Харкові з нагоди міжнародної конференції в Генуї;*

вимога відновлення нормальних і справедливих відносин Заходу з Україною і Росією.

«Українські Робітничі Вісти», 26 квітня 1922.

ВІДОЗВА ВЧЕНИХ УКРАЇНИ ДО ЗАХІДНИХ ДІЯЧІВ НАУКИ

В Харкові відбулася в марті конференція всеукраїнського комітету допомоги вченим, в склад якої входили як харківські вчені, так і уповноважені від Київа, Одеси і Катеринослава, а саме: професори Данилевський, Багалій, Кримський, Пшеборський, Граве, Кларк, Писаржевський, Еварницький, Сикорський, художник Кратко, письменник Гнат Хоткевич і інші. На засіданню дня 19 марта 1922 р. конференція ухвалила з приводу міжнародної конференції в Генуї таку відозву до всіх діячів науки Заходу:

«Через низку інтервенційних війн Україна зазнала нечувані руїни і опустошення, як на полі матеріяльних, так і культурних цінностей. Приступивши до мирового будівництва, У.С.Р. знову стоїть перед загрозою паралізованя мирної роботи, яка за останній час набрала відживлення і в царині наукової діяльності на Україні. Конференція всеукраїнського комітету допомоги вченим одностайно без різниці політичних переконань кожного з її учасників вважає своїм обовязком рішучо піднести голос проти такого характеру спроб, які спричинили би ся до найтящих ударів на житеві інтереси українського народу і загальні інтереси культури. Разом з народними масами, робітниками і селянами, та широкими колами інтелігенції, вчені України вважають, що відновлене нормальних взаімно-корисних відносин з Заходом має бути досягнене без неприпустимих замірів на гідність України і Росії як незалежних держав і без накинення на них тягару, що мігби заглушити всі ростки господарського і культурного відродження

Зокрема щодо боргів — конференція вважає за свій обовязок завважити, що перемога держав-побідниць у світовій війні, — яка принесла їм стільки придбань і нічого, крім спустошень і руїни, не дала Україні і Росії — була в значній мірі осягнена за ціну мільйонів життя синів українського і російського народів і що ціна сеї крови і підсумок спустошень, спричинених світовою війною Україні і Росії, не можуть бути скинені з тезів справедливости. Вчені України почувають себе за членів міжнародної сімі вчених. І в імя культури, в імя права і справедливости, що повинні панувати між народами, вони перед лицем генуїської конференції звертають сю свою заяву до сумліця і розвитку культурного світа Заходу.»

№ 394

Повідомлення про концерт на користь голодуючих в Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 26 квітня 1922.

ВЕЛИКИЙ КОНЦЕРТ В ВІННІПЕГУ В КОРИСТЬ ГОЛОДУЮЧИХ В СОВ. РОСІЇ

В слідуочу неділю відбудеть ся в Вінніпегу в CAPITAL THEATRE величавий концерт, з котрого весь дохід йде на поміч голодуючим в Совітській Росії. Концерт устроюєть ся заходом Канадійського Комітету Помочі Голодуючим в Совітській Росії. Програма концерту надзвичайно богата. Хто прийде, той певно не пожалує. Тикети на концерт можна набути в офісі Комітету в Укр. Роб. Домі.

№ 395

На голодуючих в Україні зібрано \$3,870.11; вислано вже третю тисячу долярів; звіти збірок в різних місцевостях.

«Українські Робітничі Вісти», 26 квітня 1922.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

В КАНАДІ ЗІБРАНО ДОТЕПЕР ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ \$3,870.11

На поміч голодуючим на Радянській Україні вислано вже через Закордонне Бюро Помочі Голодуючим України в Празі третю тисячу американських долярів.

Дальші жертви на поміч голодуючим на Україні надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні слідуєчі організації і поодинокі товариші:

Укр. Роб. Дім в Вінніпегу (передача частини фонду на закупно друкарських машин до Київа)	\$1,000.00
Укр. Робітничий Дім в Кардіф, Алта.	270.00
Відділ Женщин-Робітниць при У.Р.Д. в Іст Килдонан (чистий дохід з представлення «Свекруха Євдоха»)	30.10
Д. І. Угрин в Вакав, Саск. (збірка)	20.73
Павло Ястремський в Верегін, Саск. (збірка)	16.00
І. Нявчук в Кенмор, Алта. (збірка)	10.50
Д. Гунька в Гренум, Алта.	5.00
Іван Пирон в Тейлортон, Саск.	5.00
І. Бойчук в Левої, Алта. (збірка)	4.00
Н. Кулибаба в Кенмор, Алта.	3.00
Александр Кондратюк в Ромер, Міч., Злуч. Держави	2.00
Слободзян в Вінніпегу	1.00
Послідний раз було поквітовано	<u>\$2,502.78</u>
Разом	\$3,870.11

Всім жертводавцям Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні складає сердечну подяку.

До Закордонного Бюра Помочі Голодуючим України в Празі, на руки голови того Бюра, представника У.С.С.Р. в Чехословаччині, тов. М. Левицького, вислано минушого понеділка на поміч голодуючим на Радянській Україні третю тисячу американських долярів (на канадійські гроші, разом з пересилкою — \$1,015.65).

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні
Д. Лобай, секретар.

Вакав, Саск.

Тов. Д. І. Угрин зібрав датки на поміч голодуючим на Радянській Україні від слідуєчих товаришів:

По \$2.00: О. Гришук.

По \$1.00: В. Борса, І. Лесько, І. Рипчинський, І. А. Винет, Ф. Міхальчук, М. Павлюк, В. Ковблюк, П. Угрин, І. Печерський.

По 50 ц.: В. Сімон, І. Луцюк, В. Оконор, Ю. Олексин, В. Монюк, Докія Нако-ряк, Анна Потурняк, Марія Якінчук, П. Радійчук, С. Закус, І. Гуцул.

По 25 ц.: Ф. Осолінський, С. Юдин, Н. Масинник, М. Зарицький, Н. Кулик, Іван Гринюк, В. Кушнерик, І. Матвійчук, В. Форманец, Д. Олієвський, Д. Баєр, С. Дребит, Іван Дребит.

По 15 ц.: Анна Калинюк.

По 10 ц.: Василь Костинюк.

3 попередньої колекти 85 ц.

Разом \$20.85.

За пересилку 12 ц., до Вінніпегу висилаєть ся \$20.73.

Верегін, Саск.

Збірка на забаві Духоборів.

Дорога Редакціє «У. Р. Вістий»!

Просимо помістити сих пару слів з нашої околиці Верегін, де нас кількох старших товаришів були присутні на маленькій забаві молодіжи, яка відбулась в школі Прети Вю. Тов. Н. Палюк забрав на забаві голос і сказав кілька слів про наших голодуючих братів на Радянській Україні. По сім наступила колекта, підчас якої зібрані товариші Духобори і молодіж зложила добровільних датків \$16.00. Імен поодиноких жертводавців не подаємо, щоби заощадити місця в нашій дорогій часописи.

Всім жертводавцям складаю щирю подяку.

Павло Ястремський.

Кенмор, Алта.

Дорогі Товариші! Засилаю на Ваші руки «моні-ордер» на \$10.50, які я зібрав від свідомих товаришів на поміч голодуючим на Радянській Україні. Зложили жертви слідуочі:

А. Бабюк	\$2.50	А. Гавганець	2.00	М. Юристий	2.00
І. Нявчук	2.00	Г. Кіріячук	1.00	П. Мар. Юричук	1.00

З товариським привітом,

І. Нявчук.

Левой, Алта.

На поміч голодуючим на Радянській Україні зложили по \$1.00 слідуочі товариші:

Geo. P. Nairn, Max Ferguson, O. Курцеба і М. Курцеба. — Разом \$ 4.00.

Зібрав тов. І. Бойчук.

Монд Майн, Онт.

На мітінгу в місцевім У.Р.Д., який відбув ся 27 марта і на яким говорив т. Н. Гуцалюк, організатор У.Р.Д. з Вінніпегу, зложили жертви на поміч голодуючим на Радянській Україні слідуочі:

З каси відділу У.Р.Д.	\$2.50	Ф. Дебрій	2.00
І. Загарук	2.00	П. Грицьків	1.50
В. Заячковський	1.00	В. Гойнич	.50
П. Москалик	.50	Разом	\$10.00

П. Грицьків.

Келгари, Алта.

Спростованє.

В виказі жертв з Келгари на поміч голодуючим на Радянській Україні, поміщенім в 29 ч. «Українських Робітничих Вістий», зайшла ошибка. Було поміщено: Ю. Басюк 50 ц.; А. Шевцов 25 ц.. А мало бути: Ю. Басюк \$1.00; А. Шевцов 50 ц. Також було подано: т-ка М. Голак \$1.00; а мало бути: т-ка М. Новак \$1.00.

№ 396

Пояснення Робітничою Партією Канади причин голоду в совітській Росії і постанова прийти їй з допомоگو.

«Українські Робітничі Вісти», 26 квітня 1922.

МЕМОРАНДУМ І РЕЗОЛЮЦІЇ ВІДНОСНО ГОЛОДУ В СОВ. РОСІЇ І ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ, ПРИНЯТІ НА УСТАНОВЧІЙ КОНВЕНЦІЇ РОБІТНИЧОЇ ПАРТІЇ КАНАДИ

Розуміючи, що причиною теперішньої великої нужди серед населення Совітської Росії є слідуєчі історичні факти:

1. Політичний гнет, політичний грефт і загальна мальадміністрація за царських часів, які спиняли промисловий розвиток Росії.

2. Безоглядна мобілізація мужеської сили підчас війни в Росії, наслідком якої була втрата тисяч вправлених і досвідчених механіків, а відтак упадок промислу, особливо транспортациїної системи, так дуже важної для тої великої країни.

3. Безпереривна бльокада, удержувана капітлістичними державами, відрізанє довозу машинерії і знарядів і т., п. так дуже потрібних до використання природних джерел в Росії, яких Росія не могла сама продукувати через те, що вона промислово не розвинена.

4. Відтягненє від корисної і потрібної продукції великої армії для боротьби проти інвазії, робленої чужими державами і контрреволюційними арміями, фінансованими і заосмотрюваними тими державами.

5. Знищеня, пороблені відступаючими арміями, вивезенє, а також знищенє худоби і збіжа; знищенє залізниць і мостів, позатоплюванє і унездатненє до ужитку копалень вугля, що ще дальше пошкодило індустрії через брак опалу.

6. Систематичний саботаж продукції яким послуговувались техніки і управителі, підплачувані контрреволюційними групами, або симпатизуючі ними — соціал-демократами, соціалістами революціонерами і анархістами, які ніби то бажали добра Росії, а на ділі, свідомо чи не свідомо сповняли лише ролю агентів міжнародного капіталу і прогнаної російської пануючої кляси.

Після всіх тих нещясть наступила ще страшна посуха, яка знищила збіже на великих просторах саме тоді, коли склади споживчих средств вже й так поважно зменшилися. Отсі то причини довели до нужди населення в Сов. Росії, а не мальадміністрація совітського правительства, як про це капіталістична преса хоче перекопати цілий світ.

Розуміючи, що все повище сказанє є оперте на фактах (признаних навіть слідою комісією назначеною правительством Великої Британії, ворожим до совітської форми правління), ми постановляємо: Що ми, Робітнича Партія Канади, зібра-

ні на конвенції, перестерігаємо робітничу клясу перед брехнею продажною преси і заявляємо далі: що кожний відділ Р.П.К. має вибрати делегатів до комітету Канадійських Приятелів Совітської Росії або до Канадійського Комітету Помочі Голодуючим в Совітській Росії, та що всі відділи Р.П.К. мають доложити всіх старань, щоб допомогти голодуючим в Совітських Республіках скільки лише можливо, бо віримо, що успіх російської революції приблизить день освободження робітників цілого світа.

№ 397

Рекляма для збірки фондів на користь голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 29 квітня 1922.

«Українські Робітничі Вісти», 6 травня 1922.

«Українські Робітничі Вісти», 13 травня 1922.

[Та в інших слідуючих числах.]

СПАСАЙТЕ ВІД ГОЛОДОВОЇ СМЕРТІ!

Міліони малих діточок і дорослих людей з навіщених страшною посухою губерній Радянської України загрожені є голодною смертю і кличуть до нас о ратунок.

Вони, що терпіли і терплять, що проливали свою кров, що віддали своє жите за велике діло освободження робочого люду; вони, що власними кістками будують підвалини нового, світлого жита для нас — вони ждуть від нас помочі!

Нехай же не марно голосить їх кличі!

Нехай невгаваючим голосом все нагадує нам про наш обовязок!

На поміч нашим страдаючим товаришам!

Безпереривну поміч несім їм, поки голод грозити ме їм смертю!

ВЕСЬ ЧАС, ПРИ КОЖДІЙ НАГОДІ СКЛАДАЙМО ФОНД НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ І ПОСИЛАЙМО ДО КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ В ВІННІПЕГУ. Звідтам фонд сей негайно відсилаєть ся до Праги, на руки офіціального представника Радянської України, для закупна конечних средств для голодуючих.

Гроші посылайте і за ресітовими книжочками та поясненнями звертайтеся на адресу:

Famine Relief Committee for Soviet Ukraine
UKRAINIAN LABOR TEMPLE
Cor. Pritchard & McGregor Sts., Winnipeg, Man.

№ 398

Дані про адміністративний поділ України; склад населення; розподіл землі між селянами; занепад сільського господарства; лісове господарство; скотарство; пташництво.

«Українські Робітничі Вісти», 29 квітня 1922.

П. Костенко.

СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА УКРАЇНІ І ЗАХОДИ ДО ЙОГО РОЗВИТКУ

(Розвідка написана спеціально для «Українських Робітничих Вістей»)

I.

Про економічну руїну на Україні пишуть богацько, але мало хто представляє собі реально характер її, а ще менше задумається над тими заходами, яких треба вжити і які вже почасті і вживають ся радянським урядом та суспільством в Україні для його відновлення і розвитку.

Ми не думаємо тут торкатись всього економічного життя на Україні і спинимось лише на сільському господарстві, і то, між иншим, через те, що від піднесення сільсько-господарчої продукції на Україні залежить в дуже великій мірі оздоровлене, зміцнене економічного життя в цілому.

Щоб виразно представити собі сучасне положенє і значінє сільського господарства на Україні, подамо тут на початку кілька уваг про територію і населенє Української Республіки.

В склад Української Республіки входять нині — а) цілком шість губерній до революційної Росії, а саме: Харківська, Полтавська, Київська, Подільська, Херсонська та Катеринославська, б) частина Волинської губернії, за виключенєм тої частини, яка відійшла до Польщі по рижському договорі, частина Чернигівської, з виключенєм чотирох північних повітів, які відійшли до Російської Республіки, і частина Кримської губернії, за виключенням Криму, який творить осібну Республіку і в) Таганрозька округа і частини Донецької та Черкаської округи бувшої Донської Области.

В зазначених межах Українська Республіка займає просторінь в 408 тисяч квадратних верств, инакше кажучи — біля 42 1/2 мільонів десятин.¹

В адміністративнім відношеню Україна поділена нині на 12 губерній, в склад яких входить 102 повіти з 1989 волостями: 1) Волинська, 2) Донецька, 3) Катеринославська, 4) Запорожська, 5) Київська, 6) Кременчужська, 7) Миколаївська, 8) Одеська, 9) Подільська, 10) Полтавська, 11) Харківська, 12) Чернигівська.

Населення України, по перепису, переведеному в 1920 році, виносить всього 26,029,000 душ обох полів. В тім числі сільського населення 21,211,000 душ і мійського — 4,818,000 душ. Таким чином на 100 душ населення припадає приблизно 81 душ сільського і 19 мійського, або на 100 душ сільського населення припадає 23 души мійського.

Одначе не всюди спостерігаємо наведене відношенє між сільським і мійським населенєм: в деяких губерніях мійське житє розвинено більше і сільське населенє переважає не так сильно мійське.

¹ 1 кв кілометр = 100 гектарів — 0.879 верстви; 1 гектар = 0.91 десятини; 1 верства = 1.066 кілометра. [Всі примітки до цієї статі належать її авторові — Упорядник.]

Так, в Одеській губернії на 100 душ сільського населення припадає 42 душі міського, в Донецькій — 38, в Київській — 34 душі. Натомість маємо і такі губернії, де міста являються всього тільки невеличкими островками в селянському морі: так в Кременчужській губернії на 100 душ сільського населення припадає 12 душ міського, в Полтавській — 11, а в Волинській — всього 9 душ.

Плотність населення, тобто число душ, яке припадає на одиницю площі, виносить пересічно 63 душі на квадратову верству.

Вище було вже вказано, що сільське населення виносить на Україні 21,211,000 душ. Уже з сеї цифри бачимо, що сільське господарство становить найважливішу галузь господарства на Україні.

Як же організовано се господарство? Загалом се є дрібне селянське господарство. На Україні маємо нині більше 4 мільйони сільських господарств (трохи більше 337 тисяч на губернію). В якому стані перебувають ці господарства? Щоб відповісти на це питання, треба з початку спинитись на сучасному земельному устрою на Україні.

Революція внесла великі зміни в земельні відносини на Україні. Поміщицькі і державні землі були поділені між селянством, але до самого 1921 року не було стійкості в земельних відносинах, що стояло на перешкоді піднесенню продукційности рільничої продукції.

П'ятий Зїзд Рад України постановою від 2 марта 1921 року закріпив за селянством в трудове користуванє землею на 9 років. Закріпленє це має статись остаточно після закінчення удержавлення земель для цукроварень і гуралень та інших державно-громадських потреб та після правильного розподїлення земель між волостями і селами.

1921 рік пішов на роботу по волосному відводу і по відводу земель на державно-громадські потреби. До 1 червня 1921 року сю роботу було переведено лише у 8 повітах, до кінця 1921 року — в трох губерніях — Миколаївській, Одеській та Запорозькій, а також в деяких повітах Донеччини та Катеринославщини. До того часу, доки не буде закінчено роботи по волосному і поселенному відводу земель, не можна приступити до впорядкованя земельних відносин в селах. Через це українське село залишається ще і досі з неупорядкованими старими земельними відносинами (далеко-земелє, вузькосмужність, через-полосиця і т. д.)

В районах земельного простору — на Миколаївщині, Одещині, Запорозю і почасті на Катеринославщині, земля відводилась по споживчо-трудоїї нормі, а в інших місцевостях по так званій орієнтировочній нормі (з узглядненєм місцевих умов). Трудові норми виносять від 3 до 21 десятини на середнє господарство, а норма надїлення в середньому виносить від 1 до 2-3 десятин. Всього з участю землемірів розподїлено земель 8,324,385 десятин, а без участі землемірів — 5,699,854 десятин.

З огляду на те, що робота по розподїленю землі затягалась, юридичне закріпленє землі на 9 років почалось лише з кінця 1921 року. Так само і праця по відводу земель для радянських господарств тільки но розпочалась в 1921 році.

Удержавленє земель для цукрової промисловости переводить ся особливими районними комісіями, яких в 1921 році працювало 37. До кінця 1921 року закінчено роботу по удержавленю земаль на Харківщині для 18 цукроварень (площа землі — 124,048 десятин); на Полтавщині — для 4 цукроварень (площа — 34,661 десятин), на Чернигівщині — для 1 цукроварні (площа — 7,411 десятин). На Правобережю робота по удержавленю землі затяглася.

Велику увагу звертається на роботу по відводу окремих садиб та на розбивку хуторів. На Київщині, Донеччині, Катеринославщині і Чернигівщині сі роботи переведено було в 1921 році на площі в 51,128 десятин.

Для внутрішнього українського розселеня утворено вільний земельний фонд.

Нині, в 1922 році в повнім розвою йде робота по 1) закінченню статистичного обчислювання земель і населення, 2) по переведенню волосних, поселенних і гуртових відводів землі, 3) по закінченню відвода земель для державних потреб і для удержавленого фонду для цукроварень та гуралень, 4) по землеустройству та меліорованю кольонізаційного фонду і 5) по закріпленню земель за селянством на 9 років.

Закінчене цієї важкої роботи внесе ясність, стійкість і порядок в земельні відносини на Україні і тим самим створить ґрунт для заходів по піднесенню продукційних сил сільського господарства на Україні.²

Так стоїть справа земельних відносин та земельного устрою на Україні. На тлі сих відносин проводиться вся сільсько-господарча продукція, головною галузею якої є рільництво — полеводство.

Спинимось тепер на характеристиці окремих галузей сільського господарства, починаючи з полеводства.

Перед революцією — в 1916 р. — під засівом було 19 1/3 мільонів десятин, тобто 48 відсотк. — майже половина всієї площі, яку займає Україна. Та й це була вже зменшена площа, в порівнанню з довоєнним 1914 роком. В середньому тоді, тобто з 1916 р., припадало на одно господарство 5.1 десятин засівної землі.

За час революції посівна площа на Україні дуже зменшилась. На весну 1921 року площа посівів скоротилася по всій Україні більше ніж на 20 відсотк., а по окремих губерніях — наприклад в Катеринославській, Запорожській і Донецькій, скороченє посівної площі дійшло до 50 відсотк., тобто половина землі залишилась гулящою. Таким чином, в минулому 1920-1921 році було засіяно загалом вже менше 16 мільонів десятин.

А саме: було засіяно під озиминою — 31 відсотк. всієї посівної площі, тобто менше 1/3, — під яриною 69 відсотк. — тобто більше 2/3.

Найбільший відсоток озимини було засіяно на Поділю — 48 відсотк., на Волині — 45 відсотк., на Чернигівщині — 44 відсотк.; менше всього озимини було в Донецькій губ. — 11 відсотків.

Скільки десятин було засіяно окремими хлібами?

Озимого жита:	2,816,000 дес.	18 відсотків	всієї засівної площі.
Озимі пшениці	2,122,000 дес.		
Ярової пшениці	2,222,000 дес.	<u>27 відсотків</u>	
			45 відсотків
Ячменю	3,542,000 дес.	22 відсотків	
Вівса	1,634,000 дес.	10 відсотків	
Гречки	796,000 дес.	5 відсотків	
Проса	683,000 дес.	4 відсотків	
Інші рослини	<u>2,056,000 дес.</u>	<u>14 відсотків</u>	
	15,871,000 дес.		55 відсотків

Як бачимо, засів жита виносить — 18 відсотк., пшениці — 27 відсотк., ячменю — 22 відсотк., — разом сі три рослини становлять — 67 відсотк. всього засіву.

В деяких губерніях має велике значінє культура вівса (Одеська, Запорожська, Подільська), а на Чернигівщині культура гречки.

² Щодо розміру селянських господарств (кількість яких, до речі, за революцію збільшилась), то він пересічно зменшився в порівнанню з дореволюційним. Конкретно-ж господарства по розмірах землі дуже нерівномірні: є губернії — південні, як наприклад Запорожська, де на одне селянське господарство припадає 9.2 десятин, є також і такі, як наприклад Київська та Подільська, де на одне господарство припадає пересічно всього біля 2 десятини. В більшости-ж губерній на одне господарство припадає від 6 до 3.5 десятин.

Ми сказали, що під іншими рослинами занято 2,056,000 десятин. В число сих рослин входять — кукуруза, буряки (цукрові), соняшники, льон і конопля.

Кукурузу сіють майже виключно в південних губерніях: більше всього в Одеській, потім в Миколаївській, Катеринославській, Запорожській, Донецькій та на Поділю. Картоплю садять у великій кількості з промисловими цілями на Чернигівщині, де під картоплею занято біля 8 відсотк. всієї засіяної площі, а потім на Київщині, Волині та Поділю. Цукрові буряки, що йдуть на цукроварні, сіють найбільше на Київщині, Поділю, Харківщині і на Полтавщині. Продукція цукрового буряка, сього, як кажуть, золотого фонду України, дуже зменшилось. В 1921 році площа посіву буряком зменшилась майже в 3 рази, та крім того знизилась в 2 рази врожайність буряка. Цукроварні, яких нараховується нині на Україні біля 200, мають дуже низьку продукцію через зруйноване та зношеність машин; вони потребують кольосальних капіталів для свого ремонту, великого числа технічних сіл для організації і ведення продукції. Соняшники сіють в Запорожській та Донецькій губерніях, в півден. повітах Харківщини, в Миколаївській і Одеській губ. Конопля росповсюджена головним чином в північній та в центральній Україні.

Що давала раніш і дає нині 1 десятина посіву на Україні?

При середньому врожаю в довоєнний час десятина полевого засіву давала в Україні пересічно 55 пудів збіжа.³

По окремих губерніях пересічний врожай семи головних хлібів (озимого жита, озимої і ярової пшениці, ячменю, вівса, гречки і проса) виносив:

1) В Київській губернії	76	пудів
2) В Подільській губернії	69	"
3) В Полтавській губернії	63	"
4) В Кременчужській губернії	60	"
5) В Харківській губернії	54	"
6) В Волинській губернії	53	"
7) В Катеринославській губернії	51	"
8) В Донецькій губернії	48	"
9) В Одеській губернії	48	"
10) В Миколаївській губернії	48	"
11) В Запорожській губернії	45	"
12) В Чернигівській губернії	43	пудів ⁴

Як бачимо, південна частина України дає найменші урожаї, не зважаючи на добрі ґрунти. Дошкуляє тут засуха і в звязку з цим неvistарчаюча примітивна техніка оброблення землі. Не дивно, що нині сі губернії являють ся як раз голодуючими губерніями.

Раціональне і вчасне оброблене землі, доцільний плодозмін — ось де ратунки.

В 1916 році, як ми сказали, припадало на одне господарство пересічно 5.1 десятини посіву. Отже, при вказаній пересічній урожайності в 55 пудів на десятину, одне селянське господарство могло зібрати зі своєї полевої землі пересічно 280 пудів збіжа. В 1921 році на одне господарство припадало 3.9 десятини засіяної землі, отже, воно могло зібрати при довоєннім урожаю вже менше — біля 209 пудів. Але за час війни і революцій врожайність дуже понизилась. Вона вже не виносить 55 пудів (пересічно) на десятину. В середньому зменшене урожайності дійшло в 1921 році до 22-25 відсотків. В окремих випадках врожай-

³ 1 пуд — 16.38 кілограма.

⁴ Як бачимо, в Україні десятина давала в довоєнні мирні часи в чотири-пять разів менше, ніж в Німеччині, Данії й інших країнах, з високою с.-г. технікою.

ність впала в два, три і навіть п'ять разів. В зв'язку з сим відбуваються великі зміни в загальному внутрішнім і зовнішнім економічним положенню України.

А саме: в довоєнний час України при середнім врожаю збирала зі своєї посівної площі від 1.2 до 1.3 мільярда пудів ріжного зерна (збіжа) і більше 200 мільйонів пудів картоплі.

Коли не рахувати картоплі, то для прогодування населення треба було в круглих цуфрах біля 400 мільйонів пудів, на корм худобі до 150 мільйонів пудів і на насіння — біля 150 мільйонів пудів. Отже, врешті, при середньому врожаю залишилось біля 300 мільйонів пудів ріжного збіжа (зерна), котре і вивозилось за кордон — на захід і до Росії.

Нині, при великому неврожаю, не тільки не залишається зазначеного злишка в 300 мільйонів пудів, але не вистарчає в повній мірі і для задоволення внутрішніх потреб краю. В 1920 році було зібрано ледве 700-750 мільйонів пудів: майже вдвоє менше нормального. В 1921 році важкого удару сільському господарству завдала посуха. Весною 1921 року вдалось розвинути дуже широку акцію по засіву піль: було засіяно під ярину 11 мільйонів десятин, тоді як в 1920 році під яриною було всього 9 мільйонів десятин. Посуха все знищила. Вона захопила Запорожжя, Катеринославщину, Донеччину, Миколаївщину, Одещину, окремі повіти Кременчужчини, Київщини і Харківщини. На Запорожжю, Миколаївщині, в південній частині Донеччини та деяких повітах Одещини і Катеринославщини загинув майже весь врожай.

Ті страшні втрати, які понесло сільське господарство на Україні через посуху, свідчать про дуже низьку ступінь нашої сільсько-господарської техніки. Невчасно зоране, без відповідного догляду, наше поле безсило піддалось засусі. Таким чином причини малого збору врожаю в минулому 1921 році такі: зменшене посівної площі, зменшене врожайності і елементарне нещастя — посуха (в 1921 році).

Так само знижена продуктивність і інших галузей хліборобства — а) табаківництва, що поширене по всій Україні, а особливо в Чернігівщині та на Полтавщині, б) хмільництва — на Волині, в) садівництва, виноградарства і городництва, г) невідомо як стоїть справа з культурою лікарських трав, що нею було заінтересоване наше селянство в останні 10-15 років.

Після рільництва, слідуною важною галузю сільського господарства являється на Україні плекання худоби — скотарство.

По перепису 1916 року на Україні нараховували слідууючу загальну кількість худоби (ріжного віку):

1) Коний	5,462,000	голов
2) Великої рогатої худоби	7,746,000	голов
3) Овець	6,303,000	голов
4) Свиний	4,600,000	голов
5) Кіз	44,000	голов
6) Верблюрів	2,000	голов
7) Ослів і мулів	1,000	голов
Всього	24,158,000	голов

Отже, в 1916 році припадало пересічно 63 голови худоби на одне сільське господарство, в тому числі: коний — 1.4; великої рогатої худоби — 2; овець — 1.7; свиний — 1.2.

При цьому на сто голів худоби загалом припадало: коний — 23 відсотк., великої рогатої худоби — 32 відсотк., овець — 26 відсотк., свиний — 19 відсотків.

Як і полеводство, так само і скотарство не лише задовольняло внутрішні потреби України, але й давало досить великий злишок продуктів, який вивозився за кордон.

Війна, а потім революція нанесли велику шкоду сій галузі господарства. Кількість худоби в господарствах значно зменшилась протягом останніх п'яти років. Відомості, які мають ся по окремих губ. і повітах, свідчать, що особливо сильно зменшилась кількість робочої худоби, в тім числі коней, а також і кількість свиний.

Особливо болючим є підупад кіннозаводства на Україні. В 1914 році було на Україні біля 5,000,000 штук коней, а на початку 1921 року залишилось менше половини, а саме — 2,150,000 штук. В 1914 році було на Україні 580 конюшень-заводів в яких було 16,360 штук породистих коней; в 1921 році було вже тільки 8 заводів і в них лише 785 коней. Голод 1921-1922 року і зовсім добив кіннозаводство на Україні: кількістю і якістю. Таким чином, перед кінним господарством України стоїть нині два питання: 1) збільшити кількість коней і 2) поліпшити їх якість. В цьому напрямі і ведеться робота Головним Управлінням кіннозаводства на Україні, але ясно, що досягнути на сім полі реальних і помітних наслідків можна тільки після довголітньої інтензивної праці державних органів і цілого населення.

В 1920-1921 році було переведено спеціальну анкетну сільсько-господарську перепись, яка вказує на те, що підупад скотарства продовжувався і в ті роки далі. Зима 1921 року була дуже тяжкою для скотарства. По всій Україні не вистарчало кормів. Худобу годували солом'яними кришами, сухим листом, осокою, корою, молодим галузем з дерева. Особливо важко було прогодувати худобу в Донецькій губ., Київській, та Полтавській.

Що дала зима 1921-1922 року? Очевидно, ще дальше зменшене кількості худоби, в звязку з неврожаєм. Щоб успішно боротись з занепадом скотарства, треба загального економічного оздоровлення відносин не тільки на Україні, але і поза нею. Щож торкається тісніших внутрішніх господарчих передумов, то з них треба вказати на такі: 1) на необхідність тримання худоби в теплих стайнях, оборах і кошарах; 2) годованя по нормах, щоб не було недогодованя та перегодованя худоби; 3) поліпшення порода худоби в звязку з великими змінами, які зайшли в останні роки в скотарстві України; 4) вищої організації господарства в цілому — раціонального сполученя рільництва зі скотарством, а звідси на необхідність плодозміну, знищеня трохпіля, черезполосиці і 5) доцільного використання продуктів скотарства. Без сього всього скотарство на Україні ще довго не дасть того великого доходу, який воно дає в більш культурних країнах.

Птицеводство потерпіло менше, ніж інші галузі господарства. До війни Україна вивозила за кордон дуже багато яєць і битої птиці. Але викохуване птиці було примітивним, а збут продаж її був ще примітивнішим. Нині ся галузь господарства могла би набрати на Україні дуже великого значіння, але для сього треба двох умов: 1) доцільної постановки самого птицеводства і 2) організації збуту яєць, живої і битої птиці. Очевидно, тут допомогли б агрономія і кооперація.

Пчільництво так само відограє в господарстві України помітну ролю. В 1910 році на Україні нараховувалось біля 1.5 мільона вулиїв, в тому числі: на Полтавщині — 305 тисяч вулиїв, на Чернигівщині — 283 тисячі, на Харківщині — 245 тисяч, на Поділю — 205 тисяч, на Волині — 205 тисяч вулиїв. Що сталось з пчільництвом за останні роки, сказати трудно.

Перейдемо тепер до лісового господарства. Лісове господарство на Україні порівнюючи було завше невелике, а особливо змаліло воно тепер. Коли в кінці 1920 року лісів на Україні було приблизно 4,216,000 десятин, то по даним Центрального Статистичного Управління України в 1921 році було на Україні лісів вже лише 3,544,000 десятин, що у відношенню до всієї площі України виносить всього трохи більше 8 відсотків.

Між окремими губерніями лісова площа поділялась так

Губернії	Ліси (тисяч десятин)	На 100 десятин території припадає ліса в десятинах
Волинська	951	30
Київська	973	13
Чернігівська	458	13
Харківська	363	9
Подільська	321	10
Полтавська	200	6
Кременчужська	180	7
Катеринославська	135	4
Донецька	118	2
Миколаївська	88	3
Запорожська	84	3
Одеська	<u>73</u>	<u>2</u>
Разом	3,544 десятин	8 відсотків

Має залишки ліса понад свої потреби лише Волинщина; більше менше забезпеченими лісом можна вважати Київщину та Чернігівщину. Всі ж інші губернії мають надзвичайно велику потребу в привозному лісі, особливо південні степові губернії.

До війни потреби України в лісі задовольнялись привозом лісового матеріалу і дров з Білоруси та Росії. Крім того, для палива Україна використовувала Донецьке вугілля.

Підчас війни і революції через руїну транспорту, привіз на залізницях і сплав по Дніпру ліса на Україну дуже зменшився. З другого боку, і Донський байсен на стільки понизив свою продукцію, що добутого вугля не вистарчало й не вистарчає для залізниці і великих промислових підприємств.

Щоб добути паливо для дрібних підприємств і для помешкань в містах, довелося рубати ліс без жадного порядку. Так в одному 1920-1921 операційному році по державних зарядженнях було вирубано біля 90,000 десятин ліса, а коли до них додати самовільні рубки, то можна бачити, як ліс просто нищився. Так лісове господарство було дуже сильно підірвано. Тепер спілого ліса, придатного до рубки, на Україні дуже і дуже мало. І коли нині потреба в лісі і в дровах на Україні дуже остра, то в близші роки вона буде ще острійша.

Перед державою, перед лісовим Управлінням Республіки, перед агрономами-лісоводами стоять величезні завдання по відродженню і розвитку лісового господарства в Україні: 1) закультивоване лісових ділянок там, де немає ліса; 2) облісення всіх земель, які нездатні до сільсько-господарських культур — закріплене та облісене пісків та ярів. (До сеї роботи Комісаріят Зем. Справ вже приступив в 1921 році, хоч проводить ся вона покищо в невеликих розмірах. В 1921 році велись роботи по укріпленню і облісенню пісків в Полтавській та Харківській, Кременчужській, Київській та Донецькій губерніях — на площі в 500 десятин); 3) заховане правильного звязку між розмірами користування і лісовими запасами, 4) Раціональне використуване зрубаного ліса; 5) зменшене вирубки ліса (до чого і почав стреміти Комісаріят Земельних Справ з минулого 1921 року, скоротивши до мінімуму рубки в порядку так званого головно користування)

(Дальше буде.)⁵

⁵ Продовження статті в № 411, стор. 299.

№ 399

Вислано четверту тисячу доларів для голодуючих в Україні; заклик до дальшої збірки голодуючим.

«Українські Робітничі Вісти», 29 квітня 1922

ПОМІЧ ВІД УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИКІВ І ФАРМЕРІВ В КАНАДІ ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ НА УКРАЇНІ

Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу вислав для голодуючих України \$4,094.44.

Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу подає отсим до відома всім інтересованим, що минувшої середи він вислав через Закордонне Бюро Помочі Голодуючим Укаїни в Празі на поміч голодуючим на Радянській Україні четверту тисячу американських доларів, а на канадійські гроші, разом з пересилкою — \$1,017.52. Сю суму вспів Комітет вислати завдяки тому, що товариші в Форт Вільям, Онт., прислали минувшої середи на руки Комітету \$600 По одержаню сих грошей вислано сейчас до Праги четверту тисячку

Разом всіх грошей Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу вислав на поміч голодуючим України на суму \$4,000 американських доларів, а на канадійські гроші, разом з пересилкою — \$4,094.44.

Укр. Робітничий Дім передає на поміч голодуючим \$1,000 з фонду на закупно друкарських машин до Київа.

В посліднім тижневім виказі жертв на поміч голодуючим на Радянській Україні було подано, що Український Робітничий Дім в Вінніпегу передав на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні \$1,000 з фонду на закупно друкарських машин до Київа. Сей фонд збирала в 1917 р. бувша У.С.Д.П. в Канаді на закупно друкарських машин для «Робітничої Газети» в Київі. Після большевицької революції в листопаді 1917 р. між Росією і Україною а решта капіталістичним світом не було ніяких зносин, а тимсамим фонд на закупно друкарських машин для «Робітничої Газети» в Київі не міг бути обернений на призначену ціль. Коли в 1918 р. зістала заборона в Канаді У.С.Д.П., фонд сей перейшов під заряд Товаришеня Український Робітничий Дім в Вінніпегу. Сегорічні Загальні Річні Збори Товаришеня У.Р.Д. рішив передати сей фонд (в сумі 2,300) на поміч голодуючим на Радянській Україні. Сповняючи рішенє Загальних Річних Зборів, Екзекутивний Комітет Товаришеня У.Р.Д. передав вже часть згаданого фонду, в сумі \$1,000, на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні

На Україні голодує тепер пять і пів міліона людей, а до нових жнив буде голодувати сім міліонів.

Як доносять найновіші вісти, голод на Радянській Україні з кождим днем збільшаєть ся. Спеціальна депеша до ньюоркського «Ворлда» з Женеви, в Швайцарії, доносить під датою 22 цвітня слідуєче:

«Як подає капітан Квислінг, представник Нансена на Україні, голод стає там з кождим днем страшнійший.

Капітан Квислінг обчисляє, що до 1 мая на Україні буде голодувати 5,000,000 людей, а до слідуєчих жнив число голодуючих збільшить ся від шість до сім міліонів.»

Треба зробити все, що є в нашій силі, щоби ратувати селян і робітників на Україні від голодової смерти.

В виду такого страшного положення на Радянській Україні, українським робітникам і фермерам в Канаді і Злучених Державах треба зробити все, що є в їх силі, щоби ратувати селян і робітників на Радянській Україні від голодової смерті. Правда, є й інші справи, які також вимагають конечної і негайної підтримки зі сторони українських робітників і фермерів, як приміром «Українські Робітничі Вісти», для яких є навіть призначений сей місяць май. Однак ми ні на хвилину не повинні забувати про наших голодуючих товаришів селян і робітників на Радянській Україні, які проливали свою кров і перенесли стільки всяких невимовних страждань в обороні великої революції. Ми не можемо дозволити на се, щоби гинули з голоду наші брати на червоній Україні в той час, коли ми є в спроможності подати їм певну поміч. Коли ми не можемо вратувати від голодової смерті їх всіх, то нашим найсвятійшим обов'язком повинно бути — вратувати бо-дай тисячі, десятки тисяч з них. А се вже ми можемо, повинні і мусимо зробити!

Хай же-ж висланих з Канади поверх 4,000 долярів на поміч голодуючим на Радянській Україні будуть заохотою для українських робітників і фермерів до дальшого складання жертв на ратоване від голодової смерті селян і робітників на Радянській Україні.

• За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар.

№ 400

У.Р.Д. і Робітничя Партія Канади збирають гроші для голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 29 квітня 1922.
Уривок.

РОБІТНИЧИЙ РУХ В КІЧЕНЕР-ВАТЕРЛЮ, ОНТ.

Заходом відділу Укр. Роб. Дому і Робітничої Партії Канади відбуло ся 25 марта в Кіченер велике інтернаціональне робітниче віче в справі несення помочі голодуючим в Сов. Росії. На вічу говорила т. Бугай з Торонто, як також місцеві робітники. На сім вічу зібрано \$52.00. Другого дня відбуло ся віче в Ватерлю, де зібрано \$13.00. Того самого вечера т-ка Бугай загостила на концерт відділу Укр. Роб. Дому в Кіченер-Ватерлю, де товариші, які не були на мітингу, зложили \$6.60, за що т-ка зложила їм щиру подяку та взивала до дальшої праці на користь голодуючих.

Дня 9 цвітня відбуло ся масове інтернаціональне робітниче віче в Лерік театрі, на котрім говорив т. Дж. Найт і показував образки з життя робітників і селян в Сов. Росії. На тім вічу зібрано для голодуючих \$75.23, як також роздано лісти і товаришки ходять хата від хати, збираючи жертви на сю ціль. Протягом короткого часу зібрано в сій місцевості \$146.93, [...]

П. Червінський.

№ 401

Збірка в Монд Майн на голодуючих в Україні

«Українські Робітничі Вісти», 29 квітня 1922
Уривок.

РОБІТНИЧЕ ВІЧЕ В МОНД МАЙН, ОНТ.

Дня 27 марта відбуло ся в Монд Майн в Укр. Роб. Домі ім. І. Франка робітничче віче, на котрім говорив т. Н. Гуцалюк. [...] Гуцалюк згадав про голод на Радянській Україні і закликав присутних до збираня жертв на сю ціль. Присутні зложили на сю ціль \$10.00, [...]

№ 402

Організатор Стоваришення У.Р.Д. про голод в совітських республіках..

«Українські Робітничі Вісти», 29 квітня 1922
Уривок.

РОБІТНИЧЕ ВІЧЕ В ТІМІНС, ОНТ.

Заходом відділу У.Р.Д. в Тімінс відбуло ся 2 цвітня масове робітничче віче, на котрім говорив т. Гуцалюк, організатор Стоваришення Укр. Роб. Дім і Укр. Секції Р.П.К. [...]

Бесідник говорив також про поміч голодуючим в радянських республіках, а головно про Радянську Україну. З сею помічю ми, українські робітники, повинні скоро поспішати. [...]

№ 403

Збірка для комітету Приятелів совітської Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 29 квітня 1922

СТОРИНКА НАШИХ ЧИТАЧІВ

Я отримав лісту від комітету Приятелів Совітської Росії в Нью Йорку, на яку я зібрав \$57.00 на поміч голодуючим Приволжа. Колекту зложили робітники слідующих секцій: Лонг Лек \$22.00, Октопус \$20.00, Ленгмур \$15.00. Вислано до Нью Йорку \$55.00 американськи. Всім жертводавцям щира подяка.

М. Костинюк.

№ 404

Концерт на голодуючих в совітських республіках дав \$64.80.

«Українські Робітничі Вісти», 29 квітня 1922.
Уривок.

ПОДЯКА

Товариство Самообразования в Вінніпеґу складає на сїм місци щирю подяку всім артистам, котрі помогли нам виставити концерт дня 2 цвітня, с р , а також

всім присутнім, котрі своїми добровільними датками помогли нам зібрати. бо-
дай малу суму грошей для голодуючих в Сов. Республіках, котрі умирають що-
денно голодовою смертю. Всі гроші будуть відіслані до СРСР Республік [...]

Прихід:	
Датки при дверях	\$45.80
3 цвітів	19.00
3 матерії	20.65
3 чеколяди	<u>2.35</u>
Розхід:	
Музика	\$20.00
Автомобіль	3.00
Разом	<u>\$23.00</u>
Чистого приходу осталося	\$64.80

А Перец, секр

№ 405

Оголошення про симфонічний концерт на користь голодуючих в Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 29 квітня 1922
Уривок.

Заходом Комітету Помочі Голодуючим в Сов. Росії

——— відбудеться ———

В НЕДІЛЮ, 30 ЦВІТНЯ,

ВЕЛИКИЙ СИМФОНІЧНИЙ КОНЦЕРТ

В КОРИСТЬ ГОЛОДУЮЧИХ В СОВІТСЬКІЙ РОСІЇ

——— * * * ———

Програма концерту надзвичайно богата. — На концерті
буде грати симфонічна оркестра, зложена з
70 музикантів, під управою Менінга.

ПОЧАТОК КОНЦЕРТУ О ГОДИНІ 8 30 ВЕЧЕРОМ.

Запрошення на концерт можна набувати наперед в офісі
Ком. Пом. Гол. в Сов. Росії в Укр. Роб. Домі
по ціні \$1.00 і 50 ц.

№ 406

*Вістка з Нью Йорку про поселення першої української
комуни з Канади.*

«Українські Робітничі Вісти», 29 квітня 1922
Уривок.

ПЕРША УКР. РІЛЬНИЧА КОМУНА З КАНАДИ ПОСЕЛИЛАСЬ КОЛО ОДЕСИ

Секретар вінніпегського відділу Товариства Технічної Помочі Світеькій Росії тов. Девяткін отримав від Центрального Бюра Т.Т.П.С.Р. в Нью Йорку телеграму слідуєчого змісту:

«Нью Йорк, 27 цвітня 1922.

Центральне Бюро отримало телеграму, підписану Мартенсом, що Канадійська Рільнича Група поселила ся коло Одеси, Ньюоркська Група в Кірсанові, в Тамбовській губернії, а механіки в фабриці «Амо» в Москві. Від себе можемо додати, що все є гаразд.»

[...]

№ 407

Захитаний стан большевиків в Україні через голод, примусові податки і грабіж; піднесення національної свідомости і масові повстання; повстанці за У.Н.Р.; арешт команди галицьких частин.

«Канадійський Ранок», 2 травня 1922

СУЧАСНИЙ СТАН НА УКРАЇНІ**Власна кореспонденція «Канадійського Ранка».**

Свій стан на Україні большевики уважають дуже нетривким особливо на цю весну. Калінін в своїм докладі в Москву пише: «Становище значно гірше, ніж ми собі уявляємо. Голод, самостійницькі тенденції селянства в масі, підготовка до повстання, все це робить становище критичним.»

Цього не ховають і самі відвічальні комуністичні робітники на Україні. Основними причинами цього стану являються:

1. Голод.

2. Повстання, які трохи на зиму притихли, а зараз же відновилися і направлені головним чином до того, щоб деморалізувати червону армію наскоками на місця їх розположення.

3. Маси кольоністів, які наслані з голодних губерній (50 до 60 родин на село, крім дітей, яких надсилалося партіями). Ці кольоністи об'їдають і без того голодне населення та заносять різні хвороби: холеру, яка навдивовижи дуже поширюється на Київщині серед зими, тифи плямистий, черевний, повторний, голодний і т. д. Це хвилює населення і викликає ворожнечу до окупанта.

4. Продналог і зловживання їм.

5. Надзвичайно розширена національна свідомість мас і

6. Деморалізація, а також розчарованість червоної армії.

Пристаючи до розгляду окремих причин в подробицях, маємо зазначити, що більш-менш забезпеченими хлібом являються губернії: Полтавська, південна Чернигівщина, Поділля, Київщина і Волинь; дуже слабо Харківщина (південна частина — голод), Херсонська, Олександрівська, Донецький басейн і найбільш голодна Таврія. В Таврії збіжжя вигоріло цілком. В решті губерній неврожай, але при плодючости української землі того, що було зібрано моглоб вистарчити як небудь перебитися до нового врожаю. Тим більше, що в багатьох господарів були запаси з попередніх років. Але большевики як навмисне викачали все збіжжя шляхом продовольчого податку (продовольчий податок стягався повністю, як при урожаю і землі не тільки засіяної фактично, але і з тих пустирів, які значиться лише по географічному підрахунку в губернії)»

Дійшло до того, що ці губернії опинилися в положенню Поволжа. Не видно поліпшення й на другий рік, бо засіяти нема чим. Озимина не була засіяна (навіть незаможникам большевики видавали лише три фунти на десятину насіння замість п'ять до сім пудів норми засіву, але селяне і ту видачу поїли).

Повстання знову відновилося. Найбільш цим захоплені райони Поділля. Південної Київщини і Полтавщина. Повстанці ждуть підмоги і вказівок від свого уряду У.Н.Р., якому лише одному вони довіряють. Повстанці заявляються, що вони й самі справляться з окупантами большевиками, лиш би їм допомогли зброєю.

Крім офіційно пересланих з Росії на Україну, ще йдуть туди тисячі, а чим далі цілі хмари зголоднілої людської сарани. О скільки сильна ця лава, можна уявити з того, що Україна не вмщує її і вона сунеться на захід, до Польщі. Перші полчища вже недалеко від кордону. Цікаво підкреслити, що большевики мають надію використати це переселення. Вони надіються, що ця голодна, деморалізована маса залле Польщу, що дасть змогу безпосереднього контакту Германії з большевиками. Населення і діти сунуть майже голі, особливо діти. Ми бачили цих людей, не могли уявити, як вони могли голі й босі видержати підчас подорожі ті люті морози, що цього року панували.

Продовольчий налог селяне ніде не видавали добровільно і збір його провадився лише карними відділами. Продовольчий налог заключається: 9 пудів пшениці з десятини, незалежно від того, чи була вся земля засіяна, чи ні, і чим вона була засіяна. Крім того продовольчому податку належить птиця, яйця, молочні продукти, корови, коні, шерсть, огородини, фрукти і т. д. Констатовано, що продовольчий податок вибирався в три рази більший від минулого року.

Під кормигою большевиків через їх суто-окупаційного характеру політики, а також тому, що свідомий українськи елемент увесь пішов на село, національна свідомість дуже піднялася в народній масі. В останні часи кольтонізація Москвинів з голодних губерній, нахабство, з яким являється кацап-кольтоніст на Україну, як побідник, підтримка цієї голодної грабіжницької маси московським елементом на Україні — все, це виробило ненависть до пришельців і розвинуло яскравий національний шовінізм.

Велике обурення й бажання помсти викликає серед українського народу червона армія. Ця армія офіційно поставлена в стан мородьорів. Тому кожна частина організує, як вони кажуть, «реквізичійні відділи», а по просту грабіжницькі шайки, які грабують і на шляхах і по хатах. Це веде до постійної глухої борні селянства з армією. Що дня знаходять сотні забитих червоноармійців. Іде, так мовити, повстання без повстання. Завдяки цій упертій боротьбі відділи червоноармійців не мають змоги цілком задовольнити своїх потреб і зостаються вічно голі і голодні. Цей голод і грабіжництво веде до повної деморалізації війська. Червоноармійці цілком розчарувалися у своїй владі. Нічого з обіцяного не виконано. Вони голосно заявляють: «Для чого ми боролися, що вибороли? Годі страждати. Першому, хто прийде зі зброєю, ми передамося.» Бажання воювати нема жадного. Цікаво підкреслити, що червоноармійці чекають приходу Німців, які визволять їх від большевиків. Щоб як небудь схоронити дисципліну, влада мобілізувала всіх комуністів і відправила їх в армію, але це мало чому допомагає. Єдиним певним військом являються червоні курсанти, але їх дуже мало. Большевики хотіли було відправити розквартированих на Україні червоноармійців в глибині Совдепії і на їх місця наслати нові війська, але це викликало отвертий конфлікт. Прийшлося надсилати карні відділи з курсантів, але перегрупіровка не вдалася. Навіть ті частини, які були вивезені з України, не доїхали до призначених місць і дезертували по дорозі. Підчас наступу Тютюнника червоні галицькі частини мали думку перейти до повстанців. Це думав також зробити весь галицький командний склад. Большевики завчасно довідалися і командний склад галицьких частин був цілком заарештований і вивезений

до Київа. На їх місце поставлено весь склад команди з Москвинів. Галицька командна старшина була поодинокі розкинена в окремі військові частини не-галицькі. Взагалі ті частини галицької армії, які перейшли були колись до большевиків, тепер всіма силами намагаються вибратись з того большевицького пекла.

Всі ці причини спричиняються до дуже нетривкого положення большевиків на Україні.

Іванюк

№ 408

З 1 серпня в Україні буде єдиний харчовий податок; АРА призначила представника для України і відкриє харчові склади в Одесі; Міжнародний ЧХ почне годувати дітей в Україні

«Українські Робітничі Вісти», 3 травня 1922

З РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Єдиний продподаток на Україні.

Після постанови В.У.Ц.В.К. на Україні вводиться з 1 серпня один продподаток на всі продукти сільського господарства.

Представник Ара на Україні.

ХАРКІВ, 10 цвітня (Роста). — Представник Американської Адміністрації Помочі в Одесі Гейнес назначений представником тої організації на цілу Україну. Адміністрація Помочі має намір заснувати в Одесі харчеві склади.

Міжнародний Червоний Хрест спішить на поміч голодуючим на Україні.

Уповноважений Міжнародного Червоного Хреста в Женеві, представник міжнародного комітету допомоги дітям Десон, який приїхав до Харкова, заявив:

«Відомості про голод на Україні вразили Захід своєю несподіваністю. Через се допомога Міжнародного Комітету Червоного Хреста дітям України на деякий час спізнилася. Тепер Міжнародний Комітет Червоного Хреста використає весь свій вплив серед західноєвропейського суспільства і змобілізує сили для того, щоб допомогти голодуючим України. Десон організує кухні покищо для того, щоб прохарчувати двіста дітей. Кухні передбачено зорганізувати на Запорозжю і Миколаївщині.

№ 409

На демонстрації першого травня були написи в оброні голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 3 травня 1922
Уривки.

ПЕРВОМАЙСЬКА ДЕМОНСТРАЦІЯ В ВІННІПЕГУ

Помимо уливного дощу, в демонстраційнім поході взяло участь коло шість тисяч осіб.

Первомайська робітнича демонстрація в Вінніпегу, яка була устроєна в день Першого Мая, в минувший понеділок, в минувший понеділок вечором, відзначалася надзвичайно ентузіастичним характером. [...]

В поході несено червоний прапор і державні прапори, бо так вимагає міський закон. Крім прапорів, несено кільканайцять великих написів в англійській мові, з яких деякі звучали:

[...]

«Привіт Радянським Републикам.»

«Спасайте голодуючих в навіданій голодом Росії.»

[...]

№ 410

Полеміка з «Українським Голосом» на тлі допомоги голодуючим.

«Українські Робітничі Вісти», 3 травня 1922.
Уривок.

НА БІЖУЧІ ТЕМИ

[...]

В тім самім числі «Укр. Голосу» читаємо на першій стороні звичайну чергову плюгаву «новинку» про те, як «вінніпегські большевики урядили гопак для голодних».

Так, урядили. Та ще й який. Найбільша у Вінніпегу сая «Board of Trade Hall» була переповнена. Грала оркестра з «Форт Гери» готелю, з того самого готелю, в яким так ганебно провалили ся бонди Петрушевича. Грала безплатно.

Більша половина присутних зовсім не танцювала, але прийшла, бо знала, для якої ціли устроювано се підприємство. Кождий свідомий робітник прийшов, щоб внести свою лепту на поміч голодуючим.

Та чи тільки такі підприємства устроювано у Вінніпегу для помочи голодуючим? Не «гопак» болить брехунів з «Укр. Голосу». Вони самі дуже добре знають, що їх болить.

Дня 19 лютого устроєно в Вінніпегу в великій салі Ален Театру величавий концерт в користь голодуючих. Властитель дав театр безплатно. Найбільша симфонічна оркестра у Вінніпегу грала безплатно. Найкращі співаки ниступали безплатно.

Пару тижнів пізнійше такий самий концерт устроєно в Пентейджес Театрі і знова: театр, такі артисти-музиканти як Вотергавз, Менінг і інші — також безплатно.

В неділю 30 цвітня знова устроєно величавий концерт в Кепітол Театрі, найбільшій татрі в місті. Компанія дала театр безплатно; оркестра, яка складалась з оркестр кількох великих театрів в місті, в числі 70 осіб, під проводом Менінга з участю Вотергавза, грала безплатно. Грала твори Чайковського, Римського-Корсакова, Мендельсона, Вагнера і інших.

Так роблять люди в імя гуманности.

А тхорі з українських чорносотенних шмат скавулять, що поміч, яка тут збираєть ся, не доходить до голодуючих; вони провокують всяку акцію на поміч голодуючим. Але їх ніхто не чує, з ними ніхто не числить ся, бо вони лише тхорі. Вони се знають і казять ся від злости.

Навіть така капіталістична газета, як вінніпегська «Free Press», помістивши брехню якогось «визначного урядовця» про те, що поміч не доходить до голодуючих, пізнійше все спростувала і тепер симпатично відносить ся до сеї акції Лише українська чорна сотня скавулить. [...]

№ 411

Заходи уряду після виявлення посухи: збільшено засів озимини в північних губерніях, але на півдні частина озимини загине; уряд дасть допомогу на весняний засів; держава допомагає кооперативному господарстві; вивчення сільського господарства в повітах.

«Українські Робітничі Вісти», 3 травня 1922

П. Костенко.

СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА УКРАЇНІ І ЗАХОДИ ДО ЙОГО РОЗВИТКУ

(Розвідка написана спеціально для «Українських Робітничих Вістей»)

II 6

Поданий вище короткий огляд сучасного стану сільського господарства в Україні показує, що ся основна галузь продукції переживає дуже і дуже тяжкі часи. Щоб вивести її з сього важкого стану, треба великої праці, надзвичайних зусиль.

В яким напрямі повинні йти ті зусилля, та праця? Очевидна річ, що дещо повинно робитись негайно, сьогодні, завтра, а дещо повинно бути розраховано на довший ряд літ.

Щодо заходів біжучого характеру, звязаних головним чином зі страшним голодом в південних губерніях України, то треба сказати, що Народний Комісаріят Земельних справ розвинув в минулому 1921 році дуже велику діяльність в напрямку рятування сільського господарства.

Як тільки виясвився район посухи, Комісаріят повів в сім районі роботу по збільшенню озимої площі та по осінній підготовці до ярового посіву. Як відомо, озимина стійкіша супроти посухи, ніж ярові посіви.

25 мая 1921 року було видано декрет про озимий посів і зяблеву оранку, яким встановлено пільги та винагороди для тих господарів, які будуть виконувати вимоги агрономічної науки і господарчого досвіду. Крім того, на Запорожжя було вивезено більше 300 тисяч пудів озимого зерна, а на Миколаївщині для озимого засіву було дано зерно з волосного фонду.

Населенє енергічно бореться з нещастєм. Завдяки сій енергії і підтримці правительства засів озимини в 1921 році пройшов по всій Україні задовольняючо. Коли в 1920 році під озиминою було засіяно 4 9 мільон десятин, то в 1921 році вдалось засіяти під озимину більше 5.5 міль. десятин, хоч успіх засіву був не у всіх губерніях однаковим: а саме в голодуючих губерніях не вдалось засіяти половини того, що думалось, натомість на Київщині, Полтавщині, Кременчужщині, Харківщині, Поділю, Волині та Чернигівщині засіяно більше, ніж то було в 1920 році.

Стан теперішньої озимини в губерніях, захоплених засухою, незадовольняючий. Мабудь, і в сім 1922 році в цих губерніях частина озимини загине.

Так перед хліборобським населенєм і правительством стало важне питання — переведенє весняного засіву піль в 1922 році. Народним Комісаріят Земельних Справ складено плян державної допомоги насінем неврожайним губер-

ніям Українська Економічна Рада ухвалила перекинути на Запороже біля 2 мільйонів пудів посівного зерна; на Катеринославщину більше 300 тисяч пудів, на Донеччину більше 600 тисяч пудів — загалом більше 3 мільйонів пудів зерна дає держава селянству неврожайних губерній. Таким чином має бути засіяно значну частину ярвого клину.⁷

Щодо вибору ярвих рослин, то, зважаючи на те, що засуха може повторитись і в 1922 році, звернено велику увагу на те, аби можливо більше сіяти кукурузи пшінки, — рослини, які, як відомо, можуть легше інших перенести засуху.

Постановою Економічної Ради вирішено заготовити на весну 1922 р на Україні не менше 15 мільйонів пудів кукурузи та закупити за кордоном 2 мільйонів пудів. На організацію засіву кукурузи мобілізовано весь агрономічний апарат земельних органів. Протягом зими 1921 — 1922 року закуплено за кордоном (в Америці, Чехії, Румунії та Польщі) чимало різного зерна.

Поруч з сим держава ставить широко справу допомоги незаможним селянським господарствам. Допомога йде в напрямку кооперування сільського господарства. В осени 1921 року відновлено сільсько-господ. кооперацію. На Народний Комісаріят Земельних Справ покладено завдання найширшої допомоги селянству — а) в справі організації різних товариств по спільному використуванню сільсько-господарчого інвентара, б) в справі організації сіялкових та молотілкових артілів і взагалі машинових товариств, в) в справі передачі сим товариствам на арендних умовах державних прокатних пунктів. Крім того, вживаються заходи до того, щоб здати певну площу землі в аренду селянським гурткам хазяїнів з державного земельного фонду.

Ведеться робота для заснуванню Всеукраїнського Центра сільсько-господарчої кооперації. Можливо, що організоване в кооперативи хліборобське населення виявить таку енергію, що вдасться успішно провести засів ярини в біжучім 1922 році. На сільсько-господарчу кооперацію покладається тут в першу чергу завдання постачити засівний матеріал тій частині селянських господарств, яке може обійтись без допомоги держави і потребує лише організованої самопомочи. Одночасно на кооперацію покладається праця і взагалі по відродженню сільського господарства, розрахована на дальші роки, на чому ми спинимось пізніше.

Тепер перейдемо до заходів, розрахованих на ряд ближчих років. Коротко ті заходи можна було би звести до слідуєчих чотирох точок: для підвищення продукційности сільського господарства на Україні необхідним є: а) науково-статистичне вивчення сільсько-господарчих районів України і вироблене організаційних господарчих плянів для тих районів; б) організація досвідної справи, селекційних стацій і розсадників племінної породистої худоби; в) допомога колективізації дрібної сільсько-господарчої продукції; г) організація агрономічної освіти та науки.

Треба сказати, що і в сім напрямі дещо вже робиться на Україні — і державними органами і суспільством. Так, в кінці 1920 року відбувся в Харкові I Всеукраїнський Агрономічний Зїзд. Роботи сього Зїзду лягли в основу пляна роботи Народного Комітету Земельних Справ.

Починаючи з того часу, Народний Комісаріят Зем. Справ переводить в жите певний плян відбудови сільського господарства. Перш за все було накреслено плян вивчення сільського господарства України по районах, тому що Україна велика і різні райони її потребують неоднакових заходів в напрямі піднесення стану сільського господарства. Крім того, за час війни і революції відбулись в господарчій житю України такі зміни, що без вивчення їх не можна вести доціль-

⁷ Надійшло в голодуючі губернії посівного матеріалу за місяці січень і лютий 1922 р.: в Запорожську губ. — 566 вагонів, Донецьку — 276, Катеринославську — 430 вагонів. Збіже підвозить ся далі.

ної сільсько-господарчої політики і раціонально допомогти пляновому розвитку сільського господарства.

У першу чергу працю такого роду було розроблено на Правобережжю, тому що Лівобережжя було вивчено по районах ще раніш. Таким чином під кінець 1921 року було вивчено по повітах всю Україну, а по волостях Київщину, Харківщину і Катеринославщину. Це вивчене дає можливість повести раціональну землеустроїтельну і іншу сільсько-господарчу роботу.

(Дальше буде.)⁸

№ 412

На поміч голодуючим в Україні вінніпезький комітет уже вислав до Праги \$4,000.00.

«Українські Робітничі Вісти», 3 травня 1922

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

В КАНАДІ ЗІБРАНО ДОТЕПЕР ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ \$4,094 44

На поміч голодуючим вінніпезький Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні вислав вже \$4,094.44.

Дальші жертви на поміч голодуючим України надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу слідуєчі організації і поодинокі товариші.

В Форт Виліям, Онт.	\$600 00
Товариство Женщин-Робітниць «Злука» ім. Рози Люксембург і Відділ У.Р.Д. в Трансконі, Ман.	134 00
Драм. Круж. ім. Просвіти в Гонор, Ман. і Драм. Круж. ім. І. Франка в Нарол, Ман. (чистий дохід з представлення і колекти на представленю)	47 36
А. Формос в Летбридж, Алта. (збірка)	22 35
Тов. Просвіти ім. Ів. Франка в Вінніпег Біч, Ман. (чистий дохід з представлення)	20 95
Д. Смаль в Принс Руперт, Б. К. (збірка)	15 00
Анна Василюва в Вінніпегу	5 00
Послідний раз було покрітовано	\$3,870 11
Разом	\$4,714 77

Дня 26 цвітня с. Р. Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу вислав через Закордонне Бюро Помочі Голодуючим України в Празі на поміч голодуючим на Україні четверту тисячу американських доларів, на канадські гроші, разом з пересилкою — \$1,017.52. Всіх гроший вислав дотепер вінніпезький Комітет на поміч голодуючим на Радянській Україні \$4,094 44

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар

⁸ Продовження статті в № 420, стор. 307.

№ 413

Детальні звіти з різних місцевостей про збірку грошей для голодних в Україні.

«Українські робітничі вісти», 3 травня 1922.
Уривки.

УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИКИ В КАНАДІ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Транскона, Ман.

**Трансконські робітники і робітниці
спішать на поміч голодуючим на Радянській Україні.**

Відділ Укр. Роб. Дому і Женське Робітниче Товариство «Злука» ім. Рози Люксембург ухвалили на своїх адміністративних зборах устроїти підприємство і зарядити вільну колекту в користь голодуючих на Рад. Україні. Всіх грошей вплинуло з сего \$134.00.

Підчас свят т.т. О. Кунька і В. Дутка зібрали \$40.85

Т-ки І. Шандрук і А. Вовчина зібрали \$21.25.

Т-ки К. Черевко і Н. Дутчин зібрали \$9.50.

З забави, яка відбулась в суботу 22-го цвітня вплинуло \$36 40

Українсько-робітничий Музикальний Кружок жертвував \$16 00

Всіх жертв з колекти і забави вплинуло разом **\$134.00.**

Відділ Укр. Роб. Дому і Товариство «Злука» ім. Рози Люксембург складають в імени голодуючих всім жертводавцям щирю подяку.

О Кунька.

Кардіф, Алта.

Як вже товаришам відомо, члени Укр. Роб. Дому в Кардіф оподаткували себе по \$1 00 місячно, на протяг 7 місяців, себто від початку марта до кінця вересня, в користь голодуючих на Радянській Україні. Щоби прискорити поміч голодуючим, тов. А. Юрченко піддав думку на надзвичайних зборах дня 19 цвітня, аби позичити і вислати на поміч голодуючим \$170.00, на що всі члени згодилися. Члени зобов'язалися також сплатити сю позичку місячними вкладками. Рішено отже вислати всі гроші разом. До сеї суми додано ще від Укр. Роб. Дому \$80 00, що робить разом \$250 00. До сих грошей включено \$20 00 членського податку за цвітень і висилаємо разом **\$270.00.**

Тов. А. Юрченко зобов'язався позичити \$250.00 на висше згадану ціль, за що в імени Укр. Роб. Дому в Кардіф складаю згаданому товаришови щирю подяку

Г. Івасюк, секретар

Імена товаришів, що зобов'язалися платити місячний податок до кінця місяця вересня, є слідуєчі:

Н. Никифороук, Г. Валюк, С. Дзирик, А. Чабан, С. Козюк, Г. Пантелюк, Ф. Паранчич, С. Чабан, М. Дячук, М. Оридзук, Г. Івасюк, Д. Ватаманюк, Г. Дзирик, Т. Ватаманюк, В. Тарновський, Н. Оридзук, С. П. Гриців, Й. Сенюк, С. М. Гриців, С. Нумайко, Ф. Карпик, Н. Божак, В. Чурко, Ю. Ватаманюк, Й. Вакалюк, А. Чарчук, Оксана Пантелюк, А. Юрченко, С. Семенюк.

Летбридж, Алта.

Дорогий Товаришу!

В залученю посилаєм поштовий переказ на суму \$22.35, які пожертвовано на поміч голодуючим на Радянській Україні.

Дня 23 цвітня відбуло ся вінчанє тов. А. Козака з т-ко Параскевою Вовківною. На весільній забаві зложили на поміч голодуючим на Радянській Україні сліду-ючі товариші:

Е. Козак \$5.00 І. Портах 2 00

По \$1.00: М. Потоцький, А. Формос, Г. формос, В. Формос, Н. Формос, Д. Формос, Н. Томацький, Т. Твердій, А. Свідерський, Н. Мікітка, В. Розновський, Е. Максим, Й. Brijozde (Італієць).

По 50 ц.: А. Лупіняк, Ф. Дідик, М. Бойчук, Н. Макаренко.

Г. Besida (Італієць) 25 ц. С. Станько 10 ц.

Всім жертводавцям складаємо за їх жертви щирю подяку, а молодій парі же-лаємо щасливого і веселого житя.

Ошава, Онт.

Ми, члени відділу Укр. Роб. Дому, на своїм товариській мітінгу заснували комітет, котрого обовязком буде збирати фонди на поміч голодуючим на Радянській Україні.

Масовий мітінг відбувся 14 цвітня с. р., на котрім предсідатель покликав до словаа тов Корчака з Торонто. Тов. бесідник говорив про голод на Радянській Україні і завізвав зібраних до несеня помочі голодуючим, щоби вратувати їх від голодової смерти. Жертви зложили слідуочі товариші:

Н. Попадин \$5.00; Н. Гарасимчук \$5.00; І. Гут \$3.00; Тов Гром \$2.50.

По \$2.00: Тов. Корчак з Торонто, І. Крас, А. Фроляк, Гарій Міхнов, П Карпенко.

По \$1.50: К. Бартушук, Козуб, Без.

М. Пирожак \$1.45.

По \$ 1.00: Т. Цибуляк, Петро Коханий, М. Мілачинський, В. Хомняк, В. Балюк, С. Яцинюк, К. Коханий, Н. Василюк, А. Грицай, М Гніт, І Польний, К. Смикалюк.

Ю. Русняк 50 ц.

Дня 17 цвітня відбула ся забава, на якій тов Польнии завізвав присутних до несеня помочі голодуючим на Радянській Україні. Зібрані зложили \$2.70. Разом зібрано і вислано до Комітету в Торонто \$46.00.

Ю. Русняк, касієр

К Коханий, секретар

Гонор, Ман.

Щоб не остати по заді фармерів і робітників з інших місцевостей, заходом Драматичних Кружків ім. Просвіти в Гонор і ім. І. Франка в Нарол було відігране представленє «За правду і волю народа», з котрого чистий дохід пішов на поміч голодуючим на Радянській Україні.

Фінансовий звіт з представлення представляєть ся так:

З продажу тикетів	\$56.00
З буфету	4.62
Колектa на представленю	<u>10.24</u>
Разом	\$70.86
Загального розходу було	<u>23.50</u>
Чистого доходу остає	\$47.36

Сю суму (\$47.36) висилаємо на руки К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу на поміч голодуючим на Радянській Україні.

На сім місци складаємо щиру подяку тов. Процишиному з Вінніпегу за те, що вияснив присутнім теперішнє положенє на Радянській Україні, як також складаємо щиру подяку всім аматорам, що брали участь в представленю, та всім жертводавцям, [...]

Doughty, B. C.

До Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні

Товариші! В сім листі посилаємо Вам почтовий переказ на \$15 00, як поміч для голодуючих товаришів на Радянській Україні. Сю суму зложили слідуючі товариші:

С. Сисак \$5.00; Гр. Смаль, Evelyn, B.C., 5.00; Д. Смаль 5 00, Разом \$15 00
З товариським привітом,

Д. Смаль
Prince Rupert, B.C.

Біліс, Алта.

Фармері в Біліс на поміч голодуючим на Радянській Україні.

Дня 18 цвітня с. р. в Біліс зістало відігране представленє. З тої нагоди зайшов до нас тов. Василь Скорейко і пояснив зібраним на представленю положенє на Радянській Україні та представив, як наші товариші там голодують. Присутні з одушевленєм вислухали бесідника і зложили \$10.50 на поміч голодуючим на Радянській Україні. [...]

П. С. Типлишнюк, секретар

Заява Т. Гуцалюка.

Тов. Н. Гуцалюк, організатор У.Р.Д. на Сході, просить Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні заявити, що в 31 ч. «У.Р.В.» [19 квітня] невірно було подано про фонд, зібраний на мітінгу т. Гуцалюка в Судбури, Онт. Іменно там було сказано, що зібрано на мітінгу \$29.00 на поміч голодуючим на Радянській Україні, а тимчасом сі гроші було зібрано на сплату довгу У.Р.Д., однак У.Р.Д. має передати зібрані гроші на фонд голодуючих на Радянській Україні, так як Загальні Річні Збори Стів. У.Р.Д. рішили передати находячий ся в розпорядженю Екзекутивного Комітету Стів. У.Р.Д. фонд на закупнє друкарських машин до Київa — на поміч голодуючим на Радянській Україні | !

№ 414

Концерт в Вагревелі на користь голодуючих в Україні

«Українські Робітничі Вісти», 3 травня 1922
Уривки.

НОВОЗАСНОВАНЕ ТОВАРИСТВО

Дня 9 цвітня засновано у Вагревелі робітничє товариство, котре приняло статут Товаришеня Укр. Роб. Дім і стає відділом Товаришеня.

На разі вписалось до товариства 21 членів. [...]

На зборах 23 цвітня товариство ухвалило устроїти концерт в користь голодуючих на Радянській Україні, котрий відбудеть ся 25 мая с. р. в Народнім Домі в Вегревіл. Петро Митрюк, сек

№ 415

Збірка в Онтаріо комітетом помочі совітській Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 3 травня 1922

ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ

Форт Францес, Онт

Заходом місцевого комітету помочі голодуючим в Сов. Росії у Форт Францес відбувся дня 9 цвітня концерт-мітінг, на котрім бесідники промовляли в трьох мовах — українській, російській і фінляндській. Бесідники в своїх промовах розповіли присутним про тяжке положенє в Радянських Републіках, на що присутні відкликнулись щирими жертвами. Підчас колекти присутні зложили \$86.70, а з буфету прийшло \$4.15, що разом робить \$90.85. Гроші вислано на другий день т.є 10 цвітня до комітету в Вінніпегу. Всім жертводавцям щира подяка
Комітет Помочі Голодуючим у Форт Францес

№ 416

Російський жіночий комітет дякує за допомогу для Поволжя.

«Українські Робітничі Вісти», 3 травня 1922

ПОДЯКА

Кемсак, Саск.

Російський жіночий комітет помочі голодуючим Приволжя складає сердечну подяку всім тим особам цієї околиці, які жертвували на поміч голодуючим в Приволжю грішми, медициною і одежею.

За комітет: Оля Матвієнко, Ліна Матвієнко, Таня Матвієнко і Ліза Дудченко

№ 417

Звіти канадських організацій допомоги голодуючим

«Українські Робітничі Всти», 3 травня 1922.
Уривки.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ

І. К-ков, Беніто, Ман. — [...] Ми маємо звіти лише Канадійського Комітету Помочі Голодуючим в Совітській Росії і Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні.

№ 418

Поділля посилає допомогу голодуючим в Росію і на Запоріжжя; збіжжя для голодуючих з Румунії; непевний майбутній врожай в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 6 травня 1922

З РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Засівна справа на Поділю.

Голова Подільського Губвиконкому Порайко, який обїхав різні місця Поділля, в розмові зі співробітником Ратау повідомив: «Комнезами відограла величезну роль в справі зміцнення радянського апарату на місцях. Делегати комнезамів, які повернулись з останнього зїзду, скликають скрізь сходи і енергїчно переводять в жите постанови зїзду про засівну кампанію та допомогу голодним. Наслідки доброї праці можна ствердити красномовними цифрами: насїньовий наряд на март місяць в розмірі півтора мільйона пудів виконано до 20 марта цілком; дякуючи стараням залїзничників Жмеринського вузла, які полагодили на протязі місяця 800 вагонів, наряд удалося вивезти цілком. Навантажене хлїба в губернії значно збільшилось. 20 марта із Проскурова відіслано до Царицинської губернії 23 вагони, 25 марта — 28 вагонів, в Олександровську губернію відіслано 24 вагони, 29 марта — маємо відправити із Нової Ушиці до Запорожа 25 вагонів. На місця готують ся чергові маршрути.

Пожива з Румунії для голодуючих.

ХАРКІВ, 6 цвітня. — При перевозі закупленого в Румунії збіжа зайшла оскільки полекша, що Польща дозволила перевезти через стацію Ждолбуново 50,000 тон збіжа. В Румунії закуплено півтора мільйона пудів кукурузи. До Одеси прибуло вже два пароплави з тим збіжем.

Всі сили на засівну кампанію.

За підписом секретара Ц.К.К.П.(б)У. т. Мануїльського всім Губкомам і Повіткамам надіслано циркулярний лист, у якому зазначаєть ся надзвичайно непевне становище майбутнього врожаю. У листі пропонуєть ся розвинути інтезивно працю з засівом на селі, пояснюючи потребу засїяти безумовно увесь клин ярини довоєнного часу. Рядом з заснованєм волосного насїньового фонду і инше пропонуєть ся оптувати за засів пізних культур ярини — кукурузу тощо. Далі пропонуєть ся зміцнити колективні господарства, зміцнити земельні органи твердим комунїстами, взагалі зробити засівну кампанію працею виключної політичної ваги для партії.

№ 419

З 18,000,000 пудів збіжжя, яке прибуло до Одеси з-за кордону, одна третина піде голодуючим губерніям України, а дві третини над Волгу; посіви кукурузи; південна Україна потребує посівного зерна.

«Українські Робітничі Вісти», 6 травня 1922.
Уривки.

ЗАСІВНА КАМПАНІЯ НА УКРАЇНІ

По цілій Україні ведеть ся тепер горячкова засівна кампанія [.]

Насіне, судячи після радянських газет, прибуває тепер з заграниці стало найбільше насіння прибуває через чорноморські порти з Америки, Румунії і Болгарії. До 5-го марта прибуло з Америки до чорноморських портів пять кораблів, які привезли 2,265,000 пудів кукурудзи. Полуднево-західні залізниці перевезли протягом лютого 1,297 вагонів насіння. На тій самій залізниці протягом трох днів — 2, 3 і 4 березня — наладовано 413 вагонів насіння, а на полудневій залізниці 131 вагонів. Через перевозуване насіння на полуднево-західній залізниці значно скорочено пасажировий рух.

Харківські «Вісти» з 15 марта доносять про привіз з Америки збіжа і про перевозку його до голодуючих губерній слідує:

«Точно вияснено, що в Одеський порт прибуло 18 мільонів пудів збіжа, з котрих одна третина піде в голодуючі губернії України, а решта — Надволжу. Операції по погрузці й відправці американського збіжа закінчатся в 2 1/2 місяці. Щоб уникнути затримань потягів з хлібом, влаштовується зернова база

Для перехованя американського хліба відведені відремонтовані паркгаузи північного товариства на 500,000 пудів.

Потяги з хлібом на лінії Одеса — Вапнярка за добу пробігають 240 верств, що майже досягає норми довоєнного часу. Миколаївський порт також готується до прийому закордонного хліба.» [...]

Найбільше трудности представляє для радянської влади постачанє насінєм і переведенє засівної кампанії в голодуючих губерніях. Після статистичних даних, в голодуючих місцевостях дуже мало було засіяно озимини, а та, що була засіяна, вийшла на весну в сумнім стані. Такими губерніями є Миколаївська, Запорожська і деякі повіти інших губерній. На Одещині, де земля найбільше придатна для кукурузи, показало ся, що американська кукуруза не є придатна до умов тої губернії, тому наскоро заміняєть ся її румунською

З відомостей, які ми містимо на іншій місци нашої газети, видно, що Волинська губернія найліпше стоїть з засівною кампанією. За нею йде Подільська губернія. Ті губернії не зазнали посухи, вони найбільше засіяли озимини і у них не відчуваєть ся такий великий брак насіння. Але за те цілковито треба доставити насіння Запорожській, Донецькій, Миколаївській і Катеринославській губерніям. Крім тих губерній, треба доставити насіне многим повітам інших губерній

Щоби виконати се велике завданє, радянська влада підняла один могутний клич: «Все для засівної кампанії!» [...] Радянська влада є тепер досить сильна і централізована, вона володіє сильним апаратом для того, щоби осягнути великі побіди на теперішнім засівнім і голодовім фронті. Волинець

№ 420

Відновлення української економіки 1921 р.; зміни в колективізації сільського господарства

«Українські Робітничі Вісти», 6 травня 1922

П. Костенко.

СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА УКРАЇНІ І ЗАХОДИ ДО ЙОГО РОЗВИТКУ

(Розвідка написана спеціально для «Українських Робітничих Вістей»)

(Продовженє.)⁹

На підставі порайонного вивчення сільського господарства на Україні вироблено і почато переводити в жите плян організації селянського рільництва. Між иншим, намічено на 1922 рік плян засіву олійних рослин біля і мільона десятин, а також засіву у великій кількості кукурузи весною сього-ж 1922 року.

В минулому-ж 1921 році розпочато велику працю по розвитку сітки розсадників племінної худоби. Племінне господарство зазнало дуже великої шкоди за час революції. В 1921 році у розпорядженю радянських земельних органів було: а) 21 розсадних племінних коний (1300 голів); б) 16 розсадників великої рогатої худоби (1282 голів), в) 4 розсадники свиний (265 голів) та г) 14 розсадників овець (10,432) голів). Очевидно, що сих розсадників зовсім не вистарчає для України, особливо коли взяти сучасний занепад її скотарського господарства. Отже, впереді непочата велика робота.

Одночасно ведеться робота в організації досвідної справи. Відновляється і поширюєть ся діяльність старих досвідних станцій: проводить ся організація продукції добірного насіння по селянських та радянських господарствах; введено державну контролю над насінєм. Ведеться робота в організації плодкових шкілок: організовано до 1922 року 45 плодкових шкілок на площі в 494 десятин — на Київщині, Поділю, Волині, Одещині, Харківщині, Запорожу та Миколаївщині. Сі шкілки дають до 1 міл. коріня. До цього треба додати організацію збору насіння плодкових дерев, що ведеться черес кооперацію, а також заходи до організації збору та розведеня лікарських трав.

З огляду на те, що за час революції досвідні установи взагалі дуже поруйновано, звернено пильну увагу на їх відбудованє, в першу чергу в засушливій, південно-степовій смузі.

Так стоїть справа зі заходами, зазначеними нами висше під точками а) і б) Тепер перейдемо до важної справи — колективізації сільсько-господарчої продукції. В Україні існувало 1919 року в області сільсько-господарчої продукції три продукційні форми: а) індивідуальне, приватновласницьке дрібне селянське господарство, б) велике радянське господарство і в) гуртове, колективно-комунальне чи артільне господарство; тепер, а власне з 1921 року, приєднуєть ся четверта форма г) кооперативні сільські господарства.

Основною формою сільсько-господарчої продукції являється дрібне приватновласницьке селянське господарство. Ми вже говорили, що на Україні нараховуєть ся більше 4 мільонів селянських господарств (дворів). В руках селян перебуває майже вся земля. До революції 16.5 мільонів селянства восьми губерній України (Полтавська, Чернигівська, Подільська, Харківська, Київська, Волинська, Катеринославська, Херсонська) володіло половиною всеї землі на Україні (50.5 відсотк — 20,243,000 десятин землі); в руках поміщиків (дворян) було 34.5 відсотк. — 13,865,000; в руках купців і монастирів — 15 відсотк. — 3,956,000 десятин. Середній селянській наділ на одну душу в 1900 році був такий: На Харківщині — 1.9 десят.; на Полтавщині — 1.5; на Чернигівщині — 2.0; на Київщині — 1.2; на Волині — 1.7; на Поділю — 1.2; на Херсонщині — 2.2; на Катеринославщині — 2.3.

Тепер до тих 20,243,000 десятин землі, які мало селянство до революції долучились майже всі 13,865,000 дворянської та 3,956,000 десятин купецької і монастирської, тобто в руках селянства на сучасній, обкраяній рижьким договором території України є, мабуть, біля 35 мільонів десятин зі 42 мільонів десятин загального простору України.

Вже по сих приближних цифрах можна судити про виключне значінє приватно-індивідуального господарства.

⁹ Продовження № 398, стор. 284, і № 411, стор. 299.

Радянські господарства не справдили покладеній на них надій. Справа велась у них весь час не по господарськи і вони явились хорими господарствами.

На 1 листопада 1921 року всіх радянських господарств налічувалось на Україні 683 зі загальною площею в 279,399 десятин. По губерніях вони поділені так: Волинь — 56 господарств, Донеччина — 72, Катеринославщина — 21, Запороже — 24, Київщина — 103, Кременчужчина — 26, Миколаївщина — 53, Одещина — 60, Поділе — 107, Полтавщина — 45, Харківщина — 66, Чернігівщина — 40. Середня площа землі під одним господарством — 409 десятин.

Постійних робітників в радянських господарствах взагалі мало, се здебільшого старі робітники економій. Основний же склад робітників набирився з військових дезертирів. Загальна кількість робітників в радянських господарствах виносила в 1921 р. — 10,077 душ, службовців — 2,500.

Основні нужди радянських господарств є такі: 1) брак живого і мертвого інвентара, 2) брак робочих сил, який відчувається особливо остро після того, як військове відомство забрало назад надісланих ним раніш в господарства дезертирів і 3) брак господарчої постановки справи.

З кінця 1921 року відношене радянської влади до радянських господарств підлягло великій зміні. Коли до того часу радянські господарства культивувались і користувались великою державною опікою; субсидіями то що, то з кінця 1921 року Комісаріят Земельних Справ став на ту точку погляду, що радянські господарства повинні поставити справу так, аби вони могли існувати на власні господарчі кошти, не вимагаючи від держави субсидій, і дійсно були організованими, зразковими культурними господарствами.

27 серпня 1921 року видано радянською владою розпоряджене про те, що за радянськими господарствами визнається право вільного господарчого обороту і повного розпорядження виборами своєї продукції. Після сеї постанови саме існуванне радян. господарств ставить ся в залежність від їхньої житєздатности та здібности до господарчого розрахунку. Держава і далі допомагає їм кредитом і іншими способами, але при умові їх господарчої житєздатности. Слабосильні радянські господарства вже передають ся нині сільським громадам та кооперації на договірних умовах.

Гуртові сільські господарства чи сільсько-господарчі колективи — комуні та артїлі поширені по Україні більше, ніж радянські господарства.

Брак живого і мертвого інвентара, бажане обовязково обробити та засїяти всю землю, підвишити її врожайність, перебороти занепад та руїну — примусило багатьох сільських господарств взятись до спільного хазайнованя коло землі.

По деяких місцях селяни і бувші наймити в поміщицьких маєтках заснували в бувших поміщицьких економіях комуні, в деяких місцевостях селяни на прирізаних після революції землях зорганізували артїлі. Є артїлі, члени яких належно їм по нормі землю злучили в одну ділянку і ведуть спільне господарство.

(Дальше буде.)¹⁰

№ 421

Перехід на Нову економічну політику, посуха, неврожай і голод; страхіття голоду; Мануїльський хвалить Нансена за допомогу Росії і домагається всього церковного майна на допомогу голодуючим

«Українські Робітничі Вісти», 6 травня 1922.
Уривки.

ПРОМОВА МАНУЇЛЬСЬКОГО НА ЗІЗДІ КОМІТЕТІВ НЕЗАМОЖНИХ СЕЛЯН

(Продовженє)

Радянська влада і комунізм.

[...] Нам необхідно тепер мати передишку на 5-6 років. [...]

Візьміть хоча-б закон 2 марта. Виданє цього закону вимагали незаможники. Ми бачили, що сю землю слід закріпити за ними. Не було ні одного зізду, який був би проти сього закону, що розпочинав нову економічну політику, бо закріпленє землі на 9 років мало своїм наслідком заміну продрозверстки продподатком, а далі прийшла й вільна торговля. З сього моменту починаєть ся нерівність між одним селянином і другим. Товариші, ми визнали за селянином право власности. І от ми бачимо в місті трести, ми дали дозвіл відкривати паштетні. Товариші, що приїздять з голодних місцевостей та бачуть сучасні спекулянтські кафе, певно, обурюються і говорять, що тут люди жеруть, а там вмирають з голоду. Але, товариші, слід бути послідовними. Для сього радянська влада повинна була перейти на нову економічну політику. [...]

Засівна кампанія.

Ми надіялися сего року мати 860 мільонів пудів хліба, через що й гадали взяти продподатку 100 мільонів пудів. Зібрали ми всього на всього податку тільки 68 мільонів пудів, бо врожай замість 850 мільонів дав приблизно 550—600 мільонів пудів, інакше кажучи, у нас харчевих ресурсів вибуло 350 мільонів пудів. Сього нам було треба, щоб прогодувати село й місто. У нас найродющі губернії, як Запороже, де є Мелітопільський повіт, що до нього завжди звертала ся радянська влада в найтяжші часи, цілий той повіт випалено, там — голод.

Ми мали в п'яти губерніях (Донеччина, Запороже, Катеринославщина) зібрати близько 350-400 мільонів пудів хліба, а зібрали тільки 32 мільони. [*sic*: має бути 82 — Р.С.] Для того, щоб прогодувати населенє по голодній нормі, рахуючи по пуду зерна в місяць на людину та на худобину, треба 98 мільонів пудів.

Ми маємо тільки 82 мільони. Значить не вистарчає 16 мільонів. Се значить, що в п'яти губерніях і насамперед на Запорожі й на Донеччині, сі 16 мільонів буде покрито коштом загибелі населеня і худоби, руїни селянського господарства.

Се правдива картина, що малює ся нам тепер. Ознаки сієї руїни вже маємо; сніжні замети ще більше ускладняють становище і не дозволяють нам перевезти скільки треба насіння. Не можна підвезти й харчів для голодних. Одному тільки Запорожу ми повинні давати 90 тис. пудів хліба, щоб прогодувати голодні місця, а перевезли ми туди дуже небогато.

Причина — руїна нашого транспорту. Від сього залежить і заведенє нової тарифи, бо інакше транспорт не виконає свого завдання.

Радянська влада гадає виконати 60-70% завдання. Але ви знаєте розміри лиха. Я наведу вам числа: Запороже торік, коли вранг[е]лівська кіннота топтала ниви, засіяло озиминою 568 тисяч десятин, а сього року тільки 124 тисячі.

В самім тільки Мелітопольським повіті, де озимини сіється 320 тисяч десятин, сього року засіяно тільки 27 тисяч. [...]

Боротьба з голодом.

Щодо становища голодних губерній, т. Мануїльський малює сумну картину, що спостерігається в голодних місцевостях, де дійшло до того, що матері їдять своїх дітей.

Треба негайно допомогти. Мануїльський повідомляє про допомогу, що її подали закордонні держави, докладно спиняється на ролі Нансена, щирого демократа, що зрозумів страшне становище, в якому Росія опинилася з причини голоду та приїхавши сюди, віддає себе справі організації допомоги. Робітники та селяни Радянської Росії ніколи йому не забудуть.

Допомога населеню.

Говорячи про допомогу населеню, т. Мануїльський з обуренєм зазначає, що духовенство в такий тяжкий момент не приходять на допомогу голодним. Ті, що послали з хрестом в руках людей на імперіялістичну бойню, тепер мовчать. Треба жертвувати на користь голодних все церковне майно, як се зробив колись Мінін для порятунку народу. [...]

№ 422

Для голодуючих у Росії було зібрано протягом двох місяців \$15,202.78.

«Українські Робітничі Вісти», 6 травня 1922

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ

КАНАДІЙСЬКОГО КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВІТСЬКІЙ РОСІЇ

За час від 31 січня до 31 марта 1922.

ПРИХОДИ:

Мійські жертви (одиниць і організацій)	\$1,180.04
Жертви надіслані поштою	2,075.97
Підкомітети (загальні збірки)	6,239.66
Масові мітінги	315.50
Збірки на ресітові книжочки	175.75
Членські картки і посвідки Р.Ч.Х.	898.05
Відділ колекторів	585.14
Жіночі відділи	123.95
Чистий прихід з забави, устроєної 26 грудня	120.00
Збірка на український фонд	13.00
Прихід з концерту в Pentages	595.50
Зворот від Central Congregational Church	50.00
Разом приходів	\$12,371.56
Банковий білянс з днем 31 січня	<u>2,831.22</u>
Разом	\$15,202.78

РОЗХОДИ:

Загальні видатки	\$91.00
Стемплі [поштові марки]	50.00
Друки	534.20
Видатки офісу	307.50
Оголошення	264.20
Офісові прибори	65.17
Винайм вейргавзу [склад], видатки на паковане і доставку пакунків і т. д.	246.23
Фрейт [вантаж]	1,713.90

Телеграми	4.64
Лектор	130.99
Видатки для делегата до Оттави	100.00
Річи до офісу	<u>13.00</u>
	\$3,520.92
Позичка женським відділам	50.00
Гроші з незвернених тикетів на концерт Розінга	<u>64.77</u>
	\$3,635.69
Передано Рос. Червоному Хрестови	<u>5,384.74</u>
Разом	\$9,020.43
Банковий білянс з днем 31 марта	5,601.22
Готівка на руках з днем 31 марта	<u>581.13</u>
Всього разом	\$15,202.78

Ми, низше підписані контрольори висше згаданого Комітету, бажаємо отсим посвідчити, що ми сконтролювали фінансові книжки Канадійського Комітету Помочі Голодуючим в Совітській Росії і знайшли, що повисший звіт є коректним звітом фінансів Комітету.

Контрольна комісія:

Дж. Вагнер, О. Хоміцький, А.А. Гіпс.

№ 423

Великодна збірка на голодуючих у Росії принесла \$1,668.76; більшість збирачів — українці.

«Українські Робітничі Вісти», 6 травня 1922.

ВЕЛИКОДНА КОЛЕКТА ВИНЕСЛА \$1,668.76

Канад. Комітет Помочі Голодуючим в Сов. Росії бажає отсим сповістити, що в колекті на поміч голодуючим в Сов. Росії, яка відбула ся в неділю 16 цвітня, взяло участь більше як 350 товаришів і товаришок. Всіх грошей зібрано \$1,668.76. Комітет дякує всім тим, що взяли участь в колекті, як також і тим, що так щедро жертвували на цю ціль.

(Переважаюча більшість згаданих колекторів були українські товариші і товаришки — Ред. «У.Р.В.»)

№ 424

Листи двох галичан з Росії: 1) з Сибіру: Україна і Росія то все одно, а в Барнаулі рай; 2) з-над Волги: страшний голод спричинений посухою, громадянською війною і блокадою; автор просить допомоги через АРА.

«Українські Робітничі Вісти», 6 травня 1922.
Уривки.

ЛИСТИ З СОВІТСЬКОЇ РОСІЇ

Понизше ми містимо надіслані до нашої редакції два листи: один з Сибіру, а другий з Приволжа. Обидва вони писані Галичанами, попавшими до Росії в по-

лон підчас минувшої світової війни. Вороги Радянських Республік, а головню українська чорносотенна преса пише, що зруйноване сільського господарства і голод в Радянських Республіках спричинили большевики. Сибір, яка достаточню потерпіла від колчаківських, семенівських і інших контрреволюційних банд, навіть більше потерпіла, чим само Приволжа, але яка не зазнала посухи, тепер відживає. Про се найкраще говорить лист Іваніхи з Сибіру [...]

Другий лист, Романчукевича, з осередку голодової місцевости з Приволжа, з Самарської губернії, малює тяжку картину голоду. Але хто є виною того голоду? Романчукевич ясно і виразно зазначає, що причиною голоду є горожанська війна, бльокада Росії капіталістичними державами і неврожай через два роки.
[]

Лист з Сибіру.

Товариш Т. Іваніха з Едмонтону прислав нам до поміщення лист, який він отримав від свого брата Григорія Іваніхи з Сибіру. Лист звучить:

Барнауль, 14 лютого 1922.

Дорогий брате, Тимку!

Лист від тебе отримав, за котрий щиро дякую. Ти питаєш, як мені живеть ся. Далеко ліпше, як би мав бути під сю пору під буржуазною владою Польщі. [...]

Дорогий брате! Я думаю, що і ти в світі дечого ліпшого навчив ся під сю пору. Питаєш мене, чому я не їду на Радянську Україну. Чи се не все одно працювати тут чи там? Свідомому робітникови нема різниці, бо він знає, на кого працює. [...]

Я, брате, тепер роблю в пивоварні, де пиво варять. Робота легка, тільки 8 годин на день, а на місяць заробляю чотири мільони.

[...]

Ти пишеш, що хочеш сюда їхати. Почекай, я тобі напишу за другим листом, що маєш зробити, бо тут, як то кажуть, рай, тут варта пожити. Я одежі маю достатком і їсти так само, бо маю 80 ведер бараболі, 10 кильо тютюну, капусту, бураки, огірки, цибулю, моркву, гарбузи, дві свині, вісім курій, пса і ката. [...]

Григорій Іваніха.

[Лист з Приволжа]

Лист до т. Д. Романчукевича, в Торонто, від його стрія з осередку голодуючого Приволжа, Самарської губернії. Лист звучить:

Бугуруслан, 7 марта 1922.

Дорогий Дмитре!

Лист від тебе я одержав, [...] Тут страшний голод, люди мруть з голоду, як мухи. Йдеш вулицею і видиш, що на дорозі валяється мертвий, в другім місци також лежить чоловік і умирає з голоду. Страшні сцени — не доописаня. Було кілька випадків людодіства. В послідний час позволено свобідну торговлю, але ціни такі на ринку, що тільки в байці можна було чути. [...]

Тут є американська місія помочі голодуючим (АРА). Вона помагає, відкриває безплатні обіди, але то все капля в морі.

[...]

Дмитре! До тебе тепер моя велика просьба: будь так добрий і внеси в американську касу 10 долярів [...] щоби мені тут видали поживу. Американська місія за 10 долярів, вложених в Америці, видає тут 50 фунтів муки, 10 кильо цукру, 10 кильо мяса, коко і інші засоби, Тоді я зміг би якось добратись до дому. Думаю, що ні ти, ні сестра Магда не схочете моєї тут погібелі, і поможете. [...]

Тепер тобі, може, буде ясно, яке жите-буте тут, в сім голоднім і холоднім Приволжу. Пишу тобі щирю правду, стараючись нічого не зменшувати ні при-

більшувати. Причина тому всему неврожай, який панує тут вже два роки, а також горожанська війна і бльокада чужих держав. [...]

Поздоровляю всіх щиро

Ваш Олекса.

№ 425

Повідомлення про концерт і забаву на користь голодуючим над Волгою.

«Українські Робітничі Вісти», 6 травня 1922.

КОНЦЕРТ І ЗАБАВА

ЧИТАЙТЕ І НЕ ЗАБУВАЙТЕ!

Вінніпегський жіночий комітет помочі голодуючим Приволжа устроює в неділю 7 мая о годині 7.30 вечером в Укр. Роб. Домі в Іст Килдонан

КОНЦЕРТ І ЗАБАВУ

Просить ся всіх робітників і робітниць о численну участь. Чистий дохід призначений на поміч голодуючим Приволжа.

Комітет.

№ 426

Звернення проф. М. Грушевського до українців Північної Америки за допомогою для голодуючих в Україні; Грушевський вислав через АРА харчів на \$200.00 за гроші, одержані з Америки.

«Канадійський Ранок», 9 травня 1922

ПИСЬМО ПРОФЕСОРА М. ГРУШЕВСЬКОГО

Wien XIII/5, Huttelbergstr. 11.
10. цвітня, 1922.

ДО ШАНОВНИХ ЗЕМЛЯКІВ АМЕРИКИ.

Дорогі Земляки! Хоч великі розміри, тяжкі й страшні форми голоду на Україні вже кілька місяців тому сконстантовані урядовими органами Української Радянської Республіки й оповіщені в пресі, проте поміч навіщеній голодом люду, судячи з відомостей, які маємо з місяця марта, розвивається дуже поволі.

Комісаріят об'єднаного комітету інтернаціональних Червоних Хрестів д-ра Нансена хоч іще в грудні включив Україну в плян своєї акції, тільки що йно приступає до організації **годування** голодної людности. Досі не маємо точних відомостей, чи якісь продовольчі засоби на сю ціль уже прибули на місце. Запомогава-ж адміністрація американська (Гувера) обмежується — або обмежувалася в мент, коли ці вісти виходили з України — тільки пересилкою продовольчих пакетів, оплачених в її бюрах для доручення.

Тимчасом страхи голоду не можна навіть описати. Десятиміліонова територія захоплена ним. Величезна маса людности розбіглася в світ за очі, інші вмирають на місцях. Очевидці переказують страшні вражіння від цих півмертвих сіл, де не видно живої душі, не чути ніякого живого гуку, ні людського голосу, ні рику худоби, і тихо вмирають полишені їх долі мешканці. Рахують, що кілька сот тисяч, може мільон, **мільон** людности згине голодною смертю! 'Прошу собі уявити весь жахливий зміст сих слів! Приславні фотографії померших мають страшний образ голодної агонії. Люде висихають до тої міри, що з тіла нічого не лишається, буквально самі кости та шкіра...

Я звертався з представленнями справи до інтернаціональних Червоних Хрестів. Як знаєте з газет, від марта місяця є вже їх представник в Харкові і, знаючи, що в урядових органах харківських мають уже досить ясне поняття про розміри нещастя, можна думати, що сей представник відповідно поінформує свою організацію і заохотить до інтензивнішої помочі. Вашу-ж увагу ще більше, ніж в попереднім листі, звертаю на необхідність подвинути до більш активної помочі українській людности організацію Гуверову.

Думаю, що Ваші організації дорогою мітінгів, депутацій, меморіялів повинні допоминатись, щоб те, що робилося American Relief Administration для навіщених голодом областей Росії, було без якого небудь зменшення зроблено тепер для голодних частей України. Коли протягом пів року продовольчі запаси України використовувались для помочі голодній людности Росії, тепер, як виявилось, що ці запаси потрібні були для помочі голодним частям України, елементарна справедливість і гуманність наказують, щоб принайменше тепер всі сили і засоби кинено також і на навіщені голодом части України, аби уратовано було що ще можна уратувати.

Перед тамошньою людністю довгий передновок, а і по ній вона буде потребувати помочі, бо в нинішнім, веснянім сезоні не зможе обсіятись через повну недостачу худоби і повне фізичне виснаження тих, що переживуть голодівку. В сій хвилі треба думати про прогодовання, потім стане питання господарчого порятуння, з огляду на загальне виснаження України. По тім як протягом кількох літ вона, і власне отсі, тепер навіщені голодом, найбільш урожайні країни її волею і навіть неволею віддавали свої продовольчі запаси слабше загосподаренім краям бувшої Росії, достойно і праведно, щоб міжнародня поміч пролилась на них.

Попри це Український Червоний Хрест нагадує про тяжке становище української інтелігенції: учених, письменників, артистів, про котре я згадував у попереднім листі. Урядовий «Всеукраїнський Комитет Содействия Ученим», що працює в Харкові під проводом Ман[у]їльського, очевидно, не може нічого серіозного зробити без помочі зовні. Досі — скільки знаю — тільки чеський уряд, опікуючись російськими ученими, вислав також і на Україну невелику партію письменних приладів (щось шістьдесять тисяч аркушів паперу, олівців, пер, зошитів і т. и.). Дуже це гарно, тільки треба того всего далеко більше, треба одежі й обуви, щоб сі учені, старі, заслужені люде не були змушені бігати на засідання і лекції босо сеї зими, як бігали торік. Треба і хліба насущного. Я з останків грошей, присланих на мої руки деякими українськими організаціями Америки торік, за останній час вислав близько 200 долярів десятидоляркових і дводоляркових

пакетів на адреси учених, письменників, артистів. Мої засоби вичерпуються, прошу Вас робити те саме, найкраще безпосередно — посилаючи через American Relief Administration поміч українським університетам, академії мистецтва, академії наук, Українському Науковому Товариству.

Від цього Товариства, що від свого засновання, ще за першої російської революції, найбільше гуртувало і гуртує українських наукових сил і розвивало велику організаційну роботу, я саме одержав листа, що, посвідчуючи його невичерпану духову енергію, zarazом вказує пильну потребу підтримки.

В 1919 р., — пише один з діяльних, довголітніх його співробітників, — товариство розвинуло велику діяльність. Множились секції та комісії, велася видавнича робота, але брак коштів скоро підтяв її. Члени Товариства мусіли працювати більше для Академії Наук, яка хоч трохи могла платити за наукову працю. В червні, 1921 року, через повний брак коштів, Науковому Товариству прийшлося приєднатися до Академії Наук. Та й під її протекторатом секції та комісії Наукового Т-ва не довго могли провадити свою роботу. Через зменшення статусу Академії, переведені вже двічі, установи Наукового Товариства здебільшого лишались поза кошторисом Академії. Тепер пішла чутка, що нар. ком. освіти має уділити кошти на відновлення видавничої роботи Товариства. Як і в яких розмірах, буде відомо з поворотом проф. Я., що виїхав для вияснення сеї справи до Харкова. Запомогові посилки від американських земляків тимчасом дуже придалися-б для підтримання наукових робітників та їх роботи в своїй спеціальності, замість жури за прожитком. Бідують дуже!

Як найгорячіше поручаю, поруч вище вичислених інших, сю найстаршу, громадську наукову організацію Великої України (адреса, Київ, Велика Підвальна 36).

Не забувайте тих, не забудьте і її!

Зі щирим привітом,

М. Грушевський.

№ 427

Церковне золото, конфісковане для голодуючих, іде на гучне життя большевиків.

«Канадійський Українець», 10 травня 1922
Уривок.

ЗОЛОТО З УКРАЇНИ ДО МОСКВИ

[...] Щоб ратувати свою господарку, яка впала в таку пропасть, що тисяч большевицьких рублів не варт давньої царської копійки, постановили большевики в цілій Росії і на Україні забрати всі церковні й монастирські дорожочіності. Справу поставлено так, що нібито сі скарби мають іти на голодову допомогу населенню.

[...] Треба, щоб гроші, добуті шляхом узаконненого святотацтва, пішли справді на ратунок тих нещасливих людей, що з глоду гинуть, а не до кишень большевицьких достойників та урядовців. Цілому світови відомо, які величезні гроші витрачають большевики на розкішне життя, на свою агітацію, на заграничні місії, на поїздки всіляких Радеків і Раковських.

В однім Берліні сидить яких 500 душ у большевицькій місії, а найзвичанійша машиністка бере таку платню, як який німецький міністер. Делегація, котра по дорозі в Геную «поступила» була до Берліна, жила

тут в п'яти що найдорозших готелях і весь час стояла під охороною політичних агентів. [...]

Особливе значінне має **грабіж церковних дорогоцінностей на Україні**. Заступник міністра заграничних справ радянської України, Трофімов, котрий провадить тую акцію на Україні, заявляє, що в одній лиш Печерській Лаврі в Києві є стільки дорогоцінностей, що за них можна би прокормити цілу Україну. [...]

Ось в чім річ! Треба з України забрати ще й то останнє добро, бо забрано вже всьо, і **вивезти в Москву**. [...]

Але якже українському народови дивитися супокійно, як Печерську Лавру нашу святую, святих обдеруть всякі Троцькі, Радеки і Раковські, Москалі і змосковщені Жиди, та з нашим маєтком зроблять що їм завгодно, в найкращому разі — закуплять гармат та амуніції, щоб стріляти до «збунтованих селян».

Ф. Луговий

№ 428

В Україні вмирає денно 10,000, а голодує 5,000,000; згідно з повідомленням Квіслінга, треба допомоги.

«Українські Робітничі Вісти», 10 травня 1922.

НА УКРАЇНІ ГОЛОДУЄ П'ЯТЬ МІЛІОНІВ ЛЮДИЙ

Денно Вмирає з Голоду Поверх Десять Тисяч Осіб.

ЖЕНЕВА, 1 мая. — Д-р Фрїтйоф Нансен, голова міжнародної організації для поборювання голоду в Росії, одержав сьогодні лист від капітана Квіслінга, свого представника на Україні, з домаганем негайної допомоги в найбільших розмірах. В листі сказано, що 5,000,000 осіб находиться без поживи та що наслідком голоду вмирає звиш 10,000 осіб денно.

Капітан Квіслінг говорить у своїм листі, що першого тижня в цвітни на улицах Одеси найдено 276 осіб, які померли з голоду.

№ 429

Дані про зовнішню торгівлю України.

«Українські Робітничі Вісти», 10 травня 1922.

ЗОВНІШНА ТОРГОВЛЯ В 1921 Р.

В 1921 р. вивезено з України 230,000 пудів товарів вартости 950,000 рублів в золоті, а спроваджено 2,500,000 пудів товарів вартости 2 мільйони рублів в золоті. 75 процент заграничних товарів перевезено через Одесу.

Совітська Росія доставила Україні товарів вартости 3 мільйони рублів в золоті.

№ 430

Калінін і Петровський закликають допомогти голодуючим.

«Українські Робітничі Вісти», 10 травня 1922.

КАЛІНІН І ПЕТРОВСЬКИЙ В ПРОСКУРОВІ

Всеросійський і Всеукраїнський старости — тт. Калінін і Петровський брали участь в об'єднаному засіданні повітового Виконкому, партійних, професійних і інших організацій. З докладом про становище Радянської Республіки виступив т. Калінін, котрий закликав присутних до енергійної допомоги голодним і сказав, що се буде найкращою формою щиро людського відношення і найкращим цементом для зміцнення братніх уз. Тов. Петровський сказав, що неминучий хід подій примушує буржуазію погодитись на визнання радянського уряду, що надії наших ворогів на нашу кволість в зв'язку з голодом не здійснились і що, навпаки, наша енергія і воля удесятирили ся.

№ 431

Гуртові сільські господарства й організація праці в них; кооперативні сільські господарства.

«Українські Робітничі Вісти», 10 травня 1922.

П. Костенко.

СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА УКРАЇНІ І ЗАХОДИ ДО ЙОГО РОЗВИТКУ

(Розвідка написана спеціально для «Українських Робітничих Вістей»)

(Продовженє.)¹¹

Щодо організації гуртової праці в сих колективних господарствах, то різні гуртові господарства вирішують се питанє по різному. Комуни, що існують в бувших економіях, мають спільні помешкання для худоби, інвентара і зерна і все се своє добро використовують для спільного господарства, мов у великій селянській родині. Інакше ведеться справа в артілях. Члени артілі, крім роботи на гуртовім артільному полі, мають ще своє окреме надвірне господарство і городи, шматки землі і т. і. В такому випадкові члени артілі по постанові артільної управи (чи Ради) виконують наряди на обробку гуртового поля, садка, городу і т. и.

Селяни цілком вільно вибирають собі ту чи иншу форму гуртового господарства чи залишаються при індивідуальнім веденню господарства.

В 1921 році було в Україні всього 1,697 гуртових, колективних сільських господарств, з площею землі в 134,887 десятин. Число душ в об'єднаних коло сих господарств родинах виносило 91,518; з них працездатних 48,258 душ. Як бачимо, хоч число гуртових господарств і переважає число радянських господарств, але площа землі під ними в два рази менша, ніж під радянськими.

По окремих губерніях гуртові господарства поділяються так:

1) На Миколаївщині гуртових господарств нараховуєть ся більше 600. По чотирох повітах ще 237 добре зорганізованих колективних господарств, що об'єднують 49,034 ідоків, 26,958 десятин землі, мають 15,307 коний, 8216 коров, 2,175 плугів, 1,475 борон і т. д.

¹¹ Продовження № 398 стор. 284, № 411, стор. 299, № 420, стор. 307.

2) Донецчина має 229 гуртових господарств, що об'єднують 21,894 десятин землі, 13,972 ідоків, мають 13,993 коний, 2107 коров, 129 плугів, 357 залізних борон, 42 молотілки, 187 віялок.

3) Одещина має 460 колективних господарств, Чернігівщина — 151.

4) Харківщина — 231, Запороже має більше 26 колективних господарств.

5) Катеринославщина — 73.

6) Полтавщина — 57.

7) Катеринославщина — 6. [sic.]

З інших губерній докладних відомостей немає.

Гуртові господарства ведуть переважно польове зернове господарство. Подекуди, як от приміром в Мелітопольському повіті, гуртові господарства об'єднують ся в ширші союзи.

Від державних земельних органів дається гуртовим господарствам всебічна організаційна і інша допомога. Місцеві земельні органи допомагають їм агрономічними порадами; для озимого посіву в 1921 році гуртові господарства неврожайних губерній були забезпечені зерном; місцеві земельні органи допомагають гуртовим господарствам вдержати на договірних умовах машини, круподерки, сушильні, кузні, цегольні і т. и.

Для організації збуту і взагалі для оживлення торговельного обороту гуртових господарств, вони зв'язують ся з кооперативними спілками, особливо сільсько-господарськими.

Перейдемо тепер до цих останніх, тобто до кооперування сільського господарства. Кооперовані господарства являють ся проміжною, мішаною формою сільсько-господарської продукції — вони стоять посередині між гуртовим, колективним господарством і індивідуальним, відокремленим. Очевидно, що в процесі відродження сільського господарства на Україні не можуть нині відіграти рішучої ролі ані радянські господарства, ані гуртові, бо їх загальна продукція становить каплю в морі приватно-індивідуальної дрібної сільсько-господарчої продукції. Ся остання була і тепер, коли великі поміщицькі маєтки знищено, являється ще в більшій мірі основною формою рільничої продукції в Україні.

А через те, що ся форма, особливо що торкається дрібніших і бідних інвентарем господарств, сама по собі має дуже мало можливостей до піднесення продуктивності сільського господарства, з одного боку, а з другого боку, не надається до повної колективізації її, повстає питання про те, як зробити сю форму найбільш придатною для піднесення продукційних сил сільського господарства, не знищуючи її приватно-індивідуального характеру?

Суспільно-економічна думка на Україні (так громадських, як урядових кол) прийшла до висновку, що «одною з основ правильного використання всіх існуючих нині господарчих форм і зокрема селянського господарства, являється розвиток його самодіяльності і поширення стремління до об'єднання дрібних господарств поміж собою в тих чи інших формах, які полекшували би сим господарствам працю по піднесенню продукційности сільського господарства», — тобто кооперація взагалі і зокрема сільсько-господарча.

Признається ся, що сільсько-господарська кооперація повинна явитись одним зі способів об'єднання дрібного, розпорошеного, індивідуального селянського господарства для піднесення його продукційних сил. В зв'язку з сим дається ся селянським господарствам повна можливість об'єднатись на основі розвитку тих чи інших галузей господарства, на основі взаємного кредитування тих господарств, на основі спільних інтересів при заготовленню і продажі сільсько-господарчих продуктів і засобів сільсько-господарчої продукції.

Само собою розуміється, що найострійше відчувають потребу в кооперованню бідніші сільські господарства, яких тепер на Україні більшість. Вони лише

шляхом кооперації зможуть піднести свою продуктивність і витримати конкуренцію з багатшими сільськими господарствами. Меліоративні товариства, молочарські, пчільничі, товариства по переробці продуктів сільського господарства, машиніві товариства, кредитові товариства — все се різні форми кооперування, які мають нині повну можливість для розвитку. Щоб дати можливість всім формам кооперації стати на цілком твердий економічний ґрунт, надасть ся права не тільки кредитовим товариствам, але і іншим товариствам вести поруч з їх основними задачами і сільсько-господарчі кредитові операції. При чому основним завданєм сільсько-господарської кооперації являється піднесенє розвитку сільського господарства, основними функціями — продукційні функції — веденє-ж кредитових операцій і право операцій по заготовленю і збуту потрібних для сільського господарства продуктів і товарів мають бути додатковими функціями, засобом до здійснення поставлення основних цілей.

(Кінець буде.)¹²

№ 432

На голодуючих в Україні зібрано понад \$5,000.00; найновіші пожертви.

«Українські Робітничі Вісти», 10 травня 1922.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

В КАНАДІ ЗІБРАНО ДОТЕПЕР НА СЮ ЦІЛЬ \$5,260.82.

**На поміч голодуючим на Україні
вислано п'яту тисячу американських доларів.**

Дальші жертви на поміч голодуючим України надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу слідуочі організації і поодинокі товариші:

Робітниче Запомогове Товариство в Саскатун, Саск.	\$169.75
Жіноча Організація при Роб. Зап. Тов. в Саскатун	175.00
Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Форт Вільям, Онт.	130.00
Відділ Укр. Роб. Дому в Ошаві, Онт. (збірка на вічу)	50.00
А. Кац в Трансконі, Ман.	5.00
Ілько і Магда Губерські в Саскатун, Саск.	4.00
Тихон Мокан в Тейлортон, Саск.	3.00
У. Гира в Ангусвил, Ман.	2.00
А. Кунька в Трансконі, Ман. (збірка)	1.80
Іван Сорочка в Вінніпегу	1.50
Михайло Андрейко в Оланта, Па.	1.00
Ів. Олехів в Летбридж. Алта.	1.00
Василь Тарасюк в Вінніпегу	1.00
Пилип Смаль в Вінніпегу	1.00
Послідний раз було поквітовано	<u>\$4,714.77</u>
Разом	\$5,260.82

Вчора, дня 9 мая, Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні вислав через Закордонне Бюро Помочі Голодуючим України в Празі на поміч голодуючим на Україні п'яту тисячу американських доларів.

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар.

№ 433

У Форт Виліямі зібрано \$245.95 на голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 10 травня 1922.

ВІД КОМ. ПОМ. ГОЛ. НА РАД. УКРАЇНІ У ФОРТ ВИЛІЯМ

Дальші жертви на поміч голодуючим.

- 1) Збірка підчас засновання Жіночого Спів. Ком. у Форт Виліяма:
По \$5.00: С. Жура.
По \$1.00: М. Козакова, П. Каміновська.
По 50 ц.: С. Бунтович, М. Остаповичова, В. Богенко.
Разом: \$8.50
- 2) На ресіти зібрав т. І. Інкол:
По \$1.00: М. Гачковський, М. Фівчук.
По 50 ц.: К. Середа, Д. Шевчук, І. Козьол, G. Jonson.
По 25 ц.: Затульський, Л. Макух, І. Інкол, А. Лось, В. Мокомела, І. Лукавий, С. Фізар, Н. Яровий, П. Січкара, Я. Сорока, І. Гонтовюк, І. Мокомела, П. Андрус, Ю. Семенюк, Г. Гоцак, К. Галіцький, В. Голодняк
Разом \$8.25
- 3) Дохід з концерту дня 8 цвітня в Укр. Робітничім Домі у Форт Виліяма \$30.00
- 4) Тов С. Жура зібрав від слідуючих:
С. Жура і Н. Шморгун, один день зарібку в пекарні \$35.00; Ф. Кравчук 10.00; W. H. Реву 6.00; Ю. Ільчишин 4.00; М. Зелінський 1.00; А. Ландига 1.00; Н. Бульба 1.00.
Разом \$58.00
- 5) Дохід з забави, устроєної Жіночим Комітетом в Нар. Домі у Вест форті \$55.45; Ф. Дутка 2.00; Н. Шевчук 1.00;
Разом \$58.45
- 6) Дохід з представлення «За правду і волю народа», відіграного Тов. ім. І. Франка в Порт Артур \$50.25
- 7) Збірка т. Т. Каміновського:
Ф. Каміновський \$5.00; J. Zak 1.00; Ф. Сафіян 1.00; Й. Чайковський 1.00;
Разом \$7.00
- 8) Збірка т. І. П.:
П. Білий \$3.25; І. Головацький 1.00; Я. С. 25: Разом \$4.50

Всіх разом поквітовано в сім числі: \$245.95.

Справленє ошибки в 31 числі «У.Р.В.»: в списі жертводавців на концерт-мінгу пропущено: С. Галушак 50 ц. Загальна сума має бути \$105.50 а не \$105.00, як було подано.

За Ком. Пом. Гол. на Рад. Україні у Форт Виліяма,

І. Погорілець, заст. секр.

№ 434

Звернення фермера до фермерів помагати голодуючим в Україні; пожертва \$1.00 на голодуючих.

«Українські Робітничі Вісти», 10 травня 1922.
Уривки.

НАДІСЛАНЕ

Поклик до фермерів в Несто і до фермерів взагалі.

Товариші Фермери і Фермерки!

Ми нині снідали і обідали. Ми не знаємо тих страхіть голоду, які переживають наші брати селяни і робітники в голодних місцевостях Радянської України і Росії.

Товариші фермери! Ратуймо від голодної смерти дітей наших товаришів, [...] Фермерко! Зроби що в твоїх силах для дітей України. Поглянь на свої діти і пригадай собі голодуючих, осиротілих дітей України, Найменша наша поміч принесе для них велику радість, вратує їхнє житє. Спішім, товариші фермери і фермерки сейчас, бо хто дає скорше, той дає два рази.

М. Костюк.

Летбрідж, Алта.

Товаришу Редактор!

[...]

Посилаю вам \$ 6.00, з котрих \$ 4.00 передплати, \$1.00 пресового фонду на «Укр. Роб. Вісти» і \$1.00 для голодуючих на Радянській Україні. Взиваю всіх товаришів поспішити з помічю голодуючим, а також не забувати про свою часопись. Бо єсли буде добре стояти наша часопись, то буде і поміч для голодуючих. [...]

Іван Оленін.

№ 435

Вислано Представникові У.С.Р.Р. в Празі \$5,111.96 .

«Українські Робітничі Вісти», 13 травня 1922.

\$5,111.96

Таку суму вислав дотепер Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу на поміч голодуючим селянам і робітникам на Україні. Гроші зістали вислані на руки голови Закордонного Бюра Помочі Голодуючим України в Празі тов. М. Левицького, Уповаженого Представника У.С.Р.Р. в Чехословаччині.

№ 436

Канадський фонд «Спасайте Дітей» зібрав \$300,000.00 для голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 13 травня 1922.

§300,000 ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ ДІТИЙ В СОВІТСЬКІЙ РОСІЇ

Канадійський комітет Фонду «Спасайте Дітей» повідомляє, що до сего часу він зібрав на поміч голодуючим дітям в Совітській Росії трохи більше як \$300,000.

№ 437

Тринадцять видів харчового податку буде замінено одним; пільги червоноармійцям.

«Українські Робітничі Вісти», 13 травня 1922

ЄДИНИЙ ПРОДПОДАТОК НА УКРАЇНІ

Центральний Виконавчий Комітет Рад України постановив увести на Україні з 1 серпня 1922 р. єдиний продподаток.

Таким чином Радянська влада виконує ту обіцянку, котру було дано минулого року, коли розкладку було замінено продподатком. Тягар, що лежав на селянстві в вигляді аж 13-ти точок продподатку, замінено буде для врожаю 1922 року єдиним продподатком. [...]

Головні риси декрету такі:

Після 15 липня, коли вигляди на врожай буде вияснено, тоді і встановлено буде розмір продподатку з десятини для кожної губернії, повіту і волости. [...]

Декрет зовсім звільняє від податку голодові райони, коли врожай там буде нижче середнього. При середнім врожайю буде стягнуто в голодних районах тільки частину податку.

Особливі пільги декрет дає червоноармійцям, червоним курсантам і червоним старшинам, а також полоненим та інвалідам громадської війни. Всіх їх зачисляють як ідців в родині, а курсантів та командирів, що віддають своє жите за робітничо-селянську справу в Червоній армії, зараховують за 2 ідців кожного. Мають пільги і родини червоноармійців.

[...]

(Київські «Вісти»)

№ 438

Найновіші декрети відносно сільсько-господарських кооперативів; прихильне ставлення совітської влади до кооперативного життя; потреба кредиту і оздоровлення валюти; організація агрономічної науки і освіти.

«Українські Робітничі Вісти», 13 травня 1922.

П. Костенко.

СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА УКРАЇНІ І ЗАХОДИ ДО ЙОГО РОЗВИТКУ

(Розвідка написана спеціально для «Українських Робітничих Вістей»)

(Докінчення.)¹³

Ми вже говорили про те, що з другої половини 1921 року Радянська влада радикально змінила своє відношенє до с.-г. кооперації і тепер всі форми кооперації — споживча, кредитова, сільсько-господарська і продукційна мають, повну змогу і волю для свого розвитку.¹⁴

подаємо тут зміст головніших декретів, якими нині регулюється кооперативне життя на Україні. 21 червня 1921 року Рада Народних Комісарів постановила «вжити заходів до розвитку кустарної і дрібної промисловости, як в формі приватних підприємств, так і в кооперативній формі, а також заходів до всемірного розвитку сільсько-господарської кооперації». Тою постановою давалась директива місцевим властям не спинювати зайвим формалізмом господарської ініціативи населення, не обмежувати дрібних підприємств в правах реалізації їх товарів на вільнім ринку і — в цілях допомоги розвитку кооперації — при ріжних державних замовленнях давати перевагу кооперативним об'єднанням перед приватними підприємствами, авансувати кооперативні підприємства при державних замовленнях їм, допомагати кооперативам в відшуканю помешкань, закупівлі засобів продукції і т. д. Особливу увагу звертається далі в постанові на розвиток сільсько-господарської кооперації — машинових товариств, насінних молочарських, бжільничих, бурякових, меліоративних і товариств для плекання худоби. Сею-ж постановою встановлялось: а) право кооперативів на явочні зібрання, б) добровільне входженє населення в кооперативи, в) вільні вибори управлінь кооперативів, г) об'єднанє кооперативів в губерніяльні і центральні союзи.

13 вересня 1921 року — Постановою Ради Народних Комісарів зясовано справу про кошти (засоби) кооперації, а саме зазначено, що кооперативні установи ведуть свої операції за свій рахунок, на свій страх і риск, і встановлено, що засоби кооперації, як в грошовій, так і в натуральній формі складають ся з: а) вступних вкладок, членських паїв і авансів своїх членів, б) авансів, що можуть надійти від інших кооперативних організацій, установ і осіб, в) укладів і позичок від осіб і організацій, г) доходів від операцій, д) шляхом кредитових операцій, е) авансів від державних установ по договорах, ж) комісійної нагороди за виконання державних замовлень, з) державних допомог на заходи, що мають народно-господарське значення. Держава має давати кооперативам фінансову підмогу в формі довгосрочних і короткосрочних позик.

Декретом з 26 жовтня 1921 р. накладено на Народний Комісаріят Земельних Справ обов'язок загального догляду і допомоги сільсько-господарській кооперації.

24 січня 1922 р. Всеросійським Центральним Виконавчим Комітетом і Радою Народних Комісарів видано декрет про кредитову кооперацію; постановою тих же органів від 20 лютого 1922 р. зазначений декрет доповнено.

Сими двома законами, які коли ще не видані, то напевно будуть видані правительством України, встановляють ся порядок реєстрації кредитових та позичково-ощадних товариств і їх союзів — повітових, губерніяльних, обласних і центральних.

Відкриття кооперативів відбуваються нині на Україні явочним порядком — подається до кооперативного підвідділу Губерніяльного Земельного Відділу

¹³ Гляди: № 398, стор. 284, № 411, стор. 299, № 420, стор. 307, № 431, стор. 318.

¹⁴ Зміна відношеня до споживчої кооперації сталась ще раніш, а саме з цвітня 1921 року, коли особливим декретом надано було право споживчій кооперації вести торговельні операції (до того часу споживчі кооперативи та їх об'єднання були лише підсобними розподілюючими органами при Комісаріяті Продовольчих Справ.)

заява про відкрите кооперативи і підвідділ просто реєструє кооперативу, коли вона своїм статутом не виходить за межі існуючого законодавства.¹⁵

Звичайно, обслужити все сільське господарство шляхом одного кооперативного кредиту не вдасться, тим більше що успіхи кредитової кооперації на сільському полі зв'язані тісно зі загальним станом фінансового господарства держави і зі загальною державною організацією кредиту для сільського господарства і промисловості. Сільське господарство, як і промисловість потребують нині не тільки короткочасного, але й довгочасного кредиту. Організація ж останнього цілком неможлива без упорядкування державних фінансів, без створення стійкої валюти. Оздоровлене ж валюти (яка є спільною для всіх радянських республік Сходу Європи) являється настільки тяжкою справою, що полегодити її можна тільки в зв'язку з установами тісніших економічних зносин зі світовим господарством і при допомозі фінансових кругів передовсім західно-європейських держав. Це останнє виходить поза межі сил і заходів одної держави.

Скажемо ще кілька слів про організацію агрономічної науки і освіти, — яка має в такій хліборобській країні, якою є Україна, надзвичайно важне значіння. До революції в сільському напрямі було зроблено дуже мало і доперва тільки Радянський Уряд береться до цієї справи в ширшому масштабі.

Ми вже говорили про заходи в організації праці дослідних агрономічних станцій, які практично випробовують вказівки теорії.

Для розвитку агрономічної науки і поширення агрономічного знання відкрито сітку агрономічних шкіл — вищих і середніх.

Справка про стан сільсько-господарської освіти в Україні в літі 1921 року дає такі відомості:

В Харківській губернії: 2 вищі агрономічні школи, з 101 професорами і 3,072 учениками; 3 середні агрономічні школи технікуми, з 36 проф. і 196 учениками; 10 низших професійних с.-г. шкіл, з 76 проф. і 496 учениками.

В Катеринославській губ.: 4 середні агрономічні школи технікуми, з 48 проф. і 308 учен.; 3 низші професійні с.-г. школи, з 27 проф. і 126 учениками.

В Донецькій губ.: 1 середня агрономічна школа технікум, з 12 проф. і 98 учен.; 10 низших професійних с.-г. шкіл, з 90 проф. і 326 учениками.

В Запорозькій губ.: 2 середні агрономічні школи технікуми, з 24 проф. і 100 учен.; 4 низші професійні с.-г. школи, з 36 проф. і 200 учен.

В Київській губ.: 2 висші агрономічні школи, з 100 проф. і 573 учен.; 11 середніх агрономічних шкіл технікумів, з 160 проф. і 1,555 учен.; 15 низших професійних с.-г. шкіл, з 123 проф. і 865 учениками.

В Чернігівській губ.: 2 середні агрономічні школи, з 18 проф. і 152 учен.; 10 низших професійних с.-г. шкіл, з 86 проф. і 510 учениками.

У Волинській губ.: 4 низші професійні с.-г. школи, з 48 проф. і 239 учениками.

В Подільській губ.: 1 висша агрономічна школа, з 50 проф. і 500 учен.; 2 середні агрономічні школи технікуми з 24 проф. і 75 учен.; 6 низших професійних с.-г. шкіл з 54 проф. і 192 учениками.

В Одеській губ.: 1 висша агрономічна школа, з 40 проф. і 1,280 учен.; 5 середніх агрономічних шкіл технікумів з 63 проф. і 165 учен.; 21 нижчих професійних с.-г. шкіл, з 70 проф. і 825 учениками.

В Миколаївській губ.: 4 середні агрономічні школи технікуми, з 48 проф. і 312 учен.; 8 низших професійних с.-г. шкіл, з 72 проф. і 616 учениками.

В Кременчужській губ.: 6 низших професійних с.-г. шкіл з 54 проф. і 198 учен.

В Полтавській губ.: 8 середніх агрономічних шкіл технікумів, з 96 проф. і 728 учен.; 16 низших професійних с.-г. шкіл, з 144 проф. і 744 учениками.

¹⁵ Кооперативне життя розвинулось в Україні за останній час настільки буйно, що виникла потреба в спеціальному регулюючому центрі: такий центр і утворено декретом Ради Народних Комісарів У.С.Р. з 31 січня 1922 під назвою: «Головний Кооперативний Комітет.»

Разом: 6 висших агрономічних шкіл, з 291 професорами і 5,425 учениками; 42 середних агрономічних шкіл технікумів, з 529 професорами і 3,689 учениками; 113 низших професійних с.-г. шкіл з 880 професорами і 5,366 учениками.

В школах найбільше бракує різного приладдя для лябораторій, кабінетів і музеїв, підручників і сільсько-господарської наукової літератури взагалі. Шкодить школам і загальна господарська руїна, що не дає можливости забезпечити як слід матеріальний добробут учеників і професорів.

Крім шкіл, влаштовують ся всюди сільсько-господарські курси. В кінці 1921 року правительство видало декрет в справі поширення серед широких кол населення с.-г. знання, асигновано на це кредити, розроблено програми лекцій на курсах для підготовки лекторів. Курси організуються в кожному повіті.

Сільсько-господарська преса дуже нечисленна — через брак паперу, друкарень і українських наукових агрономічних сил.

Так, в коротких словах, виглядає та величезна робота, яку намірились перевести робітничо-селянський уряд України і трудове українське суспільство для розвитку господарства і піднесення матеріального і культурного добробуту України. На жаль, посуха і страшний голод, що його нині переживає Україна, дуже підрізують сі заходи молоді української робітничо-селянської держави. Та будемо сподіватись, що наші товариші робітники і селяни — там на Україні — стійко перенесуть велике нещастє, не впадуть духом і героїчним напруженєм своїх власних сил таки переможуть всі труднощі і вийдуть на сподіваний шлях цвітучого економічного і культурного розвитку.

№ 439

Антисовітські українці виступають проти збірок «большевиків» на голодуючих і маніфестують проти панування над Україною Польщі і совітів.

«Українські Робітничі Вісти», 13 травня 1922.
Уривок.

ПРОВОКАТОРСЬКА РОБОТА УКРАЇНСЬКИХ ПАТРІОТІВ

Форт Виліям, Онт.

Патріоти в Форт Виліям опинили ся в скрутнім положеню, бо втратили всякий вплив серед українських робітників. [...]

За старанєм місцевого комітету поміч голодуючим на Радянській Україні місцеві власти дозволили устроїти в місті «Тег Дей» на користь голодуючих днем ранше, ніж «патріоти» з «Черв. Хреста». [...] Днем перед збіркою і підчас збірки для голодуючих на Радянській Україні сі божевільні виродки вганяли по фабриках і хатах аж язики повиставляли і навіть малих дітий посилали на агітацію і самі кричали: «Большевики йдуть за грішми, не давайте їм ані цента, бо то Жида». [...]

Маніфестація, маніфестація, розкричались «патріоти» у Форт Виліям 22 цвітня. Проголосили в англійських газетах, розкидали летючки в англійській мові, апелюють до всіх і вся, що Українці будуть маніфестувати, протестуючи проти пановання Польщі над Галичиною і совітського правительства над Україною. Беріть участь всі, ми не хочемо, щоби Україна була Радянською, нам короля, геть-

мана треба. І демонструють. Попереду йде около сотки дорослих, а решта діти, між ними і французькі. [...]

Се повинні з'ясувати собі укр. місцеві робітники і робітницї. Сю підлу і злочинну роботу супроти тих нещасних, вимучених голодом материй та маленьких діточок, котрі простягають до нас свої вихудлі руки і просять о поміч, [...]

М. Янчин.

№ 440

Українці жертвують на голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 13 травня 1922.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Грац, Алта.

Товаришу Редактор!

Посилаю вам \$11.20, котрі прошу передати до комітету помочі голодуючим в Сов. Росії. Сю збірку фермері зложили збіжем, яке продано, а гроші відослано до комітету. Збіже коштувало \$14.30, а один товариш жертвував \$1.00, що разом робить \$15.30. Перевіз збіжа до міста коштував \$4.00, а пересилка грошей 10 ц. Остає \$11.20

Всім фермерам жертводавцям щира подяка.

Н. Снайчук.

Арденолд, Саск.

Вже місяць минув, як я вислав через редакцію «У.Р.В.» \$14.55 до комітету помочі голодуючим Приволжа і отримав посвідку, але що посвідкою я не можу переконати жертводавців, що гроші вислані, то прошу вас помістити в газеті імена жертводавців. Гроші сі були сколектовані в Дана, Саск., в хаті И. Вітязя. Жертвували слїдуючі товариші: К. Жук \$3.20; Д. С. 2.55; Я. Януш 1.85; Ф. Наконечний 1.35; И. Вітязь, С. Бісеца, П. Вітязь п 1.00; Г. Вітязь 65 ц.; Д. Януш, Я. Вітязь по 20 ц.; А. Вітязь 30 центів.

Ф. Наконечний.

№ 441

За квітень зібрано \$5,670.21 на голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 13 травня 1922.

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ КАНАДІЙСЬКОГО КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВІТСЬКІЙ РОСІЇ

За час від 31 марта до 30 цвітня 1922.

ПРИХОДИ:

Мійські жертви (одиниць і організацій)	\$509.51
Жертви надіслані поштою	328.48
Підкомітети	1,632.95
Збірки на ресітові книжочки	157.26

Членські картки Рос. Черв. Хреста	210.00
Відділ колекторів	1,815.63
Український фонд	5.00
Прихід з «селянського балю»	578.08
Прихід з National Theatre	<u>281.80</u>
Разом	5,518.71
Резервовий Фонд з Розінгових тикетів	67.50
Зворот гроший Квіном з поїздки до Оттави	50.00
Зворот гроший організатором	<u>34.00</u>
	\$5,670.21
Банковий білянс з днем 31 марта	5,601.22
Готівка на руках з днем 31 марта	<u>581.13</u>
Разом	\$11,852.56

РОЗХОДИ:

Загальні видатки	\$11.40
Стемплі	10.00
Оголошення	103.20
Видатки офісу	122.50
Видатки на вейргавз	72.00
Розходи організатора	100.00
Друки	192.95
Видатки на «селянський баль»	125.00
Телеграми	<u>10.37</u>
	747.39
Банковий білянс з днем 30 цвітня	10,567.57
Готівка на руках	<u>537.50</u>
Всього разом	\$11,852.56

Ми, низше підписані контрольори висше згаданого Комітету, бажаємо отсим посвідчити, що ми сконтролювали фінансові книжки Канадійського Комітету Помочі Голодуючим в Совітській Росії і знайшли, що повисший звіт є коректним звітом фінансів Комітету.

Контрольна комісія:
Дж. Вагнер, О. Хоміцький.

№ 442

*Представник Нансена про голод в Україні: денно
вмирає понад 10,000 осіб, 5,000,000 голодує.*

«Канадійський Українець», 17 травня 1922.

СТРАШНИЙ ГОЛОД НА УКРАЇНІ

Денно вмирає 10,000 людей голодовою смертю.

ЖЕНЕВА, 2 мая. — Фрідйоф Нансен, голова міжнародної ратункової комісії для діткнених голодом околиць Росії, дістав нині лист від представника сеї організації на Україні, капітана Квіслінга. В сім листі капітан домагається висилки помочі на Україну в можливо найбільших розмірах. На Україні тепер пять міліонів людей без ніякої поживи, а число смертей наслідом голоду перевисшає десять тисяч людей денно.

Капітан Квіслінг заявляє, що тільки на вулицях Одеси в першій тижні місяця квітня найдено 276 трупів померших з голоду.

«Людожерство зростає в застрашуючий спосіб, — говориться в сім листі — навіть по селах, де страхіття голоду не є такі страшні, як по містах.»

№ 443

Епідемія холери на півдні України і висока смертність від неї.

«Канадійський Українець», 17 травня 1922.

ХОЛЕРА НА УКРАЇНІ

В Херсонській, Полтавській і Катеринославській губерніях поширюється епідемія холери. Більшість хорих наслідком лихого відживлення вмирає.

Випадки холери занотовано також в Одесі.

За 4 дні записано в Кам'янці 65 випадків холери, з яких 42 покінчилися смертю.

№ 444

Протест п'яťох країн проти російської окупації представлений економічній конференції в Генуї.

«Український Голос», 17 травня 1922.

УКРАЇНА ПРОТЕСТУЄ ПРОТИ МОСКВИ

Протест відчитано на засіданню комітету держав.

Генуя, 10 мая. — На засіданню комітету 5 держав, котрі скликали економічну конференцію, британський прем'єр дав до прочитання ноти Правительств, які протестували проти наїзду на їх краї московського большевицького правительства. Він сказав, що дає прочитати на те, аби світ знав, кільки є небезпеки для мира.

Се були ноти України, Білоруси, Азербайджану, Вірменії і Грузії (Георгії).

Їх прочитано, але відкинено. Ноту України і Білоруси відкинено з огляду, що большевицьке правительство їх заступає, а Азербайджану, Вірменії і Грузії з причини, що вони є азійські, а не європейські краї.

№ 445

Большевицька влада збрала з України у формі податку понад 70,000,000 пудів збіжжя і мільйони пудів інших харчових продуктів, і цей грабіж є причиною голодування українського населення.

«Український Голос», 17 травня 1922.

НА СКІЛЬКО ОГРАБОВАНО УКРАЇНУ

Прага, 26 цвітня. — Харківська комуністична газета «Селянська Правда» (ч. 34) друкує справозданє про те, тільки зібрано податку на Україні до 10-го березня 1922 року.

Згідно сьому справозданю, хліба зібрано:

На Запоріжжі	385,400 пуд.	На Волині	8,031,400 пуд.
На Донеччині	1,380,400 пуд.	На Катеринославщині	1,003,400 пуд.
На Київщині	13,405,900 пуд.	На Кременчиччині	4,939,400 пуд.
На Миколаївщині	1,571,300 пуд.	На Одещині	4,973,700 пуд.
На Поділю	12,502,700 пуд.	На Полтавщині	11,976,400 пуд.
На Харківщині	4,866,400 пуд.	На Чернігівщині	5,084,000 пуд.

Усього на Україні зерна-хліба зібрано 70,129,200 пуд.

Крім того зібрано:

Сіна, соломи, полови і друге	16,831,200 пуд.	Городини	1,470,500 пуд.
Бараболь	3,381,900 пуд.	Олійного насіння	59,709 пуд.
М'яса	2,272,200 пуд.	Сала	134,276 пуд.

Не дивно після сього, що ограбована Україна голодує й що кожний новий день уносить тисячі нових жертв.

№ 446

Жахливі вісти про канібалізм дітей в голодуючій Україні.

«Український Голос», 17 травня 1922.

СТРАШНИЙ ГОЛОД НА УКРАЇНІ

З Харкова приходять дальші вістки про страшну голодову катастрофу на Україні. Випадки людоїдства щораз частійші. В миколаївськiм окрузі зварила одна жінка трупа своєї малої донечки. В Херсоні найдено в однім домі два цілі дитинячі трупи й один розшматований. Виявило ся, що сих трох дітей зарізали старші діти. Сі признали ся опісля, що вони трупи зарізаних хотіли пожерти. В Одесі поширюєть ся в страшний спосіб підкидуванє дітей. В самім марті приняла одна захоронка 80 підложених дітей, всі приюти й захоронки ними переповнені. В катеринославській губернії голодує понад 600 тисяч людей.

№ 447

Український уряд в екзилі пропонує Канаді концесії за визнання і підтримання України в Лізі націй.

«Український Голос», 17 травня 1922.

КОНЦЕСІЇ НА УКРАЇНІ ДЛЯ КАНАДИ

Вістка з Лондону з 11 мая говорить. — Впливовим Канадійцям в Лондоні предложено великі концесії на Україні, як Канада признає незалежність української республіки. Канадійці порушили були українську справу перед лігою народів перед двома роками, а таксамо і минувшого року на домаганє українського населеня в Канаді.

Бажаючи дістати підмогу канад. делегатів на конференції в Генуї, Українці предкладають концесії на користованє водною силою, копальнями і др. Розумі-

єсь, що ті пропозиції могли увійти в життя доперва тоді, колиб признано Україну наперекір Москви, яка хоче її для себе задержати.

№ 448

З Канади вже вислано до Праги \$6,000.00 для голодуючих в Україні; найбільше пожертв прийшло з Вінніпегу, Торонта і Форт Виліаму.

«Українські Робітничі Вісти» 17 травня, 1922.

ПОВЕРХ \$6,000 НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

К.П.Г. на Р.У в Вінніпегу вислав вже на поміч голодуючим України \$6,000 американських доларів (на канадійські гроші, разом з пересилкою — \$6,125.75)

Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу подає отсим до відома всім інтересованим, що минувшої суботи, дня 13 мая с. р., він вислав до Праги на руки тов. М. Левицького, Уповноваженого Представника У.С.Р.Р. в Чехословаччині і голови Закордонного Бюра Помочі Голодуючим України — **шесту тисячу американських доларів**, на канадійські гроші, разом з пересилкою — \$1,013.79. Всіх грошей вислав дотепер вінніпегський К.П.Г. на Р.У. на поміч голодуючим України — **\$6,125.75.**

Торонто і Форт Виліам і околиця на чолі кампанії в користь голодуючих.

Не рахуючи Вінніпегу, українські робітники в Торонто і Форт Виліам і околиці, в Онтеріо, зложили дотепер найбільше на поміч голодуючим на Радянській Україні. На днях К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу отримав з Торонта \$1,458.41. Тов. «Злука» ч. 5 в Нью Торонто прислало попередно \$43.00, що робить разом **\$1,501.41.** Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Форт Виліам, Онт., вислав дотепер до Центрального Комітету К.П.Г. на Р.У. **\$895.** Також в Вінніпегу зібрано дотепер на поміч голодуючим **\$1,244.75.** Інші місцевости рівнож не остали по заді.

Фонд треба збирати дальше.

Однак зібрана дотепер сума на поміч голодуючим є за мала і товариші по цілій Канаді повинні напружити всі свої сили, щоби зібрати як найбільше фондів на ратованє від голодової смерті селян і робітників на Радянській Україні.

Хайже-ж вислані дотепер з Канади \$6,125.75 на поміч голодуючим на Україні будуть заохотою до дальшого збираня жертв на сю велику ціль.

№ 449

Київські «Вісти» про допомогу канадських українців голодуючим в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 17 травня 1922.
Уривки.

УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИКИ В КАНАДІ

(Під таким наголовком помістили київські «Вісти» з 23 марта с. р. статю про український робітничий рух в Канаді, яку передруковуємо понизше для характеристики, як дивлять ся на нашу роботу товариші на Радянській Україні — Редакція «У.Р.В.».)

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ТОВАРИСТВА «УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ ДІМ В ВІННІПЕГУ»

На початку лютого сього року відбули ся загальні збори товариства, на котрі зіхали ся делегати всіх 20 місцевих філій його.

Загальні збори тривали чотири дні, [...]

Збори остро поставили ся проти неорганізованого виїзду, а також проти виїзду до радянських республік поодиноких членів. [...]

Допомога голодним України.

Вислухавши повідомлення про голод на Україні, загальні збори постановили передати на користь голодним фонд, що був зібраний в 1917 році для купівлі друкарських машин для «Робітничої Газети», але не був висланий їй через те, що українські ес-деки, зрадили інтересам робітників та селян і пішли в найми до капіталістів. Крім того, доручено Виконавчому Комітетови виробити плян кампанії для збору жертв на допомогу голодних України.

Так працюють наші брати й товариші, що ще не звільнили ся з під ярма капіталу, але прямують до одної з нами мети.

В перервах між засіданнями було впоряджено вистави. Було поставлено «Лихоліте» Хоткевича та «Син Революції», що показувала часи приходу Червоної Армії до Галичини, й впоряджено концерт.

№ 450

Найновіші пожертви на голодуючих в Україні; до Праги вислано вже \$6,000.00.

«Українські Робітничі Вісти», 17 травня 1922.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

В КАНАДІ ЗІБРАНО ДОТЕПЕР НА СЮ ЦІЛЬ \$6,829.38

До Закордонного Бюра Голодуючим України в Празі вислано шесту тисячу американських доларів.

Дальші жертви на поміч голодуючим України надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу слідуочі організації і поодинокі товариші:

Українські робітничі організації в Торонто	\$1,458.41
Н. Гуцалюк (збірка на вічу в Монтреалі)	56.15
Жіноче Тов. Самообразования ім. Рози Люксембург в Келгари, Алта (половина чистого доходу з забави, устроеної 17 цвітня с. р.)	30.00
Н. Томацький в Летбридж, Алта. (збірка)	11.00
М. Бобовський в Вінніпегу (заробіток в день 1 мая)	5.00
Н. Дутка в Керівейл, Саск.	4.00

А. Хоміца в Керівейл, Саск.	2.00
Никола Гривка в Давнінг, Алта.	2.00
Послідний раз було поквітовано	\$5,260.82
Разом	\$6,829.38

В суботу, 13 мая, Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу вислав на поміч голодуючим України шесту тисячу американських долярів (на канадійські гроші разом з пересилкою — \$1,013.79). Всіх грошей вислав доте-пер К.П.Г. на Р.У. до Закордонного Бюра Помочі Голодуючим України в Празі — \$6,125.75.

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар.

№ 451

*Прибуток з постановки п'єси призначений на до-
могу голодуючим в Україні.*

«Українські Робітничі Вісти», 17 травня 1922.
Уривок.

ФАРМЕРСЬКИЙ РУХ

А тепер кілька слів що до діяльності товариства. Хотяй багато ворогів має се товариство і тяжко приходиться з ними боротись, воно не покидає своєї ідеї. Так само аматори Т-ва дня 28 цвітня відограла драму п. н. «За правду і Волю На-рода», з чого весь дохід \$20.95 ц. передано до Комітету у Вінніпегу для голоду-ючих на Радянській Україні, за що аматорам належить ся сердечна подяка. [...]

№ 452

*Тема голоду і збірка голодуючим України на святі
першого травня в Су Сийнт Марі.*

«Українські Робітничі Вісти», 17 травня 1922.

СВЯТКОВАНЄ ПЕРШОГО МАЯ В САЛТ СТЕ. МЕРІ, ОНТ.

Дня 1 Мая відбулась величава демонстрація і святкування пролетарського свята в нашій місцевости. Під проводом Робітничої Партії Канади в поході бра-ли участь слідуючі відділи сеї місцевости: українсько-російський, фінляндсь-кий, югославський і англійський. [...]

Перейшовши улицями міста, демонстранти спинили ся в Доглас Парку, де ус-троїли масовий мітінг. [...] Другим говорив т. Корчак з Торонто в українській мові, який горячо взивав робітників помагати голодуючим в Радянських Репуб-ликах. [...]

Вечером 1 мая товариші, члени Р.П.К. і відділу У.Р.Д. устроїли в Укр. Роб. Домі на Белвю концерт, який почав ся одноактівкою п. н. «Страйкер». [...]

На концерті зібрано \$15.00 добровільної колекти на поміч голодуючим на Ра-дянській Україні, до котрих т. Корчак доложив ще \$10.00, які належались йому

як заплата за страчений час свого побуту в Салт Сте. Мері. Гроші в сумі \$25.00 вислано на руки Комітету до Вінніпегу. [...]

№ 453

Збірки і жертводавці Торонта, Монреалю, Ошави і Летбриджу, на голодуючих в Україні

«Українські Робітничі Вісти», 17 травня 1922.

УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИКИ І ФАРМЕРИ В КАНАДІ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Торонто, Онт.

Збірка торонтонських товаришів на поміч голодуючим на Радянській Україні.

Товариство «Злука» ч. 2 відіграло представлене «Бунтар», котрого прийшло чистого доходу	\$137.77
На концерті Т-ва «Злука», де брали участь всі відділи товариства, зложено жертв на ресітові книжочки	537.00
На масовім мітингу Русско-Український Кооперативний Ресторан жертвували	200.00
На тім самім мітингу поодинокі товариші зложили	209.85
На концерті Тов. «Злука» ч. 1 в західнім Торонті зложено на ресітові книжочки	212.20
3 представлення, яке відіграло Підкарпатське Тов. Робітників і Селян Сх. Галичини, чистий дохід	20.00
«Злука» з концерту (колекта при дверях), чистий дохід	21.14
3 ресітових книжочок, на котрі збирали товариші по шапах при роботі	106.00
Один товариш подарував годинник на розігравку, з чого вплинуло	12.50
На масовім мітингу Тов. «Злука» ч. 5 в Нью Торонто зложено на ресітові книжочки	54.00
Разом зібрано	\$1,510.46
3 того один товариш деклярував	\$25.00
Дрібні розходи	27.05
Разом	\$52.05

ПОВТОРЕНЄ:

Зібрано разом	41,510.46
Розходи і недоручені	52.05
Остає	\$1,458.41

Повисшу суму висилаю до Центр. Ком. Пом. Гол. на Рад. Укр. в Вінніпегу, дня 9 мая 1922.

Секр. С.О.К. І. Марчак.

Монтреал, Кве.

На мітингу т. Гуцалюка, організатора У.Р.Д. з Вінніпегу, зложили свої жертви на поміч голодуючим на Радянській Україні слідуочі товариші:

- По \$10.00: Ю. Вараниця.
 По \$2.00: С. Бартин, Р. Беркита, П. Мельник, В. Баланецький, В. Романчук, Т. Кричун.
 По \$1.00: І. Фалендій, У. Рабцун, Г. Іванюк, А. Качмар, М. Хомета, С. Юзенко, Д. Горлат, В. Манчур, Р. Соф'як, Н. Білик, К. Радзтевський, U.C. Arpan, А. Пурак, Б. Піх, П. Вінокуров, І. Корончук, Н. Мошук, І. Коменда, Г. Філик, М. Пиндус, І. Максимюк, Т. Худик, І. Будзак, Н. Чернобривий, А. Чернобривий, Н. Стратічук, І. Дорф, І. Гнатюк, М. Презмар, К. Ілашучк, Н. Нивіський, М. Мокринський.
 По 75 ц.: М. Зеленський.
 По 50 ц.: Фросіна Корман, А. Лучка, Ф. Керничний, Н. Драган, М. Колоніцька, Б. Корман, А. Бановський, І. Москва, Ю. Лафрук, С. Свічук, С. Ковалишин, Д. Косташик, М. Мірицький, Ф. Ганчук, А. Яланц, Н. Олшевський, М. Корнілов, Т. Ганусяк, Т. Іванезер.
 По 45 ц.: К. Потурна.
 По 25 ц.: А. Заяць, С. Лазовський, А. Стефан, С. Татас, Т. Бойчук, Н. Женчук, К. Овчарук, Й. Косінський, В. Парфін, В. Комарик, П. Козлик.
 Безіменних \$8.70.
 Разом \$77.15.

З того за галю \$14.00; за оголошення \$7.00; разом розходів \$21.00

Остає \$56.15, які висилаю до К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу на поміч голодуючим.
 М. Гуцалюк.

Ошава, Онт.

Помимо ріжних перешкод, які нам роблять наші вороги, де навіть доходить до того, що ми не можемо нігде дістати галі на мітінг, у нас відбув ся в льокалю відділу Укр. Роб. Дому мітінг, на яким промовляли т.т. Гуцалюк і Зрадовський (з Торонта) по українськи і т. МекДоналд по англійськи. Тов. Зрадовський говорив про положенє на Радянській Україні, [...] У нас тепер безробіте і товариші жертвували що змогли. Слідуючі зложили свої жертви:

- По \$2.00: С. Климчук, К. Барташук, М. Сахарів, Гром, Г. Стрільчук, Сорочан, Гут, Н. Гарасимчук, В. Харкуш, Г. Міхнов, Т. Зубан, П. Порайко, С. Грах, Бойчук.
 По \$1.00: Г. Бевз, М. Василик, Роженко, Г. Кушнер, М. Древняк, Н. Маланський, Т. Стрільчук П. Питель, С. Тіхончук, А. Фроляк.
 По 75 ц.: Карпенко.
 По 50 Ц.: Г. Федорців, Д. Сибуляк.
 Разом \$39.75.

Тов. Зрадовський завізвав присутних зложити добровільні датки і зібрані товариші зложили \$7.35. Тов. Зрадовський жертвував від себе \$5.00. Разом \$52.10. Розходів було \$2.10

Висилаємо до Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні \$50.00.
 Касієр Ю. Русняк.

Секретар К. Коханий.

Летбридж, Алта.

На поміч голодуючим на Радянській Україні зложили на мої руки на весілю у тов. Ф. Токарюка і т-ки І. Витвицької слідуючі товариші і товаришки:

- По \$1.00: М. Жовтняк, І. Поліщук, Г. Формос, В. Міхота, Я. Цицак, Б. Стінкова, Н. Томацький, Ф. Токарюк.

По 50 ц.: М. Галаган, М. Пашківська, В. Дутчак, І. Токарюкова.

По 25 ц.: Т. Макаренко, J. Horhozer (Угор), М. Чолакова, М. Піскова.

Разом \$11.00.

Всім жертводавцям складаю щиру подяку.

Н. Томацький.

№ 454

Апель Л. Каменева в справі помочі голодуючим Росії і нова збірка на цю ціль канадського комітету; харківський уряд рішив ужити церковні скарби для купівлі посівного зерна.

«Українські Робітничі Вісти», 20 травня 1922.

ЗАГАЛЬНА КОЛЕКТА ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ В НЕДІЛЮ, ДНЯ 21 МАЯ

«Голод страшний! До жнив поляже ще багато жертв. За всяку ціну побільшіть свою поміч». Сими словами апелює за помічю т. Л. Каменєв председатель Всерос. Комітету Помочі Голодуючим, в листі з дня 10 цвітня 1922. У відповідь на цей заклик Канадійський Комітет Помочі Голодуючим в Сов. Росії рішив ще раз урядити від хати до хати збірку грошей і річий.

Хай 21 май буде днем колекти для всіх. Дня 16 цвітня около 350 колекторів зібрали \$1,668.00, а 21 мая побільшим число колекторів до 1000 і постараймося сколектувати хотяй \$5,000.00

Товариші! Ще раз, а ціль все близша! З причини гарної погоди концертів просто неможливо устроювати. Осталось устроїти ще одну колекту хата в хату. Тож за діло, товариші! Голод не жде!

Комітет звертається з просьбою до всіх товаришів і товаришок, та до всіх робітників і робітниць, котрі співчувають великому нещастю голодуючого населення Радянських Республік, щоб вони помогли зарядженому колектованю жертв на поміч жертвам голоду. Всіх, що бажають допомогти сему ділу і піти колектувати жертви, просить ся зголоситись в неділю, о годині 9.30 рано до офісу Комітету, в Українському Робітничому Домі.

ХАРКІВ, 25 цвітня. — Українська Рада Народних Комісарів асигнувала на рахунок забраних доси і тих, що будуть ще забрані, церковних скарбів 75 мільярдів рублів на закупно насінного збіжа за границею.

№ 455

Українська Економічна Рада рішила послати насіння в неврожайні губернії.

«Українські Робітничі Вісти», 20 травня 1922.

НАСІНЄ ГОЛОДНИМ ГУБЕРНІЯМ

Згідно з відомостями Української Економічної Ради в марті треба вивезти до Запорожської губернії 300 тисяч пудів насіння з Київщини і 100 тисяч пудів з Одещини. На Донщину буде вивезено з Полтавської і Одеської губерній по 300 ти-

сяч пудів, до Катеринославщини з Кременчузької губернії 300 тисяч пудів. Миколаївщині призначено 320 тисяч пудів проса, 50 тисяч пудів кукурузи і 34 тисячі пудів ячменю. Наркомземом відпущено Донецькій, Запорозьській, Миколаївській і Катеринославській губерніям по 126 тисяч пудів насіння цукрового буряку.

№ 456

Оголошення про концерт на користь голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 20 травня 1922.

ВЕЛИЧАВИЙ КОНЦЕРТ

КОНЦЕРТ!

КОНЦЕРТ!

Вегревільський Робітничий Відділ устроює в четвер, 25-го мая в Укр. Нар. Домі в Вегревіл

ВЕЛИЧАВИЙ КОНЦЕРТ

Початок о год 8 вечером. Весь дохід з концерту призначений в користь голодуючих на Радянській Україні.

Товариші Робітники і Фармері! Приходіть на сей концерт як найчисленійше і тим самим допоможіть голодуючим борцям на Радянській Україні.

№ 457

На першого травня в Кеш Лейк зібрано \$21.50 для голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 20 травня 1922.

ЩЕ ОДНА ФАРМЕРСЬКА КОЛЬОНІЯ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ

Кеш Лейк, Алта.

Від довшого часу голод десяткує наших рідних братів та сестер на Україні; довший час минув, від коли вони видали до нас перший поклик о поміч! І ся поміч надпливає дуже поволенько. [...]

Кеш Лек околиця є одною з тих, що припізнали ся зі збіркою, та всеж думаєм, що се опізнене повинно стати заохотою для тих, котрі до сеї пори нічим не причинили ся. Збираймо, товариші, збираймо хотьби найменші лепти. Час дорогий, а ваш доляр втре не одній дитині слезу.

День 1 мая околиця Кеш Лейк обходила святочно і при сій нагоді зібрала на голодуючих на Радянській Україні \$21.50. Сего дня у нас гостив тов. Скорейко, котрий зорганізував комітет для збірки. [...]

Дмитро Левіцький, секр.

№ 458

Представник У.С.Р.Р. в Празі одержав з Канади і Америки \$2,583.18, за що купив 5 вагонів муки для Запоріжжя.

«Українські Робітничі Вісти», 20 травня 1922.

**ЛИСТ ВІД ТОВ М. ЛЕВИЦЬКОГО,
ПРЕДСТАВНИКА У.С.Р.Р. В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ**

Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу отримав від тов. М. Левицького, Уповноваженого Представника У.С.Р.Р. в Чехословаччині і голови Закордонного Бюра Помочі Голодуючим в Празі, слідуючого листа:

ПОВНОВАЖНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО
УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ
РАДЯНСЬКОЇ РЕСПУБЛИКИ
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.

ПРАГА, 2 травня 1922 р.

КОМІТЕТОВІ ПОМОЧІ ГОЛОДНИМ
НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ.

Шановні Товариші!

Листа Вашого з дня 30 березня ц. р. отримав, як і залучений чек на одну тисячу (1,000) долярів. Дозвольте мені знова висказати Вам подяку від тих голодних дітей, яких Ваша допомога вирятуює від голодної смерті. Я не можу замовчати це, щоб не висказати перед Вами, щоб не признати з горячої душі ту братерську діяльність, яку проявляють українські робітники в Америці і Канаді, котрих доля ще ранійш загнала в капіталістичну країну шукати кращої долі. І ці робітники зі самого початку нашої клясової боротьби відкрито, сміло стали в обороні прав робітничої кляси і нашого визволення, як також нераз несли поміч нашим робітникам, революціонерам.

Це не прибрані, окрашені гарні слова — не фрази, а щира правда, яка занесена на сторінку історії нашої боротьби. В цю тяжку добу нашого економічного положення нагрянувшої на нас посухи — яка спричинила голод і хворобу і в цю хвилину, Ви, дорогі Товариші, спішите з помоччю.

До сьогодні я отримав з Америки і Канади:

від тов. Федорука	500.00	долярів
від його-же	10,000	чеш. корон
від Комітету помочі голодним на Радянській Україні в Нью Йорку	1,000.00	долярів
від Комітету помочі голодним на Радянській Україні в Канаді	1,000.00	долярів
Збірка від Товариства Заокеанська Україна, Український робітничий союз	83.18	долярів
Разом	2,583.18	долярів
	10,000.00	чеш корон

Словами: дві тисячі п'ятьсот вісімдесят три дол. 18 центів і десять тисяч чешських корон.

За гроші ці куплено мною тут 5 вагонів муки і відправлено на Україну, в Запоріжжя.

Ще раз з глибини душі висказую Вам щирю подяку і прошу дальше збирати пожертвування, бо сотні й тисячі умирають з голоду дітей, дітей, за котрими майбутність нового вільного, комуністичного життя, взивають о поміч, поміч від братів пролетарів, робітників Америки і Канади.

Остаюсь з щирим пролетарським привітом,
(підпис) М. Левицький.

№ 459

Збірки в Оттаві на голодуючих в совітських республіках.

«Українські Робітничі Вісти», 20 травня 1922.

З РОБІТНИЧОГО РУХУ

Оттава, Онт.

Дня 23 цвітня відбувся в Оттаві в приміщеню відділу Укр. Роб. Дому мітинг, на яким говорила т-ка Бугай з Монтреалу [...] про положення в Радянській Україні і в Приволжю, а також показувала світляні образки і пояснювала їх значіне. Відтак відбулася добровільна колекта, з якої вплинуло \$61.49.

На другий день відбуло ся представленє «Простак», де також згадана товаришка говорила про голод в Радянських Республіках. На представленю зібрано добровільної колекти за цвіти \$25.25, що разом виносить \$86.74.[...]

Гр. Скрипничук, секр.

№ 460

Повідомлення про загальні збори комітету помочі голодуючим в Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 20 травня 1922.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВ. РОСІЇ

Отсим повідомляєть ся всіх членів Комітету Помочі Голодуючим в Сов. Росії, що слідующий мітинг Комітету відбудеть ся в понеділок, 22 мая, о годині 8.30 вечером, в Українськiм Робітничiм Домі, позаяк в неділю мітингу не буде, в виду зарядженої загальної колекти.

№ 461

Редакційна стаття про страшний голод на півдні України; брошура совітського У.Ч.Х. в Берліні про голод; деталі людоїдства; пошесті; голод поширюється; причиною голоду є вивіз большевиками з України харчових продуктів..

«Канадійський Українець», 24 травня 1922.

КОМУНІСТИЧНИЙ РАЙ

Вісти з України малюють жахливі картини голоду. Большевики, котрі ще недавно тому заперечували всякі вістки про голод, нарешті змушені признати, що Україна знаходиться в обіймах страшного голоду і що положення населення крайно критичне.

Найстрашніший голод обняв губернії одеську, миколаївську, катеринославську, донецьку і запорожську. В тих губерніях живе округло десять мільйонів населення, з того близько сім мільйонів знаходяться в обличчя голодової смерті. В одній тільки запорожській губернії число людей, які абсолютно голодують, виносить уже понад 1,100,000. За останні два місяці від голоду там вмерло 16,000 людей. В Херсонщині що дня умирає голодовою смертю більш як 100 людей.

Населення їсть що попаде: коней, собак, котів і різне стерво. В багатьох місцях вже й стерва не стало.

Місія большевицького Українського Червоного Хреста в Берліні видала брошурку, у якій світлини дають менше більше поняття про те, чим живиться населення в околицях, навішених голодом. І так подані там світлини хліба з ячмінної полови, з буряну, з глини й ячмінної полови, а далі світлини муки з меленого сушеного буряну і коріння.

Занотовано вже кілька випадків людоїдства. Одноденна большевицька газета київського краєвого управління Українського Червоного Хреста «Український Червоний Хрест — Голодним», видана в Берліні, подає з місцевостей, де панує голод ось такі ствержені урядово докази людоїдства на Запорожжю:

В селі Камешивасі Запорозького повіту в хаті Баканова урядовий лікар і другі свідки найшли труп Устинія Баканова, 60 літ, опухлий від виснаження, який лежав на підлозі. В другій половині хати знайдено труп Івана Баканова, 12-літнього хлопця без голови і з відкритим животом, зовсім порожнім — очевидно, все зїдено. На грудях є знаки від ножа. Над трупом цього хлопця знайдено Василя Баканова, 20 літ, що опух від виснаження. В роті і на грудях у нього знайдено шматки людського мяса. — Інші картини: Громадянин села Ялти Володимир Баракаїв займався вербуванням до себе дітей і, зарізавши їх, спїдав. В його будинку знайдено кусні людського черепу, а також замкнуті жінчину з дівчиною. Сі посвідчили, що Баракаїв уже зарізав і з'їв свою сестру й одну чужу дівчину. — В селі Ялта Маріупольського повіту, Донецької губернії, мати разом з сусідами зарізала двох своїх дочок, яких зїли. — В селі Новошатилка того ж повіту жінка зїла труп свого чоловіка. — В селі Мирське того ж повіту батьки разом зі своєю родиною з'їли свою 17-денну дитину.

В наслідок страшного голоду вибухають пошести. Занотовано вже понад 1000 випадків холери.

Виглядів на краще нема найменших. Голод шириться, а помочі ні звідки. Положення тим гірше, що робочої худоби осталося тільки 10 процентів, однак й та худоба нездібна до праці. В деяких околицях цілковито нема коней.

Озимого хліба засіяно 10 разів менше, чим минулого року.

Так представляється загальне положення у тих частих України, які належать до найбагатших і найбільше урожайних, так нині під большевицькою владою проживає населення України, котра давніше годувала й заграницю.

Яка ж причина сьому, що населення такої багатой землі опинилося в такім страшнім нещастю?

Причиною тому, очевидно, ті, що голосили людям рай на землі, а збудували пекло. Се большевики своєю господаркою довели край до руїни. Вони ограбили Україну з хліба й інших життєвих средств, вивезли в Росію, а українське населення лишили на поталу голоду. Разом усього лише збіжа вивезено з України

поверх 70 мільйонів пудів. Почислім, що одна особа може пережити рік на 15 пудів збіжжя, то хліб вивезений вижив би був майже 5 мільйонів людей. Крім того, ограблено український нарід з других засобів поживи, тому не диво, що Україна голодує й кожний новий день забирає тисячі нових жертв.

Витягнувши усі засоби хліба у селян, большевики наслали на Україну на прогодівлю масу голодуючого московського населення з приволзьських губерній і тим ще більше причинилися до погіршення положення.

Що ж робить совітський уряд, щоби лихови зарадити? Хтось думав би, що він клопочеться голодними. Де там! Совітський уряд не має часу клопотатися голодними, а дбає про поліпшення стану Червоної Армії на Україні. Не зважаючи на страшний голод і масове вимирання, большевики по всій Україні урядили «тиждень Червоної Армії», в яким то часі збирали продукти на большевицьку армію. Крім того, день 28 березня проголосили днем постачання Червоної Армії. Совітські газети переповнені наказами про піклування та про задоволення потреб Червоної Армії. Большевики всі сили напружують, щоби їх армія мала подостатком хліба, бо тільки на ній вони опирають своє московське панування на Україні. А про голодне населення — їм байдуже...

№ 462

Інформації про голод в Україні зі звіту д-ра Холодного: смертність перевищує народження; 700,000 дітей в притулках не забезпечені харчами; бракує санітарного матеріялу.

«Канадійський Українець», 24 травня 1922.

«Канадійський Ранок», 22 серпня 1922 р.

ГОЛОД І ПОШЕСТИ НА УКРАЇНІ

Генеральний делегат большевицького Українського Червоного Хреста в Західній Європі І. Холодний видав дня 22 цвітня б. р. звіт про положення на Великій Україні, з якого довідуємося, що це положення багато гірше, чим можна собі уявити.

Один лікар, який давно вже живе в Одесі, пише до згаданого Укр. Червоного Хреста:

Коли порівняти місячні цифри 1914 року, з одного боку, і 1921 і 1922, з другого, то буде видно, що середня кількість народжених в 1914 році була 1,191 в місяць, а померших 914, що давало приріст населення пересічно 276 осіб на місяць.

Отже, які цифри тепер:

	Народжених:	Померших:
січень, 1921	580	1,450
грудень, 1921	907	1,452
січень, 1922	160	2,208
лють, 1922	147	2,748

Як бачимо, то зменшення в січні, 1921 виносило 870 осіб, в грудні 1921 — 545; а вже в січні 1922 року зменшення виносило 2,048 осіб, а в лютім того самого року аж 2,573 осіб.

Випадки смерті безумовно від голоду збільшуються весь час в Одесі і Миколаєві не тільки в міських шпиталях, але ще більше в приватних помешканнях і навіть на улицах.

В одному тільки Миколаєві на протязі двох місяців, від 1-го січня до 1-го березня, зареєстровано 247 випадків смерті від голоду.

За місяць лютий померло понад 1000 осіб, на 30 процент більше ніж вмирало пересічно раніше.

Мимо безпосередньої смерті від голоду ширяться також випадки смертельних кишкових недуг, які викликаються нездоровими сурогатами поживи, рівно ж як від спеціальних напливів, при яких смерть часто приходиться від паралізу серця.

Через те, що часто-густо живляться люди мясом здохлих коней, збільшується число людей, хворих на сап.

Тільки в одному Миколаєві в дитячих притулках зібрано понад 2,700 дітей, які живуть там в дуже тяжкій біді. З браку найнеобхідніших річей, браку поживи вони сильно знесилені і серед них шириться, як рівно ж і серед дітей міста, що не попали до притулків, різне епідемічне захворювання.

Не можливо сказати, де гірше становище, чи то в повіті, чи то в самому місті Херсоні. По офіційним даним з 312,648 осіб рахується голодуючими 171,721 осіб. У самому місті протягом місяця січня від голоду померло 138 осіб. В лютому вмерло вже 295 чоловік. До того ще лютує сипний тиф, смертність від якого досягає тепер нечуваної висоти 40 процентів.

Вигляди на новий рік дуже сумні. Залишилося худоби не більше 5-тої частини, що було в осені 1921 року, а й тоді кількість її була значно зменшена. Через се вигляди на посів майже безнадійні.

Се зменшенне худоби і коней і для міста робить великі труднощі, хочби вже з огляду на перевозку хорих і померлих. Часто трапляються випадки, коли трупи, які збираються цілими горами, завдяки недостатку транспортних засобів, перевозяться на повозках, які везуться людьми. В брацьких могилах ховають часто-густо разом по 250 трупів. Через те, що мало робочих рук, а ще менше невиснажених робочих рук, сі могили часто довший час залишаються незасипаними і медична комісія находила куски людських трупів на пів обіданих собаками десь аж пів кілометра від сих могил. Моргі находяться в такому стані, що це загрожує на весні значне поширенне холери й інших пошестей.

Майже неможливо піддержувати організацію медично-санітарної допомоги. 60 процентів шпитальних ліжок занято жертвами голоду. Крім того, майже неможливо давати медичну допомогу через брак санітарного матеріялу. Майже немає білизни. Температура в більшості шпиталів зимою була 4 — 6 степенів.

Серед медичного персоналу приблизно 50 проценту хоріє від голоду, напливами ітд. Часто лікарі падають непритомними підчас своєї роботи. В Херсоні один лікар умер буквально від голоду.

В Катеринославі офіційно находиться в самому місті голодуючих більш як 5,000. Але в дійсности щодня кілька десятків людей вмирає голодовою смертю. Санітарні відділи збирають на улицах людей, які падають непритомні від голоду. Найбільше терплять, як скрізь, діти. Щодня буває більше як 20 дітей, залишених матерями, які переходять потім до притулків. Але становище в притулках таке тяжке і діти попадають туди настільки виснаженими, що багато з них там скоро умирає. Ширяться злочини серед дітей, трапляються випадки, що діти убивають одно другого ізза куска хліба.

По обчисленню Українського Червоного Херста в Катеринославській губернії буквально голодує 40 — 50 процентів всього населення, яке виносить понад 1,600,000. Се обчисленне зроблено в початку марта. На Запорожжю голодує понад 890,000 людей, в тім 60 процентів дітей.

Після того, як поїли майже всю худобу і коней, стали варити холодець із шкіри і ремення. На харчових пунктах від холоду, чекаючи, поки дадуть їм їсти, люди гризуть дерев'яні столи.

Представник комісаріату професора Нансена на Україні, сотник Квіслінг, телеграфує до Женеви на 22-го лютого 1922 року з Олександровська:

Вісім мільйонів людей голодують на півдні України. З них 2 і пів мільйонів абсолютно не мають що їсти. Других 2 і пів мільйонів мають до їдження тільки сурогати, як сіно, сухий бур'ян і т. д., але не мають жадної нормальної поживи. Три мільйони мають ще деякі запаси, але в такій невеликій кількості, що вони дуже скоро переходять до першої і до другої категорій. Треба думати, що до кінця квітня в цих двох категоріях буде до 7,000,000 людей.

Біля 700,000 маленьких дітей, які зібрані в притулках, одержують не більше як одну п'яту частину нормальної пайки через брак харчів. Дитяча смертність до страшного велика. Вона доходить майже до 50 процент.

На Запорозжю буквально голодує біля мільйона людей. З них 60 процент це діти. Ширяться випадки людоїдства. Щодня умирають на Запорозжю десятки тисяч людей. Худоба і коні майже всі зіджені.

Санітарний матеріал рівно ж білизна і ліки майже цілком відсутні. (Катеринослав дня 25 лютого, 1922 року.)

Делегат Міжнародного Червоного Хреста гр. Десона, який приїхав на Україну в половині місяця марта для того, щоб там нести допомогую роботу, скоро, напевно, перешле до Міжнародного Комітету Червоного Хреста свої спостереження і дані за голод, які на нещастя навряд чи будуть більше вішніми.

Берлін, 18 квітня, 1922 року.

І. Холодний.
Генеральний Делегат У.Ч.Х.
в Задідній Європі.

№ 463

*Большевики мають гроші на палати і пропаганду,
але не на допомогу голодуючим*

«Український Голос», 24 травня 1922.

«Канадійський Українець», 7 червня 1922.

Уривки.

ПАНИ БОЛЬШЕВИКИ І ГОЛОД

В Росії голод. З церков навіть позабирали річи, щоби ратувати голодних. [...]

Та однакож на поправу великої палати в Москві «Кремля», де мешкає Ленін, видано 800 мільярдів рублів (800,000,000,000). Робота має бути скінчена сего літа.

На зїзді комуністичної партії Зіновєв заявив, що на большевицьку пропаганду (агітацію) видано в 1921 році (отже в часі голоду) 18 мільярдів совітських, а 15 мільйонів золотих рублів. Золото вислано до Німеччини, Італії, Швеції і Польщі.

Большевицький комендант Фрунзе прислав Камель Паші в дарунок шаблю, обсипану брилянтами (діямантами).

Нама буржуїв в Росії!... Все йде для працюючих, для бідних, для голодних!...

№ 464

Полеміка з «У.Р.В.» на тему балів і бенкетів організованих большевиками в Одесі і в Канаді.

«Український Голос», 24 травня 1922.

ГОЛОД, БАЛІ І БЕНКЕТИ

«УРВісти» пригадали собі людність. Пригадали собі, що се якимось негарно, коли одні люди балюють, а другі голодують.

Забули «УРВісти», що не за горами, ні не за морями, а таки в Вінніпегу зовсім недавно був баль — для голодних в совітській Росії. І що сей баль уряджували не якісь пани-буржуї, а таки ті пролетарі-комуністи, що видають «УРВісти».

Страх, яка то в людей коротка пам'ять!

Обурюють ся «людяні» «УРВісти», що в Берліні в посольстві Української Народної Республіки (то є в противників комуністів) був прийом для визначних Німців та чужоземних дипломатів. Обурюють ся і пишуть: «Се балюють ся ті, що «розпадають ся» за українським народом, балюють ся тоді, як той нарід корчить ся в муках голоду.»

Справді, які то погані є ті люди, що балюють ся в такий час. Однакж в першій мірі погані ті комуністи, що балюють ся. Противникам комуністів нема що так дуже дивувати ся, бо за голод в Росії не вони відвічальні. За голод в Росії відвічальне в першій мірі російське комуністичне правительство. Воно повинно було подбати, аби в Росії до голоду не прийшло; коли лучив ся неврожай, повинно було поробити стараня, аби достарчити подостатком збіжа в околиці, навіщені неврожаєм. Хліба в світі є аж за багато і було звідки його дістати, якби комуністичному правительству не було байдуже, скільки бідних людей з голоду згине.

Кажуть комуністи, що ганьба тим не-комуністам, що балюють ся в Берліні.

Але погляньмо, що робить ся не в Берліні і не серед не-комуністів, тільки серед комуністів в самім осередку голоду, в Одесі. Комуністична газета «Червона Правда», що виходить в Кам'янці Подільській, подає дня 10 марта 1922 слідує новинку:

«Одеса. — В інтернаціональнім клубі моряків відбув ся банкет в честь американських моряків і представників «Ара».

Отже в самім осередку голоду, в Одесі, де люди на вулицях з голоду вмирають, уряджують комуністи банкети, а на банкетах, як звісно, головною річею є — їсти смачні страви, не пальці собі глодати...

«УРВісти» повинні би звернути увагу одеським товаришам, що уряджувати комуністам банкети серед голодних людей в Одесі є сто раз більше нелюдяно, чим не-комуністам уряджувати балі в Берліні.

Що в Одесі є голод, про се нема сумніву. Ось що пише про те комуністична харківська «Селянська Правда»:

«Губернії Катеринославська і Запоріжська цілком, Миколаївська, Одеська, Донська в певній мірі охоплені великим голодом. Годуючись корою, листем й ріжними шкідливими для здоровля сурогатами, а натівь падлом, збожеволіле населенє помалу вмирає, не зупиняючись в окремих випадках перед споживанєм трупів і людожерством.»

А комуністи серед того всього уряджують банкети!

№ 465

Спеціальне ілюстроване видання «Голодуюча Україна» у Вінніпезі.

«Українські Робітничі Вісти», 24 травня 1922.

«ГОЛОДУЮЧА УКРАЇНА»

Під таким заголовком видав Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу одноразову газету, присвячену справі помочі голодуючим на Радянській Україні. Газета є величини «Українських Робітничих Вістей» і є ілюстрована. Призначена вона для якнайбільшого поширення серед українських робітників і фермерів в Канаді.

№ 466

Харківські «Вісти» від кінця квітня повідомляють про озимину і нову засівну кампанію.

*«Українські Робітничі Вісти», 24 травня 1922.
Уривки.*

ЗАСІВНА КАМПАНІЯ

В харківських «Вістях» з 19 цвітня читаємо про засівну кампанію на Україні слідує:

[...]

В Запорозьким повіті ранні культури засіяно всі. У Велико-токмацьким повіті зберегло ся чимало добрих господарств, переважно по німецьких волостях. Сівба йде добре. Є живий інвентар і деякі запаси збіжа.

На Одещині за останні дні впало чимало дощів. Є надія на урожай

До Бахмута прибуло пять вагонів пшениці для радянських господарств.

На Миколаївщині по деяких місцевостях загинула від приморозків озима пшениця. Жита всюди добрі.

В Мелітопільським повіті засівна кампанія трохи загальмувала ся через непогоду. Сівбу ранніх культур буде закінчено за два тижні.

Харківські «Вісти» з 25 цвітня доносять:

Повітам Миколаївщини відпущено 162,000 пудів закордонної кукурузи. Озима пшениця в Нікопільським повіті вся загинула. Стан жита добрий.

Засів на Миколаївщині йде мляво. Основою засівної кампанії є засіяне поля пізними культурами — кукурузою, сонішником, просом та іншими.

[...]

В волостях Бердянського повіту вітром знищено 9,000 десятин озимини.

Засівна кампанія на Запорожу проходить досить інтензивно. В звязи з можливим недосівом значна площа землі піде під сіно. Вживаєть ся заходів до забезпечення губернії потрібною кількістю сінокосилок.

№ 467

Комітет помочі голодуючим в Україні зібрав понад \$7,000.00; найновіші пожертви в Канаді.

«Українські Робітничі Вісти», 24 травня 1922.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

В Канаді зібрано дотепер на сю ціль \$7,191.28.

Дальші жертви на поміч голодуючим України надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу слідуючі організації і поодинокі товариші:

Збірка в Вінніпегу в неділю, 21 мая	\$136.40
Відділ У.Р.Д. в Ошаві, Онт. (з різних підприємств)	49.08
Комітет Помочі Голодуючим в Росії в Йорктон, Саск.	40.00
П. Стельмахович в Белвю, Алта. (збірка на весілю)	33.80
К.П.Г. на Р.У. у Форт Френсіс, Онт.	32.84
Жіноче Товариство в Кардів, Алта. (дохід з забави \$17.90 і з каси товариства \$12.10)	30.00
К.П.Г. на Р.У. у Cache Lake, Alta.	20.35
Ол. Черський в Вінніпегу (збірка на весілю)	5.02
Михайло Німілович в Вінніпегу	5.00
Іван Мінтянський в Порт Алберні, Б. К.	3.50
М. Галат в Керівейл, Саск.	3.00
Іван Гамалюк в Порт Алберні, Б. К.	2.00
Продаж газ. «Г.У.» в У.Р.Д. в Іст Килдонан	90
Послідний раз було поквітовано	<u>\$6,829.38</u>
Разом	\$7,191.28

Імена поодиноких жертводавців і вінніпегських колекторів будуть поміщені в слідуючій числі «У.Р.В.».

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар.

№ 468

Збіжжя і кукурудза для України з Чехословаччини і Румунії.

«Українські Робітничі Вісти», 27 травня 1922.
Уривки.

З РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Закупно збіжа за кордоном.

В Чехословаччині закуплено збіже під дуже корисними услів'ями. [...]

Закупно збіжа в Румунії.

ХАРКІВ, 24 цвітня. — В Румунії закуплено для України півтора мільона пудів насівного збіжа і кукурузи. Кукуруза вже прийшла і її перевозять у голодуючі області.

В Одеському Зовнішторгові одержано звістку про те, що до Одеси вчора мав прибути голяндський пароплав «Діанімідас» з 7,000 тон (434,000 пуд.) кукурузи, яку призначено для України.

№ 469

Грабунок України буржуазними урядами; голодні домагаються конфіскації церковних скарбів для купівлі харчів; священики крадуть церковне майно.

«Українські Робітничі Вісти», 27 травня 1922.

ГОЛОД І ЦЕРКВА

В Радянських Республіках забирають в церквах золото і срібло, щоби купити за них хліба для голодуючих. Певно, ніде в світі нема так много богацтва в церквах, як в Росії і на Україні. Лаври, монастирі, собори вбрані в золоті і діаманти. Коли зайдеш в Лавру в Київі, то вона вся горить в золоті, як в огні.

Край знищений горожанською війною, відтак війною з шляхоцькою Польщею, нарешті гуляли по нім різні банди, а на останку вдарила посуха і знищила те, чого не могли знищити банди.

Приволже голодує, на цвинтарах гори трупів. Те саме і на Запорожу та на цілій полудневій Україні. Треба купувати поживу за границею, там же треба купувати і насіне, щоби засіяти поля. Капіталістичні держави нічого не дають в борг робітничо-селянським державам Вони краще хотіли би бачити їх конаючих у ніг своїх, ніж подати їм кусок хліба. Але за гроші, за золото вони продадуть їм не тільки хліб, але все, що вони мають. Будь ти їм найгіршим ворогом, але дай золото і бери всі засоби краю, навіть армати і воєнні кораблі.

В тім то й річ, що ні в Росії ні на Україні того золота в державнім скарбі нема. Різні бандити — Каледін, Колчак, Денікін, Семенов, Врангель, Петлюра, Балахович, навіть Махно і инша дрібна бандитська братія, рабували цілими роками сей багатий край і вивозили всі богацтва за границю та віддавали за зброю і прогулювали з проститутками «висшої» кляси.

На 42 мільярди народного майна вивіз Петлюра з України до Польщі підчас відступу звідтам з Пилсудським в 1920 році. А скільки його вивезли з собою різні директорії, сенатори, окрім членів різних правительств і цілі правительства, які ще і нині гоїно живуть по Віднях та Берлінах і справляють заграничним дипломатам фешенабельні раути.

В львівській «Землі і Волі» з 30 цвітня читаємо про втечу з Румунії до Галичини «батька» Махна з жінкою і штабом. «Махно жалував ся, що Румуни забрали від него без поквітованя грошеві квоти на суму около 10 мільонів леїв та значну скількість золота і срібла, які він «здобув» на Україні»

Так рабували Україну різні «батьки», малі і великі, і зрабоване вивозили до Польщі, до Румунії, Франції і до всіх частий світа. А скільки десятків мільярдів марок Супрун просвистав в Берліні? І нині, коли голод насунув на Україну, вона не має за що купити для умираючих з голоду хліба.

Одиною серед того страхітя голоду, сліз і смерти стоїть прибрана в золото, срібло та діаманти — церква.

«Нужденні люди дарували семигривенники, карбованці та коповики сріблом, але пан-отці... мовчали.» Так пише предсідатель Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету т. Г. Петровський.

«Пан-отці мовчали.» Та не довго.

Парафіяни в селі Давидівці, Мелітопільського повіту, ухвалили віддати церковні скарби голодуючим. За ними пішли Саратівці і нині се поширилось на цілу Росію і Україну. З початку в газетах давались заклики до духовенства і парафій, відзивало ся до їх сумління.

«Проте, коли покладати ся лише на сумліне та ще до того релігійних людей, хочаб якому богови молили ся вони, то навряд чи дочекались би голодуючі до-

помоги. Проречиста Нансенова промова до людського сумління і та не пробуркала величезних дуків.»

Так пише т. Петровський, який з т. Калініном обїздив цілу Україну і бачив, хто помагає голодуючим. І тому він каже:

«Висновок цілком зрозумілий. Умовини життя зараз є такі, що тільки примусовими заходами і можна щось здобути.»

І радянська влада видала розпорядженє про забранє церковних скарбів для помочі голодуючим. І «пан-отці» заговорили. Їм не захотїло ся розстатись з сріблом, золотом та діамантами. Вони мовчали на стогїн голодуючих, але закричали, коли радянська влада, за почином самих селян, простягнула руку за церковними богацтвами. Попам помагає кричати цілий капіталїстичний світ. Ось недавно подано було новинку, в котрій капіталїстична преса з лицемірним обуренєм доносила про засуд радянським судом 8 попів, за опір при забираню церковниго майна.

Але попи не тільки вмють кричати. Вони, маючи в своїй історїї досвід Дамазія Мацоха, почали в Росїї і на Україні самі обкрадати церкви, щоби тільки нічого не дісталось голодуючим. В харківських «Вістях» з 20 цвітня, в статї п. н. «Боротьба з злодіями в рясах», читаємо:

«Щоб загальмувати справу допомоги голодуючим, щоб не дати голодуючим шматка хліба, контрреволюційна частина духовенства взяла ся красти церковні скарби, або «боже майно», як воно їх називає. Безувірам в рясах чи обікрасти свого бога, чи видерти в умираючого з голоду шматок хліба з рота — є однаково. Вони не мають ані дрібки сумління, ані сорому... Коли контрреволюціонери в рясах побачили, що церковні скарби, надбані кервавицею робітників та селян, радянська влада повертає голодуючим, щоб ратувати їх житє, — чужоїди в рясах не соромлять ся красти.

В Казанї з грузинської церкви вони вкрали 40 брилїантів, в Спаськїм монастирі чернець Махтей Правдїн украв цїнности: пуд і 38 фунтів золота і срібла, їх знайдено в Рибїнську закопаними на попівськїм подвірю. По церквах на Харківщинї в богатьох місцях покрадено церковні річи. У Єгорївськїм монастирі піп Светлов і титар купець украли 25 фунтів золотих та срібних церковних річий і передали «боже майно» ювілєрови».

В статї наводить ся ще більше примірів крадіжи попами церковних річий. Так, наприклад, в Іваново-Вознесенську попи украли чотири позолочені самоцвітими образи.

Ось так ті, що називають себе послїдовниками Христа, помагають свому «меншому» братови, коли той умирає з голоду.

Правда, не всі. Є попи, котрі самі зголосили ся віддати церковне майно голодуючим. Але се одиниці серед цілої церковної маси.

Цікаво на закінченє згадати про відозву всеукраїнської церковної ради автокефалїстів за підписом митрополита та інших напів духовних осіб, поміщену в київських «Вістях». В тій відозві автокефалїсти звертають ся до всіх «братів христїян всіх церков та общин на світї» і звивають їх «во імя високої культури та святої гуманности почути стогїн знесилених муками... вирвати з кігтів ненажерливої смерти, особливо безвинних дітїй».

В тій відозві нічого не згадуєть ся про відданє церковних богацтв голодуючим, але все таки церковники на Україні просять цілий світ о поміч голодуючим. В Канадї деякі англїйські церкви збирають фонди для організації. А що зробила для голодуючих українська церква в Канадї! Чи найдесть ся в Канадї і Америцї хоч один греко-католицький, православний чи пресвітеріянський український піп, який обмовив би ся хоч одним добрим словом у відношеню до голодуючих робітників і селян України? Єсли є, то де він? Ми за такого ще не чули. Зате нам добре відомо, що всі українські попи в Канадї і Америцї є заїли-

ми противниками помочі голодуючим. Вони, єслиб мали силу, то подали-б умираючим з голоду селянам на Україні замість хліба — камінь.

Отже, не диво, що радянська влада підприняла проти сих «зłodіїв в рясах» належні кроки.

Мусій.

№ 470

Збірка збіжжя, одежі і грошей серед фермерамерів для голодуючих в совітських республіках.

«Українські Робітничі Вісти», 27 травня 1922.
Уривки.

СПРАВОЗДАНЄ КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ

Калдер, Саск.

Читаючи про голод в Радянських Републіках, фермері в околиці Калдер, Саск. заснували комітет, який заняв ся збіркою помочі голодуючим. Від дня свого заснування (17 січня с. р.) комітет зібрав \$73.20 грішми, з котрих \$3.10 заплачено за фрейт, коли відсилалось до Вінніпегу зібрану одіж. Одіжи вислано 250 фунтів, а многі фермері вислали самі в пакунках. Пшениці зібрано і здано в елевейторі 71 бушлів, а посвідки на се збіже відослано до комітету в Вінніпегу. В кампанії збірки брали участь слідуючі фермері, які своїми кіньми їздили хата від хати: Дарей, Мурараш, Кіфяк, Бойко і Палій. З кожною фірою їздило по два чоловіки. Комітет складає всім жертводавцям щиру подяку.

Не можна не згадати дещо про кольонію на північ від Калдер. Там люди найщирійше жертвували. Там зібрано грішми \$50.00, як також річами там зібрано більше, я де инде. [...]

№ 471

Збірки в Ошаві, Форт Франсіс, і Белвю, Вінніпезі в користь голодуючих в Україні; цілоденний заробітск з 1 травня відданий на голодуючих; збірка на весіллі.

«Українські Робітничі Вісти», 27 травня 1922.
Уривки.

УКРАЇНЬСЬКІ РОБІТНИКИ І ФАРМЕРІ В КАНАДІ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Ошава, Онт.

Поміч голодуючим.

Дня 29 цвітня відбулась в Ошаві забава в користь голодуючих в Радянській Україні. Чистого доходу з сеї забави прийшло \$12.81.

В льокалі відділу У. Р. Дому відсвятковано день Першого Мая і з сеї нагоди зібрані робітники зложили на поміч голодуючим на Радянській Україні \$12.20.

Дня 4 мая заходом відділу У. Р. Дому відограно в користь голодуючих представленє п. н. «Американський Шляхтич», з якого прийшло чистого доходу \$24.37. Аматори не жалували свого труду, щоби помочи голодуючим. [...]

Разом висилаємо на поміч голодуючим **\$49.08.**

Всім жертвідавцям щира подяка.

Касієр Ю. Русняк
Секр. К. Коханий.

Форт Френсіс, Онт.

Перший Май для голодуючих.

Робітники у Форт Френсіс не могли святкувати день Першого Мая, але, знаючи значіне сего великого дня, віддали свій цілоденний заробіток з 1 мая на поміч голодуючим. Жертвували слідуочі товариші:

Н. Савчук	\$4.50	П. Козловський	4.40
Г. Бабесюк	4.00	С. Яблецький	3.35
Т. Мітран	3.20	С. Почтар	3.20
В. Зубатюк	3.20	Ю. Балан	3.00
А. Малащук	2.00	Т. Паланичка	1.00
П. Петрасюк	1.00	Разом	\$32.85

Заразом кличемо інших робітників, котрі працювали в день 1 мая, щоби віддали свій заробіток з того дня на поміч голодуючим

За К.П.Г. на Р.У. у Ф. Френсіс,

С. Яблецький.

Белвю, Алта.

На поміч голодуючим на Радянській Україні засилаємо Вам почтовим переказом \$33.80, які були зібрані підчас весільної забави у тов. П. Мамчула і т-ки Сімонс дня 15 мая. Тов. П. Рошко в своїй короткій промові представив присутнім гостям теперішне критичне положенє в Радянських Републіках і завізвав о поміч для страдаючих від голоду на Радянській Україні, на що присутні відкликнулись зі своїми жертвами. [...]

П. Стельмахович, секр.

Вінніпег, Ман.

В неділю, дня 21 мая, устроєно в Вінніпегу колекту на поміч голодуючим в Радянських Републіках, підчас якої слідуочі товариші зібрали жертви на поміч голодуючим на Радянській Україні:

Ів. Петрушка і Й. Аламбець	\$14.50	Д. Юркевич і т-ка Ю. Аламбець	13.85
Василина	11.50	Харчуна і Саврій	9.00
Білїнський і Топольніцький	9.00	Мохорук і Гловацький	8.00
Т-ки Бобовська і Бідулька	7.50	Дзьола і Ів. Гладкий	7.50
Качмар і Хома	7.20	Сидор і т-ка Василенко	6.25
Люльчак і Н. Захарук	6.00	Кульчицький і Кендзерський	5.75
Гордієнко і Осадчук	5.00	Турчин і т-ка Шведзіцька	4.00
Ом. Хоміцький (в Іст Килдонан)	3.80	Блонарович і Славич	3.75
Н. Заросінський і Юр	3.75	Т-ки Гридрій і Попадинець	2.50
Пастух і Дейголос	2.10	(в Іст Килдонан)	
Никоряк і Дегодь	2.10	Дригибка і Гнатів	1.75
В. Чайковський і Бричка	1.50	Власюк і Гандзюк	1.35
Змійовський і Д. Хоміцький	1.25	Прокорона і Волошин	1.25
Мокрій і Ягода	1.00	Логвиненко	1.00
Г. Семенчук і Злотий	.75	Ф. Юркевич	.75
Т-ка Лотоцька	.50	Петро Ярославський	.25
Разом	\$144.15		

№ 472

В Австрії створений комітет «Голодним України», до якого входять сім українських організацій; головою комітету став проф. М. Грушевський.

«Канадійський Ранок», 30 травня 1922.

ГОЛОДНИМ УКРАЇНИ

ВІДЕНЬ, 10 мая. — Українські організації в Австрії об'єдналися в союз допомоги голодуючим на Україні. Нова організація називається: «Голодним України» і має давати фізичну й духову допомогу голодуючим на Великій Україні без різниці національностей.

До організації належать всі українські організації без різниці політичних напрямків, а саме: 1. Об'єднаний робітничий комітет допомоги голодуючим; 2. «Січ» — безпартійна — студентська організація; 3. «Драгоманівська Громада» — соц. студ. організація; 4. Соціологічний Інститут; 5. «Товариство Прихильників Освіти»; 6. Жіночий Союз; 7. Ліга Мира й Свободи.

Головою комітету вибраний Михайло Грушевський: його заступником О. Олесь — безпарт.; секретарем Чечель — соц. рев., членами управи б. австр. ген. О. Окуневський, Д. Левицький — гал. труд. парт., Пасічник — комуніст, і Н. Су-ровцова — безпартійна.

№ 473

Павло Крат просить українських євангелістів допомогти голодуючим в Україні, купуючи пакети в АРА, так як це роблять жиди.

«Канадійський Ранок», 30 травня 1922

ХТО ЗМИЛОСЕРДИТЬСЯ НАД НИМИ?

В Києві наші люде вмирають з голоду та недостач тяжкою і повільною смертю. А вмираючи, звертають свій зір до далекої Північної Америки, бо знають, що там є поверх одного мільона їхніх братів, котрим голодна смерть у вічі не заглядає, котрим не тяжко вділити яку десятку долярів голодному братові на Україні та перетримати його живого до обновку. І ті наші страждальники вишуковують адреси Українців в Злучених Державах та Канаді і присилають розпучливі листи, благаючи уратувати їх від голодної смерти.

Браття і Сестри, Українські Євангельські Християни! Чи Ви памятаєте на слова нашого Спаси: «Я голоден був і ви дали мені їсти»? У Господній молитві ми що дня просимо: «Хліб щоденний дай нам днесь.» І Бог дає нам хліб, і ми що дня не голодні. Що дня ми сідаємо за стіл їсти. Та чи можемо ми спокійно смакувати хліб наш, коли з України дивляться на него тисячі голодних, а ми жадному з них крихітки навіть не подали.

Брати і Сестри, Українські Євангельські Християни! На Україні довідалися наші брати про нас з Вами і пишуть благальні листи, змилосердиться над ними ради Спаси нашого, котрий змилосердиться за гріхи наші. Головний Заряд Українського Євангельського Товариства в Північній Америці отримав кілька листів від голодуючих Українців в Києві, котрі благають переслати їм поживи через

«Американську Адміністрацію Запомоги». Зміст усіх тих листів той самий: «Ми гинемо, подайте поживи!»

Віра Ш., жінка одного з заслужених українських патріотів і сама заслужена народня діячка, пише нам з Києва:

«Чи знаєте, що у нас робиться, як іде життя тут? Дуже прикро жити нам усім тепер, а особливо велика матеріальна скрута. Посади одержати важко, а хто і має, так усе таке дороге, що вистарчає тієї пенсії аби тіло з душею втримати.

«Так ось в чім річ: Є таке товариство в Злучених Державах «АРА», а повна його назва — «Американська Адміністрація Запомоги». Коли там в Америці скласти на руки тієї адміністрації 10 доларів, на чієсь імя на Україні, так тут видають дуже багато всіляких гарних річей: і муки, і кока, і рижу, і згущеного молока. Таких річей ми тут не можемо мати, а як що і мож дістати, так за дуже дорогу ціну. Ті Американські посилки уже ОДЕРЖУЮТЬ ТУТ ЖИДИ, бо вони майже усі мають своїх кривних або знакомих в Америці.

«Чи не могли-б Ви заснувати там якої організації, щоб допомогти нам? Коли вам удасться зробити щось в тім напрямку, так ми будемо вам дуже вдячні.»

Українські Євангелісти! Уявіть собі, що у Києві голодна Українська дитина, на котрій позістали тільки шкіра та кісточки, приходить з плачем до своєї мами і питає її, чому Хайка і Срулик, діти сусіда Жида, дістали з Америки білий смачний хліб та молоко, а воно ще від учора і чорного не мало в устах. Гей, змило-сердїться, браття любі! Взиваю на початок трьох щирих Євангельських Християн Українців офірувати по десять доларів на голодуючі українські родини в Києві: Віри Ш., Іполіта Моргилевського і Леся Лозовського.

Павло Крат, писарь Укр. Єванг. Т-ва.

REV. P.C. CRATH,

175 Shaw St.

Toronto, Ont.

Увага: — Гроші висилати до писаря Українського Євангеліцького Товариства, а він зробить замовлення поживи в «АРА».

№ 474

Голод і тиф в Одесі; людоджерство.

«Український Голос», 31 травня 1922.

ПОЛОЖЕНЄ В ОДЕСІ

«Одес. Известія» доносять, що голод в Одесі збільшує ся. Вулиці переповнені напів-нагими дітьми, що преразливими криками просять милостині. В місті є кілька тисяч безпріютних дітей. В січні захорувало на тиф 2,574 осіб.

Коло Одеси в селі Дальник, селянка порізала трип помершого з голоду 12 літнього свого сина і кормилась ним разом з 8-літньою дочкою 4 дні. Пізнійше, коли тая ж дитина вмерла, мати і її трупа з'їла.

№ 475

На півдні України поля не засіяні: голод і цього року неминучий.

«Канадійський Українець», 31 травня 1922.

ПОЛЯ НА ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ НЕ ЗАСІЯНІ

Представник міжнародного Червоного Хреста, який проїхав від Тирасполю до Одеси й назад, оповідає, що всюди по дорозі бачив великі простори цілком не засіяної землі. Се викликає надзвичайно тяжке вражіннє. Навіть при доброму урожай голод на Україні і в сім році неминучий.

№ 476

Італійський Ч.Х. повідомляє про вмирання мільйонів в Росії й Україні.

«Канадійський Українець», 31 травня 1922.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ ЗБІЛЬШАЄТЬСЯ

ГЕНУЯ — 21 мая — Сюди доносять з Новоросійська, куди приплив корабель «Скрівія» з набором від Італійського Червоного Хреста, що голодове положеннє в полудневій Україні і в полудневій Московщині, коло Царицина, стається щораз то грізнійше.

Тепер вже там — кажуть донесення — не край, а великий цвинтар голодних людей. Мушини, женщины і діти, як доносять у сім звідомленню, **вмирають з голоду вже не тисячами, але міліонами.**

№ 477

«Комуніст» повідомляє про страшний голод на Херсонщині

«Канадійський Українець», 31 травня 1922

НА РУЇНАХ ХЕРСОНЩИНИ

Совітське безладдє довело до того, що голод на Херсонщині прибрав надзвичайно великі розміри. Як повідомляє «Комуніст», в самому Херсоні на вулицях валяються трупи померших від голоду. В деяких будинках трупи лежать без похорону по 7 — 10 днів.

Совітські газети повідомляють, що в богатях помешканнях і навіть цілих будинках вимерли всі їх мешканці. На цвинтарах лежать трупи, яких схоронити немає можливости.

Злидні й смертність сільського населення не даються обчислити. Звязку з селом немає ніякого. Херсонський повіт безнадійно загинув.

№ 478

В Одесі денно вмирає від голоду 50 людей.

«Канадійський Українець», 31 травня 1922.

ГОЛОД В ОДЕСІ

Петроградська «Красная газета» повідомляє: Голод починає дусити й одеських робітників. В робітничій частині міста вулиці не мов вимерли. Біля брам лежать трупи. Померлих виносять з домів, а потім вже їх забирає грузовик. Але не рідко грузовик не приїздить — тоді трупи доводиться наніч знову вносити до помешкання, щоб їх не розірвали голодні собаки. Всіх від 1 до 31 березня поліція назбирала на вулицях аж 1060 трупів. Щоденно вмирає від голоду не менше 50 людей.

№ 479

В Україні уряд ухвалив податок 140 мільйонів пуд збіжжя на 1922-1923 р.

«Канадійський Українець», 31 травня 1922.

МОСКОВСЬКІ БОЛЬШЕВИКИ ГРАБУЮТЬ УКРАЇНУ

Дня 11 цвітня відбулося в Харкові спільне засідання Президії Всеукраїнського Виконавчого Комітету й Ради Народніх Комісарів, на яким ухвалено податки на господарський рік 1922—1923. За одиницю прийнято 1 пуд жита. При надходжачих жнивях має Україна дати 140 мільйонів одиниць (пудів) жита податків. Природні податки можна платити слідуєчими господарськими продуктами: збіже, сіно, олійні насіння, картофлі, солома, мясо, товщ.

№ 480

Надії на нові засіви.

«Українські Робітничі Вісти», 31 травня 1922.
Уривок.

ЗАСІВНА КАМΠΑНІЯ

[...]

В харківських «Вістях» з 28 цвітня читаємо:

На Поділю стан озимої пшениці середній, озимого жита — гарний.

Розподіл насіння з державного засівного фонду на Катеринославщині закінчено. Сійба почалась по всій губернії. Дуже гальмує працю брак живого і мервого реманенту.

Після метеорологічних даних є надії на гарний урожай. Дощу впало в достаточній мірі. Гарна погода сприяє зростови культур. Селянство спішить використати кожний сонічний день, щоб вкинути насіне в землю.

Селянство Миколаївщини заходило ся сіяти пізні культури. Випавші дощі сприяють гарному стану ранніх культур. Озимина теж поправляється.

В Одеському повіті стан озимини задовольючий. У Придніпрянському повіті озимина дуже гарна.

Волинський Губземвідділ розпочав організацію меліоративних робіт. Осушують ся багнища, закріплюють ся яри, поліпшують ся ґрунт.

До Бердянська прибув з Болгарії корабель, який привіз 35,000 пудів кукурузи і 1,000 пудів жита.

Вперше від часу бльокади прибув до Одеси французський корабель «Ман Ро-сіне», який привіз насінє, закуплене Нансеном в Румунії.

№ 481

Спад в збірках на голодуючих в Україні; деякі відділи У.Р.Д. не прислали ще жодних пожертв; в Україні вмирають люди мільйонами.

«Українські Робітничі Вісти», 31 травня 1922.

НЕ ЗАНЕДБУЙМО СВОГО ОБОВ'ЯЗКУ!

Справа помочі голодуючим на Радянській Україні представляєть ся за послідних два тижні дуже сумно. Минувшого тижня було поквітовано в «У.Р.В.» одну із найменших сум за цілий двомісячний час компанії в користь голодуючих, а сего тижня ця сума стала еще о много менша.

Се дуже погане свідоцтво про нас. Правда, ми знаємо, що тепер дуже тяжкі часи, що на Заході страйки і звідтам трудно дістати поміч на яку-б то не було ціль, але всетаки є ще робітники і фармері в Канаді, що можуть помочи голодуючим. Є ще місцевости, де існує відділ Стов. У.Р.Д. і відділ Р.П.К. і звідтам не прийшов ані один цент на поміч голодуючим на Радянській Україні.

До тих, отже, робітників і фармерів, що працюють і можуть жертвувати щось на поміч голодуючим, ми звертаємо ся з закликом, щоб вони сповнили свій обов'язок супроти голодуючих братів і товаришів в Радянській Україні.

Треба памятати, що кожна тепер зложена жертва вратує ще від голодової смерти не одну живу людину.

Ми живемо надією, що сего року посухи в Радянських Републіках, може, не буде і наша поміч не буде там потрібна. Але ще до того часу, заки буде новий хліб, будуть мерти з голоду десятки і сотки тисяч людей. Тому нашим обов'язком є зложити негайно як найбільшу жертву на поміч голодуючим.

Найновіші вісти говорять, що положенє в голодуючих околицях України є страшнійше, як було колибудь передтим. Край перемінівся в один великий цвинтар умираючих з голоду людей. Мушчини, женщины і діти умирають з голоду не тисячами, а мільйонами.

Такими короткими, сухими словами малюють положенє в полудневій Україні найновіші вісти:

Чи можемо ми бути супроти сих слів байдужні, закам'янілі?

Ні, такими ми не можемо бути!

Хай же-ж кождий, хто може се зробити, сейчас відкликнется на поклик о ратунок від голодової смерти і зашле свою жертву на адресу Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу.

№ 482

Жертви за минулий тиждень з різних місцевостей; листи жертводавців з Лондону, Грос Айлу, Су Сийнт-Марі і Монреалю.

«Українські Робітничі Вісти», 31 травня 1922.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ДОТЕПЕР ЗІБРАНО В КАНАДІ НА СЮ ЦІЛЬ \$7,317.00

На поміч голодуючим України вислав

К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу сему тисячу американських долярів.

Дальші жертви на поміч голодуючим України надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу слідуочі організації і поодинокі товариші:

Відділ Роб. Партії Канади в Салт Сте. Мері, Онт.	\$25.32
І. Стокалюк в Колмен, Алта. (збірка на весілю)	25.15
Товариство ім. Т. Шевченка в Лондон, Онт. (збірка)	22.75
Товариство «Єдність» в Ревелсток, Б. К. (збірка)	21.25
Я. Боришкевич в Grosse Isle, Ман. (збірка)	14.00
Ще з колекти в Вінніпегу в неділю, 21 мая	7.75
Д. Щур в Салт Сте. Мері, Онт. (жертви від трох маленьких дітей)	3.00
Петро Юзвік в Вінніпегу	3.00
Ів. Шидловський в Вінніпегу (збірка на ресітову книжочку)	2.00
Д. Стечишин в Вінніпегу	1.00
З продажі газ. «Черв. Пер.»	.50
Послідний раз було поквітовано	<u>\$7,191.28</u>
Разом	\$7,317.00

На поміч голодуючим на Радянській Україні вислав К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу сему тисячу американських долярів

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар.

Лондон, Онт.

Товариство ім. Тараса Шевченка на поміч голодуючим.

До К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу.

Поважані Товариші! Отрималисьмо Вашу адресу і висилаємо на Ваші руки тих пару долярів, які місцеве Товариство імени Тараса Шевченка вспіло зібрати на поміч голодуючим на Радянській Україні. Віримо, що зібрані нами жертви будуть поратунком для голодуючих. Гроші, які висилаємо на поміч голодуючим, були зібрані на представленю дня 6 мая. Разом зібрано тоді \$22.50, а крім сеї суми, висилаємо ще 25 ц., за які просимо вислати нам кілька чисел «Українських Робітничих Вістий», в яких буде поміщена наша збірка.

Остаю з поважанєм,

Іван Данилишин.

Grosse Isle, Man.

На поміч голодуючим на Радянській Україні жертвували в нашій місцевости слідуочі товариші і товаришки:

По \$2.00: І. Бабяк.

По \$1.00: Я. Боришкевич, Й. Кловак, А. Кловак, В. Легінь, К. Максимонько, Софія Андришин, Л. Наконечний, М. Дзядик, С. А. McCormick.

По 50 ц.: І. Коваль, І. Форман, Сл. Гоїтин, W. D. McCromman.

По 25 ц.: Н. Галюк, Г. Шевчук, П. Чубій, Rels L. McBratney.

Разом \$14.00

З товаришським привітом,

Я. Боришкевич.

Sault Ste. Marie, Ont.

До К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу.

Товариші: — В залученю посилаю Вам \$3.00, які зложили три маленькі дівчатка в віці від 7 до 9 літ на ратунок голодуючих дітей на Радянській Україні. Сі діти живуть на фермі, оподалік від міст і зложили свої малі, але щирі жертви на руки секретара місцевого відділу Робітничої Партії Канади [...].

На поміч голодуючим на Радянській Україні зложили отсі діти:

Ліда Степова, Ніна Вітрий і Люба Степова — всі з Белвю, Онт. Д. Щур.

Протестаційне Віче в Монреалі.

Заходом Відділу Укр. Сек. Робітничої Партії Канади в Монреалі було скликано в неділю 7 мая в Prince Arthur Hall протестаційне віче, щоби запротестувати проти знущання польської шляхти і своїх рідних зрадників над бідним населенєм Галичини, румунських бояр — над бідним населенєм Буковини і чеських наїздників — над бідним населенєм Підкарпатя. [...]

Після ухваленя резолюції присутні на заклик бесідника зложили \$68.65 на покритє розходів по скликаню віча і на голодуючих на Радянській Україні. З тих грошей заплачено за галю і оголошенє \$17.20, а \$51.45 відослано до Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні до Вінніпегу.

Того самого вечера відбуло ся віче в другій галі на Фронтенек ул., де зібрано \$8.70, з котрих \$4.00 заплачено за галю, а решту долучено до грошей на голодуючих. Отже разом вислано до комітету \$56.15. [...]

Д. Іванчук, председатель

С. Батрин, секретар.

№ 483

Закупи насіння і плугів в Чехословаччині; організація Нансена удержує 40,000 дітей; АРА буде годувати 800,000 дітей в Україні; медикаменти з Німеччини і Чехословаччини; Калінін про поїздку по Україні (не згадує про голод).

«Українські Робітничі Вісти», 3 червня 1922.
Уривки.

З РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Свято Першого Мая в Харкові.

Свято Першого Мая обходжено в Харкові дуже урочисто. В той день відбула ся велика військова парада, в якій брав участь головний командант оружної сили України і Криму, Фрунзе.

В параді взяв також участь представник Німеччини. [...]

Закупи Радянської України в Чехословаччині.

Уповажнений українського народного комісаріату для зовнішнього торгу закупив в Чехословаччині 2000 тон літного ячменю і 1600 тон звичайного ячменю. Крім того, закуплено 4000 плужків до обгортання картоплі. Закуплені річи мають в найблишому часі прибути на Україну.

Діяльність закордонних організацій допомоги голодуючим на Україні.

Організація допомоги Нансена удержує за посередництвом Українського Червоного Хреста 40,000 дітей. Представник чехословацької організації допомоги перебрав на себе удержанє до нових жнив 1000 дітей в Мелітополі. Він заявив, що за тяжке положенє і епідемії, які загрожують житю мільонів дітей, несе відвічальність мале заінтерованє рїшаючих кругів Европи.

Ратункова акція Американців на Україні.

ХАРКІВ, 8 мая. — Американська Адміністрація Помочі має намір вести свою акцію на Україні дотично допомоги голодуючим дітям в таких розмірах, як на Приволжу. Одеса буде центром тої акції. Звідси буде розсилано харчеві засоби для голодуючих на Україні. Засоби будуть приходити з заграниці в скількості около 5,000 тон місячно. Під сю пору Американці прокормлюють около 800,000 дітей.

Німеччина і Чехословаччина на поміч голодуючим на Україні.

Заходом представника Українського Червоного Хреста в Західній Европі д-ра Холодного, Німеччина і Чехословаччина обіцяли дати багатоміліонову допомогу для Українського Червоного Хреста. Крім сього, Чехословаччина має оснувати на Радянській Україні фабрику медикаментів.

У Відни завязала ся австрійська організація допомоги для голодуючих на Радянській Україні. Ся організація працюватиме в тісній звязи з комітетом емігрантів з Радянської України.

Калінін про свою поїздку по Україні.

ХАРКІВ, 1 марта. — Дня 21 лютого вернувся з поїздки по Україні тов. Калінін. В розмові з представниками преси Калінін заявив:

«Можу зазначити з вдоволенєм про успіх будівництва радянської влади на Україні. [...]» [Нема згадки про голод в Україні — Р.С.]

№ 484

Українські організації в Австрії створили комітет «Голодним України», який очолив М. Грушевський.

«Українські Робітничі Вісти», 3 червня 1922.

«Український Голос», 7 червня, 1922.

«Канадійський Українець», 14 червня 1922.

ОРГАНІЗАЦІЯ «ГОЛОДНИМ УКРАЇНИ» У ВІДНИ

Українські організації в Австрії об'єднались в союз допомоги голодуючим. Нова організація називаєть ся «Голодним України» і має давати фізичну і духову допомогу голодуючим на Радянській Україні без ріжниць національностей.

До організації належать всі українські організації без різниці політичних напрямків, а саме: 1) Об'єднаний робітничий комітет допомоги голодуючим, 2) «Січ» (безпартійна студентська організація), 3) «Драгоманівська Громада» (соц. студ. орг.), 4) Соціологічний інститут, 5) «Т-во прихильників освіти», 6) Жіночий союз і 7) Ліга мира і свободи.

Головою комітету вибраний М. Грушевський (с. р.), його заступником О. Олесь (безпарт.), секретарем Чечель (с. р.), членами управи: б. австр. ген. О. Окуневський, Д. Левицький (гал. труд. партія), Пасічник (комуніст) і Н. Суровцова (безпарт.).

№ 485

Комітет помочі Росії зібрав поперх \$ 60,000.00 на голодуючих; тепер він з'єднався з «Приятелями Совітської Росії».

*«Українські Робітничі Вісти», 3 червня 1922.
Уривок.*

КАНАД. КОМ. ПОМ. ГОЛ. В СОВ. РОСІЇ ЗЛУЧИВ СЯ З «ПРИЯТЕЛЯМИ СОВІТЬСЬКОЇ РОСІЇ»

Канадійський Комітет Помочі Голодуючим в Совітській Росії, який дотепер зібрав на поміч голодуючому населеню Радянських Республік поперх \$60,000.00 і 25 тонів одежі і поживи, рішив прилучитись до відомої робітничої організації в Злучених Державах і Канаді «Приятелів Совітської Росії», яка провадила і дальше провадить широку кампанію за допомогу голодуючому населеню і економічній відбудові Радянських Республік. [...]

№ 486

Комітетам допомоги бракує засобів; населення голодує через державні податки; продовжують брати податки в голодуючих областях.

«Канадійський Ранок», 6 червня 1922

ГОЛОДУЮЧА МИКОЛАЇВЩИНА

Скала над Збручем, Галичина, 14 мая. — Камінецька большевицька газета «Червона Правда» в 85 числі друкує таке радіо з Харкова:

«Закрилась Губерніяльна Допомога Голодуючим. З докладів вияснено, що при самих корисних обставинах і при американській допомозі Миколаївщина буде забезпечена в 150,000 пайків для 530,000 голодуючих.

Доклади з місць сконстатували цілковиту відсутність ресурсів Комітета Допомоги Голодуючим.

З Єлисаветградського повіту особливо потерпів фєдварський район, який був свого часу фронтом проти бандитів і місцем та стало стацією військових частин. Продподаток в цьому районі виконаний на 100 відсотків. Зараз ця волясть цілком голодує. (Тай не диво, бо ограбована.)

В Херсонському повіті людоїдство на деннім порядку.

Оподатковані не всі вносять пайки, доходило до того, що оподатковані часто тікали з міста.

В Дніпровському повіті з 2,000 чоловік, яких оподатковано пайками, зібрало дуже мало.

Населення Алешок харчується рогожою та макухою.

З приводу не отримання фонду з повіту, Комітет Допомоги Голодуючим залишився без засобів. Харчові пункти закриті.»

Це радіо особливо характерне для безглуздо-грабіжницької системи господарювання большевиків на Україні.

Нагнавши в фєдварський район Єлисавет[град]ського повіту червоні військові сарани й стягнувши всі сто, а на ділі значно більше відсотків продподатку, большевики довели цей район до того, що люде тут поголовно вимирають.

Але не вважаючи на це, грабунок в голодуючих місцевостях не припинений, бо податок там і нині стягається, й населення, ратуючись від кари, примушене утікати з дому в світ за очі. Червона армія, не вважаючи на голод, не демобілізована й продовжує обідати вимираюче населення. Так господарює «робітничо-селянська» влада московських узурпаторів.

№ 487

*Уривки з детального звіту капітана Відкуна Квіслінга, представника «Міжнародного Комітету Допомоги для Росії» (Комітет Нансена) для України. Звіт датований: Харків, 22 березня, появився в Женеві 22 квітня під заголовком: *Famine situation in Ukraine. Report from Captain Vidkun Quisling, Dr. Nansen's representative in Ukraine and the Crimea.* В брошурі були надруковані також знімки, але «Канадійський Ранок» їх не передрукував. Тут подано без скорочень уривки, друковані «Канадійським Ранком».*

«Канадійський Ранок», 6 червня 1922.

NEW PHASE OF RUSSIAN FAMINE: UKRAINE NOW THE PRINCIPAL VICTIM

Ukraine has always been the granary of Russia. In the earlier reports of the famine it was believed that the Ukraine itself was only slightly involved by the drought and that the surplus from that country could be relied on to relieve the distress farther to the east.

But within the last few days appalling reports have come in with regard to conditions in parts of the Ukraine especially those close to the Black Sea.

It will be remembered that here the resistance to the Bolshevik government was the strongest. Here was the centre of the activities of those ill-fated proteges of the Allies Wrangel and Denikine.

The Soviet government has now had an opportunity to repay these districts for their hostility by sending grain from there to the Volga region while the people themselves were already starving.

The following quotations are given from the report just arrived from the International Committee for Russian Relief, dated Geneva, April 30th, 1922, "Report from Captain Vidkun Quisling, Dr. Nansen's representative in Ukraine and the Crimea."

Kharkov, March 22nd, 1922.

Famine situation recognized too late.

The Ukrainian Republic has within its present frontiers (which are not the ethnographical ones) an area of 460,000 square kilometers and contains about 26 million inhabitants.

As every one knows, this land was one of the most important source of the world's corn supply. The pre-war times Ukraine had in moderately good years a harvest of about a milliard pouds of corn and about 200 million pouds of potatoes (one poud = 16,30 kg.). Of this milliard pouds of corn (exclusive of the potatoes), about 400 millions were used by the population as food, 150 millions given to the cattle and 150 millions sown. With an average harvest Ukraine thus had 300 million pouds of surplus grains which exported either to the north into Russia or to foreign countries by way of the harbours of the Black Sea.

Owing to Russia's isolation from other nations, to political distrust at home and abroad, and to internal dislocation, it was very late before people in Europe and even in Russia and Ukraine itself would believe that this rich grain land could be seriously attacked by famine.

For instance, not before the 11th of January of this year could the goubernia of Donetz stop their obligatory relief work for the Volga district and begin to take care with all their forces of their own famine problem, at a time when already more than every tenth person in the Donetz was without bread. In the beginning of March this year you would still see, in the famine-stricken goubernias Nikolaev, placards with: "Working masses of Nikolaev, to the help of the starving Volga district!" The goubernia of Nikolaev itself had at the same time 700,000 starving people, about half of the population. On my way to Ukraine I sought information in Moscow about the situation from presumably well informed persons. They told me that in Ukraine the situation was very bad, about half a million people starving. In reality the number was more than six times greater.

These things may excuse the ignorance and the indifference with which the world has until now regarded this terrible problem. But it is time that at last Europe should open her eyes to the catastrophe which has befallen one of her peoples, and hurry to help her.

**Famine-stricken districts in the southern half of Ukraine,
an area almost as great as Italy and with a population equal to that of
Norway, Sweden, Denmark and Finland put together.**

The whole of the 4 goubernias of Odessa, Nikolaev, Yekaterinoslav, and Donetz, as well as the southern parts of Kremenchoug, Poltava and Kharkov, are stricken by famine. Of a total population of about 16 million in these goubernias, between four and five millions are now starving, and before the new harvest the number will perhaps have risen to between six and seven millions. Almost the whole population of Ukraine is suffering to a certain extent from lack of food and all the conveniences of life, but the above mentioned millions are literally starving to death.

The districts of Ukraine not stricken by famine (northern parts of the goubernia of Volhynia, Podolia, Tchernihov and Kiev) had a comparatively good harvest, but, as later will be shown, not all sufficient to save the situation. They have also been much engaged in relief work for the Volga district and have a hard problem in handling all the fugitives who are coming to them from the famine districts in search of food.

An extraordinary drought is the cause of the famine.

Ukraine has perhaps more than any other part of former Russia suffered from the war and the revolution. Ukraine was the theatre of the Russian-Rumanian and south-western fronts. It was occupied by the Germans, swept by revolution, overrun in every direction by disordered masses of demobilized soldiers and prisoners of war going home to Russia and the Central Powers. It was the scene of new revolutions and civil war. There are gubernias where the government has changed between twenty and thirty times during the last five years. It was the theatre of the operations of Denikine and Wrangel supported by the Allied Powers.

And after the failure of these attempts and the tranquilisation of Russia, Ukraine proper had still to suffer under a very extended "banditism", almost to the end of 1921. Ukraine being the main export country of the Russian federation, its economical life was effected with particular severity by the blockade of the Allies. It may also be assumed that the requisition of products from the peasants under the old economical system of the Soviets was especially severe in Ukraine, and that the levy of taxes under the new economical system 1921-1922 was imposed until too late a date considering the famine situation.

All these circumstances aggravated the famine, especially by exhausting the resources, stocks or grain, etc., that might have been available to meet the famine. But as a matter of fact, the sowing of area of 1921, although much smaller than that of pre-war times (it was 81 percent of the sowing area of 1916) it would with normal harvest not only have been sufficient for the population, but would also have given a surplus of more than 100 million pouds. On account of an unusually [long] drought many districts suffered however so complete a failure of crops that famine was the inevitable consequence.

In the whole country of Ukraine the grain crop of 1921 amounted to about 350 million pouds or 35 percent of normal. More than 30 millions have been sent into Russia especially for help to the Volga district. If you reckon about one tenth for necessary taxes and the insufficient amount of about 120 millions for seed, you get a remainder of about 165 million pounds for man and cattle, which is less than one-third of wheat Ukraine used in a normal year for that purpose. In normal years the relation between food given to men and to cattle was as 8 to 3, that is of 165 millions of 115 for food for man, 50 for cattle. If we reckon 130 million for the population (26 millions), we get an average of about 5 pounds per person, if uniformly divided. Every person could thus, until the new harvest, have got[ten] a daily ration of about 225 grams of corn. This is hunger ration and, besides, every one who knows the situation, will admit that it would have been extremely difficult, probably impossible, even for the most capable administration to effect this distribution under the existing circumstances. If the Ukrainians, in addition to the some 300,000 now fed, can realize their scheme for permanent aid by feeding 1,740,000 starving daily, they will have done very much and more than I think them able to do. It must also be remembered that the drought did not only affect the grain crop, but also all other source of food, especially by reducing the number of cattle.

The conclusion is that the famine in Ukraine is a natural catastrophe caused by the drought, aggravated by the special situation in the country, but that it was not within the possibility of man to avoid it. When I, in travelling in the famine districts of the Ukraine, have asked the peasants and others as to the causes of the famine, they have almost all spontaneously answered: the drought! the East-winds! Words to this effect were followed by a description of the extraordinary drought last summer. From April to August they had almost no rain at all. In Zaporozhe, Kher-son, and Yekaterinoslav, however, you may also often hear mentioned the civil war, requisitions, and especially the banditism, as contributing factors. It has also occurred to me that I have been shown a heap of hunger corpses with the words: "That is the work of the blockade!" Or on such occasions, I have heard bitter exclamations against the revolution. For obvious reasons you could have expected these later opinions to be very wide spread. So far as I have observed that is not the case. But in general, both among the authorities and the people, the drought is quite rightly indicated as the real reason of the famine. Its influence is only too evident.

The total number of starving people on March 1st, 1922, in Ukraine may consequently be estimated at about 4,200,000 or about 16 percent of the whole population.

In a month, May 1st, 1922, we shall probably have in the Odessa goubernia at least half a million starving, in Nikolaev a million, Yekaterinoslav near a million, Zaporozhe more than a million, Donetsk one million: in Kremenchug, Poltava, Kharkov and also in the remaining of Ukraine one million; total 5.5 million. Before the new harvest, probably between six and seven million will be struck by famine.

As to the proportion between starving adults and children. — It may be noted that of the total population about 40% are children, and that the percentage of children among the starving people also oscillates about the same number. But as to the visible consequences of the starvation, you will generally observe that a far greater percentage of the suffering ones are children, and a relatively greater number, the less intense the famine is. When the famine grows sharper, the percentage of children comes nearer and nearer to the absolute proportion of the total population. Of course, there are exceptions.

Accordingly, it may be said that on the whole the children suffer more from the famine than the adults. The number of shelterless children and orphans is also immensely increasing, especially in the towns. Thus the towns in the famine district are receiving a constant stream of shelterless

children. Further, their children's institutions were also overcrowded by the masses of children, who are simply left in the streets, in despair or carelessness, abandoned to their fate.

Mortality from starvation is at present impossible to fix in definite figures. Most of the available figures are too old and would perhaps only give a false impression of the situation. When I visited Zaporozhe in the end of February, the deaths from starvation amounted already to 30 to 40 every day in each volost. The day I visited Kherson town (March 3rd, 1922), there were registered from the day before 42 deaths from starvation (20 adults, 22 children), and I was told that there might then be 100 cases a day. The town has about 20,000 inhabitants. In the town of Yekaterinoslav (160,000 inhabitants), about 80 persons daily are now dying from starvation. In the ooyezd of Taganrog in the month of February 642 cases of death from starvation were registered. It must also be remembered that hunger indirectly increases susceptibility to disease. Even diseases that under ordinary circumstances have only an insignificant percentage of mortality have now a very great one. For instance, measles is often followed by gangrene of the gums, passing into noma, with more than 20 % mortality. Vaccinations lose much of their preserving capacity. The use of surrogates for food gives a great percentage of abdominal diseases; others, as for instance bread with apricot, are very poisonous with a mortality of 50 % very soon after eating. In connection with the use of meat from dead horses there are cases of glanders. In consequence of starvation especially among the adults a great many cases may also be observed of the swelling illness, the causes about 50 % mortality, dropsy, gangrene in the feet, etc. It may be said without exaggeration, that the number of persons who die directly from starvation in Ukraine already must have passed ten thousand daily. And, as I have pointed out above, it must be expected that, if no great relief is soon given, the number of starving will increase very rapidly. Hundreds of thousands will die.

Zaporozhe is undoubtedly the worst. It is not easy for one who has not seen such scenes, to imagine these really occurring now in the villages in Zaporozhe. When one hears the descriptions of wars and revolutions and other catastrophes, and then later arrives at the place oneself, one generally finds the reality much less serious than the reports. Perhaps one receives the same impression in Zaporozhe, if, for instance, only such a town as Alexandrovsk is visited. But if one goes into the country, sees the flying villagers, enters the houses and hospitals, there one will witness awful tragedies and be convinced of the great distress of this good and brave people. The land is burnt black and stripped of trees and plants. One sees the straw of the roof used as food for men and cattle, the miserable and often poisonous surrogates used for human[s] first; hears the people tell how they have already eaten all the dogs, cats and crows they could get hold of, even dead cattle, leather of the harnesses, wood of the furniture. You hear of and get proof of necrophagy and cannibalism, speak with persons who have eaten their children or sisters and brothers, see the people lying like skeletons only in the houses, dying or awaiting death without any relief in view. You see the hospitals, which in reality are only places where the starving people and other sick persons are only brought together to get a certain care, but where there are no beds, no linen, no medicine and often no physician, the people lying narrowly together on the floor in the utmost misery. You taste the food which is given in those hospitals: a soup, salt water. You see the heaps of dead bodies, often with open eyes, nobody having cared to shut them; and often enough also, nobody take care or has sufficient force to bury the corpses. The land is a battle-field, nay worse than a battle-field, except perhaps for heroism. Peasants sow their last grain and die, starve to death without killing their last cow; they cannot ruin their household.

Not much better is the situation in the other districts along the Black Sea: Taganrog (partly), Mariupol, Dneprovsk, Kherson, Nicolaev, Odessa. The town of Kherson is perhaps the worst town, a town sentenced to death if not soon relieved. That such things as happen there can happen in peace in a relatively great European town lying on the open sea, is a shame to indifferent Europe and hardly any recommendation for the Ukrainian people who have to do with that affair.

In the half-ruined town of Yekaterinoslav the situation is also bad and will probably become worse as the famine grows worse in the country around. The same may in more or less degree be said of the most famine towns, but, in general the towns are relatively in a better position than the villages.

Of the total population in Ukrania 76% are Ukrainians, 11% Russians. The remainder: 13% other nationalities, especially Jews (7%), Germans (2%), Poles (1%) and others, such as Czecs, Roumanians, Bulgarians, Greeks, etc (3%).

The meat of dogs, cats and crows are looked upon as delicacies. To give a picture of the disaster, we quote the following incident. A colonist named Wilhelm Rindfleisch, living in the colony of Mirau, Nr. 11, in January killed his child, and all his family, the mother included, satisfied their hunger by devouring the unfortunate victim. As a consequence of the terrible famine, mortality has reached a figure heretofore unknown. Dead bodies are buried in many villages in common graves.

As a result of last year's bad harvest and the great lack of fodder, the German colonist have lost 96% of their horses, more than 50% of their horned cattle and 75% of their sheep. Before long, the German peasants will have neither agricultural tools nor machinery. In a word, the extent of the disaster exceeds that in the famine area of the Volga. The eyes of the whole world are turned upon the latter region, while those of the Sea of Azoff and the Black Sea and the district of Mariupol are forgotten and forsaken.

But it is necessary to remark that in localities, where such relief eventually will be given, it ought, as a rule, be afforded within the locality without regard to nationality and cofession; especially is this the case with Jewish relief.

№ 488

Ватиканська місія для перевірки голоду в Україні.

«Канадійський Українець», 7 червня 1922.
Уривок.

ПРЕДСТАВНИКИ ПАПИ НА УКРАЇНІ

БЕРЛІН. — До Одеси прибуло вісім папських представників для розслідування голодових і церковних відносин на Україні і в Росії. [...]

№ 489

В Києві страшна дорожнеча; театри порожні; нема книжок; пожежі; надія на поміч Європи, а не на жнива.

«Український Голос», 7 червня 1922.

УМИРАЮЧИЙ КИЇВ

«Вечерная Газета» подає такі відмости з України:

В Києві дорожнеча страшна, а заробітків нема. Черевики коштують 3 до 6 міліонів рублів. Державні фабрики получили ся в трости, але від того не краще. Культурне жите щораз також впадає. Нових книжок нема, хоч «Всеиздат» отворив свободну продажу книжок. Театри отворені, однакож мало хто в них буває: боять ся заразитись тифом.

Голод розширює ся по Україні. Надії на жнива не потішаючі. Вся надія на поміч Європи.

Київ щораз більше нищить ся пожарами. В послідних часах багато будинків погоріло.

№ 490*Посівна кампанія на Донеччині.**«Українські Робітничі Вісти», 7 червня 1922.
Уривок.***ЗАСІВНА КАМΠΑНІЯ**

Харківські «Вісти» з 4 мая доносять:

На Донеччині вже засіяно 1,200,000 десятин землі. Передбачається засіви пізніми культурами ще 200,000 десятин. [...]

№ 491*Празький представник совітської України дякує за другу тисячу доларів і пересилає фотографії з голоду в Україні.**«Українські Робітничі Вісти», 7 червня 1922.***ПОСВІДКА ОТРИМАННЯ З КАНАДИ ДРУГОЇ ТИСЯЧІ ДОЛЯРІВ
НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ УКРАЇНИ**

Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу отримав від тов. М. Левицького, Уповноваженого Представника У.С.Р.Р. в Чехословаччині і голови Закордонного Бюра Помочі Голодуючим України в Празі, слідує лист, який свідчить про отриманні тов. Левицьким другої тисячі доларів від К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу:

**«УПОВНОВАЖЕНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІЯЛІСТИЧНОЇ
РАДЯНСЬКОЇ РЕПУБЛИКИ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.**

Прага, 9 травня 1922 р.

Шановні Товариші!

Присланий Вами лист з 19 квітня с. р. і чек на тисячу (1,000) доларів отримав.

Передайте від імені Закордонного Бюра Помочі Голодуючим, як і від робітників та селян Радянської України всім тим, котрі жертвували сю суму, сердечну подяку.

Рівночасно висилаю Вам деякі матеріали про голод, як і знімки умираючих голодних робітників та селян на Україні.

Ще раз сердечна подяка за пожертвування.

З товариським привітом

М. Левицький.»

Фотографічні знімки умираючих голодних робітників та селян на Україні, про котрі згадує в своїм листі тов. Левицький, К.П.Г. на Р.У отримав разом з повисшим листом. Такі самі знімки редакція «У.Р.В.» отримала перед кількома днями від Генерального Делегата Українського Червоного Хреста в Західній Європі д-ра Холодного. Є се страшні картини, при виді котрих чоловіка огортає жах. Картини сі, як і відомости про голод, які приходять з України, малюють надзвичайно страшне положення в голодуючих околицях України. Нема слів, щоби описати те все, що там діється. Се отже повинно заставити кожного робіт-

ника і фермера доложити всіх старань, щоби помочи голодуючим на Радянській Україні.

Хайже-ж кождий сповнить свій обовязок супроти голодуючих!

№ 492

*Списки жертводавців на голодуючих в Україні зі
Сентрал Ситі, Кенмор і Керий.*

«Українські Робітничі Вісти», 7 червня 1922.

ДЕТАЛЬНІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Дотепер зібрано в Канаді на сю ціль \$7,438.50.

Дальші жертви на поміч голодуючим України надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу слідуючі організації і поодинокі товариші:

П. Поцілуйко в Торонто, Онт.	\$42.50
Теодор Грицик в Сентрал Ситі, Па., Злучені Держави (збірка серед страйкуючих майнерів)	17.25
Лікерія Нявчук в Кенмор, Алта. (з розігравки подушечки, зробленої і подарованої т-кою Нявчук)	15.00
В. Скорейко в Біліс, Алта. (збірка)	10.50
Василь Волошин в Керей, Ман. (збірка)	9.00
В. Савчук в Трой, Монт., Злуч. Дрежави	6.00
М. Романів в Келгари, Алта.	5.00
Н. Остафійчук в Вінніпегу	5.00
Ів. Пастух в Вінніпегу	5.00
Ів. Бойчук в Левої, Алта. (з проданого ячменю від Йосифа Горина в Левої, Алта.)	3.25
С. Козенка в Порт Артур, Онт.	1.00
Ф. Шкоман в Сидней, Н. С.	1.00
А. Кузик в Сентрал Бют, Саск.	1.00
Послідний раз було поквітован	<u>\$7,317.00</u>
Разом	\$7,438.50

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні
Д. Лобай, секретар.

Сентрал Ситі, Па., Злуч. Держ.

На поміч голодуючим на Україні зложили слідуючі українські робітники:

По \$5.00: Басиль Белей.

По \$2.00: Василь Лавер.

По \$1.00: Григорій Лучко, Сава Сидорук, Олекса Кобилинський, Андрій Шелюта, Максим Дацко, Дмитро Качор, Федор Беца, Теодор Грицик, Гресько Боляновський.

По 75 ц.: Paul Moger.

По 50 ц.: Анна Коромгас.

Разом \$17.25.

З товариським привітом,

Теодор Грицак.

Кенмор, Алта.

До К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу.

Дорогі Товариші: —

Засилаю на Ваші руки поштовий переказ на суму \$15.00, яка вплинула з розіграшки подушечки, яку я зробила і віддала в користь голодуючих на Радянській Україні.

Коло нас тепер прикро, бо наші мужі не роблять, але всетаки не так, як там товаришам, що бажують куска хліба і просять у нас помочі.

Тож помагаймо їм, скільки наших сил стане!

З товариським привітом,

Лікерія Нявчук.

Carey, Ман.

На поміч голодуючим на Радянській Україні зложили по \$1.00 слідуючі товариші, що працюють тут на секції:

М. Манчуленко, Ф. Стерлінг, Михайло Романов, Глен Стонгавз, Ст. Стрілець, Ів. Максимчук, Юрій Манчуленко, Никола Дарбовка і Василь Волошин.

Разом \$9.00

З товариським привітом,

Василь Волошин.

№ 493

Пожертва на голодуючих в Україні з Сиднею.

«Українські Робітничі Вісти», 7 червня 1922.

Уривок.

СТОРИНКА НАШИХ ЧИТАЧІВ

Сидней, Н. С.

Дорогий Товаришу Редактор!

Посилаю на ваші руки \$4.00, з котрих \$2.00 піврічної передплати на «Укр. Роб. Вісти», \$1.00 на пресовий фонд, а \$1.00 для голодуючих на Радянській Україні. [...]

№ 494

В Торолді зібрано \$224.17 на голодуючих в совітських республіках.

«Українські Робітничі Вісти», 7 червня 1922.

Уривок.

СПРАВОЗДАНЕ КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ

Торолд, Онт.

Справоздане торолдського комітету помочі голодуючим в Радянських Республіках представляєть ся так:

Комітет устроїв три мінінги, збірка на котрих представляється як слідує:

На першій мітінгу	\$84.00
На другій	60.00
На третій, де т-ка Бугай показувала образки з подій в Радянських Републіках	64.37
Літератури продано на	<u>15.75</u>
Разом	\$224.17
Загального розходу	<u>15.75</u>
Чистого доходу	\$208.42

На сю суму комітет посвідчається ресітами. Хоч не велика ся поміч, однак комітет досить напрацював ся, взявши під увагу сю маленьку місцевість, теперішній тяжкий час і перешкоди зі сторони «патріотичних» нелюдців, які вели сильну агітацію супроти згаданої кампанії помочі. [...]

За комітет: М. Слободян, голова; М. Салик, касієр; Я. Коцюлим, секретар.

№ 495

Редакційна стаття проти «націоналістичних і чорносотенних» українських газет в Канаді, які не помагають голодуючим в Україні; одинока поміч приходить від робітників і бідних фермерів із середища У.Р.Д. і «У.Р.В.»

«Українські Робітничі Вісти», 10 червня 1922.

ФАЛЬШИВІ ІНФОРМАЦІЇ

Львівська «земля і Воля» з 14 мая с. р. містить кореспонденцію з Вінніпегу під датою 14. IV., зазначену «від власного кореспондента», в якій читаємо між іншим слідує:

«З Радянської України надходять розпучливі листи від тамошних письменників до тутешніх українських часописів з просьбою о поміч (середствами поживи і одежею). Поміч організують як тутешні комуністичні, так і національні поступові організації, ті останні через Американський Червоний Хрест.»

В виду невірною представлення справи в наведеному цитаті, подаємо на отсім місци до відома як редакції «Землі і Волі», так і всім інтересованим в Європі, які не знають відносин в Канаді, що справа представляється ся в дійсности так:

З Радянської України дійсно надходять розпучливі листи від тамошних письменників до тутешніх українських газет з просьбою о поміч, про що кореспондент «Землі і Волі», який працює при одній з тутешніх чорносотенних газет, мав, видко, нагоду переконати ся. Лише дотепер ні одна з тутешніх українських націоналістичних чи чорносотенних газет, включаючи й ту, при якій працює згаданий кореспондент, тої помочи українському письменникови не післала. Навпаки. Коли редакції котрійсь з тих газет попаде лист або твір якогось письменника з Радянської України, який напише до тої редакції тому, бо немає під руками ніякої іншої адреси і уважає, що має до діла з людьми, то про такий лист або твір письменника і слух загине. Про него ніхто нічого не довідається. Таке стало ся якраз з листом, призначеним до опублікованя в газеті, і твором одного українського письменника з Києва, які опинили ся в руках редактора газети, при котрій працює кореспондент «Землі і Волі».

Що-ж до загальної помочі голодуючим на Радянській Україні, то дотепер сю поміч складали лише ті робітники і бідні фермери, що гуртують ся коло Стіваришеня Український Робітничий Дім і уважають своїм органом «Українські Робітничі Вісти». Сі робітники і фермери зложили вже і вислали на поміч голодуючим на Україні поперх 8,000 долярів.

Крім них, ніякі «національні поступові організації», про яких згадує кореспондент «Землі і Волі», що вони організують поміч голодуючим, не кивнули ані пальцем, щоби помочи голодуючим на Україні. Се донесенє кореспондента «Землі і Волі» є цілковито брехливе.

За те в той сам час тутешні націоналістичні газети, або вірнійше сказати чорносотенні, уживають найпідлійших і найбруднійших способів, щоби пошкодити справі помочі голодуючим на Україні. Се неімовірний, але правдивий факт.

З осібна газета, при якій працює кореспондент «Землі і Волі», виступила була навіть проти Генерального Делегата Українського Червоного Хреста в Берліні д-ра Холодного, поміщуючи проти него кореспонденцію якогось чорносотенця з Берліна.

Ось так організують поміч голодуючим на Україні тутешні «національні поступові організації», про що доносить до львівської «Землі і Волі» її вінніпегський кореспондент!

№ 496

Редакційна стаття зі закликом допомогти голодуючим письменникам в Україні купном харчів через А.Р.А.; вже вислано допомогу Гр. Косинці.

*«Українські Робітничі Вісти», 10 червня 1922.
Уривок.*

ПОМОЖІМ ГОЛОДУЮЧИМ ПИСЬМЕННИКАМ!

Спричинений посухою голод в полудневій Україні відбиваєть ся також на населеню не навішених посухою губерній. Особливо недостачу поживи відчуває населенє великих міст, як Київ, Харків і інші. А вже найтяжше доводить ся жити многим українським письменникам, професорам і учителям ріжних шкіл та взагалі культурним робітникам на Радянській Україні. Сі люди фактично голодують і поволи вимирають. Се вельми болючий, але правдивий факт.

Редакція «Українських Робітничих Вістей» отримує листи від голодуючих українських письменників з Радянської України, в яких вони просять товаришів з редакції о надісланє їм поживи через А.Р.А. Редакція «У.Р.В.» не думала зразу писати про се публично в газеті, а хотіла обмежити ся лиш помочию товаришів з редакції і друкарні «У.Р.В.» без ширшого розголосу. В виду однак сего, що редакція ньюйорських «Укр. Щод. Вістей» виявила вже імена письменників, які звернули ся до неї за помочию, як також в виду сего, що потребуючих негайної помочі є на Україні більше, — редакція «У.Р.В.» звертаєть ся отсим з просьбою до всіх товаришів в Канаді, щоби вони по своїй змозі помогли голодуючим письменникам на Радянській Україні.

Від себе редакція ставить таку пропозицію: Хай кождий товариш, котрий може жертвувати \$10.00, зашле сю суму до редакції «У.Р.В.», а за сі гроші редакція вишле через А.Р.А. поживу для одного голодуючого письменника. Коли один товариш не може жертвувати на сю ціль \$10.00, то хай сю суму зложать 2, 3 чи й більше товаришів. Разом на пересилку і на виміну на американську валюту треба

заслати \$10.35. Кожний жертводавець буде повідомлений, на чю адресу зістала вислана пожива за його гроші.

Товариші з редакції і друкарні «У.Р.В.» зробили вже в сім напрямі початок. Коли два тижні тому назад наспів до редакції лист з просьбою від письменника Гр. Косинки з Києва, вони зложили сейчас між собою \$10.00 і вислали за них через офіс А.Р.А. в Нью Йорку поживу для голодуючого письменника. Другому визначному українському письменникови, також в Києві, вислали на днях поживу через А.Р.А. товариші з У.Р.Д.

Однак, як було сказано повисше, потребуючих негайної помочі українських письменників є більше, і коли ся справа вийшла вже з редакційних листів на сторінки газет, ми закликаємо всіх товаришів помагати голодуючим письменникам на Радянській Україні в такий спосіб, який ми запропонували повисше.

Хто-ж слідуючий зложить \$10.00, щоби за них післати хліба одному голодуючому письменникови на Україні?

№ 497

8,000,000 людей голодує в Україні, згідно з бостонською газетою; медичної опіки потребують 2,000,000; занепад Одеси й інших міст; масова втеча.

«Український Голос», 14 червня 1922.

«Канадійський Ранок», 13 червня 1922.

«Українські Робітничі Вісти», 17 червня 1922.

«Канадійський Фармер», 22 червня 1922.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

«Вісім мільонів людей голодує на Україні» — під таким заголовком європейський кореспондент бостонського Крісчен Сайнс Монітор-а звертає увагу Америки на лихоліте південної України.

«Богато вже було писано про нужду і страждання людей понад Волгою, але мало хто ще знає, що голод або мало що не голод захопив вже широкі простори України з якими восьми мільонами мешканців, що доси не зроблено ніяких заходів, аби постачити їм харчів з заграниці та що місцеві запаси вже вичерпують ся. Крім того, обчисляють, що два мільони осіб в голодній полосі України потребуватиме шпитальної опіки та лічення на протязі сего року і що не ставатиме найменш 75,000 ліжок для того, аби кожний пацієнт міг пробути в шпитали хоч два або три тижні. Відносини в Одесі і інших портах голодуючої України невимовно важкі. В місяці марті виголоджені міські робітники перестали працювати, водопроводи і каналізація в місті не функціонували і воду треба було купувати від вуличних продавців по 25,000 рублів за ведро. Кораблі не припливають і не відпливають. Харчів на продаж в Одесі ще є досить, але ніхто не заробляє стільки грошей, щоби міг докупитись. Богато лікарів і шпитальної служби вже вимерло з голоду. Николаїв, Катеринослав, Херсон та інші міста в голодній полосі терплять не менше.

З сіл і міст мешканці утікають на захід, не дивлячись на всі страждання, які доводить ся перетерпіти в таким масовім переселеню, в голоді і холоді. Хто лиш має гроші на залізничний білет і найде місце в поїзді, той іде не питаючись куди. Ізза недостачі вугля і дерева залізничний рух зведений до мінімуму, поїздів мало та й ті неустанно задержують ся і довго стоять по стаціях. Маса народа товплять ся на кожній стації та, не діждавшись виїзду мандрують по доколичних селах і місточках та за послідну одежу старають ся виторгувати що

небудь зісти. Ізза недостачі палива нема горячої води, нема мила ні ніяких інших дезинфекційних средств і які лиш є заразливі хвороби та пошести винищують нещасних збігців та ті села і містечка, через які вони мандрують.

№ 498

Редакційна стаття: в Україні очікують смерти від голоду 6 — 8 мільйонів людей; довгі цитати з брошури Квіслінга про цифри і страхіття голоду в різних місцевостях України; редакція дістала 17 фотографій голоду; заклик складати пожертви через У.Ч.Х. в Канаді.

«Український Голос», 14 червня 1922.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

«Загальне число голодуючих людей на Україні на 1 марта можна було обчислювати на около 4,200,000 душ, або менше-більше 16 процент цілого населеня. За місяць, около 1 мая 1922 будемо мати в Одеській губернії що найменше пів міліона голодуючих, в Миколаївській міліон, в Катеринославській около міліона, на Запорожу понад міліона, в Донеччині один міліон, в Кременчущині, Полтавщині, Харківщині і в решті України один міліон; разом пять і пів міліона. До жнив, може, шість або сім міліонів буде діткнених голодом.»

Так говорить у своїм докладі про голод на Україні капітан Відкун Квіслінг, представник міжнародного комітету допомоги голодуючим в Росії під проводом доктора Нансена. А кореспондент часопису «Крісчен Сайнс Монітор» доносить, що вже тепер вісім міліонів людей на Україні голодує. Коли зважити, що дійсне число голодуючих дуже трудно подати, бо ніхто не може точно означити, де якраз кінчить ся ситність, а зачинає ся голод, то можемо прийняти за певне, що від шість до вісім міліонів людей на Україні голодує.

Коли згадати голод, то перша думка є тільки про брак їди. Говорячи, що люди на Україні голодують, ми мимоволі представляємо собі тільки те, що людям бракує їди і вони недоїдають. На скільки цей погляд є мильний, видно з уважнішого читаня докладу капітана Квіслінга. Голод на Україні означає не тільки брак їди, не тільки недоїданє, а таки прямо голодову смерть. Говорячи про шість до вісім міліонів голодуючих на Україні, ми мусимо представляти собі шість до вісім міліонів людей, що вже дожидають смерти. А смерть з голоду є найстрашнішим зі всіх звісних родів смерти! Ніяка смерть не приходить після таких довготреваючих мук, як смерть з голоду.

Оповідає капітан Квіслінг у своїм докладі:

«Майже ціле населенє України терпить до якоїсь міри з браку харчів і всіх житєвих вигід, але висше згадані міліони буквально вмирають з голоду. Число випадків смерти з голоду неможливо тепер означити точними числами. Більшість чисел, якими можна розпоряджати ся, є за старі і дадуть, може, тільки невірне враженє про відносини. Коли я був на Запорожу при кінци лютого, випадки смерти з голоду виносили вже по 30 до 40 кожного дня у кожній волости. Коли я був в Херсоні (3 марта 1922), то день перед тим було там 42 зареєстрованих випадків смерти з голоду (20 дорослих, 22 дітий) і мені сказали, що там буде в дійсности, може, 100 таких випадків на день. А місто має 20,000 мешканців. У місті Катеринославі щодня вмирало з голоду около 80 осіб. В повіті Таганрог в лютім було зареєстрованих 642 випадки смерти з голоду. При сім треба памятати, що голод посередно збільшує склонність до недуг... Я

можу сказати без пересади, що число осіб, які вмирають безпосередно з причини голоду, мусіло вже перейти на Україні цифру 10,000 денно. Коли як найскорше не прийде дуже велика поміч, то число вмираючих буде зростати дуже нагло. Будуть вимирати денно сотки-тисячів.»

Так писав капітан Квіслінг з Харлова 22 марта 1922. На скільки відомо, надзвичайно велика поміч для голодних на Україні за час від 22 марта до початку червня не прийшла. Заледви чи й могла вона прийти перед тим, поки згаданий доклад став звісним. А доклад Квіслінга надіслано нам від Місії Українського Червоного Хреста з Берліна тільки на днях. Значить, що випадки смерті з голоду на Україні мусіли через той час не зменшувати ся, тільки далше зростати з дня на день, відповідно до того, як щораз менше було засобів поживи. Замість того, щоби вмирили десятки тисяч голодних людей денно, мусіли вмирати сотки тисячів! Як би показало ся, що вмерло вже на Україні кілька мільонів людей з голоду, то не булоб нічого дивного.

Ось як описує капітан Квіслінг відносини в області, де голод є найсильніший:

«Запороже, без сумніву, терпить найбільше. Для того, хто не бачив таких сцен, не є легко представити собі, що в дійсности діє ся у селах на Запорожу. Там можна бути свідком страшних трагедій і переконати ся про велику недолю сего доброго і прегарного народу. Земля є спалена на чорно і оголена з дерев та ростин. Бачите, як солому з дахів уживають на поживу для людей і худоби. Чуєте, як оповідають люди, що вони вже поїли всіх псів, котів і ворон, яких могли зловити, навіть дохлу худобу, шкіру з упряжі, дерево зі знарядів. Чуєте і дістаєте докази про їженє трупів і про людоїство, говорите з людьми, що поїли своїх дітий або сестер і братів; бачите людей, що лежать у домах, як скелети, вмирають, або ожидають смерті і не сподіють ся ніякого ратунку. Бачите шпиталі, які в дійсности є тільки місцями, де зносять умираючих з голоду та інших недуг, аби могли спокійно вмерти, але там нема ані ліжок, ані лікарств і часто нема лікаря і люди лежать густо на долівці одні побіч других у найбільших муках. Бачите купи трупів, бо ніхто не дбає або не має подостатком сили, аби їх поховати. Земля є побоевищем, ні, гірше чим побоевищем, хиба що більше є тут геройства. Селяни засівають останки свого збіжа і вмирають; умирають з голоду, а не вбивають своєї худоби; не можуть руйнувати свого хазяйства.»

Однакож ніякі слова не в силі представити цілого страховища голоду. І Місія Українського Червоного Хреста, будучи свідомою сего, долучила до докладу капітана Квіслінга фотографії з області голоду. Сімнайцять фотографій дістали ми і постараємо ся бодай деякі з них подати у відбитках, хоч сі так само є далекими від дійсних фотографій, як і фотографії є далекі від того, щоби точно представити страшну дійсність. А се страшні фотографії. Се щось таке страшне, яке тільки рідко коли приходиться ся людині в своїм житю бачити. Представте собі, приміром, такий образ: Фіра наладована трупаним, які везуть на цвинтар. Поясненє до фотографії каже, що трупів позбирано на окраїнах Херсону. Всі трупи голі, — видно, що в комуністичнім раю таке добро, що треба з трупів одіне здирати, аби було в що живих приодіти. Трупи переважно діточі, висохлі як чисті кістячки, а поверх них точно як рубель поверх снопів, один довгий труп-кістяк дозрілого мушину. Дивити ся на таку фотографію перед ноцию страшно, бо привидить ся у сні. Або три фотографії «похоронів». Таких похоронів відай нема нігде в цілім світі поза комуністичною «федерацією». Викопана глибока і широка яма. В ній видно повно без найменшого порядку накиданих голих людських кістяків, покритих шкірою. Над ямою стоїть «погребник» і за ногу кидає ще одного зовсім голого трупа... Або така фотографія. У великій бляшаній мисці сидить, може, 16 літний хлопень; живий — бо сидить, але житя по нім не видно, широко розкриті очи виглядають як очи трупа; з цілого тіла здаєть ся лишила ся тільки шкіра, що держить кости при купі. А до сеї фотогра-

фії пояснене: «Іларіон Нищенко, хлопець з села Благовіщенки; з голоду убив свого трилітнього брата і зів його...»

До такого дійшли наші братя на Україні. Бо се наші братя! Про се не сміємо забувати. Се ті, яких батьки колись разом з нашими батьками за волю рідного краю, за віру православну з Поляками, Турками і Татарвою били ся; се потомки славних козаків-запорожців! Вони тепер в недолі, в такій страшній недолі, якої з недолею наших найблизших братів Галичан навіть рівнати не можна. Львівська «Земля і Воля», яка з большевиками симпатизує і хотіла би і в Галичині московської «диктатури пролетаріату», дістала також ті самі фотোগрафії з голодуючої України і помістила їх на виставі у вікні в Книгарні ім. Шевченка. «Земля і Воля» оповідає, що товпи народа облягають сі фотографії, здригають ся перед ними, дискутують. І вкладає «Земля і Воля» в уста старенькій жінці, що прислухувала ся дискусіям, слідуючі слова:

«Добре вам говорити, коли ви ситі. Ситий голодного не знає! Не критикуйте, а ліпше зложіть дещо для тих бідаків — вониж брати наші!»

Тими словами і ми кінчимо сю статю. Не в тім річ, чому є голод на Україні, а в тім, що він є і що від голоду гинуть наші братя. Їм треба помочи. Кому ходить о те, аби поміч дійшла на призначене місце, а не обернула ся на большевицьку пропаганду, то посилайте жертви на руки Українського Червоного Хреста в Канаді, на адресу, Вох 3621, Вінніпег, Ман., а Червоний Хрест буде обов'язаний зайняти ся тим, щоби надіслані гроші не дістали ся в руки московських комісарів, тільки пішли на ратунок голодуючих. Для такої ціли ніяка жертва не є мала, ані не є за велика.

№ 499

Канада хоче запоруки на позику Москві; над Волгою голоду вже майже нема, зате він страшно лютує на південній Україні.

«Український Голос», 14 червня 1922.

КАНАДА МОЖЕ ДАТИ БОЛЬШЕВИКАМ ПОЗИЧКУ

Недавно з Канади вислано запит до большевиків, чи можуть заручити, що 15 мільйонна позичка Канади, колиб до неї прийшло, буде належно звернена. Ся позичка мала би піти на поміч голодним і за її гроші мало би ся закупити в Канаді поживи, вислати і роздати відповідно до плянів Фрідтйофа Нансена.

Большевики після того рішили виробити форму запоруки.

З Москви доносять, що голоду в околицях Волги тепер майже нема, зате страшно лютує в полудневих і полуднево-західних сторонах (на Україні). Сі сторони мали годувати населене Поволжа, а тепер сами опинили ся в обіймах голоду.

Положене на Білоруси має бути також дуже чорне, бо пожива вичерпала ся і прокидаєся дезентерія і холера.

Щож до позички, то урядово заявляють, що предложене канадійської позички большевикам вийшло від приватних осіб, а не від уряду.

№ 500

Ціни на харчі впали в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 14 червня 1922.

УПАДОК ЦІН НА ПОЖИВУ

ХАРКІВ, 18 мая. — З усіх міст на Україні приходять вісти про упадок торговельних цін, особливо на харчеві продукти.

№ 501

Зібрано понад \$8,000.00 на голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 14 червня 1922.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ДОТЕПЕР ЗІБРАНО В КАНАДІ НА СЮ ЦІЛЬ \$8,717.51

На поміч голодуючим на Україні вислав
К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу осьму тисячу американських доларів.

Дальші жертви на поміч голодуючим України надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу слідуючі організації і поодинокі товариші:

К.П.Г. на Р.У. в Торонто	\$625.00
Товариство «Єдність» в Медесін Гет, Алта.	117.78
Відділ У.Р.Д. в Вегревіл, Алта. (збірки на концертах)	111.40
Відділ У.Р.Д. в Едмонтон, Алта.	90.73
Українська Секція «Канадійських Приятелів Совітської Росії» в Оттава, Онт.	60.65
Український відділ Р.П.К. в Вінніпегу (половина першомайського заробітку членів)	50.60
Жіноче Товариство при Запомоговім Робітничім Товаристві в Саскатун, Саск.(дохід з забави)	35.00
К.П.К. на Р.У. в Смоки Лейк, Алта.	32.00
Відділ У.Р.Д. в Кіченер і Ватерлю, Онт.	29.00
І. Шлемко з Мішел-Гілквест (половина приходу з представлення і половина колекти)	25.15
Дмитро Левицький з Cache Lake, Alta. (збірка)	19.20
П. Данлюк в Норт Бенд, Б. К. (збірка)	10.50
І. Слободян в Форт Виліямс, Онт.	10.00
І. Стечишин в Форт Виліям, Онт.	10.00
І. Гладій в Мус Джо, Саск. (збірка)	8.00
С. Яблецький в Форт Френціс, Онт. (збірка при роздаваню газети «Голодуюча Україна»)	6.00
Тов. Просвіта ім. Т. Шевченка в Лондон, Онт.	5.50
П. Стечишинова в Форт Виліям, Онт.	5.00
Іван Дячук в Монреалі	5.00
В. Чайковський в Вінніпегу	5.00
І. Мосьондз в Порт Артур, Онт.	4.00
Ф. Гринчук в Борден, Саск.	3.00
В. Шолдра в Coghlan, В.С.	2.50
Ф. Наконечний в Арденод, Алта.	2.00
Іван Рогатинський в Ватерлю, Онт.	2.00
Н. Немет в Форт Виліям, Онт.	2.00

Ів. Дребіт в Дуваль, Саск.	1.00
А. Матійчук в форт Виліям, Онт.	1.00
Разом	\$8,717.51

На поміч голодуючим на Україні вислано на руки тов. М. Левицького в Празі осьму тисячу американських доларів.

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар.

№ 502

Детальні звіти про пожертви на голодуючих в Україні і Росії з Торонта, Вагравілу, Едмонтону, Мус Джа, Форт Френцісу і Арденоду.

«Українські Робітничі Вісти», 14 червня 1922.
Уривки.

УКРАЇНЬСЬКІ РОБІТНИКИ І ФАРМЕРИ В КАНАДІ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Торонто, Онт.

Ком. Пом. Гол. на Рад. Укр. в Торонто посилає до Вас другу збірку, котру зібрано на ресітові книжочки і з різних підприємств.

Попередно було зібрано і поквітовано в «У.Р.В.»	\$1,458.41
Тепер зібрано на ресітові книжочки і з різних підприємств	647.47
З першої збірки остало в місцевім Ком. Пом. Гол. на Рад. Укр.	5.05
Підкарп. Орг. Роб. і Селян Схід Галичини, на масовім зібраню	18.00
Тов. Злука ч. 3, на масові зібраню	37.00
Тов. Злука ч. 1, з концерту і колекти при дверях	17.05
Тов. Злука ч. 4, з представлення і розігравки	60.00
Тов. Злука ч. 4, на масовім зібраню	95.00
Тов. Злука ч. 2, на ресітову книжочку жертвував т. С. Перун.	5.00
Тов. Злука ч. 5 зібрано на ресітову книжочку	20.00
Разом	\$257.10

Понизше йде справозданє з кошикового пікніку, в яким найбільше брали участь товаришки і дохід з котрого пішов на поміч голодуючим на Рад. Україні. [...]:

Зі вступу на пікнік	\$95.00
З продажі кошиків, які приготували товаришки	139.00
З продажі дрібних річий, які подарували товаришки	54.00
З розігравки подушечки, подарованої т-кою Кантимір	25.00
З розігравки печеної курки, подарованої т-кою Стельмащук	19.80
З поштової переписки	26.15
З битя цвяхів	9.40
За пікнікові відзнаки	37.82
З буфету	38.15
Разом доходу з пікніку	\$459.52
З інших підприємств відділів Тов. Злука	257.10
Разом всего	\$716.47

Загальний розхід	69.15
Висилаємо до К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу	\$625.00
На дальше веденє роботи остає в місцевім комітеті	\$22.47

З товариським привітом,

За К.П.Г. на Р.У. в Торонто:
І. Марчак, секретар.
Д. Ганчор, касієр.

Вегревіл, Алта.

Сим подаєть ся до відома, що робітничий відділ у Вегревіл устроїв два концерти, з котрих чистий прихід віддає в користь голодуючих на Радянській Ук-раїні.

Перший концерт устроєно на 25 мая у Вегревіл, з котрого вплинуло \$83.10. Розходу було \$2.00, отже, остаєть ся на поміч голодуючим \$81.10. — Другий концерт устроєно 28 мая в Борщеві, з котрого вплинуло \$33.30. Розходу було \$3.00; остаєть ся на поміч голодуючим \$30.30. — Разом зібрано на поміч голо-дуючим \$111.40.

Підчас обох концертів заряджено було колекту на прес. фонд «У.Р.В.» і зіб-рано на ту ціль \$17.66 у Вегревіл і \$13.90 в Боршеві. Так само зібрано \$6.00 пе-редплати на «У.Р.В.». Разом зібрано на пресу \$37.56.

Висше згадані збірки в сумі \$148.96 пересилаєсь до редакції «У.Р.В.» і про-сить ся віддати їх на ту ціль, на яку вони були призначені.

[...]

Петро Митрюк, секр.

Едмонтон, Алта.

Товаришам в Смоки Лейк, які запитують, чому не були поміщені в «У.Р.В.» імена жертводавців з їх місцевости, які на представленю і концерті едмонтонсь-кого Спів.-Драм. Кружка при Укр. Роб. Домі зложили на поміч голодуючим на Україні \$22.00, — заявляємо, що поміщуванє імен поодиноких жертводавців за-брало би в газеті багато місця. Зрештою ми перечитали імена всіх жертводавців в Смоки Лейк і заявили, що вони зложили \$22.00, що єще раз поміщуємо в «У.Р.В.»

Минувшого року зістав у нас завязаний заходом робітників Комітет Помочі Голодуючим в Радянських Републіках Росії і України. Здавалось, що в таким не індустріяльнім місті, як Едмонтон, не буде великого успіху в кампанії в користь голодуючих, а ще тимбільше тому, що українські і російські товариші були заня-ті власними клопотами, як прим. добудовували Роб. Дім., при чім зробили чи-мало довгу. Та хоч як вони були обтяжені довгом, то всетаки зібрали поважну суму на поміч голодуючим в Радянських Републіках, як се показує понизший звіт:

Тов. Женщин-Робітниць при Укр. Роб. Домі з представлення «Хмара»	\$68.15
Товариші з Смоки Лейк зложили підчас колекти	22.00
На забаві в Укр. Роб. Домі зібрано	12.00
Жіноче Товариство, зібрано на вічу	51.00
Укр. Роб. Дім, на концерті в память Парижської Комуни зібрано	157.05
З продажі гудзиків Червоного Хреста	28.00
Жіноче Товариство з представлення «В кігтях Роспусти»:	91.00
Разом переслано до К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу	\$429.10

А попереднійше, як устроювано спільні віча і концерти з англійськими това-ришами, було зібрано суму \$4,491.51.

Додати ще до сего суму, яку переслано до К.П.Г. на Р.У., себто \$429.10, то разом зібрано на поміч голодуючим в Радянських Републіках \$4,920.51.

Mrs. M. Mellard, Sec.
І. Клибановський,
заступ. секр. К.П.Г.

Від К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу.

К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу отсим заявляє, що він отримав від тов. І. Клибанського в Едмонтоні дня 14 цвітня с. р. \$337.22, а дня 7 червня с. р. \$90.73, що робить разом \$427.95. [...]

Мус Джо, Саск.

Імена жертводавців, що зложили свої датки на поміч голодуючим на Радянській Україні:

По \$1.50: І. Гладій.

По \$1.00: Г. Боклог, М. Александук, І. Гулей, І. Гривол, А. Денесюк.

По 50 ц.: А. Кирничний.

По 25 ц.: Н. Миронюк, В. Олійник, С. Янчук.

По 20 ц.: В. Ролик.

По 10 ц.: Паламар.

Разом \$8.05.

Висилаю до К.П.Г. на Р. У. в Вінніпегу \$8.00.

Форт Френсіс, Онт.

До Ком. Пом. Гол. на Рад. Україні.

Посилаю Вам шість долярів, котрі ми зібрали при роздаваню газети «Голодуюча Україна». Трох товаришів зложило по 1 долярови, а се: І. Ковалюк, Ю. Баллан і Н. Н., а три доляри зібрано дрібними жертвами.

За Ком. Пом. Гол. в Рад. Републіках,

С. Яблецький.

Арденод, Алта.

Дорогі Товариші: —

Посилаю Вам \$2.00 на поміч голодуючим на Рад. Україні.

Хотяй як прикре положенє тепер в Канаді, але ще не таке, як на Радянській Україні, де тисячі наших братів і сестер гине денно з голоду. [...]

Ф. Наконечний.

№ 503

Людодїство в Херсоні; голодує 3 мільйони людей в п'ятьох губерніях.

«Канадійський Фармер», 15 червня 1922.

ГОЛОД І ЛЮДОДІСТВО НА УКРАЇНІ

Львів, 21 мая. — «Русспрес» доносить: «Херсонський губісполком звернув ся до всіх висших органів української радянської республіки, в якій вказує на те,

що випадки людоїдства в Херсоні трапляється частіше. Спершу голодуючі зідали тільки трупів згинувших з голоду своїх рідних, в остатніх часах є випадки, що більше сильні і не виснажені голодом убивають слабших членів своєї сім'ї і зідають їх.

З 9 і пів мільйонної людности в губерніях: Донецькій, Катеренославській, Запорожській, Миколаївській і Одеській — голодує 3 мільйони, себто 35 процент, в тім числі 1,200,000 дітей. Допомога голодуючим вповні неvistарчаюча, бо її одержує тільки 14 процент. Положене з кождим днем погіршується і коли не буде зорганізована допомога цілого цивілізованого світа — Україна вимре.»

№ 504

Лист з Одеси з відозвою до українців у Канаді захистити українські шкільні установи Одеси перед голодом.

«Канадійський Фармер», 15 червня 1922.

ДО РЕДАКЦІЇ «КАНАД. ФАРМЕР»

ШАНОВНІ ЗЕМЛЯКИ!

Від 1917 року Україна взагалі, а українська школа з'окрема получила можливість вийти на широкий культурний шлях. Зараз-же нарід кинувся до освіти і сотками стали засновуватись українські школи. Держава й суспільство не жаліли для того грошей, і хоч як тяжко було жити та працювати серед постійних внутрішніх заверюх, змін влади та хитань громадських, все-ж представники української культури не кидали праці і високо тримають прапор освіти.

В той мент коли російські, німецькі та иньші просвітні організації не витримували жаху голоду, холоду й руйнації — українська школа й тепер не кидає своєї просвітної роботи. В Одесі існує 12 українських шкіл нижчих та середніх, вища театральна школа, інститут дошкільного виховання, театр нового напрямку європейського, два факультети в утравістичному університеті та дві бібліотеки. Не говоримо вже про різні наукові заряди. Все се представники української просвітної думки зберегли від занепаду й загину.

Але нам бракує сил, і не стільки моральних, скільки матеріяльних. З огляду на голод, що обхопив пів України, держава не має змоги підтримувати всіх культурних організацій. Та частина нашого краю, де був урожай, виснажена. Не рідкі випадки людожерства. При таких услівях просвітна справа може загинути.

Для уратованя всіх культурних надбань необхідна невелика лише негайна допомога. Ми звертаємось до Шановної Редакції з проханєм надрукувати додану до сього відозву та розповсюдити її по иньших українських часописях Америки. Зібрані через часописи пожертви просимо Редакцію «Канадійського Фармера» направляти до Нью Йоркської Адміністрації помочі голодуючим Україні для транзиту на Одеську філію А.Р.А. по адресам, доданим до сього листа.

З пошаною.

**Шкільна Секція Одеського Товариства
Української Пролетарської Культури.**

Голова Секції (Підпис нечиткий).

Діловод (Підпис нечиткий).

м. Одеса. Старо Конний заулук ч. 9.

ВІДОЗВА

Далекі Земляки!

До Вас звертаємось у годину тяжкої нагоди, що сталась у нас. Голод, перший і міцніший ворог, загрожує існуванню рідної української школи та культури. Матеріальний стан працівників української культури в Одесі безвихідний. Але ми ще непохитні і змагаємось у важкій борні. Просимо матеріальної допомоги, бо в противнім разі голод може в короткім часі знесилити робітників рідної культури та підірвати її розвій.

Надсилайте пожертви до редакції часописі «Канадійський Фармер»: 120 King St., Winnipeg, Man., котра передасть їх нам в Одесі.

Шкільна Секція Одеського Товариства
Української Пролетарської Культури.

№ 505

Редакційна стаття: прислані фотографії про голод; передрук звернення галицької газети «Українського Вістника» в справі допомоги голодуючим в Україні.

«Канадійський Фармер», 15 червня 1922.

УКРАЇНА ГИНЕ

МИНУЛОГО тижня дісталисьмо від Місії Українського Червоного Хреста в Західній Європі, якої головна квартира була до недавна в Берліні, брошулку в англійській мові про голод на Україні і кільканайцять фотографій страшних кістяків дітей і старших людей. Вони представляють людські постаті, зложені із висушених костий, які ледви держать ся купи, одна представляє кільканайцять літнього хлопця, що з голоду замордував свою кількалітню сестричку і зів її, друга представляє купу висохлих трупів молодих і страшних людей, зложених на возі, як дрова, третя представляє скидуване тих кістяків у глибоку могилу; четверта представляє на пів зідженого на полю псами людського трупа і т. д. і т. д. Образки такі страшні, що описом їх ніяк не представити Вам Впов. Читачі. Коли глянути на страхітливі кістяки, увіковічені на фотографіях, або придивити ся на сурогати якими людність голодна на Україні намагає ся заспокоїти домаганя жолудка, то перед нами у всій своїй наготі зявить ся море нужди, голоду, безталаня, хоріб. — Жаль і божевіле проймає людину, коли подумати, на які терпіня, на які страшні муки виставлено люди. З сеї нагоди галицька часопись «Укр. Вістник» помістив відозву до всего українського загалу о негайну поміч вигибаючій Україні, яку й перебираємо з деяким скороченєм. Вона звучить: —

«Те, чого ніяка людина не могла допускати навіть в найбуйнішій, найсильнішій уяві, сьогодні є страшною, дантейською дійсністю. В широких степах України, зрошених кровю борців за народню волю і кровю тиранів, що в сліпому божевілю, як морські буруни заливали українську землю, щоби скувати її міцними обручами нового поневолення, — панує нині ще міцніший, ще сильніший, від Москви чи Харкова, необмежений і невблаганий диктатор — Г О Л О Д.

Могло би здавати ся, що той родючий степ, на котрого поневоленє, опанованє насунула з півночі червона хмара, збунтував ся, відмовив послуху новим панам. Жагуче сонце висмоктало родючу силу, спопелило руну збіжеву зелень і лишило новим володарям голий степ, потріскану, щілинами поорану загнивану й ображену землю.

Та разом з тим в страшне положенє попала українська людність. Вона гине, гине безславна в голодових корчах, кладеться на землю, як степова трава, як зсушене листє, конає в невимовних муках, в невисловених стражданях, в німій резигнації. Ще зимою українське населенє годувалося ячмінною половою, віниковим прутєм, всяким добутиєм з під снігу корінем, та білою глинкою, т. зн. такими сурогатами, які відразу спричинюють смерть. А щож дієть ся тепер? Важко сказати, бож Велика Україна відділена від решти світа китайським муром, але безсумнівні офіційні відомости подають, що там їдять всяку падлину, котів, шурів, а в останньому часі і людське мясо, що матері намагають ся заспокоїти голод тлінними останками своїх дітей. Людожерство поширюється, людина мимовільно переминюєть ся в звірину.

3 жил, з організму українського народу виточено море крови, а тепер обезсилені людські скелети кинуті на безславну загладу, на жир лютій голодовій смерті.

Роздумуючи над сим допустом, якого рішучо не знає новітня історія, ми з жахом бачимо, як над великою українською нацією завис Дамоклів меч, як аж тепер у всій своїй грозі стала незвичайно актуально ділема: — **бути або не бути!** Не хочемо розсновувати важких оловяних думок на сю тему, не хочемо виводити заключень, що станеть ся з Лівобережною Україною і чорноморськими степами, як українську людність скосить голодова смерть. Не хочемо, бо в нас самих розлилось горе і в серці ворущать ся вперті питання на тему нашої долі, нашої будуччини, нашого житя і розвитку.

Україна гине, конає в лютих муках, безпомічною висохлою рукою несміливо стукає до закаменілого серця маклерського світа, просить допомоги, поратунку. Шпихлір Європи, що щедро і гоїно роздавав світови хліб, витягає руку по милостиню.

А в св. Софії в Києві бє дзвін тривоги, а під зоряне небо України знимають ся благальні молитви: за кров, за жертви, за руїну, спаси і помилуй! Дай нам, Всеблагий і Щедрий, перенести се велике лихоліте! Охорони нас своїм святим омофором від неминучої заглади!

А під «Нерушимою Стіною» молить ся митрополит київський і до всього світу кличе: —

«Люде, Брати всього світу! В імя високої культури та святої гуманности почуйте стогнання знесилених нечуваними муками, простягніть їм руки помічі, пожалійте, вирвіть з кігтей ненажерливої смерті! Киньте ясний промінь надії на жите, кого покрила чорна хмара безнадійности та нестерпучого жаху.»

А щож ми на те?

Чи сей благальний, тихий голос з глибини душі, сі слова у кінци сердечного болю не найдуть в нас відгомону? Чи не відіймемо собі від уст останного кусня хліба, щоби поділити ся ним з голодним, пораним і знесиленим братом; чи не сповнимо самаританського діла?

Певно, наша поміч не може бути великою, вона не в силі заспокоїти голоду міліонів, вона за безсильна буде, за мала, за дрібна, щоби відняти чашу горя нашим, чорною безнадійністю окутаним братам. Але, на скільки се можливо, киньмо ясний промінь надії на жите. Нехай в сій акції допомоги в проявленю ідеї гуманности, щирости нашого національного і вселюдського братерства возьме участь кождий Українець і Українка. Проголосім як найскорше хоч **один день національного посту**, в котрім всі — крім дітей і хорих, відмовились би від поживи, а **всі видатки**, які є призначені на одnodенний прожиток, та заробіток з **одного дня** зложім на заспокоєнє голоду наших знесилених братів.

Тим докажемо єдність великого українського народу, дамо проявити ся нашій спочутливости до людського горя і нещастя та нашу віру в будуччину цілої

нації, ту віру, котра без діл є мертва, опромінимо благодатним сяйвом Христової любови.

Україна гине! Не даймо її вмерти!

Ф.Ф.

№ 506

Дні про голод та смертність з голоду в повітах Миколаївщини.

«Канадійський Фармер», 15 червня 1922.

ЗАСТРАШУЮЧІ ЦИФРИ

«Красний Николаєв» пише, що за другу половину квітня в Миколаєві померло з голоду 15 дорослих і 32 дітей. Крім сього, до анатомії доставлено 48 трупів, зібраних по вулицях.

В Херсоні за першу половину квітня записано 221 випадків голодової смерти, а в трьох волостях Херсонського повіту зареєстровано 101 випадків смерти з голоду.

В діточих домах в Миколаєві всі діти опухли з голоду. У Вавиловській волости на тлі голоду розвиваєть ся бандитизм. Протягом двох днів у волости померло 70 осіб. 30 проц. людности захоріло на голодний тиф.

В Миколаївськiм повіті з 270,000 людности голодує 195,000, хорих з голоду 9,000, померло з голоду 1,496 осіб. Допомогу одержує тільки 16,000 голодуючих.

В Херсонськiм повіті з 280,000 людности голодує 192,000, хорих з голоду 4,500, померло 5,400.

В Єлисаветгородськiм повіті з 400,000 людности голодує 142,000, хорих з голоду 6,800, померло 201. Є тільки один харчовий пункт на 300 осіб.

В Дніпровськiм повіті з 300,000 людности голодує 72,000, хорих 9,600, померло 5,000. Є два харчові пункти на 200 осіб.

Людожерство широко розвинулось в Миколаєві і Херсоні. В Миколаєві дня 1 мая записано перший випадок людожерства; на тлі голоду мати задусила свою дитину, часть тіла зварила і зіла. В Херсоні записано 18 випадків убивств родичами своїх дітей, які зварено і зіджено. В Очаківській області було багато випадків самовбивств на тлі голоду, причім голодуючі зачаджують ся. По всій Миколаївщині поширені вбийства, грабежі і самовбийства — яскраві випадки, що зливають ся в одну непереривну нитку страхіть голоду. (Рпр.)

№ 507

Директор АРА повідомляє, що в Росії голод під контролем, а в Україні треба збільшити допомогу; допомога АРА під контролем американців; успішно переходить збирання на дітей.

«Українські Робітничі Вісти», 17 червня 1922.

З РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Голод на Україні Бушує.

НЮ ЙОРК, 11 червня. — Полковник Виліям Н. Гескел, директор російського відділу Американської Адміністрації Помочі, доносить, що голодове положенє в

Росії знаходить ся під контролею і АРА є тепер приготована на всякі евентуальности.

Тільки в південній Україні і на Криму потрібні ще більші ратункові міри. Полковник Гаскел гадає, що й в тих областях голод буде поконаний, як увійде в жите програма, після якої має ся прокормлювати 880,000 дітей і такеж число дорослих в тих сторонах.

У звіті сказано, що розділ засобів відбуваєть ся під цілковитою контролею Американців, при загальнім впівділаню радянських властей. У всіх місцевостях, які звидів пол. Гаскел, він стрічав ся з об'явами вдячності населеня для Америки за подану поміч.

Тиждень Голодної Дитини.

ХАРКІВ, 20 мая. — «Всеукраїнський Тиждень Допомоги Голодним Дітям» відбуваєть ся з повним успіхом. Тиждень розпочав ся збиранєм средств поживи, грошей, річий і дорогоцінностей в центраньних Народних Комісаріятах, трестах і акційних товариствах. Є необхідним зібрати не менше 100 мільярдів рублів. Перші дні запомогової кампанії виказали, що ся сума буде покрита вповні. Переводить ся також кампанія за розміщенєм голодних дітей серед населеня, числячи одну дитину на двацять горожан.

№ 508

Чічерін і Раковський про економічні, політичні та військові зв'язки між Україною і Росією..

«Українські Робітничі Вісти», 17 червня 1922.

ЗАЯВА ЧІЧЕРІНА І РАКОВСЬКОГО

БЕРЛІН, 10-го червня. — Юрій Чічерін, совітський міністер заграничних справ, розмовляючи з кореспондентом «Нью Йорк Гералда», вказав на ріжницю між премієром України Раковським, який веде переговори в справі договору між Україною і Німеччиною, що бере участь в інших переговорах як представник Р.С.Ф.С.Р.

Він твердить, що Українці мають повну свободу робити угоди з заграничними державами.

Кілька днів тому назад український провідник сказав був кореспондентови ньюоркського «Гералда», що правительства українське і російське мають «спільну армію, спільну енокомічну політику і спільну політичну програму. Коли я беру участь в чімнебудь, то виступаю як урядник совітського правительства і я маю таку саму повновласть репрезентувати Грузію або Росію, як і Україну.»

Чічерін сказав, що Леонід Красін буде дальше переговорювати з представниками Аргентини в торговельних справах.

№ 509

Редакційна стаття, яка полемізує з «Українським Голосом» в справі збирання фондів для голодуючих в Україні і закидає українським «чорносотенникам» збирання грошей не на поміч голодуючим, а на контрреволюцію в Європі.

«Українські Робітничі Вісти», 17 червня 1922.

НАХАБСТВО ЧОРНОЇ СОТНІ

Чорносотенний «Український Голос» з 14 червня с. р. містить передовицю п. н. «Голод на Україні», яку кінчить заявою, що треба помагати голодуючим на Україні.

Не читавши згаданої статі, читач подумає, що й справді стало ся щось нечуване з чорносотенцями від «Укр. Голосу» і вони готові помагати голодуючим селянам і робітникам на Україні. Ліпше бодай пізно, як ніколи, може подумати собі читач.

Та кождий, хто знає, що се за людці гортують ся коло «Українського Голосу» і як вони відносилися цілий час до справи помочі голодуючим в Совітській Росії і на Радянській Україні, той побачить, що писанина «Українського Голосу» про потребу несеня помочі голодуючим на Україні се лише спроба зібрати від легковірних людей грошей на зовсім інші ціли.

Бо подивім ся лише, як представляєть ся ціла справа.

Минушого року Приволже і полудневу Україну навістила посуха. В Приволжю вона була дуже сильна і обняла велику часть краю. В порівнаню з Приволжем, посуха в полудневій Україні була невеликою і обняла значно меншу часть краю. В наслідок сего голод в Приволзі почав ся вже вчасною осіню минушого року, а в Полудневій Україні аж під весну сего року. І ті страхітя голоду, які пережила полуднева Україна в минулих двох-трох весняних місяцях і правдоподібно переживає ще й тепер, — Приволже пережило ще минушої осені і на початку зими.

Заклученє зі сказаного таке, що перше виникнула потреба нести поміч голодуючим в Приволжю, чим голодуючим в полудневій Україні.

Розумієть ся, говоримо тут про тих людей, котрі помагали і помагають голодуючим, а не про чорну сотню, яка лише старала ся і стараєть ся шкодити справі помочі голодуючим.

І ось українські робітники в Канаді, згуртовані при Товаришеню Український Робітничий Дім, бачучи пекучу потребу несеня помочі голодуючим в Приволжю, створили разом з робітниками інших національностей комітет для несеня помочі голодуючим в Приволжю і почали в сім напрямі роботу. Се почали вони робити тому, бо дійсно хотіли помочи голодуючим в Приволжю, о сткільки на се позволять їх сили.

А що тоді заспівав на се «Український Голос», хоч його ніхто не кликав до помочі і ніякої помочі від него не сподівав ся? Чи, може, він бодай мовчав і не старав ся шкодити роботі українських робітників в користь голодуючих? Ні, як на дійсного чорносотенця і хулігана пристало, він виступив проти несеня українськими робітниками помочі голодуючим в Приволжю. І виступив він проти сеї помочі в найпідлійший, в найбруднійший спосіб, на який може спромочи ся лише крайно зхудобіла людина.

Се було ще в вересні минушого року.

Та час минав, українські робітники в Канаді що змогли те зробили для несеня помочі голодуючим в Приволжю (кілько саме зробили, не місце якраз тут говорити) і нарешті почали приходити вісти і про голод в полудневій Україні. Було се вже в місяцю лютім і марті с. р. І от ті самі українські робітники, що помагали перше голодуючим в Приволжю, почали також складати жертви і на поміч голодуючим на Радянській Україні.

І якже-ж відніс ся до сего «Український Голос»? Чи думаєте — мовчав? Чи коли не помагав, то бодай не шкодив? Ні, зовсім не те. Він і тут показав свою подлу, чорну душу і хотів зараз на самому початку шкодити справі помочі голодуючим на Радянській Україні.

Розумієть ся, що його собаче гавканє як проти несеня помочі голодуючим в Приволжю, так і проти несеня помочі голодуючим на Радянській Україні — йшло

на вітер. На його подлі клевети і очорнювання ніхто не звертав уваги і вони справі допомі голодуючим не пошкодили.

Коли в Вінніпегу зівстав сформований Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні і українські робітники і фермери в Канаді почали складати гроші на поміч голодуючим на Радянській Україні, тоді «Укр. Голос» з 29 марта с. р. писав:

«Українські комуністи в Канаді прийшли до того, що належить ся давати поміч не тільки для голодних Москалів над Волгою, але й для голодних Українців на Україні.

Українські комуністи в Канаді доси збирали поміч тільки для голодних над Волгою, а тепер, як для українського робітника в Канаді зайшов передновок, вони посунули свою щердість так далеко, що дозволяють вже дещо й для голодних над Дніпром дати.

Тільки, чи може що для Українців дати той український робітник, який вже випорожнив свої кишені для Москалів?

«Український Голос» ще в осени звертав на те увагу, що голод є не тільки над Волгою, але й над Дніпром, однакож товариші-комуністи за се сердили ся.

Тепер вже й товариші-комуністи довідали ся, що на Україні голод.

Видна річ, що вісти з України доходять до товаришів-комуністів в Канаді фрейтом.

На Україні голод. Страшний голод. Як кажуть донесеня, то чотири мільйони людей на Україні є засуджені на голодну смерть.

А найстрашніше лютує голод в Одесі і околиці Одеси.»

В тім самім числі і в тім самім пашквілю «Укр. Голос» наводить дальше дурну новинку кореспондента джерзисистської «Свободи» з Берліна, того самого «кореспондента», що знайшов був діаманти в зубах і кишках одного «большевицького агента», і викликає з дурною телячою радістю:

«Ось і маєте причину голоду на Україні!

Комуністичні комісарі є причиною голоду!»

Навели ми повисший цитат з «Укра. Голосу» на те, щоби показати, що «Укр. Голос» не має на думці ніякої помочі для голодуючих на Україні, коли каже, що треба складати жертви на поміч голодуючим на руки рідної йому братії..

Більше як два і пів місяця тому назад, при кінци місяця марта, «Укр. Голос» писав, що «для українського робітника в Канаді зайшов передновок», і питав, «чи може що для Українців дати той український робітник, який вже випорожнив свої кишені для Москалів?»

Більше як два і пів місяця тому назад «Укр. Голос» хвалив ся, що він «ще в осени зрертав на те увагу, що голод є не тільки над Волгою, але й над Дніпром».

Більше як два і пів місяця тому назад «Укр. Голос» писав, що на Україні є страшний голод, що чотири мільйони людей є там засуджені на голодову смерть, що найстрашніше лютує голод в Одесі і околиці Одеси.

Чому-ж «Український Голос», коли він був такий мудрий два і пів місяця тому назад, коли він знав вже тоді, а навіть ще й в осени, що на Україні є страшний голод, — чому, питаємо, не почав тоді «Український Голос» збирати поміч для голодуючих на Україні, коли йому о поміч для голодуючих ходило? Чому він ніби хоче се робити яж тепер, в два і пів місяця пізнійше, коли вже є друга половина червня?

То два і пів місяця тому назад було за пізно збирати поміч голодуючим на Україні, а тепер не є вже за пізно?

Ні, панове чорносотенці, тут щось не теє. До вас, виходить, доходять вісти з України навіть не фрейтом, але привозять вам їх биками.

Очевидна річ, що добре діло робити ніколи не пізно. Не пізно є і помагати тепер голодуючим на Україні навіть тим, що дотепер еще нічим не помагали. Але се можуть робити лише люди, що з якихось причин до сего часу не помага-

ли голодуючим. Однак зхудобілі чорносотенці, що цілий час в найбрудніший спосіб виступали проти помочі голодуючим як в Приволжю, так і на Україні, такі нікчемні людя не можуть мати ширих намірів помагати голодуючим на Україні.

Факт той, що «Укр. Голос» цілий час в найпідліїший спосіб виступав проти помочі голодуючим на Україні і два і пів місяця тому назад кпив з українських робітників, що вони почали за пізно збирати поміч для голодуючих на Україні, а нині, в два і пів місяця пізнійше, в другій половині червня, сам говорить про поміч голодуючим через його руки, — факт той свідчить, що «Укр. Голосови» абсолютно не розходить ся о поміч голодуючим на Україні, а лише о збиране гроший, які, коли би не були розтрачені в Канаді, пішли би на поміч українській контрреволюції в Европі, а ніколи на поміч голодуючим на Україні.

№ 510

Редакційна стаття полемізує з «Українським Голосом» і закидає йому замовчування одержаних від д-ра Холодного матеріялів про голод в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 17 червня 1922.

ХОЧУТЬ ПОМАГАТИ ЧИ НАТЯГНУТИ ЛЮДИЙ

«Український Голос», який цілий час виступав в найпідліїший спосіб проти несеня помочі голодуючим в Приволжю і на Україні і який більше як два і пів місяця тому назад «доказував», що українські робітники в Канаді за пізно почали збирати поміч для голодуючих на Україні, — заговорив нараз, що і він хоче збирати поміч для тих самих голодуючих.

Така писанина чорносотенців з «Укр. Голосу» свідчить лише, що їм запахли «зелені», до яких вони експерти збирати, але не посилати туди, на що вони призначені. Інакше писанини «Укр. Голосу» пояснити не можна.

. . .

«Укр. Голос» з минувої середи послугуєть ся в своїй статі «Голод на Україні» матеріялами, які він отримав від виїхавшого вже з Берліна на Україну д-ра І. Холодного, Генерального Делегата Українського Червоного Хреста в Західній Европі.

Коли «Укр. Голос» отримав від д-ра Холодного цитовані ним матеріяли, то він отримав і ті матеріяли, які д-р Холодний розсилав до редакцій українських газет давнійше. Однак ми ніколи не знаходили нічого з тих матеріялів в «Укр. Голосі», хоч всі вони були друковані в «Українських Робітничих Вістях». «Українських Щоденних Вістях» і «Народній Волі». Значить, «Укр. Голос» свідомо не містив тих матеріялів про голод на Україні на своїх сторінках, щоби не спричиняти ся до помочі голодуючим на Україні. Він лише видумував всякі несотворені речі і подлі брехні, щоби пошкодити справі помочі голодуючим.

Так що промовчуване в газеті матеріялів д-ра Холодного про голод на Україні і раптове їх поміщенє в посліднім числі «Укр. Голосу» — свідчить про нечисті заміри «Укр. Голосу» з підношуванем справи помочі голодуючим.

. . .

При кінці своєї статі «Укр. Голос» з минувої середи пише: «Не в тім річч чому є голод на Україні, а в тім, що він є і що від голоду гинуть наші братя. Їм треба помочи.»

Так, так, а не інакше!

І люди по своїм силам помагають тим голодуючим на Україні, а чорна сотня з «Укр. Голосу» тільки шукала і шукає способів, як би пошкодити справі помочі голодуючим.

. . .

А кінчить свою статтю «Укр. Голос» з минувшої середи так:

«Кому ходить о те, аби поміч дійшла на призначене місце, а не обернула ся на большевицьку пропаганду, то посилайте жертви на руки Українського Червоного Хреста в Канаді... а Червоний Хрест буде обов'язаний(!) зайняти ся тим, щоби надіслані гроші не дістали ся в руки московських комісарів, тільки пішли на ратунок голодуючих.»

Повисший цитат показує всю підлість чорносотенців з «Укр. Голосу». «Укр. Голос» стріляє зза плота: «кому ходить о те, аби поміч дійшла на призначене місце, а не обернула ся на большевицьку пропаганду»... Сим хоче «Укр. Голос» пошкодити збірці К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу, бо покищо сей комітет є самотнім, що збирає в Канаді жертви і посилає їх на поміч голодуючим на Україні. Тільки біда в тім, що скавуліня «Укр. Голосу» ніхто не слухав і не послухає.

Що-ж до самого кидання такого подлого підозріння на чийсь роботу, то скажемо чорносотенцям з «Укр. Голосу» на отсім місци слідує:

Кожий судить другого після себе. Панки з «Укр. Голосу» навчені збирати «Повоєнні фонди» на потерпівших від війни в Східній Галичині і потім ті гроші подіти не знати де, і вони думають, що всі так роблять.

Та не всі є такими. Кожий цент, зібраний К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу, за винятком незначних найконечніших видатків, йде на поміч голодуючим на Радянській Україні. Се можуть потвердити банкові посвідки, не говорячи вже про посвідки від того, що отримує гроші.

Натомість ніхто не може дати найменшої гарантії, що гроші, зібрані панками від «Укр. Голосу», пішли би на поміч голодуючим на Україні.

Вони опинили би ся в кишенях тих, що їх зібрали би, або пішли би на піддержуване збанкрованої сотні в Європі.

№ 511

Повідомлення представника У.С.Р.Р. в Празі про одержання третьої і четвертої тисячі доларів з Канади на помоч голодуючим в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 17 червня 1922.

ПОСВІДКА ОТРИМАННЯ ВІД К.П.Г. НА Р.У. В ВІННІПЕТУ ТРЕТОЇ І ЧЕТВЕРТОЇ ТИСЯЧІ ДОЛЯРІВ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАД. УКРАЇНІ

Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу отримав від тов. М. Левицького, Уповноваженого Представника У.С.Р.Р. в Чехословаччині і голови Закордонного Бюра Помочі Голодуючим в Празі, слідуєчі два листи:

ПОВНОВАЖНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО
УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІЯЛІСТИЧНОЇ
РАДЯНСЬКОЇ РЕПУБЛИКИ
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.

Прага, 14 травня 1922 р.

ЗАКОРД-БЮРО ДОПОМ. ГОЛОДНИМ.

Комітетові Помочі Голодуючим на Україні у Вінніпегу.

Шановні Товариші!

Листа Вашого з дня 24-го квітня 1922-го року і дрефт на суму 1,000 (одну тисячу) американських доларів отримав, з попередними разом три тисячі доларів.

Про Вашу збірку і організацію помочі голодним я повідомив Радянську Україну. Робітники і селяни Радянської України передають всім тим, які жертвували, щиро братерську подяку, — подяку від тих, які колись кормили цілу Європу, а нині самі потребують помочі.

Ще раз дякую і від Закордонного Бюра Допомоги і остаюсь з пролетарським привітом.

М. Левицький.

ПОВНОВАЖНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО
УКРАЇНЬСЬКОЇ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ
РАДЯНСЬКОЇ РЕПУБЛІКИ
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.

Прага, 18 травня 1922 р.

ЗАКОРД-БЮРО ДОПОМ. ГОЛОДНИМ.

Комітетові Помочі Голодуючим на Рад. Україні у Вінніпегу.

Шановні Товариші!

Листа Вашого з дня 26-го квітня 1922-го року і дрефт на суму одну тисячу (1,000) американських доларів отримав, з попередними разом чотири тисячі доларів.

Прошу Вас повідомити мене, чи отримались знімки з голодуючих губерній Радянської України та і ті матеріяли, котрі я Вам вислав. Я постараюсь вислати Вам всю інформацію, торкаючу ся голоду і боротьби з ним на Радянській Україні.

Щиро дякую за прислану суму, прошу передати також подяку всім, які жертвували.

Остаюсь з пролетарським привітом.

М. Левицький.

№ 512

Детальні звіти збірок на голодуючих в Україні в таких місцевостях: Медесин Гет, Вінніпег, Оттава, Смокі Лейк, Форт Вільям і Норт Бенд.

*«Українські Робітничі Вісти», 17 червня 1922.
Уривки.*

**УКРАЇНЬСЬКІ РОБІТНИКИ І ФАРМЕРІ В КАНАДІ НА ПОМІЧ
ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ**

Медесин Гет, Алта.

Товариство «Єдність» на поміч голодуючим на Україні.

Дня 3 червня відбула ся заходом Тов. «Єдність» в Медесин Гет забава, з котрої весь дохід призначено на поміч голодуючим на Радянській Україні. [.] То-

вариші П. Жмурчик і Н. Вовк з Ред Клиф забрали слово і представили ціль забави та завізвали присутних до складання жертв на поміч голодуючим на Радянській Україні. Присутні відкликнулись щедро на зазив згадавих товаришів, ще перед забавою зложили при помочи секретара т. Дирди \$112.50. Опісля розпочала ся забава, по скінченню якої зібрані товариші зложили вільними датками при столі \$9.40. З продажі айскріму [морозиво] і софтверіну [не-алькоголічні напитки] прийшло \$9.30. Разом \$131.20. З того відтягнуто \$13.00 на розходи. До висилки на поміч голодуючим остало \$118.20. По відтягненню 42 ц. на поштову пересилку вислано од К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу \$111.78. [...]

По \$5.00: Й. Гуменний, М. Лазечко, Р. Кирик.

По \$3.00: Е. Ганчарук, Ф. Шлемко.

По \$2.50: П., Жмурчик, Анна Жмурчик, Н. Дирда, Паліна Дирда, Е. Данчук, Марія Данчук, Д. Финюк, Софія Финюк.

По \$2.00: У. Градовий, П. Козьмик, Н. Гладій, П. Вайт, Л. Друков, В. Зіняк, К. Виростик, І. Пронюк, К. Савітський, Д. Козенко, К. Сосінський, У. Дуловський, М. Фостий, П. Шафран, Е. Мункін.

По \$1.00: Н. Кравчук, Й. Беник, Розій Беник, Юстина Вовк, М. Фидина, В. Захарий, Софія Захарий, І. Калан, В. Демчук, Докія Демчук, П. Кнокс, Анна Кнокс, В. Тодораш, Ю. Жмурчик, Ганка Жмурчик, А. Козьмик, М. Марусин, В. Личак, Т. Андріящук, С. Сагайдук, Н. Чимирич, Ф. Костюк, Н. Шлемко, Ерина Шлемко, Е. Жмурчик, Калина Жмуреик, П. Продан, Ганка Продан, Н. Книш, Я. Андріящук, В. Пантилюк, Ю. Дорогій.

По 50 ц.: Марія Дорога, І. Таєрли.

Разом \$112.50.

[...]

Також подаю до відома, що ще перед устроєнем товаришками забави т. П. Жмурчик зібрав на поміч голодуючим на Україні \$32.50; т. Й. Гуменний \$16.00; т. Й. Градовий привіз з собою \$20.50, що робить разом \$69.00. Так що на зложені на забаві жертви і прихід забави припадає \$62.20

Подав Н. Дирда, секретар.

Вінніпег, Ман.

Слідуючі товариші, члени українського відділу Робітничої Партії Канади, жертвували половину свого заробітку в день Першого Мая на поміч голодуючим на Радянській Україні:

Г. Сидор \$2.08, Н. Захарук \$2.50, Т. Кульчицький \$2.32, Д. Качмар \$2.00, Н. Липка \$1.75, В. Мартин \$1.50, К. Гнатів \$1.50, Н. Бідулька \$2.50, І. Навісівський \$2.50, М. Шатувський \$2.12, Н. Бричка \$2.00, Н. Сабунчак \$2.25, Вас. Чайковський \$2.50, Н. Гандзюк \$2.37, П. Палюк \$1.50, Д. Захарук \$1.00, С. Дейголос \$1.00, А. Сенишин \$2.25, С. Хвалібога \$2.50, Д. Юркевич \$1.33, І. Пастух \$3.00, Д. Дригипка \$1.00, П. Лотоцький \$2.50, Д. Лобай \$2.13, М. Попович \$2.50.

Разом \$50.60

Тов. Василь Чайковський зложив \$5.00 замість участі в колектованю в великодну неділю на поміч голодуючим в Сов. Росії.

Разом передаєть ся від українського відділу Р.П.К. в Вінніпегу на поміч голодуючим на Радянській Україні \$55.60.

За український відділ Р.П.К.

Т. Кульчицький, касієр.

Оттава, Онт.

До К.П.Г. на Р.у. в Вінніпегу.

Дорогі Товариші!

Посилаю Вам «моні-ордер» на \$60.65, на яку то суму зложили ся слідуючі приходи:

3 вкладок і з забави	\$30.00	3 мас. мітінгу дня 28 червня	19.75
Тов Я. Чоповик, день праці	4.00	Тов. С. Такчук, день праці	3.00
3 місячних вкладок	3.50	3 продажі газети «Гол. Укр.»	.40
Разом	\$50.60		

Сю суму висилаємо на поміч голодуючим на Радянській Україні і будемо дальше старати ся збирати фонди на сю ціль о скільки зможемо. В неділю 18 червня устроюємо на сю ціль пікнік.

Висилаємо також до Торонта \$9.50 на поміч голодуючим в Сов. Росії. Ся сума зібрана на «Roll Call Book».

З товариським привітом.

Г. Скрипничук, секретар.

Смоки Лейк, Алта.

Дорогий Товаришу!

Заходом К.П.Г. на Р.У. в Смоки Лейк зібрано на поміч голодуючим на Радянській Україні на ресітові книжочки \$24.25, а без ресіт. книж. \$2.00, що робить разом \$26.25. За газету «Голодуюча Україна» зібрано \$5.75 (23 числі по 25 ц.). Разом зібрано \$32.00, яку то суму висилаємо на руки К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу.

Слідуючі товариші зложили свої датки на поміч голодуючим на Радянській Україні:

По \$2.00: Г. Осташик (з Шандро).

По \$1.00: Ів Мельник (з Едванд), В. Чаглей, Ів. Яремко, Ів. Старчук, Гр. Косташ, В. Кричун, Т. Скорейко (з Едванд), Гр. Миглей (з Шандро), Г. Н. Волянський, Гр. Коханюк, Р. Нитошук.

По 75 ц.: Т. Сохолотоцький.

По 50 ц.: С. Лісогор (з Норт Бенк), Т. Кузімський, П. Сохолотоцький, Н. Гаврилук (з Шандро), Довз (з Пакан), А. Гордей.

По 25 ц.: М. Пониц, П. Шкраба (з Кагвін), М. Щиптицький, М. Мазурин, Т. Гаврилук (з Едмонтону), Е. О. Грийтор (з Вінніпегу), Г. Росічук, Гр. Головайчук, Гр. Фидак, Г. Фуштей (Василь), В. Радомський (Василь), Т. Фербей (з Пакан), Ф. Лакуста, Т. Бриндзан (з Кагвін), Л. Вітвіцький (з Кагвін), К. Вітвіцький (з Кагвін), Н. Миблей (з Кагвін), М. Кравчук (з Кагвін), Н. Шандро (з Шандро), В. Горинюк (з Кагвін).

За К.П.Г. на Р.У. в Смоки Лейк, Алта.

В. Коханюк

Волянський.

Форт Виліям, Онт.

Примір гідний наслідування.

Не можна поминути мовчки одного примірного діла, яке вчинила в Форт Виліям т-ка П. Стечишинова, матір досить великої сімї. Син її і його товариш працювали тут разом, і коли робота їх скінчилась, вони задумали їхати в друге місце шукати роботи. Тоді вона (П, Стечишинова) сказала до свого сина і його товариша: «Замість того, щоб ви розпускали гроші на переїзд, ліпше оставайте на місці і шукайте занятя тут. Натомість я жертвую від себе \$5.00 і ви дайте що зможете і пішлемо сі гроші на поміч нашим голодуючим братам на Україні.» Сі слова і порада доброї матери вплинули на добрих дітей, і вони послушали її та

поступили так, як вона їм радила. І так на поміч голодуючим на Україні зложили:

П. Стечишинова	\$5.00
І. Стечишин	10.00
І. Слободян	10.00

В імени голодуючих складаю повисшим жертводавцям як найщирішу подяку.

За К.П.Г. на Р.У. у Форт Виліям, Онт.

С. Жура.

Норт Бенд, Б. К.

До К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу.

Дорогі Товариші!

Посилаю Вам поштовий переказ на суму \$10.50, яку зложили на мої руки слідуючі товариші:

По \$2.00: П. Данлюк, С. Гуто.

По \$1.00: Т-ка Гуто, Н. Бачук, П. Тофін, С. Свідарський, В. Гелюх.

По 75 ц.: 7-літна дівчина М. Гуто і 5-літна дівчинка Катерина Гуто.

Разом \$10.50

Всім жерводавцям складаю щиру подяку, що не забувають за товаришів, які здобувають правду і волю для всіх робітників цілого світа.

Остаю за правду і волю.

П. Данлюк.

№ 513

В Трансконі українські робітниці зібрили поверх \$400.00 для голодуючих в Росії і поверх \$135.00 для голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 17 червня 1922.
Уривки.

З РОБІТНИЧОГО РУХУ В ТРАНСКОНА, МАН.

Женсько-робітнича організація.

На початку місяця жовтня 1921 року Відд. Укр. Роб. Дому уважав за відповідне зорганізувати українських женщин-робітниць в окрему організацію. На початку вписалось десять свідоміших робітниць, котрі вибрали з поміж себе заряд і заснували тимчасову гуманітарну організацію п. н. «Комітет Укр. Женщин-Робітниць Помочі Голодуючим в Сов. Росії». Сей комітет зробив велику роботу. Зібрано поверх \$400.00 на голодуючих і велику скількість одежі. [...]

Пізнійше товаришки постановили змінити назву своєї організації, [...] і вибрали нову назву для своєї організації: Товариство «Злука» ім. Рози Люксембург, і zarazом прийняли статут Ст. Укр. Роб. Дім, а по загальних річних зборах стало відділом Секції Ук. Женщин-Робітниць Ст. Укр. Роб. Дім. [...]

Товаришки [...] зібрили поверх \$135.00 на голодуючих на Рад. Україні, також поверх \$80.00 пресового фонду [...]

№ 514

За перший триместр 1922 р. в Монреалі зібрано на голодуючих в Росії \$3,211.43.

«Українські Робітничі Вісти», 17 червня 1922.
Уривки.

**ФІНАНСОВЕ СПРАВОЗДАНЕ МОНТРЕАЛЬСЬКОГО КОМІТЕТУ ПОМОЧІ
ГОЛОДУЮЧИМ В СОВІТСЬКІЙ РОСІЇ ВІД 1 СІЧНЯ ДО 31 ЦВІТНЯ 1922 Р.**

Приходи:

З концертів, розігравок і масових віч:

Колекта Фостера на мітінгах	\$417.75
Т-во Р.Ж.П.Г. Дітям в Сов. Росії	280.75
Т-во Тех. Пом. Сов Росії	220.05
Колекта Надсона, на мітінгах	96.61
Укр. Жен. Відділ Т-ва «Воля»	54.01
Польське Т-во Освятове	40.00
Відділ У.Р.Д. Т-во «Воля»	31.00
Разом	<u>\$1,244.12</u>

Денний заробіток:

Т-во Т.П.С.Р.	\$416.86
Воркерс Сиркл, льок. ч. 115	109.50
Відділ У.Р.Д. Т-во «Воля»	99.85
Юнія столярів	40.00
Разом	<u>\$666.21</u>
З продажі літератури	189.75
Колекта від хати до хати	158.75
Збірка на лісти різних товариств і поодиноких осіб	866.64

Загальний прихід:

Перенесено з 1921 р.	\$86.64
З мітінгів, розігравок і концертів	1,244.12
З денного заробітку	666.21
З продажі літератури	189.75
З колекти від хати до хати	158.48
З колекти на лісти	<u>866.23</u>
Разом	<u>\$3,211.43</u>

Розхід:

Рент за галі	\$100.00
Друкарські розходи	84.50
Шапові роз. за одержу	67.08
Почтові стемплі і телеграми	24.10
Оголошеня	18.00
Вислано до головного комітету в Торонто, Онт.	<u>2,681.00</u>
Загальний розхід	<u>\$2,974.68</u>

Повторене:

Загальний прихід	\$3,211.43
Загальний розхід	<u>2,974.68</u>
Остає в касі	\$236.75

Замітка: В висше наведеним справозданю включаєть ся збірка Т-ва Русс. Ж. Пом. Гол. Дітям в Сов. Росії.

За монреальський комітет помочи голодуючим в Сов. Росії:

Н. Менделсон, фін. секретар;

Я. Е. Гол; А. С. Буллер і В. Ревенко, контрольна комісія;

Григорій Ганчук, делегат т-ва «Воля».

Заява:

Від 31 цвітня с. р. відділ У.Р.Д. т-во «Воля» в Монреалі замінено на відділ У.С.Р.П. Канади, який перебирає на себе всю працю щодо помочи голодуючим в Сов. Росії.
С. Бартин, секретар.

№ 515

Страхіття голоду очима О. Олесь.

«Канадійський Ранок», 20 червня 1922.

«Канадійський Українець», 5 липня 1922.

СЛУХАЙТЕ!

Слухайте, слухайте крик із безодні,

Нашу молитву горячу...

Ви, що обідали й ситі сьогодні,

Киньте хоч шкіру собачу!

Землю укрили ми трупом холодним,

Чорна земля посиніла...

Хліба нам, хліба нам, хліба голодним,

Вашої крові і тіла!

Як? Ви не знали, що впала посуха?

Як? Ви не чули нічого?

Де-ж Ваше серце і очі і вуха,

Де-ж у Вас крихта людського?!

Мясо ви! М'яса нам, м'яса нам в волю,

Падло давно ми поїли.

Гляньте! По нашому тихому полю

Всюди розриті могили.

О, порятуйте, бо ми рятувались,

Іли ми кору і глину.

Крові людської із ран напувались,

Мати варила дитину.

Землю укрили ми трупом холодним,

Згляньтесь, о, згляньтесь на муки...

Хліба нам, хліба нам, хліба голодним!

Хліба нам, хліба, звірюки!

13 березня, 1922

О. Олесь

№ 516

Загальне звернення віденського «Союзу Допомоги Голодуючим України», очолюваного проф. М. Грушевським, за допомогою голодуючим в Україні, а в першу чергу — українським працівникам науки і культури

«Канадійський Ранок», 20 червня 1922.

«Український Голос», 28 червня 1922.

«Канадійський Українець», 28 червня 1922.

В ІМЯ КУЛЬТУРИ І ГУМАННОСТІ

ПОКЛИК ДО ЦИВІЛІЗОВАНОГО СВІТУ

Гине огнище старої культури, стара Русь, яку ми звемо тепер Україною. Десять сот літ тому Київська Русь дала основи європейській культурі, літературі, законодавства і державного ладу усій східній Європі, а в цей мент вмирає від голоду, зруйнована і безрадна. Світова війна вичерпала її матеріальні засоби, блокада останніх років ізолювала від усякого зв'язку з цивілізованим світом, природні нещастя завдали їй тепер останній удар. Степи, оброблені протягом останніх століть, знов обертаються в пустині, населення кидає міста, щоби шукати змоги прожитку на селах, в околицях, менше виснажених неврожаєм. Школи, наукові і гуманітарні інституції примушені спинити свою діяльність. Періодична преса, за винятком офіційальних часописів, не виходить за браком паперу і інших друкарських матеріалів. Не можна видавати ні наукових праць, ні шкільних підручників. Діти учаться читати на шматках тих офіційальних часописів, а вчити їх писати часто не можливо за браком необхідних приладів.

Вся увага цивілізованого світу була сконцентрована на нещастях Поволжя і тільки дуже пізно зауважено, що велика частина, майже половина України, справжня житниця усїєї східної Європи, страждає від голоду не менш страшно, як місцевости Поволжя. Тільки у березні зверхній комісаріят Д-ра Нансена поширив свою діяльність також на територію України і доперва тепер у початку травня оповістив він своє рішення прийти на допомогу вченим і письменникам України, подібно до того, як це вже давно було зроблено для вчених і інтелігенції Росії. Те, що робиться, все таке незвичайно мале в порівнянні з матеріальною і духовою нуждою нашої нещасної батьківщини. Університети і інші вищі школи, академії та бібліотеки вже вісім років позбалені новин наукової літератури, спеціальних журналів та видань. Лябораторії, шпиталі, наукові інституції не мають необхідних приладів, ні хемічного матеріалу. Відчувається брак паперу і іншого графічного матеріалу для друкарень, зняряду, відливарень, фабрик паперу і т. д.

Це власне змушує нас звернутися до вчених, письменників, артистів, журналістів та до гуманітарних і культурних організацій з нашим закликком, з нашим щирим і негайним благанням. Прийдіть на ратунок, ви приятелі культури і гуманности, на боротьбу проти цього страшного матеріального і культурного голоду, спасіть наш нарід і нашу зруйновану культуру, яка загибає тепер! Спасіть те, що ще можна врятувати негайною допомогою, піддержіть усіма можливими засобами працю комісаріяту Д-ра Нансена і Американську Допомогову Акцію на Україні. Рятуйте цей бідний край одежею, біллем, обувію, для шкіл, дітей, студентів та старших вчених і учителів, що ходять босі посеред лютої зими! Збирайте книжки, важніші журнали за останнє десятиліття для університетів і академій, наукові прилади для лябораторій, ліки для клінік і шпиталів, санаторій для дітей і виснажених дорослих. Організуйте для наших вчених і письменни-

ків у вас відпочинок з побутом на кілька місяців для наукової праці і відновлення здоров'я. Зробіть це для народу, що століттями був захистним муром для європейської цивілізації від варварських орд старої Азії і який своїми жертвами і зусиллями захищав огнища Європи. Спасіть тепер його культурне огнище від безвихідної нужди.

Ви можете слати свої жертви безпосередно: Представнику інтернаціонального Червоного Хреста в Харкові, капітану Квіслінгу, університетам (вищим інституціям народної освіти) Києва, Харкова, Одеси, Катеринослава, Полтави, Житомира; Науковому Товариству в Києві (В. Підвальна 36); Академії Наук в Києві (бульвар Шевченка 14), Академії Мистецтва, Педагогічній Академії в Ніжині, Політехнікам Києва і Одеси Інститутам Народного Хазяйства в Києві, Харкові, Одесі Сільсько-Господарським Інститутам в Харкові, Камінці, Народному Театрові в Києві (Троїцький Народний Дім), Інститутам Драматичним і Музичним в Києві, Харкові, Одесі, Національній Бібліотеці в Києві, Національному Музеєві в Києві.

Відомости про пробуток, який Ваші наукові і гуманітарні установи в стані запропонувати нашим вченим у себе — що до кількості осіб, які можуть бути утримані, і за час їх приїзду ми просимо направляти по нашій адресі:

RELIEF FOR THE STARVING UKRAINIANS

(Fuer die Hungernden der Ukraine)

Wien IX, Porzellangasse 19/1, German-Austria, Europe.

Ми будемо раді подати Вам з приводу цього питання найдокладніші відомости.

За Союз Допомоги Голодуючим України:

М. Грушевський, голова

О. Олесь, заст. голови

Д. Левицький, скарбник.

І. Паляниця, за Академічне Т-во «Січ».

В. Коссак, за Товариство Соціалістичне «Дрогоманівська Громада».

О. Храпко, за Жіночу Лігу Мира й Свободи.

Др. В. Кушнір, за Український Союз Журналістів і Письменників.

Др. [Ст.] Дністрянський, за Українське Товариство Прихильників Освіти.

[А.] Жук, за Український Жіночий Світ.

М. Пасічник, Робітничий Комітет Допомоги Голодним України.

М. Чечень, за Український Соціольогічний Інститут.

№ 517

Повідомлення про створення у Відні комітету «Голодним України», очолюваного М. Грушевським, і заклик до українського суспільства помагати голодуючим, а в першу чергу інтелігенції; коментар і критика цього комітету з боку «У.Р.В.».

«Канадійський Ранок», 20 червня 1922.

«Українські Робітничі Вісти», 21 червня 1922.

«Український Голос», 21 червня 1922.

«Канадійський Українець», 28 червня 1922.

ДО УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА

Більше семи літ над Великою Україною тяжить велике горе. Довгі війни, з початку всесвітня імперіялістична, а потім горожанська, забрали в населення

України кращі сили, кращих робітників, забрали худобу, потрібну в господарстві, зерно, припаси для харчування. Словом, забрали все необхідне для життя і фізичного розвитку краю. Перед 1921 роком Україна була вже виснажена в кінець, особливо її південна частина, де найдовше були фронти горожанської війни. Населення тут з непомірними труднощами добувало собі хліб насущний. В 1921 році впало страшне нещастє — посуха, особливо на губернії Запоріжську, Катеринославську, Миколаївську і Донецьку. Всі посіви, трави, ярина — вигоріли, на деревах посохло листє і осипалось. Богата земля, що годувала населення своє і чуже, перетворила ся у випалену — порепану пустелю, а на цій пустелі лишилось майже десять мільонів людей! Ці люде, старі й молоді, підрутки і діти, наші батьки і матері, брати і сестри опинились перед страшною примарою голодної смерти. Вже в 1921 році в цих краях вимерли з голоду десятки тисяч людей. А разом з голодом впали на Україну і страшні пошести тифу, холери і т. и. Люди не мають порятунку. В боротьбі за життя зіли все, що було можна, не стало зерна — їли соломку, сухе бадиллє, кору, не стало сього — почали їсти котів, собак, падло — страшно сказати — почали їсти трупи своїх дітей, а потім почали їсти і одно одного.

Над краєм, над Україною повис жах і божевіллє. Пять великих губерній конає в передсмертніх муках, в найстрашніших муках голоду і простягає до цілого світу руки з мольбою — «Поможіть». Ми стоїмо перед фактом **загибелі** нашого народу! Треба бути не людиною, щоб не здригнулося серце при уяві цього нещастя. Треба бути звірем, щоб з яких небудь політичних чи інших міркувань отягатися з поміччю нашим братам і цілому краєви. Треба бути камінюкою, чуючи мольбу голодного подати хоч крихту хліба, спокійно обідати і вечеряти щодня. Громадяне України! Ви живете в таких умовах, що можете що дня обідати, ходите одітими і обутими, принайменше до таких ми звертаємось. Не забувайте тих мільонів, що вже цілий рік не бачили шматка справжнього хліба печеного, не їдять зовсім вареного, ходять голі і босі. Прийдіть як найскорше з допомогою, подайте руку тим, що вже конають. Поможіть їм побороти страшну голодну смерть!

Під цим окликом 21 квітня ц. р. у Відні заснувався і провадить роботу комітет «Голодним України». Люди ріжних партій і напрямів, від найлівіших до правих, засіли при однім столі під сим гаслом, відложивши всякі ріжниці в політичних чи соціяльних поглядах, рятувати край і нарід. Рішили закликати перед усім наше громадянство, щоб, не оглядаючись на ніякі політичні чи інші міркування, нічим не вимовляючись, зараз-же в теперішних умовах, несло поміч, яку можна подати, а поруч з тим вьяснити всяким інтернаціональним і чужо-краєвим заповоговим організаціям страшну ситуацію на Україні, яка так довго майже аж до березня цього року не була зовсім з'ясована — і кликати їх до помочі нашому краєви також.

До Комітету вислали своїх представників такі організації: Український Жіночий Союз, Заповоговий Комітет Робітників, Український Соціольогічний Інститут, Студентське Товариство Січ, Товариство Соціялістичної Молоді ім. Драгоманова, Жіноча Ліга Мири і Свободи, Союз Українських Журналістів і Письменників і Товариство Прихильників Освіти і запрошені особисто діячі, як проф. М. Грушевський, редактор Літературно-Наукового Вістника О. Олесь, місто-голова Горожанського Комітету др Дмитро Левицький, довголітний червонохрестний діяч др. Ярослав Окуневський, голова Обєднання Українських Видавців Ю. Сірий і інші. Комітет звязався з головнішими інтернаціональними заповоговими організаціями і звернувся до них із закликом до помочі Україні в її матеріяльному і духовому голоді (бо духовий голод вона терпить ще гірший, без порівняня, ніж Росія). Одержав приречення всякої помочі з боку Українського Червоного Хреста і місії Радянської України за кордоном, які обіцяли помогти всім у переправці транспортів і посилок на Україну безпосередньо, на адреси її гро-

мадських організацій. З цими громадськими організаціями Комітет уже зв'язався і вже вислав посилки з одежею, обувем, ліками, приладами до писаня і т. п. Робляться заходи для приміщення за кордоном, для відживи і спочинку найбільш знеможених культурних робітників. Таким чином тепер ніхто не зможе одмовлятися міркуванням, мовляв, не знати, чи поміч на Україну дійде і в чиї руки попаде. Ми подаємо всім, хто має якусь найменшу змогу допомогти Україні якусь крихту зайнятися цією справою, такі адреси, безумовно, певні для посилок і запомог, для розділення між голодними і потребуючими:

Українське Наукове Товариство, Київ, Велика Підвальна 36 кв. 8, на руки (в розпорядження) Й. Ткаченка.

Українська Академія Наук, Київ, Бульвар Шевченка 14, в розпорядження проф. Е. Климченка і К. Чепруковського.

Медична Академія в Києві, в розпорядження Евг. Черняхівського.

Український Відділ Університету (Інститут Народної Освіти), у розпорядження Олександра Грушевського.

Національний Український Театер, Київ, Троїцька площа, в розпорядження Івана Марьяненка.

Бажана поміч поживою, одежею, обувем, біллем, медикаментами, папером і іншим. Направляти цю поміч можна через «АРА», через місію Нансена.

Агітуйте за поміччю серед чужоземних організацій, за як найширшою поміччю Україні, дотепер цілком у цій допомозі упослідженій. Ми можемо служити всякими інформаційними матеріялами, а також посередництвом передачі на Україну ріжного рода допомоги.

Адреса:

RELIEF FOR THE STARVING UKRAINIANS
(Fuer die Hungernden der Ukraine)
Wien, IX. Porzellangasse 19/1, German-Austria, Europe.

За Комітет:

М. Грушевський, в.р., голова
О. Олесь, в.р., заступник голови
М. Чечель, в.р., секретар
Др Дм. Левицький, в.р., скарбник
Н. Суровцова, в.р.

[До цього звернення в «Українських Робітничих Вістях» був доданий слідууючу заяву:]

Від Редакції «Українських Робітничих Вістей».

До повисшої відозви, яку ми отримали сими днями і помістили без жадних змін в цілости, уважаємо за відповідне зробити слідууючу замітку: У відозві говориться про страшну посуху і голод в полудневій Україні, а на кінці подається адреси, на які треба висилати поміч, лише **наукових** і взагалі **культурних центрів** на Україні, а нема поданої ні **одної** адреси, на яку можна би було висилати поміч для **умираючого з голоду населеня в полудневій Україні**. Очевидно, що ніхто не може мати нічого проти несеня помочі українським ученим і письменникам і сю поміч безусловно треба їм давати. Однак з відозви віденського комітету «Голодним України» маєть ся вражінє, що сей комітет не має на ціли нести поміч умираючим з голоду селянам і робітникам в навіщеній посухою полудневій Україні, а існує він лише для несеня помочі голодуючій українській інтелігенції і для сеї ціли використовує страшне положенє в голодуючих губерніях полудневої України.

№ 518

*Заклик «Українського Євангельського Товариства»
помагати голодуючим в Україні.*

«Канадійський Ранок», 20 червня 1922.

ПОМАГАЙТЕ ГОЛОДУЮЧИМ

Україна веде боротьбу з найстрашнішим ворогом — голодом і холерою. 8,000,000 Українців після горести світової і домашньої війни знаходиться в обіймах лютої смерті і в страшних судорогах простягає знемоцілі руки до нас по поміч. 2,000,000 їх братів і сестер живе у найбогатших краях Канади і Америки. Вони можуть легко зробити найбільшу прислугу своїм братам — вратувати їх від смерті. Тому в імені Христа, що полишив нам заповідь — «голодного накормити» — взиваємо всіх, кому попадеться отсе письмо, до негайної сталої помочі браттям Українцям, доки не промине для них ця гроза. Нехай кожний зачне від себе, а відтак подбає, щоби всі українські організації в його місцевості, як церкви, товариства, читальні, клуби і пр., жертвували відповідну суму на ту ціль. Старайтеся урядити у вашому місті збірки по вулицях — «Тег дей», доложіть усіх старань, щоби Американські й Англійські церкви, запомогові організації і прочі зарядили в себе збірку або жертвували зі своїх фондів, призначених на подібні цілі. Подбайте подати до місцевих часописів звіти що були друковані в українській пресі, про ситуацію на Україні, викликану голодом і пошестями. Робіть скоро, бо голод не жде. Кожної міноти вмирають люде з голоду — тільки поміч в час — поможе.

А понад все памятаймо, що найбільша поміч в Бозі, Отцю нашім, і в наших молитвах не забуваймо про нещасних братів наших.

Українське Євангельське Товариство.

**Василь Кузів, голова,
Павло Крат, писарь.**

№ 519

В Україну спроваджено багато війська, щоби його харчували українські селяни; війська в Україні складаються з росіян, а українських вояків висилають в Росію; з Росії посилають «добровольців» збирати податки; з прикордонних околиць з Польщею і Румунією масово вивозять збіжжя.

«Канадійський Ранок», 20 червня 1922.

ЧЕРВОНІ ВІЙСЬКА НА УКРАЇНІ

Тепер на Україні багато червоноармійського війська. Богато було його тут з осени, а з того часу його підсилали туди, з одного боку, щоби лякати сусідів: Польщу та Румунію, а з другого боку, щоби харчувати його за рахунок населення Правобережжя.

Військо на Україні переважно з Москалів. Мобілізовані наші Українці відсилаються або до Московщини, або на Сибір. З Українців складається лише Таращанська дивізія, яка стоїть на Чернигівщині й має в своєму складі шість до десяти тисяч багнетів. На початку січня були мобілізовані всі комуністи 1898-1901 років.

Кіннота — найкраще з червоноармійських військ. В ній до 40 відсотків охотників. Вона одягнена добре і навіть чепурно й добре забезпечена всім необхідним. Сідла в кінноті нові, але не російського зразку.

В кінній дивізії Котовського, яка в останні часи з осереджувалася в околиці Житомира, було біля 3,000 шабель, а в дивізії Байла — біля 4,000. Червона піхота, навпаки, робить дуже прикре вражіння. Вона одержує пайок на руки, але харчується в населення даремне. Їй видається одяг, який в більшості негайно продається.

В піхоті велике дезертирство. Переходять за кордон червоноармійці навіть з кулеметами, а в останні часи почали переходити і червоні командіри. В звязку з загальними політичними та економічними умовами це з'явище звертає на себе увагу. Дезертують також червоні курсанти — опора комуністів.

На західному кордоні України стоять 44. і 24. стрілецькі дивізії.

44. дивізія обсаджує кордон від кордону з Білорусією до Волочиска. Її штаб у Житомирі, штаби бригад 130. — в Шепетівці на цукроварнім заводі. 132. — в Звягелі й 131. — в Житомирі. 44. кінний краснознаменський полк — в околицях Полонного.

24. стрілецька дивізія охороняє кордон від Волочиска до Римниці. Штаб її у Винниці. Штаб 72. бригади в Проскурові (смуга охорони від Волочиска до Дністра), 57. бригади в Могилеві (смуга охорони від Збруча до Рибниці) 70. бригади — в Жмеринці. 2. козака дивізія — в Хмельнику.

Піші полки мають біля півтора до дві тисячі шабель. В березні червоноармійці сподівалися прибуття на Правобережжя армії Буденного.

З вищих командірів між червоноармійцями популярні: Котовський, Стовбовий, Байло й начальник 44 стрілецької дивізії — Дубовий.

Передбачаючи неможливість при сучасному стані залізниць своєчасно перевести мобілізацію, червоноармійське нище командування вже поступово, непомітно перевело її завчасно. До цього часу з Москви й Сибіру на Україну перевезено багато т. зв. «добровольців» за хлібом. Всі вони виключно військові, з числа тих, що літсм були демобілізовані. Призначення їх ніби то збирати продналог. Таких «добровольців» в січні і лютому прибуло на Україну тільки з Сибіру біля 90 потягів. Зрозуміло оскільки в випадку війни це посилює ті червоноармійські війська, що тепер з'осереджені на західньому кордоні України.

На мітінгах у війську відтверто провадиться агітація за наступ «на захід за хлібом».

В передбаченні можливої війни большевики «очищають» прикордонну смугу від хліба. В Лисоводах, Чернівцях і Городку були значні зсипні пункти хліба, що брався в населення до «продналогу». В кінці березня було вивезено хліба з Лисовод — 80 вагонів, з Чернівців і Городка — 300 вагонів. Вагони навантажувалися на стації Вікторія (між Гусятином і Ярмолинцями). Хліб вивозився до Москви під міцною охороною червоноармійців з кулеметами. Робота провадиться поспішно; 26 березня до Городка прибув інспектор по продналогу Навіков, якому під загрозою смерти було наказано вивезти із зсипних пунктів увесь хліб.

Г.Я.

№ 520

Редакційна стаття проти окупації України Москвою і здирання з голодуючої України харчів для Росії; Москва замовчувала голод в Україні; заклик збирати допомогу в Канаді серед українців і не-українців; пересилати через У.Ч.Х. у Вінніпезі.

«Канадійський Українець», 21 червня 1922.

НА ДОПОМОГУ ГОЛОДНІЙ УКРАЇНІ

Як вже писали ми попередно, на Україні панує страшний голод. Край, що був колись житницею не лише Росії, але й Європи, тепер вимирає. Люди людей ідять, — бороняться перед голодовою смертю. Гине великий нарід, рідний наш нарід. Гине українська дітвора, молоденький цвіт нашого народу. Гинуть не тисячі, а мільйони наших братів.

Україна під чужим московським правлінням. Се правління є причиною тої страшної голодової катастрофи на багатій землі. Московська окупантська влада нарочно промовчувала голод на Україні. В той час як український нарід вимирає з голоду, большевицька влада здирає для Московщини податки. В той час коли по містах і селах українських падають трупи з голоду, по Україні збирається допомогу голодним Поволжа, хоч голод на Україні багато страшнійший, як там. Московським окупантам байдуже, що український нарід вигибає, вони обдирають його до послідку, видирають йому останній кусок хліба, засуджуючи його на неминучу голодову смерть.

Та се, що Україна знаходиться під московським пануванням, не дає причини щоби голодуючого населення не ратувати від смерти. Ми мусимо ратувати людей, бо це ж гинуть рідні наші.

До тепер ми мовчали. З газетних доривочних вістей наших не могли ми собі уявити розмірів голоду. Тепер надійшли офіційальні дані. На сю дійсність не можна замикаати очей, треба конечно почати ратункову акцію, треба сейчас слати допомогу.

Здається, що у нас нема спромоги дати так великому народові допомоги. Одначе як небудь, а треба допомогти. Самі ми не зможемо дати дуже багато. Та ми жиємо у краю, який в не однім случаю відкликнувся щедро на клич голодуючих. Канада помагала Китайцям, Арменцям, Росії і другим. Нема сумніву, що вона поможе й Україні. Тільки треба представити ту страшну трагедію на Україні. Мусимо заапелювати до канадійського народу, а людське серце не може не сокрушитись, бачучи потребу ратунку.

Самі-ж між собою можемо збирати в різні способи: на різних сходинах, відіграти представлення або дати концерт, по хатах, сторах і при кожній нагоді. За жертвами йти не лише між своїх, але й до чужих.

В кожній місцевості повинен сейчас зорганізуватися комітет, який би занявся збіркою жертв для голодної України.

Потреба помочі велика і негайна. Тому до роботи всі, в кого бється українське серце! Годиться також замітити, що між нашим народом вже збиралось для голодної України. Та була чутка, що призначені для голодуючих гроші уживаються на комуністичну пропаганду. Не входимо в це, скільки в таких поголосках є правди. Однак знаємо, що ті гроші були вислані на руки якоїсь мало кому звісної одиниці в Празі. Чи ті гроші були вислані для голодуючих Українців, на це нема ніякого потвердження. Щоби ж оминати всякі можливі надужиття, треба висилати гроші впрост на Україну. Тепер маємо пряму дорогу пересилки допомоги голодуючим на Україну. Адреси, на чиї руки на Україні посилати гроші, подамо в слідуючім числі. Покищо жертви треба збирати і мати готові до відсилки на другий тиждень. Можна також пересилати через Український Червоний Хрест у Вінніпегу, зазначуючи, що дані жертви призначені голодуючим на Україні.

№ 521

Лист із села в одеськім повіті про голод; продналог беруть навіть в голодуючих.

«Український Голос», 21 червня 1922.

ПОЛОЖЕНЄ НА УКРАЇНІ

«Вольна Трибуна» подає лист з січня 1922, з села Ясси Херсонської губ., Одеського повіту такого змісту:

— Дорогий Брате! Новин в нас тільки, що душа радує ся. Рогатої худоби вже не маємо. Доїдаємо девятого і послідного коня. Всі в селі поділили ся тим, що мали, з тими, що не мали вже нічого. Коли послідними кіньми ділились, то вийшов великий крик: оден кричить, що йому мало; другий, що в него велика родина, третій, що половина його родини вмерла з голоду. Лишили ся в нас тепер тільки собаки і коти. Богатьох померло з голоду і незадовго з нами буде те саме, бо вже ледво ходимо. Хліба не бачимо вже близько рік. Хліб є, але пуд коштує 10 мільонів рублів.

В Одесі не тільки без хліба, але і без води. За одну склянку води платять 500 рублів.

Люди з голоду гинуть, а «продналог» (те, що польська «данина») давай. Коли не дасиш, то візмуть тебе самого і через ніч на світі тебе не буде. От яке жите через комуністів! Пропали ми, як мухи.

«Продналог» треба давати і за те, що було в тебе перед 10 літами: за борону, граблі, піч, комин, за лишню курку, собаку, кітку, і вже нічого нема, а вони на те не оглядають ся.

Зачали вимагати «продналогу» за сади, і люди сади повирубували. От куда нас большевики запровадили!

№ 522

Статистика померлих з голоду над Волгою.

«Український Голос», 21 червня 1922.
Уривок.

ЧИСЛО ПОМЕРШИХ З ГОЛОДУ В ПОВОЛЖУ ЗА ПІВ РОКУ

Російські часописи подають, кілька людей вмерло менше більше в приволжанських губерніях з голоду від серпня 1921 до січня 1922, отже, протягом пів року, і так:

	мушин	женщин	дітей	[всіх]
Самарська губернія	23,000	20,000	37,000	[80,000]
Саратовська губернія	19,000	18,000	23,000	[60,000]
Пензенська губернія	10,000	9,000	16,000	[35,000]
Астраханська губернія	7,000	7,000	10,000	[24,000]
Татарська республіка	30,000	35,000	40,000	[105,000]
Чувашська республіка	14,000	12,000	20,000	[46,000]
Кіргіська республіка	6,000	5,000	10,000	[21,000]

№ 523

Сцена страхіть голоду очима О. Олесья.

«Український Голос», 21 червня, 1922.
«Канадійський Ранок», 4 липня 1922.

НА УКРАЇНІ

ТИЖДЕНЬ ТЕРПІВ Я ВІД ГОЛОДУ МУКИ....

ПЛАКАВ, ХОДИВ, ПРОСТЯГАЮЧИ РУКИ,

ВРЕШТІ Й ХОДИТИ УЖЕ Я НЕ ЗМІГ:

ЛЕДВИ ДІЙШОВ І УПАВ НА ПОРІГ.

ВСТАВ БИ, ПІДВІВ СЯ,... ТА ЗРАДИЛИ СИЛИ...

ПЛАКАЛИ ДІТИ, БАБИ ГОЛОСИЛИ.

ФЕДІР, МІЙ СИН, НА ЛЕЖАНЦІ ЛЕЖАВ....

ЗВІСНО — КАЛІКА: ТЕРПІВ І МОВЧАВ.

РАЧКИ НАД ВЕЧІР ПОЛІЗ Я ПО ДВОРУ,

ЛЕДВИ ДОБРАВ СЯ І ВЛІЗ У КОМОРУ.

НАЧЕ УЖЕ ПЕРЕМІГ Я Й БІДУ....

ІСТИ НЕ ХОЧЕТЬ СЯ, СМЕРТИ ВЖЕ ЖДУ.

ВРАНЦІ НА ДРУГИЙ ДЕНЬ ЗИРК АЖ У РУКИ

ХТОСЬ МЕНІ СУНЕ КАВАЛОК МАКУХИ!

ХТО ЦЕ? ЦЕ ТИ, МІЙ СУСІДА, ПЕТРО...

БІГ ХАЙ ВІДДЯЧИТЬ ТОБІ ЗА ДОБРО.

СЛИНА ПІШЛА, ЗАТРУСИЛИ СЯ РУКИ

БОЖЕНЬКО МИЛИЙ! КАВАЛОК МАКУХИ!

ДЕ ТИ? ПІШОВ ВЖЕ... АЖ НАГЛО ОНУК

ВИХОПИВ В МЕНЕ КАВАЛОК ІЗ РУК.

ХТІВ Я СХОПИТИСЬ, ПОБІГТИ, ДОГНАТИ,

ВИРВАТИ З РОТА! НА ВКОЛІШКИ СТАТИ....

ВЖЕ Я ПІДВОДЖУСЬ І ПАДАЮ ЗНОВ.

ВПАВ НЕПРИТОМНИЙ, ПРОКИНУВ СЯ — КРОВ.

МАБУТЬ, ЗАБИВ СЯ... ВЖЕ БЛИЗЬКО ДО КРАЮ.

КРУТИТЬ СЯ ВСЕ НАВКРУГИ... УМИРАЮ...

В КОГОБ СПИТАТИ... ЧИ ЗІВ ХОЧ ОНУК?

МОЖЕ, І В НЕГО ХТОСЬ ВИРВАВ ІЗ РУК.

14. V. 1922.

О. ОЛЕСЬ.

№ 524

Редакційна стаття кладе відповідальність за ситуацію в Україні на совітські уряди в Харкові і Москві; використаний тут звіт Квіслінга; Москва збирала з голодуючої України продподаток і допомогу для Надволжя, заперечуючи існування голоду в Україні; «Селянська Правда» повідомляє, що з України взято податку збіжжям 71,119,200 пуд.

«Український Голос», 21 червня 1922.

ДІЯВОЛЬСЬКА ПОЛІТИКА МОСКВИ

Минулого тижня закінчили ми статтю про голод на Україні зверненням уваги на те, що не в тім річ, чому є голод на Україні, а в тім, що він є і що від сего голоду гинуть не чужі нам люди, а таки наші братя, Українці, і тому їм належить ся від нас поміч.

Сим разом хочемо поговорити про те, чому якраз ми, а не хто інший, є обов'язані подбати про поміч для голодних на Україні.

Відвічальність за щастє, добробут, здоровлє і житє людей в кождїй державї спадає завсїгди на уряд тої держави, всьо одно, чи він монархістичний, чи республіканський, чи инший. Охорона житя і добробуту — се цілий змисл державної організації. Коли уряд якої держави не сповнює свого обовязку охорони житя і добробуту мешканців держави, тоді сей уряд тратить значіне уряду; він перемінює ся в звичайну розбишацьку банду і держава тратить рацію свого істнованя.

Голодними на Україні повинен був заопікувати ся той уряд, який є на Україні, — коли не самостійний уряд «радянської» України, то висший уряд совітської Росії. Повинен був заопікувати ся, як би йому дійсно ходило о охорону житя і добробуту населеня України.

Про те, як уряд на Україні дбає про добробут, здоровля і житє населеня України, можна виробити собі деяке понятє з докладу капітана Квіслінга, який розкрив перед світом образ страшного положеня на Україні. Треба тільки надмінити, що те, що капітан Квіслінг оповідає, не мало на цілі оскарженя совітського уряду перед світом; навпаки, його цілю було задержати як найкращі взаємини з совітським урядом, бо в противнім случаю загородив би собі дорогу до дальшої роботи на Україні. Як він у своїм докладі згадав деякі факти, що можуть бути немилі для совітського уряду, то згадав їх, очевидно, тільки тому, що ніяк не міг їх поминути. Ось що оповідає капітан Квіслінг:

«Як всякий знає, Україна була одним з найважнійших жерел, звідки світ діставав засоби збіжа. В часах перед війною Україна в умірковано добрих роках мала около мільярда пудів (пуд — 40 фунтів) збору збіжа. З сего мільярда пудів збіжа около 400 мільонів зуживало населенє на проживу, 150 міль. давало для худоби, а 150 міль. лишало на засів. Надвижку з 300 мільонів пудів вивожено або на північ до Росії, або до чужих країв через чорноморські порти. В 1921 р. збір збіжа на цілій Україні дав около 350 мільонів пудів, або 35 % нормального збора. Більше чим 30 мільонів вислано до Росії спеціально на поміч для округа над Волгою. Коли рахувати, що одна десятина пішла на конечні податки, а недостаточна скількість 120 мільонів на засів, то дістанете останок з около 165 мільонів пудів для людей й худоби, а се є третина з того, скільки пшениці уживала Україна в звичайних роках на сю ціль. Коли порахуємо, що сим разом 130 мільонів пудів пішло для населеня (26 мільонів), то випалоб на особу пересічно по 5 пудів, як би всіх по рівному поділити. Таким робом кожда особа мала би до нових жнив щоденну пайку з 225 грамів (менше-більше пів фунта) збіжа денно.

«Можна признати, що реквизиції продуктів від селян після старої економічної системи совєтів були спеціально строгі на Україні і що податки після нової економічної системи з 1921—1922 р. наложено тоді, коли вже було за пізно, беручи на увагу голодове положенє. Заключенє є, що голод на Україні є природною катастрофою, спричинено посухою і заостреною спеціальним положенєм в краю.

«Що ся богата збіжева країна може бути поважно діткненою голодом, навіть Росія і сама Україна не хотіли довго повірити. До 11 січня сего року Донецька губернія не могла спинити своєї **обовязкової** допомогової праці для округа Волги і взяти ся всіми своїми силами до розвязаня свого власного голодового питаня, хоч тоді вже більше, чим кожда десята особа в Донеччині була без хліба. З початку місяця марта сего року ви могли бачити у голодом діткненій Миколаївській губернії оголошеня з написами: «Робітничі маси в Миколаєві, на поміч голодуючому округови Волги!» В тім самім часі в самій Миколаївській губернії було 700,000 умираючих з голоду людей, майже половина населеня. По дорозі на Україну я шукав в Москві інформацій про положенє у людей, що повинні були бути добре поінформованими. Вони сказали мені, що положенє на Україні є дуже недобре, бо голодує около пів мільона людей. В дійсности число було шість разів більше.

Застанови ся, читачу, над сими простими, нелицемірними, незлобними і разом осторожними словами безсторонного чужинця. Посуха не була на цілій Україні, тільки на половині України. На половині України був розмірно добрий урожай. Але загалом вродило ся на Україні тільки 350 мільонів пудів збіжа. Якби все те збіже розділити по цілій Україні, то все ще бракувало би других 350 мільонів пудів, аби було подостатком для всіх, як в звичайних роках. Про се повинен би дуже добре знати уряд, спеціально уряд держави, в якій бодай з імени є комуністичний лад. Як би се було навіть в буржузній державі, такій як Канада, де майно кожного горожанина є його незапереченою власністю, то й тут уряд повинен би досконало знати і про посуху і про розміри неврожаю. А в Росії та на Україні уряд приписував собі, що він є властителем всього того, що на поли вродило ся. Властитель обовязаний знати, що він має. Який би то був фармер, як би він не знав, скільки акрів на його фармі висохло, а скільки бушлів пшениці вродило ся на прочих акрах? Комуністичний уряд удавав, що про посуху і неврожай на Україні нічого не знає. Комуністичні урядники удавали, що не бачуть недостатку у спалених сонцем околицях. Вони добачили те все кільки над Волгою.

Оповідать про дурного, що оженив ся, а на другий день вже жінку биз і кричав до неї: Роди, бабо, дитину! Таке робили й комуністи на Україні. Їх не обходила посуха, їх не обходив неврожай на Україні. Вони знали тільки: Давай, Україно, для голодних над Волгою! В той час, як на Україні з причини посухи і неврожаю бракувало 350 мільонів пудів збіжа, комуністичний уряд не тільки збирав на Україні податок збіжем (не грішми!), а ще й в додатку рекувірував для голодних над Волгою. Капітан Квіслінг обчислює, що десятина зі збору збіжа на Україні пішла на податок, значить 35 мільонів пудів, а звиж 30 мільонів вислано спеціально для голодних над Волгою. Се робило би суму найменше 65 мільонів пудів, які забрано з України, хоч Україна сама стояла на порозі голоду. Однакож обчислене капітана Квіслінга було хибне, хибне на користь комуністичного уряду. Комуністична газета «Селянська Правда», що виходить в Харкові коштом комуністичного уряду, в 34 ч. з якоїсь невідомої нам причини подала спростованє про те, кілько комуністичний уряд зібрав податку на Україні до 10 марта 1922 р.

Згідно з тим спростованєм зібрано збіжа:

На Запорожу	3,385,400 пуд.
На Волині	6,031,400 пуд.
На Донеччині	1,380,400 пуд.
На Катеринославщині	1,003,400 пуд.
На Київщині	13,405,900 пуд.
На Кременчущині	4,939,400 пуд.
На Миколаївщині	1,571,300 пуд.
На Одещині	4,973,700 пуд.
На Поділю	12,502,700 пуд.
На Полтавщині	11,976,400 пуд.
На Харківщині	4,865,400 пуд.
На Чернігівщині	<u>5,084,000 пуд.</u>
Разом	71,119,200 пуд.

Отже, після урядової комуністичної газети, на Україні, помимо пануючого там голоду, здерли комуністи з населення 71,119,200 пудів збіжа в виді податку. Колиж до того додати більше чим 30 мільонів пудів, які додатково рекувіровано для голодних над Волгою, то дістанемо число більше, чим 101 мільонів 119,200 пудів збіжа, прямо видертих голодним Українцям з горла!

Тепер ще раз перерахуймо: Населенє України потребує на рік 700 мільонів пудів збіжа. Минувшого літа через посуху вродило ся там тільки половина з

того, 350 мільйонів пудів. Але комуністичний уряд помимо сего відібрав в українського населення більше, чим 100 мільйонів пудів, лишаючи на Україні не більше, чим 250 мільйонів пудів, з чого нещасне населенє мало відложити, як каже капітан Квіслінг, що найменше 120 мільйонів на засів, а 130 мільйонів на прокормленє себе і своєї худоби через цілий рік! І як би все те пішло тільки на прокормленє населеня, а на прокормленє худоби не лишило ся ані фунта зерна, то для кож- дої особи на Україні все таки випало би тільки по пів фунта денно — не меленого зерна! Про муку нема що й говорити...

Отсі числа найкраще представляють, до яких страшних розмірів доправили комуністи голод на Україні.

Голод мав бути сего року на Україні, як би комуністи не були взяли звіттам ані одного фунта збіжа. Комуністичне правительство як би було хотіло не допустити до голоду, було обовязане вже рік тому віднести ся до цілого світа з просьбами о ратунок для голодних на Україні. Замість того комуністичне правительство ще відібрало від голодних Українців звиж 100 мільйонів пудів збіжа. А про голод на Україні навіть чуток у світ не перепускало! З Запорожа взяли комуністи 3,385,400 пудів самого податку, А капітан Квіслінг свідчить, що на Запорожу є найстрашнійший голод з цілої України. Хто ще не вмер з голоду, той їсть солому з дахів, дерево зі знарядів, шкіру з упряжі, бо вже й псів, котів та ворон не стало. Родичі вбивають своїх дітей, братя вбивають своїх братів і сестер і їдять їх.

Донецька губернія голодує майже так само, як Запороже (вониж і сусіду- ють!), а капітан Квіслінг свідчить, що ще до 11 січня вона «обовязково» провадила допомогую працю для Надволжанців, хоч в самій Донеччині вже кожда де- сята особа була без хліба. Половина населеня в Миколаївській губернії вмирала в марті з голоду, а комуністичні урядники ще глузували з нещасних людей, розліплюючи відозви, аби давати поміч для голодних над Волгою. Коли три мільйони людей на Україні вмирала з голоду, тоді Квіслінгови говорили в Москві, що там голодує може пів мільйона, а маже й ні...

Про можливість голоду на Україні ходили чутки вже минулого літа, і «Український Голос» ще в осени підносив, що треба буде ратувати голодних на Україні. Ба, колиж вісти про голод на Україні раптом втихли... Москва, яка до марта дорахувала ся тільки до пів мільйона голодних на Україні, перед мартом не хотіла признати голодними навіть тих пів мільйона. **Москва не признавала голоду на Україні! Москва признавала голод тільки над Волгою і тільки для голодних над Волгою** позволяла давати поміч. Від голодних Українців хліб відбирала, аби нагодувати голодних Москалів. Про голодних Москалів позволяла своїм агентам скрізь крик піднимати, а про голодних Українців наказувала кричати, що вони бандити і контрреволюціонери і що як би не вони, то над Волгою не було би голоду. Бо над Волгою живуть не Українці, тільки Москалі! Аж коли вже увага цілого світа звернула ся на Волгу, тоді дозволила Москва писнути слово й про голод на Україні. Щедра Москва дозволила місії Українського Червоного Хреста виїхати на короткий час до Берліна...

Скаже хтось, що се діяло ся випадково. Ні, такі випадки не бувають. Поступованє Москви показує на ясно витичений і послідовно виконуваний плян. **Москва хоче виморити голодом як не все, то бодай значну часть населеня України, а опустошений край заселити кольтоністами, що не будуть мріяти про відірване України від Московщини! Се не є припадок, що найстрашнійший голод є нині на Запорожу, з якого зрабовано 3,385,400 пудів збіжа.** Запороже найбільше російським комуністам надоіло, як пристановище непокірливого Махна. Ціла область, в якій нині панує голод на Україні, є якраз та, що як би її заселити іншими людьми, чим Українцями, то стремліне України до незалежності дістало би смертельний удар. Україна була би відтята від Чорного моря. І в злуці з тим значуча є недавня вістка про дого-

вір Московщини з італійськими капіталістами про віддачу їм значного обшару землі в теперішній голодовій полосі під кольонізацію для Італійців.

Україна нині гине з голоду, і російські комуністи звертають провину за се на Бога, що, мовляв, то він дощу не дав. Але чому ніхто не чує про голод у Московщині, яка на своє прожитє потребує дістати хліб з України, бо сама хліба не управляє? Як є недостаток в околицях Петрограду, Владіміра, Москви, то тільки через загальну нездарність комуністичного уряду, але не через брак хліба. Московщина має звідкись хліб. Звідки? З України вивезено його звиж 100 мільонів пудів, ніби то для голодних над Волгою. Але люди над Волгою так само гинули, як на Україні, поки не прийшли там з помічю Американці та комітет Нансена. Отже, й для голодних над Волгою український хліб не пішов. Деж він дів ся? Ага! Голод в сусідстві Москви був би для московських сатрапів не милий, отже, український хліб пішов для Московщини. Москалів треба українським хлібом годувати, щоби було ким українську землю кольонізувати там, де Українці вигинуть з голоду.

Чи позволимо, аби диявольський плян Москви вдався?

Позволимо тоді, як дамо нашим голодним братам вигинути з голоду.

№ 525

Договір совітського уряду України з Австрією і Німеччиною про повернення Україні грошей, зложених у банках урядами Скоропадського і Петлюри.

«Українські робітничі вісти», 21 червня 1922.

«Український Голос», 28 червня 1922.

«Канадійський Ранок», 18 липня 1922.

ДОГОВОРИ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ З АВСТРІЄЮ І НІМЕЧЧИНОЮ

ВІДЕНЬ, 18 мая.— Правительство Радянської України заключило з австрійським і німецьким правительствами окремі договори, на основі яких державні гроші, зложені в Австрії і Німеччині в рр. 1917 і 1918 урядами Скоропадського і Петлюри, мають бути видані правительству Радянської України.

Як відомо, сі суми виносять в Німеччині 400 міль. золотих марок, а в Австрії 300 мільонів австрійських корон.

Тепер створено мішану комісію для виповнення всіх точок договору.

На основі сього договору Німеччина і Австрія мають також передати правительству Радянської України майно, закуплене там Скоропадським, Петлюрою і українськими кооперативами.

№ 526

Редакційна стаття про вислання \$ 500.00 для голодуючих працівників культури і науки.

«Українські Робітничі Вісти», 21 червня 1922

ПЕРША ПОМІЧ ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ УЧЕНИХ І ПИСЬМЕННИКІВ НА РАД. УКРАЇНІ

Минувшої суботи Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінні-пегу вислав на руки представника У.С.С.Р. в Празі тов. М. Левицького 500 амери-

канських долярів з припорученем закупити за них споживчі средства і вислати їх для голодуючих учених і письменників на Радянській Україні. Є се перша поміч від українських робітників і бідних фермерів в Канаді для культурних робітників України в теперішню надзвичайно важку для них пору. Є се вправді скромна поміч, беручи під увагу велику потребу тої помочі, та всеж таки українські робітники і бідні фермери є першими в Канаді, що відкликають ся на зазив о поміч для голодуючої української інтелігенці. Можна надіяти ся, що український пролетаріят в Канаді на будуче не забуде за своїх героїв-борців на культурнім полі України.

Крім сеї помочі, товаришам не треба забувати також і про піднесену недавно в «Українських Робітничих Вістях» поміч для поодиноких учених і письменників на Україні. Потреба помочі є така велика, що ніякі жертви чи то на поміч голодуючому населеню в полудневій Україні, чи то голодуючим ученим і письменникам — не є за великі. Тому всі товариші, які є в спроможі зложити від себе лепту на закупно поживи для одного голодуючого письменника, повинні се негайно зробити, так як цар-голод не жартує і несе смерть і руїну кожного дня, кожної години.

На поклик в «У.Р.В.» відкликнуло ся зараз чотирох товаришів в Вінніпегу, які зложили по \$5.00 і вислали за них двом українським ученим в Києві споживчі средства. Також товариші з Келгари, Алта., прислали вже \$20.75 на висланє двом ученим поживи. Так що дотепер вислано вже споживчі средства для 6-ох українських учених і письменників на суму 60 американських долярів.

Хто-ж слідуючий зголошущь ся зі своєю пайкою?

Не отягайтесь, товариші, а спішіть з помочію для голодуючих культурних робітників на Україні!

№ 527

Нові пожертви на голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 21 червня 1922.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ДОТЕПЕР ЗІБРАНО В КАНАДІ НА СЮ ЦІЛЬ \$8,823.81

На поміч голодуючим ученим і письменникам на Радянській Україні вислано 500 американських долярів.

Дальші жертви на поміч голодуючим України надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу слідуючі організації і поодинокі товариші:

П. Ястремський в Верегін, Саск. (збірка)	\$34.80
Тов. Просвіти в Ленук, Алта. (збірка)	34.00
Семен Батрин в Монтреалі	15.00
Ів. Гамалюк в Порт Алберні, Б. К. (збірка)	5.00
В. Луцяк в Вінніпегу	5.00
Ів. Бойчук в Левої, Алта (збірка)	4.00
Ілько Губернський в Милвуд, Ман (збірка)	3.00
Д. Щур в Салт Сте. Мері, Онт. (збірка при роздаваню газети «Голодуюча Україна»)	2.50
Іван Гнида в Монтреалі	1.00

Послідний раз було поквітовано
Разом

\$8,717.51
\$8.823.81

(Імена поодиноких жертводавців і дописи в звязку зі справою помочі голодуючим, будуть поміщені в слідуючій числі «Українських Робітничих Вістей».)

На закупно споживчих средств для голодуючих учених і письменників на Радянській Україні вислав К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу на руки представника У.С.Р.Р. в Празі тов. М. Левицького — 500 американських долярів.

За Комітет Помбчі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар.

№ 528

Передрук статті Івана Герасимовича з «Громадського Вістника» про причини голоду в Україні: грабування України большевицьким режимом і вивіз збіжжя до Росії, погана господарка большевиків і руйнування традиційного сільського господарства в Україні.

«Канадійський Фармер», 22 червня 1922.

ХТО Є ПРИЧИНОЮ ГОЛОДУ НА УКРАЇНІ

Як ми вже в попереднім числі нашої часописі писали — на Україні панує страшний голод, такий голод, що люди людей їдять. Що або хто є причиною того голоду? Атже-ж відомим нам фактом є, що Україна до війни живила не лише себе і цілу білу Росію, але цілу Европу. На се важне питанє находимо відповідь в статі п. Івана Герасимовича, поміщеної в «Гр. Вістнику» з 31 мая, с. р. Його стая звучить так:

«Будучи наочним сьвідком того, як російські большевики систематично робили голод на Україні, хочу в тій справі подати кілька слів необхідно потрібних інформацій.

Вже сам державний устрій советського царства, опертий на цілковитім економічнім підчиненю України російському центру, вказував на те, що Україна дуже погано вийде на тій неприродній спілці. Та житева практика вийшла далеко поза межі навіть найбільш фантастичних сподівань в тім напрямі.

Треба признати, що Україна, не дивлячи ся на довгу сьвітову війну, в часі котрої вона прохарчовувала величезні російські армії в запілю і на своїм фронті, не дивлячи ся на революцію опісля та важку визвольну боротьбу, серед якої всі воюючі між собою війська та відділи черпали поживу тільки у місцевого населеня — вона мала величезні запаси хліба, безчисленну масу худоби, коней, свиний та домашної птиці. **Україна так була забезпечена на всяку «чорну годину», що могла з легкістю без ніякої посторонної помочі перебути і 5 літ за рядом цілковитого недороду.** І се найбільше кололо в очи захланних Москвичан.

Большевики грабили Україну головно трома шляхами: — «развйорстокою», «учотом» живого та мертвого інвентару, збираючи все, що було вище приписаної ними смішно малесенької і цілковито не вистарчаючої до веденя хазайства норми та пляновим т. зв. розкулячованєм взагалі. Крім того, найбільш

улюбленими і дуже часто вживаними карами була конфіскація цілого майна. Майно всіх ростріляних осіб було автоматично конфісковане. Мимоходом сказавши, ся остання постанова й була часто одинокою фактично причиною засуду багатьох осіб на смерть тільки тому, щоби таким чином мати претекст до заграбовання їхнього майна.

Коли свого часу Німці та Австрійці, окупувавши Україну, зажадали в дорозі купна 50 мільйонів пудів хліба, то большевики кричали, ба ще й тепер кричать, що вони цілковито знищили були Україну. Тепер саміж большевики, завоювавши Україну, з великого милосердя до обробованої чужинцями посестри та з надзвичайної любови до ньої наложили «развйорстку» на 200 мільйонів пудів хліба і то не в дорозі купна або заміни на мануфактуру чи рільничі знаряди, а прямо за дурно! І ще одно: Коли Німці та Австрійці закуплений хліб транспортували власними засобами, то большевикам мусіли українські селяни власними підводами та на власних харчах доставити ту «развйорстку» до зсипних пунктів або залізничних стацій.

Дуже помиляв ся би той, хто думав би, що селянин, виповнивши «развйорстку», мав вже спокій під тим зглядом. Фактично він з тої нещасної «развйорстки» ніколи не вилазив. Приміром, виповнила якась волость «развйорстку», звела її на призначене місце — кажім — 200 тисяч пудів хліба і дістала на се урядове потвердження, так за місяць приходить «предпісаніє» нової «развйорстки», а відтак через місяць або два знов нової і то вже — як запевняють — «останньої» ... Та не встигнуть і її звести, а тут «в революціонном порядку» появило ся нове «предпісаніє». І так без кінця! Даром селяни протестували, заявляючи, що чейже земля тільки один раз на рік родить і в зимі взагалі ніякого збору нема.

Коли яке село до означеного часу не виповнило тих «развйорсток», то приходив відділ червоноармейців і сам стягав по своїому.

При «учоті» живого та мертвого інвентара панувала та сама грабіжницька система і тут не звертано ніякої уваги на елементарні потреби. Коли український селянин старав ся вговорити якогось «товариша» та доказати йому, що для обробки стільки а тільки десятин треба, що найменше оставити йому 2 парі коней, бо треба кілька разів на рік орати на «чорні пари», а два чи трилемішний плуг одна пара коний не завсігди потягне, то на се завирокував «культуртрегер» десь з Вятки: — «Бросьте, товариш, Вашіє буржуазніє предразсудки! У нас пахають одной лошадей і одной сохой і харашо!»

І так без «разбору» позабирали коні, корови, ялівник, свині, вівці, домашню птицю, а також чимало плугів, молотілень, жнивварок, січкарень і других приборів господарських.

Коли таку «развйорстку» і «учот» інвентара переводжено загалом, то у заможніших господарів брано — по їхньому сказавши — «под метьолку» і забирали до послідного зерна та до «останнього хвоста». Найбільш запопадливі хлібороби, які фактично найбільше продукували, остали з голими руками і дуже часто з плачем мусіли йти за прошеним хлібом!

Коли додати до того часті кари, конфіскації майна взагалі, коли додати всі поконфісковані маєтки тисячів ростріляних жертв червоного терору, — то можна собі уявити, в яким стані опинила ся Україна по одному році такого большевицького хазайнованя.

Очевидно, всі мільйони пудів хліба, всі ті безмірні зграбовані богацтва вивозило ся в глуп Росії і тільки дрібонькі охлапи з того діставали ся й «комбедам» за їхню яничарську службу в виді якого коня чи корови чи якого господарського знаряду. Та не всі члени «комбедів» хотіли користувати ся опісля тією большевицькою даровизною. Велика їх частина — се загалом відомі типи тих сільських голодранців, які «не орють і не сіють», а тільки живуть з дня на день, перебуваючи днину в корчмі, а в ночі займаючи ся своїм ремеслом. Отже, такий голодранець, діставши коня чи корову — зараз на другий день продав, пропив і

збув ся клопоту з голови. Як він далі буде жити, тим він найменше журился. На теж він «комбед» і стоїть у влади, а вже «куркуль» має йому виорати і засіяти, отже чим йому журити ся!... Як се зробить «куркуль», коли йому заорали і хліб і худобу, се «комбеда» обходило найменше. Таке «предписаніє свише» і коли «куркуль» його не виконає, то піде в «чека», або дістане кулю в лоб.

Та коби хоч все те зграбоване на Україні добро, всі ті мільйони пудів хліба дійшли дійсно на своє місце призначення нехай і в глуп Росії та було зужитковане на здоровлє тамошним населенєм, то бодай би не було такого жалю. А то ледви чи десята частина з того дійшла!

Десятками і сотками тисяч пудів хліба зсипано на купу і там сире зерно затухло і погнило, друге зерно замокло, покільчило ся і пропало. Десятки тисяч пудів сала і стількиж пудів масла та інших того рода продуктів попсувало ся. Я був сам свідком, як за і місяць в одному тільки Первомайську (Голті) викинено і закопано повні три вагони сала, а таке діяло ся всюди і весь час. Зібраних на одному пункті тисячів коний, коров, овець, свиний та домашної птиці (напр. з цілого повіту!) не було кому доглядати, годувати та напоювати і вони плентали ся, представляючи собою тільки шкуру й кости, а далі сотками та тисячами погунули. Збіже, призначене на засів, большевики в своїй безмірній глупоті зсипали озиме і яре до купи і таким чином самі унеможливили посівну кампанію.

Так обробовану і винищену Україну застав рік 1922. [Мабуть, тут повинен бути «рік 1921» — Р. С.]

Губернії одеську, миколаївську, катеринославську, запоріжську та донецьку навістила страшена засуха. По деяких місяцях так вигорів хліб, що не можна було розібрати, де посіяний був соняшник, а де пшениця або кукурудза. Мало того, не можна було гаразд розібрати, де степ ораний і засіяний, де цілина, а де дорога!... Губернії середньої та північної України дали по части дуже гарний, а по части середний врожай. Всеж таки загально врожаю було по офіційним обчисленням стільки, що не тільки можна було тим хлібом прохарчувати полудневу Україну, яка так страшне потерпіла від засухи, але навіть частину вислати голодуючому Поволжю.

Колиб не перешкода большевиків, то забезпеченє навіщеної неврожаєм полудневої України з середних і північних її областей було би пішло легко зовсім природним способом. Селяне з полудневої України їздили власними підводами в околиці, де був урожай, і там купували або міняли хліб і збіже на засів. Та на приказ з московського центра установлено по всіх селах та по дорогах «заградітельніє отряди» з червоноармейців, міліції та «всеобуча», і вони без ніякого милосердя відбирали по дорозі весь хліб, куплений нещасними людьми голодних областей, не дивлячи ся на їхні ріжні сільські, волосні та навіть повітові «удостоверенія». Також заборонено базарі (ярмаркі).

Наложено т. зв. «продналог» приблизно в висоті «развѣорстки», а до стягнення його спроваджено численну армію, яку розташовано в кожному майже селі приблизно по баталіонові, а крім того на стратегічних пунктах поуставлявано гарматні батерії.

Стяганє «продналогу» відбуло ся доволі просто і оригінально. На повіт наложено призначену скількість «продналогу», повіт розложив се на волості, а волості на громади. По громадах розложено «продналог» між селян відповідно до скількості десятин землі без огляду на се, чи той селянин всю землю встиг був обробити і засіяти та чи кожда нива йому вродила. Коли у кого не стало свого хліба на виповненє «продналогу», то він мусів купити (такий був виразний приказ!) і дати відчїпного, бо инакше посадилиб в «чека», а то і розстрілялиб, як і се часто бувало. При сьому ріжні продналогові

комісії зовсім не держали ся т. зв. приписів при установлюваню висоти «продналогу», а звичайно поступали самовільно, накладаючи значно, часом два і три рази більше, чим належало ся. Жалоб до вищих інстанцій не мали школи ніякого успіху і петентів з засади відправлювано з нічим, мотивуючи, що «тепер — мовляв — революційний час, в такі подробиці не можна тепер входити, коли маєть ся перед очима загальне велике революційне діло; сим разом хай вже так останеть ся, а вже на слідуєчий рік цілий податковий апарат буде наладжений точніше»...

Забравши «продналог», большевики знесли «заградітельние отряди» та дозволили і вільну торгівлю; — тільки не було вже що вивозити ані чим торгувати...

Большевики, забираючи з України хліб, — з другої сторони прислали сюди численну свою армію на постій та прохарчованє, а також спровадили тисячами дітей з голодуючих областей Росії, а других сотки тисяч Москалів прибули самі. Чим же прогонує їх нещасна Україна, коли завдяки рабунковій господарці Москвичів самі її сини дивлять ся голодової смерті в очи?

Страшний голод обхоплює чимраз ширші області України, також там, де був добрий урожай. Навіть Полтавщині та Харківщині не минути того страшного марева голодової смерті!

На днях представник д-ра Нансена у Харкові, сотник Квіслінг, телеграфував, що п'яти мільонам населеня України грозить голодова смерть. Лютують тиф і холера. Представник **Стампа** бачив у Царгороді старшин американських пароплавів, які саме вернули з Одеси. Вони розповідають, що неможливо уявити собі всього жаху одесьького «житя». Голод і хвороби вбивають денно 2 до 3 тисячі людей. «Пайок» зійшов на 10 грамів «хліба» та окріп з якимись рідкими овочами. Дописувач кінчає: **«Американці запевняли мене, що, не дивлячись на сей жах, «чека» працює і совєтські комісарі продовжують розстрілювати всіх підозрілих».**

5,000,000 (п'ять мільонів!) наших рідних братів і сестер Українців засуджені на нехібну страшну голодову смерть з руки московського наїздника, ізза рабункової його політики на Україні!

І як довго Україна буде звязана з російським (все одно комуністичним, білим чи чорним) царством, як довго ненаситний московський молюх буде смоктати з неї всі живучі соки, живу її кров, так довго для населеня сеї найбогатшої, молоком і медом текучої країни в Європі не мине постійна небезпека страшної голодової смерті.

Всяка так дуже негайно бажана і необхідно конечна посторонна поміч (о скільки фактично взагалі дійде до рук нещасних жертв голоду і не розтратить ся по дорозі большевицькими охоронними і транспортними органами) буде мати тільки хвилеве значінє та не зможе усунути сеї постійної небезпеки на будуче, бо — сказано — **голод на Україні викликаний ПОЛІТИЧНИМИ обставинами!**

Тільки суверенна, цілковито независима Україна зможе в дуже короткому часі власними силами вилікувати ся зі страшних, глибоких ран завданих московськими імперіялістами, та бути в будучині головною житницею Європи. Вона (Європа) дасть їй за се свої ізза недостачі ринків збуту накопичені величезні засоби продуктів її промислу, яких Україна так необхідно і негайно потребує.

Та передумовою сього всього є зміна теперішних політичних обставин у вище згаданому напрямі. Се повинні мати на увазі ті, що дійсно бажать уздоровлення Європи. ».

№ 529

Резюме звіту Квіслінга про голод в Україні: вивіз збіжжя з голодуючих повітів; 1 травня голодувало 4,200,000 людей, а до жнив буде голодувати 6 — 7 мільйонів; висока смертність, але бракують статистичні дані; худоба здихає; страхіття голоду; найгірший голод на Запоріжжі.

«Канадійський Фармер», 22 червня 1922.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

Міжнародний Комітет Допомоги Росії видав звіт капітана Відкуна Квіслінга про голод на Україні. Звіт сей виданий на англ. мові у формі книжечки на 32 сторін і він якнайвірніше преставляє теперішнє застрашаюче положенє на Україні. В. Квіслінг був висланий на Україну яко преставник Дра Нансена, голови Між, Ком. Доп. Сей звіт чи ся книжечка в наших руках.

З неї вперше довідали ся ми і цілий світ про той жах і то страшне нечуване нещастє, що стряслось над Україною. Ніколи совітські газети не давали певних даних про ту страшну голодну катастрофу та не освітлювали навіть приблизно сучасного жахливого лихолітя. В брошурці, капітана Квіслінга намальована така страшна дійсність, що трудно було-б повірити, коли-б се не було писане рукою безсторонного, гуманного чужинця. З 32 сторінок книжечки несе таким жахом, такою жорстокою правдою, ілюстрованою в додаток до сього наглядно фотографіями, що мимохіть, для познайомленя канад. українського громадянства з тою страшною катастрофою нашої батьківщини мусимо хоч в скороченю передати.

Передаємо сей рапорт капітана хоч в скороченю, але буквально його словами, не додаємо від себе одного слова.

Скільки людей голодує.

В той час коли в Донецькому байсені в січні місяці вже з десяти осіб одна була без хліба, збирав ся продналог та вивозив ся хліб на Волгу. В початку марта сього року можна ще було бачити в голодних повітах Миколаївської губернії афіщі: «Робітники Миколаїва, на допомогу голодним Волжанам», а сяз сама губернія мала в той самий час у себе 700,000 голодних, тобто половину населеня.

Голод охопив пять губерній України: Одеську, Миколаївську, Катеринославську та Запрожську в цілій їх окрузі, Полтавську, Кременчужську та Харківську губернії, в їх полудневих повітах. Населенє сих губерній, кількостю в 16 мільйонів, мав около 4 — 5 мільйонів голодних, а до найближших жнив, цифра ся виросте, мабуть, до 6 — 7 мільйонів. Майже всьому населеню України не достає виживи, але ті 5 мільйонів голодних, се люде, що в буквальному та страшному значіню сього слова вимирають з голоду. Північні частини губеній Полтавської, Кременчужської і Харківської та Волинська, Подільська, Чернигівська і Київська губернії не зазнали ще голоду. Їх збори збіжа були більш менш добрі, хоч надто мало, щоб вратувати голодні губернії від голодної смерти.

Жнива 1921 р. дали на всій Україні приблизно 350 міль. пудів хліба, тоб то 35 відсот. нормального збору. З того більше ніж 30 міль. пудів вивезено в Росію, для допомоги голодному населеню приволжських губерній. Коли-ж відрахуємо від сеї суми ще й продналог, що вельми ретельно збирав ся, та потрібну кількість збіжа для посіву, то не залишить ся більш 165 мільйонів пудів хліба для населеня та скотини, тоб то менше одной третини того, що звичайно споживалось на Україні. При таких умовах, при такій безглуздій

совітській господарці та при катастрофічному стані транспорту — голод став неминучим.

Дані статистичні, що тут приводить ся, мало точні, цифри надто малі, — в дійсності стан далеко гірший. Але й ці цифри малюють аж надто ярко жахливий стан України.

На 1 марта, 1922 стан голодних на Україні виявляв ся в цифрах: — Одеська губ. 350,000 голодних, себто 18 процент всього населеня, — Миколаївська губ. 700,000 голодних, себто 50 проц. всього населеня, — Катеринославська губ. 775,000 голодних, себто 40 проц. всього населеня, — Запоріжська губ. — 1,000,000 голодних, себто 78 процент всього населеня, — Донецький водозбір 675,000 голодних, себто 22 проценти всього населеня. Разом 3,500,000 голодних, себто 36 процент всього населеня.

Кременчужька губ. 150,000 голодних, себто 8 проц. всього населеня.

Полтавська губ. 150,000 голодних, себто 7 проц. всього населеня.

Харківська губ. 200,000 голодних, себто 8 проц. всього населеня.

Разом 500,000 голодних.

А всього разом **чотири мільони голодних.**

До тих чотирох мільонів треба ще додати щонайменше 100,000 голодних неврахованих сюди з решти українських губерній, та більше ніж 100,000 голодних Росіян-зайд з північних голодних губерній, так що загальне число голодних на Україні на 1 марта с. р. треба визнати не менше 4,200,000 тобто 16 процент всього населеня, а з того 40 проц. приходиться на діти.

Треба завважити, що діти переносять голод багато важче, ніж дорослі. Число бездомних дітей та сиріт збільшується в незвичайних розмірах, особливо в містах; головною причиною сього є смерть батьків. Найчастіше батько відправляється «в світ за хлібом», та по різних причинах або не вертається зовсім, або ж повертається запізно, коли вже після смерті матері залишились сироти. Притулки переповнені масами таких дітей, що опинились на вулиці, без догляду та допомоги.

Скільки людей вмирає.

Не можна сейчас дати точної цифри смертності від виснажених, бо нема кому сеї реєстрації провадити. **Сучасні статистичні дані надто вже застаріли**, вони дають тільки фальшиве уявлене про теперішню ситуацію.

Підчас обізду Запорожа вдалось установити капітанови Квіслінгові число смертності в тій губернії, а саме 30 — 40 випадків смерті від голоду в кожній волості в день. 3-го марта с. р. підчас перебування капітана в Херсоні, влада місцева реєструвала 12 смерті від голоду в день, але загально було відомим, що число мерців доходило до 100 в день. В Катеринославі вмирає в день з голоду 80 осіб.

Непомірно також велика смертність від недуги. В наслідок виснаження організм не має сили боротись хоч би з найлекшими недугами. Кір, наприклад, ускладнюється гангреною ясен, що поширюється на рот та залички, та дає більше 20 відсот смертності. Несприятливість до віспи в осіб, що нею вже стрічають ся випадки поворотного занедужання віспою. Ріжні сурогати, що їх вживають для їжі, викликали надзвичайне поширене занедужувань шляхів травлення. Хліб, приготовлений з зернят морелі, давав 50 проц. смертності, мясо дохлих коней, собак та котів, жолудь та деякі інші сурогати, давали жахливі відсотки смертності.

Виснажене, особливо у дорослих спричиняло загальний опух тіла, що викликає водянку, спалень (гангрену) ніг, пальців рук, носа та т. п., від чого 50 відсотк. вмерало. Можна сказати без перебільшення, що число щоденно вмираючих з голоду на Україні, доходило до 10,000.

Загибель худоби.

Страшно знищив голод коні та худобу. З минулої осені до лютого с. р. здохло в Донецькій окрузі 30 відс. коней та худоби, в Маріупольському повіті згинуло більше половини коней та худоби. В кінці марта влада Донецької округи рахувала, що не залишилось там більше третини коней та худоби.

В Запорожу на 1 січня с. р. рахувалось 160,000 коней, на лютий 110,000, а під кінець лютого місяця вже тільки 50,000 коней. Великі села в кілька тисяч мешканців мають не більше 20 — 30 коней, а в деяких не залишилось ні одного коня. В Катеринославській губернії зменшене числа коней та худоби досягає 50 відс., се-ж саме відносить ся до Миколаєва та Одеси. Про Херсон мають ся такі відомости: листопад 1921 — 75,000 коней, січень 1922 р. 46,000 коней, а 2-го марта с. р. менше 13,000 коней. Більшість животин, що залишились живими, безвартісна, бо коні безсилі, корови без молока. До сього треба додати, що свиней на Україні в голодних губерніях зовсім нема.

Жахливі картини.

Сі дані досить ярко малюють стан голоду на Україні. Запороже — безперечно найважче страждає від голоду. Хто не бачив того нещастя, той не зможе собі уявити страхіття, що творить ся по селах Запорожа. Коли описують війну, ревлюцію та всякі інші катастрофи, то все се дрібниці в порівнянню з тим жахом, що лютує по голодним селам Запорожа та загалом на Україні. Ви бачите селян, що втікають перед голодом в світ за очі, в хатах сільських, в шпиталях побачите такі трагедії, яких не можна собі навіть вимарити. Поле спалене, без рослинности майже чорне. Дахи обдерті з соломи, що використовувалась як пожива для скотини, а то й для людей. **Люде їли з початку собак, котів, ворон, а опісля шкіру з сідел, дерево з меблів.** Почуєте всюди оповідання про людодство, та навіть самі побачите докази того. **Та не тільки людодства, але навіть мертвоїдства.** Вам доводить ся говорити з людьми, що їли своїх дітей, братів або сестер. Побачите живі нелюдські кістяки, що розпостерті чи то в хаті на долівці, чи серед вулиці, чи на майдані, лежать в очікуванню смерті абож вже мертві. Часто зустрічають ся купи трупів, страшних, жахливих, з відчиненими очима, бо-ж нікому їх причиняти, ніхто не стараєть ся та нема-ж і сили до того, щоб їх закопати в яму. Селянин сіє останнє своє зерно та сам помирає з голоду, але він не ріже своєї останньої корови, «бо-ж не можна руйнувати свого хазайства».

Не кращий стан річей в повітах, що оточують країну з боку Чорного Моря — в Таганрозі, Маріуполі, Дніпровську, Херсоні, Миколаєві, в Одесі. Місто Херсон, мабуть, найбільше нещасне, воно призначене на вимерте, коли не буде поратунку. Те, що сталось в місті порівнюючи великому, в місті європейському, розположеному над берегом відкритого моря, — се ганьба для байдужої Європи, се не говорить в користь тих людей, що збирають ся допомагати голодним.

Навполовину знищене місто Катеринослав знаходить ся також в критичному стані, йому погрожує ще й погіршене, коли голод захопить сусідні околиці. Се-ж саме погрожує й іншим містам, хоч взагалі ситуації міст краща, ніж сіл.

Кольонії німецькі, такі цвітучі, багаті, взірець порядку та організації для сусідів. Уже в грудню 1921 р. 79 відс. німецьких кольоністів страждало від голоду, а наприкінці марта число голодних доходило вже до 90 відс. Кольоністи німецькі втратили 96 відс. коней, більш 50 відс. худоби та 75 відс. овець; вони не мають ніяких господарських машин та ніякого рільничого приладя. Коріне кукурузи, бадиле соняшників, каолін — се сурогати, що вживались для приготування їжі. М'ясо собак, котів, птахів вважаєть ся ласощами. Людодство також знайоме Німцям. Ось приклад з урядового документу: «Вільгельм Ріндфляйш, мешканець кольонії Міро, ч. II, в січни вбив свою дитину, опісля всю свою ро-

дину, в тому числі й матір, і таким способом заспокоїв свій голод, пожираючи нещасні жертви.»

А ось ще один документ канібалізму, — списаний совітськими урядовцями протокол: 23 січня 1922 р. ми підписані А. Троянський з 14 медичного відділу, Е. Саєнко секретар комячейки Благовещинська, і Ц. Дитюк, голова комітету незможних, по просьбі голови волостного комітету, відвідали та допитували сімю Івана Федоровича Нищенка, якого жінка Харитина Андреева, 45 літ від роду, вбила двох своїх дітей та з їх трупів приготувала собі їжу. Се зробила вона в відсутности свого чоловіка, що пішов шукати собі хліба, покидаючи свою родину з словами: «живіть собі як можете, я піду за хлібом».

Харитина Нищенко, зовсім здорова жінка без всяких фізичних недостатків, мала 11 дітей, а яких тільки двої вмерло в 1921 році. Діти її, се Юстина 25 літ, Марко 18 літ, Ларіон 11 літ, Анастасія 12 літ та Марія 1 року. Комісія застала всіх здоровими, фізично і умислово. Сама Харитина Нищенко також здорова, але дуже виснажена голодом, як і вся її родина. На запитанє, що спонукали її души-ти своїх дітей, відповіла вона чистосердечно та в цілковитій притомности: «я їх задушила, бо вони були найбільше кволі та найбільше виснажені, а опісля я їх зварила, та нагодувала себе та дітей, бо ми були дуже голодні.»

Комісія прийшла до висновку, що Харитина Нищенко була доведена до вбивства своїх дітей голодом та розпукою, бо немала надії на яку небудь допомогу, щоб вратувати своїх дітей. Підпис: А. Троянський, шеф XIV медичного відділу, Саєнко, секретар комичейки Благовещинська, Дитюк, голова комітету незможних.»

Некрофагія і канібалізм збігають ся, як се свідчить телеграма капітана Квіслінга з 13 квітня 1922 р., в якій він описує такий випадок: коли я відвідував голодні місцевости перед кількома тижнями, я бачив такий безумовно невиний випадок: лікар входить у хату та застає розпостерту на долівці мертву 60 літню матір, поруч неї молодший її син 12 літ — також мертвий; груди його та живіт розрізані ножом, а біля нього на долівці старший брат 20 літ з ножом в закос-тенілій правій руці, з куском мяса свого брата в роті. Він також мертвий від затроєня трупною отрутою.

Се в скороченю доклад капітана Квіслінга. Але й сього надто багато, не дай Гостодь ще більше лиха.

Добавимо ще де що зі статі д-р С. Тененбаума, що надрукова в «Польській Газеті Лікарській» № 20, 1922 р. про санітарний стан взагалі Росії. «По статистичним даним за рік 1920 хорувало в Росії висипним тифом 3,187,591, але ся цифра безперечно низька, бо статистика збиралась ротними фельчерами.

Поворотним тифом в тому-ж році хорувало 1,439,622. В періоді 1918-1919 вмерло від висипного туфа 15—20 відс. лікарів, 10—12 відс. нижчого медичного персоналу, та 6—7.3 відс. населеня. З 203 Харківських лікарів, хорували висипним тифом в 1920 році 200, з них 66 вмерло, що творить 33 відс. При таких умовах можна сказати, що лікарський стан вимирає.

Опріч висипного тифу, кублять ся в Росії всі які тільки єсть пошести. Висипний тиф зменьшуєть ся, бо всі вже майже перехоріли ним. Відпорність супроти недуг взагалі зменшилась під впливом неможливих економічних умов та виснаженя. Майже всі недуги проходять дуже ваько з всілякими ускладне-нями. По звідомленням професора Маршиковського, поворотний тиф проходить вельми ваько, приступи тягнуть ся довго, а повторяють ся деколи 12 — 16 разів. Він же подає в своєму звідомленю про йому відомих 8 випадків повторного занедужаня віспою, та 5 випадків повторного занедужаня висипним тифом; також кір часто повторяєть ся.

«Знайомлючись з Росією, знайомимось з холерою, знищенєм, смертю. Се російська пропаданда! Варварська сила, світ, що ненавидить правду, — се Росія.

Вона всмокчує в себе всю отруту Європи і віддає її назад в більшій кількості і більш інтензивному вигляді. Се нищуча ідея демагогії, позбавлена думки, основи, почуття, се ідея народу, що готов йти на Захід як сліпець без душі та волі, що вбиває все безцільно як огидний автомат». Так пише про Росію французький історик Міцгелє.

Деспотизм зорганізований, безчестної групи людей, божевілья кількох епіліптиків, мозкова недуга певної групи суспільства — большевизм — допровадив багату країну до знищення, до голоду, до людоїдства — та збираєть ся ущасливити все людство своїми жахливо-дикими експериментами.

Д-р Кирилович

№ 530

Полемічна стаття проти «чорносотенних» українців в Канаді і їхнього збирання допомоги для голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 24 червня 1922.
Уривки.

НАМІР ДІЙСНОЇ РОБОТИ ЧИ МАЛПУВАНЄ?

Таких убогих умово, таких безпорадних і непевних сотворінь, як українські чорносотенці в Канаді і Америці, нема вже, здаєтьс ся, нігде на світі. [...]

Малпували вони за старокраєвими два роки тому назад, малпують вони за ними й тепер, і здохнуть малпуючи. [...]

Взяти хоч-би справу помочі голодуючим Лише пару тижнів тому назад вся чорносотенна українська преса в Канаді й Америці в один голос писала проти всякої помочі голодуючим, обкидала грязню ті робітничі часописи, і вели кампанію помочі, писала денунціуючі статі, що мовляв, сі гроші збирають ся на большевицьку пропаганду, то знова писала («Укр. Голос»), що запізно вже помагати і т. д. [...]

Нараз сталось чудо. Вся чорносотенна преса в Канаді і Злуч. Державах починає кампанію за помочію голодуючим. Що вона здуріла, подумає собі не один з читачів. Ні, не здуріла. Се тільки ще одно чергове малпованє.

Пару тижнів тому назад появилася новинка, що у Відни серед укр. емігрантів заснував ся комітет помочі голодуючим на Радянській Україні, головою котрого є М. Грушевський. Чорна сотня в Канаді і Злуч. Шервавах ані пари з губи не пустила. Мовчала, бо не знала що робити, тим більше, що Грушевський записаний в неї на чорну дошку. Так пройшло з місяць. Аж наспіли старокраєві газети, наспіли відозви віденського комітету «Голодним України», і чорна сотня по сей бік океану сама собі не вірить. Вона, так як та свекруха в «Безталанній», саме почала так добре лаятись, а тут на тобі... перебили.

І починає чорна сотня «студіювати», хто то ті відозви у Львові та Відни пише та хто входить до тих комітетів. Боїть ся, сердешна, щоби не попаритись на старому Грушевському, який потрохи зиркає в сторону Радянської України. В першій відозві «До українського громадянства» знайшла, крім Грушевського — Чечеля, Олесья, Дм. Левицького і Суровцову. Взагалі, перші три небезпечні, а послидні мало відомі. Студіює чорна сотня другу відозву «До цивілізованого світа». Під тою, крім висше зазначених осіб, є ще підписана якась щиро-українська Паланиця, проф Ст. Дністрянський і інші. І «пуще прежняго» остовпіла чорна сотня... Очам своїм не вірить.

Аж наспів «Громадський Вістник» зі Львова. І там тої самої: «На допомогу голодній Україні!» «Громадяни! Брати! Сестри!» А під відозвою поверх три сотки підписів. Тут і петрушевичівець Степан Баран, і Бачинський, і Олександр Барвінський, і петлюрівець Коновалець, і єпископи Коциловський і Хомишин і прочая і прочая...

Баста! — сказала чорна сотня по сей бік океану. — Зміна фронту! Орієнтація на ліво!

І пресвітеріянський «Ранок» з своїми Савлами, і «Кан. Українець», і «Кан. Фармер» (аякже, той також), і «Укр. Голос», підіткнувши Типинді задріпану спідничку (пард мі [pardon me — вибач мені], Мусію), вирушили на поміч голодуючим.

Але, читачу, єсли-б ви коли придивляли ся «дипльоматичним» тонкостям, то побачили-б, як не в ногу вони вирушили. [...]

[Чорна сотня] не помагає зі щирости, а зі злости, затиснувши зуби. Вона, як те гайворонє, почувше стерво, репетує кожда на свій голос. Пресвітерія кричить до себе, а «славнозвісний» Укр. Чер. Хрест в Канаді до себе. Не голодуючим селянам і робітникам Запорожа, Миколаївщини та Одещини вони розбігли ся помагати. Покликаючись на голод в тих місцевостях, використовуючи страшне положене працюючих, вони подають адреси лише наукових інституцій міста Київ-ва. Ми, як свідомі робітники, не є проти помочі тим вченим працівникам, які остали на своїм посту в сю тяжку хвилю для радянської України. Ми самі їм по своїм силам помагаємо і всіх робітників закликаємо помагати їм. Але ми отверто кажемо: помагайте вченим в Києві чи в Харкові, бо там також тяжке положене. Але чорна сотня каже посилати поміч лише до ріжних наукових інституцій в Києві, бо на Запорожу і в Херсонщині люди ідять трупи померших.

Робітники в Канаді і Злучених Державах повинні памятати, що поміч насамперед повинна йти тим селянам і робітникам, які найбільше треплять голод. Ми повинні дати першу поміч тим, хто сам продукує справжні продукти. Того працівника треба відживити, треба дати йому змогу продукувати дальше сі продукти, а тоді й місто не буде голодне.

Дальше, робітники повинні давати свою поміч через руки тих, котрих вони контролюють. Для сеї великої і святої роботи треба чесних і чистих рук. [...]

Волинець.

№ 531

Заклик з Монреалу допомагати голодуючим в Україні та списки жертводавців з Форт Виліяму, Каш Лийку, Верегіну, Ленюка, Порт Алберні, Левой і Милвуду.

«Українські Робітничі Вісти», 24 червня 1922.

УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИКИ І ФАРМЕРІ В КАНАДІ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Монтреал, Кве.

До К.П.Г. на У.Р. в Вінніпегу.

Дорогі Товариші!

Посилаю на Ваші руки \$15.00 на поміч голодуючим на Радянській Україні і при сій нагоді звертаюсь до всіх українських робітників в Канаді, щоби поспішили з помічю нашим голодуючим братам і сестрам на Україні. Не можна дивитись байдужно тоді, як гинуть з голоду десятки і сотки тисяч наших товаришів, які

боролись і жите своє віддали за робітничу справу. Обовязком кожного робітника є вратувати від голодової смерті бодай одну дитину на Україні. З осібна звертаюсь до тих робітників в Монреалі, що працюють і мають заощаджених пару долярів, щоби по своїй змозі жертвували на поміч голодуючим. Єсли ми є сторонниками радянської влади і називаємо себе радянцями, так покажім се не лише словами, але й ділом — підпоможім морально і матеріяльно робітничо-селянську країну. Як ми не доідаємо, то се ще не означає, що ми голодуємо. А коли населенє в радянських республіках умирає з голоду, а ми супроти сего байдужні, то ми в той час поповняємо непростимий злочин супроти наших товаришів в сих робітничо-селянських державах.

Робітники і Робітниці! Візьмім під увагу, що ніхто инший не поможе голодуючим, єсли ми, робітники, поможемо. Попи і ріжні панки та підпанки їм не допоможуть, як се вже ви самі добре знаєте. Аджеж кождому відомо, що всі фонди, збирані т. зв. народними діячами, не були зужиті на ту ціль, на яку були призначені. «Патріоти» під покришкою Черв. Хреста ще й нині збирають фонди і засилають їх українським контрреволюціонерам в Європі. Так отже ми, робітники, поможім голодуючим на Радянській Україні, бо вони за всіх нас бороли ся. Поможім голодуючим, які вибороли Радянську Україну, які утворили робітничо-селянську державу.

Товариші! Покиньте куренє і інші подібні річи, а заощаджені гроші віддайте на поміч голодуючим! Ану, хто готовий се зробити?!

З товариським привітом,

Семен Бартин.

Форт Виліям, Онт.

Від Ком. Пом. Гол. на Рад. Україні у Форт Виліям, Онт.

Дальші жертви на поміч голодуючим на Радянській Україні:

З «тег-дей», котрий устроєно дня 21 цвітня	\$ 407.71
З концерту в Порт Артур (у фінлянським Робітн. Домі), котрий відбувся 22 мая	159.30
Добровільні жертви:	
Н. Жабюк	2.00
С. Рубанець	1.00
П. Макарова (з «тег-дей»)	.60

Всім учасникам, а головно жінщинам і дівчатам, котрі посвятили той день збираню гроший на поміч голодуючим на Україні і тимсамим сповнили свій пролетарський обовязок, К.П.Г. на Р.У. складає найсердечнійшу подяку.

На весілю у тов. М. Цюпія і його товаришки, котре відбуло ся 3-го червня у Вест Форт Виліям, жертвували на поміч голодуючим слідуочі товариші:

По \$2.00: С. Кузенко.

По \$1.00: Н. Шморгун, М. Корила, О. Стечишин, В. Аннюк, М. Гоун, П. Віста, П. Ковалевич, П. Чепесюк.

По 50 ц.: С. Федчук, С. Посьмітюх, Я. Дребіт, Л. Кінах, М. Башуцький, І. Слободян, П. Білий, І. Підстава, Ю. Докучек, О. Чайковський, Г. Катеринюк, І. Погорілець.

По 40 ц.: А. Петрашко.

По 25 ц.: Н. Гончарик, І Равлюк, Ін Галендїй, І. Пищек, Й. Юркевич, Б. Стенлій, О. Костецький, С. Сафронюк, Н. Шарамета.

По 20 ц.: О. Оліневський, М. Ган, І. Савчук.

Разом \$19.25.

Всім жертводавцям як найщирійша подяка.

Всіх грошей поквітован в сім числі «У.Р.В.» \$589.86.

За К.П.Г. на Р.У. у Форт Виліям,

Т. Каміновський, секретар.

Від К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу.

Повисшої суми від К.П.Г. на Р.У. у Форт Виліям вінніпегський К.П.Р. на Р.У. еще не отримав.

Д. Лобай, секр. К.П.Г. на Р.У.

Cache Lake, Alta.

В нашій місцевості існує вже довший час Тов. ім. Івана Франка. Тепер ми доложили всіх зусиль і побудували свій робітничий дім під назвою Український Фармерсько-Робітничий Дім, абисьмо мали ліпше де сходити ся і вчити ся та провадити боротьбу з капіталізмом. Бо знайте, товариші, що ніхто нас не визволить, як ми самі себе не визволимо. Ми мусимо організувати ся в один пролетарський союз і самі бороти ся о кращу будучність. Наше Тов. ім. Ів. Франка взяло ся тепер за справу помочі голодуючим на Радянській Україні. Ми хочемо помочи тим бідним дітям, які бажать від нас негайної помочі. І ось підчас устроєного нашим товариством представлення тов. С. Леськів завізвав присутних зложити датки на поміч голодуючим. На сей зазив присутні зложили \$12.15. За газету «Голодуюча Україна» зложено добровільними датками \$1.35. На весілю у тов. Михайла Філевича і т-ки Олени Гапчин зібрано \$5.25. Всего разом зібрано \$19.35. яку то суму висилаємо до К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу. Всім жертводавцям складаю на отсім місці сердчену подяку.

З товариським привітом,

Д. Левіцький, секретар.

Верегін, Саск.

Дорогі Товариші!

На поміч голодуючим на Радянській Україні зложили слідуучі товариші:

По \$3.00: Ф. Максимчук

По \$2.40: Ф. Конкін.

По \$2.25: А. Конкін

По \$2.00: В. Конкін, Е. Конкін, Й. Сакундяк, Т. Кручковський, А. Вербо-
вецький, А. Конкін, М. Палюх, П. Ястремський.

По \$1.50: М. Морозов, Н. Морозов.

По \$1.00: Я. Шрам, В. Палюх, П. Димовський, П. Верегін.

По 65 ц.: Елек Смух.

По 50 ц.: Д. Березовський, П. Сарновський, Д. Кручновський.

По 25 ц.: В. Сіганський, С. Санчук, Ф. Кручковський, Й. Кручковський, Д.
Малинюк, Н. Чорномаз, Й. Верезовський, В. Фіньказир.

Разом \$34.80.

Всім жертводавцям сердечна подяка.

П. Ястремський, Н. Палюх.

Ленюк, Алта.

Дорогі Товариші!

Посилаю Вам \$34.00 на поміч голодуючим на Радянській Україні і разом з тим спис жертводавців. Жертви зібрано по представленю в Ленюк. Тов. В. Гу-

мен забрав слово і розказав присутним, що на Рад. Україні панує голод і тисячі дітей умирають там денно з голоду, та завізав всіх, щоби не відмовили ся від жертви на поміч голодуючим. На сей зазив присутні зложили \$34.00. Імена жертводавців є слідуючі:

По \$5.00: П. Пилип.

По \$1.00: Н. Доханюк, П. Різун, А. Проданюк, П. Веренька, П. Скакун, В. Гумен, В. Дриганюк, Катерина Гумен, П. Тересьо, Д. Гнідан, І. Саковський, В. Бук, Н. Никифорок, Н. Храпко.

По 50 ц.: Паранька Гук, Н. Ганасік, І. Дилявський, А. Форгісон, Д. Івасюк, Анна Скакун, І. Павлюк, Настазія Храпко, Д. І. Сорохан, М. Н. Тересьо, І. Кіряк, С. Орлецький.

По 40 ц.: Ірена Лабюк, Н. Кузь.

По 30 ц.: В. Горгічук.

По 25 ц.: Катерина В. Нумен, Н. Хунька, Ірена Дилявська, В. Никифорок, Е. Тгільф, Н. Лагозар, Розалія Гміляр, Ф. Павлуцький, Д. Одинський, В. Кравчук, О. Ганасік, д. Бойчук, Д. Гомік, А. Гамар, Тетяна Данилюк, Петро Бук, Г. Федорук.

По 15 ц.: М. Кривуцький, К. Пилип, Катерина Селдан.

По 10 ц.: М. Федорук, І. Орейчук, Варвара Никифорок, М. Гамар.

Безіменні — \$2.30

Разом \$34.00.

Всім жертводавцям складаю сердечну подяку.

За Тов. Просвіти,

Н. Кузь, фін. секр.

Порт Алберні, Б. К.

Дорогі Товариші!

Засилаю в сім листі \$5.00 на поміч голодуючим на Радянській Україні, які жертвували слідуючі товариші:

А. Савченко \$2.00, І. Гамалюк \$2.00, І. Мінтянський \$1.00.

При сій нагоді хочу написати про околицю Порт Алберні, Б.К. Тут є мале число українських робітників, які не інтересують ся ані робітничим рухом, ані справою поміч голодуючим. [...]

З товариським привітом,

І. Гамалюк.

Левой, Алта.

Дорогий Товаришу!

В сім листі залучаю 4 долари, котрі жертвували товаришки і товариші на поміч голодуючим на Рад. Україні. Імена жертводавців слідуючі:

\$1.00: тов-ка Олена Бойчук, тов-ка Марія Костинюк, тов. Іля Семотюк, тов. Іван Стефанів.

Разом \$4.00.

Остаюсь з тов. привітом,

І. Бойчук.

Милвуд, Ман.

Дорогий Товаришу!

В сім листі засилаю «моні-ордер» на суму \$3.00, яку зложили на поміч голодуючим на Радянській Україні М. Гира з Солзбирт і Магдь та Ілько Губенський з Минвуд — всі по \$1.00.

З товариським привітом.
Ілько Губенський.

№ 532

Повідомлення про виставу в Ванкувері в користь голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 24 червня 1922.

НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Тов. Укр. Роб. Дім у Венкувер відограє дня 1 липня в Фінляндській Галі представлене в однім актї п. н.

«НЕ ПОВЕЛО СЯ»

Дохід з представлення призначений на поміч голодуючим на Радянській Україні.

Початок точно о год. 8-й вечером.

Товариші Робітники! Коли відчуваєте, що таке голод, так сподіваємось, що прийдете з помочію.

По представленю забава.

В суботу 8 липня Товариство устроюю в тій самій галі забаву, на яку запрошує всіх прибути.

№ 533

Вірш О. Олеса «Слухайте!» в англійському перекладі д-ра А. Дж. Гонтера.

«Канадійський Ранок», 27 червня 1922.

O. OLES.

DO YOU HEAR?

Translated from Ukrainian by Dr. A. J. HUNTER.

Do you hear, do you hear? 'Tis a voice from the deep,
And it speaks our burning prayer,
All ye who are dining so well ere ye sleep
Pray, toss us the dregs of your fare.

Our land have we covered with corpses cold,
Our rich land black with death you may see.
Give us bread, bread we cry hunger made bold
And your own flesh and blood are we.

What? you didn't know that the drought was on?
 What? you didn't hear a single thing?
 But your ears and your eyes, pray, where have they gone?
 Can hearts be dead to Pity's sting?

Hey, you flesh! meat we want, of meat we ever dream.
 Already we've eaten the dead.
 Take a look at our fields, that so quiet seem;
 Mid ripped graves the madmen fed.

Oh help, for we've done our best and worst;
 Of barks and clays our food.
 The infant seethed by the mother cursed,
 From their veins they drank the blood.

The land we have covered with corpses cold,
 Our fair land now the Furies' den.
 Give us bread, bread we cry by hunger made bold.
 Give us bread; are ye brutes or men?

№ 534

Цитуючи просьбу Митрополита Липківського помагати голодуючим в Україні, автор лає «малих українців Великої України» за пасивність в допомозі рідному краю.

«Канадійський Ранок», 27 червня 1922.

ЗА ЧИЙ ГРІХ?

Страшні, розриваючі душу вісти доносяться з Великої України. Кожний новий день усе збільшує розміри нечуваного нещастя, що спіткало Український нарід. Вже не десятки й не сотки тисяч, а **мільони** нашої людности гинуть в обіймах Царя-Голода. Цілі села, цілі повіти вимірають!

Наш добродушний, лагідний і м'який нарід прийшов до останнього щабля занепаду — до **людожерства!** Ще перед півроком, коли надійшли перші вістки про голод на Україні, не хотілося вірити, що справа зайде так далеко. Але неможливе і неймовірне сталося. Ще й цей останній келих ганьби та огиди мусить випити до дна наш безталанний великодушний нарід.

Досі про голод на Україні ми довідувалися з брудних большевицьких жерел. Нині Велика Україна благає ратунку чистими устами представників своєї найвищої церковної влади. **Архієпископ Василь Липківський**, минулої осени обраний на митрополита Київського і всеукраїнського, звертається нині від Всеукраїнської Автокефальної Православної Церковної Ради до населення всього світу з благанням:

«Люде-Брати всього світу! Тільки на Вас вся надія. У Ваших руках доля наших нещасних братів. Ратуйте їх від голодної смерті! В ім'я високої культури та святої гуманности почувте стогнання знесилених муками, простягніть їм руки помочі, пожалійте, вирвіть із кіхтів ненажерливої смерті особливо безвинних дітей. Киньте новий промінь надії на життя тих, котрих покрила чорна хмара безнадійности та нестерпучого жаху.»

Що можна додати до цих повних широти й глибокої розпуки слів? Можна лише вимагати, щоб кожний приєднав свій голос до цього крику засуджених на смерть щоб кожний кинувся допомогати, чим і як може.

Та ще є в тій відозві одне місце, яке звертає на себе особливу увагу. Відозва кінчається високознаменними словами:

«Віримо, що любов, правда й добро не вмірають. Українська автокифальна церква, що прагне відновити християнське життя, на цих непорушних основах, певна, що людність усього світу, будуючи на них своє щастя, почує її голос. У грозі й хуртовині сучасних подій, що підняли весь світ та охопили його жахом, **вона добачує руку Господню, яка карає**, але й милує. Через вогонь великих страждань рука Божа веде всю людскість до нового життя, до царства ліпшої долі, до всесвітнього братерства і правди на землі.»

Святі, зворушаючі серце слова! Але що треба розуміти під цими підкресленими словами, що в тій нечуваній біді, яка впала на Україну, проявляється **«рука Господня, яка карає»?** За що така тяжка, така жорстока кара впала на Україну?

На це знаходимо відповідь у нашій національній Євангелію, у безсмертнім «Кобзарі» нашого геніяльного поета Тараса Шевченка. Кожний знає отсі його слова:

...Бо хто матір забуває,
Того Бог карає...

Та не кожний розуміє, який глибокий, **пророчий** зміст криється в цих коротких словах. Аж нині, коли половина нашого народу конає в смертельних муках, це велике Тарасове пророкування починає горіти й світитися, наче написане вогненними словами.

Так, ми Українці з Великої України, показали себе малими, поганими, й цей гріх тяжкий ми тепер покутуємо. Так, ми забули свою матір, і за це нас тепер Бог так тяжко карає.

Щоб далеко не ходити за доказами, поглянемо на наших **американських емігрантів із Великої України**. Хай кожний з них чесно загляне в свою душу, хай віддасть відповідь перед своєю совістю й скаже: чи сповнив він свій обов'язок перед рідним краєм, чи кохав він його по правді й ширости, чи дав він хоч малу частку своїх сил і коштів для його добробуту, чи болів він його болями й радів його радощами, чи був він рідним сином своєї батьківщини? Ні, ні і паки ні!

Відсахнулися наші малі Українці з Великої України, своєї рідної нени, забули про неї й кинули її на призволище, віддали її на поталу доперва чорному Петербургові, а відтак чорній Москві. Ступивши ногою на американський вільний ґрунт, вони не зложили присяги, як представники поневолених народів, використали обставини нового вільного життя, щоб «душу й тіло положити» за свободу своєї старої батьківщини. Замість того, вони поробилися «стоцентровими Американцями», большевиками, анархістами, бизнесменами — чим хочете, тільки не правдивими синами своєї старої покривдженої і безталанної батьківщини.

Коли почалася революція 1917 року і в Києві заснувалася Центральна Рада, українські громадські організації в Америці почувши про це, прислали на руки голови М. Грушевського досить значну на ті часи суму — 200,000 рублів. Але думаєте, що то зробили Наддніпрянці, емігранти із Великої України? Ні, це зробили Галичане, прохаючи за ті гроші підпомогти інтернованим в Росії Галичанам!

І ось вже п'ять років конає Велика Україна в смертельних муках то під Німцями, то під Денікіном, то під большевиками, а нині в обіймах Царя-Голода й страшного «сипняка», — а все не може дочекатися, щоб любі сини з далекого вільного краю обізвалися до неї словом співчуття й потіхи. Коли простежити українське життя в Америці за цих п'ять років, то можна подумати, що там Над-

дніпрянців зовсім не має, а є самі Галичане. Галичане мають заповомогіві організації, Галичане видають часописи, Галичане своїми тяжко запрацьованими грішми підтримують політичну акцію на користь визволення свого рідного краю, Галичане роблять маніфестації перед ворожими посольствами та консулятами, Галичане посилають тисячі телеграм на всі світові конференції, Галичане складають гроші на позичку національної оборони, Галичане мають свою національну церкву, свої школи...

А де-ж Наддніпрянці, де ті Українці з Великої України, що вони роблять і як вони працюють для своєї матері України? Колиб не знати напевне, що тих Наддніпрянців в Америці мусить бути дуже багато, то дале-біг, що не можна й віри поняти, що то не чиясь вигадка, оті Наддніпрянці в Америці.

Такого великого, непростимого гріха допустилися, та ще й нині допускаються американські емігранти з Великої України перед своєю рідною матір'ю-Україною. А «хто матір забуває, того Бог карає»... Та не дітей нікчемних і ледачих покарала цим разом лиха доля, а покарала вона, тяжко покарала саму матір — за те, що вона породила й викохала таких ледачих й нікчемних дітей. Буває так, що діти покутують гріхи батьків аж до четвертого покоління, а нині виходить так, що мати покутує гріхи дітей...

«Люде, Брати всього світу, тільки на вас вся надія!» — так благає митрополит Київський, а його устами благає ціла замучена, виснажена, окрадена й доведена до останнього занепаду Україна. Невжеж і цей глибокий крик смертельної розпуки не виведе наддніпрянських емігрантів в Америці з їх злочинної байдужности? Невже цей крик, який може збудити мертвих, не розбудить в Америці сплячих синів Великої України? Невже навіть у цю останню критичну годину, коли, може, вирішується доля України на сотні літ, вони не виймуть клейтуха зі своїх вух і не кинуться рятувати свою стару Батьківщину?

Не йметься віри, щоб це могло статися, щоб цей крик не збудив сплячих і не придав охоти ледачим. Бо тоді доведеться прийти до страшного переконання, що справдиться також і друге Шевченкове пророкування, як вже справдилося перше:

**«Погибнеш, згинеш, Україно!
Не стане знаку на землі!»**

Чи справді на таку будучність хочять наші малі Українці з Великої України засудити свій любий край неповинний? Чи дійсно в них не лишилося вже й крихти совісти, що їм байдуже, чи Буде Україна, чи ні?...

Американські Українці й то насамперед емігранти з Великої України мусять тепер розвинути широку й жваву акцію для рятування свого погибаючого краю. Дарма, що большевики поставили мур з багнетів між зовнішнім світом та Україною: кризь цей мур все таки вже поробилися чужинці, організація Гувера та червонохрестна міжнародна організація Нансена. Чому-ж не пробитися своїм, коли пробитися чужі?

Не думайте, що на Україні не знатимуть різниці між чужим і своїм хлібом, між чужою та рідною допомогою. Хліб з української руки смакувати-ме в тисячу разів краще, ніж з чужої руки.

Прокинься-ж, Браття Наддніпрянці, хоч у цю останню страшну годуну! Не дайте загинути Україні, а ще краще зробіть так, щоб могло справдитися не оте гнівне, а добре й лагідне Шевченкове пророкування:

**«Встане Україна
І розвіє тьму неволі;
Світ правди засвітить,
І помоляться на волі
Невольничі діти!»**

№ 535

Як робітник, який повернувся з совітських республік, оцінює руйнування країни большевиками.

«Український Голос», 28 червня 1922.
Уривки.

ПЕТРО АРТЬОМОВ ВЕРНУВ З РОСІЇ

[... К]ожного робітника мусить заінтересувати поворот д. Петра Артьомова, що виїхав перед роком чи що з Вінніпегу до Росії, пережив там сім місяців і повернув до Вінніпегу в суботу, 10-го червня. Поїхав він туди, вірячи тим, що хвалили большевиків попід небеса, повіз туди кільканайцять соток долярів, скількість убрання і других річий, а вернув з душею тільки, завдяки добрим вінніпегським знакомим, що позичили йому грошей на поворот.

Сам д. Артьомов жив в Вінніпегу перед тим більше літ, працював в сіпіярських [Canadian Pacific Railway = Канадська тихо-океанська залізниця — Р.С.] шапах і певно багатьом українським робітникам особисто або з вигляду знакомий.

До ред. У. Голосу заходив д. Артьомов два рази і розказував, що довелося йому пережити і бачити. Він зайшов, бо знакомі, що лишились в Росії, просили його, заклинали, щоби — коли вдасться йому щасливо вирватись і вернути — розказував усім й опам'ятував тутешніх людей, збаламучених вихвалюванем большевицького раю.

В ред. У. Голоду д. Артьомов розказував дуже багато, однак найдокладніший опис його бесіди в часописи буде нічим супроти того, коли він сам — живий чоловік, очевидець, якого всякий може випитувати — розказує. І власне через те тутешнє робітництво, прихильне большевикам і не прихильне, повинно би запросити д. Артьомова між себе на збори і попросити, щоби публично перед громадою розказав все, що бачив, чув і пережив і що просили його тамешні його знакомі і товариші недолі переказати.

Остільки оповіданє д. Артьомова може заінтересувати когобудь, видно хочби з того, що вже в перших днях по його приїзді деякі «товариші» казали йому, щоби чогось подібного не оповідав, бо можуть за се вбити. Що до таких погроз не можна привязувати ваги, се инша річ, однак видно, що комусь не в смак чоловік, якому вдалося втіти з большевицького раю. Однак така погроза показує, що ті, які других до раю висилають, але самі не їдуть, готові устроювати галабурду, колиб д. Артьомов говорив, отже, не зашкодило би пам'ятати про се задалегідь.

[...]

Робітництво инших народів висилало до Росії делегації, а тутешні на се не спромоглись, отже, повинні використати бодай сю нагоду і на кількох сходах випитати свого давнішого товариша, що він в большевиків бачив.

[...]

Повіз з Вінніпегу півтори тисячі долярів і багато всяких річий і все там відобрали. За доляра можна було дебуть тихцем дістати 100,000 рублів, а після державного курсу заплатили по 1500 рублів. [...]

Люди ходять голі і гинуть з голоду, а комісарі живуть в найбільших розкошах — краще ніж за царя дехто жив.

Романові (цар) за 300 літ не нарobili тільки лиха, що большевики за чотири роки. [...]

Прибувши до Константинополя, д. Артьомов писав до Робітничого Дому в Вінніпегу, однак не дістав відповіді. Опісля инші люди поклопотались ним і послали 500 долярів, і так він дістався до Канади. [...]

№ 536

Редакційна стаття вбачає в голоді навмисну політику большевиків супроти українського народу; відозва «Краєвого комітету допомоги голодній Україні» в Галичині.

«Український Голос», 28 червня 1922.

ПОЛОЖЕНЄ НА УКРАЇНІ СТРАШНЕ

Увага Українців звернена нині на ратованє помираючих з голоду.

Коли-б розміри голоду були давніше відомі широкому світови, то до такого пекла, яке нині на Україні є, було би напевно не дійшло. Однакож большевики відгородили загарбані землі від світа, очевидно, з тим пляном, щоби просто вигублювати український народ.

Коли люди на Україні голодували і мерли з голоду давно, то ані большевицький уряд не дав звітів про дійсне положенє в голодних губерніях України, ані большевицькі часописи сього не показали. Треба було аж зовсім чужих людей, щоби розкрили перед світом страшну картину і звернули увагу на конечність негайної помочи бодай вже для тих, яких ще можна вратувати.

Доперва звіт капітана Квіслінга показав, до яких розмірів дійшов на Україні голод, а тимсамим відкрив ту нелюдськість большевиків, яка допровадила невинний народ до такого страшного пекла.

Національний піст.

Нині вся увага Українців і під большевицькою неволею і в Галичині і всюда, де лише є Українці, звертаєсь на несенє найскоршої помочи вмираючим з голоду братам.

Заморські українські газети присвячують багато місця справі помочи голодним на Україні. Позасновували ся ратункові комітети, в яких до роботи стали навіть ті, що доси до жадної роботи разом не ставали.

На українських землях під польським забором живеть ся людям тяжко, а однакож і тут ще винаходять способи, щоби бодай чим будь помогти вмираючим голодним на Великій Україні.

А щоби дати таку поміч, проголошено національний піст. В недавнім львівським «Громадським Вістнику» бачимо відозву, в якій між иншим говорить ся:

Закликаємо Вас, всіх синів і дочок одного Народу, і тут в Галичині, на Волині, Полісью, Підлясю, Холмщині, Буковині, Прикарпатській Україні і там за океанами — у вільній землі Вашингтона, в британській домінії Канаді, в пралісах Бразилії і Аргентини, і всюди, де тільки бєть ся українське серце, де відчуваєть ся кровний звязок з Українським Народом і Його Землею, — сповнити національний обовязок діяльної любови брата, а одночасно благородний людяний вчинок і негайно поспішити з допомогою голодній Україні.

На день 3 червня (задушна субота) проголошуємо національний піст, а всі видатки, які призначені на прожиток одного дня, як і заробіток одного дня, просимо жертвувати на допомогу голодним.

Мусимо під загрозою проклятя історією і нашими нащадками напружити всі свої сили, мусимо розвинути як найбільшу акцію, мусимо нею обняти всіх членів нації, без винятку, мусимо піднести наше національне почуванє до ступня релігійної, молитовної екстази, а

нашу щедрість до як найдальших границь спроможности, щоби з чести смерти вирвати вмираючих, щоби з мутних хвиль зневіри вратувати потапаючих, щоби кинути їм ясний промінчик надії на життя, а тим самим стати людьми в повному того слова розуміню перед маєстатом Нації і Людськості.

Се власне уривок з відозви «Краєвого Комітету допомоги голодній Україні», який провадить роботу допомоги під проводом Юліяна Романчука. Для лекшого переведеня сего пляну в Галичині, на Волині, Холмщині, Буковині і других сторонах української землі позасновували ся місцеві й повітові комітети, а крім того до роботи в тійже справі закликають всіх свідомих одиниць на кождім місци, де лише живуть Українці і де лише можна збирати жертви на допомогу голодним.

№ 537

Заклик Митрополита Липківського, щоб помагати голодуючим; дані зі звіту Квіслінґа про цифри голодуючих та зменшення кількості худоби в Україні.

«Український Голос», 28 червня, 1922.

ВІДОЗВА ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКОВНОЇ РАДИ

За підписом митрополита України, Липківського, та членів Української Церковної Ради випущено вже давнійше таку відозву:

До населеня всього світу про допомогу голодним.

Люди-брати! До нас, до всіх, без різниці віри і національности звертаєть ся з братерським закликом Українська Православна Церковна Рада міста Києва — керуючий орган української православної автокефальної церкви — боліючи всім серцем за нечуване в літописях людности горе своїх братів.

Ще з того літа почала насувати чорна хмара голоду на велику частину України — Запороже, та на сусідні області, а також у Росії — на Поволже. В осени і з початку зими голод остаточно обхопив сі країни, присудивши десятки мільонів людей до голодової смерти.

Бракує сили переказу, нема фарбів змалювати страшні зявища сього лиха. А що далі буде — й подумати страшно.

Становище безнадійне, безпросвітне, жах охоплює душу.

Уряд за допомогою свідомих громадян вживає всіх заходів, щоб якнебудь зменшити се лихо. Але останнє настільки велике, боротьба з ним при сучасних умовах настільки важка, що сих засобів зовсім не досить. Потрібна більш значна допомога.

Тільки дружна своєчасна участь в сій боротьбі всього культурного світу допоможе відхилити від нещасних, охоплених голодом сторін страшну катастрофу та вратувати з страшних кігтей смерти вже намічені жертви.

Люди брати всього світу! Тільки на вас вся надія. У ваших руках доля наших нещасливих братів. Ратуйте їх від голодової смерти. Во ім'я високої культури та святої гуманности почуйте стогнання знесилених нечуваними муками, простягніть їм руку помочі, пожалійте, вирвіть, з кігтей ненажерливої смерти, особливо невинних дітей. Киньте ясний промінь надії на життя, кого покрила чорна хмара безнадійности та нестерпучого жаху.

Звертаємось окремо до вас, брати християни всіх церков та общин на світі! Згадайте заповіді нашого божественного учителя про правду, любов та всесвітнє братерство. До вас наші і ваші нещасні брати простягають свої знесилені ру-

ки, вам колись сказали за голодних божественні уста: «Дайте-ж, молимо і ми, дайте їм жити, за вас Богу молитись, і йому хвалу підносити.»

Віriamo, що любов, правда і добро не вмирають. Українська автокефальна церква, що прагне відновити християнське жите на сих непорушних основах, певна, що людність всього світу, будуючи на них своє щастє, почує її голос. В грозі і хуртовині сучасних подій, що підняли весь світ і охопили його жахом, вона вбачає руку Господню, яка карає, але й милує. Через огонь великих страждань рука Божа веде всю людність до нового житя, до царства ліпшої долі, до всевітнього братерства правди на землі.

Архиепископ Василь Липківський, митрополит Київа і всеї України.

Далі йдуть підписи: голови церковної Ради Мороза та членів її, серед яких є підпис В Чехівського.

Кілько саме людей вмирає нині на Україні голодною смертю, годі точно означити. Урядові большевицькі виказки говорять мало і на них покликатися не можна. Раз, що нема кому провадити точних обчислень, а друге — большевики таких обчислень не потребують робити. Кому байдуже людське жите, хто з розмислом те жите нищить, тому мусить бути байдуже, в якій мірі те жите пропадає.

Зрештою найкращий примір большевицької точности буде хочби сей факт: Коли Квіслінг питав в Москві про розміри голоду на Україні, то йому представляли розміри голоду в шестеро меншими, ніж вони в дійсности були.

Ось ще кілька цифр, що допоможуть лекше уявити собі страшне положенє:

Ще в цвітні 1922 урядові большевицькі звіти виказували, що сиріт на Україні є 700,000.

Звіт Квіслінга подає таку таблицьку:

На 1-го цвітня голодних в п'ятьох губерніях було:		
В Одеській губернії 350,000, отже		18 проц.
В Миколаївській губ. 700,000, отже		50 проц.
В Катеринославській губ. 775,000, отже		40 проц.
В Запорожській губ. 1000,000, отже		78 проц.
В Донеччині 675,000, отже		<u>22 проц.</u>
Разом	3,500,000	36 проц.
Крім того, ще в отсих трох:		
В Кременчуцькій губ 150,000		8 проц.
В Полтавській губ. 150,000		7 проц.
В Харківській губ. 200,000		8 проц.
Разом	500,000	

А всього разом 4 мільони голодних.

Образ знищення можна уявити собі також загибелию домашних звірят.

В Донеччині від минувшої осени вигинуло дві третині худоби і коней.

На Запрожу ще 1-го січня 1922 було 160,000 коний, а при кінці лютого вже тільки 50,000. В деяких селах лишило ся 20-30 коний або зовсім нічого.

В Катеринославщині й Миколаївщині вигинула половина коний і худоби.

В Херсонщині було в листопадї 1921 р. — 75,000 коний, а в початку цвітня сего року 13,000.

Свиний в голодних губерніях зовсім нема.

В німецьких кольоніях, що належали до дуже богатих на Україні, число голодних минувшого цвітня виносило 90 процент. Між Німцями трафляє ся людодїство з голоду. Там пр. Вільгельм Ріндфляйш убив дитину, опісля ж всю родину, а разом і матір і зів.

Отсе той страшний образ нещастя і смерти, який кличе о підмогу, о ратунок. Се розпука, для влекшеня якої бідаки накладають на себе піст, щоби її облегчити.

№ 538

Мати з дитиною в час голоду очима О. Олесь.

«Український Голос», 28 червня, 1922.

КОЛИСКОВА

Ближче головоньку... Час уже. Спи!
Завтра ми підем у двох у степи;
Пташка співає там, пчілка гуде,
Батечко рідний, далекий нас жде.

Сядемо в полі ми в трох на межі...
Батечку рідний! нам все розкажи...
Чом ти так довго в дорозі баривсь?
Чом ти так в чистім степу закуривсь?

Спи моя зірко, пушинко легка,
Дам я й сьогодні тобі молока,
Знову тече воно у грудях моїх...
Пий, моя пташко, тобі се не гріх!

О! полилось, потекло по щоці...
Пий, се малина в моім молоці;
Се я вишневого соку влила,
Щоб моя зірка рожева була.

Сил не стає... Ось де лихо-біда.
З ким же лишиш ся ти, квітко бліда,
Як же без мене ти будеш рости,
Хто тебе стане у люди вести?

В кого заснеш ти на теплім плечі?
Хто тебе вкриє рядном у ночі?
Ні, я на муки тебе не віддам,
В лісі не кину голодним вовкам!

Разом ми будемо... Радісно спи...
Завтра ми підем у двох у степи;
Пташка співає там, пчілка гуде.
Батечко рідний, далекий нас жде...

11. V.

О. ОЛЕСЬ.

№ 539

Квитанція за дві тисячі доларів, пересланих до Праги; в Празі куплено 25 вагонів жита і вислано в Україну.

«Українські Робітничі Вісти», 28 червня 1922.

ПОСВІДКА ОТРИМАННЯ ВІД К.П.Г. НА Р.У. В ВІННІПЕГУ П'ЯТОЇ І ШЕСТОЇ ТИСЯЧІ ДОЛЯРІВ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАД. УКРАЇНІ

Минувшої суботи Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу отримав від тов. М. Левицького, Уповаженого Представника У.С.Р.Р. в Чехословаччині і голови Закордонного Бюра Помочі Голодуючим в Празі, слідуєчі два листи:

ПОВНОВАЖНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО
УКРАЇНЬСЬКОЇ СОЦІЯЛІСТИЧНОЇ
РАДЯНСЬКОЇ РЕПУБЛИКИ
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.

Прага, 30 травня 1922 р.

Комітетові Допомоги Голодним на Рад. Україні у Вінніпегу.

Шановні Товариші.

Підтверджую отриманє від Вас листа від 10 травня 1922 року і дрефт на одну тисячу (1000) американських долярів в допомогу голодним на Рад. Україні. Разом з попередню послілкую пять тисяч (5000) амер. долярів.

Я запрохав з України всі необхідні матеріяли про голод, як і про боротьбу з голодом, як лише отримаю негайно Вам вишлю. Дуже добре робите, що все оголошуєте в газетах, а особливо подаєте суму збірок, се має своє значіне, коли кождий, що жертвує бачить, що його жертвованє дійсно попадає голодним.

Друге, що дуже гарно і розумно се, що концентруєте всю діяльність допомоги голодним в один Центральний Комітет.

Я вдячний Вам за ту допомогу, яку я вже одержав для голодних на Рад. Україні.

Остаю з пролетарським привітом до Вас.

Михайло Левицький.

ПОВНОВАЖНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО
УКРАЇНЬСЬКОЇ СОЦІЯЛІСТИЧНОЇ
РАДЯНСЬКОЇ РЕПУБЛИКИ
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.

Прага, 3-го червня 1922 р.

Комітетові Допомоги Голодним на Рад. Україні у Вінніпегу.

Дорогі Товариші!

Підтверджую отриманє від Вас листа і дрефт на одну тисячу (1000) американських долярів, разом з попередніми шість тисяч (6000) американських долярів.

Спішу повідомити Вас, що мною знова куплено для голодних на Рад. Україні двацять пять (25) вагонів жита, яке вже в дорозі на Україну.

Щиро дякую за сю допомогу, бо зараз на передновок послілка ся дуже значна.

Остаюсь з пролетарським привітом.

М. Левицький.

№ 540

Найновіші пожертви; зібрано понад \$9,000.00; списки жертводавців з Форт Виліям і Тиберу.

«Українські Робітничі Вісти», 28 червня 1922.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ДОТЕПЕР ЗІБРАНО В КАНАДІ НА СЮ ЦІЛЬ \$9,229.25.

Дальші жертви на поміч голодуючим України надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу слідуючі організації і поодинокі товариші:

В. Перуняк в Вест Форт Виліям, Онт. (дохід з пікніку, устроєного 18 червня)	\$176.65
К.П.Г. на Р.У. у Форт Виліям, Онт.	60.00
Укр. Робітничий Дім в Ріджайна, Саск.	75.00
Укр. Роб. Товариство в Вегревил, Алта.	39.55
Ф. Шкомат в Сидней, Н.С. (з розіграшки скрипки, подарованої тов. В. Рихлом)	12.75
І. Лупул в Тибер, Алта. (збірка на весілю)	11.85
Василь Пурич в Ріджайна, Саск.	10.00
М. Мажар в Сенлек, Саск.	5.00
П. Липович в Порт Невил, Б.К.	5.00
С. Чабан в Кардів, Алта. (за роздані числа «Г.У.»)	3.00
Д. Пазарина в Порт Невил, Б.К.	3.00
Н. Гнатчук в Еспанола, Онт. (збірка при розд. «Г.У.»)	2.64
Олекса Долінський в Ranfurly, Alta.	1.00
Послідний раз було поквітовано	<u>\$,823.81</u>
Разом	\$9,229.25

Форт Виліям, Онт.

3 Форт Виліям і околиці.

Заходом місцевих трох товариств: Тов. Зап. Січ з Вест Форт, Тов. Робітничий Дім з Форт Виліям і Тов. ім. І. Франка з Порт Артур, відбув ся спільний пікнік в неділю, 18-го черв. с. р. в Морфіль Парку, з якого чистий дохід був призначений на поміч голодуючим на Радянській Україні.

[...]

Чистого доходу з пікніку було \$176.65, яку то суму вислано через руки місцевого Ком. Помочі Голодуючим на Радянській Україні до Центрального Комітету в Вінніпегу.

Всім гостям, які взяли участь в пікніку, і всім товаришам і товаришкам, які причинили ся своєю працею і трудом до згаданого пікніку, складає пікніковий комітет щиру подяку.

За пікніковий комітет,
В. Перуняк, секретар.

Тибер, Алта.

На поміч голодуючим на Радянській Україні.

На весілю, яке відбуло ся в неділю 11-го червня с. р. у т. Івана Кирилюка і т-ки Домни Куровської, т. І. Лупул пригадав присутним за братів, сестер і їх ді

-тий, які боряться ся з голодом на Радянській Україні, та завізвав їх, щоби помогли їм перебороти той голод. Присутні відкликнули ся і зложили \$12.00, котрі посилаю на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу.

Імена жертводавців, що зложили свої датки на поміч голодуючим на Радянській Україні:

По \$2.00: Іван Кирилюк

По \$1.00: Т. Дрогомецький, М. Ткачук, І. Лупул, П. Кізема, Н. Дмитрюк, С. Берлад.

По 60 ц.: В. Бачинський.

По 50 ц.: І. Бойда, І. Шура, В. Рахвальський, І. Міхалічан.

По 25 ц.: Паскал, І. Кошнірюк, І. Лупул, Й. Карузо, П. Заміський.

По 15 ц.: П. Паскал.

Разом \$12.00.

Оплачено 15 ц. за пересилку. Остає до висилки \$11.85.

Всім жертводавцям складаю щирю подяку, що не забувають за товаришів, які здобувають правду і волю для всіх робітників цілого світа.

З товариським привітом,

І. Лупул.

№ 541

Пояснення 17 знімок з голоду, присланих з України.

«Канадійський Українець», 28 червня 1922.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ ПЕРЕХОДИТЬ ЛЮДСЬКІ ПОНЯТТЯ

Львівська українська соціалістична газета «Земля і Воля» пише:

До нашої редакції прислано 17 фотографічних знімок жертв голоду на Україні. Одна картина страшніша від другої. — Ось вони:

1. Їдальня для голодуючих дітей (місто Катеринослав).
2. Записуваннє дітей до їдальні (місто Катеринослав).
3. Тяжко хорий від голодування хлопець.
4. Хорі діти в сільській лікарні в голодному селі.
5. Розбираннє собачої туши.
6. Вчителька села Березівки, яка пропрацювала у школі тогож села більш як 35 років. в сільській лікарні: хора на набряки, викликані голодом. (Всі з повіта Гуляй Поле.)
7. Трупи дітей, що померли від голоду, зложені в моргу.
8. Хлопець села Благовіщенка Іляріон Нищенком, що через голод убив свого 3-літнього брата і зів його.
9. Діти-злочинці на ґрунті голоду; один убив свого 8-літнього товариша і забрав у нього 4 фунти хліба.
10. Перевозка на цвинтар трупів померших від голоду. Трупи були позбирані на вулицях міста Херсону.
11. Труп померлого від голоду на вулиці Херсона. Труп на половину зіджений і розтасканий собаками.
12. Доросле населеннє опухле від голоду (Бердянськ).
13. і 14. Діти, опухлі від голоду.

15. 16. і 17. Похорони в Херсоні.

Се той «рай», до якого при допомозі гармат і багнетів зтягли московські большевики Україну. Нема такого «раю» навіть в голодній Московщині. В не-нависній Москалями врожайній Україні голоднеча переходить вже всякі межі людського поняття і зрозуміння. Треба ратунку негайного, алеж і се мало що помагає, бо большевицька армія навіть допомогу забирає для себе.

№ 542

В Галичині організують допомогу голодуючим в Україні; текст заклику до населення в цій справі.

«Канадійський Українець», 28 червня 1922.

ГОЛОДНІ ГОЛОДНИМ

Галицькі Українці, хоч самі переживають страшну недолю під польським ярмом, чуючи крик умираючих з голоду своїх братів на Великій Україні, рішилися поспішити їм на поміч. Всі галицькі українські часописи друкують відозву, яку, підписали сотки Українців з цілого краю — єпископи, священики, професори, робітники, селяни і міщани, радикали й соціялісти і в тій відозві закликають Українців на цілім світі до ратовання українського народу від голодової смерти.

У сій відозві відкликаються вони й до нас, канадійських Українців. Ми находимося в такому положенню, що повинні перші поспішити з помочю братам нашим. Проте даймо поміч яку можемо, як пристойть свідомим синам України.

Відозва звучить:

ГРОМАДЯНЕ! БРАТИ! СЕСТРИ!

Велике горе постигло українську землю. Розлилося воно морем сліз й крові від Сяну по Дон, від поліських болот по Чорне море.

Український народ, що зірвався до бою за найвище і за найістотніше право, за свою свободу, в надлюдьких змаганнях відпираючи ворожу навалу із усіх сторін світу, стер із своєї душі ганебне пятно рабства, але фізично страждає ще в не-людських кігтях неволі.

В ході визвольної боротьби українському народови прийшлося переносити найбільш піймаючі терпіння, найбільш жакливі страждання, найболючішу муку, прийшлося переходити крізь чистилище й пекло, крізь заборони й середньовічні переслідування, крізь ріки крові й море сліз, крізь жак й божевілле.

Ся велика драма України продовжується вже сім років. Та навіть в найтяжких хвилинах народнього життя гола дійсність не була так невблагано жорстока, пропастно безвихідна, смертельно жаклива. Серед гуку гармат, тріскотні скорострілів, луни пожарищ, кривавого насилля і всіх страхіть боротьби, все ще втишливою ясністю коїло біль і горе блакитне небо України і щирим золотом всміхалися родючі поля землі української.

А тепер? Населення найбогатшої країни попало у найбільшу нужду, у найстрашніше лихолітте. Золоті лани спалила змора-посуха, на загнованій землі запеклася счорніла кров — як пятно дієвого злочину, похилилися під вагою чорної журби до краю виснажені горді сини степів, спохмарніли колись веселі облича, в гробовій, могильній тиші замовк веселий щебіт дівтори, потахло в лю-

дині все людське, а безмежна розпука і всюдисущий цар-голод видобули з під кори віків первісну зяву чоловіка.

Майже ціла лівобережна і полуднева Україна сьогодні уявляє собою саме дно дантейського пекла, стогне важким стогоном болю, конає в голодових мук, а пошести — тиф і холера брудним смертельним покривалом сповивають наших братів і сестер. Біснуваті від голодових мук люди ще зимою порили замерзлу землю в пошукуванню за корінням, в надії, що в лоні матери землі найдуть ще життєдайні соки, ще зимою обдирали кору з дерев, у липкій глині дошуквалися поживних складників. Одночасно «щасливіщі» годувалися всякою падлиною, аж вкінці сталася річ найстрашніша: на нашій Україні зявилося людожерство.

Поруч з тим лихоліттям на Великій Україні буруни революції й події на терені Наддніпрянщини викинули поза межі батьківщини тисячі борців-громадських діячів, мозок українського народу. І отсе двигачі української національної думки культурні робітники й сівачі, деякі з дрібними дітьми, в злиднях й нарузі проводять незпросвітні дні й ночі, в голоді й холоді ковтають гіркий полин емігрантної вегетації. А від них не ділять нас під сю пору ні межі, ні граничні стовпи, ні китайські мури. Чи не подамо їм помічної руки, чи не підпремо охлялих, чи не заспокоїмо їхнього голоду, чи ділом не виявимо нашого братерства?

ГРОМАДЯНЕ! БРАТИ! СЕСТРИ!

Закликаємо Вас всіх, синів й дочок одного народу, й тут в Галичині, на Волині, Полісся, Підляшшу, Холмщині, Буковині, Підкарпатській Україні, і там за океанами — у вільній землі Вашингтона, в Бритійській Домінії Канаді, в пралісах Бразилії й Аргентини; та всюди, де тільки бється українське серце, де відчувається кровний звязок з українським народом й його землею, — сповнити перший національний обовязок діяльної любови брата, а одночасно благородний людський вчинок й негайно поспішити з допомогою голодній Україні.

На день 3-го червня (задушна субота) проголошуємо Національний піст, а всі видатки, які призначені на прожиток одного дня, як і заробіток одного дня, просимо жертвувати на допомогу голодним.

Мусимо під загрозою прокляття історією й нашими нащадками напружити усі свої сили, мусимо розвинути як найбільшу акцію, мусимо нею обняти всіх членів нації без винятку, мусимо піднести наше національне почування до ступня релігійної, молитовної екстази, а нашу щедрість до найдальших границь спроможности, щоби з челюсти смерти вирвати вмираючих, щоби з мутних хвиль зневіри вратувати потапаючих, щоби кинути їм ясний промінчик надії на життя, а нам самим стати людьми в повному того слова розумінню перед маєстатом нації й людськості.

У Львові, дня 29-го мая, 1922.

№ 543

Награбовані скарби з українських церков большевицька влада продає на Заході.

«Канадійський Українець», 28 червня 1922.
Уривки.

ЧЕРВОНЕ СТЯГОТАЦТВО

Грабіж церковних скарбів на Україні. —

Київська та Харківська здобич. — Приборкані протести. — Куди йде зграбоване українське добро?

(Кореспонденція «Америки»)

Довівши цвітучу й розкішну Україну до голодної смерті, червоні кати большевики всетаки смокчуть її виснажене тіло далі. Північна частина України ще має троха хліба — треба й мізерні рештки перепачкувати до центру, до ненажерливої Москви. Залишилися ще на Україні багаті церкви й монастирі — треба й сі скарби обдерти, щоб по упадку большевицької влади край вже не мав ніякісінького способу відбудуватися.

Конфіскація церковних скарбів була заряджена й переведена також у Московщині. Та є величезна різниця між сими двома конфіскаціями. На Московщині сама людність є збольшевичена, там сама людність бере участь у совітському урядованню, а тому вона й не допустить, щоби конфісковані церковні скарби зникли без сліду. Хоч блюзнірство все є блюзнірством, але там, на Московщині воно хоч трохи може бути оправдане тим, що сконфісковані церковні скарби хоч у деякій частині справді можуть піти на харчування голодних.

Цілком инакше стоїть справа на Україні. Місцева українська людність участі в совітському урядованню не бере, бо становиться до большевиків негативно й ворожо, як до насильників та окупантів. Тому й конфіскація церковних скарбів тут пройшла без участі місцевої людности. Річ природна, що й поділ загарбаних скарбів тут відбудеться без народу й не для народу. Тут се був чистий голий грабіж, преведений чужинцями — Москалями й Жидами, — які під нинішню хвилю мають у своїх руках всю повноту влади на Україні.

А здобич була велика й коштовна! Скарби, які набиралися по українських церквах та монастирах століттями, які склалися побожними українськими князями, гетьманами й козаками, які зношувалися що року сотнями тисяч прочан — се все забезпечило большевицьким вовкулакам багаті жнива.

Щоби дати поняття про висліди сих розбійницьких жнив, досить буде сказати, що в самій Києво-Печерській Лаврі за оден тільки день «праці» большевики набрали 292 карати діамантів, каратів 40 усякого іншого самоцвітного каміння, 5 фунтів золота й 13 пудів срібла. А в 10 харківських церквах набрано коло 100 пудів срібла, кілька фунтів золота й чимало діамантів та іншого каміння.

Стільки всіх дорогоцінностей покрадено по українських церквах та монастирях — се большевики не важуться сказати. [...]

Тому й статистика награблених церковних скарбів подається загально, для цілої «федеративної Росії». Отже довідуємося (совітське радіо з дня 20-го травня), що до 15 травня зібрано по 48 губерніях — у тім числі й на Україні! — 700 пудів золота, 9500 пудів срібла, 27 пудів інших металів, 8000 діамантів, 40 фунтів перлів, 80,000 різного дорогоцінного каміння та «багато різних річей».

Але до сеї дивовижної статистики большевицьке радіо не може все таки не додати, що «найбільший успіх конфіскати мали на Україні». Се означає, що найбільшу частину сеї купи золота, срібла й коштовного каміння зрабовано з українських церков та монастирів. Але скільки саме — сього не знаємо, та й що се помогло-б!

Треба сказати, що українська людність, рівно як українське духовенство, не ставились байдуже до сього червоного блюзнірства, а старалися по змозі йому перешкодити. [...]

Кудиж все-таки піде награблене українське церковне добро? Може, справді піде воно на харчування голодних, а вороги «рабоче-хрестянського правительства» тільки в злобі своїй безконечній вигадують, ніби то голодні нічого не дістануть?

Вороги — ворогами, а факти — фактами. Вже знаходимо в «Українській Справі» таке оповідання українського священика:

«Дня 15 травня в селі Сновидовичах кордонна варта заарештувала Жида з місточка Олевська. Між тими речами, які він перепачкував через кордон, — знайдено: срібну позолочену ша́ту святителя Николая Чудотворця, таку-ж корону Божої Матері та срібний ківшак, — разом було фунтів 5 срібра. Се я бачив на власні очі. Як видно, голодні з церковних річей ніякої користі не матимуть, а наживаються комісарі.»

[...] У Німеччині, а особливо в Берліні, вже також можна бачити церковні скарби з України. [...]

Літописець.

№ 544

Жахливі картини голоду в Україні, описані італійським комуністом.

«Канадійський Українець», 28 червня 1922.
Уривки.

ІТАЛІЙСЬКИЙ КОМУНІСТ ПРО КОМУНІСТИЧНЕ ПЕКЛО НА УКРАЇНІ

Делегат італійських комуністів Люцетті, який возив для голодних в Одесі зложені в Італії харчі, зложив по своїм повороті з голодуючої країни звіт перед конгресом італійських комуністів. Звіт його малює такі страшні образи, яких не має і в Дантовім пеклі.

«В Росії (на Україні) голод. Бачиться там лише жовніврів. Бачив я, як червоноармейці видирали дітям жертвовану нами поживу й зідали на наших очах. Жовніри всяких літ людського віку, брудні, вушиві, стали тому жовнірами, щоби мати що зісти, і тому лише служать вірно. [...]

«Я бачив дітей, борючихся з псами за охлап мяса або іншої поживи. Бачив малі дівчатка, як віддавалися морякам здовж портової вулиці — не за гроші, а за кусень хліба.

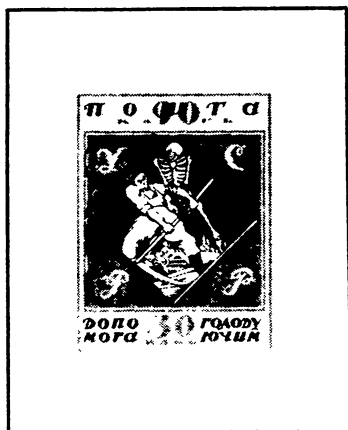
«Одному чоловікови, який від тижнів нічого майже не їв, дали наїстися. Він зараз же умер з нестравности. По трупарнях лежить маса трупів, які цілими тижнями ждуть погребовання. Належить з того сподіватися вибуху страшних епідемій.

«Одного дня — каже Луцетті — вибрався наш капітан в товаристві членів італійської комуністичної місії на прогульку в глиб краю. Пройшовши 30 кілометрів, вернули всі, рвучи собі на голові волоссе. Бачили трупів, як їх спечено на огні й приготовлювано до їди»

Люцетті закінчив свою промову так: «Моряки корабля — «Амількар-Ціпріані» і ціла місія, яка їхала тим кораблем до Росії, почувуються до обовязку сказати: Як що італійський комунізм мавби наслідувати російський комунізм, то воліли б ми найперше поубивати наших дітей і жінок, а вкінці й собі самим відібрати життє».

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ: З АРОДКИ ДРУГОГО РОКУ ГОЛОДУ І ПРОДОВЖЕННЯ ПОМОЧИ ГОЛОДУЮЧИМ

(літо — осінь 1922 р.)

№ 545

Нема надії на великий урожай на 1922 р.

«Українські Робітничі Вісти», 28 червня 1922.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ

Ю. Вараниця, Монтреал, Кве. — Про те, чи йдуть дощі в Росії і на Україні і чи є там вигляди на урожай, ми не маємо докладних відомостей. Ті відомости, які ми мали про стан погоди на Україні і Росії, ми містили в минулих числах «Укр. Роб. Вістей» п. н. «Засівна кампанія на Україні». Ті вісти відносять ся до місяця цвітня і до початку мая. Після загальних відомостей нема надії на великий урожай, як також через брак насіння і живого та мертвого інвентару, се-го року можливі є недосіви навіть в порівнанню до минушого року. Радянські газети з 10 — 12 мая пишуть, що сподіють ся середного урожаю. Все зависить від того, чи були дощі в маю і червни, про що ми не маємо ще відомостей.

№ 546

Опис Одеси з квітня 1922 р.; порт оживає, в місті голодує 400,000 осіб, через порт перевозять харчі для голодуючих в Росії; в місті американські моряки; церковні дорогоцінності для голодуючих.

«Українські Робітничі Вісти», 1 липня 1922.

ОДЕСА

Полудневе вікно в Європу; надовго зачинене бльокадою, все частійше починає отворитись, і тепер одеський порт, разом зі свіжим весняним подувом морського воздуха, починає приймати в себе все нові і нові кораблі під заграничними прапорами. Політичну «навігацію» отворили маленькі турецькі філюги і грецькі невеличкі кораблики. Відтак прибули більші, поважнійші гості. При кінці лютого трибув американський торпедовець, а опісля прибуло кілька плаваючих міст-кораблів з кукурузою.

Виладовуване кукурузи відбуло ся в день і в ночі. Тарахкотіли двигуни, чула ся лайка робітників, підїздили все нові і нові вагони і під весь сей грохот і шум переливалась кукуруза з нїдр кораблів в портові склади і вагони, які негайно відсилались в голодуючі райони.

Не встигли відійти опорожнені кораблі від одеської пристани, як їм на зміну спішила вже перша ластівка робітничої помочі. Дня 19 марта вечером, без особливого шуму, в порт увійшов італійський корабель «Амількаре Чіпріані» з дарунками від італійських робітників голодуючим дітям Росії. Корабель сей належить до матроського товариства Італії. Перебуванє його в одеськім порті було тріумфом міжнародної солідарности пролетаріяту.

На Дерібасовській, Ланжероновській і Рішелієвській вулицях показали нові постати — заграничні матроси. Правда, бачила і знала їх Одеса і в 1919 р., але тоді заграничні торпедовці припливали із зовсім инакшими завданнями, чим тепер.

Появилися американські матроси в білих шапочках, подібних на шпитальні — ціпкі, рухомі, довгоногі. Появилось і морське офіцирство в еполетах.

На прийняті в Інтернаціональнім клубі, данім американським матросам, у відповідь на привіт предсідателя губвиконкому т. Аверіна, один з матросів відповів:

— Ми би вам, приятелі, також дещо розказали... Але нам забороняють говорити тут...

Розказували потім, що сего не в міру отвертого матроса, по приїзді на торпедовець, посадили в карцер... Дезинфекція протибольшевицької зарази підприймається, як видно, в збільшених дозах...

Поки тяжкі, неповоротні американські кораблі час від часу прибувають до давно не знавших такої суєти одеських пристаней, робітничі організації Одеси і Помголи (комітети помочі голодуючим) не покладаючи рук роблять своє велике діло. Тепер поміч голодуючим переведена майже цілком на «місцеву лінію». В губернії нараховується до 400,000 голодуючих, з них 160,000 дітей. Поміч починає прибирати все більше і більше пляновий характер. «Двотижневик перевірки» пройшов під знаком надзвичайної уваги партійної організації до боротьби з голодом. Було підпринято широку ревізію домкомів (домашніх комітетів) і учкомів (участкових комітетів) партійними силами.

До участі в помочі голодуючим притягнуто все населенє. Нетрудові елементи, трірко усадовившіся на Грецькій вул. (коло біржі), оподатковуються «паки і паки». Розверстка 100,000 пайків, взятих на себе Одесою, виконується і закінчується. На робітничих зібраннях ухвалюються одностайні постанови про піддержанє дітей і забранє церковних цінностей.

Відбувшийся вчора пленум Миськради підчеркнув неухильність робітничої кляси в переведеню декрету про забранє цінностей. Виступавші на пленумі безпартійні робітники відмічали, що не так давно, коли з місцевих церков окупанти і білогвардійці забирали дорогі образи, повертаючи їх на потреби протибольшевицького фронту, — духовенство не перечило, а тепер найшлись серед него такі, котрі протестують проти забираня цінностей.

Інтересна позиція духовенства. Архиепископ Феодосій, видавши відозву до віруючого населеня про забранє цінностей, як будто-би годить ся з декретом Всеукр. Центр. Вик. Комітету, а увихаючи ся серед робітників і парафіян ріжні особи «духовного походження», зі всією енергією релігійної дикости агітують проти декрету. Надзвичайного, розуміється, ту нічого нема. Хоч архиепископ і звернув ся з відозвою до «віруючого населеня» про необхідність забираня цінностей, то се йому не перешкодило тихцем розіслати до церков і парафіяльних зібрань свою резолюцію, яку він зробив на протоколі загального зібраня представників парафії, з котрої видно, що архиепископ є проти забираня цінностей. Правда, своє «табу» (заборону) архиепископ склонний поширити тільки на Одесу...

Юрій Золотарев.

Одеса, 15 цвітня.

№ 547

Полеміка з «чорносотенцями» в справі помочі голодуючим в Україні; пожертва з Вегревилу.

«Українські Робітничі Вісти», 1 липня 1922.
Уривки.

УКРАЇНЬСЬКІ РОБІТНИКИ І ФАРМЕРІ В КАНАДІ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Віднайшли ся Українці.

Вегревіл, Алта.

Мудрагелі, які стоять на чолі «Укр. Голосу», змінили свій фронт. Через цілі послідні роки писали вони, що на Україні нема вже Українців, лише Жиди і большевики. А от в послідних часах почали молоти зовсім щось иншого. Вони віднайшли на Україні не тільки Українців, але і братів та сестер. Вони так таки отверто і виїхали з тим, що мають на Україні своїх братів і сестер, тоді, як ще недавно тому назад опльовували їх на шпальтах «Укр. Голосу». І нема у них ні краплини стиду ні сорому. Вони вже й самі, як видно, не знають, чи у них на карку голови, чи гнилі гарбузи. [...]

[...] Чорна сотня хотіла повернути Україну до капіталістичного режиму, ліпше до царського, чим бачити там рад. режим. Але коли свідомі робітники і фармері своїми ширими датками на поміч голодуючим на Радянській Україні приперли їх до стіни, то вони і собі починають писати про голодуючих братів і сестер на Україні. Але хто бажає допомогти, то мусить се зробити тільки через їх комітет, який вже дуже відомий із своїх попередних «ясних», як темна ніч, справоздань. Але робітники і фармері повинні пам'ятати, хто щиро помагає. Хто розпочав кампанію помочі голодуючим спершу Совітській Росії, а коли наспіли відомости про голод з України, то і Україні? Се розпочали передові, зорганізовані робітники і ведуть сю поміч стало. А чорна сотня до сеї пори тільки перешкаджала. Тому всі українські робітники і фармері в Канаді повинні слати свою поміч голодуючим на Радянській Україні лише через робітничий комітет при Укр. Роб. Домі в Вінніпегу, який висилає всі центи через надійні руки і за кожний сколектований цент дає справозданє. [...]

Вегревілець.

Вегревил, Алта.

Дорогі Товариші!

В залученю посилаю Вам [...], що вплинуло з концерту, котрий устроїло Укр. Робітничє Товариство з Вегревіл, дня 25-го червня в Лужин в користь голодуючих на Рад. Україні.

Для голодуючих зібрано на сім концертї \$32.20. З того розходу було \$3.00, отже остаєть ся чистого доходу на поміч голодуючим \$29.20. [...]

П. Митрюк.

№ 548

Голодує в Росії й Україні 17 мільйонів людей, найбільше в татарській республіці.

«Канадійський Ранок», 4 липня 1922.

17 МІЛІОНІВ ГОЛОДНИХ

СОФІЯ, столиця Болгарії, 16 червня. — Харківська газета «Южний Гудок», ч. 38 друкує таку телеграму з Москви.

«В 16 губерніях Надволжа та на Україні скількість голодуючих виносила на 1 квітня 17,060,155 людей, з того 7,085,000 дітей.

Найбільша скількість голодуючих припадає на Татарську Республіку, де голодує 3,048,000 душ

№ 549

Робітники протестують проти святкувань в час голоду.

«Канадійський Ранок», 4 липня 1922.

РОЗСТРІЛ РОБІТНИКІВ У КИЇВІ

СОФІЯ, столиця Болгарії. — 3 числа 40 робітників, яких заарештовано в Києві підчас святкування 1 мая, за протест проти свята в той час, коли мільйони людей гинуть з голоду, 22 звільнено, 122 [sic: 12? — P.C.] відправлено до концентраційного табору, а 6 розстріляно.

Розстріл мотивувався ворожими виступами проти советської влади.

№ 550

В Нью Йорку створено Центральний комітет для голодуючих в Україні і зібрано \$350.00.

«Канадійський Ранок», 4 липня 1922.

ДЛЯ ГОЛОДНИХ НА УКРАЇНІ

Ньюарк, 25 червня. — Тут відбулося загальне віче Українців у справі несення помочі голодуючим на Україні під большевиками. Зібрано около 200 долярів, які негайно комітет відіслав голодуючим до Києва. Тиждень перед тим Українці в Нью Йорку зібрали на ту саму ціль 150 долярів і з'організували Центральний Комітет для заохочування Українців по всіх містах довкола Нью Йорку до тієї діяльності.

№ 551

Голод в Україні гірший від голоду над Волгою; голодуюча частина України не дістає майже жодної помочі; в Україні зібрано 61 мільйон пудів збіжжя податку; Україна далі посилає допомогу на Поволжя.

«Канадійський Ранок», 4 липня 1922.

«ГОЛОДНА» ПОЛІТИКА НА УКРАЇНІ

«Голод в Росії, голод на Поволжі» — не сходить зі сторінок неукраїнської преси. Він являється центром уваги і тих організацій, які відають справою допомоги голодуючим. Про Україну ледви чути. Між цим положення на Україні страшніші, ніж на Поволжі.

Щоб у цім переконатися, досить узяти совітську пресу на Україні за останні місяці, особливо спеціальну, про голод. Перед нами лежить «Бюлетень Центр. Комітета Помощи голодающим при В.У.Ц.И.К.» за грудень-січень (Харків, 1922). Тут ви маєте діло з документальними матеріалами про положення на Україні. Щож ті матеріали кажуть?

Насамперед, що голод на Україні, дійсно, по своїх розмірах перевищує голод на Поволжі. Так, на сторони 102 ви читаєте «На думку представника «АРА», котрий побував в деяких селах Запоріжського повіту, картина голоду тяжча, ніж у тих районах, котрі він обслідував раніш. (Башкірреспуб. і ин.). Ту саму думку, говориться далі, висловлюють і представники Уральської області.

Або ще: «Положення Запоріжжя незвичайно важке. Американська місія, яка виїхала на місце голоду, повідомляє, що злидні сильніші, ніж у тих місцевостях котрі обїздилися раніше. Населення годується кураєм, кукурудзяними качанами, листям.»

Це жахливе загальне положення підтверджується тисячними заявами й документами з місць, в яких скрізь чується крик одчаю. Ось характерна з них:

Голова Губісполкому Донбасу телеграфує до Харкова, «Голод в Донбасі прийняв у Маріупольському, Гришинському, Таганрогському повітах жахливі розміри. Селяне з одчаю риють собі могили, не получаючи реальної допомоги. Досі з центра не одержано ані одного зерна.»

В докладі голови Губсовзедета на Катеринославщині за січень заявляється: «Голодуючих дітей в губернії 142,944, з них задоволено — 21,202. В лютому положення ще більше загострюється, і ми стоїмо перед необхідністю скоротити цей нікчемний процент задоволення. Не маємо абсолютно ніяких продуктів до варення горячої їди, сильніше всього відчувається брак хліба.»

Нарешті телеграми голови Ісполкому Гуляй-Поля з 25 січня: «В голодуючих волостях Гуляй-Польського повіту населення вимірає. Сотні померших, тисячі хорих. На ґрунті голоду є випадок поїдання матерею дітей, а також випадків задушення дітей. Коти, собаки, навіть падло йде в їжу. Масові залишення родин батьками, які ходять в невідомому напрямку. Дрібна милостиня, що надсилається, нікого не рятує від смерті і викликає тільки роздратування. В разі продовження і неприняття мір, голод приведе до вимірання населення, знищення сільського господарства і утворення пустині в Гуляй-Польському повіті» і т. д.

Чим же пояснюється той безсумнівний факт, що в голодуючих районах України «не почувається реальної помочі» і що тут з центра або не получається «жодного зерна», або доходить лише «дрібна милостиня»?

Даремно будемо шукати на це відповіді в цитованому «Бюлетені»! Цей орган, очевидно, для того й існує, щоби замаскувати пред масами окупаційну «голодову» політику, яка здійснюється на Україні. Тому тут все, крім відповіді, на зазначене основне питання. В спеціальних статтях Раковського, Калініна і інших дуже докладно розповідається про випадки голоду в минулій історії Росії й України, починаючи аж з XII століття, та про те, що спасення голодуючої України тепер — це посів кукурудзи, використання церковних скарбів ітд.

Про причини особливо тяжкого положення голодуючого населення України читач довідується лише з натяків. Так, в докладі по Славяносербському повіту з 13 січня читаємо: «Голодує південна частина повіту. Повіт справивбися з голодом сам, колиб те, що збирається Комітетом Помочі Голодуючим по повіту», було представлено йому самому, а не вивозилося.

Отже, те, що збирається для голодних, вивозиться. І так по всій Україні. Цифрові докази цього находимо в харківських «Вістях», ч. 52, 5 марта, 1922.

Під рубрикою «Боротьба з голодом» там читаємо буквально слідує: «Треба особливо підкреслити відносно продовольчої допомоги, яку треба визнати навіть дуже мізерною.» Далі виводиться така таблиця «продпомоги» голодним губерніям:

Губ.	Призначено у вагонах:			
	лист.	груд.	січ.	разом
Запоріжжя	90	90	90	270
Донеччина	50	50	50	150
Катериносл.	50	50	50	150

Губ.	Виконано у вагонах:			
	лист.	груд.	січ.	разом
Запоріжжя		35	42	77
Донеччина				
Катериносл.			35	35

«З таблиці ясно видно, говориться далі, що за зазначений період продпомога для Запріжжя, району, який найбільше потерпів, складає лише 28 процент, а для Катеринославщини трохи більше як три проценти і абсолютно нічого для Донбасу. Працю в цій галузі — додається в кінці замітки, треба збільшити до тих реальних можливостей, які ми можемо дати голодним, а цього досягнення поки що не було ні не помічається.

Сміливо можна сказати, що «збільшення реальних можливостей» для голодуєчої України не тільки «не помічається», але й не може помічатися при існуючій політиці московських диктаторів.

В тих же «Вістях» з 8 лютого наводиться офіційні дані, що на Україні до 30 січня зібрано 61 мільйонів пудів продподатку. Разом з тим за три місяці голодним України дається всього 112 вагонів. Донецький же район не одержує нічого. І це в той же час, коли Губісполком Донбаса постановляє: «Прохати В.Ц.И.К. оголосити Донеччину голодуєчою нарівні з Поволжям, з усіма впливаючими звідси наслідками». («Бюлетень» ст. 92)

Губісполкоми на місцях постановляють одне, — Московсько-харківський центр робить друге. Йому краще видно, яку треба вести політику по так званих «окраїнах» бувшої Росії.

По заяві Калініна («Вісти», 16 лютого) на Україні, крім 61 міл. пудів продподатку, було зібрано 400 вагонів жертв для голодних. Куди поділися ці жертви? Як стверджує Калінін, всі 400 вагонів відправлено «голодним братам Поволжа». Мало того. Петровський з приводу цих жертв пише: «Один час я писав і порівнював Курську губернію з населенням 2 мільйонів, яка збрала жертв 400 вагонів, а потім ще 500 на голодуєчих селян Поволжа, з нашою Україною, яка збрала жертв на голодуєчих коло 400 вагонів по всіх губерніях.»

І далі тоном єзуїтського проповідника додає: «Бідняцькі російські губернії швидше відкликаються на заклик допомогти голодуєчим, ніж небідняцькі українські... По збіру жертв ми стоїмо против російських губерній на 25-ому місці. Дальше йти нікуди... Треба розворушити селян і горожан на ту поміч, від котрої залежить життя багатьох мільйонів горожан совітської республіки» («Помоци голодним», Харьков, 10 марта.)

Цілком вірно. «Треба розворушити селян і горожан». Але від цього голодним на Україні не стане легше. В очах російських большевиків Україна це «небідняцький» край, який можна експлуатувати без краю.

Українські «селяне і горожани» це добре бачуть і розуміють. Вони бачуть, що існуюча так звана «совітська власть» найменше піклується про голодних на

Україні. Вони розуміють, що політика російських большевиків йде в супереч з інтересами українських мас. Не дивно, що у них не піднімається рука на жертви, які не доходять до «голодних братів України». Власть, яка провадить безсовістну політику російських царів епохи Катерини II і інших, не може мати довіря народніх мас.

По даних Українського Червоного Хреста число голодних на Україні досягає 9 мільонів. Таку-ж саму цифру подає капітан Квіслінг, представник Нансена на Україні. Максимальна кількість голодних на Поволжі, як встановлюють самі большевики, не перевищує 20 мільонів. Таким чином Україна має право що найменше на третю частину тої допомоги, яка дається голодним на всій території, перебуваючій під властю совітської Росії.

В дійсности голодні маси України залишаються без допомоги. Без сумніву, вони не одержують тої долі помочі, яку має Поволжа. Голодуючий південь України, з його чорноморсько-азовськими портами, не бачить нічого навіть з тих запасів, що через ці порти привозяться із за кордону.

Все транспортується на північ. Російський «Руль» (Берлін, 26 квітня, 1922) прямо пише: «Капітан Квіслінг і представник Нансена в чорноморських портах досі головним чином займалися доставкою продовольства на Поволжа.»

Для російських большевиків голод існує лише на Поволжі. І туди направляється вся допомога. Що-ж до України, то тут здійснюється великодержавна політика, чим більше вимре голодних людей на Україні, тим краще для московського центру. Чим слабшою стане відпорна сила України, тим легше буде відбудувати «єдину могутню Росію».

Недаром большевицький офіціоз «Накануне» (Берлін, 12 мая) з особливим підкресленням наводить слова з недавньої промови одного комуніста на робітничому мітингу в Берліні. Цей комуніст сказав: «Пора залишити гуманітарну і сантиментальну точку погляду. В інтересах держави — іншими словами інтересах пролетаріату — Росія повинна бути об'єднана.»

Положення голодуючих на Поволжі блідніє перед положенням на Україні. Але не тому, що стихія (неурожай) виявила себе на Україні більш неурожайною, ніж в Поволжі, а тому, що «голодна» політика «власть маючих» тут інша, ніж там: вільна від «гуманітарної точки погляду». Ця політика знаходиться в тісному звязку з окупаційним режимом на Україні. Те, що в цей мент робиться російськими большевиками з «голодною Україною», повинно бути віднесено до найтяжчих злочинів московського центру. В варварський спосіб винищується українська нація. Винищується отверто, організовано.

Українське громадянство повинно потайно і голосно підняти свій голос в обороні виміраючого населення України. Воно мусить перед цілим світом рішуче протестувати проти нечуваної, варварської політики московських окупантів.

Українське громадянство, окрім того, повинно само знаходити всі можливі засоби для врятування голодуючих на Україні.

А. Радченко.

(«Нова Україна»)

№ 552

Оголошення на пікнік в користь голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 5 липня 1922.

«Українські Робітничі Вісти», 8 липня 1922.

«Українські Робітничі Вісти», 12 липня 1922.

ПІКНІК В КОРИСТЬ ГОЛОДУЮЧИХ НА УКРАЇНІ

**ЗАХОДОМ КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ НА
РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ В ВІННІПЕГУ**

——— відбудеться ———

В НЕДІЛЮ, 16 ЛИПНЯ, В ІСТ КИЛДОНАН
на фармі А. Джексона, площа ч. 52, за мостом коло
школи Лорд Кіченер

ВЕЛИЧАВИЙ ПІКНІК
В КОРИСТЬ ГОЛОДУЮЧИМ НА УКРАЇНІ

——— * * * ———

Хто хоче помочи своїм голодуючим братам і сестрам на Радянській Україні, хто хоче післати їм кусок хліба, щоби вратувати їх від голодової смерти, той безумовно повинен прибути на сей пікнік.

На пікніку можна буде гарно провести день. Будуть там різні несподіванки, як також смачні перекуски і зимні напитки. Для танцюючих буде підлога до танців.

Тож їдьмо всі на сей пікнік і поможім нашим голодуючим братам на Україні, які просять у нас помочи!

В разі непогоди відбудеться в Укр. Роб. Домі в Іст Килдонан забава в користь голодуючих.

УВАГА. Всіх товаришів і товаришок просить ся приносити річи на розігравку в користь голодуючих, яка відбудеться на пікніку.

№ 553

В Харкові передбачають добрий урожай в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 5 липня 1922.

НА УКРАЇНІ НАДІЮТЬ СЯ ДОБРОГО УРОЖАЮ

ХАРКІВ, 28 мая. — На території Радянської України засівна кампанія проводиться з незвичайною енергією. Плян народного комісаріату рільництва У.С.Р.Р. щодо засіву виповнений в розмірі 140 %.

Посівна площа в Харківщині перевищила в сім році о 200,000 десятин посівну площу з 1921 року. Завдане державного пляну виповнила Харківщина зі значною надвишкою. Як справа стоїть під теперішню пору, можна з певністю сказати, що сьогорічний урожай буде вдоволяючий.

В Катеринославщині обильні дощі вплинули знаменито на стан засівів. В Миколаївщині, яка найбільше потерпіла від посухи, можна надіяти ся доброго урожаю. Зі всіх сторін доносять про небувалий урожай трави. За два тижні розпочнуть ся вже сінокоси.

№ 554

Редакційна стаття звинувачує «націоналістичні» газети й організації у тому, що вони не дали помочі голодуючим в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 5 липня 1922.

ДОВКОЛА СПРАВИ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ

В послідних часах про поміч голодуючим на Радянській Україні заговорили всі українські націоналісти і чорносотенні газети в Канаді і Злучених Державах. Але покищо вони лише заговорили про сю справу. Бо про поміч з їх сторони для голодуючих — говорити ще передчасно. Се можна судити з їхньої давньої діяльності «в користь» потерпівших від війни селян і робітників в Східній Галичині та з їхнього дотеперішного відношення до справи помочі голодуючим на Україні.

Щоби замаскувати своє дотеперішне злочинне відношенє до сеї святої справи, декотрі націоналістичні газети пишуть прим., що вони не знали, що на Україні є такий страшний голод, бо большевики, мовляв, умисно не пускали вістий про голод на Україні, щоби таким робом винищити українську націю. Така безглузда і підла в своїй основі писанина не витримує найменшої критики; вона свідчить лише, що газети, котрі се пишуть, самі признають тепер, що їхнє відношенє до справи помочі голодуючим на Україні було злочинне, і вони старають ся якось його виправдати. Що такі газети підло брешуть, може посвідчити між иншим і те, що вони діставали від д-ра Ілії Холодного, бувшого Генерального Делегата Українського Червоного Хреста в Берліні, матеріяли про голод на Україні, однак ніколи їх не містили. Правда, були случаи, що котрась з сих газет помістила уривок з надісланого д-ром Холодним матеріялу, однак робила вона се не для того, щоби помочи голодуючим, але щоби пошкодити справі помочі для них.

Теперішня їхня зміна супроти справи помочі голодуючим на Україні се нічо инше лише малпованє за старокраєвими «патріотами». Появив ся український комітет для несеня помочі голодуючим України в Галичині, появил ся другий подібний комітет з українських емігрантів в Відни і прислав свої відозви до українських газет в Америці і Канаді, — ну і сі газети і собі заговорили про поміч. Зробили вони се аж тоді, як українські робітники і біднійші фармери, ті, що гуртують ся лише коло Стоваришеня Український Робітничий Дім, самі зібрали вже поверх 9,000 долярів і близько таку саму суму вислали на поміч голодуючим.

В кождім разі, як би панове «патріоти» мали дійсні, щирі наміри помочі голодуючим, вони могли би зробити ще дещо в сім напрямі і тепер. Однак знаючи їх минувшину, знаючи, де поділи ся їхні збірки на ратованє глудних в Галичині, можемо вже наперед сказати, що їх кампанія «в користь» голодуючих на Україні не вратує там від смерти ані одної голодної людини. Добре ще було-б, як би вони зібрали який цент і вислали його бодай голодуючій українській інтелігенції в Києві, бо для умираючих з голоду селян і робітників в полудневій Україні,

вони не вишлють ані цента. А то може бути й так, що зібрані ними гроші при-схнуть при них самих, як се вже було нераз в минувшині.

Тому той, хто хоче дійсно помочи голодуючим, хай добре розважить, через чий руки він сю поміч посилає.

В кождім разі, яких би намірів не мали «патріотичні» газети, закликаючи до несеня помочи голодуючим на Україні, для нас ся їхня писанина важна є тим, що вона доказує неправильність їхнього дотеперішного відношеня до справи помочи голодуючим і потверджує правильність нашого відношеня до сеї справи та дає нам признанє за нашу роботу в користь голодуючих.

На закінченє скажемо, що, не дивлячись на все те, нам треба взяти під увагу, що справа помочи голодуючим на Радянській Україні все ще є справою найбільш-ої ваги для українських робітників і фармерів в Канаді. Положенє в голодую-чих околицях України ще й нині є надзвичайно страшне, і всіх нас обовязком є зменшити по змозі наших сил постигнувшє Україну нещастє. Вправді ми зробили вже дещо в сїм напрямі, однак далеко не все, що ми змогли би зробити. Тому нам треба напружити всі наші зусилля, щоби оказати як найбільшу поміч нашим голодуючим братам і сестрам, як нашим товаришам і товаришкам, селянам і робітникам на Радянській Україні.

Сї слова повинні взяти особливо на увагу ті, що думають, що поміч голоду-чим на Україні не дуже вже потрібна, як також і ті, що єще нічим не спричинили ся до оказаня помочи голодуючим.

№ 555

Списки жертводавців на голодуючих в Україні з Брул Майнсу, Киркленду, Монреалю, Едмонтону, Вінніпегу.

«Українські Робітничі Вісти», 5 липня 1922.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ДОТЕПЕР ЗІБРАНО В КАНАДІ НА СЮ ЦІЛЬ \$9,471.70.

Дальші жертви на поміч голодуючим України надіслали на руки Комітету Помочи Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу слідуючі організації і поодинокі товариші:

В. Рудейчук в Брул Майнс, Алта. (збірка)	\$90.00
Н. Попович в Киркленд, Онт. (збірка)	42.00
Укр. Роб. Товариство в Вегревил, Алта. (збірка на концерті в Лужан, Алта, в неділю 25 червня — \$32.20; розходи \$3.00)	29.20
Український Робітничий Дім в Беверлей, Алта. (з пікніку устроєного 18 червня с. р.)	25.00
І. Мандрига в Едмонтоні (збірка)	20.00
Відділ Укр. Секції Р.П.К. в Монтреалі (за роздані числа «Г.У.» \$2.00, збірка т. Д. Негрича \$6.50)	8.50
Ф. Мокрій в Вінніпегу (зібрав на ресітову книжочку)	7.00
Никола Лібер в Торонто	6.00
Приндяк в Торонто	5.25
М. Княжевич в Шікаго, Зл. Держави (з прод. «Г.У.»)	4.50
В. Лучак в Торонто (з продажі «Г.У.»)	3.00
Мих. Іванців в Тейлортон, Саск.	1.00

Никола Хоронжий в Порт Колборн, Онт.
Послідний раз було поквітовано
Разом

1.00
\$9,229.25
\$9,471.70

Заява Східно-Окружного Комітету

[...]

Цілий місяць май збирано фонд на поміч голодуючим на Рад. Україні, червень — на пресовий фонд англійської газети «Робітник», в липню треба збирати пресовий фонд на «У.Р.В.», як також не треба забувати, що поміч голодуючим на Рад. Україні ще потрібна і довг У.Р.Д. зівстав майже занедбаний. [...]

Брул Майнс, Алта.

На поміч голодуючим на Радянській Україні зложили в сій місцевости сліду-
ючі товариші:

- По \$5.00:** С. Т. Михайлюк, В. Рудейчук, К. Кулик, Т. Кулак (Серб), Д. Найс, І. Кобіський.
- По \$2.00:** М. Данилишин, М. Михайлюк, П. Шимків, С. Возук, М. Залкович, Т. Кодіков, Е. Петров, М. Альошин, Е. Костянов, С. Букланд (Швед), П. Шкрабат, Д. Бабала, М. Пакола.
- По \$1.00:** І. Самілов, Н. Михалюк, М. Шмигировський, Дж. Карлсон (Швед), С. Лунгерн, В. Лопуш, С. Подий, Н. Михайлюк, Й. Джордж (Грек), Г. Джордж (Грек), В. Влошек (Серб), М. Бойчук, П. Тоян, Л. Брутруд, Л. Андерсон, О. Гамбург, С. Шило (Грек), М. Кончар, Я. Даліч, М. Смілянч, Т. Типавчевич, Н. Гмілянч, Т. Комаров, П. Васкат, І. Березюк, С. Чортик, Ф. Винничук, Т. Костюк, Н. Близнюк, Н. Бафійчук, П. Василів, В. Письменний, В. Маценко.
- Разом \$90.00**

Всім жертводавцям щиро дякую, як таком товаришови С. Т. Михайлюкови, котрий помагав мені підчас колекти.

В. Рудейчук.

Киркленд, Онт.

На поміч голодуючим на Радянській Україні зложили в нашій місцевости сліду-
ючі товариші:

В. Сверида \$10.00
Н. Попович 10.00
Г. Малічевський 5.00

По \$2.00: Д. Сорочан, Й. Кравчук, П. Процишин, В. Барабаш, Т. Ша, І. Савчук.

По \$1.00: І. Федик, Дж. Костела, Й. Голубицький, С. Крас, Д. Бабюк.

Разом \$42.00.

Всім жертводавцям складаю щиру подяку. [...]

З товариським привітом,

Н. Попович.

Монтреал, Кве.

До К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу.

Дорогі Товариші!

В залученю посилаю «моні-ордер» на суму \$8.50 на поміч голодуючим на Радянській Україні.

З продажі газети «Гол. Україна» вплинуло \$2.00.

Тов. Д. Негрич зібрав між своїми знакомими \$6.50, яку суму зложили сліду-
ючі товариші:

Д. Негрич	\$1.00
Д Вужяк	1.00
І. Коропчук	1.00
В. Польовий	1.00
Т. Попович	1.00
Я. Тодисийчук	1.00
І. Веринчук	.50
Разом	\$6.50

В імени наших голодуючих братів і сестер на Радянській Україні складаю
жертводавцям щиру подяку.

За відділ У.С. Р.П.К. в Монтреалі,

С. Бартин, прот. секретар.

Едмонтон, Алта.

Дорогий Товаришу!

Тов. І. Мадрига зібрав на поміч голодуючим на Радянській Україні від сліду-
ючих товаришів:

І. Мадрига	\$5.00
І. Даниш	5.00
В. Костинюк	5.00
П. Онищук	2.00
Ф. Юцик	2.00
Н. Прокопюк	1.00
Разом	\$20.00

Всім жертводавцям щира подяка.

І. Кливанський, секр. К.П.Г. в Едмонтоні.

Вінніпег, Ман.

Тов. Ф. Мокрій зібрав на ресітову книжочку на поміч голодуючим на Радян-
ській Україні від слідуючих товаришів:

По \$2.00: Ол. Яловіца.

По \$1.00: І. Сцяк.

По 50 ц.: Ф. Гарріс, Н. Морозюк, Ф. Мокрій, А. Черський, М. Дворецький.

По 25 ц.: І. Лазечко, П. Данилюк, Й. Крушельницький, О. Мачула, С. Валь-
чук, Іван Прокопій.

Разом \$7.00

Всім жертводавцям сердечна подяка.

В справі збірки в Смоки Лейк, Алта.

В 48 ч. «У.Р.В.» було подано з Смоки Лейк, Алта, що тамошний К.П.Г. на Р.У.
зібрав на поміч голодуючим на Україні \$32.00, з чого на ресітові книжочки

\$24.25, а без ресіт. книжочок \$2.00. Як тепер довідуємо ся, сі, \$2.00 жертвував тов. Іван Пандура, який зібрав також третину всіх гроший.

Бінфейт, Саск.

Заряд У.Р.Д. в Бінфейт, Саск. подає отсим до відома, що він рішив на своїм засіданю дня 27 червня збирати жертви на поміч голодуючим на Радянській Україні і в тій цілі вислав дві лісти до Тейлортон на руки тт. Тихона Макана і Йосива Юраха. Товариші, не відкажіть ся жертвувати пару центів на ратунок голодуючих на Україні.

З товариським привітом,

Василь Семенчук, секретар.

№ 556

Випадки людоїдства, подані совітською пресою.

«Канадійський Фармер», 6 липня 1922.

ЛЮДОЇДСТВО НА УКРАЇНІ

Большевицька газета «Червона Правда» (ч. 98) повідомляє з Миколаєва: —

В Херсоні жительниця Циганської Слобідки Євгенія Самарська зарізала і зіла двох своїх дітей, — дво-місячного хлопчика й семи-літну дівчинку.

В Херсоні затримані жінки, які забили своїх малолітних дітей і годувались ними.

В селі Богоявленську, Миколаївського повіту, громадянка Гутницька спекла в печі свою дочку Серафиму і зіла її разом зі своїм малим хлопчиком і знайомою Параскою Литовченковою.

В Херсоні в мешканю Марти Кварти відкрито зарізану 8-літну дівчинку Агафію, котру людожерка зварила. Марта Кварта заарештована.

№ 557

Автор закликає світ визволити Україну від чужоземної окупації і в той спосіб спасти її від голоду.

«Канадійський Фармер», 6 липня 1922.
Уривок.

УКРАЇНА ГИНЕ

(З докладу, прочитаного на конгресі українських парламентарів у Відню.)

Уста німіють і холоне розум, коли хочеш висловити той жах, що ховаєть ся за словами: мільйони українського населеня, населеня найбагатійшої хліборобської країни світу, голодують і мусять загинути з голоду, а на черзі їм стоять перед такою майбутністю ще нові мільйони.

Важко говорити про ту страшну трагедію, що переживає наш народ, аби не загубити рівновагу, тому не станемо малювати картин голодного, холодного, пошестного житя.

З початку чув ся немов би то далекий гомін, що здавалось ось, ось може перетворити ся у такий страшний гуркіт, який потрясе собою усю земську кулю. Нарешті сей гомін уже остаточно вирвав ся на поверх світового життя і зойком мільонів, умираючих людей голоду, лупає по всьому світу. Світ немов би то його почув.

Тепер, коли уже запізно, світ начеб то почав співчувати умираючим мільонам людей, а тому йде до них на допомогу, але йде з методами, які він вживає до свого жебрака, та до тих людей, що працювати не здатні. Світ мільони голодуючих людей на території бувшої Росії зарахував до категорії жебраків і гадає ріжними благодійними дачками вратувати їх від голоду.

Ми мусимо відкрити очи світу на те, що дачками, хоч би в них брали найактивнішу участь усі держати, а не лише приватні благодійні установи, страшного питання: в першу чергу рятування від голодної смерті десятків мільонів людей, а в друге відбудованя народного господарства, вирішити не можна. Такими заходами смерть сих мільонів буде ростягнута лише на довше, агонія більш страшна, більш болюча, а народне господарство десятки років буде лише клигати, а не жити.

Ми мусимо сказати, дивлячись сміло в очи, всім урядам світових держав, капіталістичним, робітничим, інтелігентним і соціалістичним колам: «Ми вимагаємо іменем мільонів, умираючих з голоду наших батьків і матерів, наших жінок і дітей, від вас не дачок жебракам, а справжнього ратування їх від голоду і повернення їх господарства до нормального ладу. [...]

Ратувати Україну від голоду та дати можливість відбудувати її господарство можна лише одним шляхом, а саме дати її народови всі засоби до сього, бо не має сили, якаб зовні відродила його господарство, а може бути се виконане лише на терені України, самим українським народом.

На шлях радикального ратування України повинно стати негайно, маючи на увазі, що 1923 р. буде в декілька разів більш голодний, ніж 1922. Коли-ж захопити осінній посівний сезон 1922-го р., та перевести нормально весняний 1923, то Україна в осени уже того року буде вратована від голоду і зможе дати величезну допомогу Московщині, коли їй така буде потрібна. Це є одинокий вихід, одиноким можливе рішення й перевести його в життя можна лише позбавивши Україну від чужоземної окупації.

Другі рішення, се будуть лише продовженем страшних злочинних експериментів над нашим народом, так оцінюємо се ми, так оцінить се й наш народ.

Р. Кедровський.

№ 558

Празький представник У.С.Р.Р. отримав сьому тисячу долярів з Канади для голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 8 липня 1922.

ПОСВІДКА ОТРИМАННЯ З КАНАДИ СЕМОЇ ТИСЯЧІ ДОЛЯРІВ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ УКРАЇНИ

ПОВНОВАЖНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО
УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІЯЛІСТИЧНОЇ
РАДЯНСЬКОЇ РЕПУБЛИКИ
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.

Прага, 16. червня 1922 р.

Комітетові Допомоги Голодним на Радянській Україні у Вінніпегу.

Дорогі Товариші!

Сим потверджую отриманє від Вас листа від 30 травня 1922 р. і залучений дрефт на одну тисячу (1000) американських долярів на допомогу голодним на Радянській Україні. Разом з попередними сім тисяч (7000) американських долярів.

Газети, котрі Ви мені вислали, отримав й зараз переслав їх на Україну. З сим листом посилаю Вам свою фотографію. Я вкоротці виїду на дві три неділі на Україну, щоб зложити справозданє з нашої роботи по ділу допомоги голодним, там я особисто передам ту велику братерську діяльність по допомозі голодним робітникам і селянам зі сторони українських робітників Канади і Америки. З України я постараю ся привезти всі необхідні матеріяли, як також і фотографії, зїздів і поодиноких членів Радянського Правительства.

Прийміть прошу Вас знову щирю братерську подяку за допомогу голодним,

Остаюсь з пролетарським привітом до Вас

М. Левицький.

№ 559

Чехи визнали совітську Україну і зобов'язалися не визнавати українські антисовітські організації.

«Канадійський Ранок», 11 липня 1922.

«Український Голос», 19 липня 1922.

«Канадійський Українець», 19 липня 1922.

УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКА КОНВЕНЦІЯ

ХАРКІВ. 11 червня. — В Празі заключено дипломатичну конвенцію Чехословаччини з Україною. Чехи признали урядово правительство радянської України яко одинокє українське правительство і рівночасно з'обовязалися не признавати жадних українських організацій, що протидіють Радянській Україні. Конвенція усталює формальности зносин дипломатичних, консулярних і економічних.

№ 560

Голод і венеричні недуги.

«Український Голос», 12 липня, 1922.

ВЕНЕРИЧНІ НЕДУГИ НА УКРАЇНІ

Большевицькі газети повідомляють про страшенне поширенє на Україні венеричних недуг, особливо сифілісу. Боротьба з недугами трудна через брак необхідних лікарст і страшний розвій проституції. Торговля недорослими дівчатками стала ся звичайним явищем. Часто можна бачити, як мати продає свою 10 або й 8 літну донечку за кусок чорного хліба.

№ 561

Совітський уряд надіється на добрі жнива (для експорту).

«Українські Робітничі Вісти», 12 липня 1922.

СОКОЛЬНИКОВ ПРО СТАНОВИЩЕ СОВІТІВ

Заступник народного комісара фінансів
з'ясовує становище совітської делегації.

ГАГА, 7 липня. — Совітський делегат і заступник народного комісара фінансів Сокольніков [...] заявив, що Совітська Республіка може існувати без огляду на се, чи аліянти дадуть їй кредити, чи ні. [...]

«В нас сього року є надія на добрі жнива, [...]

[...] «Коли досягнене загального порозуміння в Гадзі є неможливе, ми є готові заключити ряд спеціальних угод з різними окремими фінансовими групами.»

№ 562

Визнання чехами совітської України і торговельний договір; податок, накладений на Україну на цей рік, — 142 мільйони пуд. збіжжя; вивіз дерева; допомога Галичини голодуючій Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 12 липня 1922.

З РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Чехословаччина признала Радянську Україну de jure

В Празі заключено дипломатичну конвенцію між Україною і Чехословаччиною. На основі сього договору Чехи признають уряд Радянської України de jure як єдиний український уряд і рівночасно зобов'язують ся зліквідувати всі українські організації, які виступають проти радянського уряду. Радянська преса приписує велике політичне значінє договорам, які заключили радянські республіки з Чехословаччиною.

Договір Чехословаччини з Радянськими Республіками.

Торговельний договір між Чехословаччиною і Росією підписали зі сторони чеської мін. Гірса, з російської шеф мілії Мостовенко. Договір України з Чехословаччиною підписав також мін. Гірса і представник УСРР Михайло Левицький.

Одноцільний натуральний податок на Україні.

На сесії Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету обговорювано питанє заведення одноцільного натурального податку. Як одиниця має служити пуд жита, після якого обчислюєть ся інші сільсько-господарські продукти. Підставою податку буде земельний збір, як і число родини. Господарсько слабшим селянам улекшуєть ся податок. Загальний дохід з податку обчислено на

142.000.000 пудів. Порука для селян лежить у тому, що податок обчислюєть ся не від управленої рілі, а після пригожої до управи площі.

Агенція для вивозу дерева.

ХАРКІВ. 15 червня — На Україні організуєть ся агенція для вивозу дерев, яка буде займати ся, під кермою комісаріяту заграничної торгівлі, всіма експор-тами дерева за границю. В діяльності агенції брати-ме участь деревний трост «Дніпроліс».

Галичани на поміч голодуючим на Україні.

Лавівська «Земля і Воля» доносить, що до дня 13 червня с р в Галичині зіб-рано на поміч голодуючим на Україні 4,338,337 марок.

№ 563

Тяжкі часи переселенців з Канади в Україну, опис голоду; радять не їхати тепер в Україну

«Українські Робітничі Вісти», 12 липня 1922

ЛИСТИ ВІД ЧЛЕНІВ ПЕРШОЇ УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКОЇ АГРІКУЛЬТУРНОЇ ГРУПИ НА УКРАЇНІ

(Лист писаний тт Т Палагнюком і В. Семеновим до т Д. Івасюка)

Мигаєво, 17 мая 1922

Дорогі Товариші!

Спішу повідомити вас, що наша група находить ся вже на місци і ми вже оремо і сіємо. Хоч трохи запізнили, але засіяли вже 60 десяти (десятина — морг і три четвертини). Наша група взяла землю в Одеській губернії, 85 верств від Одеси. Взяли ми 1,500 десятин землі і маємо будинки, але будинки поломані, треба лагодити. Се майно було одного пана і мужики порозломлювали.

А тепер напишу вам, товариші, про нашу їзду. Ми їхали два місяці з Канади на місце. Ми виїхали з Канади 5 марта, а приїхали 28 цвітня. Їхали 15 днів во-дою, 7 днів були в Латвії, від границі до Москви їхали 6 днів, в Москві були 17 днів. Нашого багажу не забирали нікуди і ніхто нічого не шукав. Все, хто що купив, привезли.

Тепер напишу вам, товариші, про положенє в Радянських Републиках. Поло-женє з голодом дуже прикре і люди мруть, як комарі. І те, що газета писала, що люди в голодуючих губерніях їдять один другого, то все правда. Люди подичі-ли з голоду. Велика тут тепер біда, але ми не падаємо духом, тримаємо ся кріп-ко і стараємо ся скільки мож зорати і засіяти. І будемо їсти раз на день і вісім-найцять годин робити, але знаємо, що в свобіднім краю. Ми се горе перенесемо, накопи дістанемо новий хліб.

Радянські Републики політично стоять кріпко, але економічно дуже бідно, бо все знищено, як міста, залізниці і мости. Вагони і льокомотиви також пони-щені, але ми, пролетаріят Радянських Републик, все побудуємо, тільки помалу. Радянські Републики забрали власть і держать її, тільки робити не мають з ким,

бо мають багато саботажників, які противлять ся радянській владі. Вони роблять все на збитки Радянським Республікам, і радянське правительство розстрілює їх, але вони таки не кають ся. Коли радянське правительство підучить молодих учеників, щоби забрали роботу старих, то тоді піде инакше. Тепер є хлопці по 14 років, які гонять льокомотивами, а старі інженери повтікали.

Коли ми приїхали на Радянську землю, затримано на пару годин потяг і ми мали мітінг. Давали нам пайок, але ми не брали і віддали для голодуючих. Нас гарно привитали, по товариськи.

Если хто з товаришів може захоче їхати до Радянських Республік, то най собі подумає над тим, що треба побідувати, бо тут меду не дають, але треба самим його випродукувати, отже, може, буде відтак плакати так, як другі плачуть і подають дописі до «У.[країнського] Гол.[осу]». Хто хотів бути з товаришів їхати, то мусить бути свідомий робітник і щиро працювати та приймати все, що його постигне в дорозі,

Тепер Радянське правительство змінило економічну політику, але то на короткий час.

Що до духовенства і церков, то так само, як було колись. Вся темна маса вірить, як і вірила, але правительство відділило духовенство від шкіл і від всего. Темна маса дає духовенству п'ять фунтів збіжа тижнево і воно жиє добре, але не так розкішно, як колись. Але куди не поверни ся, то воно є. А що в Москві, то церков і каплиць без рахуби.

Товариші, напишіть нам, як там ви переживаєте свою біду. Бо ми вам свою описали, але ми се не уважаємо за біду, але за рай. І ми дуже задоволені, що ми в свободнім краю, де рівний Іван і Стефан, що вже ніхто не скаже тобі — ти мурго, як казали колись капіталісти і їх інтелігенти. Напишіть, як з вашим страйком, скільки вам знизили вашого заробітку, бо нам інтересно знати, що робить ся на Кровс Нест.

А тепер передаємо вам, товариші в Гілкрест, Белвю, Колмен і Мішел, свій товариський привіт і бажаємо вам як найліпшого успіху у нашій роботі. І старайте ся, товариші, бо час приходить і щоби ви були готові. Залишіть ті брудні карти і самогонку, бо се ніколи не зробило нічого доброго і не зробить.

З товариським привітом,

Ваші давні товариші,

Т. Палагнюк,

П. Семенов.

(Лист писаний т. Ів. Слупським до т. Дмитра Гладія в Вінніпегу.)

Дорогі товариші Дмитре і Василю!

Знаю, що вам цікаво дізнатись, як мені жиєть ся. Отож жите моє напів веселе, тільки не таке веселе, як ви можете подумати. Я сам здоровий, з моїх товаришів декотрі хорували, інші вже перехорували, а двох ще є хорих. Жите тут, подаючи загально, має сумний вигляд. Картина голодуючих тут сумна. Чорний тиф страшно воює, і велике число людей гине денно з голоду і від холери. Я бачив на свої очі, як по вагонах народ умирає. Тому всему теперішнє правительство не може запобічи, бо брак харчів, брак одежі, медицини і всяких інших средств до житя. Тут находять ся ще кириники, котрі хотіли-б підкопати теперішнє правительство, але тут з такими скоро розправляють ся. Тут тепер змінено економічну політику, випущено гроші і дано свободну торговлю. Таким чином появило ся більше поживи на ринках. Гроший тут ніхто не рахує на десятки або сотки, тільки на тисячі й міліони, бо за пачку сірників треба дати 20-25 тисяч рублів. Але се дочасно.

Подорож наша була несолодка, бо в дорозі ми були близько два місяці. З Вінніпегу ми виїхали 5 марта, а на призначене місце прибули 28 цвітня, так що весняний засів спізнали. Отож ми осілись на Україні в Одеській губернії. Землі маємо 1,500 десятин. Ті, що хочуть сюди їхати, нехай стримають ся і то без ріжниць чи хто до фамілії, чи самотний. Хай зачекає ще якийсь час, а если сего року тут буде урожай, то трохи поліпшить ся.

Та земля, на якій ми осіли, попередно належала до одного німецького діди-ча. Тут земля, як розказують місцеві люди, урожайна, тільки позаростала пирієм і всякими буряками, бо вже шестий рік як ту землю обробляли. Ще й до того ми спізнали весну і мало що засіяли. Тепер сіємо ще гречку і просо. Половина землі горбоватої, а половина рівнини. Будинки у нас є, тільки порозбивані. Хата велика, мурована, тільки треба направити і вичистити як слід. Є три великі будинки, oprіч хати, на худобу і инше, але порозбивані і тимчасово так залишуть ся. Се колись був фільварок. Коло хати є садок і инші дерева. Від стації буде нам 6 кільометрів, або 6 верст.

Економічне положенє стоїть тут слабо, а найважнійшою справою є тепер, як побороти голод. Бо знаємо зі свого переконання, що голодний шукає перше, чим би заспокоїти свій голод, а потім вже шукає книжки до читання. Однак Червона Армія хоч і голодує, то проте не спускає з ока тих границь, звідки мав би напасити ворог. А радянські границі окружують вороги кругом. Я самий чув від червоноармійця, що червоноармійці рвуть ся до бою проти своїх гнобителів капіталістів, котрі висилають темні маси проти Совітської Росії і инших Радянських Республік.

Даруйте, брати і товариші, що так мало написав і перекажіть товаришам, щоби затримали ся ще в Канаді.

Ваш за кращу долю працюючого народу,

Ів. Слупський.

№ 564

На голодуючих в Україні зібрано \$9,777.05: списки жертводавців з Ванкуверу, Оттави, Лонг-Лейку, Вегревилу, Ріджайни, Бинг Инлету і Монреалю.

«Українські Робітничі Вісти», 12 липня 1922.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ДОТЕПЕР ЗІБРАНО В КАНАДІ НА СЮ ЦІЛЬ \$9,777.05

Укр.Роб. Товариство в Венкувер, Б.К.	\$83.00
К.П.Г. на Р.У. в Форт Френсис, Онт. (чистий дохід з представлення, відіграного 3 липня)	51.90
Відділ Укр. Роб. Дому в Оттава, Онт.	50.00
Женське Тов. «Воля» при філії У.Р.Д. в Ріджайні	31.50
Збірка товаришів в Лонг-Лек, Онт.	30.00
Укр. Робітниче Товариство в Вегревил, Алта. (з концерту устроєного в Шипинцях, Алта.)	22.00
І. Побережний в Бинг Инлет, Онт. (збірка)	20.75
В. Мойсюк в Ферні, Б.К.	10.00
С. Бартин в Монтреалі (збірка)	5.20
Н. Кузьо в Ленюк, Алта. (жертв. Англієць Р. Вудс)	1.00

Послідний раз було поквітовано	\$9,471.70
Разом	\$9,777.05

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар.

Венкувер, Б.К.

Дорогі Товариші!

Заходом Укр. Роб. Наук. Тов. у Венкувер відігралось 1 липня представленє, а по представленю була забава з танцями в користь голодуючих на Радянській Україні. З представлення і забави вплинуло \$118.75; розходу було \$47.00; чистого доходу остало \$71.68; добровільних даток вплинуло \$11.50; що робить разом \$83.18, котру то суму припоручено тов. С. Гаврилишиному вислати до Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу.

Добровільні датки зложили слідуючі товариші:

Й. Кушнір	\$5.00	М. Кошовський	1.00
П. Лутчак	1.00	В. Підручний	1.00
Іван Флічук	1.00	С. Гаврилишин	1.00
Марія Вакалюк	1.00	Теодор Шастків	.50

Всім жертводавцям щира подяка.

З товариським привітом,

С. Гаврилишин,
за комітет.

Оттава, Онт.

Дорогі Товариші!

Посилаю Вам «моні-ордер» на \$50.00 на поміч голодуючим на Радянській Україні. Дня 25 червня с. р. ми устроїли пікнік в користь голодуючих, з якого чистого доходу прийшло \$44.15, а \$6.00 зібрано на ресітові книжочки. Се був перший пікнік, який ми устроїли в Оттаві.

На сім місци складаю щирю подяку товарищі Якубовській, яка виробила і подарувала гарну подушечку на розігравку, з якої чистого доходу прийшло \$20.00. Також ся товаришка і т-ка Чоповикова напекли на пікнік кеків [тістечка] і паїв [солодкі пиріжки], за що в імени відділу У.Р.Д. складаю їм обом щирю подяку. Рівнож належить ся подяка тов. Гейдейчукови, що доложив найбільше старань коло устроєня пікніку. Честь і слава щирим товаришам і товаришкам!

Г. Скрипничук, секретар.

Лонг-Лек, Онт.

Дорогі Товариші!

Посилаю Вам «моні-ордер» на 30 долярів, котрі я зібрав між товаришами на поміч голодуючим на Рад. Україні. Сі гроші зложили слідуючі товариші:

А. Бачинський	\$5.00	В. Заремський	5.00
Є. Гордійчук	5.00	Приятель	5.00
А. Куташ	4.00	Н. Плетчук	2.00
Д. Юрчук	2.00	Г. Зебелюк	1.00
Приятелька	1.00	Разом	\$30.00

В імени голодуючих на Радянській Україні складаю всім товаришам сердечну подяку.

Робітник.

Вегревіл, Алта.

Дорогі Товариші!

Посилаю Вам \$22.00 на поміч голодуючим на Рад. Україні. Гроші сі зібрано на концерті, котрий устроїло Укр. Робітниче Товариство з Вегревіл в неділю 2 липня в школі в околиці Шипинці, Алта. Всіх грошей зібрано на концерті \$24.50, але позаяк товариство мало в звязи з сим концертом \$2.50 розходу, то чистий дохід для голодуючих остаєсь \$22.00.

В імени Укр. Робітничого Товариства в Вегревіл складаю на отсім місци подяку всім присутнім на концерті, котрі зрозуміли вагу такої помочи і зложили свої жертви.

З товариським привітом,

П. Митрюк.

Ріджайна, Саск.

Дорогі Товариші!

Женське Товариство «Воля» при філії Укр. Роб. Дому в Ріджайні висилає вам поштовий переказ на суму \$31.50, котрі товариство ухвалили вислати на поміч голодуючим на Радянській Україні.

Гроші сі вплинули: з забави дня 1 липня \$20.00; на своїм мітінгу на 3 липня товаришки зложили \$11.50. Разом \$31.50.

Слідуючі товаришки жертвували на поміч голодуючим на Радянській Україні:

По \$2.00: С. Крупельницька.

По \$1.50: Д. Станіцька.

По \$1.00: Е. Гуменюк, А. Равлюк, Е. Файфер, Б. Канджір, С. Лапчук, М. Гоголь.

По 50 ц.: А. Лиха, А. Стимковська, В. Верстюк, Е. Гавз.

Хай живе Радянська Україна!

З товариським привітом,

Софія Крупельницька,
секретарка товариства.

Бинг Инлет, Онт.

В залученю посилаю «моні-ордер» на \$20.75, котрі призначені на поміч голодуючим на Радянській Україні. Понизше подаю імена жертводавців, які прошу помістити на сторінках нашої часописи «У.Р.В.»

По \$2.00: Гр. Ворожбит, Ів. Жмурко, В. Билник.

По \$1.00: Ів. Побережний, Ів. На—кий, Р. Кішелчук, С. Пиндус, Гр. Жмурко, Гр. Алексамдрович, П. Долний, В. Ліпкевич, В. Горобець, І.Е. Совко, С. Бабій, С. Катиричук, С. Гринків.

По 50 ц.: Ю. Войтович, Д. Голайко.

По 25 ц.: Н. Пиндус, В. Боднарчук, С. Кухта.

Разом \$20.75.

В імени голодуючих складаю повисшим товаришам якнайщирішу подяку.

Ів. На—кий.

Монреал, Кве.

До Ком. Пом. Голодуючим
на Радянській Україні
в Вінніпегу, Ман.

Шановні Товариші!

Посилаю Вам \$5.20 на голодуючих Радянської України; ці гроші були зібрані для хорого товариша К. Дроздовського. Се зроблено за порозумінєм комітету хорого при У.Р.Д. в Веланд, Онт.

Рівнож зазначую, що попередно вислано на руки комітету хорому \$20.00, які вже були поквітовані в «У.Р.В.» тимже комітетом.

Всім жертводавцям щира подяка за зложені центи.

З привітом,

С. Батрин,

секр. відд. У.С. П.Р.К.

№ 565

Празький представник У.С.Р.Р. отримав восьму тисячу долярів з Канади для голодуючих в Україні; за ці гроші куплено для України 50 вагонів жита.

«Українські Робітничі Вісти», 8 липня 1922.

**ПОСВІДКА ОТРИМАННЯ З КАНАДИ ОСЬМОЇ ТИСЯЧІ ДОЛЯРІВ
НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ УКРАЇНИ**

ПОВНОВАЖНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО
УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІЯЛІСТИЧНОЇ
РАДЯНСЬКОЇ РЕПУБЛИКИ
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.

Прага, 26 червня 1922 р.

**Комітетові Допомоги Голодним на Радянській Україні
у Вінніпегу.**

Дорогі Товариші!

Вашого листа від 10 червня 1922 р. і дрефт на одну тисячу (1,000) долярів отримав. Разом з попередними вісім тисяч (8,000) американських долярів, присланих Вами на допомогу голодним на Радянській Україні.

Кілька днів тому назад я вислав Вам деякі матеріяли про стан голоду на Україні, та про допомогу голодним. Постараюсь вислати Вам матеріяли, торкаючі ся взагалі економічного положення У.С.Р.Р., котрі я запрохав з України.

При сьому залучую Вам наш договір з Чехословаччиною, як що можете помістїть його в «У.Р.В.».

Щиро дякую за допомогу, спішу Вас повідомити, що за сі жертви мною куплено тут для голодних на Україні 50 вагонів жита.

Остаюсь з пролетарським привітом,

М. Левицький.

№ 566

Галицька збірка для голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 15 липня 1922.

**В ГАЛИЧИНІ ЗІБРАНО НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ
ПОВЕРХ 7 МІЛ. ПОЛЬСЬКИХ МАРОК**

Львівська «Земля і Воля» з 25 червня доносить:

Акція в краю розвивається успішно. На книжочку «Дністра» вплинуло досі 7,376,447 польських марок. З того три мільйони передано на руки голови віденського комітету проф. Грушевського з зазначенням, що та сума має бути зужита на харчі для голодних.

№ 567

Польський уряд в Галичині забороняє збірки на голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 15 липня 1922.

**ПОЛЬСЬКІ ВЛАСТИ В ГАЛИЧИНІ КОНФІСКУЮТЬ
ЗБІРКИ ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ**

До львівського «Громадського Вістника» пишуть з цілого ряду місцевостей про конфіскації і заборони польськими окупаційними властями жертв і збірок на допомогу голодуючим на Україні.

№ 568

Організація Нансена годує 1,000,000 людей в Росії й Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 15 липня 1922.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАНСЕНА ПРОКОРМЛЮЄ 1,000,000 ОСІБ

ЖЕНЕВА, 7 липня. — Д-р Фрїтйоф Нансен, голова міжнародної комісії для допомоги голодуючим в Росії, оповістив сьогодні, що ця організація прокормлює тепер 1,000,000 осіб в Росії і на Україні. В тім числі є 640,000 дітей.

№ 569

De facto a ne de jure визнання України Чехословацькою; договір зобов'язує Ч-С. перервати стосунки з несовітськими українськими представництвами.

«Українські Робітничі Вісти», 15 липня 1922.
Уривки.

ТИМЧАСОВИЙ ДОГОВІР МІЖ УКРАЇНСЬКОЮ СОЦІЯЛІСТИЧНОЮ РАДЯНСЬКОЮ РЕПУБЛИКОЮ І ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЮ РЕПУБЛИКОЮ

(Надіслано місією У.С.Р.Р. в Чехословаччині до «Укр. Роб. Вістей».)

Уповноважений Правительства Української Соціалістичної Радянської Республіки в особі Михайла Васильовича **Левицького**, Представника У.С.Р.Р. в Чехословаччині, і Уповноважені Правительства Чехословацької Республіки в особах Д-ра Вацлава **Гірси**, уповноваженого Міністра, і інж. Яна **Дворжачка**, шефа економічної секції Міністерства Закордонних Справ, в відповідній формі уповноважені своїми правительствами, в цілі установаження торговельних і економічних зносин між обома державами і виходячи з необхідности взаємного додержання кожною із сторін, що договоряють ся, неутралітету, на випадок конфлікту одної із них з третою державою, заключили договір слідуячого змісту:

АРТИКУЛ 1.

В обох державах встановляють ся Представництва, а іменно: в Празі — Представництво Української Соціалістичної Радянської Республіки для Ч.С.Р., а в Харкові Представництво Чехословацької Республіки для У.С.Р.Р. [...] Коже з сих Представництв являєть ся одиноким Представництвом належної держави в другій державі, при чім питанє про визнанє «де юре» Правительства другої держави сим договором не передбачаєть ся.

ПРИМІТКА: Обидва Правительства зобовязують ся відповідно сьому припинити всякі офіціяльні зносини з ріжного рода установами, представництвами організацій і особами, котрі мають на меті боротьбу проти правительства другої держави.

АРТИКУЛ 20

Сей договір складений в двох примірниках на чехословацькій і українській мовах і обидва тексти вважають ся оригінальними.

Сей договір буде затверджений кожною з держав, [...]

В підтверженє сего вищеназвані уповноважені підписали сей договір з приложенєм своїх печаток.

Вчинено в Празі 6-го червня 1922-го року.

Др. В. Гірса с. р.

Я. Дворжачек с. р.

М. Левицький с. р.

№ 570

Повстанці висадили воєнні склади на Поділлі.

«Канадійський Ранок», 18 липня 1922.

ВИБУХ ЗБРОЙНИХ СКЛАДІВ НА УКРАЇНІ

ЛьВІВ, 24 червня. — Один з повстанчих відділів на Україні вдерся 27 мая до Липовець, біля Винниці на Поділлі, де находився один з найбільших складів зброї на Україні. Було там 8,000,000 крісових набоїв і 22,000 гарматних. Крім

того, велика скількість ручних гранатів, мін та іншої зброї. Зараз біля цього складу знаходилися склади одяжі й провіанту. Всі ті склади становили збройно поживну резерву І корпусу совітської кінноти на випадок війни.

Згаданого дня о 10 годині ввечері наступив вибух і всі склади вилетіли у повітря.

Сейчас зловлено трьох напасників замаху: Івана Сухоцького, Івана Мінорину й Омеляна Жанецького. Їх розстріляно на місці. Наслідком вибуху загинуло 37 більшовицьких жовнірів і 9 комісарів.

№ 571

Через брак незалежності України польське посольство там буде закрито.

«Канадійський Ранок», 18 липня 1922.

«Український Голос», 19 липня 1922.

ЗВИВАЮТЬ ПОЛЬСЬКЕ ПОСОЛЬСТВО НА УКРАЇНІ

ЛьВІВ, 24 червня. — «Газета Варшавська», з 22 червня, пише:

Ми доносили недавно, що задля обмеження політичної самостійності радянської України польське посольство в Харкові буде ліквідоване. Посол Пуляскі вже більше туди не виїде, а керуючий тепер посольством Лев Беренсон остане там до кінця липня. Совіти однак удержують посольство (радянської України) у Варшаві, а його керманіч Шумський щойно тепер власне сюди повернув.

№ 572

Не посилати допомогу на Україну через комуністичні організації, але через АРА на подані академічні адреси.

«Канадійський Ранок», 18 липня 1922.

ЯК ПОСИЛАТИ ГРОШІ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ

Серед Українців в Америці виринув непотрібний спір, на яку адресу посилати поміч голодним на Україні.

Большевики хотіли би, щоб послано через більшовицький «уряд»; або через більшовицьких послів за границею; або через більшовицькі комітети в Нью-Йорку, Канаді і т. д. Навіть самі — дуже радо збирають жертви, обіцяючи, що вишлють їх на адресу комісарів.

Але загал на все те терпить з недовіром.

Загал хоче дати поміч і дасть ту поміч, але не хоче давати її в комісарські руки.

Український загал в Америці не є проти того, аби дати хліба і комісарям, бо він знає, що нагодовані комісарі менше ще заграблять хліба в народу, ніж голодні комісари. Але він певний, що більшовицькі комісарі прислані гроші собі заберуть, а голодному народови хліба не дадуть, і тому загал є проти посилання грошей в руки більшовицьких комісарів.

З того спору можна вийти дуже легко в той спосіб, що жертводавці не будуть посилати грошей на адреси жадних більшовицьких комісарів, але

просто для голодуючого українського народу, в руки українських інституцій на Україні, які вже розділять справедливо між усіх голодуючих.

Найліпше буде як Українці Злучених Держав будуть слати поміч голодним на Україні через український допомоговий комітет у Львові, значить до товариства «Дністер» у Львові, вулиця Руська 20, на вкладкову книжочку ч. 13,380.

Крім того, можна посилати безпосередно на Україну.

Професор Михайло Грушевський у тій справі пише так:

Ми подаємо всім, хто має якусь маленьку змогу допомогти Україні, якусь крихту зайнятися цією справою. Такі адреси безумовно певні, для посилок і замог для розділення між голодними і потребуєчими:

1. Українське Наукове Товариство, Київ, Велика Підвальна 36, кв 8. На руки пані Ткаченко.

2. Українська Академія Наук, Бульвар Шевченка 14, в розпорядження проф. Е. Тимченка і К. Черпуковського.

3. Медична Академія, Київ, в розпорядження Евгена Черняхівського.

4. Український Відділ Університету (Інститут Народної Освіти), в розпорядження Олександра Грушевського.

5. Національний Український Театр, Київ, Троїцька площа, в розпорядження Івана Маряненка.

Бажана поміч поживою, обувем, біллям, медикаментами, папером і т. д. Посилати цю поміч можна через АРА (Американську Запомогову Адміністрацію Гувера).

Отже, ясна річ, що гроші або фуд дрефти можна посилати на подані адреси, а послілки пачками (одінне, ліки і всяке знадібе) через Американську Запомогову Адміністрацію на адресу:

American Relief Administration,
42 Broadway, New York, N. Y.

На цьому можна скінчити дискусію і, замість спорити, зібрати між собою пару долярів і післати голодним.

№ 573

Повстання в Україні; совітський уряд проводить військові маневри і мобілізацію.

«Канадійський Ранок», 18 липня 1922.

ПОВСТАННЯ НА УКРАЇНІ

Відень, 15 червня. — По відомостям, що походять від представника політичного відділу Козачої Повстанчої Ради на Україні, українські повстанці розпочали рішучу боротьбу з окупаційною большевицькою владою на Україні і польським населенням в Галичині та Холмі. Всякі зносини окремих осіб з большевиками ухвалено розглядать яко ворожі вчинки проти своїх та активно боротися проти них. Представництво одержало теж з Камінця регрупованне «червоних армій» Подільського відомства і про це і про з'осереджуванне совітського війська на польському і ромунському кордоні.

В кінці червня ц. р. на теренах України мали відбутися маневри під головною командою комісаря Леона Троцького.

Крім того, є відомости про підготованне до мобілізації в «червону армію» народившихся в 1902-1903 роках.

№ 574

В листі до брата описано тяжке життя на Київщині і порятунок від післаних долярів і пакетів АРА.

«Канадійський Ранок», 18 липня 1922.

ЛИСТ З КИЇВЩИНИ (І ЙОГО АНАЛІЗ)

29 мая, 1922.

«Дорогий Брате:

«Сьогодні дістав я від АРА харчеві продукти: борошно (мука), сахар, молоко, сало, риж і чай. Люде, що видавали мені посилку, є дуже добрі. У нас таких нема. Коли получив харчі, то мені зараз же видали посвідчення, щоб ніхто ані з воєнної власти, ані з гражданської не зачіпав на дорозі. Як їхав потягом з Києва, то там шукали дикарі що хто везе при собі.

«Поглянув один на мою посилку, то вже хотів забрати собі, але я показав посвідчення від АРА, і він почав просити пробачення.

«За харчі дуже дякую, бо цим ти вратував моє життя, а то уже приходилося хоч здихати з голоду.

«Ми дуже обезсиліли і такі стали безсильні, що коли би великий вітер зірвався, то певно поніс би нас геть.»

Читаючи отсі слова, уявіть собі, дорогі читачі, смертельно блідого голодаючого і обдертого чоловіка, що везе зі собою хліб, щоб спасти своє життя і життя своєї родини. Це його остання надія. Аж ось приступає до нього ситий чекіст або якийсь комисарь і хоче забрати цей послідний кавальчик хліба. Що це за дикун? Де вони взялися?

Коли ми підготовляли нарід до революції на Україні, то наш девіз був ось який: «Нехай живе власть народа! Нехай живе братерство і свобода! Геть з катями і гнобителями!» Це була наша ціль боротьби на життя і смерть. Мої товариші мучилися по тюрмах, голодали і терпіли ріжні муки задля бідних селян і робітників. Много з них віддали свої найкращі роки життя для визвольного руху. Та то було одиниці зі самопожертвою для свого меншого брата. Прийшла революція. Скинули царів і гнобителів. Провід взяли у свої руки революціонери! Посади мусять бути заняті тільки ідеальними одиницями, що перше боролось за волю.

Але деж взялися такі одиниці, як оцей, що хотів во імя закона обдерти найбіднішого з бідних?

Дорогі товариші, большевики, де ви набрали таких безсовісних хуліганів-урядовців? Чи вже у вас нема лучших людей, тих людей, що перше клали своє життя во імя революції? Чи, може, мої товариші революціонери стали такими юдами? Поясніть нам, ветеранам революції, що живуть тепер на чужині.

Дальше пише брат:

«Посилки з одіжжю, що ти вислав рік тому через Вукоспілку, ще не одержали. (Мусять бути фаховцями по кооперативним справам!) Простих листів не присилай, бо приходять тільки самі кавалки. Рекомендовані приходять цілі і скоро. У нас за просте беруть 200,000 совітських рублів, а за рекомендоване — 400,000 совруб. Щоби діставати тут почту регулярно, то потрібно взяти спеціальну поchtову книжочку з контори, а за це треба заплатити 30 тисяч рублів. За

тих два доляри, що получив від Тебе, дістав пів пуда хліба (20 фунтів). Тепер у нас найважливіша річ це є святий хліб. Те, що чоловік міг придбати за цілий свій вік, тепер віддає за пуд хліба. Дуже тяжко його дістати, бо його нема. А чому його нема? А ось чому: на продналог (податок) хлібом платиться, на просвіту хлібом, на шпиталь хлібом, на голодаючих хлібом, словом — на всі потреби платиться хлібом. Щоб отсе той хліб родився три рази на рік, то й тоді булоб замало. Коли би мені давав хто фунт хліба на день, то я робив би день і ніч за него.

«Ти питаєш, хто у нас займається торгівлю. Ніхто, бо нема чим торгувати, товарів нема ніяких і певно й не буде.

«Любий Брате! Як би виїхати куди небудь звідсіля, бо тут вже остогидло, хоч би прийшлося і голодувати, але щоби хоч жити спокійно. Я не можу переносити неправди і хотів би умерти тільки за правду. Є у нас такі люде, що убивають брата брата за копійку, а ще каже, що він є соціяліст. Неправда, справжній соціяліст цього ніколи не зробить. Це є хижі звірі у соціялістичній шкурі.»

Як бачимо з листа, то вовки в овечій шкурі скрізь пролізли. Пробралися вони до Христової церкви і під назвиском християн роблять всякі лихі учинки. Так само вони запаскудили й соціялістичну справу.

«Ти питаєш, яка у нас мова в школі і церквах. Учуть у нас в школі тільки по українськи, в церквах проповідують і відправляють службу по українськи, як рівнож і всі підручники на українській мові. Інспектором нашої вищої школи є Українець, Кисленко. Всі Твої краски я одержав.

«Бувай здоров. Твій брат. А.

Лист писаний 29 мая і йшов до Америки тільки один місяць

№ 575

Пошесть холери в Україні.

«Канадійський Ранок», 18 липня 1922

ВЕЛИКА ХОЛЄРА НА УКРАЇНІ

Берлін, 10 липня. — На Східній Україні вибухла тепер велика холєра. До 20 червня, ц. р. зареєстровано 11,000 хорих людей на холєру.

В Одесі вмерло на холєру 1,350 людей.

Лише одного дня 29 червня померло там на холєру 103 людей.

Дуже багато гине від тої зарази в Києві, Умані і Білій Церкві.

Вісти не подають, яке число московських комісарів захоріло на ту заразу й померло...

№ 576

Холєра шаліє в Україні; половина хворих умирає.

«Український Голос», 19 липня 1922.

ХОЛЄРА НА УКРАЇНІ

Берн, Швайцарія. 13 липня. — Тутешний український представитель одержав повідомленє, що на Україні шаліє пошесть холєри. В Ростові над Доном денно є

100 случаїв холери, а около 125 в Одесі, над Чорним морем. Половина захорівших умирає.

№ 577

Перша збіжжева позичка дала облігацій на 10,000,000 пудів збіжжя.

«Українські Робітничі Вісти», 19 липня 1922.
Уривки.

УСПІШНЕ ПЕРЕВЕДЕНЄ ПЕРШОЇ ЗБІЖЕВОЇ ПОЗИЧКИ В РАДЯНСЬКИХ РЕПУБЛИКАХ

Телеграма з Москви, датована 5 липня с. р., принесла вістку, що перша внутрішня збіжжева позичка в Совітській Росії, зглядно в Радянській Федерації, увінчала ся успіхом. Доси зібрано вже підписи на 10,000,000 пудів збіжжя. На ту скількість селяни підписали безпосередно 4,000,000 пудів, робітники 3,000,000, а державні інституції також 3,000,000.

[...] Підписавші позичку робили вклади грішми, а отримують за них збіжжя. (Се відносить ся переважно до живучих в місті, котрі будуть потребувати збіжжя.) Держава за посередництвом Державного Банку випускає облігації, вартости від 1 до 100 пудів жита кожда, а всего разом на суму 10 мільонів пудів жита. Ті, що підписують позичку, купують сі облігації за гроші.

[...]

Для селян збіжжева позичка дає ще особливі користи. Після декрету В.Ц.В.К. про позичку облігації «підлягають приймаюню їх органами Народного Комісаріату Продовольчости на рахунок зложеня єдиного натурального податку по означеній в облігації скількості жита.» Се значить, що селянинови, купившому облігації позички, не треба вже буде складати продовольчого податку і тратити час і сили на довіз його до ссипного пункту. [...]

№ 578

Літвінов каже, що жнива є добрі але домагається продовження допомоги голодуючим в Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 19 липня 1922.

ЗАЯВА ЛІТВІНОВА В СПРАВІ РАТУНКОВОЇ АКЦІЇ В РОСІЇ

ПАРИЖ, 11 липня. — Голова совітської делегації Максим Літвінов, відповідаючи на заяву голяндського ратункового комітету, помістив в пресі отвертий лист, в яким заявляє, що помимо виглядів на добрі жнива в Росії ратункова акція мусить бути дальше продовжувана, бо «страшні наслідки війни і заграничної інтервенції в Росії не можуть бути усунені одним добрим збором збіжжя».

На засіданю міської ради в Гадзі комуністичні радні протестували проти рішення бурмістра, який позволяє тільки один раз на рік збирати жертви для голодуючих.

№ 579

Редакційна стаття: в Україні голодує 9,000,000 людей; знимки з голоду; нема надії на добрий урожай; причиною голоду є московська окупація, і визволення прийде лише з усуненням її.

«Канадійський Фармер», 20 липня 1922.
Уривки.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ І ПРОБЛЕМА НАЦІЇ

Вісти з України про голод стають все страшніші. Вже тяжко голодує 9 мільйонів. **Степова Україна вмирає.** Не лише в глухих закутках Запоріжжя, але навіть на улицах Одеси, Херсону, Миколаїва, в Криму щодня вмирають десятки і сотні людей. Канібальство вже стало побутовим зявищем: людське м'ясо солять, зберігають, ведуть господарство на йому. Се вже побут. Привезені з України фотографії роблять потрясаюче вражінє. Дивлючись на їх, хочеть ся божевільно кричати. Страждане голодуючих, се є страждане ограбованих, силою вкинутих в стан голоду, бо у них віднято, пограбовано всякі можливости працювати для збереження свого житя; віднято можливости мати інструменти, транспортувати вироби й здобутки, обмінювати продукти своєї праці на продукти праці інших; віднято можливість організуватись, рушити кудись за поратунком, одним словом, віднято всяку можливість самоохорони від голодної смерти. У них віднято благо суспільної організації. **Суспільства нема.** Натомість є лише мільйони атомізованих, розпорощених одиниць, на які розклалась матерія суспільства.

Все се спричинено режимом окупації: він забрав хліб, машини, продукти, знищив організацію праці, вбив творчість й очарованє ідеалу гуманізму, а головне — зруйнував суспільство, як організацію праці і взаїмодопомоги. Через те вмирає 9 мільйонів...

Але хіба є надія, що се останні жертви? На близчий час нема таких надій, бо як відомо, стан врожаю оцінений офіційально в 2.3 (по пятибальній системі), себ то незадовольняючий. Значить, врожаю не вистарчить: на прогодованє і обсів.

Прийде осінь, зберуть врожай. І його не вистарчить на прогодованє. А до того ще: продовольчий податок на користь Москви, яка сим податком оплачує свою окупацію України. Голодна Україна мусить оплатити свою неволю. [...]

Прийде осінь, зима. На чергу стануть ще 9 мільйонів. І вони загинуть, бо на них давить всім тягарем мілітарна організація чужинців, безпощадних царських хижаків — генералів, офіцерів, жандармів — чека, і скована законом організації військова маса.

Повстане не поможе, бо хоч вся Україна повстане — насуне ще більше мільйонів дикунів з Московщини, Уралу, Сибіру і будуть нищити, грабувати, різати масово, тисячами, мільйонами українських селян, робітників, інтелігентів через те, що вони чужі. Нас ненавидять тому, що ми Українці, що ми инша нація, яка вперто боронить свої землі від московського визиску. [...]

Поміч голодуючим? Так, се треба, але боротьба можлива тільки одним способом — **усуненєм окупації**, вигнанєм большевиків з України. Сеж ясно, як день.

Лойд Джордж і «Сменовеховци» кажуть, що тільки большевики вратують і т. п., а чомуж вони допустили голод? Щоб тепер ратувати — краще булоб зовсім не пускати голоду. Большевики вже не вратували від руїни, голоду і пошести.

Скільки історія памятає, такого голоду ще ніколи не було. Коли було людодство на Україні?

Турецький, московсько-царський, татарський, польський, литвинський і т. д. режими — чи був при їх такий голод, як тепер? Ні.

Неврожаї були, а такого мору ще не було.

Большевики принесли такий жахливо руйнуючий, протилюдський режим, якого історія не пам'ятає. От і результат.

Деякі соціалісти, критикуючи большевиків, ще кокетують в душі з забобоном — ніби большевики соціалісти, хоч і заблудші. В дійсності-ж се не так. Хто вбиває душу громадянства — **його самоорганізацію**, той ні при яких умовах не може бути соціалістом. І тому всі розмови про боротьбу з голодом без боротьби з московськими большевиками - окупантами є свідомим лицемірством або тупим неучтвом. Скільки не борись, а доки окупанти на Україні — **доти буде голод і смерть**. Скільки не говори про радощі «комунізму», а все таки буде голод і смерть. Стільки не посилайте допомоги, а все таки буде голод і смерть, бо на Україні нема суспільства, себ то зорганізованої праці, нема циркуляції продукту, нема продукції. [...]

Навіть колиб вся еміграція в один день зробила «смену вех» і пішлаб на Україну з благою метою — боротись з голодом, то від того на крихту не покращалоб на Україні. Ясно чому: бо на Україні нема суспільства і його не може бути, хочби всі в один голос признали большевиків. [...]

М. Сріблянський.

№ 580

Повідомлення про пікнік на користь голодуючих у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 22 липня 1922.

ЗАХОДОМ КАНАДІЙСЬКИХ ПРИЯТЕЛІВ СОВ. РОСІЇ

——— відбудеться ———

В НЕДІЛЮ, 23 ЛИПНЯ, В ІСТ КИЛДОНАН

на фермі А. Джексона, площа ч. 52, за мостом коло
школи Лорд Кіченер

**ВЕЛИКИЙ ПІКНІК
В КОРИСТЬ ГОЛОДУЮЧИХ В СОВ. РОСІЇ**

На пікніку будуть смачні перекуси і зимні напитки.
Будуть також різного рода спортові забави.

№ 581

Відбудова України йде добре, але через неврожай минулого року податок був зменшений; озимини засіяно менше; збільшено яровий посів, але знову є посуха і загроза неврожаю.

«Українські Робітничі Вісти», 22 липня 1922.
Уривки.

ВНУТРІШНЕ ПОЛОЖЕНЄ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Внутрішнє положенє Радянської України, судячи по успіхах, які вона віднесла на протязі 1921 р., таке, що можна його назвати вповні вдоволяючим. З Польщею, Балтійськими республіками, Турцією, Італією, Австрією, Чехословаччиною і Німеччиною заключені договори.

Справа господарської відбудови краю показала ся успішною. [...]

Перспективи продовольчого забезпечення України в 1922 р показали ся далеко не так блискучими, як се передбачало ся Радою Народних Комісарів. Річ в тому, що цифра всього збору зерна на Україні була принята на 850 мільонів пудів. Виходячи з сеї цифри, Рада Народних Комісарів надіяла ся, що правительство буде розпоряджати 100 мільонами пудів зерна, яке можна буде зібрати в формі продовольчого податку. Замість того, показало ся в червні, що завдяки посусі, врожай на Україні в ніякому разі не перевищить 450 мільонів пудів. В наслідок того продовольчий податок мусів бути обмежений. Але завдяки щирій праці радянських установ і добрій волі сільського населення — продовольчий податок був все таки вповні виконаний.

Чинна допомога частин Червоної армії при зборі урожаю і при доставі податку в продуктах відограла неабияку ролю.

Є надія, що запас збіжа, який находить ся в розпорядженю Ради Народних Комісарів, вистане для прокормлення Червоної Армії, деяких важнійших установ, забезпечення засівів на 1922 р. і навіть деякої допомоги голодуючому населеню.

Сільсько-господарський комітет, передбачуючи можливість нової посухи, постарав ся о засіви, які би від неї менше терпіли. Завдяки його старанням і при допомозі Рад, сільської бідноти і свідомих елементів у селі, згаданий комітет старав ся, щоби площа засівів була побільшена.

Посуха і неврожай поширили ся головним чином на пять саме найбільш урожайних губерній України, в яких більшість становить куркульське населенє.

В минулому році Народний Комітет сільського господарства звернув свою увагу на сі губернії і попробував збільшити їх продукцію і засівну площу. Се до певної міри вдало ся і засівна площа була побільшена на 550,000 десятин.

Урожай з одної сеї площі міг дати 100—150 мільонів пудів. На жаль, через посуху він був знищений. В сім році засів озимини впав на 25—30 прц. супроти минулого року.

Такі невідрадні гороскопи на майбутнє, наколи своєчасно не будуть приняті всі міри і заходи. Александрівська губернія в 1920 р., не дивлячи ся на близькість контрреволюційного фронту Вранґля, засіяла більшу частину своєї засівної площі, а тепер заледво 420,000 десятин. В сім бачимо катастрофальне зниженє засівів на 1922 р. Є надія, що радянська влада перемаже і се нещастє, і коли не назріють важнійші події зовнішнього політичного характеру, то Радянська Україна зможе привитати 1923 рік новим економічними і політичними здобутками.

С. —

№ 582

Зібрано понад \$10,000.00 на голодуючих в Україні; списки жертводавців з Йорктону, Едмонтону та Верревилу.

«Українські Робітничі Вісти», 22 липня 1922.
Уривки.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ДОТЕПЕР ЗІБРАНО В КАНАДІ НА СЮ ЦІЛЬ \$10,256.01.

На поміч голодуючим на Україні вислано

1,500 американських доларів (всіх разом 10,000 амер. дол.)

Дальші жертви на поміч голодуючим України надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу слідуочі організації і поодинокі товариші:

3 пікніку Помочі Голодуючим в неділю 16 липня	\$175.94
Комітет Помочі Голодуючим в Едмонтоні	76.71
О. Мокрій в Вегревил, Алта. (збірка театральної трупн «Мельодія»)	66.30
Відділ У.Р.Д. в Веленд, Онт.	44.00
І. Клибановський в Едмонтоні (збірки театральної трупн «Мельодія» і ин.)	42.01
Женський Комітет Пом. Гол. Росії в Йорктон, Саск.	40.00
Рос.-Укр. Просв. Товариство Сидней, Н.С.	15.00
Я. Гулід в Глейзієр, Б.К. (збірка на ресіт. книж.)	5.00
Іван Карча в Колгорст, Алта.	4.00
В. Гошовський в Гудінг, Саск.	3.00
Юрій Задубрівський в Гаєс, Саск.	3.00
Г. Сидор в Вінніпегу (на ресітову книжочку від Ф. Циганєвича)	2.00
Сем Берлад в Тибер, Алта.	1.00
Н. Дозірців в Йорктон, Саск.	1.00
Послідний раз було поквітовано	<u>\$9,777.05</u>
Разом	\$10,256.01

На поміч голодуючим на Україні вислано на руки тов. М. Левицького в Празі 1,500 американських доларів. Всіх грошей вислано дотепер на поміч голодуючим 10 тисяч американських доларів. Сюди є вже включені й 500 америк. доларів на поміч голодуючим ученим і письменникам на Україні.

За Комітетом Помочі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар.

Йорктон, Саск.

До К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу.

Дорогі Товариші!

Посилаю з сим листом моні-ордер на 40 (сорок) доларів на поміч голодуючим на Радянській Україні. Наші товариші дістають листи з Катеринославської і Херсонської губерній, з котрих видно, що там сильний голод і поміч ні звідки не приходить. Нас тут дуже мало і збирати жертви стало дуже трудно, так як майже всі без роботи. Та ми не можемо оставати байдужними, читаючи листи про терпіння людей від голоду, і збрали покищо небогато. По можности будемо збирати дальше. Наш Комітет складаєть ся зі слідуочих женщин: Н. Новикова, Денисенко, Петрова і Ю. Демчук.

Тепер подаємо котрий звіт з вплинувших жертв на поміч голодуючим:

Збірка на чаї у т-ки Денисенко	\$3.40
Збірка на чаї у т-ки Новикової	3.25

Прихід з танців в Укр. Читальні	6.50
Прихід з обідів і вечер для приїздивших Українців на відпуст в днях 6, 7 і 8 липня	21.35
Д. Семкович жертвував	1.00
Іван Борейко в Верегін, Саск.	1.00
Юрій Мішінов	7.00
Разом	\$43.50

40 доларів з сих грошей висилаємо до Вашого Комітету.

Всім жертводавцям і Йорктонському Укр. Товариству за відпущенє галі на танці, Комітет Помочі Голодуючим в Йорктоні складає сердечну подяку.

За Комітет: Юлія Демчук.

Едмонтон, Алта.

При Укр. Роб. Домі в Едмонтоні зорганізовано на літний час театральну трупу «Мельодія», яка має на цілі нести моральну поміч фармерам. При сій трупі з рамени Укр. Роб. Дому є тов. В. Стефюк, який має промовляти на фармах на тему «Робітництво і фармерство». Тов Стефюк в декотрих місцевостях згадав про голодуючих на Радянській Україні та взивав до складання жертв на поміч для них. Товариші фармері хоч як тепер бідно стоять, то все таки вони від уст своїх відірвали а дали, що могли, на поміч голодуючим. Жертви зложено в таких місцевостях:

Ленук, Алта.	\$3.00	Федора, Алта.	6.85
Во, Алта.	5.57	Опал, Алта.	3.35
Егрімонт, Алта.	4.85	Редвотер, Алта.	7.95
Смоки Лейк, Алта.	7.30	Тов. на Редвотер	1.00
З продажі газ. «Гол. Укр.»	2.06	Разом	\$42.33
Почтова оплата	.32	Висилаємо «моні-ордер» на	\$42.01
		І. Клибановський,	
		секр. К.П.Г. в Едмонтоні.	

Вегревіл, Алта.

Дорогий Товаришу!

Висилаю Вам почтовий переказ на суму \$66.30 як жертви для голодуючих на Радянській Україні, котру зібрала переїзджаюча трупа «Мельодія» в слідуючих місцевостях:

4-го липня в Чіпман	\$9.75
5-го липня в Лемонт	18.50
6-го липня в Вегревіл	26.44
7-го липня в Ленук	11.61
Разом	\$66.30

Всім жертводавцям і колекторам складаю сердечну подяку.

О. Мокрій, касієр.

Едмонтон, Алта.

Дорогий Товаришу!

Стоваришенє Укр. Роб. Дім устроїло спільно з Жіночим Товариством пікнік в користь голодуючих на Рад. Україні, з чого прийшло чистого доходу \$76.98, ко-

трі то висилаємо до головного Ком. Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу.

Дохід з пікніку	\$76.98
Почтова оплата	.27
Висилаю «моні-ордер» на	\$76.71

І. Клибановський,
секр. Ком. Пом. Голодуючих.

№ 583

В Нью Йорку створено аполітичний Комітет допомоги голодуючим в Україні; принципи дії цього комітету; зібрані і вислані дотепер фонди.

«Канадійський Ранок», 25 липня 1922.

У СПРАВІ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ:

Протокол Округної Народи в Нью Йорку.

З'їзд українських товариств ньюйоркського округу, скликаний Лігою Горожан 4 липня, 1922, мав програму як слідує:

1. Допомога голодуючим на Україні. 2. Основання Українського Народнього Університету в Нью Йорку. 3. Справа Українського Банку в Америці. 4. Справа Українського Союму. 5. Внесення учасників.

До президії вибрано д-ра С. Демидчука головою, д. Мулярчука з Нью Йорку заступником, д. І. Мельника з Бейон і д. М. Галагіна з Пасайку секретарями.

На жадання делегатів весь час посвячено справі допомоги голодуючим на Україні. Справу університету поручено, по виясненню зі сторони президії, Українській громаді в Нью Йорку. В справі Банку З'їзд, по короткій дискусії, висловив потребу окремої наради інтересованих людей. Між внесеннями учасників замітна була промова д. Петрова з Нью Йорку про Рідну Школу в Галичині. З'їзд висловив жадання, щоби всі організації могли мати участь в організації Союму.

Про допомогу голодуючим реферували члени округного Комітету д. Павчак і д. В. Кузів. В довшій дискусії о. Лотович і д. М. Пелех промовляли від імени делегатів, котрі жадали, щоби організацію цієї допомоги голодуючим передати політичному товариству Ліги Горожан в Нью Йорку. Делегат товариства ім. М. Драгоманова в Нью Йорку і делегати д. К. Богрін, д. І. Галушка, д. М. Січинський, д. Пявляк промовляли за тим, щоби допомогу організувати окремо від всякої політики і щоби даліше опирати всю ратункову акцію на автономних льокальних й округних комітетах, зложених з делегатів всіх товариств, які хочуть прийняти участь в цій акції.

В голосуванні 28 голосів заявилось за тим, а 17 проти, **щоби ратункову акцію даліше організувати окремо від політики і без центральної каси.** На виразну заяву меншости, що вона піддається ухвалі більшости, одноголосно прийнято слідує ршення:

І. Ньюйоркський округний Комітет для Допомоги Голодуючим на Україні творить окрему організацію виключно для гуманітарних справ і не буде займатися ніякою політичною акцією.

ІІ. Округний Комітет в Нью Йорку складається з делегатів всіх українських місцевих і околішних товариств, які хочуть прилучитися до цієї акції. Взивається всі українські громади Ньюйоркського Округу, котрі ще не вибрали місцевих

комітетів допомоги голодуючим, негайно організувати їх з делегатів місцевих товариств і прислати своїх відпоручників (голову, касієра і секретаря) до Окружного Комітету.

III. Окружний Комітет взиває усіх українських громадян в Злучених Державах організувати допомогу голодуючим на повищій основі.

IV. Ньюйоркський Окружний Комітет порозумівається з такими комітетами в других містах про організацію централі для агітації і для поширення вістей та інформацій, щоби заінтересувати найширший загальний справою допомоги голодуючим на Україні.

V. Окружний Комітет Допомоги Голодуючим на Україні і 3'їзд українських товариств міста Нью Йорку, Ньюарку, Пасайку, Елизабет, Бейон, Бруклін, Бриджпорт і інші поручає місцевим комітетам посилати всю допомогу голодуючим прямо на Україну —

- через міжнародню комісію під проводом д-ра Нансена:
International Relief Committee of Dr. Nansen.
54 Rue du Rhone, Geneva, Switzerland.

як це поручає Міжпартійний Союз Допомоги Голодуючим на Україні, зложений цієї весни у Відні, або

- купувати десятьдолярові чеки на поживу (фуд дрефти) в Американській Ратунковій Організації,
American Relief Administration,
42 Broadway. New York,

і адресувати їх до слідуєчих українських інституцій:

- The Ukrainian Medical Academy, c/o Eugene Cherniakhivsky, Kiev;
- The Ukrainian Academy of Sciences c/o E. Tymchenko, Shevchenko Boulevard, Kiev;
- The Ukrainian Institute of Popular Education, c/o Mrs. Tkachenko, Welyka Pidvalna 36. Kiev;
- The Ukrainian Theatre c/o Ivan Marianenko, Troitzky Square,

і інші адреси на Україні, оголошені Віденським Союзом Допомоги Голодуючим під проводом професора М. Грушевського.

3'їзд радить розділяти посилки з Америки поміж всі вище подані інституції.

VI. 3'їзд українських товариств в Нью Йорку і околиці протестує проти заборони польським урядом висилати допомоги з Галичини голодуючим на Україні. 3'їзд взиває Українців в Америці зараз посилати поміч голодуючим на Україні і зазначає, що із слідуєчих громад вислано прямо на Україну в місяці червні і липні слідуєчі суми: з Філяделфії заходом Українського Запомогового Комітету 225 дол., з Нью Йорку заходом всенароднього віча і Ньюйоркського Комітету Допомоги Голодуючим 170 долярів; з Ньюарку заходом Центрального Комітету Українських товариств 200 долярів, з Рочестер, заходом Українського Центрального Комітету 300 дол. і з Клівленду заходом місцевих товариств і всенароднього віча 400 долярів,

М. Галагін і І. Мельник,
секретарі Окружної Народи в Нью Йорку.

№ 584

Страшне поширення тифу і холери в Україні.

«Канадійський Ранок», 25 липня 1922.

ХОЛЄРА НА УКРАЇНІ

ЛОНДОН, 19 липня. — Ліга Народів дістала вісти про страшне поширення тифу та холєри в Росії та на Україні.

Тиф шириться цього року два рази більше, як минулого року. Холєра загрожує передівсім південній Україні. Богато случаїв її стверджено в портах Чорного моря. В одній Одесі в першій тижні липня знайдено понад 3,000 случаїв.

З України холєру занесено до Румунії, де вона вже появилася в столиці Румунії Букарешті.

№ 585

Повідомлення французького економіста й члена допомогового комітету про зростання голоду в Україні.

«Канадійський Українець», 26 липня 1922.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ ЗБІЛЬШАЄСЯ

ЖЕНЕВА. — Французький економіст й член міжнароднього ратункового комітету Й. Люберзак, котрий щойно повернув з України, каже, що голодове положення на Україні погіршаєсь з кожним днем. На більших залізничних стаціях, як Київ, Харків й Одеса, щоденно умирає сотки осіб. Селяни, покинувши села, де брак живности, громадаються на тих стаціях, де рівнож, не найшовши поживи умирають з голоду. Тіла померших виволікають із станцій й ховають на недалеких полях, які тепер виглядають, як справдішні цвинтарі.

Люберзак каже, що серед тих умираючих є багато дітей-сиріт, кинених на ласку судьби.

В Харкові, столиці совітської України, панує найбільший голод. Там з браку живности й лікарських середників замкнено шпиталі. Люберзак був наочним свідком людоїдства в околицях межі Полтавою й Харковом. Ті околиці, одні з найбагатших, тепер зовсім необроблені й селяни живляться виваром з соломи зі стріх.

№ 586

Большевицька аристократія забавляється в петроградських казино.

«Канадійський Українець», 26 липня 1922.

БОЛЬШЕВИЦЬКА ШУЛЄРНЯ

ПЕТРОГРАД. — По сімох роках занеднання підчас світової й горожанської війни большевицькі власти нарешті беруться до відбудови міста. Але що на цілі відбудови нема готових фондів, то большевицький уряд постановив роздобути їх в дуже простий спосіб. Іменно уряд дає дозвіл на отворення домів гри в рулету, з чого 60 процент приходів побирає держава. І так большевики зробили з Петрограду друге Монте-Карло. В Петрограді є кілька таких заведень, де товпи большевицької аристократії при музиці й величавих пирах віддаються гри в рулету від вечора до раня.

Кореспондент «Вінніпегської Трибуни» каже, що одна така большевицька шулерня заробила одної неділі 80 мільярдів рублів.

№ 587

Лише мала частина конфіскованого церковного майна призначена на допомогу голодуючим.

«Канадійський Українець», 26 липня 1922.

НА ЩО УЖИЮТЬ БОЛЬШЕВИКИ ЗРАБОВАНЕ ЦЕРКОВНЕ ДОБРО?

ЛОНДОН. — «Морнінг Пост» каже, що большевики надіються дістати з продажу сконфіскованих церковних дорогоцінностей не менше як 200 мільонів золотих рублів, з якої суми около 5 мільонів буде відданих на фонд голодуючих. Величезна решта, бо аж 195 мільонів, буде ужита — як большевицькі комісарі двозначно заявляють — на державні потреби. Згадана газета твердить, що большевики дістануть за ті скарби не менше як 700 мільонів золотих рублів.

Совітське правительство рівнож заявляє, що має намір продати за границю корону й другі відзнаки російських царів.

№ 588

Большевики конфіскували багато церковних скарбів.

«Канадійський Українець», 26 липня 1922.

ВИСЛІД КОНФІСКАТИ ЦЕРКОВНИХ БОГАЦТВ В РОСІЇ

ЛОНДОН. — З Гельсінгфорсу повідомляють, що большевики опублікували висліди переведеної конфіскати церковних скарбів в трийцятьох провінціях. З тих вістей показуєсь що большевики дістали з того жерела 300 фунтів золота, 125 тон срібла, а також 600 фунтів різних дорогоцінних каменів. Між сими каменями находяться незвичайної величини сафіри, рубіни й аметисти. Жемчугів є так багато, що не можливо ще було порохувати їх або зважити. Деякі з них мають по 50 каратів і є надзвичайно чисті.

№ 589

Пошесть холери в Україні поширюється.

«Канадійський Українець», 26 липня 1922.

СТРАШНА ХОЛЕРА НА УКРАЇНІ

ХАРКІВ. — Холера на Україні прибирає катастрофальні розміри. До дня 7 червня сконстатовано 274 місцевостей, діткнених холерою, у яких начислено 7,000 випадків, підчас коли в тім самім часі минушого року було заледво 400 випадків. Санітарні відносини застрашаючі. В Харкові страйкують аптичні робітники й всі аптики позамикані, бо не одержують платні вже від двох місяців.

№ 590

Російська шовіністична організація керує погромами в Україні.

«Канадійський Українець», 26 липня 1922.

ХТО КЕРМУЄ ЖИДІВСЬКИМИ ПОГРОМАМИ НА УКРАЇНІ

«Накануне» пише: На Україні піднялася нова хвиля погромів. Останні дні принесли погроми в міста: Біла Церква, Винниця й Умань. В багатьох містах вирізано єврейське населення, не виключаючи немовлят. Характеристичним для тих погромів є те, що вони являються виключно для себе: ходить лишень о саме вигублення Жидів, майна ніхто не рушає. Тими «ідейними» погромами кермує тайна організація на взір давньої «чорної сотні», якої кличем є: «ріж Жидів, спасай Росію». Ся організація має свої центри в Чернигові, Києві і на Поділлі.

№ 591

Ліга Націй про пошесті в Україні.

«Канадійський Українець», 26 липня 1922.

ЛІГА НАРОДІВ ПРО ПОЛОЖЕННЯ НА ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ

«Русспрес» доносить з Парижа: Гигієнічна секція Ліги Народів оголосила звіт про положення на Великій Україні. В Одесі смертність виносила 90 на 1,000 мешканців. В Херсоні вона досягнула числа 189 на тисячу мешканців. Холера прибрала застрашючі розміри. Організми людности до краю виснажені, що робить неможливою боротьбу проти епідемій, значить, перешкоджує щепленню.

№ 592

Свідчення французького економіста про страшний голод в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 26 липня 1922.

ГОЛОДОВЕ ПОЛОЖЕННЯ НА УКРАЇНІ НЕ ПОЛІПШУЄТЬ СЯ

ЖЕНЕВА, 16 липня. — Голод на Україні приймає чимраз страшніші розміри. Про се доносить Жан де Люберзак, французький економіст, який вернув саме з Росії, як представник Міжнародного Ратункового Комітету.

Він каже, що при залізничних станціях в таких центрах як Київ, Харків і Одеса вмирає денно тисячі людей. Мандруючи від села до села, збігці збирають ся в тих центрах і, не находячи поживи, гинуть біля стацій. Їх тіла вивозять на поле і там закопують.

Де Люберзак говорить також, що між голодуючими збігцями є багато сиріт і загублених або покинутих дітей. Поганим є харчеве положення в Харкові, де замкнено шпиталі через брак поживи і ліків. Він каже, що на просторі між Харковом і Полтавою був свідком многих страшних сцен, а навіть канібалізму.

№ 593

Пожертви на голодуючих в Україні і Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 26 липня 1922.
Уривки.

НАДІСЛАНЕ

Колгорст, Алта.

З сим листом посилаю вам поштовий переказ на суму \$10.00, котрі прошу розділити на чотири часті в слідуєчій порядку: \$4.00 на відновленє передплати на «Укр. Роб. Вісти», \$4.00 на поміч голодуючим на Радянській Україні, \$1.00 пресового фонду на «У.Р.В.», а \$1.00 на пресовий фонд «Голосу Праці».

[...] Товариші Робітники! Ви, всі ті, що перебуваєте в лісових кемпах Брітїш Колумбїї! Застановіть ся хоч на хвилину, кличу я вас, та погляньте на себе самих. Подивіть ся, яку брудну роботу ви робите, і киньте її хоч тепер, бо щоби не було запізно! [...] Картограїство і пїятик заведуть вас до упадку, до наруги, до дегенерації. [...]

Іван Карча.

Справозданє жіночого товариства в Салт Сте Мері, Онт.

Дня 9 липня с. р. відбули ся в льокалі Р.П.К. збори Відділу женщин-робітниць, на котрих здано справозданє з діяльности жіночого відділу. [...]

Головний розхїд товариства: \$70.00 на Укр. Роб. Дїм в Бевю і \$15.85 на голодуючих в Сов. Росії. [...]

Д. Лермон,
Організаторка.

Е. Хованська,
секретарка.

Ксеня Ляшок,
касїєрка.

Квартальне справозданє філії У.Р.Д. в Монд, Онт.

Дня 9 липня відбули ся збори філії У.Р.Д. в Монд, на котрих заряд здав справозданє зі своєї діяльности за послїдних три місяці. За той час в філії відбуло ся 6 мітїнгів адміїстраційних, 2 пропагандових, 2 лекції і 6 забав. [...]

Фінансове справозданє філії представляєть ся так:

[...]

Прихїд	\$95.96
Розхїд	<u>46.51</u>
Остає в касї	\$49.45

З сих грошей висилаємо \$10.00 для голодуючих на Радянській Україні, \$10.00 на пресовий фонд «Укр. Роб. Вістий», [...]

З товариським привітом,

В. Заячковський.

Піврічне справозданє У.Р. Просвітнього Т-ва в Сидней, Н.С.

Р.У. Просвітне Товариство в Сидней числить добре стоячих членів 16, після того як 4-ох виключено за шкідливу роботу. Товариство розповсюднює «Укр. Роб. Вісти», «У.Щ.В.», «Молот» і газету в англїйській мові «Воркер» [Worker — Робітник]. Товариство відбуває мітїнги два рази на тиждень — в четвер вечером

і в неділю по полудни. При товаристві існує діточа школа, в якій побирають науку 20 дітей. Школа відбувається три вечери на тиждень.

Фінансовий звіт товариства представляє ся так:

Загальний прихід	\$151.80
Загальний розход	<u>126.08</u>
Остає в касі	\$25.72

Для голодуючих в Сов. Росії і на Рад. Україні зібрано і вислано до головно-го комітету \$117.07.

О. Петришин,
секретар.

Ретлов, Алта.

Дорогі Товариші!

Посилаю вам \$10.00, з котрих \$4.00 передплати на «Укр. Роб. Вісти», \$1.00 на пресовий фонд «У.Р.В.», \$2.50 передплати на «Голос Праці» і \$2 50 для голодуючих на Радянській Україні. [...]

З товариським привітом,
Н. Макаренко.

№ 594

Зібрано майже десять з половиною тисячі доларів на голодуючих в Україні; списки жертводавців з Едмонтону, Кимберлея, Бінфейту, Тейлортону, Вінніпегу та Торонта.

«Українські Робітничі Вісти», 29 липня 1922.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ДОТЕПЕР ЗІБРАНО В КАНАДІ НА СЮ ЦІЛЬ \$10,496.00

Дальші жертви на поміч голодуючим України надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу слідуючі організації і поодинокі товариші:

К.П.Г. на Р.У. в Торонто	\$70.00
Відділ У.Р.Д. в Бінфейт, Саск.	43.00
І. Клибановський в Едмонтоні (з прод. «Гол. Укр.»)	39.09
Joe Mould і P. V. Show (Англіїці) в Бінфейт, Саск. (збірка)	33.00
Н. С. Яворський в Кимберлей, Б. К. (збірка)	26.00
Укр. відділ Роб. Партії Канади в Вінніпегу (половина заробітку членів відділу в день 1 мая)	10.50
Філія У.Р.Д. в Монд, Онт.	10.00
П. Г. Макаренко в Ретло, Алта.	2.50
Іван Медак в Мус Джо, Саск.	1.00
К. Маловій в Велор, Саск.	1.00
С. Крук в Сентрал Бют, Саск.	1.00
Іван Куриш в Ватрос, Саск.	1.00
Іван Сцяк в Вінніпегу	1.00
Послідний раз було поквітовано	<u>\$10,256.01</u>
Разом	\$10,496.10

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар.

Едмонтон, Алта.

Дорогий Товаришу!

Газету «Голодуюча Україна», котру Ви прислали, ми старались спродати по 25 ц. і як хто міг, а гроші дали до Комітету Помочі Голодуючим. Зібрали всего \$39.26, котрі Вам висилаю

Зібрано	\$39.26
Почтова оплата	.17
«Моні-ордер»	\$39.09

Товаришам щира подяка за те, що потрудились коло розпродажі «Г. У.». Котрі ще не доручили розпроданих чисел, хай в скорім часі їх доручать.

І. Клибановський, секр. К.П.Г.

Кимберлей, Б. К.

До К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу.

Вп. Товариші!

На ваш поклик щодо помочі голодуючим на Рад. Україні я вспів зібрати в сій місцевости 26 долярів, котрі зложили слідуючі товариші:

Н. Яворський	\$15.00	Петро Копак	5.00
С. В. Причинець	2.00	П. Федак	2.00
Ф. Бурий	1.00	П. Пачковський	1.00
		Разом	\$26.00

Всім жертводавцям щира подяка.

З товариським привітом,

Н. С. Яворський.

Бінфейт, Саск.

Дорогий Товаришу!

Повідомляю Вас, що наші товариші не забули про голодуючих на Радянській Україні і на весілю в тов. Николая Крупки зложили на поміч голодуючим \$33.00, які засилаю на Ваші руки. Збіркою заняли ся Англіїці Joe Mould і P. V. Show. Іме-на жертводавців є слідуючі:

По \$5.00: Никола Крупка.

По \$2.00: Joe Mould, Jordan Jellov, Ал. Ціпліцький.

По \$1.50: Пилип Марчук.

По \$1.00: Демко Смага, P. V. Show, Яків Драгомір, Пилип Драгомір, Анна Новосад, Онуфрій Красовський, Никола Чачула, Е. Brooks, Макс Пасяк, Mike Fai, Анна Симотюк, Mrs. Annie Brooks, Іван Марчук, Михайло Новосад, Іван Зазуляк.

По 50 ц.: Фелікс Лушинський, Стефан Смага, Chor. Brooks, Ал. Роник, Іван Ткачук, Петро Рогатин, Василь Бончал.

По 25 ц.: Анна Гевко, Джерсі Гевко, Mrs. Vera Brooks, Mrs. Mary Brooks, Марія Гевко, Михайло Марчук, Михайло Новосад (син), John Anderson.

Разом \$33.00.

З товариським привітом,

В. Б.

Примірне весіле в Тейлортон, Саск.

Дня 16 липня с. р. відбуло ся в Тейлортон вінчане тов. Штифана Антонюка з товаришкою Анною Бачинською. Забава відбувала ся досить гарно. О 5-ій години товариш молодий перепросив присутних гостей, що забава є стримана на коротенький час, бо тов. В Шкрабайло хоче сказати пару слів. Тов. Антонюк покликав тов. В. Шкрабайла до слова. Тов. Шкрабайло змалював жите наших братів і сестер під теперішну пору на Радянській Україні і завизвав присутних гостей, щоби жертвували на голодуючих. Зараз товариші голова і секретар Українського Робітничого Дому в Бінфейт занялись збіркою, з якої прийшло \$21.50.

Дальші поміщені понизше жертви зложили члени відділу Укр. Роб. Дому в Бінфейт на руки голови і секретара відділу.

Всіх грошей зібрано дотепер в Бінфейт і Тейлортон \$43.00, які засилаємо до К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу.

Імена жертводавців є слідуєчі:

В Бінфейт.

По \$5.00: А. Н. Cuddington (Англієць).

По \$2.00: J. G. Oliver (Англієць).

По \$1.50: Ш. Антонюк, О. Антонюк, Ш. Катрусак, В. Когут, Н. Обач, М. Вивюрка, Н. Бажан, Е. Кравець, Ш. Осадюк, А. Малимонка.

По 75 ц.: Т. Манзук.

По 50 ц.: Сем Рабінович (Єврей), М. Дрибка, Н. Гирман, В. Гудимка, Ф. Лилик, А. С. Anglish (Англієць), Ch. Cartoll (Англієць), I. Ellis (Англієць).

По 30 ц.: М. Береза.

По 25 ц.: Й. Шайковський, Г. Запухляк, Е. Лупульк, С. Логінь.

В Тейлортон.

По \$5.00: Ш. Рогатин.

По \$2.00: В. Кешемик.

По \$1.00: П. Вивюрка, М. Іванців, Д. Ільчишин, Н. Бачинський, Ш. Вивюрка, І. Присяжнюк, Н. Рогатин, І. Петрик.

По 50 ц.: М. Бортняк, Д. Бортняк, О. Мороз, Т. Конопацький, М. Ришошка, Ф. Луцинський.

По 25 ц.: П. Малярник, А. Конопацький.

Пл 20 ц.: J. Balber (Серб).

Товариші! При кожній нагоді збирайте жертви на голодуючих наших братів і сестер, котрі вже пірвали свої кайдани, якими були сковані віками.

Відділ Укр. Роб. Дому
в Бінфейт, Саск.

Вінніпег, Ман.

В додатку до проголошених вже свого часу імен членів українського відділу Р.П.К. в Вінніпегу, які жертвували половину свого заробітку в день 1 мая на поміч голодуючим на Радянській Україні, подаємо на отсім місці ще слідуєчі:

Ю. Люльчак \$2.50, В. Мохорук \$1.00, М. Кащак \$2.00, Ф. Ухач \$1.50, П. Ващин 50 ц., Т. Пилипас \$1.50, Ів. Петрушка 50 ц., В. Н. Колісник \$1.00. —

Разом \$10.50.

Торонто, Онт.

Загальне справозданє К.П.Г. на Р.У. від 1 цвітня до 16 липня 1922.

Зібрано	\$2,186.92
Вислано до К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу	2,083.41
Тепер висилаємо	70.00
Всього разом вислано	2,153.41
Ріжних розходів було	26.65
Остає в касі	6.86

Контрольна комісія:
 М. Тимунь, Д. Мельник, Ф. Струсс.
 П. Думановський, фін. секр.
 Д. Гончар, касієр.
 Т. Корчак, пр. ком.

Вест Торонто.

Спис жертводавців, що зложили на поміч голодуючим Радянської України на концерті Тов. «Злука: ч. I.

П. Юречків	\$25.00	І. Лісовський	25.00	І. Слободзян	20.00
С. Гілюс	20.00	П. Качала	15.00	В. Кісіль	15.00
О. Палічник	15.00	Д. Віцінський	10.00	Ю. Місєвіч	10.00
П. Думановський	10.00	А. Гуменюк	10.00	П. Амброс	5.00
І. Марчак	5.00	М. Гуменюк	5.00	Н. Качан	5.00
Дрібної колекти	17.20				
		Разом	\$212.20		

Сколектовано на ресітові книжочки від слідуючих товаришів:

По \$5.00: О. Палічник.

По \$3.00: А. Гуменюк.

По \$2.00: А. Козак.

По \$1.00: В. Охрим, В. Шемер, М. Гуменюк, Р. Петров, М. Кондрат, Рубін, Г. Баран, Г. Мгоголіні, Д. Гончар, Е. Гурський, В. Гомонило, І. Нагорний, Вінтоняк, Радечий, З. Боровський, А. Боднар, П. Качала, І. Свободзян, С. Скиба, Д. Покорчак, І. Гуцул, Ю. Місєвіч, Л. Байдалюк, П. Думановський, М. Беш, М. Мельник, Д. Мігай.

По 50 ц.: А. Боднар.

По 25 ц.: Т. Горфінд, Н. Гасюк, П. Юречків, С. Ковальський, Д. Мігай, Вассон, В. Звір, Англієць, М. Кучма, р. Баріда, В. Баріда, К. Вонс, Д. Чопик, Кучма, Мачок, М. Шербан.

Разом \$41.50.

Збірка на масовім мітингу дня 30 цвітня, котрий був скликаний К.П.Г. на Р.У. в «Роял Темпл Гол». Жертвували слідуючі товариші:

Русско-Український Ресторан	\$200.00
П. Фодчук	26.00
М. Тимунь	11.00
Скакун	10.00
Требун	10.00
В. Ткачів	10.00

По \$5.00: Міронюк, Д. Мельник, С. Косюк, т-ка Чам (або Чалі), Гужда, І. Матуляк, Тацька Яськевіч, Д. Дирів, І. Горбатюк, Т. Кабаба.

По \$3.00: І. Горбатюк, В. У., Лотоцький.

- По \$2.00:** Явдокія Стасюк, Р. Романчук, Феодосія Стасюк, Прокопів, Яцків, С. Шваченко, І. Попович, Данилюк, Яворський, Басараба, М. Гой, Ясенько, Корчак, Романюк, Клопотюк.
- По \$1.00:** т-ка Свободян, Власова, Кип, Отвіновський, Піжук, Тимофійчук, Бігун.
- Разом \$365.00.**

Торонто.

На концерті в честь Т. Шевченка, котрий відбув ся заходом всіх відділів Тов. «Злука», жертвували слідуючі товариші:

Совчук	\$30.00	С. Миронюк	30.00	Т. Корчак	25.00
В. Богайчук	25.00	А. Чичун	25.00	І. Бойчук	25.00
Перун	25.00	Амброз	25.00	Данилейчук	25.00
Д. Ганчар	25.00	І. Горбатюк	25.00	І. Зрадовський	25.00
Гоминюк	20.00	І. Павлович	15.00	П. Качала	10.00
Требіч	10.00	Пасічник	10.00	Яськевич	10.00
Чозак	10.00	Рудий	10.00	Зборовський	10.00
Скакун	10.00	Кучманський	10.00	Місевич	10.00
В. Кісіль	10.00	Віцінський	10.00	Д. Покорчак	10.00

По \$5.00: Моравський, Тофан, Тимофійчук, Пезук, М. Моравський, Москалик, Греньків, Н. Комар.

По \$2.00: Н. Павляк, Мазяк, т-ка Г. Стасів, Стельмащук, Мельник.

По \$1.00: Кочорк.

Безіменні \$11.00.

Разом \$538.00.

На мітінгу Тов. «Злука» ч. 3., Ст. Марія ст. жертвували слідуючі товариші:

По \$2.00: Брошук, Й. Течінський, А. Музик.

По \$1.00: А. Танасков, Шостава, Вирбиський, Кучер, Жек.

Разом \$40.00.

На ресітові книжочки сколектовано від слідуючих товаришів:

По \$2.00: І. Остапович, М. Брошук, Т. Гурецький.

По \$1.00: Д. Мельник, І Башук, П. Цвїтков, Д. Мельник, В. Горбатюк, Р. Баран, Стіфішан, І. Березовський, М. Березовський, К. Микула, Ф. Дюг, С. Пома, Н. Норман, Д. Мудук, Т. Павлов, К. Павлов, Т. Сотур, А. Дор, Т. Мальо, Ботюк, Й. Скембер, Й. Тичівський.

По 50 ц.: Ф. Дюк, Добровський, Фіний.

По 25 ц.: Й. Жемерчук, П. Романко, Н. Ботюк, Зарудний.

Разом \$ 33.50.

Іст Торонто.

На мітінгу Тов. «Злука» ч. 4 жертвували слідуючі товариші:

Н. Білий	\$11.00	В. Малик	11.00	Яськевич	10.50
Чечун	10.00	Павлович	10.00	А. Чозак	10.00

По \$5.00: П. Терлецький, Квачів, М. Лицишин, Тушков.

По \$4.00: Наколов, Зісов.

По \$2.00: Продан.

По \$1.00: Танасов, Ставров.

По 50 ц.: Мінковський.

Разом \$95.00.

Сколектовано на ресітову книжочку:

По \$5.00: В. Малик.

- По \$2.00: І. Хрипко.
 По \$1.00: М. Терлецький, І. Квас, Чалі, К. Е. Фелеф, Н. Дмитрів, С. Пасколов, Р. Д. Н. Н. Кочтар, Н. Мачк, Т. Афанасов
 По 50 ц.: С. Маліман, А. Кардач.
 По 25 ц.: А. Караневич, А. Бутко.
 Разом \$18.50.

Нью Торонто.

Спис жертводавців «Злука» ч. 5:

- По \$6.00: Н. Котурбаш.
 По \$5.75: Ф. Струсь.
 По \$5.00: О. Владика, І. Мінько, А. Счедик, М. Лісовий, С. Макаренко.
 По \$2.00: С. Каламайський, Г. Тарнавський, І. Бойчук, І. Павляк, С. Романовіч, М. Герей, М. Вільчиський, А. Багринівський, М. Швидкий.
 По \$1.50: В. Гелич.
 По \$1.00: А. Гаврилюк, І. Козуб, П. Капський, М. Хреньківський, М. Пагорний, Н. Бурак, Б. Коротюк, Слобозян, Корчак, Ганчар, П. Косцюк, Б. Косцюк, Н. Дрел, Волосин, І. Шавчук, М. Гавриїца.
 По 25 ц.: Обертинський, Двугничук, С. Шваченько.
 Безіменні: 50 ц..
 Разом \$74.00.

Торонто.

У.Р.Т. під Р.С.С.Г.

- По \$2.00: Г. Волох, В. Зівів, П. Весоловський, Г. Бурлака, І. Кріль.
 По \$1.00: С. Бебвар, Д. Вінтоняк, Н. Качан, Д. Хомин, І. Остапчук, М. Стак, Т. Грех, П. Власов, Г. Ілашук, Н. Білий.
 По 50 ц.: І. Ковалюк, М. Кориський, М. Сапужак, П. Волон.
 По 45 ц.: Мігал.
 По 25 ц.: В. Фрейчук, Дубов.
 Разом \$23.00.

Звертаємо увагу товаришам, котрим буде не ясне справозданє, що би зголо-
 силися до К.П.Г. на Р.У. в Торонто.

№ 595

Звіт д-ра Гейга, дорадника Ради Ліги Націй.

«Канадійський Ранок», 1 серпня 1922.

ДЕСЯТЬ ТИСЯЧ ЛЮДЕЙ ДЕННО ВМИРАЄ НА УКРАЇНІ

ЛОНДОН, 20 липня. — Др. В. Дж. Гейг, член епідемічної комісії Ліги Націй та медичний дорадник Екзекувити для Міжнародної Допомоги Росії, заявляє в сво-
 їм звіті, котрий він предложив Раді Ліги Народів, що число недужих ріжними
 пошестними недугами в голодуючий части України збільшається постійно. По-
 ширяються передівсім тиф та дезинтерія (червінка).

Др. Гейг каже, що в районі голоду на Україні, на котрому живе коло п'ять і пів мільйонів людности, вмирає з голоду по десять тисяч душ денно. Запомогові товариства дають усього денно 300,000 порцій. Епідемії побирають дальші жертви.

№ 596

Польська поліція в Галичині обмежує працю комітету допомоги голодуючим.

«Канадійський Ранок», 1 серпня 1922.

ЗДАВЛЕННЯ ЛЯХАМИ КОМІТЕТУ «ГОЛОДНІЙ УКРАЇНІ»

**Невільно в Галичині збирати жертв
навіть для цих, що вмирають з голоду**

Понище подаємо за краєвими часописами переклад вимовного документу львівської дирекції поліції, яким припинено діяльність українського «Комітету Допомоги Голодуючій Україні». Він звучить:

Дирекція поліції [у] Львові,
Ч. 2611, II, р. 22.

До Вп. Основателів «Комітету Допомоги Голодуючій Україні» на руки п. д-ра Кирила Студинського у Львові, вул. Хмельовського.

На внесене тут зголошення про засновання «Комітету Голодуючій Україні» — Дирекція Поліції повідомляє Вп. Основателів по думці рескрипту Львівського Воєводства Вид. през. з дня 11 червня, 1922 р., ч. 13221 222, що комітет цей буде могли розвинути намірену діяльність о скільки завяжеться як стоваришення по думці постанов закон з дня 15 падолиста 1867, дзд. ч 134 та по затвердженню Статута воєвідством дістане дозвіл на переведення акції збірок.

Дирекція Поліції звиває тому ВП. Основителів до предложення статута так центрального Комітету, як і місцевих комітетів в п'ятох примірниках відповідаючи постановам пар. 4 наведеного закону з тим, що статут має містити постанову, зазначуючу діяльність стоваришення як часову, значить, що стоваришення по сповненню свого завдання має бути розв'язане

Вкінці звертає Дирекція Поліції увагу, що аж до часу доповнення цих услівій не може комітет розвивати акції під загрозою правних наслідків на случай непримінення до цього розпорядження.

Директор Поліції
Райнлендер.

№ 597

Нові дані про голод і пошесті в Україні.

«Канадійський Ранок», 1 серпня 1922.

НА КАТЕРИНОСЛАВЩИНІ

ЦАРГОРОД, 7 липня. (Українтаг). — У Сінельницькому районі голодує трий-цять-пять тисяч людей.

Як і в інших голодних місцевостях, населення їсть котів і псів.
Пошестні недуги ширяться.

Харківські «Вісти» в числі 82 подають:

«Катеринославська губерніяльна комісія допомоги Голодним дістала акти загальних зборів села Широке, Криворожського повіту, який є яскравим виявом тих незносимих страждань, які переживають голодні райони.

Акт підтверджує, що голодні люде Широкого розривають могили і витягають звідтіля трупи й ідять їх.

№ 598

Редакційна стаття про голод в Україні; автор закликає еміграцію до спільної акції допомоги голодуючим в Україні.

«Канадійський Ранок», 1 серпня 1922.

Іван Роберт-Ковалевич.

СПАСАЙМО УКРАЇНУ!

Слухайте, слухайте крик із безодні,
Нашу молитву горячу...
Ви, що обідали й ситі сьгодні,
Киньте хоч шкіру собачу!
(О. Олець.)

Голод.

Хто ще не чув голосу розпуки конаючої України? Хто ще не чув про ворога, який розтворив свою ненаситну пащу над цілим українським народом і цілими мільонами пожирає його життє? Цей страшний ворог не зважає на ніщо. Він не входить у компроміс, не знає помилювання. Його ціль і завдання є одно: знищити життя людини. То є непримирний ворог, а імя його — «Голод». Його страшні наслідки приводять людину до божевілья, самовбивства, людоїдства...

Але хиба проти него нема средств, щоби побороти його і вратувати цілий край від загибелі? Є! Проти голоду є одинокое оружжє — Хліб! Але... де-ж той хліб? Де-ж нарешті той хлібороб, який сірими волами орав ту ниву і чесною працею обробляв плоди її — хліб і звозив його до комори на тяжкі часи?

Нема нічогісінько... Все лежить покотом збурене і знищене до основ. Ціла Україна — це кратер на кулі земській, який дихає тільки смертю і безпощадно пожирає своїх рідних жителів.

Комори розбито... Хліб зреквіровано... Плодюча земля засохла і почорніла, — а хлібороб з своїми сірими ізнемігся... Він, борючись зі смертю, з'їв своїх сірих волів, спожив траву і виграбив корінці з рідної ниви... І стало пусто навкруги, тільки смерділо тіло погибшого брата. І він в передсмертній агонії посягнув рукою по тіло брата в тій ще малій надії, що цей культурний світ двацятого віку таки змилується над ним і подасть нарешті крихту хліба.

Та світ з поміччю не прийшов... І козак боговитої плодючої землі української зробився людоїдом... У двацятім віку! Ні, він не винуватий; він з'їв все, що мав, обгриз кору з дерева, випас траву, поїв солому із власної стріхи, потім падло, а нарешті простягнув руку по труп свого брата! Ні, він не винуватий, — він чекав на поміч від людей, а вона не приходила. Могучі світа цего хоч знали і чули, та не помогли. Бо не бачили пушки із золотою монетою в конаючого хлібороба...

І з висохлого скелета українського хлібороба вирвався живий проклин на ситих людей. І він в тяжких судорогах конає...

І на українськiм чорноземі сіють білі квіти... Їх ще ніхто досі не бачив на Україні багатій... І з кожним днем цвіте їх більше і більше і немає їм кінця...

Поглянь, друже мій, на ті квіти — то не квіти, то кости біліють, кости твоїх братів...

Вся Україна прибрала вигляд сіро-білого скелета. Широкі степи виглядають мов скали гірських верхів, яких дощі обмили, вічні бурі обсушили, а соняшні лучі обсмалили — і виглядають вони як пророки смерти. Не колише там вітер буйною пшеницею, не красується там зеленнями поле, — тільки смерть із косою ходить і лишає за собою трупи, трупи...

Постарайтесь о хліб голодній Україні!

В Канаді й Америці нема вже свідомого Українця, котрий не знав би про чорну ніч голоду, що сповила цілу Україну і щодня кладе покосами тисячі людей, братів наших...

Багато з нас думало, що на Україні цього року буде такий врожай, що Україна зможе себе яко тако вижити. Та сталося цілком противно. Україна опинилася у ще гіршiм положеннi, як була дотепер. Її економічне положення не то що не поліпшилось, а іде стрімголов у пропасть. Населення не то що троха відітхнуло від голодової кризи, а противно, ослабло як ще ніколи. Населення паде у божевілля, бо стратило надію на поміч других держав, які ведуть переговори з большевиками, які до нічого не приводять корисного, хіба до більше заострень. А український нарід кличе о поміч цілі роки. І цілі роки проходять, а голосу українського народу ніхто не чує і не йде йому з поміччю! І мільйони українських хліборобів вже лягли, а другі мільйони ждуть своєї черги.

Отже, є оконечний [так в тексті — Р.С.] факт, що коли не прибуде на Україну поміч зо вні [так в тексті — Р.С.], то Україна вимре! Це ясне!

Хто в цей страшний час для України має піднести клич на поміч голодному її населенню? Це мусять зробити українські емігранти! Українська еміграція, що розбрилася по цілій Європі і яка час від часу кликала своїх і чужих о поміч для себе, також кликала і робила заходи, щоби подати поміч голодному населенню України.

Та еміграція, що правда, може багато допомогти в справі організації цієї помочі, але не багато хлібом, бо в тих краях, де вони живуть — є свої недостатки. Але вони можуть впливати на європейські уряди, від котрих багато залежить ця поміч.

Та найбільше в цьому ділі можуть допомогти емігранти Америки і Канади, а також Бразилії й Аргентини.

Ті всі збірки, які почали збирати різні гуртки, кожний на свою руку, це тільки роздробило і ослабило цей рух, та гальмує різними непорозуміннями дійсну поміч Україні. Тут справа є допоміжній мільйонам людей, а не якійсь одиниці чи гурткові десь там у Польщі, Чехії чи Австрії. Ми самі настільки тут бідні, що хоч би ми віддали весь наш дотеперішній доробок, то справи не поліпшимо. Тут треба з других країн негайної помочі. Нашим найважнішим обов'язком має бути те, щоби піднести справу перед американським світом і їх урядами, інституціями, церквами та взагалі заінтересувати ціле населення тою справою. Це є наша річ вказати і доказати їм, що їхнім обов'язком є допомогти умираючим з голоду людям. Американський нарід помагав Вірменам, Хінцям, — поможе і нашій країні. Але ставаймо всі без ріжниць і биймо разом у дзвін тривоги.

Ми маємо підняти клич ратунку, зложити датки на з'організованнi акції в цій справі і повести пропаганду між Американцями і Канадійцями на збірку помочі для голодних України. Вони, сподіюся, допоможуть, тільки пічним від себе.

Тепер є одно питання: хто має це діло почати? Один чоловік, товариство чи яка релігійна секта? Справа сама за себе говорить. Україна вмирає з голоду. Український нарід у вітчизні кличе в останнє: «Брати і діти, не дайте нам вмерти!»

Чуєте те, священники і проповідники різних віроісповідань? Чуєте, редактори, доктори, учителі, студенти, фермері і робітники? Обєднайтеся в імени і ради життя українського народу і вимоліть поміч у світі для него. Український мужик боровся зі смертю і з'їв що тільки було. Осталася тільки суха земля. Поможіть! Цєю справою має зайнятися вся наша еміграція, памятаючи, що це є найбільший обовязок її!

Чи справді є в нас ще такі люде, що не відгукнуться на голос умираючого і не підіймуть справи перед світом?

Ні, в нас таких нема! А коли є, то ми пропащі на віки. Бо коли хліба тамті не дістануть то України доля завершена. Та побачимо, як наші свідомі сили до цього кличу віднесуться. Побачим, чи об'єднаються наші всі сили і як поведуть діло перед американським світом.

Отже, не встидаймося просити милостині для наших конаючих братів. Бо робимо діло людини. Бо в противному разі дійсно спаде на нас ганьба і прокляття Каїна буде на нас, а чужі люде будуть показувати на нас пальцем.

Християнські проводирі, народні патріоти — нині маєте нагоду показати свою любов до ближнього. А коли тепер будете сидіти з заложеними руками, то осуд зради, зглядом ближнього написали сами собі.

Що ми в Канаді повинні зробити?

Щоби ратункову справу почати і надати їй серйозний характер, то треба ширшого порозуміння. А що це справа не політична, а чисто ратункова, то тим самим коло неї повинні згуртуватись всі гурти нашої еміграції, без ріжниць, а тоді певно буде успіх. Отже, треба порозуміння, треба з'їзду, щоб на нім обговорити цілу справу і як найскорше почати діло.

В Америці наші брати вже почали роботу і готуються до з'їзду, щоби порозумітись. Чи не добре було би, аби ця робота мала спільний характер як в Америці так і в Канаді?

Ця справа є ратункова, а не політична і до неї можуть згуртуватись всі наші сили, а згуртовані разом можемо осягнути великий успіх і навіть одержати поміч від правительств Канади й Америки. Справа зрозуміла, що тут ходить о ратунок мільонів погибаючих в Європі людей, і нема тут ані одробини політичного руху, а для тої ціли ми зможемо прихилити широкі маси Канади й Америки і їхні правительства.

Цей справи ані на хвилину зволікати не можна. Зима за плечима, а тоді на Україні жертви будуть падати подвійно.

Говорю, цю справу ми мусимо поперти громадно і то зараз. Само собою розуміється, — на переді мусить стати наша інтелігенція. Редактори українських часописів мають представити загалови цілу справу, як вона маєтсья.

Зачуваємо, що жнива показують добрі, і наші фермері гризуться, що будуть змушені продавати свої продукти за півдармо ріжним спекулянтам. А українське населення мре з голоду. Хиба канадійський уряд не християнський і не дозволить перевезти якусь частину канадійського хліба на Україну?

Отже, віддаймо всі свої сили для борби за життя живої України. Будьмо ти ми єгипетськими Йосифами і вжіймо всіх сил і енергії, щоби зм'ягчити серця Фараонів. Подумайте, як ви ціните життя своє, своєї жінки, дітей, своїх родичів, — і перенесіть ту цінність життя на всіх братів і сестер, батьків і матерей цілої нашої України. Під цю пору ми нічого більше не можемо дати Україні як уратувати її населення від смерти. Коли ми покажемо себе вірними дітьми її, то за допоможемо наших братів, за океаном, а це буде найкращий жемчуг української історії, який вже від віків пишеться кровію...

№ 599

Допомога з цілого світу принесла голодуючим в Росії 247,000,000 золотих рублів.

«Українські Робітничі Вісти», 2 серпня 1922.

ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ В РОСІЇ

БЕРЛІН, 22 липня. — В Берліні опубліковано вчора бюлетин Комітету Допомоги Голодуючим, заснованого при Всеросійським Центральним Виконавчим Комітеті, з оповіщенням, що на допомогу голодуючим в Росії зложено в цілім світі 247,000,000 золотих рублів; ся сума включає 170,000,000 рублів в золоті, які зібрано в Росії. Поміч Америки подаєть ся в бюлетині на \$35,910,000, а поміч Англії на 2,500,000 золотих рублів.

№ 600

Збірка в Галичині на голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 2 серпня 1922.

**В ГАЛИЧИНІ ЗІБРАНО НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ
НА УКРАЇНІ 22,847,710 МП.**

Львівська «Земля і Воля» з 16 липня с. р. доносить, що в Східній Галичині зібрано на поміч голодуючим на Радянській Україні 22,849,710 польських марок.

№ 601

В Україні 500,000 випадків холери, принесеної втікачами з Росії; за допомогою американців епідемія в Росії майже поборена.

«Українські Робітничі Вісти», 2 серпня 1922.

«Канадійський Українець», 2 серпня 1922.

НА УКРАЇНІ БУШУЄ ЕПІДЕМІЯ ХОЛЕРИ

ЛОНДОН, 22 липня. — Найбільша європейська епідемія холери бушує тепер на Україні, як у своїм останнім загоролі. Так сповіщає д-р МекЕлрой, що був протягом минушого року окружним лікарем Американської Ратункової Адміністрації на Україні.

Він каже, що так епідемія холери, як і епідемія пятнистого тифу прокинулись на Україні, особливо-ж в Одесі, в більших розмірах, чим попередно в навіщених голодом російських областях. Причиною того є постійний вплив збігців з Приволжа до Одеси.

«Сьогодні в Одесі — казав д-р МекЕлрой — 2,000 випадків занедужань на холеру, а 500,000 на Україні. Число хорих на тиф є, мабуть, два рази більше. Теперішня смертність між жертвами холери виносить 60 процент, а між жертвами тифу тільки 10 процент.

«Російські епідемічні центри стали менш небезпечними протягом останніх шістьох місяців, а се завдяки заходам правительства і його співділаню з американськими ратунковими організаціями. Сподіваємось, що нам вдасться поменшити значно розміри епідемії перед зимою.

«Нашим найбільшим клопотом в поборюваню недуг є се, що неможливо контролювати голодуючих і заражених збігців з інших областей. Діставшись на Україну, їм вже нікуди йти далше, бо на границі наражають ся на смерть від куль пограничної сторожі. Тому вештають ся по улицах Одеси і стають небезпекою для місцевого населеня.

«Українське правительство удержує під сю пору чотири шпиталі в Одесі. Майже всі прибори і ліки в тих шпиталях походять від Американського Червоного Хреста, передані за посередництвом Ратункової Адміністрації.»

№ 602

Редакційна стаття звинувачує українських націоналістів в бойкотуванні допомоги голодуючим.

«Українські Робітничі Вісти», 2 серпня 1922.

«А ТАМ САМА СВОЛОЧ»

Ще раз і ще раз, десятий і сотий раз приходиться ся нам писати про одну і ту саму справу в ріжнородних її формах, про одну і ту саму українську чорну сотню, без ріжниці її місця перебуваня: чи то в Канаді й Злучених Державах, чи то на еміграції в Європі, чи в старім краю. Всюди вона однакова.

До революції українська чорна сотня, будучи під обухом чорної сотні «пануючої нації», не мала змоги показати себе. Мимо волі приходило ся її тоді грати ролю «демократки», жадаючої «національного визволення» для «свого» народу.

Нарешті прийшло «національне визволенє», яке, на превеликий жаль, української «демократії» закінчило ся на Україні соціяльним визволенєм працюючих мас.

В Галичині чорна сотня не знала, що робити підчас революції, і поки вона опам'ятала ся, польська шляхта схопила її за горло. Щоби освободити своє горло, українська чорна сотня низько вклонила ся польській шляхті, поцілувала її руку, і далше все пішло як по маслі. Що не зруйнувала на Україні петлюрівська і петрушевичівська армія, те докінчила польська армія при помочі знова таки тих самих петлюрівських та петрушевичівських недобитків.

Нині на Україні страшний голод. Засоби поживи хоч і наспівають зза границі, але їх не можна довести на місце голоду на час, бо вся транспортація зруйнована. Весь пролетарський світ кинув ся на поміч голодуючому населеню Радянських Республік. Разом з сим розпочали свою акцію помочі і буржуазні добродійні організації, перше місце між котрими займає організація Нансена. Ми не можемо закривати очий на те, що сама американська організація Гувера «Ара» дала голодуючим більше помочі, як всі робітничі організації разом взяті. Бо буржуазія має до своєї розпорядимости міліони долярів, склади поживи, одежі, кораблі, в її руках вся державна машина. Робітники мають лише свої мозолисті руки і той гріш, одежину чи кусок хліба, який вони відривають від уст своєї напів голодної сімі.

Тому працюючі маси Радянських Республік дуже цінять поміч працюючих мас цілого світа, бо знають, що ця поміч щира, що вона дана не в якімсь особистім інтересі і за ню не прийдець ся відплачуватись ріжними концесіями.

Зовсім инакше маєть ся справа з помічу буржуазних організацій. Працюючі маси Радянських Республік знають, що за свою поміч буржуазія зажадає відплати. Та голод не жде. Правительство і населенє Радянських Республік годять ся дорого заплатити за буржуазну поміч, бо вона необхідна. І буржуазія рїжних країв поспїшила з помічу голодуючим Радянських Республік, поспїшила трохи з «добродїйности», решта маючи в тїм інтерес.

Що ж робила до сеї пори українська буржуазія? Що робив той український загал в Канаді і Америці, який находить ся під проводом української буржуазії? Він не зробив нічого. Він зробив більше як нічого. Він шкодив збірці помочі голодуючим там, де та поміч збирала ся. Бо так його навчили його духовні і світські провідники. Ми маємо найкращий взірець з сего в Канаді і Злучених Державах. Ті, що завсїгди співають, що вони «душу й тіло положать» за «неньку Україну», не кинули навіть обглоданої кістки голодуючому населеню України. Я не говорю тут про попів, панів, адвокатів, бизнесменів, учителїв, докторів, які носять на собі назву «патріотів», а на грудях гузик Тараса Шевченка. Я говорю про той трудовий загал, доля якого тісно звязана з трудовим, нині голодуючим, населенєм України. Тоді як провідники сего загалу, оті всі висше перечислені від попа і до доктора панове, свідомо, з пїмсти бажать смерти трудовому населеню України, то задурений ними український загал жадає смерти такому самому трудовому населеню України, як і сам, **не з пїмсти, але несвідомо, во Імя «неньки України»**. В своїм відношеню до голодуючого населеня український побожний і патріотичний загал є подібний до тої старенької жєнщини, яка за часів інквізиції приносила з собою полїно дров і кидала його в той костир, на яким інквізитори палили людий иншої віри, і говорила: «роблю се в імя бога».

Може хтось скаже, що се тяжке оскарженє, що се не правда. З гори зазначую, що я рад помилитись. Все що до тепер зроблено в Канаді і Злучених Державах серед «українського загалу» в справі помочі голодуючому населеню України і в справі помочі найбільшим ворогам працюючого населеня України — говорить само за себе. Хто прослідить поквітованя в робітничих часописях, той побачить, що помагають голодуючим тільки робітники, тільки робітничі організації, а в Канаді ще й свідомїша частина бідних фармерів. Сю поміч голодуючим дають тільки свідомі працюючі маси, передові елементи «українського загалу». Ті елементи самі є найбіднїшими. А ті, що зложили в Канаді десятки тисяч долярів на рїжні «патріотичні справи», для Смаль-Стоцьких, Федаків, на сироти Івасї, зложили в Злучених Державах сто тисяч долярів для віденських ледацюг — ті елементи нічого не дали голодуючому населеню України і то не дали з «любови до України».

Вина в сїм не їх, але тих, кому вони вірять і хто на них має вплив. Найбільша вина в сїм їх духовних провідників, українських чорноризників з рїжних сект. Політичні лїдери збанкротовані і їм загал вже не довіряє. Попам також не довіряє, але попи мають в своїх руках силу бога. Нею вони орудують, нею вони залякують карою непослушних і сумнїваючих ся і милують безсловесних покїрних рабів своїх.

І коли рїжні неукраїнські церковні секти заняли ся в церквах збіркою помочі голодуючим, **то українські церковники остали глухими і німими на розпучливу просьбу о поміч голодуючого українського населеня. В Канаді англїйські церковні організації збирали в церквах жертви.** Хто докаже хоч один примір, що десь в українській церкві в Канаді, або в Злучених Державах чи то в греко-католицькій, чи православної, чи в пресбитерїанській закликав піп віруючих складати жертви на поміч голодуючим? Такого не робило ся.

Українська буржуазія у Відни і в Галичині, бачучи, що навіть буржуазія инших країв розпочала акцію помочі голодуючим, якось неначе ради приличности сформувала комітет і видала відозви. Хоч запізно огледїла ся, але добре й то.

Сі відозви передрукували американські і канадійські українські чорносотенні газети. Ми зразу сказали, що се є лицемірство, а більш нічого. Вказуючи на се як на лицемірство, ми раді були помилитись. Але... на жаль, ми були і остались праві. Передрукувавши відозви львівського і віденського комітетів, українські попівські газети в Канаді і Злучених Державах на тім і заморозили всю справу. А отримані від представника Укр. Чер. Хреста в Берліні страшні фотографії з голодуючих місцевостей України вони зужили на агітацію проти радянської власти, а тим самим і проти акції помочі голодуючим, яку ведуть тут робітничі маси.

Коли ми візьмемо економічний стан «українського загалу» в Канаді і Злучених Державах, то він є далеко ліпший від економічного стану такого самого «загалу» в Сх. Галичині. Однак там, як се видно з газети «Земля і Воля», на заклик о поміч голодуючим відкликнули ся широкі маси.

«Акція допомоги «Голодній Україні» стрінула ся з великим заінтересованєм в сілому краю. Ні перепони, ні переслідування нікого не злякали і з усіх усюдів пливають обильні жертви. Ще ні одна акція не закінчила ся так кольосальним успіхом, ні одна збірка не виказала таких сѹм, як остання. Іспит політичної зрілості випав на причуд гарно». («Земля і Воля», 16 липня.)

Нема сумніву в тім, що сю акцію збірки в Галичині веде трудове населене міста і села, а чорна сотня, головно чорноризники, і там є проти помочі. Се видно таки з того самого числа львівської «Землі і Волі». Там ми читаємо, що парох села Студінки в калуському повіті о. Михайло Чорнега висказав ся проти акції помочі голодуючим, закликаючи давати ліпше емігрантам (баронам Василькам та Смаль-Стоцьким), «бо се одинокі справжні Українці — а там (на Україні) **сама сволоч**».

«Земля і Воля», подаючи се, дивуєть ся, що «се говорить чоловік з великими претенсіями до інтелігенції і провідництва. Після його слів на Україні сама сволоч. Одже, ті професори, робітники і всі ті, що голі й босі, примираючі з голоду, одначаче з повною посвятою працюють, се сволоч?»

Таке питанє ставить і дивуєть ся «Земля і Воля». А ми вже навіть не дивуємо ся. Ми в Канаді до сего вже привикли, для нас се вже буденщина. Чи один раз читали ми «високоінтелігентні» насмішки в «Українськїм Голосі», органі учителів і греко-православія, на українських робітників, які устроювали різні підприємства на поміч голодуючим України? Гопак для голодуючих, бенкет і голодуючі і т. п. Таке виписував «Укр. Голос» і інші чорносотенні вінніпегські газети. Навіть після поміщення на своїх шпальтах відозв віденського і львівського комітетів сі газети і ті організації, які около них гуртують ся, ведуть ворожу акцію помочі голодуючим України.

Коли К.П.Г.Р.У. при Укр. Роб. Домі в Вінніпегу устроював пікнік, чистий дохід з котрого був призначений на голодуючих, то «патріотичні» організації і собі того самого дня устроювали пікніки, не дивлячись на те, що Комітет просив їх не устроювати в той день пікніків. Се є свідомий саботаж, свідоме перешкоджанє акції помочі голодуючим на Радянській Україні. І ті, що се робили і роблять, не дивлячись, що вони співають «душу й тіло ми положим», є також тої думки, що — **«там сама сволоч»**. І се кажуть не тільки попи, але і вся «інтелігентно-чорносотенна братія. Лише деякі попи є більше отвертими в своїх висловах. І кажуть вони се не тільки на адресу працюючих мас, але і на адресу всіх тих професорів та письменників, які працюють на Україні на культурнім полі, і навіть на адресу тих петлюрівських дипломатів, що почали змінювати своїх віхи та вертати до праці на Україну.

Одинокий на еміграції петлюрівський «безпартійний» двотижневик «Нова Україна», в яким злучились чорносотенці від М. Сріблянського і Русовії починаючи а В. Левинським кінчаючи, пише, що зміна віх для Українця значить «зраду своєї

нації... Український перевертень-зрадник не знайде в людській мові аргументів на користь своєї зради: се виключно».

Ось якою «дипломатичною» мовою говорить високовчена інтелігенція (М. Сріблянський) на адресу тих, що в сю найкритичнішу хвилю рішили вернути з еміграції на Україну до роботи. Українські попи не знають такої «дипломатичної» мови, і вони на адресу тих людей кажуть просто — «сволоч».

«Земля і Воля» віддає сих людей «під осуд цілого громадянства».

Ми віддаємо їх під осуд всіх працюючих, під осуд тих, хто дійсно любить український працюючий народ, хто жиє його горем і його радостями — під осуд українського пролетаріяту і бідного селянства.

Волинець.

№ 603

Представник Нансена перестерігає перед ще одним роком голоду в Україні через недосів і посуху.

«Канадійський Українець», 2 серпня 1922.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ БУДЕ ШИРИТИСЯ ДАЛІ

ЖЕНЕВА. — Капітан Квіслінг, представник д-ра Нансена на Україні, надіслав депешу, стверджуючи, що на основі останніх офіційальних даних цьогорічні збори на Україні будуть рівнатися половині нормальних, то значить, що голод буде ширитися далі, тимбільше на Запорожжю, де сього року засіяно тільки третину того що минушого. Припускають, що збори на Україні дадуть 2 мільони 880 тисяч тон озимого збіжжя, в тім 704 тисяч тон в п'ятих округах, обнятих голодом, а також 5 мільонів 280 тисяч тонів ярого збіжжя.

№ 604

Польська поліція не дозволяє збирати допомогу голодуючим.

«Канадійський Українець», 2 серпня 1922.

БЮТЬ ЗА ЗБИРАННЄ ЖЕРТВ НА ДОПОМОГУ «ГОЛОДНІЙ УКРАЇНІ»

На станиці поліції в Погірнях пов. Рудки, командант Муха побив Петра Бабія, господаря з Голодівки, за те, що той збирав складки на допомогу «Голодній Україні», при чім визивав його останніми словами, в які словар п. команданта багатий. Окрім сего, велів п. Муха господареві Бабієви зголошуватися три рази на тиждень в постерунку, почім велів йому їхати до Львова й відібрати гроші, «бо інакчей нагла крив цебе залле». Про сей «культурний» поступок п. Мухи повідомлено команду жандармерії у Львові.

№ 605

Нові погроми жидів, до яких прилучується поліція.

«Канадійський Українець», 2 серпня 1922.

ПОГРОМИ ЖИДІВ В РОСІЇ Й НА УКРАЇНІ

РЕВАЛЬ. — З різних околиць Росії й України надходять алярмуючі вісти про нові жидівські погроми. В кількох місточках замордовано кільканайцять Жидів і ограблено їх дощеду. Військо й поліція погромам не перешкаджає, але часто й прилучується до погромщиків. Жидівських комісарів, котрі приказували стріляти до рабуючої товпи, замордовано. Большевицький уряд дуже занепокоєний тими вістями й висилає в ті околиці військо.

№ 606

Вивіз дерева з України.

«Канадійський Українець», 2 серпня 1922.

МОСКАЛІ ВИВОЗЯТЬ УКРАЇНСЬКЕ ДЕРЕВО

В Харкові організується агенція для вивозу дерева, яка буде займатися під кермою комісаріяту заграничної торгівлі всіма експортами дерева за границю. В діяльності агенції братиме участь деревний трост — «Дніпроліс».

№ 607

Збірка в Америці на Галачину дала \$111,000.00.

«Канадійський Українець», 2 серпня 1922.

СКІЛЬКИ ЗЛОЖИЛИ АМЕРИКАНСЬКІ УКРАЇНЦІ НА ПОЗИЧКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОНИ?

Український Народний Союз	\$3,000.00
Провидінне	\$3,000.00
Український Банк в Клівленд, Огайо	\$1,000.00
Церкви, Парохії, Клуби і т. и.	\$3,700.00
Поодинокі Братства і Товариства як відділи запомогов. організацій	\$16,400.00
Священники	\$4,740.00
Поодинокі особи	\$79,557.00
Разом зложено	\$111,407.00

№ 608

Папська допомога Росії. Нема згадки про Україну.

«Канадійський Українець», 2 серпня 1922.

ПАПА ЖЕРТВУЄ 125,000 ДОЛ. НА ГОЛОДУЮЧИХ В РОСІЇ

РИМ. — Папа Пій XI написав пастирський лист до патріархів, архієпископів й єпископів, закликаючи їх до несення помочи голодуючому населенню в Росії.

В тім листі згадується, що Владика від себе призначає на ту ціль 2,500,000 лір, себто около 125 тисяч доларів.

№ 609

Аналіз причин голоду в Україні: автор бачить їх в колоніальному визискуванні большевицьким режимом України на користь Росії та в бажанні режиму зламати опір українського населення.

«Український Голос», 2 серпня 1922.

КОНАНЄ ВЕЛИКОЇ УКРАЇНИ

В літі минушого року посуха знищила урожай в полудневій половині України. Все побереже Чорного та Азовського морей від Дністра до Дону, від Дону до Кубані на 200 — 250 кілометрів в глибуну Суходолу було навіщене страшним нещастєм. Про розміри неврожаю др. Холодний, генеральний делегат Українського Хреста (радянського) дає такі відомости на підставі офіційльних радянських звітів:

	Урожай в тонах		Манко
Губернії	1916 р.	1921 р.	
Катеринославська	1,335,716	263,900	80.2%
Запороже	1,219,016	298,233	75.5%
Миколаївська та Одеська	2,694,216	810,183	70.0%
Донецька	<u>1,572,916</u>	<u>283,183</u>	82.0%
	6,821,864	1,655,339	[75.7%]

Не зважаючи на такий страшний неврожай, влада не схотіла рахувати ся з неминучими наслідками неврожаю, не звільнила українське населенє від продовольчого податку, як се вона зробила для Москалів на Волзі, але намагала ся стягнути з неврожайних губерній України стільки хліба, скільки було зазначено Москвою ще весною 1921 р. Східна частина України, а саме губернії Харківська та Кременчуцька мали теж кепський урожай і з них також було стягнуто «по указу» хліб. Московський продовольчий програм був виконаний блискуче. **Все зерно від селян було відібране, відіслане до Москви та на Волгу.** Ще більше того зерна позгнивало по так званих «зсіпних пунктах», на вузлових стаціях залізниць, де зерно лежало майже під голим небом. **Радянський уряд України відзначив нагородою — червоним прапором — Кременчицьку губернію та поодинокі повіти Харківщини, на примір Валківський повіт за видерте українським селянам послідного кусня хліба!** Тимчасом селяни, лишивши ся без жадних засобів до істнованя — почали вживати різні сурогати макухи, курай, навіть кизак. Почали селяни різати худобу. «Дбайливий» радянський уряд України відібрав від українських селян решту худоби, не давши замість того нічого, крім обіцянки повернути назад відібране зерно, якого, звичайно, і не думав повернути. Вже в жовтні місяці, минувшій осени, останні сурогати були знищені. — **Українське селянство почало вмирати з початку сотками, згодом — тисячам, тепер — десятками і сотками тисяч.**

А Раковський з своїм урядом нічого собі з того не робив. Москва кричала про голод на Приволжу, надсилала до Європи та Америки радіо, делегації, благала, щоби допомогти вратувати Надволжа. На Поволже йшов хліб з України. На Поволже виїхав Нансен, представ-

ники А.Р.А., Німецький Червоний Хрест вирядив туди цілу експедицію; чеські легіонери дуже швидко організували свою акцію — також на Поволжю і для Поволжя.

Слідом за Москвою і Харків дбав за Поволжє. По цілій Україні, що сама вже терпіла подекуди, не менш ніж Надволжє, улаштували ся мітінги, концерти, вистави — все для голодуючих на Надволжю.

Про голод на Україні — ані слова, ніби на Україні його й не було.

Миколаївський «опродкомгуб» — губернський продовольчий комітет — установа, що дбає про реквізицію хліба у селян, 20 грудня 1921 року надіслала до Харкова таке бадьоре повідомленє:

«Від початку кампанії в миколаївській губернії зібрано 1,400,000 пудів продподатку. Зібрати належить ще 5,100,000 пудів. Опродкомгуб від методів переконання перейшов до рішучих заходів.» (Харк. «Комуніст» 23.X. 21.)

З Надволжя безупинно надходили сотки тисяч Москалів, большевики їх розміщали при допомозі збройної сили та гармат по українських селах.

Лиш аж в середині грудня на II всеукраїнському зїзді рад большевики признали ся, що на Україні — голод. Мануїльський коротко заявив, що **пять українських губерній уражені на смерть**, а Раковський дуже чемно додав: **«Тепер ми повинні схилити голови перед непереможною дійсністю — визнати факт голоду на Україні.»**

Але великого значіння се визнанє не мало, бо, по перше, се визнанє стало ся занадто пізно, а по друге, Харків міг визнати голод, але Москві се було байдуже. З огляду на те, що Москва монополїзувала всю американську допомогу виключно для себе, з огляду на те, що метрополія — Москва — має золотий фонд, а кольтонія — **Україна — одержує з Москви лише паперові гроші, та й то не дуже багато**, Харків все одно не міг би, навіть коли-б і хотїв, допомогти чимось голодній з його вини Україні. Лише в січні місяці представники радянського уряду України підписали умову з представниками АРА (Москва зробила се для себе ще в минулому серпні). Приїхав з початку проф. Гачкінсон — привіз до Одеси дарунки для жидівського населеня від американських Жидів. До Катеринославу він доїхав тоді, коли самі большевики вже писали («Правда», 1922, ч. 8): **«Все Запорожє корчить ся в голодних конвульсіях. Страхіття голоду на Запорожю значно перевищують все те, що діяло ся на Волзі».** З Катеринославу Гачкінсон поїхав до Єлисаветграду — і там, як сповіщало Роста в радіо з 7 лютого, хапав ся за голову в розпуці від того, що він бачив навкола себе — поголовне вимиранє дітий та дорослих. Самогубства з голоду, людодїство.

А ще 19 грудня те саме Роста з тогож Єлисаветграду сповіщало: **«Для натиську населенє при збираню продподатку в повіті організовано дві додаткові сесії продревтрибуналу. В повіті буде працювати 4 сесії продревтрибуналу, розбиті на 12 груп.»**

Як працюють продревтрибунали — большевики, на жаль, не подають ближших відомостей. Знаємо, що наслідком їх праці є голод, але підчас самої праці гине дуже багато українського населеня. **В одному з придніпрянських повітів, на початку біжучого року, було розстріляно 6000 чоловік** — все чоловіча молодь від 15 до 30-35 років. В Кобеляцькому повіті, що по обрахунку самих большевицьких часописів потребувало негайно для відживленя свого населеня 40,000 пудів хліба, на початку лютого населенє з розпуки улаштувало голодний бунт — і спробувало розбити зсипний пункт. **Надійшла червона кіннота і розстріляла в самих Кобеляках 250 чоловік.** В Кишенській волості, що числить всього 16 тисяч душ населеня — **розстріляла 4 тисячі.**

Звичайно, всі сі люди, яких розстріляно та розстрілюють тисячами тепер на Україні, все одно через місяць-другий погинулиб з голоду, але всеж таки нам

слід би було знати, що Україна замість допомоги, замість хліба дістає лише карні експедиції, розстріли, знущання червоно-армейців над жінками та сестрами розстріляних.

Справа й тепер не більше не менше як про остаточне винищення українського народу. На Україні всі розуміють, що Україна вмирає не від посухи, а від большевицької політики, що засуджує Україну на голодову смерть. Від Росіян, що залишили Україну на протязі остатних двох місяців, доводило ся не раз чути вислови:

«Україна — країна поголовного винищення української нації.»

Адже ж чому в липні минулого року патріярх Тихон, нарком Ленін, письменник Максим Горький подбали про Московщину, а про Україну ніхто не подбав? Бо радянська влада, що панує на Україні, є влада окупаційна, бо вона складаєть ся з людей остільки ворожих Україні, що вони з легкою душею винищать українську націю. І безперечно виконають своє завданє, бо Україна о стільки зруйнована, нарід так виснажений, а чуже ярмо таке міцне, таке трівке, таке жорстоке, що поратунку для українського народу вже немає.

В сьому році як ми припустимо, що на півночі України буде урожай і що з сього урожаю большевики залишать щось для українського населеня, вимре остаточно українське населенє полудневої і почасті Східної України. Англіїці, що були на Україні, гадають, що від самого голоду повинно вимерти 7 мільонів, але, знаючи, що Англіїці завсїгди і всюди були оптимістами, можна побоювати ся, що вимре 14 мільонів.

Український Черв. Хрест зазначає, що в пяти найбільш зачеплених голодом губерніях населеня є 9,633,400 душ, між ними 7,392,000 селян. На останню цифру треба звернути увагу, бо се є цифра людей, які неминуче загинуть з голоду, бо совїтська влада українському селянинови ніколи нічим не допомогала, бо вона його свідомо кинула в обійми голодної смерти — і не вона буде видирати його з обіймів смерти, а європейські та американські філянтропічні організації. Перш за все АРА допомагають міському населеню, найбільше Жидам, значно менше Росіянам.

Остатний засїв, осінний засїв 1921 року, знову таки загинув сеї зими від морозу, бо снігу не було аж до початку січня. Худобина вивезена до Московщини. Допомоги ніхто не дасть, як не дав її доси. В таких умовах залишаєть ся лише один вихід — смерть.

Половину українського населення У.С.Р. можна вичеркнути зі списку живих! Широкі простори південної Воронїжчини та Кубань, що хоч і не зараховані до У.С.Р., але населені також Українцями, охоплені таким же жахливим голодом, як і українські степи. Північна Україна в сьому році очевидно, також почне голодати. Сеї осени розпїчнеть ся вмиранє і там.

Що се може обходити III Інтернаціонал, Москву, Харків Р.С.Ф.С.Р., У.С.Р.Р.? «Нехай собі хахли дохнуть — нам буде більше місця.», — таку відповідь дадуть вони нам хором.

Українська еміграція в Європі безсила. Сама радянська Україна хоче, щоб український нарід загинув, радянська Московщина також сього хоче. Польща й Румунія — теж радїтимуть, коли се станеть ся. Половина Європи — Англія та Італія підпирають большевиків. Франція підпирає Польщу та Румунію. В Європі нема нікого, хто не те щоб захотїв допомогти українському народови, нема навіть нікого, щоб прислухував ся до його постоменого стогону.

Єдина можливість — зворушити Америку. Українці в Злучених Державах та Канаді, повинні добити ся того, щоби се стало ся.

Як Американці або Канадійці вони можуть, як Українці вони повинні брати чинну участь у тій допомогівій акції, що поволи розвиваєть ся на Україні через Нансена та АРА.

Українські комуністи в Зл. Державах та Канаді добре-б зробили, колиб проявили менше епічного спокою при агонії українського народу, а принаймі підійшли ближше до У.С.Р.Р., де так швидко вмирає український нарід і де вони, як комуністи, повинні були-б мати не обмежений доступ і хоч деякі права.

Через безпосередню участь в допомогівій акції Україні американські Українці моглиб зробити дещо для вратованя тих недобитків, що ще лишили ся від українського народу. Поділе, Волинь, Київщина, Чернигівщина, Західна Полтавщина — от той острів, що лишив ся від українського моря. Але і сей острів теж на черзі, його теж загрожують заляти голодні хвилі.

Ще є час подумати про те, щоби вратувати хоч сей невеликий острів.

Остап Терлецький.

№ 610

Редакційна стаття про вигляди на задовільний урожай 1922 р., про потребу дальшої допомоги та про використання дотеперішньої допомоги з Канади.

«Українські Робітничі Вісти», 5 серпня 1922.

СТАН УРОЖАЮ НА УКРАЇНІ

Деякі товариші в листах до редакції запитують, чи маємо якібудь вісти про сегорічний стан урожаю на Радянській Україні. З сего видно, що українські робітники в Канаді, ті, що не один свій цент дали на поміч голодуючим, раді знати, які є вигляди на урожай на Україні сего року, раді почути, чи муки голодуючих зменшили ся, чи український селянин і робітник буде мати сего року хоч кусок хліба.

У відповідь на се ми можемо дещо тепер подати до відома товаришам на підставі наспівших з України радянських газет, подати такі дані, які нам дають радянські газети.

З тринадцяти губерній України, а також з великої частини Радянської Федерації наспіли дані про стан урожаю до дня 15 червня, тобто в деяких місцевостях за місяць до жнив.

Отже, взявши загально всю Рад. Федерацію, сподіють ся там висше середного урожаю. Посухи сего року нема в так широкій полосі, як се була минушого року, однак місцями збіже висохло, місцями град вибив, місцями саранча зіла. Але се місцями, що буває майже і кожного року. І не се буде головною недо-стачою неурожаю сего року, але те, що через посуху минушого року і її наслідки — голод, падіж скота, брак насіння — много піль сего року не досіяно.

Однак відомости, одержані Центральною Статистичною Радою України по 15 червня з 13 губерній, з 88 повітів України, говорять, що загально урожай буде висше середний. На лівобережній Україні, в найгірше потерпівших в минушій році від посухи губерніях вигляди на урожай гарні, тоді як на правобережній Україні, а головно на Київщині, урожай слабший, чим був минушого року. Найбільше потерпів сего року урожай від шкідників

Харківська газета «Селянин» з 29 червня подає слідуочі відомости про урожай в деяких поодиноких губерніях України:

По всій Запорозьській губ. (центр голоду) минувшої весни засіяно 700,000 десятин, що робить 70% засіву 1916 р. Середний урожай з десятини опреділяєть ся в 40—50 пудів. Дощі пошкодили сінокосам і городовині.

В Миколаївській губ. сподіють ся зібрати сего року 75 мільонів пудів збіжа.

В Катеринославській губ. сподіють ся висше середного урожаю. Суслики значно ушкодили збіже.

На Волині засівна площа доведена до норми 1914 р. Жито росту чоловіка, колос тяжкий. В деяких повітах пошкодив збіже град і холод.

Київська «Пролетарська Правда» з 6 липня пише в редакційній статі про стан урожаю в Радянській Федерації між иншим слідує:

«Стан збіжа в сім році загально рівнійший; не спостерігаєть ся таких разячих хитань по районах, як минувшого року.

Таким робом, можна сказати, що сего року не буде місця неврожаєви, бо відомости на 15 червня минувшого року вже вказували на надходяче нещастя, чого нема тепер...

«Однак — пише дальше газета — сподіваний висше середний урожай не повинен присипляти нашої енергії в дальшій помочі потерпівшим від неврожаю. Зібраний сего року урожай спасе оставших живими від голодової смерти. Але господарство селян голодующих губерній зруйноване і на відбудованє його потрібно не один рік. Селянам потрібно буде давати поміч.»

Таке вкортці доносить нам радянська преса про стан урожаю на Україні. Майже такий самий стан і в Росії та инших Радянських Републиках.

Дуже тяжко людям голодуючих губерній приходить ся дочекатись вже нового хліба. В деяких місцевостях голодуючі йдуть з серпами в поле, зрізують з жита зелені колоски і варять з них поживу.

Українським робітникам в Канаді, зложившим тисячі долярів на поміч голодуючим Сов. Росії, а також зложившим вже поверх десять тисяч долярів для голодуючих на Радянській Україні, інтересно буде почути, що їх жертва дійшла на призначене місце. В харківській газеті «Пролетарій» з 28 червня в звіті п. н. «Як працює Українхрест» читаємо:

«Харчові пункти Українхреста кормлять на Україні 73,950 осіб...

З Америки в Одесу прибуває пожива (згущене молоко, сало, мясо) і одежа на адресу Українхреста. Сі засоби є куплені за жертви, зложені переважно Українцями — жителями Канади».

Від себе скажемо, що сі засоби поживи куплені за гроші, виасигновані Канадійським Комітетом Помочі Гол. в Сов. Росії і переслані через Рос. Черв. Хрест в Нью Йорку. Сі засоби поживи куплені за ті гроші, про котрі «Укр. Голос» писав, що йдуть на революційну пропаганду в Америці.

Київська «Пролетарська Правда» з 15 червня доносить знова, що на Україну наспіла вже поміч від українських робітників в Канаді і Злучених Державах, переслана через руки р. М. Левицького в Празі. Там ми читаємо:

«Українські робітники з Америки прислали 5 вагонів збіжа для голодуючих України. Комітет Допомоги Голодним заняв ся розділенєм допомоги поміж голодуючими.»

Ми не маємо з України всіх газет за порядком, але і з тих поодиноких, що до нас доходять, бачимо, що наша поміч доходить на призначене місце. І се свідчить, що наша робота чиста і велика.

Волинець.

№ 611

Посвідка про отримання \$500.00 для вчених.

«Українські Робітничі Вісти», 5 серпня 1922

ПОСВІДКА ВІД ТОВ. М. ЛЕВИЦЬКОГО

ПОВНОВАЖНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО
УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ
РАДЯНСЬКОЇ РЕПУБЛИКИ
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.

ПРАГА, 17 липня 1922 р.

Комітетові Допомоги Голодним на Радянській Україні у Вінніпегу.

Дорогі Товариші!

Листа Вашого від 17 червня 1922 р. і дрефт на 500 (пятьсот) американських долярів, присланих Вами на допомогу вченим і письменникам на Радянській Україні, отримав.

Гроші будуть вжиті по Вашим вказівкам; про се пишу на Україну і персилаю копію Вашого листа.

Щиро дякую за жертву і остаюсь з пролетарським привітом до Вас,
М. Левицький.

№ 612

Повідомлення про мітинг в справі помочі голодуючим у Росії.

«Українські Робітничі Вісти», 5 серпня 1922.

МІТИНГ В СПРАВІ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ В СОВІТСЬКІЙ РОСІЇ

Канадійський Комітет Помочі Голодуючим в Совітській Росії устроює в неділю, 6 серпня, о годині 8-ій вечером в Українським Робітничім Домі мітинг в справі помочі голодуючим в Совітській Росії.

Мітинг устроєний в річницю істнованя К.К.П.Г. в С.Р.

На мітингу будуть промовляти т-ка Р. Бюлей з Монтреалу і визначні місцеві бесідники.

№ 613

Большевики витрачають гроші на пропаганду.

«Канадійський Ранок», 8 серпня 1922.

ЯК БОЛЬШЕВИКИ МАРНУЮТЬ ГРОШІ ГОЛОДУЮЧИХ

МОСКВА, 30 липня. — Большевицький комісар Зіновєв видав звітommєннє, в якому подає, що московський большевицький уряд видав на большевицьку пропаганду більше як 15 мільонів долярів (30 мільонів золотих рублів).

Третю частину тої суми видано на большевицьку пропаганду в балтійських державах, в Німеччині й Італії. 3,500,000 долярів видано на пропаганду в Індії. На генуєнську конференцію видано два мільони долярів.

№ 614

Большевики видають гроші на пропаганду замість рятувати голодуючих.

«Український Голос», 9 серпня 1922.

ДУРНИЦЯ ГОЛОД; ПРОПАГАНДА ГРУНТ

Голод не перешкодив большевикам в пропаганді.

Один з большевицьких комісарів, голова петроградської комуни, Зіновєв, оголосив на днях звідомленє, в яким подає, що правительство совітської Росії видало на комуністичну пропаганду поза Росією більше як п'ятнайцять мільонів американських долярів, або 30 мільонів рублів в золоті (бо поза границями Росії тільки золоті рублі мають вартість).

Третю частину тої суми видано на комуністичну пропаганду в балтійських державах, півчверта мільона долярів на комуністичну пропаганду в Індії, а на пропаганду в злуці з конференцією в Генуї два мільони долярів.

За який протяг часу видали большевики таку суму гроша на свою пропаганду, телеграфічне донесенє з Москви не говорить ясно, але певна річ, що се було за короткий протяг часу, на що вказує факт, що в звіті згадано окремо конференцію в Генуї.

Большевики викинули п'ятнайцять мільонів долярів на підкупство людської думки, на платню своїх пропагандових шмат в той час, коли мільони людей в Росії і на Україні з голоду гине і коли оплачувані зрабованим з церков майном большевицькі агенти кличуть цілий світ до помочи для окрадених большевиками голодних. Кілько то нещасних людей булоб при житю остало, як би большевицькі фарисеї були купили за 15 мільонів долярів хліба для голодних!

№ 615

Большевики грабують церковні скарби не для потреб голодуючих, а для власного збагачення.

«Український Голос», 9 серпня 1922.

Уривки.

ЦЕРКВИ — ПОСЛІДНЕ ЖЕРЕЛО РАБУНКУ ДЛЯ БОЛЬШЕВИКІВ

Рабованє церков зачалося в Росії і на Україні вже давнійше і рабунок, мабуть, закінчений. Послідне майно яке донедавна большевики обминали, опинило ся вкінці в їх руках.

За причину рабунку церковних скарбів большевики подають голод. Вони кажуть:

— Невжеж можна допустити, щоби народ гинув голодовою смертю, а золото, срібло та дорогі камені лежали дармо по церквах?

З одної сторони, така балачка є великою правдою, а з другої, нею закриває ся десять разів більша брехня.

Бо не все одно, чи церковні маєтки візьмуть в руки люди добрі, певні, люди, що признають за собою відвічальність і громадську контролю, або візьмуть їх злодії та рабівники.

А їх забрали злодії і рабівники. Забрали ті, яким ніколи не ходило о ратунок, але завсігди о рабунок.

Рівночасно з рабованем церков зачали появляти ся цифри. Там і там зібрано тільки пудів золота, срібла, дорогого каменю. Пуд, се 40 фунтів, а тих пудів перечислено багато.

Що по церквах, особливо стародавних, славних церквах по містах були дорогоцінні річи, се річ звісна. Та чи було якраз тільки пудів, кілько оголошувано, чи менше чи більше, того світ не знає, і певно знати не буде. Большевики перед ніким не обовязані до звітів, як необовязані на світі всі рабівники.

Одно хиба річ певно, що те, що большевики забрали, пропало для народу. Для народу лишили ся суми пудів по газетах, суми і цифри, з яких хиба видно, що навіть між самими большевицькими спілками для рабунку нема «одноцільного революційного фронту» — себто що кождий, мабуть, краде і рабує на власну руку. Читачі ще пригадують, як свого часу в У. Голосі було зведено для порівняння два рівночасні большевицькі звіти про забрані пуди з церковних маєтків, де виходило, що большевики не враз брешуть. В самім Києві — говорив оден звіт — зібрано 231 пудів, а другий казав, що на цілісінській Україні (отже, разом з Київом) зібрано 161 рудів.

Простійше сказати: в Києві зібрано 231 пудів, а коли до того додати ще ті пуди, що зібрали поза Київом, то разом мали ледво 161 пудів. Всихало ся.

Пошож большевики оголошують в часописях числа пудів взагалі? — може запитати хтось.

Відповідь проста — вони хотіли досягнути трох цілий: 1) Викликати в загалу апетит до тих пудів. 2) ненависть до церков, що ті пуди доси тримали, 3) зєднати собі признанє за те, що відкрили великі скарби, щоби їх на добро ужити.

Загал є загал. Люди — діти. Критично і широко думаючих одиниць серед загалу небогато. Загал жиє більше апетитом, ніж розсудком, і через те його в першій мірі захоплює річ, яка до апетиту промовляє. На тім власне, основує ся робота всіх демагогів.

Щож до большевиків, то вони знають се найкраще. Аджеж, промовляючи до апетиту людий, вони поневолили мільони народу. Язиком все обіцували, щоби руками все забрати. І забрали.

Може знайти ся хтось, що, прочитавши про забрані пуди церковних богацтв, зауважить:

— Пощо церквам маєтків? Їх справа — релігія, не золото. Їх би не тільки те пер, але колибудь на громадську роботу обернути.

Але розсудний чоловік розуміє справу инакше.

Дикий чоловік знає лише матеріяльній вартості. Смачно попоїсти, тепло і мягко виспатись і забезпечитись шкірою від зимна. Інших вартостий він не знає, не розуміє, не признає.

Такий чоловік стоїть на рівні з кіньми і худобою. Кінь не потребує тих гарних виборів, які зветьо штукаю. Йому не треба образів, килимів, дзвонів, взяких гарних начинь, мешкальній обстанови. Дальше кінь не потребує морали, ідеалів, символів.

Але всього того потребують люди, що жиють стало гуртами, організаціями по селах і містах. Такі люди мають культуру, якої не знає дикун, ані кінь чи віл. [...]

І через те люди завсігди будуть і мусять дорожити культурними та моральними вартостями. Лишню працю чоловік завсігди буде віддавати на витвір і нагромадженє культурних і моральних річий і буде ті річи перед злодіями і рабівниками боронити.

Такий закон життя!

Коли одні вістки говорять, що тільки-то пудів золота і срібла з церков забрано, то другі рівночасно оповідають, як ті вартні річі розтягають і розкрадають большевицькі комісарі; як вивозять тайком за границю і продають або на границі міняють за горівку, тютюн чи що друге.

Чули ми вже, що Чічерін обдаровував італійську поліцію золотими річами з дорогими каміннями за те, що його добре стерегла. [...]

Недавно появилася в європейських часописах така вістка:

— В Варшаві прилапано двох большевицьких агентів — Мойше Яловського та Їцка Гоминського. Коли поліція отворила їх валізки, то побачила там зрабовані по церквах дорогоцінності — поламані чаші, хрести і т. п., всего було 5 пудів, отже 200 фунтів. А перед тим в таких же агентів відобрано 7 пудів церковних річий, отже 280 фунтів.

Церковні як і всякі річі вивозять большевики тайком до чужих «буржуазних» країв, щоби їх там скласти «на літа многі». Сам Троцький має в заграничних банках кількадесять мільонів доларів. А кожний большевицький комісар, се більший або менший Троцький.

Вістий про потайний вивіз церковних і других маєтків було доси чимало. Деколи вивозчики попадають ся в руки, однак в більше випадках, певна річ, вивозять і перепродають без перешкоди. [...]

В. Кудрик.

№ 616

Лист описує страшні картини голоду в Україні.

«Український Голос», 9 серпня, 1922.

«Канадійський Фармер», 24 серпня 1922.

Уривки.

СТРАШНИЙ ЛИСТ

«Русспрес» оголошує цікавий лист свого кореспондента про положенє на Вел. Україні, в яким сказано:

Київ, Харків і Одеса вимирають. В Одесі бачив я такі картини, яким не можуть повірити навіть ті, які бачили які небудь совітські картини.

На вулицях Одеси кожного дня збирають від 500 до 1,500 осіб, що померли від голоду. Найприкрійша думка, яка переслідує кожного, се не вид трупа на тротуарі, а думка про се, як мало в дійсности відділює кожного з нас від сього тротуару.

В неурожайній Одеській губернії стягнули большевики в тім році три продналоги. Селяни продавали в місті останні кожухи, купували хліб, віддавали його в заготконтори, і тепер, навіть і німенцькі кольоністи кормлять ся макухом. По офіціальним даним, засів виносить ледви 30 проц. засіву минулого року. Худоба вигинула. Орати немає чим. Впрочім, люди не хочуть, бо й так все відберуть.

Рубель паде з неімовірною скорістю. Вартість доляра підносить ся о 100-200 проц. протягом одного тижня. Хліб коштує 200,000 рублів за 1 фунт, за пуд дров треба заплатити 600,000 рублів.

Рано бачите ще на тротуарах людей, що лезять і стогнуть. Небавом вони перестают стогнати. Вони полежать ще три-чотири дні на мостовій, опісля їх

збирають і тисячами складають на кладовищах, де стада здичілих псів роздирають людське м'ясо.

Як те все можуть люди терпіти? — Не знаю. Знаю тільки, що кождий думає тільки про те, як роздобути фунт хліба на сей день. Се домінує над усіми соціальними і національними інстинктами.

Село, розоружене, розбите, розграблене і залякане кровавими «усмиреніями» при минулих «развійорстках», мовчить. Денеде вибухають бунти, но се вибухи розпуки, тому вони й безсильні. Проти них виставляють ся комполки, курсанти, кулемети і броневики, і знов запановує спокій. [...]

№ 617

Редакційна стаття засуджує большевиків за бандитизм і грабіж; автор покликається на жидівську соціалістичну газету «Форвертс», редактор якої щойно повернувся з Росії.

«Український Голос», 9 серпня 1922.
Уривки.

НЕ СЛОВА, А ДІЛА

Куда Большевики Діваюь Збірки Для Голодних.

Большевики голосять, що вони бажують зробити добре для працюючого народу. [...]

До чистих діл треба чистих рук. [...]

Коли однакож через пять літ чесні і ширі противники большевизму могли основувати свої закиди тільки на вказуваню факту, що большевики не можуть сповнити своїх обіцянок і що до осягнення своїх цілей вони послугують ся брудними способами, то тепер зачинають щораз частійше збирати ся докази, що большевики навіть чесно не помиляли ся; збирають ся докази, що не тому большевики людей дурили, що сподівали ся бодай обманом допроводити до кращого суспільного ладу; збирають ся докази, що не тому большевики міліони людей життя позбавили, що спішили ся зі здійсненем своїх великих плянів, яких тупоумна товпа не хотіла зрозуміти; збирають ся докази, що большевики самі були свідомі того, що вони не що инше, як банда найзвичайніших злодіїв, рабівників і розбишак, що великими кличами людяности, революції, рівности і справедливости покривають свої холодно обдумані злочини.

Один з таких доказів дав послідними часами редактор живідського ньюоркського соціалістичного дневника «Форвертс», Абрагам Каган. Треба знати, що як Жиди в Америці взагалі, так і «Форвертс» зокрема ставив ся до недавного часу до большевизму дуже прихильно. Ся прихильність «Форвертса» пішла була так далеко, що головний редактор Абрагам Каган особисто виїхав був до Росії, аби звідтам присилати до Нью Йорку правдиві відомости про відносини в Росії. Як довго перебував Каган в Росії, немаємо спромоги тепер сказати, але як виходить, то він вже вернув ся і то не як найкраще розположеним супроти большевиків. Іменно довідуємся зі «Свободи», що Абрагам Каган видав на днях публичну заяву з незвичайно поважними закидами проти тих большевицьких організацій в Злучених Державах і Канаді, що збирають гроші на допомогу голодуючим під властю большевиків.

Каган твердить, що згадані большевицькі організації вживають на допомогу голодуючим тільки невеличку частину зібраних грошей, тоді як майже всю суму обертають на большевицьку пропаганду. Таку роботу большевицьких організацій

цій називає Каган «чортівською роботою» і як один з примірів сеї чортівської роботи подає роботу одної большевицької організації в Америці, яка збрала від людей на допомогу голодуючим 420,000 долярів, але з того вислала на голодуючих лише 2,000 долярів в поживі і 15,000 долярів в готівці, а решту, — тоб то **411,000 долярів передала товариству Приятелів Совітської Росії, яке розпустило сю суму на пікупство большевицької преси, на платню для продажних большевицьких письменців.** Каган оповідає докладно, в який спосіб платять ся за большевицьку пропаганду. Робить ся се в сей спосіб, що большевицька газета поміщує на своїх шпальтах оголошенє комітету Приятелів Совітської Росії або якогось замогового совітського комітету і рахує собі за таке поміщенє грубі гроші. Робить ся се на те, аби закрити обманство суспільности перед самою суспільностию та перед судом. Колиб так прийшла перед суд справа розтраченя гроший, зібраних на допомогу голодуючим, то комітет від сеї збірки може викручувати ся тим, що, мовляв, він старав ся розголосити правду перед широкими кругами газетних читачів і в тій цілі містив великі оголошеня, а сі, відомо, коштують багато гроша...

Оттак виходить на яв, як то на голодних роблять собі большевики добрий бизнес. Що перед роком можна було тільки припускати як можливість, те вже нині являеть ся безсумнівним фактом.

На голодних в совітській Росії збирано гроші і в Канаді. Збірка, здаєть ся, і доси не є припинена. Та се не таке цікаве. Цікавійше є те, що Канадійський Комітет Помочі Голодуючим в Совітській Росії, який займав ся тою збіркою, злучив ся якраз з товариством «Приятелів Совітської Росії». Повідомленє про сей значучий факт подали Українські Робітничі Вісти в ч. 44 з 3 червня на першій стороні та ще й впевнили своїх читачів, що «всі свідомі робітники» (очевидна річ — крім читачів «УРВістів», які до сего повідомленя про нічо не могли знати) дуже радо повитали злуку і одобрили її.

Ось куди стежка в горох!

№ 618

АРА припинить допомогу Росії, бо там є достатньо збіжжя; комітет Нансена годує в Росії і Україні понад один мільйон осіб.

«Українські Робітничі Вісти», 9 серпня 1922.

АМЕРИКАНСЬКА ПОМІЧ ДЛЯ РОСІЇ БУДЕ ОБМЕЖЕНА ДО БОРОТЬБИ З ПОШЕСТЯМИ

ВАШІНГТОН, 31 липня. — На засіданю головних директорів Американського Ратункового Товариства, яке відбуло ся під проводом Герберта Гувера, було порішено продовжувати ратункову акцію в Росії.

З огляду на се, що звіти виказують, що Росія буде мати подостатком збіжжя на виживленє свого населеня, ратункова акція буде обмежена до поборюваня пошестей і допомоги дітям, які потребують надзвичайної опіки, щоби прийти до сил після останного голоду.

Комітет Допомоги Голодним в Росії і на Україні під проводом д-ра Нансена кормить 604,905 дітий і 291,214 дорослих, разом 1,013,519 осіб [sic — P.C.].

№ 619

Уже зложено \$10,557.35 на голодуючих в Україні; списки жертводавців з Монреалю, Едмонтону, Стубно, Емпаєру і Гефорду.

«Українські Робітничі Вісти», 9 серпня 1922.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ДОТЕПЕР ЗІБРАНО В КАНАДІ НА СЮ ЦІЛЬ \$10,557.35.

Дальше жертви на поміч голодуючим України надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу слідуючі організації і поодинокі товариші:

Іван Тим в Стубно, Алта. (збірка на концерті)	\$21.25
Укр. Роб. Тов. в Вегревил, Алта (з концерту в Боян)	14.00
Йосиф Андрейчук в Емпаєр, О., Зл. Держ. (збірка)	10.00
Д. Дубівченко в Гефорд, Саск. (збірка)	8.00
Григорій Ганчук в Монтреалі	5.00
С. Козенка в Форт Виліям, Онт.	2.00
Н. Боцян в Оттава, Онт.	1.00
Послідний раз було поквітовано	\$10,496.00
Разом	\$10,557.35

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар.

Монтреал, Кве.

До К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу.

Дорогі Товариші!

В числі 50-ім «У.Р.В.» я читав статтю тов. С. Бартина, в якій він звертав ся до робітників, головно монреальських, щоби помагали голодуючим братам і сестрам на Радянській Україні. Я не можу довше очікувати, так як згаданий товариш при кінці своєї статі напояв товаришам, щоби покинули куренє і інші подібні річи, а тими грішми помогли голодуяним.

Так по мой думці й повинно ся зробити зараз в кожній місцевости, і в самім Монтреалі так само. Але тим мало хто заінтересував ся і вся справа стоїть нерухомо на деннім порядку. Хоч є много товаришів, які можуть легенько дещо пожертвувати, а через байдужність нікому се і не снить ся. Я скажу від себе, що попередно я довго не працював і тепер не знаю, як за довго попрацюю. Але запрацювавши пару долярів, жертвую по зможі і думаю, що Ком. Пом. Гол. на Рад. Україні в Вінніпегу згодить ся з моєю думкою, коли позволю собі викликати таких товаришів робітників, про яких думаю, що вони можуть більше помочи голодуючим, чим я сам. Знаю дуже добре, що не один товариш робітничої організації має заощаджені гроші і йому не так зле поводить ся, декотрий виїзджає на провінцію на свіжий воздух, де пропускає більше гроший, як міг би пожертвувати для голодуючих.

Отже, я низше підписаний жертвую на голодуючих на Рад. Україні \$5.00 і закликаю, щоби зложили таку суму або й більше слідуючі товариші в Монтреалі: С. Захарійчук, І. Яблонський, С. Опиханий, А. Лучка, М., Бурій, С. Юзенько, І. Коменда, І. Максимюк, Копецький, Керничний, Теодор Іваничук, В. Романьчук, А. Качмар, Крєвенчук, Я. Карвацький.

І тим самим прошу тих всіх товаришів, які ще не жертвували на голодуючих, щоби поспішали як найскорше зі своєю помочю.

З товариським привітом,

Григорій Ганчук.

Едмонтон, Алта.

В 58 ч. «у.Р.В.» зайшла помилка в поквітованю збірки на голодуючих з фармів, а то там де поставлено в часописи: Ленук, Алта. \$3.40, має бути: Ледук, Алта. \$3.40.

Стубно, Алта.

Дорогі Товариші!

Посилаю Вам \$21.25 на поміч голодуючим на Рад. Україні. Гроші сі зібрано на концерті, а по концерті продовжала ся забава. Концерт сей устроїло перший раз в сій околиці Українське Пов. Самообразованя Фармерської Молодіжи ім. Івана Франка з околиці Стубно, Алта., 15 миль від міста Іннісфрі, Алта., в суботу 22-го липня в Народнім Домі коло Лезнів школи. Устроєно сей концерт і забаву при найбільшій помочи Н. П. Давидюка, який загостив до нас і перебуває вже два місяці. Я в імени Укр. Тов. Фарм. Молодіжи ім. Івана Франка в Стубно, Алта., складаю на отсім місци як найбільшу подяку тов. Давидюкови за його щирю працю і зорганізоване молодого товариства, а також всім членам молодого товариства, що не жалували свого часу і своєї праці і поспішили на поміч голодуючим на Україні. Таксамо складаю подяку всім присутнім на концерті, котрі зрозуміли вагу такої помочи і зложили свої жертви.

Володимир Д. Тим,
секретар.

Емпаєр, О., Злуч. Держави

Дорогі Товариші!

В сім листі засилаю Вам «моні-ордер» на суму \$10.00 на поміч голодуючим України, котрі то гроші я зібрав між свідомійшими робітниками. Понизше подаю імена жертводавців, які прошу поквітувати на сторінках нашої газети. Жертвували слідуочі товариші:

Йосиф Андрейчук	\$2.00	Анна Марко	1.50
Іван Ковальчук	1.00	Михайло Донцов	1.00
Юрій Калата	1.00	Дмитро Елисеєнко	1.00
Джов Кандломісі	1.00	Дж. Дімарко	.75
	Михайло Яшо		.75

Всім жертводавцям щира подяка.
Йосиф Андрейчук.

Геффорд, Саск.

На поміч голодуючим на Радянській Україні зібрав т. Д. Дубівченко від слідуочих:

І. Онищенко \$3.00, Анна Дубівченко 2.50, Д. Дубівченко 2.50; **Разом \$8.00.**

№ 620

Докір уродженцям Великої України за нехтування допомогою голодуючим в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 9 серпня 1922.
Уривки.

МОЄ СЛОВО ДО УКРАЇНЦІВ З ВЕЛИКОЇ УКРАЇНИ

Торонто, Онт.

Товариші, що походите з бувшої російської України! До Вас я хочу сказати сих кілька слів, я, один з вас самих.

Товариші! Ось вже пять років минає, як на сході наші брати підняли прапор свободи. [...]

[...] Ми не чуємо розпучливого плачу наших родичів, братів і сестер на Україні, які голодні, обезсилені протягають до нас руки і благають у нас помочі. Ми не чуємо і чути не хочемо. Чи се-ж не ганьба? Прийде колись час і ми вернемо ся до краю і запитають нас наші рідні, чому ми їм не помогли. Яка наша буде відповідь? Погляньмо ми на українських робітників з Галичини! У них в самім місті Торонто є товариство, яке ділить ся на пять відділів. Вони зібрали для голодуючих около чотири тисячі долярів. А де є ми, російські Українці? Де наша поміч? Наша «поміч» в пултрумах, в картах. Ми є великою колодою на дорозі своїм братам. Пора вже кинути нам всі недобрі поступки, а взяти ся до науки. Ми повинні стати правою рукою нашим братам на сході, де зійшло сонце правди і свободи. Ми разом з ними повинні нести прапор свободи, праці і братерства. Разом з ними боротись за освободжене пролетаріяту цілого світа з ярма капіталізму.

Проч з темнотою! Нехау же і свідомість і братерство працюючих!
Омелько Забуцький.

№ 621

Голод в Україні спричинений окупаційною владою; допомогу організують в Галичині і Відні.

«Канадійський Українець», 9 серпня 1922.
Уривки.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

Допомога голодним на Україні від їх братів. — Польща заборонила Українцям в Галичині вести допомогову акцію.

(Кореспонденція «Свободи»)

[...]

Голод при теперішних способах продукції й комунікації видавався нам, сучасним, казкою давно минулих днів. [...]

Що треба було зробити, щоби таку богату землю довести до того, щоби люди вмирали з голоду! [...]

Треба було її знищити так, як її знищила окупаційна влада Світської Московщини. [...]

Передімною львівська «Земля і Воля» (ч. 11 з 16 червня), орган української соціально-демократичної партії, часопис, який все виступає в обороні Української Соціалістичної Радянської Республіки.

Читаємо там в статті «Голод і діти на Україні»:

«Розуміється, що радянська влада, поставлена перед альтернативою політичної смерті або тяжкої економічної руїни, **мусіла вибрати сю послідню**» (себто економічну руїну).

В статті «Внутрішнє положеннє України» читаємо знов про те, що надії на великий продовольчий податок (продовольчий податок — се податок, який платять селяни земельними плодами. Само слово «продовольчий» взяте з московської мови) — завели, бо урожай на Україні не дописав. Далі читаємо:

«Наслідком того добровольчий податок мусів бути обмежений. Але **завдяки ширій праці радянських установ** і добрій волі сільського населення продовольчий податок був усе таки вповні виконаний. **Чинна допомога червоної армії** при зборі урожаю й доставі податку в продуктах відіграли неабияку ролю. Є надія, що запас збіжа, який знаходиться в розпорядженню Ради Народних комісарів, **вистане для прокормлення червоної армії, деяких важніших установ**, забезпечення засівів на 1922 рік і навіть деякої допомоги голодуючому населенню.»

Перекладіть ці слова на звичайну мову, — і впаде, що «шира праця радянських установ» та «чинна допомога червоної армії» так обдерли українське населеннє з усіх земельних плодів, що наслідком сього на Україні запанував голод.»

І ще одна виписка з тої самої статті:

«Посуха і неврожай поширилися головним чином на пять найбільше урожайних губерній України, в яких більшість становить куркульське населеннє.

«Куркулами» називають в урядовій радянській мові **заможне селянство**. «Посуха й неврожай» не обернули би були тих пять найбільше урожайних губерній в країну голоду, якби не похід радянської влади проти «Куркулів». Тут перше всего треба шукати причини голоду в «ширій праці радянських установ» та «чинній допомозі червоної армії».

[...]

В Галичині Польща здирає з українського народу податки [...]

А одначе, не вважаючи на своє важке положеннє, українське громадянство Галичини приступило до акції допомоги голодним братам на Великій Україні з таким душевленнєм, з яким приступається тільки до **святого діла**.

Для ведення акції завязався «Краєвий Комітет до помочи Голодній Україні», в якій увійшли визначні громадяни з цілого краю усіх політичних напрямів. Сей комітет вибрав окремий «Комітет Праці» для технічного ведення справи. Утворено повітові й місцеві комітети. Назначено день 3 червня **днем національного госту**. [...]

Одначе — польська окупаційна влада **заборонила цілу акцію**. [...]

Також у Відні утворився Комітет «Голодним Україні», до якого ввійшли представники усіх українських партій та організацій. [...]

Словом, де тільки живуть Українці, скрізь повинні вони поспішити на поміч голодним братам. [...]

Посилати допомоги [...] найліпше через американську організацію: («Амерікен Реліф Адміністрейшин»), яка має на Україні свої стації й може зараз розділювати допомогу. Ся організація передає допомоги в формі 10-долярових пакетів.

Організація Нансена не має на Україні своїх стацій й тому через сю організацію невігідно посилати допомогу на Україну.

Кінчу покликом: Як Ваші Браття в Галичині, так і Ви, Американські Браття, ратуйте голодних братів на Україні.

Прага, 27 червня, 1922.

Др. Михайло Лозинський.

№ 622

Ситуація в Києві покращується; допомога АРА і Нансена.

«Канадійський Фармер», 10 серпня 1922.
Уривки.

ВІСТИ З КИЇВА

В кореспонденції з Київа «Руспрес» доносить:

Американська адміністрація допомоги голодуючим розвиває і поширює свою діяльність. Постепенно відкривають ся харчівні для голодуючих дітей, як в місті, так і по селах. Недалеко Київа відкривають ся амбуляторії. Небавом будуть відкриті пекарні, де буде випікати ся хліб для всіх горожан, дешевший о половину від хліба на ринку. Висшим научним заведенням розділюєть ся посилки «АРА» у виді безплатної допомоги потребуєчим студентам.

Побіч «АРА» в Київі буде небавом відкрита контора Нансена, що буде займати ся пересилкою посилок із Західної Європи. Покищо вона находить ся в стадії повстаня, одначе на її імя прийшли вже цілі вагони. В сих конторах половина київської інтелігенції найшла захист, а друга бажає там дістати ся.

В місті замітний якийсь моральний і фізичний підєм. Театри повні. [...]

№ 623

Редакційна стаття називає брехнею звинувачення «Свободи» й «Українського Голосу» в зловживанні комуністичними організаціями зібраних в Америці фондів на голодуючих.

«Українські Робітничі Вісти», 12 серпня 1922.

ПЕРЕЛАПАНИ НА НОВІЙ БРЕХНІ

Українські чорносотенні газети в Канаді і Злучених Державах, які є славні з того, що воюють проти українських робітників і взагалі проти революційного робітничого руху найчорнішими брехнями і наклепами, — в послідних часах поширюють нову брехню. Сим разом з наміром пошкодити акції в користь голодуючих в Радянських Републіках.

Іменно джерзиситська «Свобода» з 31 липня с. р. помістила передову статью, в якій пише, що редактор ньюоркської жидівської соціал-патріотичної газети «Форвертс», Абрагам Кан, зробив публічно закид, «що большевицькі організації (в Злуч. Державах), збираючи гроші на допомогу голодуючим під властю большевиків, вживають на сю ціль лишень дуже не величку частинку зібраних грошей, тоді як майже всю суму повертають на большевицьку пропаганду». Дальше «Свобода» пише, що «Кан наводить одну комуністичну організацію в Америці, котра збрала від людей на допомогу голодуючим 420,000 долярів, але з того вислала на голодующих лише 2,000 долярів в поживі, а 15,000 долярів в готівці, а 411,000 долярів перенесла до якогось політичного товариства «приятелів совітів», котре видало всю суму на підкупство большецької преси» і т. д.

Так виглядає в «Свободі» історія про розтрату «большевицькими організаціями» в Злучених Державах фондів на поміч голодуючим в Совітській Росії, подана ніби за ньюоркським жидівським «Форвертсом».

Ми не знаємо, що писав редактор ньюйоркського жидівського «Форвертса» про сю справу, про яку пише «Свобода». Бачимо однак, що «Свобода» в цілій своїй статі, хоч перемелює порушену нею справу зі всіх боків, не згадує нігде назви ані одної «большевицької організації» в Злучених Державах, яка мала би розтратити фонди на поміч голодуючим. Там говорить ся лише: «одну комуністичну організацію в Америці», «якогось комітету приятелів советської республіки», «якогось заповогового комітету» і т. д. А тимчасом кожда організація, хочай би найменша, має всю певну назву. Ніяка організація ніколи не буде називати ся лише «якоюсь».

Та помимо сего, що «Свобода» в своїй статі не назвала по імені ні одної большевицької організації в Америці, яка мала би розтратити фонди на поміч голодуючим, вінніпегський собрат «Свободи», «Український Голос», надзвичайно втішив ся свободачым «відкритєм» і давай собі погавкувати в ту саму сторону.

В числі з минувшої середи (9 червня) «Укр. Голос» рівнож містить передовицю на тему «куди большевики дівають збірки для голодних» і в ній подає за «Свободою» згадану вже брехню, він на цілих дві колюмні від себе плете теревені на адресу большевиків і аж тоді каже: «Один з таких доказів дав послідними часами редактор жидівського ньюйоркського соціалістичного дневника «Форвертс», Абрагам Каган». Значуть, «У. Г.» плів нісенітниці на адресу большевиків без ніяких доказів і щойно як перший доказ на попере́тє своєї ляпанини він взяв історію зі «Свободи» про Кана чи Кагана.

Між иншим «Укр. Голос» пише ще, що згаданий редактор жидівського «Форвертса» Абрагам Кан (після «У. Г.» Каган) такий був прихильний до большевиків, що «виїхав був до Росії, аби звідтам присилати до Нью Йорку правдиві відомости про відносини в Росії».

А тимчасом се писанє «У. Г.» є звичайною брехнею, бо Кан до Росії зовсім не їздив, а лише перебував якийсь час в Німеччині. Але редактори «Українського Голосу» так написати брехню, щоби лише на його виходило, як пересічному чоловікови плюнути. Для людини, що стала політичною проституткою, брехня є нічим.

Та «Укр. Голос» не вдоволяєть ся повторюванєм брехні за «Свободою», — він і від себе хоче при нагоді заїхати українським большевикам в Вінніпегу. Тільки біда в тім, що на сім він так само виходить, як і на попередній брехні.

Ось що пише «Укр. Голос» на кінци своєї статі»

«На голодних у советській Росії збирано гроші і в Канаді. Збірка, здаєть ся і доси не є припинена. Та се не таке цікаве. Цікавіше є те, що Канадійський Комітет Помочі Голодуючим в Советській Росії, який займає ся тою збіркою, злучив ся якраз з товариством «Приятелів Советської Росії». Повідомлене про сей значучий факт подали Українські Робітничі Вісти в ч. 44 з 3 червня на першій стороні та ще й впевнили своїх читачів, що «всі свідомі робітники» (очевидна річ — крім читачів «УРВістів», які до сего повідомлення про нічо не могли знати), дуже радо повитали злуку і одобрили її.

Ось куди стежка в горох!»

А тимчасом Канадійський Комітет Помочі Голодуючим в Советській Росії, вже після того як злучив ся з товариством «Приятелі Советської Росії», вислав через представника Російського Червоного Хреста в Нью Йорку, д-ра Дубровського, за 3,000 долярів поживи і одежі для голодуючих на Україні — і ся поміч дійшла вже в призначене місце.

Сими днями редакція «Українських Робітничих Вістей» і Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу отримали від Головної Управи Українського Червоного Хреста за підписом д-ра І. Холодного листи, в яких сказано, що Український Червоний Хрест одержав перший транспорт харчів з Америки для голодуючого населення України. На сей транспорт складають ся: 150 скриньок конденсованого молока, 80 бочок мяса, 14 бочок сала та 3 ящики одягу.

Про сю саму посилку за зібрані в Канаді гроші писала харківська газета «Пролетарій» з 28 червня слідує:

«З Америки в Одесу прибуває пожива (згущене молоко, сало, мясо) і одежа на адресу Українхреста. Сі засоби є куплені за жертви, зложені переважно Українцями — жителями Канади.»

Так заходить на місце та поміч, котру дають голодуючим на Україні українські робітники в Канаді, а котрій шкодили від самого початку і шкодять ще тепер чорносотенці з «Укр. Голосу».

Так заходить на місце та поміч, про котру «Укр. Голос» говорить, хоч в не дуже виразний спосіб, що вона йде на большевицьку пропаганду.

«Укр. Голос» в своїх виступах проти помочі голодуючим в Радянських Республіках завсїгди послугував ся лише підлою, чорною брехнею. На нічо инше він в своїх хуліганських виступах ніколи не здобув ся, бо ніяких фактів проти акції робітничих організацій в Канаді і Америці в користь голодуючих він мати не міг і не може. Тому то він і тепер здобув ся лише на нову брехню за «Свободою» і при сій нагоді хотів гавкнути і на Канадійський Комітет Помочі Голодуючим в Совітській Росії, в яким беруть участь і українські робітники. Клопіт лише в тім, що й теперішня брехня «Укр. Голосу» оказала ся нічим иншим лише його новою черговою брехнею.

Щож до мнимих закидів Кана, про котрі пише так невиразно «Свобода», а за нею підбрїхує «Укр. Голос», то в сій справі можемо сказати слїдуюче.

Редакція «Українських Робітничих Вістей» отримала на днях з головного офісу товариства «Приятелі Совітської Росії» в Нью Йорку обширну відповідь на брехні Кана, п. н. «**Приятелі Совітської Росії категорично заперечують закиди «Форвертса».** — **Організація домагаєть ся публичного відклику».**

В сій відповіді товариство «Приятелі Совітської Росії» між иншим заявляє, що напад «Форвертса» був опертий на інтервю між репортером тої газети і д-ром Яковом В. Гартманом, касієром «Приятелів Совітської Росії». В сїм інтервю репортерови сказано, що є дві організації, які ведуть акцію в користь голодуючих, а іменно: «Приятелі Совітської Росії» і «Американський Федеративний Комітет Помочі Голодуючим в Росії». Однак репортер і редактор «Форвертса» змішали умисно сі дві організації разом, щоби можна було ліпше кинути підозріне на роботу в користь голодуючих.

Дальше в однім місці згаданої відповіді говорить ся дослівно слїдуюче:

«Фінансовий звіт Федеративного Комітету (не «Приятелів Сов. Росії»! — Ред.) до 31 мая появил ся в «Soviet Russia» з 1 серпня. Сей звіт, сконтрольований за-присяженим рахунковим експертом, доказує, що «Форвертс» не лише «кинув грубе підозріне», але **прямо брехав**, коли він заявив, що є докладно вказана в рахунках лише мала часть грошей, які зістали вислані до Росії, а іменно **за \$200,000** поживи і \$15,000 готівкою. На кождий цент з \$411,000 є виставлений рахунок.

Так говорить ся в заяві «Приятелів Совітської Росії». З сеї заяви виходить, що Абрагам Кан написав в «Форвертсі», що «Американський Федеративний Комітет Помочі Голодуючим в Росії», може лише вказати ся точними рахунками, що він вислав до Росії за **двіста тисяч долярів** поживи і \$15,000 готівкою.

А «Свобода» зробила з **двіста тисяч долярів** — **дві тисячі долярів** і каже, що Абрагам Кан написав в «Форвертсі», що «одна комуністична організація в Америці» переслала для голодуючих в Росії за **2,000 долярів** поживи і 15,000 готівкою. А за нею повторяє ту чорну брехню «Укр. Голос».

Чи може вже хто перевисшити українських чорносотенців в брехні? Не думаємо.

Але й закиди Кана щодо висилки до Росії за 200 тисяч долярів поживи є неправдиві, хоч з тих 200 тисяч потрафіла «Свобода» зробити лише 2 тисячі. Бо

ось що пише на кінці своєї відповіді «Форвертсови» товариство «Приятелі Со-вітської Росії»:

«Пан Каган заявив, що він **«не може доказати»** своїх закидів і інсинуацій. Товариство «Приятелі Со-вітської Росії» **«домагаєть ся, щоби «Фор-вертс» або доказав свої закиди і інсинуації, або публично їх відкли-кав.** Коли він сего не зробить, «Форвертс» понесе виникаючі з сего наслідки.»

Так можуть говорити лише люди, що є чисті в своїм ділі.

Чи відкличе «Форвертс» свої брехні, ми не знаємо. В кождім разі, як би він навіть се зробив, «Свобода» і «Укр. Голос» сего відклику не передрукують. За те вони поквалпно передрукували брехню «Форвертса» і ще **всотеро її збільшили,** бо потрапили зробити з 200 тисяч — лише 2 тисячі. Біда тільки для них в сім, що їх брехні зараз викривають ся на верх і вони остають в очах робітників лише підлими брехунами.

№ 624

В Україні конфіскують церковні скарби.

«Канадійський Ранок», 15 серпня 1922.

БОЛЬШЕВИЦЬКА ЗДОБИЧ НА УКРАЇНІ

БЕРЛІН, 21 липня.— Центральна московська комісія повідомляє, що від початку компанії до дня 8 липня ц. р. забрано на території України з церков та монастирів 3 пуди 17 фунтів золота, 3,037 пудів срібла, 30 фунтів «польського срібла», 1,393 карати діамантів і багато перлів та иншого дорогоцінного каміння.

№ 625

З 30 червня АРА годує дітей в Україні, незадовго буде годувати 800,000 дітей і 800,000 дорослих.

«Канадійський Ранок», 15 серпня 1922.

АМЕРИКАНСЬКІ КУХНІ ДЛЯ ДІТЕЙ НА УКРАЇНІ

На основі повідомлення, одержаних від своїх представників у Москві, Американська Ратункова Адміністрація (Американ Реліф Адміністрейшон) оповіщує, що поверх 400,000 дітей на Україні одержує щоденно їжу з кухонь влаштованих там Ратунковою Адміністрацією в спілці з американським жидівським комітетом. А саме ті американські кухні годують: в одеськім окрузі 153,000 дітей, в Николаївщині 65,000, в Катеринославщині 57, на Запоріжю 75,000, в Маріюпольщині 35,000, в Київщині 12,700, в Харківщині 10,000 дітей. Харчева акція на Україні почалася 30-го квітня і розвивається з успіхом, так що Американська Ратункова Адміністрація сподіється вже скоро досягнути те число голодуючих, яке рішила прогодувати, а саме 800,000 дітей і 800,000 дорослих осіб.

№ 626

Повстанці висадили в повітря поїзд на Волині.

«Канадійський Ранок», 15 серпня 1922.

ПОВСТАНЦІ ОРУДУЮТЬ

БЕРЛІН, 21 липня. — Між станціями Романів і Печанівка, на Волині, повстанці порозбивали шини на залізниці і тим спричинили катастрофу швидкого поїзду, що їхав до польської границі. Забилося 14 душ і тяжко поранено 19 душ. Остаточне число забитих не дається встановити, бо чотири вагони, наповнені людьми, цілком згоріли.

№ 627

Урожай в Україні середній і вистачає лише для українського населення, але Москва вже рзробила пляни вивозу збіжжя до Росії.

«Канадійський Ранок», 15 і 29 серпня 1922.

УРОЖАЙ НА ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ

Особи, котрі недавно вернулися з Великої України до Галичини, подають, що цього року засіяно там о 10 до 15 процент менше чим минулого. Причини недося: недостача господарських машин та поступаюче зменшення робочої худоби. Друга причина: брак інтересу до продукції хліба наслідком частих реквізицій і продналогів.

Загально беручи, на Великій Україні урожай середній. Одначе він всеж таки може вистарчити ледве для місцевої людности. Мимо цього московський уряд виробив вже плян вивозу з Великої України великого контінгенту для середньої і північної Росії.

№ 628

Полегшення на посилки пакетів з Америки в Україну.

«Канадійський Ранок», 15 серпня 1922.

ПОЧТОВІ ПОСИЛКИ В РОСІЮ І НА УКРАЇНУ

(З поштового департаменту у Вашингтоні.)

Як відомо, до недавна совітський уряд не дозволяв окремим особам в Росії одержувати з Америки більше як по два поштові пакети на місяць. В місяці червні ц. р. те обмеженне скасовано, так що тепер можна посилати поштою в Росію приватним адресатам стільки пакетів, скільки хто хоче без ніякого обмеження що до числа посилок:

1. Харчі, за виїмком таких, що псуються.
2. Книжки, газети, рукописи, фотографії, малюнки, ілюстрації і документи, за виїмком тих, яких імпорт в Росію заказаний.
3. Одежу і всяку матерію на одержу, біле, капелюхи, чоботи, постіль, годинники, окуляри, термометри, столову і кухонну посуду та всякий дрібний крам для домашніх потреб — цвяхи, дрiт, шнурки, нитки і т. ин.
4. Музичні інструменти.
5. Інструменти для професіонального ужитку.

6. Всякий крам для загального буденного ужитку — мило просте і туалетне, папір і т. и.

7. Ліки і медицини.

Однак окремого дозволу на посилку і імпорт того краму не вимагається лиш тоді, коли він має служити лиш для особистого ужитку адресата. Коли-ж він призначений на продаж, тоді на імпорт треба мати окремий дозвіл з Наркомвнешторга.

Всі посилки підлягають в Росії цловим оплатам, за виїмком харчів, посилах приватним особам для їх особистого ужитку та допомогив організаціям.

Американські почтові уряди приймають тепер до пересилки в Росію (з Україною) пакети до 12 фунтів ваги, однак лише нереджістровані і на риск посилаючого, значить не приймаючи одвічальности за доручене адресатови.

№ 629

Папська місія виїхала до Одеси, щоб розглянути ситуацію голодуючих росіян.

«Канадійський Українець», 16 серпня 1922.

КАТОЛИЦЬКА МІСІЯ В ДОРОЗІ ДО ОДЕСИ

КОНСТАНТИНОПОЛЬ. — Сьогодні виїхала з Константинополя до Одеси папська місія, зложена з десятиох священників і численних помічників. Місія має на меті займатись розділом поживи серед голодуючих Росіян. Харчеві засоби місія буде купувати в Американської Ратункової Адміністрації.

Голова місії, монсіньор Жеан Капельос, казав так перед відїздом з Константинополя: —

«Представник Совіту в Римі Воровський обіцяв на повну піддержку і співділанне зі сторони совітського правительства, включно з оплатою всіх коштів транспортації: таким робом гроші, зложені Апостольською Столицею й католиками в цілім світі, будуть в цілости ужиті на закупно харчів. Ми маємо намір закладати сиротинці й робітні, в яких будемо учити ріжного ремесла. Релігійне навчання й політика будуть виключені й будемо придержуватися строго совітських законів»

№ 630

АРА і жидівська організація «Джойнт» годують в Україні 400,000 дітей; годування має збільшитися до 800,000 дітей і 800,000 дорослих.

«Канадійський Українець», 16 серпня 1922.

АМЕРИКАНСЬКІ КУХНІ ДЛЯ ДІТЕЙ НА УКРАЇНІ

На основі звідомлень, одержаних від своїх представників в Москві, Американська Допомогова Адміністрація повідомляє, що поверх 400,000 дітей на Україні одержує щоденно їжу з кухонь, влаштованих там Допомоговою Адміністрацією в спілці з американським жидівським комітетом. А саме ті американські кухні годують: в одеськім окрузі 153,000 дітей, в Николаївщині 65,000, в Катеринославщині 57,000, на Запорожжю 75,000, в Маріупольщині 35,000, в Київщині 12,700,

в Харківщині 10,000 дітей. Харчова акція на Україні почалася 30-го квітня й розвивається з успіхом, так, що Американська Допомогова Адміністрація сподівається вже скоро досягнути те число голодуючих, яке рішила прогородувати, а саме 800,000 дітей і 800,000 дорослих осіб.

№ 631

Продовження голоду в Росії; заява Літвінова в Газі про експорт збіжжя з голодуючих республік; протест Нансена.

«Український Голос», 16 серпня 1922.

ГОЛОД В РОСІЇ ПОТРЕВАЄ ДАЛЬШЕ

Селяни не могли засіяти досить збіжя.

Гомер М. Моріс з Річмонд, Інд., який якраз вернув з Росії, де був директором запомогової акції американських Квейкерів в області голоду, оповідає, що голод в Росії буде тревати далі, бо збір збіжжя не буде вистарчати на виживлене населення. Жнива з області голоду не заповідають ся найкраще, бо в літі падало мало дощу. Але хочби жнива навіть випали добре, то все таки збіжжя не буде подостатком, бо мало землі засіяно збіжжем. Селяни не могли дістати подостатком збіжжя на засів, а які й могли дістати його від уряду, то не мали чим доставити його від залізниці до своїх сіл, бо не мають коний. З тої самої причини не могли багато засіяти, бо не було чим орати ані волочити. В околиці, де Моріс перебував, заледви половина людей матиме з чим перезимувати, а 25 проц. не буде мати подостатком навіть на те, аби дотягнути до зими. В додатку около 100,000 людей, що повтікали минушого року перед голодом, вертають тепер назад.

Та хоч вигляди для Росії не є гарні, представник «совітських республік Росії» (такою назвою прикривають большевики свою «єдину неделіму») Літвінов заявив на конференції в Гадзі, що російське правительство зможе вивезти сего року значну скількість збіжжя до Західної Європи. Враз з тим на міжнародній конференції помочи голодним в Росії, що відбувала ся в Берліні, заявив делегат тих самих «совітських республік Росії» Крестінський, що поміч голодним у Росії конче потрібна також на слідуєчий рік. Заява Літвінова спонукала генерального секретаря міжнародного комітету помочи голодним в Росії звернути ся до Літвінова з зазивом, аби він або відкликав свою заяву про вивіз збіжжя з Росії, або взяв на себе відповідальність за дальший хід помочи голодним у Росії.

№ 632

Совітські власті ускладнюють працю АРА в Україні; акція «Джойнт» обмежується допомогою жидам.

«Український Голос», 16 серпня 1922.

«РАДЯНСЬКИЙ» УРЯД НЕ ДАЄ ПОМАГАТИ ГОЛОДНИМ

Доносить «Свобода», що її редакційний комітет удався був до «Амерікен Реліф Коміті» в Нью Йорку, щоби розвідати про розмір голоду на Україні. Комітети відповів урядник організації, що «радянський уряд» робив його організації

всякого рода перешкоди, так що Американці мусіли обмежити свою діяльність тільки на великі міста, але тепер і ця робота вже припинена. Урядник американської заповогової організації відіслав членів редакційного комітету до т. зв. «Джойнт Дістрібушен Коміті», але коли члени редакційного комітету там зайшли, то поінформовано їх, що «Джойнт Дістрібушен Коміті» ратує виключно Жидів.

Редакційний комітет «Свободи» звертає ся до Українського громадянства в Америці, з закликом, аби він натиснув на уряд Злучених Держав та американський Червоний Хрест, щоби ті прийшли з помочою загибаючому українському населеню.

№ 633

Українська Православна Церква закликає помагати голодуючим в Україні за посередництвом У.Ч.Х.

«Український Голос», 16 серпня 1922.

ДО ПРАВОСЛАВНИХ УКРАЇНЦІВ ТА ДО УКРАЇНСЬКОГО ЗАГАЛУ В АМЕРИЦІ

В справі допомоги голодним на Україні.

Українці-Брати, Українки-Сестри! Вже по цілому світі розійшла ся страшна вістка, що найбогатший край у світі — Україна, — наш рідний край погибає з голоду. Чорна примара голоду впала на Україну не з причини недобору, а в наслідок того, що дикий хижак з півночі, ненасита, імперіялістична Москва, в нечувано в історії світа варварський спосіб, обрабувала Україну до нитки. Немилосерно загарбала весь хліб, весь доробок, всю працю-кервавицю українського селянина та полишила його голого й голодного на поталу голодної смерті. Такого нечуваного звірства не повстидалиб ся навіть невіри-бісурмени.

Ба навіть і тоді, коли сильні і багаті народи й держави світа подали голодуючим Росії обильну поміч, большевицькі правителі з Москви потравили позбавити Україну й сеї допомоги. Так, що лиш в дуже маленькій мірі доходить чужа поміч на Україну. Ізза сього то ще й сьогодні мільйони працюовитого й невинного українського населеня паде жертвою косовиці голодової смерті.

Річ ясна, що Українці на еміграції по цілому світу поза межами України не можуть і не сміють байдужно глядіти на се безмежне нещастє й невимовне горе Великої України.

Галицькі Українці, що, хоч самі бідні і прибиті під польсько-панським чоботом, вже поспішили зі щедрою допомогою голодним братам на Великій Україні та під голосним кличем «ГОЛОДНІ ГОЛОДНИМ» завзято збирають датки в грошах і в натурі.

Прийшла черга й на нас, Українців в Америці, гідно й щедро відізватись на гіркі благання конаючої матери-України. Прийшла й на нас черга отворити свої немилосерні серця і свої щедрі кишені на негайну поміч і ратунок від невмолимої голодової смерті українських мужів, жінок і дітей. Вмирає Україна, замучена в смертоносних пазурах північного ведмеда. Не даймо їй вмерти, не даймо загинути голодним в чужім ярмі. Даймо допомогу тим більше і скорше, що ми самі тут за морем жиємо в далеко щасливіших обставинах, де нам ні ворог не докучає, ні голод не дошкулює.

Англійська приповідка каже, що коли сам собі помагаєш, то й Бог тобі допоможе. Тим то, Українці цілого світу, допоможіть Україні, а тоді і світ допоможе їй. Шануймо ся й любім ся між собою, тоді й світ нас пошанує!

В Бозі надія! Нещасна наша Ненька-Україна перебула вже не одно тяжке лихоліте та напевно перебуде й се послідне. Бо мусимо непохитно вірити, що вже незабаром сповнить ся святе пророцтво:

«Воскресне Україна,
Світло правди засвітить,
І помолять ся на волі
Невольничі діти.»

Не пора тепер виволікати свої партійні і релігійні спори. Житє України загрожене ворогом і голодом. А коли не стане України, тоді мусять загинути й спорячі між собою політичні й релігійні українські партії. Ратуймо Україну. Нехай жие Україна без хлопа і пана!

Гроші засилайте на адресу Українського Червоного Хреста в Вінніпегу, Вох 3621, або на адресу українських часописий.

Пітсбург, Па. 5 серпня 1922.

Свящ. Др. Микола Копачук.

Адміністратор Української Православної Церкви
в Злучених Державах і Канаді.

№ 634

Редакційна стаття полемізує з «У.Р.В.» в справі пересилки грошей, зібраних в Канаді для голодуючих в Україні.

«Український Голос», 16 серпня 1922.
Уривки.

МИМОХОДОМ

До хвилі, коли отсе число Українського Голосу йде до друку, ще ніхто з українських комуністів не зголосив ся в редакції Українського Голосу по гроші для голодних на Україні. Комуністи казали, що Український Голос дістав якісь гроші від прогресивної партії, а Український Голос запропонував їм, щоби взяли ті гроші для голодних, як мають докази, що Український Голос справді дістав якісь гроші. Та нема ні комуністів, ні доказів, хоч ми терпеливо чекали на них через цілий тиждень.

Невжеж українським комуністам байдуже, чи дістануть поміч для голодних на Україні, чи ні?

Чи може десь закинули свої докази?

[...]

Оттак доказують УРВісти, що збірка для голодних на Україні «заходить на місце»:

«Сими дняни редакція і Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу отримали від Головної Управи Українського Червоного Хреста за підписом дра. І. Холодного листи, в яких сказано, що Український Червоний Хрест одержав перший транспорт харчів з Америки для голодуючого населеня України. На сей транспорт складають ся: 150 скриньок конденсованого молока, 80 бо-

чок мяса, 14 бочок сала та 3 ящики одягу. Про сю саму посилку за зібрані в Канаді гроші писала харківська газета «Пролетарій» з 28 червня слідує: 3 Америки в Одесу прибуває пожива (згущене молоко, мясо) і одежа на адресу Україн-хреста. Сі засоби є куплені за жертви, зложені переважно Українцями — жителями Канади.»

Все те є дуже гарно. Прямо серце радує ся, що наші чесні комуністи так щедро помагають голодним на Україні. Однакж як вже вони самі чогось боять ся, то ми позволимо собі заглянути у їх рахунки.

Послідний звіт Комітету Помочи Голодуючим на Радянській Україні був поміщений в 63 ч. УРВістий. Тоді мав комітет зібраних \$10,577.35. Скільки з того вислав Комітет на призначену ціль, довідуємо ся з 58 ч. УРВісти. З підписом секретара Д. Лобая читаємо там повідомленє, що «всіх гроший вислано до тепер на поміч голодуючим 10 тисяч американських долярів». [...]

Повідомленя про те, куди посилав комітет гроші, находимо в слідуєчих числах УРВістий: 25, 31, 33, 35, 37, 39, 43, 47, 49 і 58. Але з них довідуємо ся, що кождий цент з 10 тисяч американських долярів, які преслано, пішов на руки тов. М. Левицького в Празі. А Прага, як звісно, є в Чехії, а Чехія є в Європі. А з Праги до Одеси дорога не йде через Америку.

Про те, щоби комітет купував якусь поживу в Америці і посилав до Одеси, сам комітет доси не згадував. Висилаючи усі гроші до Праги, **комітет навіть не міг купувати ніякої поживи в Америці і посилати її до Одеси.** А як би й купив її, то хіба тепер і то не за велку суму. Тимчасом висланий з Америки транспорт поживи прийшов до Одеси ще в червни.

Отже, як і пішла з Америки до Одеси яка пожива, то пішла вона **не від Комітету Помочи Голодуючим на Радянській Україні,** тільки від інших людей. Комуністи хвалять ся чужим вчинком.

Канадійські комуністи знають тільки те, що післали Левицькому в Празі 10 тисяч долярів і на Левицькім поки що губить ся весь слід тих гроший. Український Червоний Хрест з д-ром Холодним не знають нічого про сі гроші, а повідомленє про транспорт поживи відносить ся до транспорту, з яким вінніпегський комітет не має нічого спільного.

Тепер нам не дивно, чому наші чесні комуністи так без часу оправдують ся.

№ 635

Вістки про добрий урожай в київській та інших губерніях; Німецький Ч. Х. подасть медичну допомогу голодуючим в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 16 серпня 1922.

З РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

По цілій Київській губернії випав добрий урожай збіжа.

БЕРЛІН, 7 серпня. — Київський кореспондент часописи «Форвертс» доносить, що по всій Київській губернії зібрано вже з поля новий хліб. Урожай показав ся дійсно дуже добрим і се вплинуло сейчас на значне оживленє місцевої промисловости.

Селяни, які дотепер здержували ся з всякими закупками, ожидаючи остаточного висліду жнив, почали тепер попитувати за потрібними в господарстві фабричними продуктами.

Подібні вісти надходять також з інших губерній України, в котрих збіже вже зібрано.

Німецький Червоний Хрест на Україні.

ХАРКІВ, 22 липня. — Між Центральним Допомоговим Комітетом при Всеукраїнським Центральним Виконавчим Комітеті та Німецьким Червоним Хрестом заключено угоду дотично ведення допомогової акції Німецьким Червоним Хрестом в навіщених голодом областях України. Німецький Червоний Хрест заснував свою централю в Харкові, з якої буде кермувати допомоговою акцією своїми власними представниками. Українське правительство достарчає безплатно транспортних середників і приміщень на склади і взагалі покриває всі кошта, злучені з веденєм тої акції.

Діяльність Німецького Червоного Хреста буде проявлятись головно поборюванєм пошесних недуг.

№ 636

Останні пожертви на голодуючих в Україні; списки жертводавців з Кіченеру, Кендалу, Беддінгтону, Смитерсу і Мус Джа.

«Українські Робітничі Вісти», 16 серпня 1922.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ДОТЕПЕР ЗІБРАНО В КАНАДІ НА СЮ ЦІЛЬ \$10,641.10.

Дальші жертви на поміч голодуючим України надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу слідуючі організації і поодинокі товариші:

Ів. Славич в Кендал, Саск. (збірка)	\$40.50
Ф. Шкомат в Сидней, Н. С. (з розігравки скрипки, подарованої на сю ціль одним товаришом)	12.75
Ю. Нивосівський в Скарборо, Онт.	10.00
К.П.Г. на Р.У. в Кіченер, Онт.	7.00
В. Орісюк Беддінгтон, Алта. (збірка)	5.00
М. Кривохижа в Мус Джо, Саск. (збірка)	4.50
Г. Смаль в Евелин, Онт.	2.00
Ст. Сайдак в Мерлин, Онт.	1.00
Т. Марусик в Иддеслей, Алта.	1.00
Послідний раз було поквітовано	<u>\$10,557.35</u>
Разом	\$10,641.10

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар.

Кіченер, Онт.

К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу:

Дорогі Товариші!

Ми, робітники місцевости Кіченер і Ватерлю, висилаємо свою лепту на поміч голодуючим Радянської України через Ваші руки. Хотяй се невелика, але щира жертва. Тут вже пораз другий товариші жертвують наскільки зможуть, бо, як відомо, всюди треба дати, а заробити нема так де підчас теперішньої кризи. Тепер висилаємо на поміч голодуючим \$7.00.

З товариським привітом,

За комітет:

Никола Бандура, секр.

Никола Лоїк, касієр.

Імена жертводавців: Евдокія Бабій \$3.25; Петро Озарук \$3.25; з кольпортажі \$0.50. **Разом \$7.00.**

Кендал, Саск.

Прошу помістити на сторінках «Укр. Роб. Вістий» жертви, котрі зложили на фонд голодуючих на Радянській Україні слідуючі товариші:

По \$2.50: Л. Лизун, П. Бей.

По \$2.00: С. Багрій, Н. Гогощ.

По \$1.00: В. Кравець, М. Стиранко, Н. Мамчур, А. Байдак.

По 50 ц.: Н. Слободян, П. Говенчук, Й. Савич, Ів. Славич, А. Кінг, Й. Корецький.

Разом \$16.00.

Тов. Д. Захарук зібрав на ресітові книжочки \$12.00

З забави вплинуло \$12.50.

Всіх разом вислилаємо на поміч голодуючим \$40.50.

З товариським привітом,

Ів. Славич.

Беддінгтон, Алта.

Дорогий Товаришу!

Посилаю на поміч голодуючим на Радянській Україні \$5.00, а се від себе \$2.00, від тов. І. Леськова \$2.00 і від тов. Ю. Сопота \$1.00.

З товариським привітом,

В. Орисюк.

Смитерс, Б. К.

На поміч голодуючим на Радянській Україні зложили в сій місцевости слідуючі товариші:

П. Скуба \$5.00, Jos.Matus \$3.00, Chris Madison \$3.00. **Разом \$11.00.**

З товариським привітом.

П. Скуба.

Мус Джо, Саск.

На поміч голодуючим на Рад. Україні зложили тут на мої руки слідуючі товариші:

М. Кривохижа	\$2.00	В. Бандров	1.00
Й. Майчук	.50	А. Е. Johnson	\$0.50

Разом**\$4.50**

З товариським привітом,

М. Кривохижа.

№ 637*Справа збірки в Галичині на голодуючих в Україні.**«Українські Робітничі Вісти», 16 серпня 1922.
Уривки.***З ДОЛІ І НЕДОЛІ СЕЛЯНИНА В ГАЛИЧИНІ**

Жнива заповідають ся в скалатщині на причуд гарні. Перший раз по кривавій війні мати-землиця так щиро своїх діточок угостила. [...] Брак в рільного робітництва організаційности. Пора викинути з себе рабську думку: «Ех, може коли буде лучше», кождий бідняк повинен стати в обороні своїх прав і міцно держати свої позиції, не оглядаючи ся ні на попів ні на адвокатів, бо від них нам ніякої помочи. Вони майже всі до нас відносять ся ворожо, як ми вже се бачили. **Досі ані один священик не відважив ся обізвати ся за збіркою на голодуючих на Україні, [...]**

Ще одне село Сороцко почало з мертвих оживати, бо відновлено там читальню «Просвіти», а за старанем п. Г. Хаджаївни і її товаришок зорганізовано сільський хор, улаштовано концерт і відограно кілька по черзі представлень, розумієть ся з труднощами, які стрічаєть ся на кождому кроці в місцевому старостві. Навіть заповідаєть ся в слідууючу неділю перевести збірку на голодуючих на Україні, бо всі дотеперішні доходи були обернені на покритє коштів відбудови читальняного дому.

№ 638*Страшне знищення міста Херсону, де вже померло голодною смертю 38,000 осіб; французьке радіо цитує економіста про голод в Україні.**«Канадійський Фармер», 17 серпня 1922.
«Український Голос», 30 серпня 1922.***З ВЕЛИКОЇ УКРАЇНИ****Вісти з Херсона**

Збігці, що прибули з Херсона до Вильна, розказують: з 120,000 мешканців Херсона в 1919 р. під сю пору по офіціяльним даним залишилось ледви 35,000. Від листопада 1921 р. до квітня 1922 р. по офіціяльним даним померло 38,000 осіб. Місто робить вражінє пустині. Богато домів розібрано на паливо, буквально всі села вирубані. Водопроводи не функціонують, вулиці страшенно загрязнені.

Трупи померших з голоду і всяких епідемій лежать на вулицях по 2 — 3 дні, доки не пожеруть їх собаки. Дня 5 липня пуд житної муки коштував в Херсоні 8 мілїонів, пшеничної 12 мілїонів рублів. Дрова із розібраних будинків продавали ся по 200,000 рублів за пуд.

Виїзд збігців з Херсона за границю не представляє ніяких труднощостей, бо в місті і пристані не має ніяких властей. Совітську владу представляють поодинокі червоноармейці, які з крісами бродять ліниво по вулицях і за два фунти хліба не тільки що перепускають збігців до відходячих за границю кораблів і суден, а також помагають їм переносити річи. За переїзд судном з Херсона до Варни платять по 20 мільонів совітських рублів від особи.

Знавець Міжнародного Комітету про положенє.

Радіо з Бордо подає: «Економічний знавець Ліберсе[sic — Jean de Lubersac], висланий на Велику Україну міжнародними Комітетом допомоги для Росії і України, після повороту оголошує, що економічне положенє великих міст є розпучливе. В Харкові замкнено шпиталі наслідком браку медикаментів. В Одесі трупи лежать нераз на вулицях по кілька днів, заки їх поховують у спільнім гробі. Відома зі своєї урожайности земля поміж Одесою і Полтавою лежить відлогом. Випадки людодства так численні, що влада відмовляє інтервенції.

№ 639

Вимирання України від голоду; голод не є наслідком війни, посухи чи революції; голод принесли большевики зі своїм імперіялістичним режимом і грабуванням українських селян; автор проти допомоги і кредитів совітам, бо це їх скріплює.

«Канадійський Фармер», 17 серпня 1922.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ, ЙОГО ПРИЧИНИ І БОРОТЬБА З НИМ

Часописи і очевидці подають що-дня страшніші відомости про голод в Росії і на Україні. Пригадати тільки недавний звіт доктора Нансена в Женеві на зборах Ліги Націй, надрукований тепер в різних мовах, або часописний звіт капітана Квіслінга і ви яскраво уявите собі жахливу дійсність голоду.

На Україні голодує 9 мільонів, а вся голодуюча людність на Сході Європи обчислюєть ся на 35 мільонів осіб. Одначе прибуваючі зі Сходу люде запевняють, що там голодують всі, опріч большевицьких комісарів і новітньої большевицької буржуазії.

Поратунок від голоду можливий тільки при допомозі Європи й Америки. Ані Росія, ані Україна окремо, ані вони разом не мають в собі змоги вратувати ся самі. Коли допомога не прийде зовні, велика кількість народу українського мусить вигинути. Смерть що-дня косить сотні і тисячі людей на кольосальній території; вся степова Україна і Крим вимирають безпомічно. Статистичні дані вказують, що протягом близьких місяців вмруть мільйони. Чи девять, чи п'ять, чи п'ятнацять — словом, умре половина українського народу в нечуваних муках фізичного голоду.

Перед жахом голодної смерти що значуть всі інші форми страждання? Ми жахались колись, скажім, Шлісеньбургської тюрми, але в порівнаню з теперішньою «ЧЕ-КА» вона є раєм, а чека є тільки слабим натяком на жах голодної трагедії нашого народу.

Отже, перед нами стоїть у всій нагоді реальний факт: вмирає Україна від фізичного голоду. Заперта від припливу повітря, замурована в цвинтарному склепу, відгороджена від усього живого світу — вмирає Україна.

Щоб вратувати народ від смерти, щоб усунути голод, треба добре знати, з яких причин голод став ся і що перешкоджає його усунути.

Причини таких називають різні люде кілька: одні кажуть, що винуваті «білогвардійці», другі — що большевики, треті — що Бог, блокада, революція, егоїзм Європи і т. д.

Ми думаємо, що складати все на одну причину, трактувати голод «моністично» не буде правильно.

Як виник голод?

Може, світова війна є його причиною? Але опріч Росії й України війна була на полях Бельгії, Франції, Сербії, Польщі, Німеччини і т. д., а де тут голод? Навіть в промисловій Бельгії, що має 260 душ на 1 кільом. населення, **голоду нема**. Чехія, Австрія, Галичина, Болгарія, Туреччина — де тут голод? В Туреччині навіть і досі перманентна війна, два уряди, а голод є? — **Нема**. Бельгія, Німеччина, Чехія, де сільське населенє складає меншість, де хліборобської продукції не вистарчає на прогодованє населеня — **не знають голоду**. Що більше — голоду нема навіть в тих країнах, що були під Росією, але мали щастє відокремитись від неї — хіба тут є голод? **Нема**.

Далі. Спека спричинила неврожай, а від того став ся голод. А хіба сеї спеки не було в Європі, прим. у Чехії, Франції? В Америці на улицях падали і навіть мерли люде від спеки, але чи падають сотнями і тисячами від голоду, як в Росії та на Україні? Ні. Голод лютує в Росії де рідке неселенє (26 душ на 1 кільом.), на Україні (60 душ на 1 кільом.), на Кубані, Поволжю, де земля добра, навіть найліпша в Європі, де була добра продукції сільсько-господарська. З одної України що-року вивозилось 360 мільонів пудів, з Кубані — 60 мільонів пудів, а Поволжа також чимало. Хлібна комора Європи Україна і Кубань не можуть прохарчувати себе — такий стан тепер.

З сього ясно, що голод в Росії й на Україні, Кубані і т. п. не можна розглядати, як наслідок світової війни. Війна на ролю «причини голоду» не годить ся, бо однакова причина скрізь мусіла викликати однакові наслідки, а голоду як наслідку війни нема ні в одній країні, що брала участь у війні, опріч «Совітських республік».

Доводить ся перейти до слідуючої причини — **революції**. Близша аналіза показує, що під час революції в 1917 році голоду ніде не було. На Україні не було голоду 1918, 1919, 1920 року. Революція була на Дону, Кубані, Кавказі, але голоду не було підчас двохлітного самостійного житя. Всім відомо, що голод в Грузії став ся через ограбованє її окупантами — большевиками. При німецькій окупації на Україні, в Криму, на Донщині, Кавказі так само голоду не було. Тільки там, де була чи є окупація большевицька. Напр. весна і літо 1919 року для Угорщини були голодними. Я сам голодав 6 тижнів в Будапешті і бачив величезні делегації робітницьких жінок, що ходили до «Бристолю» (де був большевицький уряд) вимагати хліба. Не стало большевиків — не стало голоду і тепер нема, чох не можна сказати, що Угорщина не під блокадою. Коли брати революцію як «причину голоду», то треба аналітично дивитись в корінь річей. Революція була в Болгарії, Австрії, Німеччині, а голоду не було.

Большевицький режім приводить за собою голод — такий емпіричний досвід, але ми мусимо зрозуміти, через що саме сей режім спричинює голод.

Режім сей спричинює голод через те, що касує право працюючих людей на продукт їх праці — така формула голоду. Що се значить? На практиці виявляється се так. Большевицький переворот ішов під кличем експропріації експропріаторів, себ-то конфіскації капіталізму як засобу визиску праці. Здавалось, що на сім-би все і повинно було обмежитись, бо теорія марксизму домагається усуненя капіталістичного засобу продукції, себ-то скасованя капіталу як певної форми власницьких експльоататорських відносин. Большевики-ж, опріч капіталу, почали конфіскувати продукти праці взагалі, в тім числі й усі продукти,

вироблені **некапіталістично**. Вся сільсько-господарська, себ-то селянсько-трудова продукція підлягла конфіскації в формі «лишків», потім «розкладки», потім «продналог», себ-то селянинови залишалось тільки на прогодованя і обсів по большевицькій нормі, а все останнє забиравось для держави, спочатку «по твердих цінах», а потім дарма. «Експропріяція експропріяторів» обернула ся в експропріяцію всіх працюючих. Конфісковані продукти большевики потім вживали на свої цілі, годуючи ними паразитів, потрібних для скріплення большевицької влади. Всю систему сих відносин большевики спочатку називали «комунізмом», а згодом, коли їм стало соромно, — «воєнним комунізмом». В дійсності-ж се була нечувано-широка система визиску чужої праці, перед якою блідне капіталістичний визиск. 12 1/2 мільонів селянських господарств Росії і України були систематично грабовані. На слідком сього селянство почало невиробляти «лишків».

Людська свідомість не може допустити працю на вітер, — «хто не працює — той не їсть». Зменшилась площа засівів, зменшив ся запас худоби, інвентарю і т. д. «Розкладка» з'їла всі можливості розвитку господарства. По Росії і Україні бігали «продотряди», що збирали «розкладку» силою зброї, себ-то **грабували**.

Особливо інтензивно експропрійовано Україну і з неї вивезено в Московщину все, що було рухомого: машини, знарядє, худобу. Техніка господарства впала. Оранка, яка є головно засобом збираня і зберіганя води — в Степовій Україні се особливо — не могла виконати свого завдання. Система державного регулюваня засіву, видумана князьком Оболенським (Осінським), була останнім словом знущаня з селянства.

Але весною 1921 року, після Кронштадського повстаня, большевики побачили прірву під ногами і «розкладку» замінили «продналогом», що є по суті тим самим необмеженим грабіжем чужої — власне трудово-селянської праці. Навіть маскарад з «товарообміном» нічого не дав: большевики «міняли» конфісковані товари на селянські продукти так, що продукти **брали**, а товари лише обіцяли, а потім і зовсім не давали.

Сей товарообмін селян справедливо назвали «товарообманом».

Протягом двох років Україну ограбовано до-тла. Росія, як країна панів, жила де-що з награбованого, але всьому приходить кінець: товари вичерпались, худобу з'їдено, продукція промислова зменшилась до зникаючої нікчемности, сільське господарство зруйновалось: є земля, є люде, але нема засобів провадити господарство. І от коли вдарила спека, то мілко зорана земля степова не дала врожаю і 35 мільонів люду опинилось під загрозою смерти.

Де-що вохкіші області дали хліба в розмірі екзистенц-мінімуму, але і в них прийшов голод через грабіж, як напр. в Полтавщині. Пересічно Україна давала врожаю раніш 1160 мільонів пудів основних чотирох хлібів, а за 1921 рік дала всього 450 мільонів пудів, себ-то продукція впала до 39 проц. Отже, врожаю не вистарчило для потреб самої України, але Москва, не зважаючи на се, збирає ще 140 мільонів пудів продналогу, коштом якого удержує свою окупацію.

Чи «лишки», чи «розкладка», чи «продналог» — се все є ріжні слова для означеня одної суті — озброєного грабіжу населеня. Се і є «комунізм» в його московсько-імперіялістичім толкованю. Се й є дійсна найголовніша причина голоду. А коли так, то як уратувати український народ від голоду?

Деякі щирі душі, наприклад, Вільгельм Герцог — «Дас Форум» — всю вину на збільшенє голоду покладають на світову буржуазію, яка не дала совітським урядам кредиту і тим позбавила його змоги вжити ратункових заходів. Так може думати тільки людина, цілком незнайома з дійсністю тих країв, де панує «комунізм».

Помимо того, що «комуністичному» урядови після непомірної хвалькуватости в своїх здібностях до налагодженя господарського житя й опльовуваня буржуазії та лютої боротьби з нею не личило звертати ся за допомогою до «нікчем»

і «гнилих трупів», бо «нікчемам» не було жадної охоти допомогти своїм ворогам винищити їх; помимо того, що сучасний хаотичний стан державного апарату не гарантує правильної достачі продуктів до голодаючих і використання кредитів як раз на справу допомоги голодаючим. Й виникає просте питанє: — чи може система ладу, яка залізною льогікою причин і наслідків довела до голоду, знищити голод? Чи може та система, яка зруйнувала і доруйновує так господарство країн, захистити населенє від голоду? Чи може випадковими, епізодичними заходами на здобуті від Європи й Америки кредити, хоч-би й найбільші, вратувати від голоду населенє країн, де систематично, з року в рік на підставі приписів влади, на підставі певної державні системи все пхаєть ся й руйнуєть ся до припиненя всякого виробництва, тоб-то до голоду? Ні. А раз ні, то найширші кредити всього світу від голоду вратувати не спроможні. Вони лише відсунуть катастрофу на деякий час, але не вратують від неї.

Се розуміє всяка об'єктивно-думаюча людина. Тому не дивно, що Європа поважно розмірковує, як скасувати голод, кому кредити на се дати й як їх трактувати, щоб через рік не стояти перед фактом, що кредити з'іджені, а «комуністична» система ще більше зруйнувала господарство і голод стоїть, як стояв перед очима в ще страшнійших розмірах.

Большевики добивають ся «признаня» і «кредитів». Але чи се можливо? Європа складаєть ся з людей маючих і не маючих. Маючі не хочуть нічого большевикам дати, яко ворогам, а немаючі сами нічого не мають та й взагалі ніхто нікому нічого дурно не дає. Хто дасть мільярд пудів хліба дарма? Хліб єсть продукт праці, а тому його можно одержати в обмін тільки на еквівалентну вартість. Большевики монополізували собі право торгівлі, обміну, але нічого не мають дати в обмін на європейські продукти. Вони вже ограбували народ так, що далі грабувати нема що. Вони ще спекулюють природними добрами — лісом, правом рибальства, викопними добрами, нафтою, але ці добра можуть стати товарами після їх здобутя й обробки, а се власне для большевиків і не можливо, бо вони зруйнували господарство і всякі засоби для його веденя. Вони продають концесійнс абстрактні добра, які можуть стати добрами що-й-но тоді, коли буде господарська праця. Господарства-ж налагодити в Росії і Україні при теперешнім стані неможливо — нема за що зачепитись. Отже, треба йти на поклін до капіталістичної і некапіталістичної Європи, а ся Європа не хоче віддати себе на з'ідженє паразитам.

Режим большевицький, щоб утримувати себе, мусить держати і 1/2 мільонну армію та ще армію урядовців, чекистів, шпигів і всяких дармоїдів. Навіть царське самодержавство обходилоь армією, майже вдвоє меншою, ніж комун-чекисти. Коли мілітаризм є зло взагалі, то він зло і в Росії. Большевицький мілітарний режим, який є імперіялізмом гіршого сорту, системою поневолення народів взагалі і трудящого народу з окрема — з'ідає все живе, руйнує всякі можливости для творчої роботи. Він є причиною голоду з двох боків: навіть при найліпших умовах він **веде до голоду** — раз, коли-ж голод трапить ся, то большевизм є причиною, що перешкоджає організувати боротьбу з голодом — се друге.

При таких умовах філянтропійна допомога не обхопить всього лиха, не знищить злиднів. Та великої філянтропії Європа й не виявить, бо всякі «кредити» і філянтропія об'єктивно скріпляють большевиків. А хто схоче скріпити ворогів ладу, порядку, продукції, взаємности? Всі розуміють, що голодним треба допомогти. Але для всіх також ясно, що вимаганє філянтропії і кредитів большевиками є нічим не оправданою з культурного становища претенсією: се є вимаганєм злодія що-б комори не були наніч заперті. Се вимоги розбишак, які захопили в полон чесних людей, заперли їх у льох і вимагають від їхніх родичів викупу, загрожуючи, що в противному разі полонені мусять померти з голоду. На се ніхто не згодить ся! А коли європейські комори для большевиків заперті, коли

стан господарства і перспективи його страшно-безнадійні, то який-же вихід для голодаючих далі?

Соціяльна гігієна вважає єдиним раціональним ліком — усунення причин, а не тільки боротьбу з наслідками. З погляду соціальної гігієни єдиним ліком проти голоду при даних умовах може бути тільки усунення большевицького режиму і окупації.

М. Сріблянський.

№ 640

Представники Ч.Х. Південної Америки на інспекції в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 19 серпня 1922.

ДЕЛЕГАЦІЯ ЧЕРВ. ХРЕСТА ПОЛ. АМЕРИКИ В ХАРКОВІ

З Полудневої Америки прибула до Харкова делегація Червоного Хреста, щоби познакомити ся з положенням в голодних областях України. Частина делегації з одним відпоручником допомогової організації Нансена відіхала на Запороже.

№ 641

Редакційна стаття полемізує з «Укр. Голосом» в справі допомоги голодуючим; автор твердить, що ініціатива на створення К.П.Г. в С.Р., як і більша частина пожег, належить українським робітникам.

«Українські Робітничі Вісти», 19 серпня 1922.

ЧИМ ВОНИ ПОПИСУЮТЬ СЯ

Крім подлих брехонь і ріжних наклепів на адресу українських робітників, «Укр. Голос» подає часом дещо і розвеселяючого. Бо не хочеть ся вірити, щоби чоловік при здоровій голові, а ще до того редактор, так в живі очі робив з білого чорне, а з чорного біле ради лише очорнювання свого противника. Навпаки, хочеть ся твердо вірити, що редактори «Укр. Голосу» щось бракує і він випишує бодай деякі свої нісенітниці по просто тому, що не добачує своєю пришелепуватою головою дійсного стану річий. Инакше деяких його мізковань пояснити собі не можна.

Ось в посліднім числі «Укр. Голосу» з 16 серпня бачимо таку дивовижу. Бере «Укр. Голос» і мішає разом Канадійський Комітет Помочі Голодуючим в Сівітській Росії і Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні і верзе таке, що вже переходить всякі сподівання. Обчисляє на підставі «У.Р.В.», кільки то зібрав Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні і кільки вислав на руки тов. М. Левицького в Празі на поміч голодуючим України, а дальше доказує «Укр. Голос», що пожива з Америки на поміч голодуючим на Україні пішла до Одеси не від Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні, але від кого иншого, і що з тим транспортом поживи «вінніпегський комітет не має нічого спільного».

Всі ті «докази» «Укр. Голос» надрукував ще чорним друком, щоби показати, як то він пришпилів до стіни українських комуністів в Канаді.

А тимчасом згадані «аргументи» «Укр. Голосу» се вже вершок глупоти редактора тої газети. Бо той редактор потрапив переглянути всі числа «Укр. Роб. Вістий», в котрих було поміщено щонебудь в звязку зі збірками Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні, а не потрапив зрозуміти того, що було написано в передпоследнім числі «Укр. Роб. Вістий» про справу, над якою так розвів ся «Укр. Голос». Іменно на невмісний закид «Укр. Голосу», що Канадійський Комітет Помочі Голодуючим в Совітській Росії злучив ся з товариством «Приятелі Совітської Росії» в Злучених Державах, яке після брехні редактора жидівської газети «Форвертс» і в сто раз перебільшеної тої самої брехні «Свободою» і «Укр. Голосом» видає гроші на поміч голодуючим на большевицьку пропаганду, — «Українські Робітничі Вісти» навели у відповідь дослівно той закид з «Укр. Голосу» і заявили від себе слідує:

«Повисше наведеною писаниною «Укр. Голос» хоче сказати, що гроші, зібрані Канадійським Комітетом Помочі Голодуючим в Совітській Росії, ідуть на «большевицьку пропаганду», бо згаданий комітет злучив ся з товариством «Приятелі Совітської Росії» в Злучених Державах.

А тимчасом Канадійський Комітет Помочі Голодуючим в Совітській Росії, вже після того як злучив ся з товариством «Приятелі Совітської Росії», вислав через представника Російського Червоного Хреста в Нью Йорку, д-ра Дубровського, за 3,000 долярів поживи і одежі для голодуючих на Україні — і ся поміч дійшла в призначене місце.»

Де тут згадуєть ся хоч словом про Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні? Де тут говорить ся що про тов. М. Левицького в Празі? Та ж найменше грамотний чоловік бачить, що мова тут йде про Канадійський Комітет Помочі Голодуючим в Совітській Росії і висланє ним через представника Рос. Черв Хреста в Нью Йорку за 3,000 поживи для голодуючих на Україні, а не про Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні і висиланє ним гроший на поміч голодуючим України через тов. М. Левицького в Празі. Лише в редактора «Укр. Голосу» може бути така капустияна голова, що він сего не добачує і мішає горох з капустою та доказує, що Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні не вислав з Америки через Одесу поживи для голодуючих на Україні. «Укр. Голос»: надармо пріє і «доказує» чорним друком те, про що ніхто ніколи не говорив, що так було.

Редактор «Укр. Голосу» свідомо чи через свою глупоту наплів згадані повисше нісенітниці, щоби лягнути щось і на Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні. Сам він був зачепив безпідставно Канадійський Комітет Помочі Голодуючим в Совітській Росії, а коли у відповідь на се отримав заслужену відправу, він обернув kota хвостом і каже, ся відповідь відносить ся до Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні. І сам перекрутивши так справу, він говорить далі, що комуністи самі підносять справу збірок для голодуючих на Україні і оправдують ся вже з того, чого ще ім ніхто не закидає, себто самі показують, що щось з їх роботою недобре. На таке очевидне перекручуванє справи може здобути ся лише цілком упавша морально або цілком дурна людина.

Що-ж до діяльності Канадійського Комітету Помочі Голодуючим в Совітській Росії, який вислав не так давно за 3,000 долярів поживи для голодуючих на Україні і ся пожива зайшла вже в призначене місце, то пригадаємо на отсім місци, що українські робітники були ініціаторами-основателями того комітету, брали в нїм найдіяльнійшу участь і найбільше зложили на його руки гроший. І власне «Укр. Голос» лаяв за те укр. робітників, що вони через той комітет помагали голодуючим в Сов. Росії. Тому ми маємо повне право сказати, що вислана тим комітетом поміч для голодуючих на Україні походить від українських робітників, помимо того, що існує вже тепер осібний Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні. І тому то брехнею є твердженє «Укр. Голосу», що з приводу отриманя на Україні поживи з Америки на Україну «вінніпегський комітет

не має нічого спільного», бо якраз вінніпегський комітет для несення помочі голодуючим в Совітській Росії сю поживу на Україну вислав.

За те «Укр. Голос»: в підлий, хуліганський спосіб виступав цілий час проти роботи того комітету, почавши від його основаня минушого року аж по нинішній день. Теперішня глупа базгранина «Укр. Голосу» звернена лише на те, щоби шкодити справі помочі голодуючим як в Совітській Росії, так і на Радянській Україні. Тільки що в редактора «Укр. Голосу» нема ніяких фактів на поборюване роботи в користь голодуючих і він мусить пописувати ся брехнями, крутійством, сплетнями, а також — своєю власною глупотою.

№ 642

*Допомога голодуючим в Україні буде темою сліду-
ючих сходин У.Ч.Х. у Вінніпезі.*

«Канадійський Ранок», 22 серпня 1922.

«Український Голос», 23 серпня 1922.

«Канадійський Українець», 23 серпня 1922

«Канадійський Фармер», 24 серпня 1922.

ВІД УКРАЇНЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В КАНАДІ

Отсим подаємо до відомости всім українським організаціям у Вінніпегу, що дня 31-го ц. м. (в четвер) відбудуться піврічні збори Українського Червоного Хреста. Кожна українська організація, яка є заступлена в «У.Ч.Х.», повинна висилати по два репрезентанти на ці збори. Заряд У.Ч.Х. здасть справозданнє з до-теперішньої діяльності, як також піднесе деякі важні та пекучі справи, які дотикають українського загалу тут і в старім краю, головно обговорюватись буде, як би найуспішніше повести акцію **помочі голодним братам на Великій Україні.**

Справи, отже, великої ваги: з поміччю не можна відтягатись!

Наради пічнуться точно о годині 8-ій вечером.

За заряд У.Ч.Х. в Канаді,

О. Боянівський, секр.

№ 643

*Літвінов заявляє, що Росія говорить за всі совітські
республіки в справі боргів.*

«Український Голос», 23 серпня 1922

Уривок.

РОСІЯ ЗАЯВЛЯЄ, ЩО ВОНА РІШАЄ В ІМЕНІ УКРАЇНИ

Спеціальний кореспондент Ньюоркського Таймса доносить, що преставник Великої Британії відніс ся до московського правительства з обережно уложеною нотою, в якій питає, чи відносить ся й до України та інших «сфедерованих» республік, чи тільки до самої Росії пропозиція, яку зробив в Гадзі Літвінов, щоби в справах довгів Росії зервати ся до Москви. Відповідь московського правительства була, що **російська делегація в Гадзі говорить в імени цілої російської Федерації.** [...]

№ 644

Члени союзу «Голодуючим України»; завдання союзу: інформувати про голод в Україні і організувати допомогу; зв'язки з чужоземними і українськими організаціями; посилки в Україну.

«Український Голос», 23 серпня 1922.

СПРАВОЗДАНЕ СОЮЗА «ГОЛОДУЮЧИМ УКРАЇНИ»

За перших 6 тижнів його діяльності.

21 травня відбулась перша нарада представників культурних і заповомових українських організацій Відня з запрошеними українськими діячами в справі заснування союзу для несення помочи Україні в її нинішньому фізичному і духовому голоді. Тиждень пізніше були прийняті головні організаційні принципи цього союзу «ГОЛОДНИМ УКРАЇНИ», як був він названий, і вибрано його виділ, котрому доручено як найскорше легалізувати головну організацію. В склад цього виділу входять тепер представники таких організацій:

- а) Український Жіночий Союз,
- б) Об'єднаний Робітничий Комітет допомоги голодним України,
- в) Український Соціологічний Інститут,
- г) Українське Академічне Т-во «Січ»,
- д) Соціалістичне Т-во «Драгоманівська Громада»,
- е) Українська секція Інтернаціональної Жіночої Ліги Миру і Свободи,
- ж) Союз Українських Журналістів і Письменників,
- з) Товариство Прихильників Освіти,
- и) Український Вільний Університет,

і отсі приватні особи, яких ініціативна група запросила, а ширший комітет їх вибори затвердив:

Проф. М. Грушевський, др. Дм. Левицький, др. Я. Окуневський, др. Надія Суворцова, п-ні Ольга Галаган, п. Ю. Тищенко, і п. Ол. Кандиба у Відні, п. Волод. Винниченко в Берліні,

С. Гавриленко, Ол. Жуківський, М. Чечель — виїхали на Україну. 9. VI. і 15 VI. 1922 відбуло ся пленарне засіданє союзу, та окремими членами були складені справозданя про минувшу шеститижневу працю союзу. Не дивлячись на пізніше повстанє української акції і несприятливі умови діяльності союзу, вдалось осягти деякі певні здобутки. Праця союзу, як було намічено від початку, мала йти в двох напрямках:

а) агітації межи існуючими інтернаціональними допомоговими організаціями на користь утвореня окремих відділів, або процентового виділення для голодуючих України з загальних фондів допомоги б. Росії, та

б) організації українськими силами безпосередньої помочи взагалі, зокрема занедбаним українським культурним силам.

Для першої мети складено було відозву «В ім'я культури і гуманности» в мовах французькій, англійській та інших. Її передано через делегатку Української Жіночої Національної Ради паню Русову на інтернаціональний зїзд в Гадзі, надіслано до Лондонської Централі "Friends Relief Mission" до інтернаціонального комітету в Женеві для переслання иншим комітетам і поширюєть ся далі між заповомовими організаціями і окремими діячами. Вислано її також до всіх існуючих українських часописів на континенті і в Америці. О. Олесь, заступник голови Союзу, передав в його розпорядження свої вірші, написані на тему голоду і

нужди на Україні. Сі вірші розіслані по українських редакціях разом із відозвою з проханєм надрукувати, і гонорар за них приходить вже до Союзу.

Безпосередно члени комітету др. Кушнір, др. Дмитро Левицький, і др. Надія Суворцова і п. М. Чечель звернулись до віденських заповогових організацій. Тутешня "Kuenstlerhilfe fuer Russand" в своїх закликах відтепер додає "fuer Russland und Ukraine" а до Нансена, який розпоряджає її фондами, обіцяла надіслати листа з проханєм певні відсотки призначити голодуючим України. Віденська секція "Friends" взяла на себе ініціативу запропонувати лондонській централі вислати на Україну отряди "Friends", а у Англії зайнятись справою допомоги культурним силам. За посередництвом представника студентства Гр. Паляниці «Всеславянський Студентський Клюб» прирік наділювати зі своєї допомогової акції для вчених Росії 50 процент усіх пожертв для України. Се має бути надіслане через інтернаціональні організації, на адресу запропоновану союзом, а саме: Науковому Товариству в Києві для розподілення між студентством. Крім того, Українське Студентство готує на майбутньому все українському зїзді студентів у Празі заклики до інтернаціонального студентства в справі допомоги на Україні.

Представництво Ліги Мира і Свободи заявило, що ним складено і розіслано відозву до 32 секцій їх організації і що зачали вже надходити відповіді на пожертви. Крім того, заходами віденської австрійської секції робітниць 12 червня у Фаворітнер Фольксбюне, Х. Лаксенбургерштрассе 8—10 відбудеться вистава, весь прибуток якої піде на користь голодуючим України.

Представництво робітництва продовжує свої збірки і щомісячні пожертви голодуючим.

Голова Союзу, проф. М. Грушевський подає до відома, що з фондів грошей одержаних торік з Америки, ним вислано протягом березня і квітня на Україну 14 десятидолярових і 20 двох долярових посилок на різні колективні і індивідуальні адреси, котрі нарешті аж тепер можливо наслідком інтервенції Союзу у Харківського представника Нансенської Місії Капітана Квіслінга почали доходити. Так в другій половині травня разом прийшли посилки для членів Українського Наукового Товариства, оплачені ще в лютім і в квітні. Одержане їх викликало серед заголодованих і зовсім беззасібних наукових і літературних робітників незвичайну радість, котру належало б підтримати дальшими того рода посилками.

Дд. Косиком і Сірим складено відозву до українського громадянства. Переведена між українськими громадянами, заходами скарбника др. Дм. Левицького і інших членів союзу збірка дала поки що коло 800 тисяч корон, не рахуючи пожертв річами. З вищезгаданої суми, крім організаційних, дуже незначних, видатків, д-ром Н. Суворцовою було переведено покупку продуктів і надіслано через Українське Радянське Представництво Науковому Товариству у Києві три посилки. З них перша і друга вже дійшли. Посилки містили в собі певну кількість продуктів, обуви, білизни, писарських приладів і домашні аптеки, підібрані д-ром Окуневським. Того рода посилки, вагою до двох пудів без оплати коштів транспорту передається через радянську місію двічі в місяць до Києва і Харкова.

З Науковим Товариством навязано безпосередні зносини, і там роздача і поділ надісланих річей переводить ся трома професорами і діловодом тогож товариства на колективні адреси, призначені союзом.

Союз старається вийти в найблизший контакт з українським громадянством за кордоном, поширити і зміцнити заповогову діяльність.

В тій ціли виїхав член Союзу О. Олесь до Берліну для приспішення справи засновання там же відділу, спільно з членом Союзу В. Винниченком. Союз звертається також до заповогових організацій, аби в інтересах одностайности і доцільности акцій вийшли з ним в безпосередні звязки.

Союз вступив у зв'язок з Українським Червоним Хрестом і його представником д-ром Холодним.

Зачавши свою працю без жадних засобів, Союз, по своїй короткій діяльності, з надією дивиться на свою працю і констатує, що приступивші організації працюють з посвятою, яка є гаранцією успіху роботи, що так дружно провадиться входячими в союз членами. Ціль союзу дозволяє також вірити, що українське громадянство ширше відкликнеться на нужди голодуючих на Україні, допомогою тим входячим в союз організаціям, котру кожний буде уважати для себе найбільш відповідною.

Кореспонденцію, пожертви грошми і речами (дуже пожадані) Союз прохає надсилати на адресу:

Відень, Порцелянгассе 19, I

Посвідка.

Київ 5 VI 1922. В. Підвальна 36, 8.

До Комітету «Поміч Голодним».
У Відні, Порцелянгассе, 19, I.

Особи, що одержали подарунки з посилки, надісланої Науковому Товариству Комітетом «Поміч Голодним» (Антонович, Берло, Добровольський, Соколовський (Ботанік), Стебницький, Різниченко, Паночіні, Квітка, Курило, Яната та інші коло двох десятків), складають Комітетови свою подяку і просять на далі надсилати: мило, какао, цукор, пера, олівці, панчохи, макарони, голки, нитки то що. Дуже треба білизни, одежі й обуви, але, мабуть, се важче спровадити...

З доручення працівників Академії Наук і Наукового Товариства

(Підпис)

Романович.

Ткаченко.

ПРИМІТКА: Посилку надіслано за гроші, одержані проф. Грушевським з Америки.

№ 645

Редакційна стаття полемізує з «У.Р.В.» в справі допомоги голодуючим Україні.

«Український Голос», 23 серпня 1922.

Уривки.

МИМОХОДОМ

УРВісти [...] підчеркують, що одинока поміч голодним на Україні, яка дійшла з Америки, **не походить** від Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні.

УРВісти впевняють, що не Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні, тільки Комітет Помочі Голодуючим в Совітській Росії дав гроші на транспорт харчів і одежі, що прийшов в червні до Одеси.

Всі гроші, які зібрав Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні, дістав голодний тов. М. Левицький в Празі... [...]

Інтересна річ, що УРВісти похвалили ся листом Українського Червоного Хреста, але самого листа не надрукували.

Та, мабуть, такий самий лист від Українського Червоного Хреста дістала й редакція «Народної Волі» в Злучених Державах. «Народна Воля» надрукувала сей лист. І з него довідуємо ся, що Український Червоний Хрест дістав з Америки крім 150 скриньок конденсованого молока, 80 бочок мяса, 14 бочок сала і 3 ящиків одягу, також 1250 дол. від Українського Робітничого Союзу в Скрентоні

Гроші дістав Український Червоний Хрест через представника радянського уряду, В. Аусема в Берліні. [...]

№ 646

Вірш на тему голоду.

«Український Голос», 23 серпня 1922.

УКРАЇНА

В агонії голодної смерти
Простягла руки серед муки,
Щоби її сперти.
Шал смерти—заглади—розпуки.
А руки ті... ті руки в крові;
Закуті в окупи, в кайдани.
А рана на рані
Й кров на скрані в жданні обнови.
Глава її в терен-короні...
Й на лоні не має шати.
Не має і лати.
Ой Мати! Сини де!? Де доні!?

Волод. Купченко.

№ 647

Україна купила борошно в Чехословаччині; Червона Армія помагає в сільському господарстві; добрий урожай в усіх губерніях, крім одеської; допомога АРА і місії Нанасена продовжується.

«Українські Робітничі Вісти», 23 серпня 1922.
Уривки.

ВІСТИ З РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Чехословаччина і Україна.

«Право Люду» доносить, що міністерство апровізації продало Радянській Україні 1500 вагонів муки. Є се перша трансакція Чехословаччини і Радянської України на основі заключеного недавно торговельного договору. [...]

Червона Армія на фронті праці.

БЕРЛІН, 15 серпня. — Совіт Червоної Армії при засіві піль. *Червона Армія упоралась зі своїм завданєм на сільсько-господарським фронті дуже добре. В 11 губерніях України і Криму Червона Армія обробила 10,000 десятин землі, засіяла 5,126 дес., обробила 300 городів, при загальній участі 15,000 козаків з 12,000 коний.

Урожай на Україні.

Львів, 30 липня. — Як доносять бюлетени, в деяких околицях України приступлено вже до збору збіжа. Хоч досі ще нема докладних даних про урожай, то вже після провізоричного підрахунку він заповідаєть ся як найкраще. Декуди картини урожаю нагадують 1902 рік. В Харківській губернії збір з десятини вагаєть ся від 50 до 120 пудів. Середний урожай озимини в поодиноких губерніях доходить до 75 пудів на десятину.

Новий урожай дасть безперечно змогу зліквідувати голодний фронт України, але також причинить ся до піднесеня її промислу. Питанє тільки в сьому, чи нових зборів стане на стільки, щоби решту з них кинути на торгові ринки.

Се питанє живо займає тепер уряд України. Дня 10 липня в Харкові відбув ся зїзд представників губерніяльних виконавчих комітетів під проводом Раковського, на якому вони виступили з інформаційними докладами про господарське положенє своїх губерній. Вже з чотирох перших докладів вийшло на яв, що стан нових жнив і засївів заповідають ся вдоволяючо, крім одної Одеської губернії. В чотирох тільки губерніях, Донецькій, Запорожській, Одеській і Волинській, засіяно три і пів мільона десятин землі, а се якраз майже (на 80 %) відповідало завданю, яке поставив собі Наркомзем. З докладів виявило ся далі, що для голодних проводить ся енергічну допомогову акцію.

Допомога АРА.

Представник У.С.Р.Р. при закордонних організаціях подав до відома представникам преси про оказану поміч голодуючим Україні заграничними організаціями. І так Ара кормить по всій Україні 700 тисяч дітей і около 510 дорослих. Місія Нансена кормить 100 тисяч дітей і дорослих. Американські і голландські Меноніти 50 тисяч людей.

№ 648

Редакційна стаття засуджує недостатню і запізнену допомогову акцію голодуючим в Україні з боку української «буржуазної інтелігенції» і «патріотів» в Галичині, Європі і Північній Америці.

«Українські Робітничі Вісти», 23 серпня 1922.

ЯК «ПАТРІОТИ» ПОМАГАЮТЬ ГОЛОДУЮЧИМ

Сегорічний голод на Радянській Україні, що повстав внаслідом посухи, є надзвичайно важним явищем і має історичне значінє. Тому не лише цікавим але і вельми важним є прослідити, як до сего голоду, зглядно до справи помочі голодуючим, віднеслась українська буржуазна інтелігенція поза межами України, яка вічно так багато деклямує про любов до українського народа.

Коли ми схочемо говорити про українську буржуазну інтелігенцію поза межами України, то мусимо поділити її на три часті: 1) на галицьку, 2) на емігрантську в Європі і 3) на американську та канадійську.

Що-ж зробила ся інтелігенція і псевдоінтелігенція (послідна в Канаді і Америці) в справі помочі голодуючим селянам і робітникам на Україні?

Коротко можна відповісти на се питанє: **нічого**. Однак ми не хочемо сказати тут лише голословну фразу, але постараємось перейти бодай загальниково

те, що робили українські націоналісти в користь голодуючих на Україні, а що в дійсності зробили в сій справі.

Перші вісти про голод на Україні прийшли до Америки і Канади в місяцю лютім с. р. У відповідь на се українські робітники в Канаді і Америці почали робити заходи около несеня помочі голодуючим і наслідком того було се, що в марті істнували вже комітети для несеня помочі голодуючим і збирались датки.

Українські «патріоти» в Канаді і Злуч. Державах і словом не заговорили тоді про потребу несеня помочі голодуючим, а навіть такі чорносотенні шмати, як вінніпегський «Український Голос», в брудний спосіб виступили проти роботи в користь голодуючих.

В Галичині-ж і на еміграції в Европі (маємо тут на думці такі міста, як Відень, Прага, Берлін і ин., де живе під теперішну пору багато укр. інтелігенції, а у Відни є ще й споре число укр. робітників), куди вісти про голод на Україні наспіли близько о місяць скорше, як до Америки і Канади — не зроблено тоді абсолютно нічого в справі несеня помочі голодуючим на Україні. Ніхто нігде ані словом не відізвав ся, що треба ратувати голодуючих.

Щойно десь в половині мая у Відни сформував ся комітет «Голодуючим України» на чолі з проф. М. Грушевським, який поставив собі за задачу нести поміч голодуючим на Україні, — однак не умираючим з голоду селянам і робітникам в навіщеній посухою полудневій Україні, але голодуючій інтелігенції, переважно в Києві. І се тоді, коли той комітет у своїх відозвах покликав ся на посуху і умираючих з голоду людей. Однак ліпше се, як нічого.

Сформованє віденського комітету «Голодуючим України» було першим кроком української інтелігенції поза межами України в напрямі веденя якоїсь роботи в користь голодуючих. Саме в той час, в половині мая, українські робітники в Канаді вислали вже були на поміч голодуючим на Україні 6,000 американських долярів. Решта-ж «патріотична» братія як в Галичині, так і на еміграції в Европі та в Америці дальше ані словом не згадувала про потребу несеня помочі голодуючим.

Аж на початку червня українські газети в Галичині («Земля і Воля», «Гром. Вістник») помістили відозву «Краєвого Комітету Допомоги Голодній Україні», що було першим кроком в Галичині в справі несеня помочі голодуючим.

Отже, справа представляла ся так.

Українські робітники в Канаді і Злучених Державах починають збирати поміч для голодуючих на Україні при кінци марта;

Українські інтелігенти радикали типу проф. Грушевського у Відни починають акцію в користь голодуючих на Україні десь в половині мая, себто близько 2 місяці пізнійше;

А українські патентовані «патріоти» в Галичині, у котрих голодуюча Україна під самим боком, починають збирати поміч для голодуючих аж на початку червня.

Чому так пізно зібрали ся сі панове ратувати голодуючих на Україні, ми ніяк зрозуміти не можемо. Скажемо однак, що коли-б вони були дійсно хотіли ратувати голодуючих, то могли-б були почати відповідну акцію ще в марті, а навіть в лютім, бо вони найліпше знали, що тоді на Україні діяло ся.

Що дальше зроблено в Галичині в користь голодуючих, ми можемо сказати на підставі старокраєвих газет отсе.

Львівська «Земля і Воля» з 9 липня с. р. доносить, що по день 29 червня зібрано в Галичині на поміч голодуючим 14,243,122 польських марок і з того **«ухвалено виплатити 2 мільони для допомоги хорим, інвалідам і дітям наддніпрянських емігрантів в Польщі».**

Коротко сказавши: збираєть ся для голодуючих на Україні, а ратуєть ся сим грішми петлюрівських недобитків в Польщі.

Коли «патріоти» такі щирі для своїх петлюрівських собратів, так чому не зібрали для них осібних грошей, а взяли з того фонду, що був призначений для голодуючих **на Україні**, а не для петлюрівської братії **в Польщі**.

З слідуячого числа «Землі і Волі» з дня 16 липня с. р. довідуємо ся, що день 9 липня в Галичині зібрано вже на поміч голодуючим 22,849,710 польських марок, а «з сеї квоти вислано досі на допомогу «Голодній Україні» 3 мільйони мн. і 500 долярів (2,475,000 мп.) на живність через амер. ком. «Ага»».

Як і через кого сю поміч вислано на Україну, не зазначено. Однак в тім самім числі «Землі і Волі» є поміщена подяка від віденського комітету з підписом Грушевського і ин. львівському комітетови «Голодній Україні» за надіслані на його руки 3 мільйони мн. В сій подяці між иншим пишеть ся: «Всі згадані Вами в листі особи та бажання будуть задоволені». З подяки також довідуємо ся, що поміч на Україну ще не пішла, а щойно плянується її переслати, «правдоподібно через «Ага»».

Разом зібравши все сказане, виходить, що зібрані в Галичині гроші посилаєть ся до Відня (і то не всі!) а звідам Грушевський і Ко. пересилають поміч через инші ратункові організації на Україну. Ся поміч мала би правдоподібно припасти лише інтелігенції.

Та найголовніше в сій роботі «патріотів» в користь голодуючих є те, що вона ведеть ся аж в липні, — в той час як газети з Радянської України з червня не писали вже нічого про голод на Україні. Значить, що тоді, коли вже хтось нагодував голодуючих, великі українські «патріоти» щойно зібрали ся їх ратувати.

Так виглядає на ділі поміч «українського загалу» в Галичині голодуючим на Україні, коли ми візьмемо справу чисто з точки реальної помочі голодуючому населеню.

Та в роботі Грушевського і галицького загалу не криєть ся ще глум над голодуючими на Україні. Сі люди бодай в маю і червни взяли ся до роботи і дещо вже зібрали та вислали щось з того бодай голодуючій інтелігенції на Україні.

Але що сказати про инших малпюків, котрі взяли ся «ратувати» голодуючих аж лише язиком, бо ділом вони нічого не втнуть навіть пізно. Така «робота», се вже чиста наруга над голодуючими!

Ось віденський «Український Прапор» з 22 липня с. р. містить відозву «до Укр. громадянства у Відни і цілій Австрії», під якою підписані представники аж 24 українських партій і ріжних організацій у Відни. Чи ті люди, а всі вони є інтелігентами, аж при кінци липня довідали ся, що на Україні є голод? Чи як вони хотіли дійсно помочи голодуючим, най вже буде ученим і письменникам, то чи не могли почати робити щось тоді, коли почав роботу Грушевський зі своїм комітетом? Ні, з котрого-б боку не брати, а така пізна акція не має ніякого оправданя. Се виглядає скорше на те, що хочеть ся по собі лишити документ, що й ми щось робили в користь голодуючих, але ніяк не виглядає на дійсну поміч голодуючим.

Такі самі малпюки є і в Америці. Ось джерзиситська «Свобода» з 2 серпня помістила відозву «до українського загалу в Америці» «в справі помочі голодним на Україні», під якою також видніють по 4—5 імен від кожної з 7 організацій. Крім сеї відозви, «Свобода» помістила вже всі инші відозви, які видано у Відни і у Львові в справі помочі голодуючим, а також від себе помістила около десятка статей (не входимо тут в їх зміст), в яких закликала складати жертви на поміч голодуючим на Україні. Таку неплянову кампанію «Свобода» веде вже поверх два місяці, від часу поміщення відозви комітету Грушевського з Відня, однак до 15 серпня вона зібрала на поміч голодуючим всего \$59.31.

Та проте в «Свободі» з 12 серпня можна вичитати в редакційній статі слідуячі слова, надруковані великим чорним друком: «Помагаймо далі голодуючій

Україні! Україна ще далі потребує нашої помочи!» Так немовби «Свобода» вже помагала голодуючій Україні.

Забере ще два місяці і «Свобода» збере других \$59.31 і тоді яку сотку або півтори пішле до Львова або до Відня. Але шуму, крику, фраз про «неньку Україну», про ратованє голодуючих в неї і не переслухаєш.

Так на ділі ратують українські «патріоти» голодуючих на Україні. Навіть голодуюча інтелігенція не дістала від них помочи тоді, коли її потребувала, і хіба дещо капне її аж тепер, коли вже хтось інший дав її хліба. А умираючі з голоду селяни і робітники нічоно не дістали від тих, які закриваючись великим українським патріотизмом, так багато мелють тепер своїми брудними язиками про голодуючих на Україні та про потребу несеня їм помочи.

№ 649

Харківський уряд проти накинених Москвою розпоряджень; повстанські дії на Поділлі.

«Канадійський Фармер», 24 серпня 1922
«Український Голос», 6 вересня 1922
Уривки.

З ВЕЛИКОЇ УКРАЇНИ

Конфлікт поміж Харковом і Москвою.

Агенція АВ в телеграмі з Харкова з д. 1 серпня доносить:

Поміж радянською Україною і Москвою в останніх часах дали ся завважити деякі тертя, які вказують на те, що Україна починає більше енергічно підчеркувати свою самостійність супроти Москви.

На днях українська рада народних комісарів усталила на спеціальнім засіданню, що московський В.Ц.В.К часто видає загально-федераційні зарядження, які на основі української конституції комісаріяти мусять виконувати мимо сього, що се не лежить в інтересі України.

Супроти сього український виконавчий момітет та українська рада народних комісарів застерегли ся проти таких практик на будуче, заявляючи, що в будучині виконуватимуть тільки ті зарядження, які видано в порозуміню з українськими властями. [...]

Повстанє на Поділю.

З'за Збруча наспіли певні відомости, що повстанє на В. Україні захоплює що раз то ширші області. Повстанці опанували вже кілька повітів подільської губернії. Сильний і добре озброєний відділ полковника Качоровського розбив на днях під Кам'янцем один большевицький полк «особого назначенія». [...]

№ 650

Москва дає німцям економічні концесії в Україні.

«Канадійський Ранок», 29 серпня 1922

МОСКОВСЬКІ БОЛЬШЕВИКИ ЗАПРОДУЮТЬ УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ І СКАРБИ НІМЦЯМ

БЕРЛІН, 21 серпня. — Тутешній агент московського большевицького уряду, Кароль Радек, розіслав до большевицьких заграничних посольств і місій третю часть німецько-російського договору в Рапалльо, в Італії, в якому є сказано, які концесії московські большевики признали Німцям на Україні, яку називають «полудневою Росією».

Ті концесії обнимають чотири точки, а іменно:

1. Німецькі банки дістають винайм (ліс) на 15 літ на цукрові поля в Київщині і Харківщині. Для цієї цілі німецькі банки творять синдикат, який спровадить на ці поля 25,000 німецьких кольоністів для праці в цукроварнях. Синдикат приймається піднести цукровий промисл до тої висоти, як був у 1915 році, і давати большевикам 40 процент виробленого цукру.

2. Німецький магнат Гуго Стіннес дістає копальні вугілля в Донеччині на Україні до використання на протяг 15 літ і право спровадити туди 5,000 кваліфікованих робітників. Половину добутого вугля мають дістати московські большевики, а решту Стіннес.

3. Німцям признається право вислати 1,000 кольоністів на Кубань і заняти та використати нафтові поля в Майкопі.

4. Німецька фабрика Круппа дістає нафтові поля Грони на Тереку (біля Кубані), куди має право вислати 15,000 німецьких кольоністів для використання цих піль.

№ 651

Праця віденського союзу зосереджена на допомозі українським ученим, але деяка поміч також була вислана загальному населенню; потрібна дальша допомога; допомога з Данії.

«Канадійський Ранок», 29 серпня 1922.

СПРАВОЗДАННЯ СОЮЗУ «ГОЛОДНИМ УКРАЇНИ» Ч. 2.

Вже в другім місяці роботи Союзу «Голодним України», цеб то в місяці червні, його діяльність, відозви і просто свідомість необхідности скорої і найбільш енергічної помочи людности України в її страшнім фізичнім і духовім голоді викликали швидкий прилив засобів до заповомогої акції, тим то й характер її мусів стати відмінним, ніж у початку.

Як вже згадувалося в попередньому справозданні, про голод на Україні світ довідався надзвичайно пізно, коли вже існувала сила організацій, які своїм завданням ставили справу допомоги голоду в Росії, розпоряджалися великими матеріальними і моральними засобами, маючи на своїм боці видатних людей та організації Європи.

Питання-ж про необхідність помогти Україні коли не поживою то санітарними засобами (бо продовольчий стан довго представляють задовольняючим, мова йшла тілки про поміч Великоросії) хоч і підіймалась українськими громадянами, але не дійшла до здійснення.

Перше чим конкретно звернулось до Українських Громадян у Відні представництво Українського Червоного Хреста за кордоном, це була справа помочи українським культурним силам, котрою воно заохочувало їх занятись. Алеж

тимчасом не стало вже сумніву в жахливому стані всієї людности в Східно-Полудневій Україні, підтверджений офіційними установами і даними.

Також наш Союз «Боротьби з Фізичним і Духовним Голодом», об'єднавши в собі в місяці квітні цього року ряд культурних і громадських організацій, уважав своїм обов'язком зробити все можливе, щоби послужити своєму краю в обох справах:

Загальної допомоги людности України в її фізичнім голоді культурним силам України та її науковим і просвітним установам в тяжкій становищі, про котре писав Український Червоний Хрест і Весукраїнський Комітет Помочі Вченим, заснований радянським урядом поруч з центральною комісією допомоги голодуючим.

Союзові було ясно, що розмір голоду потребує такої великої праці засобів, яких не може мати громадська організація, ще до того яка знаходиться в дуже несприятливих умовах; отже Союз не робить і неробив собі ілюзій що до можливості з його боку пляномірної масової допомоги, подібно тій, яку провадять на Україні Місія Гувера (АРА), Нансена або Харківський Центральний Допомоговий Комітет допомоги голодуючим. Не почувавши однак себе в праві залишити справу допомоги населенню України, Союз рішив працювати в цім напрямку головно агітацією, закликуючи до помочі Україні європейського і американського громадянства. Для цього було випущено спеціальні відозви на світових мовах і переведена досить обширна переписка як Союзом в цілому, так окремими організаціями, які входили в його склад, та особливо його членами та Головою з видатними запомоговими організаціями і діячами. Ці заходи не лишилися без наслідків. Ріжні організації, як наприклад австрійська робітничка група Ліги Миру і Свободи, Жіноча Національна Рада, Квакери і видатні діячі (як наприклад голова данського Червоного Хреста професор Гардінг, Голова Шведського Комітету Помочі Дітям пані Лінфгаген), дуже тепло відізналися і заявили свою охоту зробити все для помочі Україні. Але з цієї переписки виявилось також і те, що всі джерела інтернаціональної допомоги, то-б то єдиної, яка могла дати в великім масштабі засоби, майже до решти захоплені вже справою допомоги Росії і не мають вільних засобів для України, та моглиб перекинути свою роботу на Україну тільки по закінченню роботи у Великоросії. Так, власне, повідомив Союз д-ра Нансена, що він аж тепер переносить свої засоби на Україну і буде направляти туди все, що матиме в своєму розпорядженні.

Поруч того Союз з тих окремих засобів, які йому вдалося зібрати серед українського громадянства, старався нести поміч українським культурним силам. Ті невеличкі засоби з котрими нічого не можна було зробити для організації помочі масової, могли мати значіння в помочі культурним осередкам і поодиноким робітникам.

Віденська Радянська Місія дала Союзові змогу посилати по дві посилки на місяць розміром не більш пятьдесят кильо на обрану Союзом колективну адресу, Союз вибрав за розпредільний орган перед усім Українське Науков Товариство в Києві, найстаршу з українських наукових організацій на Великій Україні, яка в останніх роках була дуже розвинулася й обхопила своїми філіями цілу Україну. Прилучена потім до державної Академії, вона заховала автономію своїх установ і задержала різні звязки з широкими кругами культурних українських установ і робітників, і тими, які не звязані безпосередно з нищими школами і з Академією Наук, що користувалися вже помічю запомогових організацій українських і інтернаціональних. Сими мотивами водився Союз Голодним Україні, вибираючи адресу Українського Наукового Товариства.

В її адресу було доси надіслано 55 посилок, на більшість вже одержано відповідь, подяки та справоздання про поділ, який переводить спеціально комісія з професорів інших шкіл, членів ріжних культурних установ, театру, академій мистецтва і т. п.

Тим часом відозви союзу і його справоздання не тільки мали наслідком збільшення уваги для потреб України та пожертв спеціально для України, які по вказівкам його чи входячих у нього організацій направлялись у розпорядження різних інтернаціональних організацій (голова Шведського Комітету «Помочі Дітям» пані Ліндгаген через Нансена), завдяки заходам Жіночої Ліги Миру і Свободи надіслала 1.000 шведських корон і ин.), але і в розпорядження самого Союзу принесли значніші засоби.

Філадельфійський Запомоговий Комітет переслав від себе і маніфестаційного комітету: 225 долярів і заповів велику складку; заповіли це і деякі інші американські організації (детальний виказ жертв буде поданий осібно) А головне Львівський Комітет «Голодній Україні», який розвинув таку інтензивну діяльність в краю, надіслав для посилок на поживу 3 мільйони марок польських, а далі заповів іще дальші суми і взагалі виявив бажання установити тісніший звязок з Союзом в запомоговій акції.

Маючи це на увазі і рахуючись взагалі з розбудженням серед українського громадянства і його бажанням з'єднати всі сили засоби на боротьбу з голодом, пошестями і культурним занепадом на Україні, Союз Голодним України рішив вийти в намічені первісно рамки діяльності. Зараз же по одержанню вістей про пожертви з Галичини постановив він, не зважаючи на незначність в порівнанні з розмірами нужди на Україні цієї суми, продовжувати безпосередньо допомогу культурним робітникам посилками, видачею поживних засобів, одежі, вбуття, на що уділити частину грошей, присланих зі Львова, і zarazом приступити до допомоги масової — влиття своєї каплини в голодне море.

Першою базою для того було обрано голодний район Запоріжжя, куди виїхав член Союзу. Туди вислано через АРА 100 долярів для допомоги населенню. Як тільки буде одержане перше звітлення, зараз же буде направлено більшу суму, в залежності від того скільки збереться. Розвій цієї акції взагалі залежатиме від того, скільки буде напливати засобів до Союзу. Не роблячи жадних ілюзій що до пропорцій і до розмірів загальної масової нужди, Союз буде старатися робити все можливе для допомоги населенню України. Підчеркуємо це задля великих труднощів, з котрими звязана всяка запомогова діяльність. Коли такий сильний інтернаціональний орган, як Місія д-ра Нансена, потребувала яких чотири до п'ять місяців, щоби перекинути розсилку пакетів з Москви до Київа, то що говорити про роботу нашого Союзу.

Організуючи свою поміч при допомозі громадських організацій на Україні, Союз мусів додержуватись крайньої обережності, підшуковуючи елементи аполітичні, непідозрілі для урядових кругів, з другого боку, досить певні й авторитетні в очах громадянства. Відпоручникам Союзу на Україні дані дерективи піддержувати звязок з офіційними комітетами запомогои — Українським Червоним Хрестом, Всеукраїнською Академією Наук, з одного боку, з другого боку, нести поміч як раз найбільш занедбанам, які найменше можуть рахувати на поміч офіційних і інтернаціональних організацій. Не роблячи ніякої конкуренції, доповнювати їх діяльність своєю роботою в сфері нам близькій і приступнішій, ніж їм — це є завдання Союзу.

Прикладом такої діяльності, можливо, послужить організація виїзду українських культурних робітників для спочинку за кордоном. На ініціативу Союзу в тій справі Віденська Місія порозумілася з головою Комітету Допомоги Вченим на Україні, Народнім Комісаром Освіти Гриньком, і тепер можна сподіватися, що по порозумінню обох сторін що до кандидатів у першу серію справа ця перейде в найблизчій часі до життя.

За Союз «Голодним Україні»

Проф. М. Грушевський, голова

Ю. Тищенко-Сірий, писар

**Relief Committee for the Starving Ukrainians
(Fuer die Hungernden der Ukraine)
Wien, IX. Porzellangasse 19/1, German Austria, Europe.**

ЛИСТ ПРОФЕСОРА ГАРАЛЬДА ГАРДІНГА (КОПЕНГАГЕН) ДО ПРОФ ГРУШЕВСЬКОГО

(Переклад з французького)

Копенгаген (Вальб), 15 липня, 1922)

Дужеповажаний Пане Колего!

Одночасно з Вашим листом з 18 червня я одержав від Комітету Помочі п. Фрітйофа Нансена в Женеві прохання о допомогу для студентів і професорів десяти університетів в Росії і на Україні. Отже, получив обидва прохання в одну відозву до Данського Народу. Данський Червоний Хрест вже вислав суму Комітетови Нансена, і я сподіваюсь, що з приватних жерел можна буде також отримати дещо (хоч до нашого народу майже що дня звертаються страждаючі країни за допомогою). Я зробув якнайкраще. Дорогий Колего, і буду щасливий, коли мої заходи чимнебудь допоможуть Вашій країні, яка зараз така нещасна.

Відданий Вам,

Гаральд Гардінг.

№ 652

Голод в Україні продовжується; лише одну четверту всього населення можна буде врятувати.

«Канадійський Ранок», 29 серпня 1922.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ РОСТЕ

Прага, 1 серпня. — Харківська газета «Комуніст» повідомляє:

«Друга сесія Всеукраїнського Виконавчого Комітету 6-го созиву констатує, що становище голодуючих місцевостей України нині такеж тяжке, як було й раніш.

І зараз, і в майбутньому, навіть при розвиненню максимальної енергії з боку всіх державних органів, при самій інтензивній допомочі населення неголодуючих губерній і при розвиненню закордонної допомоги, всеж таки буде забезпечено в кращому випадкові четверту частину голодуючого населення...

Сесія Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету констатує всі безсумнівости, що навіть добрий врожай цього року всеж таки залишить значну кількість населення, а особливо дітей, які будуть потребувати державної та іншої допомоги.»

№ 653

АРА годує майже вісім мільйонів людей в Росії.

«Канадійський Ранок», 29 серпня 1922.

ДОПОМОГА «АРА» І РОЗМІРИ ГОЛОДУ

МАРГОРОД, 1 серпня. — Камінецькі «Вісті» друкують таке радіо з Москви: «По 15 червня цього року «АРА» харчувала в Росії 3,195,550 дітей і 4,693.465 дорослих.

Діяльність АРА поширюється на 1,657 пунктів.

Таким чином тільки одна допомогова інституція АРА харчувала в Росії коло вісім мільйонів душ.

Колиж прийняти на увагу, що, згідно матеріалів Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету, всі допомагаючі інституції годують не більше четвертої частини всього голодуючого населення, яке чекає неминуха смерть.

Голодує неменше 70 мільйонів населення.

№ 654

Напад на поїзд біля Єлизаветграда.

«Канадійський Ранок», 29 серпня 1922

НАПАДИ НА ПОЇЗДИ НА ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ

В останніх часах поширилися на Великій Україні напади на поїзди, в першій мірі на шляху Одеса-Харків і Одеса-Київ. В останніх днях біля Єлизаветграда невідомі люде розібрали залізничий шлях і спричинили катастрофу, наслідком якої розбилося чотирнайцять вагонів. Кільканайцять осіб згинуло. Крім цього, кільканайцять осіб упало від куль. Не виключене, що напади відбуваються на політичним підкладі.

№ 655

Біля Києва повстанці вбили 14 большевиків.

«Канадійський Ранок», 29 серпня 1922.

УКРАЇНСЬКІ ПОВСТАНЦІ ТОПЛЯТЬ МОСКОВСЬКИХ БОЛЬШЕВИКІВ

РИГА, 14 серпня. — З Москви повідомляють, що українські повстанці задержали біля Києва один пароплав, яким їхали большевицькі комісарі, перевели на ньому ревізію та забрали підходячі для них речі.

Зловили вони на цьому пароплаві 14 більшовиків, яких втопили в Дніпрі.

№ 656

В Одесі холера.

«Канадійський Ранок», 29 серпня 1922.

ХОЛЕРА В ОДЕСІ

РЕВАЛЬ, столиця Естонії, 14 серпня. — Вісти з України сповіщають, що в Одесі шириться пошесть холери в лячний спосіб.

В городі усюди трупи померших на холеру. Діти померших родичів волочаться по Одесі і сусідніх селах та просять у людей хліба. Богато з них умирає по дорозі з голоду.

№ 657

Наступного року в Україні буде знову голод

«Український Голос», 30 серпня 1922
Уривок.

ГОЛОД У ХАРКІВЩИНІ

Збігці з Харківської губернії, що прибули до Варни, розказують, що в Харківщині засіяно не більше як 5 проц. посівної площі 1914 р. В найблищій році надіють ся ще більшого голоду, бо наслідком пущеної поголоски про зміну на 1922 р. збору харчового податку в голодуючих губерніях селяни всі запаси хліба зіли. Між тим знов повстають «продналогові комісії» і в вересні начнеть ся збір податку в висоті 70 процент урожаю.

№ 658

Редакційна стаття полемізує з «У.Р.В.» у справі подачі допомоги голодуючим в Україні; «патріоти» не знали раніше про голод в Україні, бо большевики замовчували його і не допускали допомоги.

«Український Голос», 30 серпня 1922.
Уривки.

МИМОХОДОМ

[...] УРВісти в подібний цвітистий спосіб оповідають про те, як то в порівнянню з комуністами помагають голодним на Україні «псевдоінтелігенти, малпюки і чорносотенні шмати з брудними язиками і брудними способами». [...]

Кажуть УРВісти буквально так: «Найголовнійше в сій роботі «патріотів» в користь голодуючих є те, що вона веде ся аж в липні, — в той час, як газети з Радянської України з червня не писали вже нічого про голод на Україні. Значить, що тоді, коли вже хтось нагодував голодуючих, великі українські «патріоти» шойно збирали ся їх ратувати».

Отже, УРВісти кажуть, що в червни голоду на Україні вже не було. Голодні були вже нагодовані.

А як голодні були вже нагодовані, то ніякої помочі їм не треба було. Отже, 10,000 долярів, зібраних в Канаді, не треба було їм посилати. Тому сі гроші могли оставати й в Празі. Але се зовсім не перешкаджало чесним комуністам в Канаді дальше збирати гроші для голодних. В тім самім числі УРВістий, де говорить ся, що вже в червни не було голоду на Україні (датоване 23 серпня), находимо ще оголошенє (платне?) Комітету Помочи Голодуючим на Радянській Україні з зазивом, — аби дальше присилати жертви на голодних на Україні на ту саму адресу, де редагують ся УРВісти.

УРВісти кажуть, що вже в червни не було на Україні голоду, бо «газети з Радянської України з червня не писали вже нічого про голод на Україні».

Про що «радянські» газети пишуть, ми не знаємо, бо не дістаємо їх. Знаємо лише те, що в «радянським» царстві нема свободи слова, приватним людям ані товариствам газет видавати не вільно, газети видає правительство і в тих газетах можна тільки те писати, чого потрібно правительству. Як «радянському» правительству потрібно було в червні не згадувати про голод на Україні, то радянські газети не згадували про голод. Але голод на Україні був в червні так само, як і в маю або липни.

В листі від головної Управи Українського Червоного Хреста в Харкові з дня 10 липня 1922., надрукованого іноді в «Народній Волі» (такий самий лист дістали, мабуть, і УРВісти), було написано так ясно, як тільки можна написати, що на Україні на ту пору голодувало «понад 4 мільйони людности» і «тільки незначна частина з них одержує запомогу».

А з Праги під датою першого серпня доносять за харківською газетою «Комуніст» так: «Друга сесія Всеукраїнського Виконавчого Комітету 6-го созиву констатує, що становище голодних місцевостей України нині **такеж саме, як було й раніш**» і що в найліпшому разі «буде забезпечено четверту частину голодуючого населення».

Ясна річ, що про голод на Україні хтось бреше: Або УРВісти, або Український Червоний Хрест та харківський «Комуніст».

Ми не таїмо своєї схильності признати першештво УРВістам.

УРВісти стають свідком на те, що в червні «радянські» газети не писали нічого про голод на Україні, хоч там голодувало понад 4 мільйони людности.

Се не перший раз «радянські» газети так зробили. Голод на Україні є не від місяця, ні не від чверть року, а вже цілий рік. Голод на Україні зачав ся минулого року після жнив. Вісти про голод розійшли ся були тоді в світ. І Український Голос згадував тоді про се. Та несподівано всі вісти про голод на Україні урвали ся. «Радянське» правительство наказало «радянській» пресі мовчати про голод на Україні, а писати тільки про голод над Волгою. Представникам «радянської» України за кордоном заборонено згадувати про голод на Україні. Позволено їм згадувати про голод доперва тоді, як світ заопікував ся голодними над Волгою. А тоді представники радянської України віднесли ся передовсім до симпатиків «радянської» влади.

От чому комуністи випередили українських патріотів в несеню помочи голодним на Україні!

Патріоти не могли нічого робити, як довго не мали певних відомостей про розміри голоду і не мали запевнення, чи «радянська» влада буде допускати поміч для голодних на Україні. А факт є, що **«радянська» влада не допускала** на Україну навіть тої помочи, яку там хотіла дати всемогуча Американська Допомога Адміністрація (АРА), про що ми доносили за «Свободою» з 33 ч. (з 16 серпня).

№ 659

З першого вересня АРА обмежить свою акцію в Росії до медичної допомоги і харчування дітей.

«Українські Робітничі Вісти», 30 серпня 1922.

НОВА ПРОГРАМА РАТУНКОВОЇ АКЦІЇ АРА В РОСІЇ

Ратункова акція буде обмежена до лікарської помочи.

ВАШІНГТОН, 22 серпня. — З департаменту торгівлі доносять, що уложено нову програму ратункової акції в Росії, яка з днем 1 вересня вийде в жите. Ратунковою акцією з рамени Американського Запомогового Товариства (АРА) буде проводити надаліше полковник Виліям Н. Гескел, який знаходить ся вже в дорозі до Росії.

На нараді директорів Амер. Запом. Товариства було порішено застановити в давних голодуючих околицях ратункову акцію масового харчованя з огляду на добрий вислід сьогорічних жнив, які дають запоруку, що в сім році населенє буде мати подостатком средств поживи. Ратункова акція АРА буде обмежена до несеня помочи лікарської і санітарної. Крім сього, АРА буде співділати в харчованю міліона дітий, які, будучи виснажені голодом, потребують спеціальної опіки. АРА візьме також участь в опіці над дітьми підчас їх перевозу до родичів.

№ 660

В Україні добрі жнива; ціни на хліб падають.

«Українські Робітничі Вісти», 30 серпня 1922.

ЖНИВА НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ХАРКІВ, 1 серпня. — Жнива є в повнім розгарі в губерніях Харківській, Київській, Полтавській, Запорожській і Херсонській. Якість зерна є пересічно середно добра, а якість соломи знаменита. В злуці з початком жнив даєть ся помічати спад цін на збіже і молочарські продукти. На селі платять за фунт білого хліба до 25 карбованців, за фунт чорного хліба від 7 до 8 карб., а за фунт масла від 30 до 50 карбованців.

№ 661

Передрук статті з харківських «Вістей» про поганий врожай в південних губерніях України і загрозу продовження голоду в 1922-23 рр.

«Українські Робітничі Вісти», 30 серпня 1922

СТАНОВИЩЕ СЕЛЯНСТВА НА ПІВДЕННІЙ УКРАЇНІ

Під таким наголовком читаємо в харківських «Вістях» з 22 липня слідууючу статю:

Не зважаючи на те, що врожай зернових хлібів на території більшої частини України добрий, місцями навіть висше середного, продовольчий стан південної половини Республіки дуже тяжкий і населенє протягом всього слідууючого року потребуватиме послуг з боку установ Допомгола.

Як відомо, торік в осени увесь час на півдні України була посушлива погода. Дощі випали лише в кінці вересня і в жовтні. Озимі засіви, як ранні, так і пізні, не встигли в осени розвинути ся, вирости і зміцнити ся і на зиму були не міцні. Зима-ж була досить несприятлива, суворі морози чергували ся з довгими відлигами. Озима пшениця зовсім загинула на Одещині, Миколаївщині, Запорожу. Донеччині, південних повітах Катеринославщини і Кременчужчини. Озиме жито зберегло ся, але врожай має бути невеликий.

Крім того, засів його незначний в згаданих губерніях. Не зважаючи на всі вжиті заходи, Наркомзем і його місцеві органи минулої осені не спромоглися забезпечити населення неврожайних губерній насінням ранніх ярових хлібів. Збереглося ж се насіння тільки у крайно незначного числа хліборобів. Окрім того, всю зиму, через безкормицю, селяни лишалися без робочої худоби. На півдні господарство звалося повним і тоді, коли мало коней хоч для одного плуга або букара. Для цього потрібно 5 коней. В даний момент не збереглося нігде жадного селянського господарства, що мало би більше 2-ох коней. Більшість селян лишилося з одним конем. багато хліборобів — зовсім без коней. Жаден селянин не може самостійно обробити свою ниву, всі селяни примушені брати участь за спільну роботу, при чому найчастіше впрягаються по троє і четверо господарств для спільної роботи одного знаряддя. Загалом же число робочої худоби зменшилося на 60 і більше відсотків. На Миколаївщині і Запорожжю є багато селищ, в котрих збереглося не більше 10 відс. бувшого раніше числа впряжених коней. В таких умовах кукуруза, що її доставили земельні органи, далеко не вся засіяна. Кукуруза в багатьох місцях — нова культура, мало знайома населенню, але слід думати, що в біжучому році кукуруза вродить в тих районах і місцях, де населення знайоме з нею і вміє за нею доглядати. Часто селяни, що не мали коней, сіяли кукурузу під лопатку або під сапу на незораному полі і потім не в силі були прополоти і окопати посохлий і затверділий ґрунт. Окрім того, кукуруза — культура вимагає багато догляду і робочих днів для цього і потребує вчасного виконання міжрядної обробки. Ослаблені-ж зимовою голодіркою селяни, не маючи на весні харчів, не мали такої фізичної сили, щоби вийти на поле і прополоти свої кукурузні ниви.

На Миколаївщині, Запорожжю й південних повітах Одещини, Кременчужчини, Катеринославщини і Донеччини засіяно тепер не більше 25 відс. нормальної площі, і навіть при сприятливих умовах населення спроможеться зібрати лише 30 відс. потрібних йому запасів насіння та харчевих продуктів.

При рівному розподілі всього хліба-збору серед населення півд. губерній можна досягти продовольчого забезпечення на 4 місяці і в кінці листопада всі селянські родини знов таки будуть без хліба. При чому тут зовсім не береться на увагу продовольчих потреб міст. Треба ще взяти на увагу, що в дійсності рівного розподілу хліба не буде, що серед селян, не зважаючи на загальні нестатки і голод, існує велика диференціація, котра і надалі все більшатиме. Деякі, треваліші і міцніші родини, зберігши трохи насіння, засіяли трохи землі, зберуть врожай, засіють озимину і матимуть не тільки запаси, що забезпечуть їх до нового врожаю, а матимуть навіть змогу частину зібраного збіжжя вивезти з господарства і продати на боці. У деяких селян продовольчих запасів стачить на всю зиму, в інших — на менший час. Але багато селян нічого не засіяли, і також господарства остільки малі, що врожай їх не забезпечить потреб родини навіть на малий протяг часу.

Ся частина населення відчуватиме острі продовольчі труднощі ще задовго до зими. Розрахувати на якісь хліборобські заробітки безпосівні і малозаможні селяни не можуть, бо засівна площа в півд. губ. дуже мала і навіть найсильніше селянське господарство в сих місцях не засіяло в цьому році стільки, щоб засіяне перевищувало трудову норму родини.

На підставі висше зазначеного Ц.К.Д.Г. постановив уважати продовольче становище селян південних губерній України досить тяжким.

Для допомоги відродженню сільського господарства Ц.К.Д.Г. постановив: 1) виділити 25 відсот. зібраних церковних скарбів на закупівлю робочої худоби для голгуберній; 2) подати прохане в Ц.К.Д.Г. Р.С.Ф.С.Р. про а) відкриття кредитів Україні на коштів зібраного громадського податку на Україні, окрім виданих на заходи по відродженню сільського господарства, 600 мільярдів крб. і б) про поширеня на Україну всіх пільг, існуючих в Р.С.Ф.С.Р. по субсидуванню Держбанком

мість для відродження сільського господарства; 3) окрім того, складається детальний плян відновлення зруйнованих голодом виноградних господарств.

Опріч допомоги в справі відродження сільського господарства, хліборобам протягом цілого року треба буде допомагати продовольчими ресурсами. І коли ми не досить присвятимо сій справі уваги, то зима 1922-23 рр. може бути для селян півд. губерній не менш голодною, аніж минула зима 1921-22.

К.

№ 662

Полемічна стаття критикує «Український Голос» за його докір «У.Р.В.» і «К.П.Г. на Р.У» в справі допомоги голодуючим в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 30 серпня 1922.

НЕ ЛИШЕ ПОДЛІСТЬ, АЛЕ Й ІДІОЦТВО

До якого ідіотства може дійти українська чорносотенна газета в своїх протиробітничих виступах, може послужити за примір вінніпегський «Укр. Голос». З приводу брехні жидівської газети «Форвертс» на товариство «Приятелі Совітської Росії», що воно витрачає гроші на поміч голодуючим на большевицьку пропаганду, «Укр. Голос» «дополемізував ся» з «Українськими Робітничими Вістями» до того, що ми серіозно підозріваємо, що у редактора «Укр. Голосу» не всі в дома. До такого заключення мусить прийти кождий, хто читає «мимоходом» в «Укр. Голосі». Нам цікаво лише знати, за кого мають видавці «Укр. Голосу» чутачів своєї газети, коли вони мають відвагу подавати їм такий «духовий корм».

Ось послушайте, як «полемізує» «Укр. Голос».

Брехав він за «Свободою», що товариство «Приятелі Совітської Росії» в Злучених Державах видає гроші, призначені на поміч голодуючим в Росії, на большевицьку пропаганду, причім з 200 тисяч, які після жидівської газети «Форвертс» згадане товариство мало вислати на поміч голодуючим до Росії, він зробив лише 2 тисячі.

Отже, перша брехня, на яку можуть спромочи ся лише українські чорносотенці, і про сю брехню мовчить тепер «Укр. Голос», як води в рот набрав.

Та «Укр. Голос» не вдоволив ся сею одинокою брехнею, але щоби кинути підозрінє і на Канад. Комітет Помочі Голодуючим в сов. Росії, він написав, що й згадний комітет злучив ся з тов. «Приятелі Сов. Росії», отже, й він видає гроші на большевицьку пропаганду.

У відповідь на таке підле і безпідставне киданє підозріня «Українські Робітничі Рісти» навели «Укр. Голосови», що згаданий комітет, вже після того як злучив ся з тов. «Приятелі Сов. Росії», вислав поміч навіть голодуючим на Україні і ся поміч дійшла вже в призначене місце, на що є документи.

Значить, «Укр. Голос» перелапаний вже на другій чорній брехні і безпідставнім киданю підозріня.

І редактор «У. Г.» мовчить вже тепер про те, що він безосновно наляпав на Канад. Комітет Помочі Голодуючим в Сов. Росії, а видумує зовсім що иншого.

Перелапаний на двох подлих брехнях, він — як би йому нараз приступило що до голови — росписав ся, що поміч голодуючим на Україні, яку вислав Канад. Комітет Помочі Голодуючим в Сов. Росії, не була вислана Комітетом Помочі Україні, і на доказ сего надрукував ще свої нісенітничі грубим друком.

Кожний, хто перечитав таке в «Укр. Голосі», а бачив передтим, що було написано про висланє помочі голодуючим на Україні в «Укр. Роб. Вістях», прійшов до переконання, що редактори «У. Г.» помішало ся в голові. Інакше пояснити його писанини не можна було, так як в «У.Р.В.» виразно стояло написано, що транспорт поживи на Україну вислав Канадійський Комітет Помочі Голодуючим в Совітській Росії. Се й було написане з приводу того, що «Укр. Голос» кинув підозріне, власне, на той комітет.

Так отже «У.Г.» лишає вже на боці те, що він брехав про Канадійський Комітет Помочі Голодуючим в Совітській Росії, немов-би то він видає гроші на большевицьку пропаганду, бо злучив ся з тов. «Приятелі Сов. Росії», він мовчить про те, що заходом того комітету вислано поживу для голодуючих на Україні, і тим самим «У. Г.» пошив ся з своїми брехнями в дурні, — а натомість він чіпляєть ся зовсім безпідставно Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні...

Тільки коли два попередні подвиги «Укр. Голосу» треба назвати чорними, подлими брехнями, то сей послідний, звернений на адресу Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні, треба вже назвати крайнім ідіотством.

Та сей придуркуватий редактор не вдоволяєть ся тим, що він зовсім без потреби, так лише зі своєї дурної голови, чіпляєть ся Ком. Пом. Гол. на Рад. Україні, але він каже, що сам той комітет оправдуєть ся вже з того, чого ще йому ніхто не закидає, мовляв: «Вдар об стіл, а ножиці відізвуть ся». В такім дусі було написане ціле «мимоходом» в 33 ч. «У.Г.»

З якого-б боку не брати справу, а такого кроку редактора «У.Г.» не можна пояснити лише самою підлотою. Тут добачуєть ся вже ненормальний стан самого редактора.

Та на сім ще не кінець. У відповідь на такий вершок ідіотства «Укр. Голосу» «Укр. Роб. Вісти» передрукували ще раз той уступ, в яким виразно було сказано, що поживу для голодуючих на Україні вислав Канад. Комітет Помочі Голодуючим в Сов. Росії, а не хто инший.

Редактор «У. Г.» побачив, що він дійсно виїхав з таким, що сам пошив ся в дурні і тоді давай крутити. Замість набрати в рот води і мовчати, він далі рипаєть ся. І послушайте, що плете.

В 34 ч «Укр. Голосу» з минушого тижня він каже, що ніби-то «Укр. Роб. Вісти» підчеркують, що одинока поміч голодним на Україні, яка дійшла з Америки, не походить від Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні».

В котрім числі «Укр. Роб. Вістий» вичитав таке придуркуватий редактор «У.Г.», се хіба може він сам сказати. З нормальних на голову людей ніхто такого в «У.Р.В.» не бачив.

В «Укр. Роб. Вістях» було лише наведено, що редактор «У. Г.» є хіба дурним чоловіком, коли потрафив доказувати те, чого ніхто ніколи не казав, що так було, себто коли він почав впевняти на чім світ стоїть, що через представництво Рос. Червоного Хреста в Нью Йорку вислав за 3,000 долярів поживи на Україну не Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні, але хтось инший, так як в «У.Р.В.» виразно було написано, що ту поживу вислав Канад. Комітет Помочі Голодуючим в Совітській Росії.

«Укр. Роб. Вісти» ніколи не писали, а тимбільше не підчеркувати, що се була одинока поміч, яка дійшла з Америки на Україну. Таке може видумати і комусь приписати лише послідний шубравець або ідіот, а ніколи чоловік на становищі редактора хочби і чорносотенної газети. І нам не може помістити ся в голові, як людина може бути настільки підлою і дурною, що потрафить виписувати такі брехні і нісенітниці.

Плете дальше ідіот з «Укр. Голосу», що той факт, що редакція «У.Р.В.» і Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні дістали листи від Українського Червоного Хреста, в яких було сказано, що на Україну зайшов вже перший транспорт поживи з Америки, що той факт промовляє вже за тим, що згаданий транс-

порт поживи вислав Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні, зглядно, що в такому розуміню хотіли представити справу «У.Р.В.».

Не згадує ідіот того, що в «У.Р.В.» виразно було написано, що транспорт поживи на Україну вислав через Рос. Черв. Хрест в Нью Йорку Комітет Помочі Голодуючим в Сов. Росії, але чіпляється до того, що редакція «Укр. Роб. Вістей» і Комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні отримали від Укр. Червоного Хреста листи.

Таж, придуркуватий чоловіче, редакція «У.Р.В.» і К.П.Г. на Р.У. і передтим діставали різні листи від Укр. Черв. Хреста і від різних інших організацій, — то як там писалося про чийсь діяльність, то зараз треба її приписати К.П.Г. на Р.У.? Дійсно, безмежною є глупота чорносотенного редактора.

Зрештою — в «У.Р.В.» виразно було сказано, що редакція «У.Р.В.» отримала лист від Укр. Черв. Хреста з повідомленням про отримане поживи з Америки на Україні, — так чому ж редактор «У.Г.» не скаже, що ту поживу вислала редакція «У.Р.В.»? Ні, кудиб не говорити, а такої глупоти редактора «У.Г.» ніяк не можна собі витолкувати.

Дальше каже «Укр. Голос», що він знав, що «Укр. Роб. Вісти» справу фалшиво представили, тому й звернув людям увагу на обман, якого допускаються «У.Р.В.».

Та на який обман, ідіоте? (Інакшою мовою з такими людьми не можна вже говорити.) На той обман, що редакція «У.Р.В.» і К.П.Г. на Р.У. отримали від Укр. Черв. Хреста листи і про се було сказано в «У.Р.В.»? Що не кажіть, але таких подлих крутіїв і заразом дурнів, що прибирають позу якихось оборонців правди і справедливості, ще світ не бачив.

І після того всего, аби якось себе потішити, редактор «У.Г.» таке каже: «З чужого коня хоч серед болота злази, панове комуністи!»

Бідний ти, чоловічине! Тішиш сам себе як можеш. Не знайшов ти ані на макове зерно нічого такого, за що міг би ти зловити комуністів, а за те сам ти так пошився в дурні, так себе скомпромітував, що якби се впало на іншого чоловіка, то він встидав би ся людям в очи глянути. Але в тебе, бідненького, віддай вже нема ні крихітки ні чести, ні сорому і тобі те все нічого не значить. Ти, як на політичну проститутку пристало, будеш далі запаскуджувати папір своїми ідіотствами, дарма що люди викривають їх на верх. Як то кажуть: Плюй її в очі, а вона каже, що дощ паде.

Оса.

№ 663

В околиці Вегревілу зібрано \$215.55 з концертів на користь голодуючих в Україні.

*«Українські Робітничі Вісти», 30 серпня 1922.
Уривки.*

ДІЯЛЬНІСТЬ ВІДДІЛУ УКР. РОБ. ДОМУ В ВЕГРЕВІЛ, АЛТА.

Всім читачам «Укр. Робітничих Вістей» добре відомо, що коли наспіли перші вісти про голод над Волгою, в Сов. Росії, то українські робітники по всіх закутках Канади поспішили з своїми датками, щоб помочти тим нещасним жертвам голоду, тим борцям революції, що кров свою проливали за osvobodжене людства [...]

Українські робітники, а головне ті, що згуртовані при Товаришеню Укр. Роб. Дім, засновували осібні комітети, котрі занимались збіркою жертв для голодую-

чих в Сов. Росії, устроювали різні підприємства, як концерти, преставлення і т. п., щоби лише спричинитись до побільшення помочи, о котру простягали руки нещасні жертви голоду. Пізніше, коли почали надходити вісти про голод і на Радянській Україні, то українські робітники і тоді не загнули рук, але ще, більшою енергією, ще з більшим завзятем почали кампанію за збиранє фондів, про що свідчать справозданя в «Укр. Роб. Вістях».

Не лишились позаду з своєю помочію і українські робітники в Вегревіл, по-мимо того, що число їх в сій місцевости досить мале.

Відділ У.Р.Д. в Вегревіл, котрий зістав заснований в цвітні с. р., за сей коротенький час свого істнованя вспів устроїти 6 концертів, віддаючи чистий дохід на поміч голодуючим на Радянській Україні.

При кожній нагоді відділ старав ся о поширенє якнайбільше робітничої літератури і о підмогу пресі, про що свідчать збірки на прес. фонд «У. Р. Вістям», подані низше.

Перший концерт відділ устроїв в Вегревіл 25 мая с. р., з котрого вплинуло \$81.10 чистого доходу для голодуючих, а так само зібрано \$17.66 на прес. фонд «У.Р.В.» з вільної колекти підчас концерту.

Дальші концерти устроєно на кольоніях між фармерами в слідуючих місцевостях, на яких збірка представляєть ся так:

В околиці Борщів зібрано \$30.30 чистого доходу для голодуючих і \$13.90 на прес. фонд «У.Р.В.».

В околиці Ленук зібрано \$39.05 чистого доходу для голодуючих і \$11.30 на прес. фонд «У.Р.В.».

В Лужан зібрано \$29.20 чистого доходу для голодуючих і \$9.70 на прес фонд «У.Р.В.».

В околиці Шипинець зібрано \$22.00 чистого доходу для голодуючих.

В околиці Боян зібрано \$14.00 чистого доходу для голодуючих і \$6.15 на прес. фонд «У.Р.В.».

Так само зібрано \$31.35 на прес фонд «У.Р.В.» на весілю в Вегревіл 2 мая с. р. [...]

Всіх грошей на поміч голодуючим зібрано з концертів \$215.55, а так само зібрано \$90.06 на пресовий фонд «Укр. Роб. Вістий». [...]

Минувшого року в грудни українські робітники в Вегревіл так само заснували комітет для збираня помочи для голодуючих [в совітській Росії], однак не зроблено багато в тій ціли, позаяк тут дає лише свідомий робітник чи фармер, а всьо решта остаєть ся глухим або ще і шкодить такій збірці.

[...]

П. Митрюк.

Від Редакції: — Молоденьке товариство на Вегревіл своєю широю працею може послужити взірцем для тих робітничих організацій, які існують в фармерських околицях. Поминувши вже так велику і корисну працю, як поміч голодуючим і «Укр. Роб. Вістям», вегревільські товариші зробили між фармерами і велику освідомляючу роботу, бо на кождім концерті виступав бесідник і пояснював фармерам причини голоду на Україні, а многі фармері, може, вперше і дізнались про голод на Україні з уст товариша-бесідника. [...]

№ 664

Фінансовий звіт відділу У.Р.Д. в Вегревілі.

«Українські Робітничі Вісти», 30 серпня 1922.
Уривки.

СПRAВОЗДАНЄ ВІДДІЛУ УКР. РОБ. ДОМУ В ВЕГРЕВІЛ, АЛТА.

Дня 13-го серпня с. р. відбули ся збори відділу У.Р.Д. в Вегревіл, де заряд здав справозанє зі своєї діяльности за послідних 4 місяці, значить від часу заснованя відділу

За той час відділ мав 6 раз сходини, на котрих провадились дискусії і ораторська школа, і устроїв 6 концертів.

Доходи з концертів віддано на користь голодуючим на Рад. Україні.

Фінансове справозданє:

Прихід:

Цвітень	\$55.50
Май	198.31
Червень	108.05
Липень	<u>62.15</u>
Разом	\$424.01

[...]

За відділ У.Р.Д. в Вегревіл,

П. Митрюк, секр

№ 665

Комітет помочі голодуючим в Україні при торонтонській робітничій організації.

«Українські Робітничі Вісти», 30 серпня 1922
Уривки.

ВІСТИ З ТОРОНТО

Дорогі товариші і товаришки:

В Торонто укр. робітники працюють щиро і енергічно на своїй клясово-освідомляючій ниві. Майже нема такого тижня, ні неділі, щоби в кождім відділі У.С.Р.П.К. не відбувались лекції, відчити на всякі теми і пропагандові мітінги. Робітники розпреділили поміж собою роботу: 1) Комітет Помочі Голодуючим на Рад. Україні, 2) Комітет збираня фондів на часопись «Укр. Роб. Вісти», 3) Комітет всяких підприємств на здобутє фінансів для партійної роботи, «...»

С. П.

№ 666

В Оттаві комітет помочі голодуючим в Україні зібрав 110 дол.

«Українські Робітничі Вісти», 30 серпня 1922.
Уривки.

КВАРТАЛЬНЕ СПRAВОЗДАНЄ В У.Р.Д. ПРОСВІТА В ОТТАВІ, ОНТ.

Дня 28 липня відбули ся збори відділу У.Р.Д. «Просвіта» в Оттаві, на котрих заряд здав справозданє зі своєї діяльности за послідних три місяці. За той час в відділі відбуло ся 3 мітінги адміністраційних, 4 льокальних, 2 представлення, 1 мітінг інтернаціональний, де говорила тов-ка Бугай, і 1 масовий мітінг, де го-

ворив тов. Н. Гуцалюк, 1 відчит, 2 забави, 2 пікніки — 1 на голодуючих в Рад Україні, а 1 на діточу школу, і 1 концерт в честь Т. Шевченка. [.]

При відділі існує комітет помочі голодуючим на Рад. Україні, який вислав до тепер 110 дол. і дальше провадить запомогову акцію.

П Гайдейчук

№ 667

Торонтонська громада збрала \$100 на голодуючих в Україні і \$60 на стрільців в Чехословащині

«Канадійський Українець», 30 серпня 1922
Уривок.

3 ТОРОНТО, ОНТАРІО

Хв. Редакціє!

Прошу ласкаво помістити на сторінках своєї цінної часописи слідуєче:

Серед сірої буденщини Українська громада в Торонто не забуває на приказ Христа — Дайте Ви їм їсти! [...]]...

Кілько післано помочи потрібуючим в Галичині з Торонта — думаю, найліпше знає У. Червоний Хрест у Вінніпегу. Товариство «Братня Поміч» післало за помочу Рідній Школі в краю, поодинокі громадяни підмогли діточу газету «Світ Дитини». На Українські галицькі Бонди зложила торонтонська громада поверх 600 дол. [...]

З найновіших жертв Торонтонської громади — важніші дві — Поміч голодним на Україні і Стрільцям в Чехах. Голодним на Україні зложили:

Збірка на парохіяльнім пікніку	\$43.00
Тов. Братня Поміч	22.04
Збірка на забаві в галі церковній	11.00
Тов. Франка і Шевченка по \$10.00, як зворот коштів подорожі делегата до Отави	20.00
о. А. Сарматюк	5.00
Разом	\$101.04

З того 100 долярів вислано дрефтом на Земельний Банк для Комітету «Голодним в Україні» у Львові, а \$1.04 витрачено на виміну й порто.

Друга збірка була Полоненим Українським Стрільцям в Чехах:

Дохід з мировання	\$18.09
Колекта підчас Сл. Б. і парастасу за упокой поляглих Стрільців	10.51
Вірні на зазив пароха зложили в церкві	21.40
Василь Лабяк	1.00
Тов. «Братня Поміч» доложила з каси	9.34
Разом	60.34

З того вислано дрефтом нашим Стрільцям до Чех \$60.00, а 34 центи витрачено на виміну і порто. При кінци насувається мені одна гадка: «Не той патріот, що на мітінгах кричить і розпинається — а сей, що працює тихо і жертвує без крику.

Сердечне українське «Спасибі» усім жертводавцям!

«Вірний»

№ 668

Канадський фонд годує голодуючих дітей в Росії.

«Канадійський Фармер», 31 серпня 1922.

КАНАДА ГОДУЄ 8,000 ДІТЕЙ В РОСІЇ

Оттава. — Так звана організація «Канадійський Фонд Ратованя Дітий» видав недавно свій звіт, з якого довідуємо ся, що за зібрані в Канаді гроші дотична організація годує в Саратові, Росія, вісім тисяч дітий.

Очевидна річ, що колиб організація розпоряджала більшими фондами, то й більше число голодних дітий вона годувалаб в Росії.

№ 669

Звіт економіста Люберзака про спустошення країни і страхіття голоду в Україні, загроза повторення голоду 1922-23 рр., якщо не прийде допомога.

«Канадійський Фармер», 31 серпня 1922.

3 ВЕЛИКОЇ УКРАЇНИ

Міжнародний Комітет Допомоги Голодуючим видав звіт економічного експерта при місії д-ра Нансена п. Жака де Ліберзак, котрий обїхав майже всю В[елику] Україну. Зміст сього звіту такий:

Наближаючись до Київа стрічаєш нерідко поїзди, переповнені міліонами людей, що втікають від голоду. Родини товплять ся у вагонах від худоби, або на кришах сих вагонів. Київський дворець переповнений збігцями що лежать по салях і на плятформах. Як на усіх двірцях, так і тут трупи валяють ся на землі.

Хорі тягнуть ся здовж поїздів і просять милостині, коли транспорти товарних поїздів з голодних областей привозять на дворець товпи нещасних. Поліція заборонює їм вступати до міста. Їсти не дають їм нічого. Тиф дещо ослаб, одначе, як тільки настануть спеки, місто буде у власти страшної епідемії азійської холери. Каналізація попсована. Мешканці позбавлені цілком води.

Дворець в Харкові представляє ще страшнійший вид. Сотки покинутих дітей бродять на плятформах двірця, гірко плачучи. Вони голодні, і ніхто про них не дбає. З вичерпаня вони падуть на землю і вмирають на місци.

В місті стрічаєш повозки, в яких везуть хорих на тиф і холеру, забраних з приватних помешкань. Шпиталі переповнені хорим. Вони не мають медикаментів ні поживи. Харкови грозить холера, коли негайно не буде прислана необхідна поміч, щоби мешканців заціпити проти сьої недуги.

Всі двірці поміж Харковом і Одесою преставляють таксамо страшний вид. Всюди недуги, голод і смерть. Одначе про дворець в Кремянчuzі належить окремо згадати, бо те, що там бачимо, переходить своїм страхітем все инше. У людей, що лежать на двірци, до тої степені напухли ноги, що важко припустити, що се людські ноги. Їх вихуджені руки виглядають як кости, обтягнені шкірою. На лицях умираючих вибиваєть ся кілки біла полоска зубів.

Села поміж Полтавою і Одесою знищені. Всюди видно покинені хатини, яких стріха зїджена мешканцями. З криші остались тільки стовпи. На довгих просторах околиця перемінила ся в пустиню.

Околиці Єлисаветгороду, колись такі багаті, тепер опущені і знищені. Ні одного людського єства, ні одной звірини.

В Одесі центр міста ще в більше або менше гарнім стані. Склепи відкриті, одначе всі середники поживи дуже рідкі і страшно дорогі. Важке положенє Одеси і небезпека епідемії побільшуєть ся наслідком браку води в домах. Каналізація попсована, вода не підходить вище, як до уровня землі і першого поверху. Коли вибухне пожежа — неможливо з нею бороти ся. Таким чином цілі квартали знищені вогнем. Церкви переповнені лежачими людьми. Вони молять ся, щоби смерть вибавила їх від мук. Сі муки страшні, а стони чути по всім місті. Теліги, що збирають мертвих, можуть обіхати місто щойно протягом 4—5 днів. Після кожної обіздки вивозять 400—500 трупів. Мертві остають ся незабрані по 4—5 днів, доки їх не звалють в спільну яму, передтим їх роздівши. Часто бачиш, трупи, обгризені щурами. Іноді голодні пожирають сих розкладаючих ся мерців.

Досліди, переведені в південній часті України, на південь від Харкова, показали, що сі околиці находять ся в стані жахливого голоду. Деякі міста втратили до 85 процент людности. В цілім ряді областей діти не можуть вийти на вулицю, бо боять ся, щоби їх не зіджено.

Майбутний урожай при найкращих атмосферичних умовах дасть все таки на В. Україні дефіцит 1 міліона тон зерна. Значить, голод буде і в 1922-23 р., як що не буде достаточної заграничної допомоги. В найблишнім році В. Україна не зможе нічого доставити, бо тільки чернігівська губернія і північна Україна зібрали більше або менше нормальний урожай.

№ 670

Лист від совітського У.Ч.Х.: рівень голоду і розвиток допомоги в Україні, просьба продовжувати допомогу через представництво в Німеччині.

«Канадійський Фармер», 31 серпня 1922
Уривки.

ВІД УКРАЇНСЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА

Шановна Редакціє «Кан. Фармера»:

Просимо Вас не одмовити примістити у Вашій часописи такі замітки: —

1. «Головна Управа Українського Червоного Хреста одержала від Українських Організацій в Америці, що поставили собі метою допомогу голодуючому населеню України 150 скриньок конденсованого молока, 80 бочок мяса, 14 бочок сала та 3 пачки одягу. Крім того, нею, через Уповноваженого в Німеччині В. Аусема, одержано від Української Робітничої Братерсько-Добродійної організації в (назву місцевости пропущено, Ред.) 1,250 долярів. Ним же одержано для передачі Українській Академії Наук в Києві 450 долярів.»

2. «На Україні голодує тепер понад 4 міліони людности. Тільки незначна частина з них одержує харчову допомогу. Ся допомога є такою: —

А.Р.А. годує біля	800,000 чол.
Урядові організації біля	400,000 чол.
Організація Нансена біля	103,000 чол.
Український Червоний Хрест біля	80,000 чол.
Американські Меноніти біля	47,000 чол.
Голяндські Меноніти біля	21,000 чол.
Організація Чехо-Словак. біля	<u>13,000 чол.</u>
Разом	1,462,000 чол.

що складає понад 30 проц. голодної людности. В багатьох селах України від голоду загинуло від 30—50 проц. людности. Потрібна широка і скоро допомога, аби не дати вмерти ще більшому числу людей.»

3. «З українських часописів в Америці, які надходять до Головної Управи Укр. Черв. Хреста, видно, що в Сполучених Штатах та в Канаді утворила ся ціла низка організацій та товариств, які збирають жертви, аби допомогти через Український Червоний Хрест голодному неселеню України.

Головна Управа Укр. Черв. Хреста рахує, що в інтересах справи допомоги голодному неселеню їй конче потрібно навязати безпосередні стосунки з тими товариствами та організаціями, які працюють для сеї мети. Вона просить всіх, хто цікавиться справою допомоги, безпосередно звертатись до неї по такій адресі: — **Україна, Харків, Театральна площа 7, Головній Управі Українського Червоного Хреста.** Жертви харчами та річами вона просить направляти в адресу Уповноваженого Українського Черв. Хреста в Одесі або через представника Міжнародного Комітета Червоного Хреста на Україні Dessonaz або через представника на Україні Нансеновської Організації Помощи, Капітана Quisling-a. В обох послідних випадках треба зазначати, що сі пожертви надсилають ся для Українського Червоного Хреста. Грошеві пожертви просимо направляти по такій адресі: —

Bevollmaechtigter des Ukrainischen Roten Kreuzes in Deutschland, Berlin W-15, Joachimsthaler strasse, 35. — т. Аусему.

Головна Управа просить одночасно з надсилкою пожертв по вищезазначеній адресі листовно повідомляти безпосередно Головну Управу в Харкові про надіслані пожертви, аби вона могла своєчасно дати вказівки своїм Уповноваженим що до сих пожертв, а також для того, щоб вона могла як найшвидше повідомляти жертводавців про ті жертви, які будуть надходити, і тим самим сприяти скорому і точному громадському контролю.»

4. «Український Червоний Хрест, Головна Управа якого містить ся в Харкові на Театральній площі 7, розвинув досить велику допомогову акцію голодному населеню України; ним в голодних місцевостях та на головних стаціях залізниць, по яким йде найбільший рух біженців з голодних місцевостей, улаштовано біля 300 харчових пунктів, на яких щоденно годується біля 80,000 чоловік. Він має 6 санаторій, так само переважно для дітий голодних місцевостей, 5 лікарень, де-кілька дитячих притулків і біля 10 амбуляторій в ріжних місцевостях України, переважно по селах.

Дальшому поширюваню праці Українського Червоного Хреста стоїть на перешкодї відсутність потрібних для такого поширюваня великих коштів

Член Головної Управи Українського Червоного Хреста: —

І. Холодний, секретар;

М. Кузьминський

№ 671

Україна дістала 80 вагонів жита за гроші з Канади; голод ускладнює шкільництво в Україні

«Українські Робітничі Вісти», 2 вересня 1922
Уривки.

З РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

**Закупно збіжа для голодуючих
за гроші укр. робітників в Канаді і Америці.**

До поданої вже в «Українських Робітничих Вістях» новинки з київської «Пролетарської Правди» про, те, що «українські робітники з Америки (і Канади) прислали 5 вагонів збіжа для голодуючих України» — подаємо понизше сліду- ючу новинку, взяту з харківських «Вістий» з дня 29 липня с. р.:

Наш представник в Чехословаччині (тов. М. Левицький) закупив для голодуючих України 80 вагонів жита і 4 вагони борошна (муки) на кошт американських робітників. 30 вагонів вже надіслано, остан- ні незабаром буде відправлено.

Шкільництво на Радянській Україні.

Школа на Радянській Україні розвивається що раз то краще. На перешкоді розвитку стоїть сучасне лихолітє-голод. Та і се Комісаріят Освіти старається усунути. Теоретиком радянської трудової школи є на Україні т. Гринько. Лю- дина дуже ідейна і повна посвяти. Йому треба завдячити, що мимо лихолітя розвиток шкільництва поступає вперед. [...]

№ 672

Полемічна замітка проти статті Кревецького, який звинувачує совітський уряд у створенні голоду.

«Українські Робітничі Вісти», 2 вересня 1922.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ І «ПИСЬМО З ПРОСВІТИ»

Під таким наголовком львівська «Земля і Воля» з 6 серпня пише:

«Письмо з Просвіти», орган «безпартійної» освіт. організації, якого редакто- ром є також «соціяліст» Володимир Дорошенко, поміщує статтю Ів. Кревецького, який вину голоду звалює не тільки на саму радянську владу, але й на ціле укра- їнське населенє, бо воно у свій час не дало належитої піддержки українській контрреволюції, а навіть само помагало большевикам здобути Україну. «Уче- ний» історик І. Кревецький доказує, що ніхто не може повірити в те, щоби в Сте- повій Україні була посуха, коли в Бесарабії її нема. «Ученому» історикови не може помістити ся в голові, що на Україні дійсно є посуха в степовій полосі і якраз населенє тої полоси голодує, коли тим часом Київщина, Подільщина не об- хоплена голодом. Так агітують «патріоти» за допомогою голодуючій Україні і так попирає сю акцію «соціяліст» Дорошенко.

№ 673

«У.Р.Вісти» полемізують з «Укр. Голосом» в справі збирання грошей на голодуючих в Україні і звинувачує «У.Г.» в зловживанні зібраними грішми.

«Українські Робітничі Вісти», 2 вересня 1922.
Уривки.

САМ ВТІКАЄ І КРИЧИТЬ: ЛОВІТЬ ЗЛОДІЯ

Вчепив ся редактор «Укр. Голосу» «Укр. Роб. Вістий», як сліпий плота. Вчепив ся і ляпає в кождім числі своєї рептильки. Сам заплутав ся в своїй ляпаніні і не може з неї вилізти.

Заперестати з доказаною йому брехнею на устах якось йому не лицює і от тягне нещасний свої безгузді нісенітниці, бреше, перебріхує, а коли його зловить ся за язик, то він скрутить і зайде з другого боку. А за те, що йому доказано — він ані слова не згадує.

Скільки вже було таких брехонь? Їх і сам редактор «Укр. Голосу» не почислить. Зрештою петлюрівщина ніколи назад не оглядала ся в своїй роботі, перла вперед без обачі і вся опинила ся в польсько-шляхоцьких таборах, де і догниває своє підле животіне. А редактор «Укр. Голосу» прецінь їздив до Тарнова і Варшави здавати екзамен на новий «модерний» напрям редакторства. То чому-ж би він мав бути ліпший чи гірший від тих, в кого набирив ся редакторського розуму

[...] Не дивлячись на те, що зносини з Радянськими Републіками надто утруднені, про що злишним буде тут розводитись, що тяжко з Радянської України діставати регулярно листи і газети, то все-ж таки з тих газет, які до нас доходять, бачимо, що на поміч голодуючим, яку зложили робітники в Канаді і Америці, доходить в призначене місце. І власне се якраз доводить редактора «Укр. Голосу» до божевілья і він з лютости з 200,000 долярів робить 2,000 долярів

Але се справи не змінює. М'ясо, згущене молоко, сало, одежа, куплені за жертви, зложені Українцями в Канаді, прибули на Україну. Так пишуть радянські газети і так пише др. І. Холодний в листі від Головної Управи Укр. Червоного Хреста до К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу.

Аякже, так пишуть, бо отримали поживу. Єсли-б не отримали, то не писали-б

Коли редактор «Укр. Голосу» і на тім попик ся, він знова бє кулаком об стіл, ножиці відзивають ся і на підставі їх голоду він ставить на «дощці при дорозі» питанє:

«Мовчуть УРВісти й про десять тисяч долярів, які комітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні вислав з Канади «голодному» представникови радянської України в Празі, Левицькому.

Не находять поясненя, чому то досі Український Червоний Хрест не дістав тих грошей.

Мовчуть УРВісти. Знають, коли мовчати.»

І знова таки дурному вічна пам'ять.

Не дивлячись на те, що зносини з Радянською Україною в двацять раз гірші, як з Віднем або Львовом, на які так скаржив ся редактор «Укр. Голосу», коли «Укр. Роб. Вісти» притиснули його до стіни «патріотизмом» Боєра, — «Укр. Роб. Вісти» таким штабачьким способом не відпекують ся (бо і не мають перед ким), але тим українським робітникам, які давали свої жертви на поміч голодуючим на Радянській Україні — подають до відома, що харківські «Вісти» з 29 липня доносять слідує:

«Наш представник в Чехословаччині закупив для голодних України 80 вагонів жита і 4 вагони борошна (муки) на кошт американських робітників. 30 вагонів вже надіслано, останні незабаром буде відправлено.»

Так відповідають «Укр. Роб. Вісти».

Як бачимо, то добрій, чесній і ширій роботі і комунікація не перешкаджає. А от «патріотичній» роботі то... комунікація стає на перешкоді.

А між Віднем і взагалі Західною Європою а Вінніпегом комунікація досить добра і регулярна. А проте на кілька то запитів «Укр. Роб. Вістей» «Укр. Голос» зовсім нічого не відповів, а декотрі збував лихим станом комунікації

Де повоєнний фонд?

!?!?!? і т. д.

Чому не помістив «Укр. Голос» справоздання делегації до Парижа, яке дав йому сам бувший делегат Мегас?

!?!?!? і т. д.

Що сталося з Боєровою «патріотичною» «позичкою»?

Лиха комунікація між Віднем а Вінніпегом а тому — !?!?!? і т. д.

Що сталось з тим «приблудним» чеком на одну тисячу доларів, про який «Укр. Роб. Вісти» питали свого часу Кан. Гор. Комітет, якого касіером був менеджер «Укр. Голосу»?

Лиха комунікація... між Кан. Гор. Ком., «Укр. Голосом» і тим приблудним чеком, а тому одна і та сама відповідь — !?!?!? і т. д.

І ножиці не відзивають ся.

Що зробив з грішми, зложеними українськими робітниками в Канаді і Злуч. Державах, радянський представник в Празі, Левицький?

Він закупив за них 80 вагонів жита і 4 вагони муки, які вже дійшли на Україну.

Що зробили з тими грішми, які Укр. Червоний Хрест в Канаді зібрав від українських робітників і фермерів, панове Смаль-Стоцький, С. Федак, Ст. Дністрянський, на руки яких сі гроші післані?

Ану, хто буде такий хоробрий і відшукає, що за сі гроші куплено десь якусь поживу чи одєжину та доручено на ту ціль, на яку збирало ся?

Шкода й мови. Лиха комунікація між Вінніпегом а Прагою та Віднем.

Все, що комунікація могла перепустити, то лише «щиру подяку» від Смаль-Стоцького, Дністрянського і Федак до Укр. Чер. Хреста в Канаді. Дальше всі кінці тонуть в патріотичнім болоті.

Тут вже і ножиці не допоможуть.

Тому і відповіді нехай ніхто не сподієть ся.

А «Укр. Роб. Вісти» за свою роботу відповідають.

Мусій

№ 674

Останні пожертви на голодуючих в Україні і списки жертводавців з Мус Джо, Райкрафту, Оттави, Монреалю, Алерт Бею.

«Українські Робітничі Вісти», 2 вересня 1922.
Уривки.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ДОТЕПЕР ЗІБРАНО В КАНАДІ НА СЮ ЦІЛЬ \$10,806.81

Дальші жертви на поміч голодуючим України надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу слідуєчі організації і поодинокі товариші:

Драм. Трупа «Мельодія» (збірки в ріжних місцевостях на Заході) \$45.56

Теодор Вакалюк в Райкрафт, Алта. (збірка на пікніку дня 6 серпня)	25.00
Відділ У.Р.Д. і Відділ Женщин-Робітниць при У.Р.Д. в Монтреалі	25.00
Гео. Галіцкий в Алберт Бей, Б. К. (збірка)	5.30
Гео. Галіцкий в Алберт Бей, Б. К. (друга збірка)	18.00
П. Скуба в Смитерс, Б. К. (збірка)	11.00
Ілія Семотюк в Левої, Алта.	10.00
Георгій Скрипничук в Оттава, Онт. (збірка)	10.00
Т. Гах в Тімінс, Онт. (з продажі «Гол. Укр.»)	4.85
О. Кушнір в Екшо, Алта.	2.50
Отто Кушнір в Екшо, Алта.	1.00
Н. Яремчук в Фейрмонт, В. Ва., Злуч. Держави	2.00
Л. Блонарович в Грейт Фолс, Ман.	1.50
Й. Петелька в Саскатун, Саск.	1.00
В. Ткач в Як, Б. К.	1.00
Ів. Кузьмич в Бінскарт, Ман.	1.00
Іван Василюк в Блу Ривер, Б. К.	1.00
Последний раз було поквітовано	<u>\$10,641.10</u>
Разом	\$10,806.81

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар.

Мус Джо, Саск.

Дорогий Товаришу!

Посилаю Вам почтовий переказ на суму \$45.56 як жертви для голодуючих на Радянській Україні. Сю суму зібрала переїзджуюча Драм. Трупа «Мельодія» в слідуючих місцевостях:

Загальна колекта:	
15 липня в Іннісфрі, Алта	\$9.05
2 серпня в Блинк Лейк, Саск.	13.50
6 серпня в Тернополь, Саск.	3.06
7 серпня в Ваказ, Саск.	<u>7.15</u>
Разом	\$32.76

Жертви від поодиноких товаришів: Омелян Кулак в Блинк Лейк, Саск, зложив \$5.00; Ефем Бозовецький з околиці Клечковські, Саск.— \$7.80.

Загальна сума \$45.56.

Всім жертводавцям і колекторам щира подяка.

О. Мокрій.

Райкрафт, Алта.

До К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу.

Дорогі Товариші!

Засилаю на Ваші руки почтовий переказ на суму \$25.00, яку зложили товариші фермері на пікніку, що відбув ся в неділю, 6 серпня, в Укр. Роб. Домі в Райкрафт, в користь голодуючих на Радянській Україні.

На поміч голодуючим жертвували слідуючі товариші і товаришки:

По \$5.00: Василь Андрушка.

По \$4.00: Mike Kalish.

По \$1.25: Rosie Briggs.

По \$1.00: М. Загара, Настасія Загара, Василина Яремко, Теодор Вакалюк,

Геор Рошка, Ілінка Горечко, М. В. Загара, Щт. Голдос, Ів. Горечко, Я. Полюх.

По 50 ц.: Домка Загара, Зойка Рошка, В. Г. Вакалюк, Д. Гречко

По 45 ц.: А. Левченко.

По 35 ц.: Василина Дилей.

По 25 ц.: Ф. Горечмо, Катерина Бабюк, М. Рошка, Ch. Ferguson, Анґа Равлик, Н. Воронюк, Цїя Загара.

По 10 ц.: Д. Левченко, В. Ковалюк, Еміль Загара.

Разом \$25.00.

Всім жертводавцям складаю щирю подяку, що не забувають за товаришів, які борять ся за правду і волю робітників цілого світа.

З товариським привітом,

Теодор Вакалюк.

Оттава, Онт.

Дорогий Товаришу!

Посилаю Вам «моні-ордер» на суму \$10.00, які призначені на поміч голодуючим на Радянській Україні. На сю суму зложили ся такі датки: т. П. Гайдейчук дав свій однодневний заробіток в сумі \$3.00; з вкладок прийшло \$1.00; зібрано на ресітові книжочки \$6.00. Разом \$10.00

З товариським привітом,

Георгій Скрипничук.

Монреал, Кве.

Дорогі Товариші!

Читаючи про голод на Рад. Україні і про жертви, які всюди збирають ся поміж робітниками, щоби допомогти голодуючому населеню, ми, женщины в Монреалі, не хочемо лишитись позаді і спішимо з помочію для наших братів і сестер на Рад. Україні. Дня 7 червня ми устроїли разом з відділом У.Р.Д. пікнік, з котрого вплинуло до женського відділу \$16.00. Опісля товаришки рішили доложити з каси \$9.00 і тепер посилаємо разом з отсим листом 25.00 долярів на поміч голодуючим на Рад. Україні.

За женський відділ,

А. Древняк, секр.

Алберт Бей, Б. К.

Товаришу Редактор!

Засилаю Вам «моні-ордер» на \$6.80 і прошу помістити імена жертводавців як слідує.

На поміч голодуючим на Уркаїні зложили:

Louis Dupasquils	\$2.00
Григорій Кенда	1.50
Гео Галіцкий	1.00
Dou Lodole	.80
Разом	\$5.30

На пресовий фонд «У.Р.В.»:

Гео. Галіцкий	\$1.00
---------------	--------

Григорій Кенда .50

Всім жертводавцям складаю сердечну подяку.

Гео. Галіцкий.

Алерт Бей, Б. К.

Товаришу Редактор!

Посилаю Вам другий поштовий переказ на суму \$23.00 і прошу помістити на сторінках «У.Р.В.» імена жертводавців як слідує.

На поміч голодуючим на Радянській Україні зложили:

Никола Безпілко	\$10.00
Сем Кутій	5.00
M. Amlesson	2.00
A. Goilto	<u>1.00</u>
Разом	\$18.00

На пресовий фонд «У.Р.В.» дав тов. С. Китій \$5.00.

В імени голодуючих складаю жертводавцям сердечну подяку.

Гео. Галіцкий.

№ 675

Повстанський рух в Україні підпорядкованій У.Н.Р. і Петлюрі; жидівське населення помагає повстанцям.

«Канадійський Ранок», 5 вересня 1922.

ПОВСТАНЦІ НА УКРАЇНІ

ВІДЕНЬ, 29 липня. — Повстанський рух на Україні, про ліквідацію якого не раз вже сповіщала совітська преса, знову оживає на Україні й починає приймати виразно небезпечну для большевиків форму.

Повстанський рух за цей час прибрав виразно оригінальний характер і зі стадії «отаманії» перейшов у дисципліновані й централізовані повстанські відділи. Української Народньої Республіки.

Накази випускається іменем цієї Республіки.

Люде, що прибули до Відня з повстанських активних загонів, оповідають, що в тих повстанських округах, які йдуть під українським національним жовто-блакитним прапором, і які вважають себе за дисципліновані частини армії Української Народньої Республіки в запіллю ворога, суворо виконується наказ Головного Отамана Семена Петлюри про боротьбу з бандитизмом і погромами.

В багатьох місцевостях єврейське населення активно допомагає повстанцям.

№ 676

В Одесі вмирає багато людей від холери.

«Канадійський Ранок», 5 вересня 1922.

ХОЛЕРА В ОДЕСІ

РЕВАЛЬ, столиця Естонії, 14 серпня. — Вісти з України сповіщають, що в Одесі шириться пошесть холери в лячний спосіб.

В городі усюди трупи померших на холеру. Діти померших родичів волочаться по Одесі і сусідніх селах та просять у людей хліба. Богато з них умирає по дорозі з голоду.

№ 677

АРА припинить свою програму в Росії, але буде продовжувати годувати дітей в Україні і Кримі.

«Канадійський Ранок», 5 вересня 1922.

«Український Голос», 6 вересня 1922

ГУВЕР ДАЄ ПОМІЧ УКРАЇНІ І КРИМОВИ

МОСКВА, 27 серпня. — Американська Запомогова Адміністрація оголосила, що перестане видавати американське збіжжя для голодуючих околиць Московщини з днем 1 вересня, 1922.

Видачу збіжжя буде продовжувати лише в голодних околицях на Україні і на Кримі, де страхіття голоду тривають даліше.

Поки що не приготовано ще остаточних плянів на осінь, але вже обмежено також і годовання дітей.

Остаточні пляни будуть готові аж як поверне директор Американської Запомогової Адміністрації, полковник Виллям Н. Гаскел.

З Криму доносять, що на Кримі буде голоднеча ще цілу слідууючу зиму.

№ 678

Урожай 1922 року в Росії буде достатний для потреб її населення.

«Канадійський Ранок», 5 вересня 1922

Уривки.

СЕГОРІЧНІ ЖНИВА В РОСІЇ

По вістям, одержаним Департаментом Хліборобства у Вашингтоні, Росія мати ме після цегорічних жнив досить харчевих запасів для того, щоб у слідуючім році прокормитися самій без посторонної допомоги, З'окрема добрий урожай над Волгою, в тих сторонах, які звичайно дають надвишку збіжжя і де саме торічна посуха спричинила тяжкий голод. [...]

№ 679

Голод в містах Росії цього року буде спричинений опозицією селянського населення до большевиків.

«Український Ранок», 5 вересня 1922.

НА СЛІДУЮЧУ ЗИМУ В РОС. МІСТАХ ГОЛОД НЕ ЗМЕНШИТЬСЯ

ПАРИЖ, 27 серпня. — Тутешні часописи подають вісти з Росії, які сповіщають, що цьогорічна зима буде найтяжча для міст Росії.

Ненависть до большевиків серед народа зростає і він не хоче большевикам давати хліба. За кожную мірку зерна прийдеться большевикам зводити щораз тяжчу боротьбу із селянами. Наслідок того буде таки, що в містах в зимі буде голод.

№ 680

Автор переповідає зміст звіту німецьких експертів про жахливий економічний занепад в Україні і страхиття голоду; причина катастрофи: большевицька окупація України.

«Український Голос», 6 вересня 1922.

ВЕЛИКА КАТАСТРОФА

В червни 1922 року вислали Німці своїх експертів до Київа, Катеринослава, Харкова і в Донецький вугляний басейн, щоб перевірити тамешні відносини, на скільки вони пригожі до навязання торговельно-промислових зносин Німеччини з Україною. Тепер надійшов від них звіт, який у виїмках подає берлінський дневник «Льокаль Анцайгер».

Сей звіт німенцьких мужів довіря безсумнівно правдивий, бо Німцям дуже залежить на тім, щоби добути собі на Україні ринок збуту своєї індустрії і дістати звідтам потрібний для них сирівець. Таким чином хочуть вони направити тую втрату, яку заподіяла їм антанта, забираючи німецькі кольонії.

Тому подаємо у вірнім перекладі нашим читачам виїмки з німецького звіту, бо вони малюють як немож краще ті страшні відносини, які тепер панують на Україні. Німецькі мужі довіря пишуть:

Загальне положенє України **безнадійне**, багато гірше як можна було собі уявити з тих вісток і дописий, які являли ся в часописях.

Зараз кілька стацій за польською границею, бачить ся залізничні двірці переповнені голодними, обдертими людьми з руками і ногами страшно обпухлими, а крик їх і вереск такий жахливий і серце роздираючий, що подорожний не може слухати і віддає усе, що має при собі, щоби хоч на короткий час тим нещасливим облегчити терпіня.

Канібалізм (людожерство) не є там явищем виїмковим. Воно так поширене по містах і селах, що суди вже не карають усіх людоїдів, бо не можуть.

Колись багаті фабриканти жебрають о шматок хліба.

Директори й інжиніри, котрі займають ще й нині ті місця, які мали перед війною, не мають способу вижити зі своїми родинами, бо платню їм виплачують нераз що лиш по двох місяцях.

Усі живуть з дня на день і тішать ся, коли день можуть пережити. Сипний тиф лютує в небувалий спосіб.

Старші люди падуть жертвою майже без виїмку, молодші поборюють хоробу, але вони так виснажені і апатичні, що не можуть взяти ся до жадної роботи. Вони ледви ноги за собою тягнуть. Селяни, котрі збогатіли ся були за час війни і повстаня, тепер так само бідні, як і мешканці міст, і вони радо віддалиб за шматок хліба ті фортепяни і ковдри, які ще недавно були предметами їх багать

Подорожних засипують питаннями, коли прийде Петлюра, не тому, щоб вони вірили, що він їм допоможе, ні, вони ждуть помочи з неба або від чорта, най буде хто хоче, щоби їх тільки визволив з теперішнього пекла.

Як виглядає большевизм, се можна собі уявити.

Його проклинають, але в цілій Росії нема чоловіка, щоби міг хоч пальцем рушити проти большевиків; енергії бракує. Селяни і робітники публично проклинають большевиків і їх навіть не карають за се. Не варто, бо вони і без того згинуть голодовою смертю.

Большевики ще й нині приписують невдачу большевицьких реформ супротивленю інтелігенції.

Слово «товариш» у відношеню з директорами й інжинірами зникло, і кожний робітник сам признає, що він робив як «дурак», коли запроваджував «совіти робочих» і таке друге.

З Катеринослава до Харкова йде оден поїзд на тиждень. Білет їзди коштує 25,000,000 рублів. Неможливо описати такої їзди. Хто відбуде її без тифу, той може сказати, що з ним стало ся чудо.

Щоб опалити машину, палять вози. Як бракне опалу поїзд стає, відчіпляють останний віз, рубають, палять і дальше їдуть.

Промисл в цілковитім застою. Фабрики знищені. Тільки дві: Енакієво і Дніпровск ще досить ненарушені. Там можна би працювати, але хто нині потребує матеріялу?

Недавно зготовлено 10 вагонів заліза і воно лежить. В копальнях вугля бракує усього. Вертничі машини не спосібні до праці, бо їх не можна направити.

Славний труст «Югосталь» не має гроший, щоб хоч би найменші замовлення виконати.

З індустрією не можна рішучо числити ся, — про неї не може бути й мови.

Знаючи се, почали Німці працювати в рільництві. Земля, котру оброблено, дає знамените жниво. Пшениця висока в хлопа, але її так мало, що коли не прийде видатна поміч, то цілі великі простори української землі будуть вилюднені.

Тому що на Україні, особливо в Таврії, Херсоні і Харківщині є сильні німецькі кольонії, то німецькі підприємства виарендували від них на 10 і 15 літ великі простори землі. Вони доставили до Одеси цілі транспорти рільничних машин і засівного зерна і почали з весною працю на великі розміри.

Треба в першу чергу думати про вратованє населеня, а тоді щойно про відбудову промислу. Се, ясна річ, дуже далека, але, мабуть, одинока дорога. Мабуть, також інші краї підуть тою самою дорогою. На думку знавців, на перешкодї до здійсненя большевицьких плянів відбудови Росії поміж иншим стоїть — питанє робітничє.

На Україні нема робітників. Ті, що є, вичерпані, знесилені, неспосібні до праці, вимирають, особливо на полудни.

На захід і північ від Москви, де голод не так лютує, може инакше виглядати. Але, що голод пошираєть ся, то на другий рік і там буде те саме, що тепер на полудни.

Тому відбудовувати можна лиш при помочи робітників з других країв.

Нова мандрівка народів, тільки тим разом з заходу на схід...

— — — — —
Так, кажуть Німці. Мабуть, яснійше говорити трудно. Зі сказаного видно, що на Україні промисл цілковито знищений, що копальні стоять, що земля неуправлена і що український нарід вимирає. Німці числять ся з тим що великі простори української землі перемінять ся в пустиню, а що земля там дуже урожайна, так тую пустиню треба залюднити чужими народами. Німці вже її залюднюють.

Ось до чого довело большевицьке панованє!

Але й український нарід не без вини. Голод земельний допровадив до голоду фактичного. Селяни розібрали великі маєтки, не обробили їх і тепер не мають що їсти. Питанє аграрне розв'язувано способом наглим, не дожидуючи парламентарного розробленя і простудіюваня не дожидуючи правосильного закону, котрий творить одну безпечну підставу в вирішеню такої важної справи. Нарід давав послух всяким безсовісним агітаторам, котрі його підюджували до стихійних рухів, не зважаючи на те, чи тії рухи мають вигляди на успіх, чи не мають, чи стане скіра за виправку, чи ні.

Тепер сі агітатори щезли, або перейшли на бік большевиків, а народ з голоду вигибає.

Є люди, котрі до нині сміють ще говорити, що голод на Україні — се елементарна катастрофа, московські учені вигадують навіть теорії про наводненє і залісенє степових полос. Се правда, що на Україні за мало лісів, але сей брак істнує не від нині, а такої голодової катастрофи, як теперішна, не було. До того всякому неупередженому чоловікови відомо, що коли большевики прийшли на Україну, то застали там збіжєвих запасів на яких три неурожайні роки. Але вони сі запаси вивезли до Росії, забрали худоби, плуги, коси, серпи і селянин український не міг управляти своєї землі. Звідси й голод. Наводненє і залісенє річ добра і потрібна, але вона не забезпечить України від московского грабінництва. Воно було за царів, воно є за панованя червоних деспотів і воно буде доти, доти наш нарід не зрозуміє, що йому треба мати свою власну державу, власну армію, свої власні залізницї, канали і всьо друге, чим інші народи забезпечують свій прожиток, свою спроможність жити й розвивати ся, а не вигибати й культурно нидіти, так як вигибає тепер і культурно скочуєть ся у пропасть Надніпрянська Україна. Український нарід мусить раз зрозуміти, що тільки розрив з Москвою, тільки збудованє власної держави може його охоронити перед таким нещастєм, як теперішне.

І тому не треба сварити ся, яка тая держава повинна бути, а перша річ, щоб вона була.

Щоб не бояти ся ні стужі, ні вітру, треба мати хату, а тоді вже можна й думати, як тую хату обставити і які в ній образи повісити. А ми сварили ся, чи має в українській хаті висіти святий Миколай, чи свята Варвара, чи лавки мають бути липові, чи дубові, а тимчасом прийшла буря і ми опинили ся без даху над головою серед дикого поля і пальці глodgeмо з голоду, і плачемо на весь світ. Великі наші гріхи і велика прийшла на нас кара. Нехай же тая кара буде доброю наукою для нас на будуче. Колиж ми втрату яких 15 мільонів нашого народу вважати будемо елементарною катастрофою, а не наслідками наших споконвічних хиб, вислідом нашої фатальної політики, нашого партійного роздробленя і марнованя наших сил, тоді коли сі сили треба зосереджувати для спільної праці, щоб забезпечити наше спільне добро, тоді ми й дальше будемо будувати замки на леду, тоді ми й дальше тибгу нашого народного битія пишемо пальцем на піску, лопатою на воді. Се треба раз зрозуміти ради сих мільонів нашого народу, засудженого на горе й безталанє, якого жаден нарід у світі не переживає, треба зрозуміти ради нашої рідної землі, призначеної на кольонізацію чужими народами.

Н. М. (в Свободі).

«Український Голос», 6 вересня 1922.
Уривки.

МИМОХОДОМ

УРВісти впевняють, що вістка, подана іноді в Українськiм Голосі, немов то з 420,000 долярів, які зібрали «Приятелі Совітської Росії» для голодних в Росії, вислано до Росії тільки 2 тисячі, — є неправдива, бо в дійсности вислано 200,000 долярів. [...]

Приймаючи, що інформації УРВістів в сій справі є точні, що се значить? Се значить, що большевицька організація все таки зі суми \$420,000, зібраної для голодних, зужила на комуністичну пропаганду 205,00 долярів! [...]

Слідуюче (70) число УРВістів роздобуло ще один аргумент до попередних. Каже, що харківські «Вісти» з 29 липня доносять слідуюче:

«Наш представник в Чехословаччині закупив для голодних України 80 вагонів жита і 4 вагони борошна (муки) на кошт американських робітників. 30 вагонів вже надіслано, а останні незабаром буде відправлено»

Се гарно! Вже була крайна пора, аби тов. Левицький зробив щось з тими грішми, що діставав з Канади. Однакож пару питань таки не зашкодить.

Чи за 80 вагонів жита і 4 вагони муки заплатив тов. Левицький цілих 10,000 долярів, що дістав з Канади? Як ні, то що зробив з рештою грошей?

Чому тримав гроші у себе аж до липня, коли гроші з Канади зачали йому посилати ще в марті і до кінця мая вже було вислано до него 7,000 долярів?

На що купив тов. Левицький 80 вагонів жита і 4 вагони муки при кінці липня, коли УРВісти впевняють, що вже в червни не було голоду на Україні?

Чому тов. Левицький купує для голодних на Україні жито і муку аж при кінці липня, коли на Україні вже майже по жнивах і є свіжий хліб?

Чому не передав тов. Левицький канадійських долярів Українському Червоному Хрестови, якого річею є давати поміч всім потребуючим без угаги на їх урядове становище і політичні погляди?

Чи не купив тов. Левицький жита і муки тільки для комісарів та московських окупаційних військ на Україні?

№ 682

Лист з України: посуха в липні спалила збіжжя, починається другий рік голоду в південній Україні.

«Канадійський Фармер», 7 вересня 1922.

«ОДЕЩИНА МУСИТЬ ВИМЕРТИ ДО РІЗДВА»

Передвчера т. є 5 вересня редактор нашої часописи отримав листа від визначного Українця (М. І.) в Могильній на Поділю, Україна, в яким між иншим пише таке:

«В Вашій часописі дуже багато правди пишеть ся про справи у нас, але не зовсім уявляють американські Українці того безданійного стану річей, в якому ми є. А будучий рік віщує ще гірше: посуха пожерає всі сподіванки — тих 40% рілі, що були посіяні весною сього року і заказали гарний урожай, в початку липня висохли так, що лишилась лише солома. — Ще Поділе так сяк, а Одещина то мусить вимерти до Різдва або вся перемандрувати на північ, — Катерино-

славщина і другі полудневі губернії ще гірше. Заробітків абсолютно ніяких, втікти нікуди не можна — отак не живем а як скотина, чекаєм кінця; вернулись обставини життя ранної татарської доби, степ знов вигоняє своїх насильників.

Читаю про те, що Канада потребує хліборобських робітників і я, що скінчив тут університет, рахував би за щастє бути наймитом на фермі, як би мав дозволенє канадійського уряду на виїзд — я знаюж англійську, французьку і німецьку мови як рідні. Але либонь поки сонце зійде. роса очі виїсть.»

Лист датований 6 серпня с. р.

Коротенько, але як страшно представляє нам шан. автор листа теперішне положенє населеня в кількох губерніях на Україні. Наші рідні брати і сестри за-суджені на неминучу страшну — голодову смерть. Вони, як каже шан. автор листа, мусять вимерти, бо — не мають що їсти. — Які страшні слова, яка страшна картина! І щоб на ню могли холоднокровно чи байдужно дивити ся канадійські Українці — то се вже переходилоб всякі людські понятя

№ 683

Свідчення російського вченого про критичний стан на Катеринославщині; голод буде продовжуватися.

«Канадійський Фармер», 7 вересня 1922.

ПОЛОЖЕНЄ НА КАТЕРИНОСЛАВЩИНІ.

Один російський вчений, котрий прибув з радянської України до Праги в розмові з кореспондентом «Русспресс-а» про положенє на [Великій] Україні м. и. сказав:

На все положив свою застрашаючу печатку голод, який особливо спустошив катеринославську губернію. Людоїдство в сих повітах приняло неімовірні форми і продовжаєть ся досі. Під сю пору наступило деяке успокоєнє в звязку з очікуваним гарним урожаєм, хоча поля дещо потерпіли від сусликів і мишей. Селяне обсіяли менше поля, чим в минулім році, одначе за се управили більше огородів, на яких дуже гарний урожай.

Супроти сього можливо, що голод дещо зменшить ся, одначе характер всего хозяйства селян пристосований виключно до їх власних потреб. Вони старають ся тільки заспокоїти свої потреби й не мати над міру продуктів. В селі зіджено все, навіть кожу з убитих звірят, з якої роблено свого роду студенець.

Характер селян дуже змінив ся. Їх свідомість, так сказатиб «ствердла». Вони строго пильнують ладу і своєї власности та карають тих, що їх нарушують. Се зовсім не подібне на перші часи революції. Селяне витревало і систематично побороють бандитизм, і — належить признати — вони його майже цілковито викоринили. Бували випадки, коли село вбивало міліціонерів за розпусту й крадіж. Так, наприклад, в однім селі під Катеринославом міліціонери вкрали корову. Тоді селяне зібрали враз з місцевим представником влади й убили міліціонерів-злодіїв, причім слідили, щоби були всі з села. Підчас слідства відповідали, що міліціонерів убило ціле село.

Особливо сильний на селі релігійний рух. Там, де немає церков, селяне устроюють богослужібні доми, а там, де є церкви, піддержують їх всіми способами. Те саме дієть ся й по містах. Одначе, на жаль, серед духовенства трафляють ся випадки надужить і використуваня настроїв мас. До Катеринослава ще не дійшла реформа церкви, переводжена совітською владою. Впрочім, настроїв мас не пособляє совітським експериментам з церквою.

Повстань в останніх часах в Катеринославщині не було. Совітська влада найшла спосіб держати всі невдоволені елементи в спокою. Большевики самі поширюють поголоски про прихід Врангля, то чужинців. Людність їх же не зачинаючи повстань, і приготовляється до їх приходу. Сі поголоски кружляють доси, доки не позимніє — або не розічнуть ся полеві роботи.

Після всіх невдач повстань в перших часах большевизму, давлених з неімовірною жорстокістю, селянство нерадо йде на неорганізовані виступи, чим можна пояснити успокоєне в останніх часах. Загальний настрій можна схарактеризувати як безпросвітний, сірий і покірний.

В містах положенє ще тяжче. Міста голодують ще більше. Тільки незначна частина інтелігенції устроїлась на службу та одрежує платню. Вона опрацьовує фантастичні проєкти зрошення України, електрифікації, оживленє Донецького басейну і т. п. Більшість інтелігенції в застрашаючій положеню, голодує і продає останні річи.

Всі очікуваня що до оживленя і відродженя промисловости — завели. Противно, розвал пішов ще дальше. Під сю пору всяка надія на віднову промисловости своїми силами счезла і ніхто про се серіозно не думає. В останніх часах дається відчувати недостача грошевих знаків. З сього вийшло давно небувале явище: селяни продають хліб за гроші, яких потребують на заплаченє нового податку по 3 мільйони рублі від особи.

Загально кажучи — кінчить інформатор — не можна забути сих страхіть, які приходять ся переживати. Бували хлилі, коли, дивлячись на свою руку, хотілось її зісти. Ще тепер чоловік здригається і холоне від всего пережитого.

№ 684

АРА продовжить допомогу дітям в містах південної України; жидівський «Джойнт» призначив на цю акцію \$1,500,000; участь Червоної армії в засівах; в Києві засуджено до смертної кари 55 петлюрівців.

*«Українські Робітничі Вісти», 9 вересня 1922.
Уривки.*

ВІСТИ З РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

АРА буде продовжати ратункову акцію на Україні.

ЛОНДОН, 1 вересня. — Через невдовольаюче положенє в полудневих губерніях України і на Кримі Американське Запомогове Товариство (АРА) рішило продовжати ратункову акцію в тих районах. Таку заяву зложив Волтер Л. Бравн, директор АРА.

«Правдоподібно прийдець ся ще харчувати через зиму около 3,000,000 дітий по містах полудневої України», заявив Бравн. «Продовженє ратункової акції на такі розміри стало можливим через призначенє на ту ціль фондів в сумі \$1,250,000, присланих американською жидівською запомоговою організацією «Амерікен Джувіш Джойнт Дистрибушен Коміті».

Зі звіту Бравна виходить, що сьогорічні жнива в полудневих губерніях України вистарчать на прохарчованє сільського населеня до нових жнив, але по містах буде значний брак поживи. Під теперішну пору голоду нема. АРА харчує около 2,000,000 передовсім дітий. Головна акція АРА буде звернена в напрямі лікарської і санітарної допоміги, під котрим то зглядом не скоро буде можна надіяти ся поліпшеня відносин.

Поміч Червоної Армії.

Ще до сього часу не перестають надходити в Подільський губземвідділ відомости про ту участь, яку взяли в засівній кампанії на Поділю частини червоної армії. [...]

За весь час засівної кампанії військові частини, росташовані в межах губернії, дали для сільсько-господарських робіт 4832 людей, 9298 коний, зорали і засіяли 3860 дес. [...]

Засуд на Смерть контрреволюціонерів.

МОСКВА, 6 вересня. — Газета «Правда» доносить що на Україні засуджено на смерть за контрреволюційну діяльність 55 осіб. Український суд в Києві засудив 48 членів петлюрівських банд, які разом з приклонниками Тютюнника повстали проти української радянської власти. [...]

№ 685

Редакційна стаття аналізує ситуацію в Україні на підставі совітських газет: цьогорічна посуха і неврожай продовжать голод; потрібна допомога.

«Українські Робітничі Вісти», 9 вересня 1922.

СТАН УРОЖАЮ І ЗАСІВІВ НА УКРАЇНІ

Місяць тому назад, а власне в «Українських Робітничих Вістях» з 5 серпня ми подавали за радянськими газетами про стан урожаю на Радянській Україні по день 15 червня, себто який місяць, півтора до жнив. Тоді урожай на цілій Україні був середний, а місцями висше середного. В полудневій часті України, де найгірше бушував голод, урожай в половині червня був ліпший, як на правобережній Україні. Очевидно, треба взяти під увагу, що в полудневій часті України був великий недосів.

Однак в той час, себто около 15 червня, згадувало ся вже про брак дощу в многих повітах полудневої України. Збіже тих місцевостей так і не дочекалось того дощу. В самий час, коли мало дозрівати збіже, випала знова сильна посуха. Жнива стали передвчасними. Особливо від посухи потерпіли Миколаївщина, Одещина і Запороже, себто ті самі райони, в яких найгірша була посуха минушого літа. В деяких повітах Миколаївщини, як пишуть радянські газети, селяни збирали останки свого збіжа в ночі, бо в день від спеки коні падали.

Недавно ми помістили статю з харківських «Вістий» з 22 липня п. н. «Становище селянства на південній Україні», в якій писало ся про нове нещастє, що насувало ся на полудневу Україну. Ось що там писало ся:

«Озима пшениця зовсім загинула на Одещині, Миколаївщині, Запорожу, Донеччині, південних повітах Катеринославщини і Кременчужщини. Озиме жито зберегло ся, але врожай має бути невеликий.»

І се тоді, коли

«На Миколаївщині, Запорожу і південних повітах Одещини, Кременчужщини, Катеринославщини і Донеччини засіяно тепер не більше 25 відс. нормальної площі і навіть при сприятливих умовах населене спроможеть ся зібрати лише 30 відс. потрібних йому засобів насіння та харчевих продуктів».

Якіж були сі «сприятливі умовини»?

Гірші, чим можна було сподівати ся. Так говорять нам ті вісти, які принесли послідні числа радянських газет. В многих місцевостях полудневої України поміч голодуючим потрібна вже тепер, коли урожай наполовину зібраний, і буде потрібна через цілий рік.

Харківський «Комуніст» з 28 липня пише п. н. «Неврожай на Запорожжю» слідує:

«По даним (запорожського) Губземвідділу пізні культури в губернії, за виїмком посіяних на початку весни, треба уважати остаточно загинувшими. В генічеськім повіті погибло ріжних культур 39,700 десятин. Населенє губернії буде забезпечене новим урожаєм лише на 30 процент. Є основи думати, що вже від жовтня пічнеть ся недоїданє.»

Так виглядає положенє на Запорожжю після урядового звіту губерніяльного земельного відділу.

Не ліпше маєть ся справа і на Миколаївщині. Харківські «Вісти» з 3 серпня пишуть п. н. «Голодний край» про Миколаївщину слідує:

«На Миколаївщині збіже ранних культур вже зібране. Виявилось, що того врожаю, якого чекали, немає. Відсутність останні два місяці дощу і часті ранкові тумани зіли, як кажуть, врожай.

Десятина жита дає 40—50 пудів. Ячмінь — 20—30 пудів. При чім зерно дуже бідне. Миколаївщина знова буде голодувати з самої осени.

Спека неймовірна: 35—40 степенів. Були дні, що спека досягала 45 степенів (після Реоміра).

Пізні культури: просо, кукуруза, бараболі, горох, городина згоріли. Ще коли буде скоро дощ, то кукуруза подекуди буде.»

Годі наводити тут всі потерпівші місцевости з поодинок. Загально взявши, положенє в полудневій Україні дуже тяжке, а місцями гірше, як минушого року, тому що населенє минушого року не було з весни так виснажене, як є сего року. Про се пише тов. В. Блакитний в харківських «Вістях» з дня 1 серпня. Іменно читаємо там слідує:

«З півдня України йдуть трівожні звістки: на Миколаївщині, Одещині, Запорожжю і Донеччині місцями випалено геть чисто все на нивах посухою. Нещасте хоча і не має характеру торічного, бо випалено не цілі губернії, навіть не цілі повіти, а тільки райони в розмірі кількох волостей в одному місци — але й воно не може не залишити сліду на господарстві нашого півдня і без того ослабленого минулим голодним роком. І на сей рік населенє ушкоджених районів та їх господарство **вдвічі більше потребуватимуть допомоги, бо на сей раз посуха вогняним віником підмела геть усі чисто житєві ресурси тих районів.**

Але не тільки населенє й господарство новоушкоджених посухою районів вимагатимуть допомоги в 1922—1923 році. Ми не один раз скрізь підкреслювали, що руїна сільського господарства в голодних губерніях ніяк не зможе бути ліквідована протягом одного року. Вона остільки глибоко підірвала продукційні сили ушкоджених місцевостей, що для відбудови в них сільського господарства в нормальних розмірах потрібно регулярної допомоги державної протягом не одного року.»

Так представляєть ся стан сегорічного врожаю і нових засівів на Україні на підставі радянських газет.

З наведених відомостей виходить, що економічне положенє на Радянській Україні буде тяжке і слідуєчого року, а в деяких місцях полудневої України населенє буде потребувати посторонної помочі зараз таки в осени. В виду сего українські робітники в Канаді повинні не залишати справи помочі голодуючим на Україні, але по зможі своїх сил повинні дальше нести поміч голодуючим.

№ 686

Квитанція М. Левицького, представника У.С.Р.Р. в Празі, про одержання 1,500 доларів з Канади.

«Українські Робітничі Вісти», 9 вересня 1922.

ПОСВІДКА ВІД ТОВ. М. ЛЕВИЦЬКОГО

ПОВНОВАЖНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО
УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІЯЛІСТИЧНОЇ
РАДЯНСЬКОЇ РЕПУБЛИКИ
В ЧЕХОСЛОВАЧИНІ.

ПРАГА, 18. серпня 1922 р.

Комітет Допомоги Голодним на Радянській Україні
у Вінніпегу.

Дорогі Товариші!

Тільки що сьогодні приїхав з Берліна і застав Вашого листа і дрефт на 1500 амер. доларів. Як я Вам вже писав, я в самий тяжкий час переднівку закупив 80 вагонів жита і 10 вагонів муки. Правда, частину взяв в борг і буду виплачувати по поступленю дальшої допомоги.

Слідуючим листом висилаю Вам матеріяли про новий урожай на Україні. На слідуючий рік нам треба буде всеж допомагати дітям сиротам, яких найбільше є на Україні як наслідок горожанської війни.

І на сей раз прошу Вас прийняти щиру подяку за допомогу.

З комуністичним привітом,

М. Левицький.

№ 687

Московські «Известия» повідомляють про добрий урожай в Росії й Україні; надія на кінець голоду.

«Канадійський Ранок», 12 вересня 1922.

УРОЖАЙ В РОСІЇ

«Известія» доносить, що цегорічний урожай в совітській Росії і на Україні перевищає урожай минулого року на 53 процент. Загальний збір збіжжя в Росії і Україні повинен дати 2,850 мільонів пудів хліба, що виносить на особу 29 пудів. Так само зародила бараболя і ярина, з чого можна надіятись закінчення голоду в совітських республіках.

№ 688

«Правда Грузії» повідомляє про перетоплювання більшовиками церковних скарбів на зливки золота.

«Канадійський Ранок», 12 вересня 1922.

ПЕРЕТОПЛЮВАННЯ ЦЕРКОВНИХ ДОРОГОЦІННОСТЕЙ

Большевицька «Правда Грузії» пише, що в лябораторіях для топлення золота в Єкатеринбургу перетоплюють в прискішенім темпі церковні скарби на золоті штаби. Протягом останніх десятих днів лябораторії випустили цих штаб загальної ваги 160 пудів. Праця в лябораторіях триває без перерви день і ніч.

№ 689

Комунисти привели українські міста до руїни.

«Канадійський Ранок», 12 вересня 1922.

РУІНА УКРАЇНСЬКОГО МІСТА

Большевицька націоналізація будинків на Україні довела до того, що українські міста стали перетворюватися в руїну.

Пройде ще деякий час і кращі міста України перетворяться в цілковиту руїну та пустелю.

Большевики, звичайно, все валять на імперіялістичну та горожанську війну, але забувають головне, що руйнування є наслідком виключно комуністичного господарювання та большевицької недбалости.

Про те, до якого стану дійшла Україна, довідуємося з харківської газети «Комунист», ч. 114, який пише:

«На Україні становище з житловим питанням майже катастрофальне.

Це є наслідком руїни імперіялістичної бойні, а потім горожанської війни, які довели до поширення будівництва нових будівель та направи старих.

До всього цього треба додати кольосальне розрушення будівель, яке сталося наслідком злочинної господарчости та легковажности окремих громадян і, навіть державних установ.

Всі засоби, які вживалось до поліпшення житлового становища, на практиці ні до чого не довели, і робочий, як і раніше, продовжує залишатися в своїй тісній, брудній, темній і недобре улаштованій квартирі чи кімнаті без каналізації, без водотягу, без елементарних і необхідних умовин нормального існування

Як і раніше, продовжується ізношування та руйнація будинків без ремонту та без господарського догляду.

Досить вказати, що «красавець» — Київ зі своїми шостоповерховими, часто красивими будинками на одну п'яту частину зруйнований.

В Харкові кількість зруйнованих будинків також велика.

Не має жадного будинку, який не потребував би капітального ремонту.»

Село вимірає, міста руйнуються й мертвють, і Україна комуністичними гровищами перетворюється в цілковиту пустелю.

№ 690

У.Ч.Х. в Канаді призначив 500 долярів на допомогу голодуючим в Україні та закликає до дальших жертв.

«Канадійський Ранок», 12 вересня 1922

«Український Голос», 13 вересня 1922.

Уривки.

ПІВРІЧНІ ЗБОРИ УКРАЇНЬСЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА У ВІННІПЕГУ 31 СЕРПНЯ 1922

Дня 31 VIII 1922 в салі товариства «Просвіта», при вулиці Флора, відбули ся піврічні збори У. Ч. Х., що тривали від дев'ятої години вечора до першої години в ночі в присутності відпоручників укр. товариств у Вінніпегу, відпоручника Галицького Правління, разом понад 70 осіб. [...]

Від початку марта до кінця серпня вислано такі підмоги:

До Галичини: Сиротам і немічним в	місяці марті	\$500.00
	в червні	1,000.00
На Буковину [...]		
Разом		\$2,570.00

[...] Опісля слідував реферат проф. І. Боберського, який обговорив роботу около помочі голодним на Великій Україні, яку провадять організації Злучених Держав, організація Нансена, організація Чехословацька, організація радянського Українського Червоного Хреста, організація галицька «Поміч Голодним» під проводом п. Ю. Романчука у Львові та головна організація під назвою «Голодним України» у Відні, під проводом проф. Мих. Грушевського. Коли Галичина рішилась дати поміч Великій Україні, хочай сама помочі потребує, то У.Ч.Х. в Канаді зазначить свою лучність з цілою Україною, наколи також ухвалить переслати свою лепту через проф. М. Грушевського на Велику Україну. Бесідник обговорив спосіб роботи Українського Червоного Хреста в Канаді і зазначив потребу, щоби Головний Комітет У.Ч.Х. у Вінніпегу стояв у тісних зносинах зі всіма місцевостями в Канаді, де мешкають Українці. Потрібний постійний урядник платний до полагоди обширної переписки. Заходить необхідна потреба дому для У.Ч.Х., щоби було місце до нарад і до праці. Такий дім дасть змогу У. Ч. Хрестові працювати безсторонно і посідати довіря усіх сторонництв. [...]

По промові проф. Боберського слідувала довга дискусія. Учасники обговорили справу помочі Великій Україні і висказувались згідно про се, що У.Ч.Х. в Канаді має за задачу дбати передівсім про Буковину і Галичину, відтак у хвилі того великого нещастя, яке стрінуло Велику Україну, повинен якусь суму вислати на поміч зараз, а при головній збірці на Галичину і Буковину оголосити також конечну потребу датків на Велику Україну. Пан Слюзар зазначив, що коли Галичина серед своїх мук рішилась на поміч голодним на Великій Україні, можна сміло з зібраних уже грошей призначити якусь частину для братів над Дніпром. В тому напрямі висказували свої погляди панове Ферлей, Бачинський, Саган та Бичинський.

На внесок посла Н. В. Бачинського, підпертий п. Ж. Бичинським, ухвалили збори одноголосно постанову заряду, щоби У.Ч.Х. вислав покищо 500 дол. як поміч голодним на Великій Україні на адресу комітету «Голодним України».

Збори подали вказівку зарядови У.Ч.Х. устроїти або окрему збірку для Великої України, або злучити сю збірку зі збіркою для Галичини. [...]

Волод. Купченко.

№ 691

АРА буде продовжувати харчування дітей в Україні.

«Канадійський Ранок», 12 вересня 1922.

АРА НЕ СПОДІЄТЬСЯ ГАРНИХ ЖНИВ У СТЕПОВІЙ УКРАЇНІ

Тому заряджує дальше ведення запомогової акції.

ЛОНДОН, 31 серпня. — Волтер Лаймен Бравн, директор Американської Ратункової Адміністрації, видав заяву, що з огляду на слабкі вигляди врожаїв в південній Україні ця організація буде так в слідуючій році далі вести свою ратункову акцію.

Після заяви Бравна Американська Ратункова Адміністрація буде годувати в містах південної України коло 300,000 дітей. Яких 700,000 дітей буде вона кормити в Росії. До цієї Ратункової акції Американський Жидівський Об'єднаний Комітет додає 1,125,000 доларів.

За причину недописаного врожаю Бравн подає брак дощу. Дощ прийшов, але аж тоді, коли було запізно допомогти збіжжю.

№ 692

Від 1-го до 20-го березня в Україні померло з голоду 125,000 людей; місячно вмирає 40,000 осіб.

«Український Голос», 13 вересня, 1922

УКРАЇНА ВИМИРАЄ

Донесення до секції здоров'я у Лідзі Народві показують, що в «харківським окрузі Росії» сего року вмирали люди по 40,000 на місяць, або що на кожних тисячу людей вмирало 600. Між 1 і 20 мартом вмерло з голоду 125 тисяч людей із 3,125,277 мешканців татарської републики 2,500,000 вмерло до марта.

№ 693

Голод не послаблює а зміцнює большевиків; причини і страхіття голоду в Україні; голод буде продовжуватися через експлуатацію України.

«Канадійський Українець», 13 вересня 1922.
Уривки.

ХТО З ГОЛОДУ ДОБРЕ ЖИВЕ?

(Спеціальна кореспонденція для «Кан. Українця»)

Коли пішли тільки перші чутки, що має бути в Росії голод, якимось довелось мені зустрінути в Берліні одного Жидка, котрий шойно пробрався за кордон з України.

«Що, буде векий голод? — запитав я його.

«Оой великий! Такого, мабуть, ще світ не бачив!»

«Значиться большевикам буде кінець?»

«А то чому? Навпаки, вони через голод укріпляться ще більше!»

Мені се здавалося неймовірним, і я йому висловив свої здогади: в краю безладде, влада нездатна до організації, ні розуму з неї, ані довіря до неї населення...

«Одно Ви забуваєте, що й жалости до людей в неї ніякої. Нехай пів Росії вимре, аби друга половина ще більше корилася большевикам: того вони хочуть, до того воно й іде!»

Я не знав так людей, як сей Жид. Його пророцтва цілком справилися. Справді, чи не зуміла большевицька влада використати для себе голод так, як кому іншому не приснилося-б використати найбогатшого урожаю?

Голод скріпив большевикам армію. Через голод вони міцною ногою стали в недавно завойованих областях — в Грузії й на Україні. Голод допоміг їм пограбувати церкви в цілій державі, бо без нього вони на те не відважилися, нарешті голод допоміг їм внести розкол і посіяти чвари серед найбільше небезпечної для них організації — серед православного духовенства, і, мабуть, допоможе знищити їх головного ворога — найбільш популярну й авторитетну в Росії людину — патріярха Тихона.

Голод зробив найзапеклішими московськими державниками й націоналістами тих вояків, котрих поставили большевики на прогодованне в Україні й на Кавказі. Се підчас голоду зложилося красноармейське прислів'є: «Саветська Росія єдина — Сибір, Кавказ і Україна». Ніякі сили не могли й не можуть вивести російські полки з України. Ще весною сього року було кілька бунтів серед тих частий, на місце котрих на прогодованне з Московщини влада посилала нові голодні полчища. Тільки голод дав відчуті цілій Московщині на власній шкурі, що всі теорії про межинародню єдність пролетарів се хіба казки для дітей, бо московські пролетарі віднімали в дітей українських пролетарів останній кусок хліба й палицями відганяли їх від хліба, котрий давали їм з жалю прибувші на Україну чужоземці. (Про се оповідав недавно в європейських газетах один італійський комуніст, який на власні очі бачив такі сцени в Одесі й Миколаєві).

Чужоземна поміч, а особливо поміч Американців, почасти облегчила страждання й муки нещасного населення. Але хто найбільше з тої допомоги скористав? Боюся, що не помилюся, коли скажу, що таки таж большевицька влада. Само собою зрозуміло, що ті продукти, котрі прийшли для голодного населення, зберігли в краю запаси, якими влада годувала свою червону армію, своїх прихильників і урядовців, бо вона не соромилася навіть віднімати хліб у **голодаючого** населення (особливо на Україні) в надії на те, що його прогодують чужинці (а коли й не прогодують, то що большевикам до того?). Нарешті часто влада просто віднімала продукти від тих, кому вони призначалися, для себе і своїх посіпак. Наведу приклад. От цікава сценка з опису очевидця про порядки в Холмогорськім концентраційнім таборі, де большевицька влада мучить російську інтелігенцію (з книжки «Че-ка», яку видано літом с р. заходами партії російських соціялістів-революціонерів у Берліні. Стор 243-244):

«В перший раз (в 1921 році) я побачила увязнених, як підїзджала до Холмогорів. Стояв 20 ступневий мороз. Коні провалювалися з кучугури снігу. Назустріч нам виступав дивовижний похід: кілька великих саней, навантажених паками, тягли купи людей по 15—20 душ. Худі, хоробливого вигляду, в обірваній одежі перемерзлі, вони жалібно просили: хлібця, хлібця, але конвойні не дозволили їм дати хліба. Вони везли продукти, котрі прислали Американці для увязнених. Але горе: Тільки малесенька частина сеї передачі дійшла до увязнених, бо адміністрація мала за ліпше взяти продукти для себе... Їда вязнів складається з окропу рано, на обід зупа з промерзлої бараболі і фунт хліба у вечері таж зупа й окріп.... Але найстрашніше, що поруч із сим голодом адміністрація живе на саму широку ногу: масло, мяса, молоко в необмеженій скількості зуживається на їх кухні. Інтелігентних женщин примушують виконувати обовязки кухарок, готувати різні делікатеси, а при найменшій незадоволенню страва, що не сподобалася, летить в помийницю.

Може, хто скаже, що се неможливі зловживання адміністрації. Але таких зловживань на кождім кроці міліони. А от уже й ціла система, при помочи якої большевицький уряд виказує податки з помочи нещасній голодаючій інтелігенції (та чи й самій інтелігенції?..) Наводжу уривки з листа до виходячої в Берліні московської газети «Руль», ч. 517.

«Дозвольте поділитися відомостями, які щойно одержано з Москви, про маленькі посилки до 500 грамів. Мені пишуть: «я одержав кілька посилок, але посилати можна лишень їду і то за кожен посилку беруть 790,000 рублів. Акциз на масло 10,000 руб. з фунта, з усього іншого також усякі податки. За пару вязаних кальсонів взяли мита 6,000,000 рублів. За 11 посилок, з котрих частина була з харчами, хотять взяти 155,000,000 рублів. Прохання про знесення мита відхилено. Доведеться відіслати посилки назад.»...

А от ще лист з Петербурга:

«За одержаний сьогодні табак (чверть фунта, посилка з Берліна) канцелярської оплати 370,000 «артельних» 50,000, а разом 420,000 рублів.

А от ще ліпше: якась пані одержала при мені 12-фунтову посилку: 1 3/4 біскетів, 1 1/4 чоколяди, 8 коробок консервів і 1 фунт вязаних виробів. Треба було заплатити 14 мільйонів рублів. Розплакалась, вилаяла усіх і пішла. Посилка поїде назад».

За фунт рижу, присланого до Петербурга для дому учених, доводиться платити податків 500 тисяч сов. рублів, тимчасом як у Петербурзі він коштує тільки 400,000 і т. д.

Отже, советський уряд наложив на голодаючих прямі податки, і то такі страшні, що вигідніше купити продукти на місці в голоднім краю, аніж діставати їх зза кордону від милосердних людей. Мабуть, що від тих податків приходять чималі прибутки для большевиків. В той спосіб діло всесвітнього милосердя обертається у вигідну комерцію для уряду, котрий не гордує ніякими способами для наживи. Справді, такого безжалісного уряду, як московський большевицький, мабуть, ще світ не бачив, відколи стоїть. Але большевики при тім усім не вагаються й далі прославляти себе на цілий світ як одиноких оборонців покривджених і знедолених. Яка гірка іронія!

Тепер прийшли вісти, що урожай в російській державі взагалі добрий. На Україні-ж загалом більш ніж добрий. От що пишуть нам, наприклад, з Полтавщини: «Урожай у нас такий добрий, що люде не памятають такого за останні 60 літ. Десятина дасть пудів 200 (пересічно на селянській землі урожай виносив доси 50-60 пудів, а на ліпше обробленій поміжицькій 90-100). Але що нам з того? Засіяли мало, бо не було чим, зібрати знов не маємо чим, бо скотина повиздыхала, а люде, виснажені з голоду, ледви ходять. Тай те, що зберемо, хіба самі зімо? А хтож годуватиме Татарів, Киргизів, Калмуків, Китайців і Москалів — усю оту червону армію, що сидить у нас на шиї? А хто годуватиме червону Москву й цілу московську «рабоче-крестьянську» владу? Буде голод у нас і сей рік, буде й на той, бо нічого буде сіяти, тай нікому й ні для чого....»

Отака гірка наша доля українська — нам як Бог хліб вродить, то й то біда, а є ж на світі люде, що з голоду добре живуть!

Відень, 16 серпня, 1922.

М. Яровий.

№ 694

В Одесі померло 602 особи від холери.

«Канадійський Ранок», 19 вересня 1922.
Уривки.

ХОЛЕРА В ОДЕСІ

«Комуніст» повідомляє:

«Від початку пошести в Одесі захворіло на холеру 2,822 душ, з них померло 602 душ.

Холерні захворювання в повіті не мають масового характеру. Кампанія прощеплювання проходить з успіхом.

№ 695

Союз «Голодним України» організує через совітські власті допомогу голодуючим дітям і шкільній молоді; посилки до Києва і Мелітополю; переговори з радянськими властями та міжнародними організаціями; звіти про зібрані фонди і посилки.

«Канадійський Ранок», 19 вересня 1922.

ТРЕТЄ СПРАВОЗДАННЯ СОЮЗА «ГОЛОДНИМ УКРАЇНИ» У ВІДНІ

Образ діяльності Союзу «Голодним України» в третім місяці його роботи може дати документи, котрі по часті в цілості, по часті в витягах Управа Союзу вважає корисним подати до відома громадянства.

Справу організації масової помочі в місцевостях, котрі найбільше потерпіли від неурожаю, Союз признав найбільш доцільним повести в найтіснішій контакт з Українським Червоним Хрестом в Харкові. Збори Союзу зафіксували це своєю постановою з дня 9 серпня, додаючи через Віденське представництво до відома уряду УСРР. «Після докладу Голови Союзу «Голодним України» М. Грушевського про переписку з Українським Червоним Хрестом в Харкові в справі діяльності Союзу і його плянів що до роботи в будучім, Комітет Союзу ухвалив підтримувати як найтісніше звязок в роботі з Українським Червоним Хрестом і відкривати через нього в найбільш потребуєчих місцевостях пункти, куди булаб направлена допомога Союзу безпосередно чи через Український Червоний Хрест, головним чином фонди і збіжжа, зібрані в Галичині.»

В цій справі Голова Союзу віднісся до Головної Управи Українського Червоного Хреста з проханням подати до відома Союзу, в яких місцевостях під зарядом осіб, відомих Союзові, моглиб бути уряджені допомогіві пункти, котрі булиб на удержанню з жертв української людности в Галичині і української еміграції Америки. В цій-же справі секретар Союзу М. Чечель, що пробуває в Харкові, ввійшов у переговори з Харківською Управою, котра заявила повну готовість послужити своїми технічними засобами для переведення цієї запомогової акції в життя. В ці пункти було-б бажанне направити більше в натурі зібране в Галичині. Голова Союзу віднісся в цій справі до Інтернаціонального Червоного Хреста в Женеві, просячи переняти на себе передачу цього збіжжя Українському Червоному Хрестові та вжити всіх своїх впливів, щоби така передача збіжжя з Галичини могла йти в голодні райони України без перепон з боку польського уряду, бо це одушевило-б Галицьку людність до нових жертв нату-рою для українського селянства та робітників, а особливо для дітвори.

Союз «Голодуючим України» зверне особливу увагу на поміч дітвори і шкільній молоді. Яку біду тепер переживає шкільництво на Україні, навіть поза голодною половою, ілюструє лист представника Союзу на Україні, одержаний цими днями:

«Поміч сюди потрібна велика. В самім Харкові існує 13 українських шкіл «типу єдиної трудової» з семерічним курсом, в котрих єсть 140 учителів і понад 2,000 школярів. Становище учителів надзвичайно важке, і колиб запитати, кому допомогти, то прийшлобся назвати всі 140 прізвищ. З тих 13 шкіл коштами держави удержується тільки чотири, і там становище учителів трохи

краще, тай самі школи краще забезпечені. Решта 9 удержується містом і тут цілковита непевність щодо оплати учителів, їх утримання і мешкань. Отже, громадянство мусить саме дбати про ці школи, учителів, помешкання, опал, підручники і т. п. Воно напружує всі свої сили, щоб задержати всі ті школи, учителів і учнів, але це йому дуже трудно, бо воно дуже бідне. Воно мало надію добути коштів, щоб дати учителям хоч таку платню, яку беруть урядовці, але це йому не вдалося і воно встані було дати невелику піддержку тільки двадцяти чоловікам протягом 4 до 5 місяців. В той час, як урядник брав місячно 30,000,000 рублів, учитель діставав чотири до п'ять мільйонів, коли урядник став брати стало сто мільйонів, учитель діставав тільки 20 мільйонів совітських рублів. (Дехто говорить, що в большевицькій комуні діється несправедливість... — прим склад.). А це ніщо, бо ціни високі: фунт хліба 110,000, цукор 1,200,000, м'ясо 600,000, один пуд дров 1,000,000 рублів і т. д. Учителі герої не кидають шкіл, держаться в цій біді. Громадянство їм трошки помагає. Допмагає також хорам, музеям і т. д. Прошу дуже вас присилать посилки з продуктами, це вигідніше, як гроші, але потрібні також і гроші. Я сподіюся, що ці мої коротенькі інформації спричиняться до того, що ви уділите належну увагу тутешнім «малим» робітникам культури і підбадьорите їх на їхнім тяжким шляху. Перспективи допомоги окрилюють їх надіями; думка про те, що хтось памятає про них, цінить та знає їх роботу, підносить їхні сили. Їх мрія — мати регулярну допомогу.»

Союз, знаючи це важке становище школи на Україні, вже тепер тим звернув увагу своїх відпоручників на допомогу їм, висилаючи в місяці липні для розділу між голодними центрами України 450 долярів з грошей, присланих Львівським Комітетом «Голодній Україні», на котрі склади АРА мають видати відповідну кількість поживи. Незалежно від того і йдучи на зустріч постанові Комітету для переведення посту збірки у Відні, що призначив передати зібрані гроші Союзу для допомоги Українській школі імені Шевченка в Києві і Українській трудовій школі в Мелітополі. (Губернія Запорізьська — найбільш голодуючий район). Союз постановив доповнити цю суму зі своїх засобів до 50 долярів і переслав Київській трудовій школі 30 дол. а Мелітопольській — 20 дол. Для Харкова і для лівобічного району на цю ціль буде вислано в найблизшому часі окремі суми, по реалізації одержаних з Америки й Канади пересилок.

Піднята вже в першій відозві Союзу справа приміщення закордоном культурних робітників для лічення і відпочинку наближаться до своєї реалізації, як видно з цього листа Союзу:

«До Представництва Укр. Соц. Респ. у Відні.

Управа Союзу «Голодним України», обміркувавши переданий їй головою Віденського представництва УСРР Ю. М. Коцюбинським реєстер осіб, котрі направляються Комнарсом УСРР на відпочинок в опіку Союзу «Голодним України», має честь повідомити представництво, що Союз «Голодним України» за порозумінням із Львівським Комітетом «Голодним України» готов від 1 вересня ц. р. прийняти на свій кошт переїзд від кордону, утримання і поворот до кордону перших шести осіб згаданого реєстру, а то: Академика Сумцова, професора Івановського, проф. Тимофіїва, акад. Тутковського, акад. Граве і акад. Кримського. Особи ці по їх власному вибору можуть бути вміщені або в околицях Відня, або в Галичині. Удержання їх переймає на себе Союз «Голодним України» протягом чотирьох до шести тижнів. Про те, яку місцевість вони вибирають і коли точно прибувають, ми просимо повідомити нас не пізніше як за два тижні наперед до їх приїзду. З свого боку Союз «Голодним України» в свій час пропозити реєстер своїх кандидатів на слідуочу партію згідно устного порозуміння з головою представництва УСРР.»

У відповідь на це віденське представництво УСРР повідомило, що ним вже зроблені заходи для одержання віз вичислених осіб. В справі визначення осіб

для слідувочої партії Союз звернувся до Українського Наукового Товариства у Києві.

Плян своєї дальшої діяльності союз «Голодним України» начеркнув у цім листі: «До Центрального Комітету Голодним при ВУЦК Українського Червоного Хреста і Комітетові Учених в Харкові. Користуючись з подорожі політичного представника УСРР у Відні Ю. Коцюбинського, котрий запропонував Союзові «Голодним України» у Відні передати через нього всякого рода інформації, котрі можуть послужити інтересам координації та успіху запомогової справи, Управа Союзу в доповненню до листа з дня 1 серпня ц. р. голови Союзу до Управи Червоного Хреста в Харкові має честь переслати: 1. Перше і друге справоздання Союзу розіслати до часописів; 2. відозви до Союзу опубліковані ним в українській і не-українській пресі; 3. копію листа проф. Гефлінга до Голови Союзу. В додатку до інформацій, які містяться в цих залучниках, Управа Союзу має честь додати: Союз завязався дуже пізно, в квітні цього року, після того як проєкт організувати плянову допомогову акцію й агітацію за кордоном рівно рік тому назад піднесений представником УСРР в Празі Н. Левицьким і нинішнім Головою Союзу М. Грушевським і з спочуттям прийнятий Совнаркомом УРР, на Україні не дійшов до здійснення ізза браку відповідних уповажнень від допомогових організацій УСРР. Цілий ряд організацій за кордоном розпочав вже запомогову працю по своїм силам і Союз організуючися ставив своїм завданням не стільки безпосередню запомогу, скільки координування запомогової акції. Одначе з заснованням Союзу різні організації почали звертатися до нього з проханням посередництва, а опубліковані ним відозви мали наслідки присилку і в безпосередню його адресу (чого він не домагався) більших і менших датків, з порученням обернути їх на поміч тих чи інших груп української людности. Особливо важно було, що Комітет «Голодній Україні» у Львові, слідом по завязанню Віденського Союзу, звернувся до його помочи, як до Центрального об'єднуючого органу в справі передачі і розділу на Україні зібрані ним засоби і так само почали звертатися різні організації еміграції Америки. З розпорядження Львівського Комітету зібралася досить значна кількість збіжжя, котра жертвувалася Українськими селянами Галичини для Українського населення голодного народу, особливо дітвори. Такого збіжжя стоїть тепер у Львові більше трьох вагонів, приблизно стільки на провінції, і колиб була можливість переслати те збіжжя на Україну, без сумніву, пішли би дальші анальогічні жертви збіжжя. Польська окупаційна адміністрація Галичини, яка весь час чинила різні перешкоди зборові жертв «Голодній Україні», не дає дозволу на вивіз того збіжжя на Україну. Продати це збіжжя, щоб потім виручені гроші переслати на Україну, булоб не тільки звязане зі значною матеріальною стратою, але зробилоб і некорисне вражіння серед галицького населення. Навпаки, можливість безпосередньої передачі частини нинішнього урожаю, безсумнівно, дуже-б піднесла охоту до дальших жертв. Тому Союз «Голодним України» робив і робить всі заходи в цій справі.

Друга справа, в котрій різні запомогові організації зверталися до Союзу, це поміч Українським культурним силам не тільки поживою, але одіжжю, обувям і біллям, з огляду на зближаючу зуму. На цю ціль, наприклад, Львівський Комітет заповідає від 500 до 1,000 долярів, і, без сумніву, такі датки поплинули б ще більше, колиб можливість такої передачі явилася. В цій справі Союз вів переговори як з віденською місією УСРР, [так і] з місцевими кооперативами, з АРА і міжнароднім Червоним Хрестом і подає до відома інтересованих організацій висліди цих переговорів. Організація колективної помочи українським культурним силам досі майже цілком поминеним такої помочи, оскільки ці люде не являються професорами університетів або членами Академії, взагалі було питанням, котре підносили перед Союзом різні запомогові організації. Без сумніву, перед цими культурними силами, навіть на випадок доброго урожаю, стоїть

перспектива довгого і хронічного голодування, котре кличе до уваги і помочі. Союз дорогою зносин з різними науковими організаціями і поодинокими діячами старається надати таку колективну поміч і просить в цім допомогти також вчислених в горі інституцій. Споміж інтернаціональних організацій СОЮЗ, крім загальних відозв, звертався сам безпосередньо чи то через ті організації, котрі входять в його склад, до різних професіональних та гуманітарних установ та впливових діячів, звертаючи їх увагу на потребу дальшої енергійної помочі Українській людности навіть колиб нинішній урожай дав зовсім добрий вислід. Які мало це наслідки, почасти згадано в справозданнях, можна тут додати такі факти, як заходи професора Лейдинського Університету Ван Вейка перед Голяндським Червоним Хрестом, наслідком відозв і листів Голови Союзу і жертв через протестантські організації Злучених Держав і Канади, збори уладжені віденськими робітницями і т. д. Союз сподівається дальших успіхів своєї агітації, оскільки його діяльність буде стрічати приязне відношення і поміч на Україні і відти мати ме він точні інформації про ужиття поданих туди через його посередництво фондів, бо ті організації, котрі передають фонди в розпорядження Союзу і заповідають дальші датки, настроєні нераз дуже недовірливо до Радянського режиму України. І тепер виходячи під впливом агітації Союзу з своєї абстиненції, ставлять як услів'я, щоб про ужиття переданих ними фондів давалося ним скорий, точний і вичерпуючий відчит. Це являється взагалі необхідною умовою дальшої діяльності Союзу, котра тепер стоїть тільки в початках і при згаданих сприяючих умовах могла би дати наслідки доперва в осени. Очевидно, вони можуть бути досягнені тільки в контактї між Союзом і тими Установами, до котрих він звертається тим письмом, для усталення певних конкретних форм такого контакту. Одною з форм такого контакту могло послужити входження до цих установ членів Союзу, які пробувають нині на Україні. Не рїшаючи зі свого боку питання про конкретні форми цього контакту, Союз буде чекати гадки в цій справі тих установ, до котрих він оцим звертається, бажаючи координувати свою діяльність з діяльністю їх.

Образ матеріяльного стану Союзу покаже оце справоздання Провірної Комісії:

БІЛЯНС НА 1. СЕРПНЯ, 1922, СОЮЗУ «ГОЛОДНИМ УКРАЇНИ»

(Актив—Кредит)

ч. Назва Рахунку	Сума
1. КАСА	222,571
2. ВАЛЮТА (курс 31. 7.)	
10 амер. долярів по 42,300	423,000
10 швайц. франків по 8040	80,000
2 чеських корон по 1020	2,040
3. Інвентар (2 печатки)	5.580
4. Адміністраційно операційні видатки	<u>246.514</u>
РАЗОМ	980.105

(Пасив—Дебит)

ч. Назва Рахунку	Сума
1. ВКЛАДКИ:	
Австрійськими коронами	184.010
10 шв. франків по 8040	80.400
	214.410

2. ФОНД ПОЖЕРТВ: —			
а) заг. сума фонду пожертв	11.011.271		
б) 3 цієї суми вислано долярових пакетів на с. \$462.50 що складає а.к.	9.055.460		
і куплено та висл. товарів на	1.190.116		
	10.245.576		765.695
РАЗОМ			980.105

Голова М. Грушевський В.О.Скарбника І. Коссак

По перевірці найдено рахунки в повнім порядку.
Відень, дня 17 серпня, 1922.

Др. В. Кушнір, голова Ревізійної Комісії.
Члени Ревізійної Комісії: А. Кобдзай, М. Пасічник.

ЛИСТА ЧЛЕНСЬКИХ ВКЛАДОК СОЮЗУ «ГОЛОДНИМ УКРАЇНИ»

До 1 серпня, 1922 року внесли членські вкладки такі особи і установи:

ч	Дата		шв. фр.	авст. к.
1.	1 трав.	Укр. Соціол. Інст. у Відні		20.000
2.	11 трав.	Драгом. Громада у Відні		4.500
3.	17 трав.	Ком. Жіночої Ліги Миру і Свободи	10	
4.	12 черв.	Акад. Т-во «Січ» у Відні		26.510
5.	5 липн.	Союз Укр. Журналістів і Письменників		80.000
6.	5 липн.	пані Ольга Галаган		3.000
		Всього	10	134.010

Голова М. Грушевський В.О.Скарбника І. Коссак

По перевірці найдено рахунки в повнім порядку.
Відень, дня 17 серпня, 1922.

Др. В. Кушнір, голова Ревізійної Комісії.
Члени Ревізійної Комісії: А. Кобдзай, М. Пасічник.

ЛИСТА ПОЖЕРТВ, ПОСТУПИВШИХ ДО СОЮЗА «Г. У.» (За час від 1. 5. до 1. 8. 1922.)

ч.	дата	від кого	ч. к. \$	а. к.
1.	11. 5.	Зібрав п. Пасічник, листа 5		11.500
2.	12. 5.	Др. Дм. Левицький	10	
3.	14. 5.	Зб. Пр. М. Грушевського, л. 8		19.500
4.	16. 5.	Зб. Др. Н. Суровцовою, л. 9		2.100
5.	18. 5.	Зб. Др. Дм. Левицьким, л. 4		83.500
6.	20. 5.	Пані Іванна Левицька	10	
7.	26. 5.	Др. Рудольф Стерн		10.000
8.	27. 5.	Проф. М. Грушевський з грошей присланих йому з Америки в 1921		20.000
9.	2. 6.	Др. Юл. Бачинський	20	
10.	6. 6.	Зібр. панею Ів. Левицькою, л. 1		26.000
11.	8. 6.	Проф. Антін Крушельницький		10.000
12.	13. 6.	Проф. М. Грушевський з тих-же грошей з Америки		20.000
13.	15. 6.	Проф. М. Грушевський з того-ж		50.000
14.	20. 6.	Пан Ів. Малка	2	

15.	20. 6.	Проф. М. Грушевський з тих-же грошей з Амер.		30.000
16.	28. 6.	Галицький Комітет «Голодній Україні»		9.400.000
17.	5. 7.	Гонорар за вірші Олесья від «Української Праці»		20.000
18.	6. 7.	Гурток У.С.С. у Відні		31.000
19.	25. 7.	Дм. Коцюбинський з Америки	5	
20.	27. 7.	Зібрано панею Едер		24.000
21.	27. 7.	Зібрано д-ром Турином		12.500
		Всього	<u>2 45</u>	<u>9.772.100</u>

Голова М. Грушевський

В.О.Скарбника І. Коссак

По перевірці найдено рахунки в повнім порядку.
Відень, дня 17 серпня, 1922.

Др. В. Кушнір, голова Ревізійної Комісії.
Члени Ревізійної Комісії: А. Кобдзай, М. Пасічник.

**ЛИСТА ДОЛЯР-ПАКЕТІВ І ТОВАРИВ,
ПЕРЕСЛАНІХ КОМІТЕТОМ «ГОЛОДНИМ УКРАЇНИ»
(За час від 1. 5., до 1. 8., 1922.)**

I. Доляр-пакети, переслані через акцію АРА і акцію Нансена:

ч.	дата		
1.	29. 5.	Один пакет в 2,5 доляра, австр. кор.	26.900
2.	1. 7.	Пакети на суму 450 долярів	8.713.440
3.	11. 7.	Два пакети по 2,5 дол.	127.920
4.	20. 7.	Два пакети по 2,5 дол.	<u>187.200</u>
			9.055.460

II. Куплені у Відні і вислані на Україну через місію УССР товари:

ч.	дата	товари	сума
1.	15.5.	Посилка ч. 1. (мило, чай, цукор і т. п.)	49.848
2.	24. 5.	Конденсоване молоко	45.600
3.	8. 6.	Чай, какао	42.590
4.	8. 6.	Черевики	25.500
5.	8. 6.	Дрібна мануфактура	29.778
6.	13. 6.	Чай, какао	67.300
7.	13. 6.	Чай, какао	24.800
8.	13. 6.	Черевики	26.800
9.	14. 6.	Черевики	49.700
10.	14. 6.	Сорочки і панчохи	66.500
11.	10. 7.	Кофер для перевозки посилок	10.000
12.	11. 7.	Чоколяда, чай, какао, риж, сахарін	50.000
13.	11. 7.	Канцелярське приладдя для Наук Т[ов.]	35.640
14.	13. 7.	Сорочки	156.000
15.	19. 7.	Черевики, біллі, убрання	400.000
16.	25. 7.	Убрання	40.000
17.	27. 7.	Дві корзини	44.000
18.	28. 7.	Корзина	<u>26.000</u>
			<u>1.190.116</u>
		А всього разом:	10.245.576

Голова М. Грушевський

В.О.Скарбника І. Коссак

По перевірці найдено рахунки в повнім порядку.
Відень, дня 17 серпня, 1922.

Др. В. Кушнір, голова Ревізійної Комісії.
Члени Ревізійної Комісії: А. Кобдзай, М. Пасічник.

**ПРОТОКОЛ РЕВІЗІЙНОЇ КОМІСІЇ СОЮЗА
«ГОЛОДУЮЧІЙ УКРАЇНІ» У ВІДНІ**

В часі від 10 до 17 серпня, 1922, ми, низче підписані члени Ревізійної Комісії Союзу «Голодуючим України», перевели ревізію рахунків і книг Союзу за час від оснoвання Союзу по день 31 липня, 1922, а власне книг головної і касової, тай найшли книгу і рахунки як і білянс рахунків за час по 31 липня в повному порядку. Стан каси Союзу найдено згідно з білянсом.

Відень, дня 17 серпня, 1922 року.

Голова Ревізійної Комісії — Др. Вол. Кушнір

Члени Ревізійної Комісії — Антін Кобдзай, Михайло Пасічник

Окрім виказаних вище впливів, одержано такі ще незреалізовані перекази з Америки:

1.	Від Українського Запomoгoвoгo Комітету в Філядeльфії	\$25.00
2.	Від Маніфeстaційнoгo Комітету через Запomoгoвий комітет в Філядeльфії	200.00
3.	Від Комітету бyвшoгo Українськoгo Запomoгoвoгo Комітету в Едмонтоні, Канада 300 дол., в переводі на американські доляри	289.67
4.	Від Гром. Кудрика, складка в Лайсінг	62.00
5.	Від Т-ва ім. Івана Франка в Пітсбургу	25.00
6.	Від гр.-кат. українськoї громади через ред. «Америки»	100.00

Відень, 18 серпня, 1922 року.

Голова М. Грушевський

В.О.Скарбника І. Коссак

Секретар Ю. Тишенко.

COMMITTEE FOR THE STARVING OF UKRAINE
(Fuer die Hungernden der Ukraine)
WIEN IX. Porzellangasse 19/1., German-Austria, Europe.

№ 696

Через посуху і неврожай на півдні України буде в зимі голод; потрібна допомога, спеціально дітям.

«Українські Робітничі Вісти», 20 вересня 1922.

УКРАЇНА ВІДЧУВАЄ НЕДОСТАЧУ ПОЖИВИ

ХАРКІВ, 8 вересня. — Наслідком посухи в деяких округах України вже відчуває недостачу поживи. З північних сторін краю доносять, що жнива випали

загально добре, але південні області будуть мати за мало власного хліба, щоби прокормити ся через зиму.

Українські урядовники говорять, що є конечно посторонна поміч, особливо для дітей по селах. Найгіршою є посуха в області Александровська, де Американська Ратункова Адміністрація прокормлює 30,000 осіб.

№ 697

Звіт Української Економічної Ради за 1921-22 рік: зменшення засівної площі 1922 р.; в Україну уряд допустив західню допомогу голодуючим аж в березні 1922 р.; врожай цього року 800 мільйонів пуд. збіжжя; Україна дала Росії 22 1/2 мільйона пуд. збіжжя; засіви кукурудзи; посилити засівну кампанію на півдні.

«Українські Робітничі Вісти», 20 вересня 1922.

ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ

(Доклад Раковського)

Товариші, тут у мене є доклад про народне господарство України за минулий рік: Справозданє Української Економічної Ради. До кінця сесії кожний з вас одержить по примірнику. Через се й обмежусь найзагальнішими цуфрами і відомостями. Пічну по черзі.

Для того, щоби мати певну одиницю, для порівняння я візьму 1916 р.

В 1916 р. на Україні в сучасних її межах було засіяно під о[зимину й ярину 19 міл. 200 тис. десятин.] [Виправлено за київ. «Большевиком» з 17.VIII.22— Р.С.]

В минулому році 1920-21 в нас було засіяно 16 мільйонів десятин. Таким чином, на 3 міл. 200 тисяч десятин менше. А в сьому році в нас засіяно тільки 14 міл. 800 тисяч десятин. Як бачите, порівнюючи з 1920-21 р., у нас приблизно на 1 міл. 200 тис. десятин менше; порівнюючи з 1916 роком, в нас менше на 4 міл. 400 дес., при чому ся цифра минулого року надзвичайно не в рівній мірі розподілена між ріжними губерніями. Є губернії, наприклад, Чернігівська, де засівна площа була на 60 відсотків більша, ніж в 1916 році, а в південних губеніях — голодних — Одеській, Миколаївській, Запорожській, Катеринославській і Донецькій — ми мали величезний дефіцит. Наприклад, в Одеському повіті було засіяно тільки 26 відсотків нормальної площі.

Врожай в сьому році ми визначаємо в 800 міл. пудів. Коли зважити, що загальний кошторис, оскільки я чув, 2 мільярди 360 міл. пудів, то Україна входить до сього кошторису з одною третиною. В минулому році в нас врожай був в 400 міл. пудів. Сього врожаю в звичайний час не вистарчає для прохарчованя навіть тільки селянського населеня. Але, незважаючи на се, слід зазначити, що низку українських губерній, що їм шкодило, офіційно за голодні не визнавало ся і тільки в марті було дозволено міжнародним організаціям допомогати населеню. Але, не зважаючи на се, ми дали [*2] 2 1/2 міл. пуд. Росії з обіцяних 30 міл. пуд. Кажучи «обіцяних», бо був обопільний договір з Наркомпродом Р.С.Ф.С.Р. Він повинен був нам дати на 10 міл. зол. карбованців краму, але дав нам трохи більше ніж на 1 міл. Через се ми не виконали всього. [*За «Большевиком» — Р.С.]

Тепер що до засівної кампанії сього року (яка починаєть ся на півдні, як відомо, далеко раніш). Раніш ми намічали довести озимий клин до 6 міл. десятин (в 1920—21 р. озимий клин був 4 міл. 800 тис. десятин, можливо, навіть трохи

менше). Для цього нам потрібно 6 міл. пуд. засівного матеріялу. Частину цього насінного матеріялу ми надіємось одержати з загальнодержавного продовольчого фонду, в який входить тепер весь продподаток.

З цього загальнодержавного фонду Україна вимагає, щоб її хліборобству було дано 3 міл. 300 тис. пудів. Таким чином, ми можемо надіятися хоча й почасти відновити озимий клин в 6 міл. десятин.

Звичайно, і думати не доводить ся, щоб ми в цьому році відновили площу 1916 року. Але принаймі в наших південних губеніях, які є найважніші хлібні райони, нам слід зробити величезні зусилля, щоб підогнати цифру засівну минулого року.

В деяких губерніях, наприклад, в Олександрівській, що є одна з найродючіших, засівна площа в 1921-22 р. скоротила ся, порівнюючи з минулим роком, на 600 тисяч десятин (з 1,500,000 дес до 900,000).

В цьому році ми зробили дослід з кукурузною культурою. Ми маємо мало не 1 міл. десятин кукурузи. Хоч в багатьох губерніях кукурузу обробляють вперше і в обробці є великі хиби (вона потребує більшої уваги), однак ми гадаємо, що кукурузна культура дасть від 800 до 100 міл. пудів. Ми одержали насінє з Румунії. Нині в нас на Україні відбуваєть ся селекція на різних стаціях, і ми прикладемо зусиль, щоб сю культуру завоювати і зберегти. Але слід ще вчити селян не тільки як сіяти і обробляти, але ще і як зберігати кукурузу. Великого врожаю кукурузи чекають в Дагестанській республіці. Кажуть, що там кукуруза дасть великий врожай і можливо, ми з Наркомземом обговоримо справу про те, яких заходів слід вжити для реалізації кукурузного врожаю. Він може дуже потерпіти, коли не вжити відповідних заходів (всупереч тому, що тут казав тов. Ломов). Я вважаю, що на ті наші провінції, що мають всі умови для швидкого відновлення їх господарства, слід звернути найсерйознішу увагу. Се — певна послідовність в нашій політиці що до відновлення. Наприклад, що до сільського господарства на півдні Росії і на Україні: сільське господарство тут, не зважаючи на всю руїну і голод, не зважаючи на загибель худоби (до 50—70 відс.), дає більші можливості, ніж десь в іншому місці, і коли розмова йде про розподіл ресурсів, ми завсїгди будемо проти того, щоб тут вживати чисто арифметичний їх розподіл. Я гадаю, що тут слід звертати увагу на те, що Україна в нашому господарському білянсі вже відіграє і відіграватиме величезну роль. Слід зазначити також, що на всій території України можлива виноградна культура.

Промисловість.

Я переходжу до промисловости. Ми маємо промисловість, об'єднану в федеративному масштабі, і специфічну українську промисловість. Першу роль відіграє цукрова промисловість. Вона має дуже гарні перспективи. В цьому році і білянс дає такі цифри. Під буряковими плянтаціями є 126 тис. десятин (по всій федерації під буряковими плянтаціями є 160 тис. десятин). Чекають врожаю, по деяких оптимістичних розрахунках, в 15—12 міл. пуд. цукру. Крім того, цукрова промисловість частину своєї землі віддала під сільсько-господарську культуру, около 170 тис. десятин. Запевняють, що буде чудовий врожай. В останний час цукрову промисловість порівнюючо забезпечено коштами. Слід зазначити, що ся промисловість перше звертає на себе увагу чужоземного великого капіталу, бо всі інші роди промисловости моглиб існувати тільки при великих державних субсидіях (се, наприклад, що до нашої металургічної промисловости), тоді як цукрова промисловість має великі перспективи.

Вугляна промисловість виконує всю програму о 95 відс., але переживає найтяжшу кризу в звязку з браком грошових знаків. Кошти, що одержував Гут від вугля, проданого Наркомшляху, давали по інших призначеннях і через се, звичайно, вуглевій промисловости брак коштів. Число робітників зменшило ся,

число забойщиків замість 12 тис. осіб дійшло до 7,500 осіб. Вони вважають за краще їхати до Кубансько-Чорноморського краю на збір врожаю, чим залишати ся в Донецькому басейні. В останній час нашої камінно-вуглевій промисловості було видано кошти, хоча вони, як запевняє тов. Чубар, недостаточні. Справа полягає в тім, щоб зберегти кваліфіковану робітничу силу в Донецькому басейні і підготувати ся до майбутньої кампанії.

Що до металургічної промисловості, то стан її дуже тяжкий. Кошти, що їй дають, надто обмежені. Ми скаржимося, що при розподілі коштів в центральному нашому органі у В.Р.Н.Г., впливають деякі найближші райони. Чим далі стоїть яка nebude промисловість від центра, тим менший відсоток постачання її. Такий загальний закон. Коли південна промисловість не даватиме чугуна, у нас припинить ся вся металооброблюча промисловість. А зараз стан такий, що запасів чугуна є тільки 2 1/2 міл. пудів. З другого боку, вам відоме явище надпродукції. Ми маємо заводи, які треба закривати, а на сих заводах є фабрикати, що ми не можемо продавати. На паровозо-будівельному заводі є 20 паровозів. На Луганському паровозо-будівельному є 10 паровозів. Не можна в таких великих містах, як Харків, Катеринослав, і в Донецькому басейні закривати великі заводи і залишити без заробітку величезну скількість робітників. Ми порушили справу про те, щоб з дотаційного фонду було дано кошти для кваліфікованих робітників, які для нас є основна політична база і яких ми повинні зберегти на той час, коли знов буде працювати промисловість, — організувати громадську працю.

Транспорт.

Ми маємо значну залізничну сіть. На Україні є приблизно 15 тисяч верстов залізничної сіти. Український транспорт має значінє (особливо тепер, коли пічнуть ся хлібні перевозки) для всієї федерації. Але я повинен зазначити, що коштів для того, щоб підготувати сю кампанію перевозок, нема. Нашому округови потрібно буде ремонтувати приблизно 60 тис. вагонів. В Українській Економраді сю заяву було скорочено до 35 тис. вагонів. Слід одержати позичку Округ зобов'язуєть ся заплатити її до 1 січня, але коли сю позичку не буде одержано, коли округ не одержить сих двох тріліонів, тоді вона з ремонтом вагонів запізнить ся і всякі перевозки будуть неможливі.

Наше фінансове господарство підпадає під загальний природний закон: чим далі від центра, тим менше дають. Нині у нас утворено місцевий бюджет. Але сей місцевий кошторис перегрузили ріжними витратами, при чому частину певних прибуткових статей з неї зняли, наприклад, міську телефонічну сіть. Ми настоюємо на тому, щоб міську телефонічну сіть було передано міським господарствам.

Міське господарство.

Справа про міське господарство нас також дуже цікавить. Україна одна з тих провінцій, в яких далеко більше потерпіли міста. Половину міста Катеринослава зруйновано, Одесу зруйновано, Київ також зруйновано, зруйновано також і інші українські міста. З 15-ти відсотків дотаційного фонду, що дають, цілком неможливо відновити українське міське господарство. Скрізь руйнації. Водопроводи зруйновано. Полтаву підмиває підґрунтова вода. На каналізацію ми також не маємо коштів. Ми сю справу порушимо в центрі.

Український торг.

В цілому торговий апарат на Україні зміцнів. Ми маємо сировину, вивезено за кордон приблизно на 8 міл. золотих карбованців, і ми надіємо ся далі сей апарат за допомогою Наркомзовнішторга Р.С.Ф.С.Р. зміцнити.

Увесь апарат Радянської України (наш центральний апарат і місцеві апарати) дуже зміцнів за останній час. Бандитизм зліквідовано, хоча іноді до нас з польського кордону заявляють ся нові банди. Між иншим, за останній час було три катастрофи з потягами, але я повинен зазначити, що причиною останньої з них була відсутність гарних шпал.

У нас виникає одна справа — чи не слід поруч з губерніяльними і повітовими економічними нарадами відновити волосні економічні наради, які було скасовано постановою В.Ц.В.К.? Слід зазначити, що на Україні, в деяких губерніях, сі ради дали гарні і позитивні наслідки. Між иншим, на Полтавщині вони допомогли не тільки відновити школи, шляхи, мости, але їх допомога йшла і трохи далі. Вони допомагали, наприклад, відновленню цукрової промисловости. Через се в складі українських губекономрад є прихильники відновлення сих волосних економічних рад.

№ 698

Повернувшись з Канади в Україну, автор листа нарікає на комуністичний режим і голод.

«Український Голос», 20 вересня 1922

ЯК ВИГЛЯДАЄ «РАЙ» В ДІЙСТОСТИ

До редакції «Українського Голосу» принесено цікавий лист з України від одного чоловіка, що був в Канаді і вернув до старого краю, наслухавши ся оповідань про те, який то рай настав там завдяки большевикам. Автор листа живе близько Збруча і лист надав зі Скали над Збручем в Галичині. Подаємо тільки уривок із сего листа поминаючи родинні та приватні справи. Імя того, що написав лист, як рівнож імя того, до кого лист заадресований, задержуємо в тайні з причин, яких кождий читач може догадатися. — Ред.

Не знаю, що мені робити, але ще почекаю трохи. Я думаю, що тут скоро повинна настати зміна. Політика така, що дуже трудно щонебудь зрозуміти, але, по моїй думці, совети, які є тут і взагалі в Росії, повинні провалити ся, бо се тільки хаос. Се зовсім не ті совети, які нам представляли в Америці різні агітатори і оратори та деяка преса. Тут вони зовсім не те. Я не буду доказувати багато, тільки можу написати, що советська власть не таке добро селянам зробила, як там описували. Дали селянам землю, так, се правда. Але доробок, який селяни мали з тої землі, вони забрали, а в чию користь, то не знати. Коли забирали, то говорили, що хліб йде на поміч для голодуючого населеня Приволжа, але там голод ще збільшив ся. Так говорять люди, що могли якнебудь звідтам перебрати ся на Україну. Помочі ніякої і нізвідки вони не мали. За примір нехай послужить наша околиця. З цілої околиці Камянця возили люди збіже цілу зиму до Камянця і зсипали в високий амбар. Часть того збіжа збирали на вагони і відсилали кудись, але говорили, що бандити нападали на поїзди і все те розбивали і забирали. А більша часть того збіжа зросла, і тепер його міняють. Дають шість пудів зогнилого збіжа за один пуд доброго. А більшість сего збіжа таки прямо вивозять за місто, бо воно вже нікому непотрібне. А в мужика то забирали, можна сказати, послідне. Дерли і деруть безпощадно. Забрали збіже, солому, а тепер ще хотять яєць, мяса, масла, якого більшість селян у нас таки ніколи не їсть. Говорять там також, що совети дали людям свободу. Се також правда, тільки що красно-армейці мають свободу над мужиком. Що красно-армеєць при-

каже мужикови, се він і зобовязаний зробити і то сей час, моментально, а не відкладуючи, а як не спішить ся, так «товариш» сейчас готов стріляти таки в його хаті і лає як сам хоче, а кінець кінцем оргабить мужика так, що навіть послідну сорочку забере, ще й до арешту посадить.

№ 699

Москва продає новий урожай незважаючи на голод.

«Канадійський Фармер», 21 вересня 1922.

БОЛЬШЕВИКИ ПРОДАЮТЬ НОВИЙ УРОЖАЙ

Як подають з Москви, совітський уряд, не зважаючи на голод, призначив часть нового урожаю на вивіз заграницю. Перший транспорт хліба буде відправлений в місяці вересни до Німеччини.

№ 700

Заклик Української Автокефальної Православної Церкви помагати голодуючим.

«Канадійський Фармер», 21 вересня 1922.

ВІДОЗВА КИЇВСЬКОГО СИНОДУ

З Женеви доносять: — Високий комісаріят д-ра Нансена в Женеві одержав довшого змісту відозву, яку київський синод всеукраїнської православної автокефальної церкви видав до всего населеня без ріжниці на віроісповіданє і національності, з проханєм нести поміч загибаючому з голоду населеню Великої України. При кінци відозви читаємо — Українська автокефальна церква, яка стараєть ся відбудувати жите загалу християн на неповорушних основах, переконана, що всі народи світа, які будують своє щастє на одних і тих самих основах, почують відозву, звернену до них. Православна церква бачить божий палець у сих страшних подіях, які відбувають ся перед нашими очима: бачить руку Провидіня, котра, що правда, карає, але зуміє також і простити. Під відозвою підписаний київський архієпископ Липківський — київський і всеукраїнський митрополит та Володимир Чеховський і Мороз — члени св. Синоду.

№ 701

Найновіші дані про врожай в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 23 вересня 1922.

СТАН УРОЖАЮ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ХАРКІВ, 1 вересня. — Після наспівших до сего часу відомостей про урожай на Україні, Київська губенія стоїть щодо урожаю на першім місци. В ній урожай

на десятину 71 пудів. Відтак йде Подільська губернія — 70.3 пудів, Харківська — 65 п., Полтавська — 61.9 п., Волинська — 61 пудів. В Одеській, Кременчужській, Катеринославській губерніях 50—55.5 пудів. В інших губерніях 43—48 пудів

№ 702

Американський Ч.Х. констатує, що урожай в Росії добрий, але потрібно дальшої медичної допомоги.

«Українській Робітничій Вісти», 23 вересня 1922.

МІСІЯ АМЕРИКАНСЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В МОСКВІ

МОСКВА, 8 вересня. — До Москви прибула місія Американського Червоного Хреста під проводом майора Вардвелла, щоби розслідувати з рамени всіх американських допомогових організацій голодові відносини в Росії. Звіти виявляють, що жнива випали настільки добре, що вистарчить хліба для усього населення. Прохарчунок голодних в тих околицях, де хліб не зародив, буде стрічати хиба сю одну трудність, як доставити там хліб з урожайних околиць. Далеко важнішою являється тепер справа медичної допомоги, бо знова поширюється епідемія тифу. В самарській області вибухла маларія. Від тої пошести нездужає тисячі людей, наслідком чого дасться відчувати брак робочих рук на полях.

№ 703

За три місяці послано 5,261 долярів совітському Російському Ч.Х., і 7,000 долярів Приятелям Росії.

«Українській Робітничій Вісти», 23 вересня 1922.

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ КАНАД. КОМІТЕТУ ПОМОЧІ

ГОЛОДУЮЧИМ В СОВІТській РОСІЇ

за час від 1 мая до 31 липня 1922.

ПРИХОДИ:

Мійські жертви	\$94.90
Жертви, надіслані поштою	416.41
Підкомітети	932.39
Збірки на ресітові книжки	38.75
Членські картки Р.Ч.Х.	141.00
Жіночі відділи	266.92
Концерти, забава і пікнік	1,500.56
Мітінги	67.31
Відділ колекторів	572.10
Прешомайські жертви	272.80
Продаж збіжєвих тикетів	<u>1,133.25</u>
	5,436.48

Банковий білянс з днем 1 мая 10,695.34

Відняте виставлених а невиплачених чеків	<u>127 67</u>
	10,567.67
Готівка на руках	<u>537.50</u>
	<u>11,105 17</u>
Всього разом	\$16.541.65

РОЗХОДИ:

Друки	\$329.45
Оголошення	258.24
Почта і телеграми	57.75
Фрейт і експрес	225.99
Видатки офісу	381.73
Винайм галь, вейргавзу і т. д.	104.00
Оплата мита	52.35
Збірка пакунків	108.10
Виміна чеків	42.05
Загальні видатки	<u>62.15</u>
	1,621.81
Стримане виплати	10.00
Російський Червоний Хрест	5,261.72
Приятелі Світської Росії	<u>7,000.00</u>
	12,261.72
Банковий білянс з днем 31 липня	4,230.16
Відняте виставлених а невиплачених чеків	<u>2,034.45</u>
	2,195.71
Готівка на руках	425.41
	2,648.12
Всього разом	\$16.541.65

Ми, низше підписані контрольори висше згаданого комітету, бажаємо отсим посвідчити, що ми сконтролювали фінансові книжки і знайшли, що повисший звіт є коректним звітом фінансів комітету.

Контрольна комісія:
Дж. Вагнер, П. Дж. Герд.

№ 704

*Квитанція і подяка з совітської Росії за \$50,000, при-
сланих з Канади для голодуючих у Приволжі.*

«Українській Робітничі Вісти», 23 вересня 1922.

ЛИСТ З МОСКВИ

Російське Товариство
ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА
Центральна Колегія.

Москва, 24 липня 1922.

Канадійський Комітет Помочі Голодуючим, Вінніпег, Ман., Кан.

Дорогі Приятелі!

Центральний Комітет Російського Червоного Хреста висловлює отсим свою найширїйшу подяку за поміч, яку Ви оказали через Російський Червоний Хрест навіщеному голодом населеню в Росії.

Ваш щедрий дар, виносячи около \$50,000, багато причинили ся до успішности нашої роботи серед голодуючих в Приволжю.

Оцінюючи щиро Вашу працю в користь наших терплячих братів, Центральний Комітет назвав один зі своїх медично-харчевих відділів: «МЕДИЧНО-ХАРЧЕВИЙ ВІДДІЛ ч. 2 КАНАДІЙСЬКОГО КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ, ВІННІПЕГ».

Повідомляючи Вас про се, Центральний Комітет вірить, що Ви і в будучности не заперестанете помагати тим, яким Ви дотепер помагали.

З братерським поздоровленєм

Віцепрезидент Центр. Комітету

(підпис) **А. Голубков.**

Генералний Секретар

(підпис) **Е. Коровін.**

№ 705

Полемічна стаття критикує брак допомоги голодуючим в совітській Росії від буржуазних країн.; (ігнорує допомогу АРА).

«Українські Робітничі Вісти», 23 вересня 1922.

ЯК БУРЖУАЗІЯ ПОМАГАЄ ГОЛОДУЮЧИМ

(Кореспонденція до «У.Р.В.»)

Коли наспіли перші вісти про голод в Радянських державах, можна було думати, що капіталістичні уряди під впливом капіталістичної преси, котра пролила сльози над нещастєм населеня в голодуючих провінціях, схочуть дійсно помагати. Вони-ж і мали на увазі «мирним шляхом», тобто закордонною помічю, ослабити становище Радянського уряду або і його повалити. Всі уряди, здебільша під впливом робітників, обіцяли «зробити всьо, що лише зможуть». Незабаром оголосив Нансен свою відозву, він звернув ся теж в Женеві до «Ліги Націй» з просьбою о поміч, «Ліга Націй» відмовила своєї помічі, вона, котра є інструментом буржуазних урядів, воліла щоб тисячі Росіян і Українців гинули, замість попірати Радянські правительства. І тому то успіхи Нансена мимо його енергічних заходів дуже малі. І так англійський уряд, в імени якого Лойд Джордж в 1921 р. обіцяв помагати «всіми силами», під примусом англійської робітничої партії дав доси для голодуючих всього 100,000 фунтів штерлінгів, а саме не в грошах, а в товарах, для яких він здебільша по демобілізації не мав збуту. Франція ухвалила була підмогу в сумі 6 мільонів франків. Доси нічого не зроблено, щоб голодуючі одержали з сього якусь поміч. Лише Французський Червоний Хрест вислав малу експедицію для дітей, що привезла з собою злишки французських воєнних товарів. Італійський уряд по відозві Нансена заповів велику поміч. Доси видав він всього 6 мільонів лїр. якими користували ся кухні італійського Червоного Хреста в Р.С.Ф.С.Р. Від марта с. р. італійський Червоний Хрест задля браку фондів зменшив свою діяльність. В самій Італії фашісти спиноють збірки для голодуючих. Уряд не перешкоджає сьому. Болгарія, котра зразу обіцяла велику поміч і хотіла в Болгарії давати удержанє 20,000 дітям з Р.С.Ф.С.Р., нічого не прислала, — що більше, гроші і збіже, яке зібрали робітники, болгарський уряд передав бандам Врангля.

Голодуючим прийшли з видатною помочю лише Швеція, Голяндія і Квензлянд (там існує робітничий уряд). Натомість Польща, Бельгія, Фінляндія, Італія, південно-американські держави, Австралія і Португалія нічого не обіцяли та нічого не прислали.

Треба теж підчеркнути, що Польща, Угорщина, Японія і Югославія не допустили навіть до збірок для голодуючих. І деякі німецькі влади робили труднощі при збірках.

Се, очевидно, мусить збільшити заходи робітників на цілому світі помагати і дальше Радянським державам, зорганізувати поміч для відбудови і продукції Радянських держав, бо робітники добре знають, що від існування Радянських держав залежить їх власна будучність.

І. Сокира.

Берлін, в серпні 1922 р.

№ 706

Звернення М. Грушевського: знову неврожай і небезпека нового голоду; потреба дальшої допомоги; з 4,000,000 голодуючих в Україні допомогу дістають 1,000,000; голодуюча Україна змушена годувати Росію; описи страхіття голоду; допомога української еміграції.

«Канадійський Ранок», 26 вересня 1922.

ДУХА НЕ УГАШАЙТЕ!

В СПРАВІ ДОМОГИ ГОЛОДНИМ НА УКРАЇНІ ДО ЗЕМЛЯКІВ В АМЕРИЦІ

Перші вигляди на кращий урожай в Росії і на Україні, заанонсовані (оголошені) в совітській пресі, дали привід совітським представникам закордоном заговорити, що найстрашніше вже проминуло і мара голоду вступилася з оvidу. Ріжна світова публіка, яка або щось кинула на голодних, або ще не встигла надуматися, в які руки дати свою поміч, почала сквапно ховати гаманці до кишень. Пішли поголоски про закінченне запомогових операцій — не тільки в Росії, але і на Україні, що ледви тільки на переднівку покоштувала того інтернаціонального добродійства. Особливо серйозне значіння мали такі відомости про АРА (запомогову акцію Гувера), котра сама робила тільки, що всі інші разом. Від неї були зроблені заяви, що згідно з первісним договором з Росією вона з кінцем серпня припиняє свою кампанію на Україні і її бюро протягом трох місяців потім тільки ліквідуватимуть пороблені вже з'обовязання.

Та от уже читаю в пресі відомості, що надії на врожай були перебільшені, новий збір не вистарчить навіть на зиму, і дальша поміч інтернаціональних організацій доконче потрібна для забезпечення від нового голоду. Очевидно, в звязку з цими останніми заявами совітських представників і бюро АРА в цих днях повідомило, що операції АРА на Україні продовжуються на необмежений час.

Це добре і треба тільки Вам зі свого боку допильнувати, щоб цей необмежений час з яких небудь мотивів не задумано скоротити! Бо по всяким відомостям і даним інтернаціональна поміч на Україні, на жаль, ще довгий час буде потрібна в розмірах як найширших. Не треба забувати, що в цім страшнім році — одним з найчорніших, які тільки зазнала Східня Європа коли небудь, Україні прийшлося нести подвійний тягар: Маючи у себе страшний голод на території

пяти губерній з десятима мільйонами людности, вона протягом майже цілого року мусіла віддавати своє збіжжє голодній Росії, а світову поміч почала діставати тільки при кінці переднівку.

По офіційальним даним (Центральної Комісії Допомоги Голодуючим при Всеукраїнським Центральним Виконавчим Комітеті) в пяти голодних губерніях Радянської України: Запорізьській, Катеринославській, Миколаївській, Донецькій і Одеській, зареєстровано 3 мільйони 793 тисяч голодних, цебто 40 процент всего населення, не рахуючи тих, що згинули і вивтікали. Всі закордонні організації разом в тім числі годували на Україні тільки 315 тисяч душ в голоднім районі, і крім того давали 615 тисяч дитячих пайків на всі 12 губерній України. На харчевих пунктах взагалі годувалось тільки 10 процент голодної людности. Решта була полишена власному призволенню. І в той же час продовольча допомога, яку мусіли, крім продовольчого податку, давати губернії не навіщені голодом України, в більшій часті вивозилась з України. Тільки 20 мая згадана комісія допомоги голодним винесла постанову, що та продовольча допомога мусить іти на голодних України, а до того часу більша частина її йшла на Поволже. По даним тойж комісії з 935 вагонів біжжя, зібраних в губерніях Подольській, Волинській, Київській, Харківській і Кременчуцькій, 752 вагонів пішло до Москви, на Поволже і Урал, а в голодні губернії України лиш 183 вагони.

В червні, по відомости, надісланій нині Українським Червоним Хрестом, допомогова акція стояла краше. Різні заграничні місії, вважаючи Росію вже забезпеченою, стали переносити на Україну свою акцію в ширших розмірах. При кінці червня, по відомостям Українського Червоного Хреста, АРА на Україні годувала коло вісімсот тисяч душ, Центральна Комісія Допомоги Голодним коло 400,000, місія Нансена 103,000, Український Червоний Хрест 79,000, американські менноніти 46,000, голяндські менноніти 21,000, Чехословацька Допомога 13,000, Міжнародне Товариство Допомоги Дітям заходилося коло організації кухонь для 25,000 дітей. Крім того, несла поміч Екзекутива Європейської Запomoгової Організації в розмірах близче не звісних. Приступила до організації помочі Німецька Організація Помочі Німецьким Кольоністам України, Німецький Червоний Хрест і т. и.

Навіть беручи всі числа разом, видно, що поміч в цім моменті далеко не дорівнювала запотребованню. Але треба ще мати на увазі, що значний відсоток пайків припадав голодним російським втікачам, що збивались коло продовольчих пунктів, так що процент голодної української селянської маси, утримуваної добродійними організаціями, був ще низчий. Як виглядала Україна в тім часі, може дати поняття отсей виривок з листу могого знайомого, що в тім часі виїхав на Україну:

«По дорозі від самої польської границі, на всіх станціях незвичайно тяжке вражіннє роблять утікачі з голодних губерній. Скрізь, на пероні, на шинах, десь на дровах і просто на землі лежать, сидять, стоять обдерті, виснажені постаті без людського виразу на обличчях, нагадуючі скорше нещасних забитих звірят, ніж людей. Коли приходить поїзд, заразже до всіх вікон вагонів підбігають ці істоти і чуються страшні, якісь загробові голоси: «Дядя, дядя голубчику, дайте кусок хліба»; «Дядечка, дядечка, а дядечка, подайте голодному хоть кромку»; «Теточка, дорогая, подайте хоть чтобудь!» Підходить якась жінка, худа, виснажена, боса, обдерта, голі груди нічим не прикриті; на руках дитина плаче. «Дядечку, дорогой, дайте хоть шматочок хліба, не дайте померти! Чоловік помер з голоду і дитина одна теж», — і, не здержавшись, починає плакати. Даєш, потішаєш її, а у самого з очей течуть сльози і нерви не в силі їх стримати. Відходиш від вікна, сідаєш подаль, а загробові голоси лунають з усіх боків, перевертаючи душу. Нарешті потяг рушає, страшні голоси потроху затихають в уяві. Сидиш якийсь час з важкою головою і сумними думками, слухаючи одноманітну музику коліс. Нерви трохи вгамовуються — але тільки до слідуєчої станції! Там знов

ті самі картини — і так до самого Харкова. І тут в Харкові на двірці повно цих голодних, які в ночі лежать просто на бруку під голим небом, один на другім, як собачата. В місті на кожному кроці вони обступають теж, випрошуючи шматка хліба. На приїзшого це робить просто кошмарне вражіння!»

Булоб великою наївністю думати, що добрий урожай сам один вистарчить, щоб з такого становища вивести країну назад до нормальних відносин! Адже ціла третина української території, якраз найбільш хлібородна, переважно не була навіть засіяна. Її людність ще з осені, з'ївши все, що було, до собак включно, почасти розійшлася по світу, по части вигинула. Я саме дістав звістку, що в деяких селах вигинула третина людности! І тільки незначна кількість господарств заможнішого селянства та німецьких кольтоністів перетривала цей страшний рік. Як бачите з наведеного листу, хвиля голодних утікачів розляглася звідси по всій Україні, аж до польського кордону. Та ще перед тим, з минулого літа розлилась по навіщених голодом губерніях України. Друга такаж голодна хвиля, з півночі. Супроти цього і тут в губерніях, не навіщених голодом, все відійшло на другий плян перед найелементарнішим: як небудь прогостувати до нового хліба всю цю умираючу масу. Великих лишків після збору великого продовольчого податку не було і тут. Не буде і цього року. по останнім відомостям з України, які маю, з місяця серпня, урожай не оправдав надій: що найбільше випав середно або низче середнього — це найчастіше. Треба великої зовнішньої помочі, щоб весь цей напливовий люд привести знов до людського стану, повернути назад, дати йому змогу наладнати своє господарське життє, відновити інвентар, стати знов продуктивним елементом культурним.

На теперішній Україні нема потрібних до цього засобів: ні у держави, ні у громадських організацій — розбитих і знищених за останні роки на стільки, що взагалі їх так як би й не було. Незвичайне, неймовірне з'убожіннє українського життя — це взагалі основний факт, від котрого треба виходити в усяких оцінках ситуації. Страшний голод докінчив загальне вичерпаннє, приготоване кільккалітною горожанською війною, яка на Україні явилась гірше, ніж денєбудь, і звязана була з безоглядним випомпованнєм всяких засобів і запасів, включно до промислового і фабричного інвентаря.

Це останнє з'убожіннє між иншим страшно відбивається на українськім культурнім життє, котре після відомих царських репресій, до крайности доведених підчас війни, тільки що почало відживати та організуватись в початках революції. Горожанська війна принесла їй нескінчену низку переслідувань, а тої заграничної помочі, котрою користувалась наука, мистецтво-освіта російська в останніх роках, Україна досі не дістала ні трохи. Всякі інформатори з Росії й котрі як знавці впливали на розподіл допомог, звичайно підозріло й зневажливо настроювали жертводавців до всього українського, представляючи його далі політиканством, мазєпинством і т. п., і його й досі поминають при всякім розподілі підмог до останньої можливости.

В результаті після всіх гарних і надійних початків, зроблених на початках революції, українська культура нині буквально агонізує! Держава, яка приложила всі старання, щоб усе можливе сентралізувати і удержавнити, тепер не має змоги нічого дати на утриманнє шкіл, гімназій, університетів, наукових товариств, взятих на державне утриманнє і під державний режім. Уже торік діти, у котрих є родини, мусіли властиво самі утримувати свої школи. Тепер, коли зникли всякі надії на міжнародні кредити і взагалі якунебудь поміч совітським рєпубликам, принцип самооплачування освітних установ розгортається все з більшою безглядністю. Учні, студенти самі мусять утримувати школу і професорів. Держава при всім бажанню не може їм майже нічого дати.

Це значить, що ті наукові і культурні установи, які не можуть самі себе оплатити і удержати — а такі бувають власне найцінніші для розвою науки і мистецтва, котрі не ставлять собі ніяких практичних завдань, — вони мають

завмерти. Вся та молодіж і дітвора, яка не походить з заможних родин, всі ті діти, жертви горожанської війни і голоду — сироти, діти, покинені батьками і т. д., вони лишаються на призволяще. Учені, письменники, артисти вимирають з голоду або шукають фізичної праці — хто може працювати фізично. З'убожінне громадянства і дорожнє життя таке страшне, що з виїмком спеціалістів-техніків, люде найталановитші, цвіт науки, мистецтва не можуть заробити собі і своїм дітям куска хліба. Найталановитші актори служать по фабриках, працюючи по десять годин і виступаючи на сцені тільки в свята, томуж прихід з вистав ледви покриває кошти вистави. Заслужені письменники і громадські діячі благають місця машиніста (до переписування). Учені й артисти садять бараболю на призначених їм за містом ґрунтах, тратячи години на ходженнє туди і назад, на кілька кілометрові віддалення, та чергуючися в нічнім вартованню своїх плянтацій. Минулий рік вирвав передчасно цілий безконечний ряд таких цінних діячів наслідком недоїдання, недостачі опалу, взуттє, одежі, і нині люде, які заціліли, з страхом думають: невже їх і цього року лишать без помочі?

От що пише з 1 серпня один з уповажнених союза «Голодним України» з Харкова: «Я дуже радий, що діяльність «Голодним України» добре розвивається, бо вона дуже і дуже буде потрібна ще дуже довгий час. Особливо та галузь її, котра займається допомогою діячам культури, цінна. Думаю, що не перебільшу, коли скажу, що Союз зможе врятувати не одно огнище української просвіти і свідомости, коли зможе і далі розвивати в таким темпі свою діяльність. Богато українських шкіл, особливо по містах, додержиться виключно засобами громадянства. Та це громадянство само бідне й не може як би слідувало піддержувати учительський персонал. А цей персонал держиться героїчно, бо напів голодний, босий і обідраний не кидає своїх місць. Таке становище майже у всіх містах, тому піддержка учительства в низчих міських, а почасти і в сільських школах та в середніх повинна звернути на себе особливу увагу союза «Голодним України.»

Зі сказаного, я думаю, досить ясно вирисовуються пекучі потреби України, в котрих вона чекає і має право чекати енергійної міжнародної помочі, котрою була поминена минулого року, коли, маючи у себе страшний голод, мусіла годувати голодну Росію і завдяки тому прийшла до такого глибокого вичерпання. Так як Америка тепер служить головним джерелом допомог, Вашим обовязьком, Американські Брати, вияснити цей занедбаний обовязок для наступаючого року. Мусите в цім напрямі повести організовану, добре координовану інформацію і агітацію негайно не тратячи часу і використовуючи для цього, кожну нагоду і можливість.

Скоординованнє цієї акції або принаймні припиненнє того безоглядного взаємного поборювання, котре позволяють собі тепер деякі запомогові організації являється необхідною передумовою успіху такої акції, і це обовязок Ваш про це подбати. Такої єдиної запомогової акції дійшли Українці у Львові, дійшли ми навіть в атмосфері еміграції у Відні, до неї повинні йти й українські організації Америки. Незвичайно прикре й деморалізуюче вражінє робить це, коли видить ся, що в такій справі, як годовання голодних, ідуть очернювання й інсинуації, які паралізують запомогову енергію своїх і угашають жертволюбивий дух в чужих, котрі моглиб так багато зробити нашому бідолашному народови, що доведений до останніх злиднів, як каня дощу виглядає промінчика надії зза кордону!

Праві організації доводять, що збирані складки комуністами ідуть на большевицьких агентів та на комуністичну агітацію. Комуністи на некомуністів пускають, що вони використовують гасло голоду, аби підтримати своїх однодумців інтелігенців та натворити комітетів, щоб утримати безробітну еміграцію, то що.

Я вважаю цю полеміку явищем нездоровим, бо вона орудує не фактами, а сплетнями, і думаю, що роздмухують її люде, яким не лежить на серці справа голодних.

Я знаю і признаю, що в минулому інтереси України занедбувано недопустимо, просто злочинно. Але знаю також і те, що против них виступали члени самої правлячої на Україні партії, видні представники уряду, які діставали нагани, тратили посади і переносились до Москви за те, що протестували проти збирання продналогу з голодного району України, виступали проти експльоатації України на річ совітської федерації, і т. д. Нині, коли справа помочі Україні набрала розголосу і проходить на очах стількох інтернаціональних допомогових організацій, і навіть своїх громадських, я вважаю мало ймовірним, щоби гроші, передані на Україну для помочі голодним, розтрачались на інші ціли. Вірю, що українські комуністичні організації серйозно слідять за цим. Зрештою це діло їх жертводавців, і їм це треба полишити. Але, з другого боку мушу з усею рішучістю відперти, мов би то мішані, некомуністичні комітети пекли якусь свою печеню при запомозі голодним. Про ті, в котрих я працюю, в кожному разі можу сказати, що того нема. Наприклад, сам склад Віденського Союзу «Голодним України», де працюють праві і ліві, від комуністів до нац.-демократів, виключає всяке надуживанне запомогової акції в інтересах якоїсь партії чи класу. Він працює в контакті з АРА, місією Нансена, політичним представництвом Радянської України; розділ підмоги на Україні робиться комітетами уповажнених Союзу, добре відомих українських діячів, котрі працюють при місцевих відділах Українського Червоного Хреста в Харкові і Києві. Він проходить, таким чином, під всебічною контролею громадською і не дає місця ніяким запідозрінням.

А що цей союз чи інша організація запомогова присвячує свою увагу і засоби по часті чи хоть би й головно ратованню від загибелі культурних робітників, котрі фактично не користувались ні харчовими пунктами, ні міжнародніми допомогамі призначеним лише певним категоріям — наприклад, професорам університетів, то з цього може їм зробити закид людина або нетямуща, або нещира для запомогової акції. З кожного погляду, чи людського, чи національного, чи пролетарського, збереженне культурних сил — це діло корисне. Коли різні культурні робітники на Україні тепер фактично дістають нераз тільки 5-10 процент положеної їм мізерної платні або й зовсім нічого не дістають, бо державна каса пуста, то дати їм щось, аби вратувати від голоду, діло спасенне хоть би з погляду Української Радянської Республіки.

Отже, як найменше обопільного відсиджування і поборювання, а як найбільше щирої жертволюбности і енергії для розбудження її духа в своїх і чужих.

Для того, щоб відкликатися до гуманности чужинців, треба самим Українцям виявити свою добру волю і бажаннем водитися в цій справі дійсною людяністю а не гуртківством. Кінець кінцем все, що зможе дати українська акція, дуже мале в порівнанню з розмірами потреби.

Значінне її головно моральне, психольогічне, воно величезне! Дари, Вами переслані через різні організації і через мене на Україну незвичайно утішили громадянство Великої України, в хвилях найгіршої біди їм так радісно було почути, що хтось про них думає і дбає. І дальше такі дари потрібні, щоб вони розкотились по всіх кутах України. Але беручи реально далеко важніше ще, щоб українська акція, можливо солідарна і координована, послужила притокою для того, аби витягнути до можливо активної помочі Україні міжнародні організації, особливо американські, — що досі не було зроблено через апатію або розривненне нашої еміграції в Америці.

Особливо АРА! Вона робить в останніх тижнях дуже багато, а звязуючи свою запомогову акцію з її апаратом, можнаб — думаю — подвигнути її до ще далеко енергічнішої допомогі Україні. Віденський Союз «Голодним України» з

своїми маленькими засобами, наприклад, виєднав у неї через місцеве представництво, що за ті гроші, які Союз у нього складає, АРА телеграфічно дає накази своїм представникам на Україні видати відповідну скількість припасів зі складів АРА по вказівкам місцевих комітетів Союзу «Голодним України». Я думаю, що як би українські організації Америки поступали анальоґічно та звязали тісніше з АРА свою запомогову роботу, вони могли б і в ній розвинути більше інтересну для України, а це значилоб далеко більше, ніж всі українські датки.

В кожному разі як американські громадяни, Ви, американські земляки, маєте незмірно більшу силу приступу і впливу до АРА і Американського Червоного Хреста, і до реліґійних організацій, як пресвітерська, менонітська, квейкерів і т. и., ніж тутешні комітети, і Ви могли би дуже багато зробити для свого краю і народу, колиб подвигнули їх, щоб у цім році вони надгородили енерґійною поміччю те занедбанне України, яке сталося в торічній запомоговій акції.

Лиш не угашати, а будити цей великодушний порив, який піднявся перед образом страшного нещастя.

У Відні, 19 липня, 1922.

М. Грушевський.

№ 707

Поганий врожай на Катеринославщині; поширення холери; голод вшух, але допомога потрібна

«Українські Робітничі Вісти», 27 вересня 1922.
Уривки.

3 ЖИТТЯ НА КАТЕРИНОСЛАВЩИНІ

Хліборобство.

Як і по інших губерніях, на Катеринославщині в сучасний момент вся увага звернена на те, що дала земля.

Як сповіщало ся раніш, з весни і початку літа всі сподівали ся на чудесний врожай. Одначе до збору врожаю становище круто змінило ся. Страшенна посуха з сухими вітрами затримала зрість хлібів. І як наслідок — в богатях місцях кукуруза та ярина — просо, овес, сочевиця, дали третину сподіваного врожаю. В деяких місцях злива попсувала на коріню, а в додаток відсутність уборочних приладів також додала біди, бо на коріні чимало обсипалось.

Городовина, що теж обіцяла наче добрий урожай, вродила тільки там і в то-го, хто вів безперестанну боротьбу з посухою — полов, обгортав, поливав В інших — 75 відсот. все посохло.

Але у всякому разі се вже не таке страшне лихо, як було торік.

Холера.

Холера з початку була поширена особливо в Катеринославі (на повітах в селах її майже не було). Вона залізла було не тільки в Дніпро, а хотіла проскочити й у водопровод. Одначе, заходи Губздрава поклали сьому кінець, і холера почала тікати на всі застави... Почалось згальне прищеплене холери, і за короткий час майже у всьому Катеринославі переведено було се прищеплене. І за останні часи холера зменшила ся на 70—80 відсот.

Голод.

Голод якось вщихнув. Звичайно, се в наслідок тих великих зусиль, що проявила в боротьбі з ним влада та організації. Можна сподівати ся, що коли допомога буде без перерви і надалі, то за певний час Катеринославщина усуне і се явище

Ол. Досвітний.

№ 708

Неврожай і продовження голоду на Миколаївщині.

«Українські Робітничі Вісти», 27 вересня 1922.

ВРОЖАЙ І ГОЛОД НА МИКОЛАЇВЩИНІ

Після збору врожаю докладно зясувало ся, що голод в губернії в сьому році не закінчить ся. Найтяжше становище Херсонського повіту, де 50 відс. засівів потерпіли від посухи. В решта районах, де врожай зібрано, продовольчих продуктів вистарчить на 2—3 місяці. Загальний збір врожаю в губернії становить біля 15 мільонів пудів, і, як що не одержать ще 18 мільонів пудів продовольчих продуктів, голод знова повернеть ся через декілька місяців.

В богатьох волостях у звязку з ослабленем праці що до організації допомоги голод вже лютує.

У Херсоні щоденно помирає з голоду 6—8 осіб. В Херсонському повіті смертність досягає соток людей. Губернія потребує негайної допомоги.

№ 709

Подяка з України за 84 вагони жита і борошна, висланих з Праги за гроші з Канади й Америки; представник УСРР в Празі просить дальшої допомоги голодуючим і звертає увагу на відбудування сільського господарства.

«Українські Робітничі Вісти», 4 жовтня 1922.

ПОДЯКА З УКРАЇНИ ЗА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ

ПОВНОВАЖНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО
УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІЯЛІСТИЧНОЇ
РАДЯНСЬКОЇ РЕПУБЛИКИ
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.

ПРАГА, 13 вересня 1922 р

Комітетам Допомоги Голодним на Радянській Україні
в Вінніпегу і Нью Йорку.

Дорогі Товариші!

Посилаю Вам копію телеграми, отриманої з Харкова від Голови Центральної Комісії допомоги голодним при ВУЦВК:

«Повноважному Представництву УСРР в Чехословаччині т. Левицькому.

Центральна Комісія допомоги голодним при ВУЦВК підтверджує отримане 84 вагонів жита і муки, висловлює українським американським робітникам глибоку подяку за братську допомогу робітникам і селянам України.

31 серпня 1922 р.

Голова ЦКПГ Г. Петровський.»

Дорогі Товариші! Робітники і селяни Рад. України устами голови Центральної Комісії допомоги голодним, як і Голови Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету Рад висловлюють Вам глибоку подяку за братську допомогу. Ваша допомога врятувала сотні тисяч від чорної голодової смерті.

На днях я написав Вам листа про дальшу допомогу, а головню відбудові сільського господарства, яке знищене імперіялістичною, горожанською війною, та довершене знищеню голодом. В сьому листі я не згадав про дальшу допомогу дітям.

Як Вам, може, відомо, що після ріжних білогвардійських нападів на Радянську Україну, після погромів на Україні осталося богацько безпритульних дітий сиріт, яким потрібна допомога. В минулу зиму на Україні голодувало коло 1 1/2 міліона безпритульних дітий. Зараз іде робота по будованю дитячих будинків, санаторій і т. п., а також розміщення їх серед трудового (переважно сільського) населеня України. І в сьому році прийдесть ся помагати голодним дітям.

Я Вам писав, що мару чорної голодної смерті пережито, але після такого страшного голоду не знищена нужда і хвороба. Радянський Уряд і працюючий народ України приймає всі зусилля, щоб знищити зовсім голод, нужду і хворобу, з одної сторони, а з другої, що найголовніше відбудоване, укультивіроване сільського господарства, — засіяти всі поля. А щоб їх засіяти треба сільсько-господарських машин й знарядя, худобу і коний. В голодних губерніях худоба вигинула, та й зараз там помагати треба населеню, бо богацько землі було не засіяно.

Тому, Дорогі Товариші, я звертаюсь до Вас як до товаришів і братів з закликом о дальшу допомогу. Ми знаємо також ваше положенє в звязку з існуючим безробітєм, ми знаємо, скільки Ви вже допомогли, але коли побідивши голод, нужду і хворобу, відбудувавши економічне жите, — сільське господарство, робітники і селяни України за рік-два віддячуть ся Вам стократно.

Як я Вам писав в попередньому листі, що головною задачею є відбудоване економічного жита країни, а особливо сільського господарства, як головної господарчої галузи нашої країни. На сей трудний, але основний шлях ми стали, приложивши всі наші сили і ресурси.

Ваша допомога дасть нам змогу як найскорше се завданє виконати і тим зміцнити підвалини господарчого житя Робітничо-селянської Радянської України, інтереси котрої всім пролетарам цілого світа.

Остаюсь з пролетарським привітом

М. Левицький,

Уповноважений Представник УСРР в Чехословаччині
і Голова Закордонного Бюра Центральної Комісії
Допомоги голодуючим при ВУЦВК.

ПРАГА, 5 вересня 1922 р.

Дорогі Товариші!

Після нового урожаю ми приступаємо в більшій частині до відновлення нашого сільського господарства, яке, як Ви самі знаєте, знищене імперіялістичною та горожанською війною і якого знищення довершував голод. Голод знищив не тільки жите сотні тисяч працюючих та бідних селян, але зруйнував і їх господарство, оставив пустокою цілі оселі. При чому можна лише замітити, що згинуло більш як 1 1/2 міліона рогатої худоби та около міліон коний.

Щоб приступити до оброблення землі, щоб селянин міг засіяти і приступити до відновлення свого сільського господарства, йому необхідна допомога.

Радянське Правительство в першу чергу взялось рішучо за переведення економічного відродження країни, а особливо за укультування, відновлення і зміцнення сільського господарського життя.

Мимо всіх тих лайок, які сипались на нашу голову, мовляв, причиною голоду являється система господарки большевиків і т. д., сьогодні відомо цілому світові, що лише Радянська влада, влада робітників і селян могла побідити голод, не лишаючи народу, не відкладаючи рук, а безвпинною і рішучою боротьбою, з цілою енергією взялась за допомогу голодним, за знищення голоду. Головне, нужду і голодову смерть пережито, лишається ще одно основне велике завдання — це відбудоване економічно-господарського життя України. На сей трудний основний шлях ми стали і боремось з цілою енергією, вкладаючи всі наші сили і ресурси.

Сьогодні, бачучи нашу перемогу, деякі люди з української еміграції, які раніше перед страшною марою голоду і смерті сотень робітників і селян України зтирали руки, радіючись сим горем, бачучи в цьому смерть робітничо-селянської влади, — сьогодні вони організують Комітети допомоги голодуючим, і по більшій частині жертви тих, які дійсно хочуть допомогти, попадають для їх власних цілей. Таких комітетів утворилось багато майже в кожній країні з української еміграції. Стоячи на становищі реальної дійсної допомоги працюючому населенню України, робітники і селяни усіх країн самі зуміють визначити ці організації. Якій Україні вони думають помагати? Кому? **Нема другої України крім одної робітничо-селянської Радянської України. Україна не закордоном на еміграції, а на землі, заселеній українським працюючим людом.** За суверенність Радянської України робітники і селяни проляли стільки крові, віддали не лише на фронтах стільки життя, але і в страшну чорну і історичну хвилю нужди, чорної мари голодової смерті зуміли захистити її і побороти голод.

При допомозі працюючих цілого світа, як також при Вашій братерській допомозі, голод побіджений. Ми нині тішимось і твердо держимо червоний прапор, який нашими зусиллями повіває не лише в Радянських Республіках, але в країнах нашого перебування.

В тяжку пору голоду, переживаємого країною, ми ішли в бій, кидаючи туди всі свої сили, дальше робили все, що було лиш можна, щоби допомогти голодуючим, щоб не дати загинути страшною і голодовою смертю народові. Вступаючи в договори з чужинецькими організаціями і державами, робили ті чи інші уступки, але ми старались, щоб в основному не закабалить український працюючий народ.

І зараз в цьому трудному завданні відбудови економічного сільського господарського життя ми і тут недозволимо закабалить Україну.

Суверенність робітничо-селянської Радянської України, права працюючих мас, добробут трудящихся ми будемо держати і проводити до кінця.

Страшну мару голодової смерті ми за допомогою працюючих цілого світа побідили, і ми віримо, що з новою енергією ще з більшою рішучістю взяли за господарське діло, числячи на дальшу допомогу зі сторони працюючих цілого світа, вийдемо побідниками. Хай лають вороги, хай ллють крокодиллячі сльози. Діла і факти говорять за себе. Весь світ знає, хто помагає голодуючим і хто дальше хоче і буде помагати.

Побідивши голод і мару голодової смерті, ми сю нашу основну задачу виконаємо і **Радянська Україна вийде на міжнародну арену як суверенна пролетарська держава.**

Прошу Вас, дорогі товариші, ще раз передайте щиру, товариську, братерську подяку всім, які допомагали голодуючим робітникам і селянам Радянської Ук-

раїни. За Ваші жертви ми тут купили 80 вагонів жита і 10 вагонів муки та медикаменти.

Голодуючі на Радянській Україні знають, хто щиро їм помагає. Ваша допомога уратувала сотні тисяч голодуючих від голодової смерті. Ваше щире пролетарське співчуття і Ваша допомога запала глибоко в серця народу України.

Остаюсь з пролетарським привітом,

М. Левицький.

№ 710

АРА заявляє, що буде далі годувати голодуюче населення Росії і України.

«Українські Робітничі Вісти», 7 жовтня 1922

ДІЯЛЬНІСТЬ «АРА» В РАДЯНСЬКИХ РЕПУБЛИКАХ

З Нью-Йорку повідомляють, що полковник Вільям Н. Гескел, директор Американської Адміністрації в Москві, надіслав каблеграму до головної квартири тої організації в Нью-Йорку зі слідуєчим повідомленням:

«Американська Ратункова Адміністрація прокормлює тепер около 800,000 дітей в Росії і 300,000 на Україні. По скінченню жнив ми зможемо поменшити се число з днем 1-го жовтня на 600,000 дітей в Росії і 125,000 на Україні. Але з початком січня ті цифри треба буде знову збільшити на протяг п'ятих місяців. Від вересня до червня включно треба буде прокормлювати около 1,000,000 дітей в Росії і 300,000 на Україні.

По жнивях Американська Ратункова Адміністрація перестала прокормлювати дорослих, але треба сподівати ся, що в січні забракне знова поживи для 600,000 дорослого населення Поволжа і 300,000 в південній Україні. Обчислено, що для запобіження голоду треба буде видавати протягом п'ятих місяців пайки для 1,000,000 дорослих.

Мені здасть ся, що російське правительство не зможе упорати ся власними силами з тим завданням, мимо теперішнього оптимізму. Положене голодуючих буде гіршим сего року, бо в них нема вже ніяких особистих річий, які моглиб промінати за поживу. У великій нужді опинить ся передовсім інтелігенція. Одягу потрібно сего року більше, чим минушого. Наші медичні засоби є вистарчаючі »

№ 711

В Україні голодує понад 4 мільйони людей, а допомогу дістають лише 900,000 осіб.

«Канадійський Українець», 11 жовтня 1922.

ГОЛОД І ХОЛЕРА НА УКРАЇНІ

По офіційальним даним, число голодуючих на радянській Україні вносить під сию пору 4,214,967. З сього числа ледви 900,000 осіб одержує допомогу від місцевих і заграничних організацій. Загально беручи, положенне голодуючих дещо поправилось, одначе не можна ще говорити про ліквідацію голоду

До дня 8 серпня занотовано на рад. Україні 21,221 випадків холери.

«Трудовий Батум» пише, що в цілій Кубансько-Чорноморській області панує холера. В деяких повітах на протязі одного тижня занотовано 900 нових занедужань.

№ 712

В Україні поширюються пошесті.

«Канадійський Українець», 11 жовтня 1922

ХОЛЕРА НА УКРАЇНІ

Пошесть холери, яка ослабла була в червні та в липні, тепер знову збільшилась.

№ 713

Раковський заявляє, що цього року в Україні засіяно лише 46% землі але урожай є гарний.

«Українські Робітничі Вісти», 14 жовтня 1922
Уривки.

РАКОВСЬКИЙ ПРО БУДУЧИЙ МОМЕНТ

На загальних зборах членів Комун. Партії в Харкові з значним докладом про міжнародне і внутрішнє становище Радянських Республік виступив голова Раднаркому У.С.Р.Р. тов. Раковський.

Він дав глибокий аналіз всіх тих соціальних факторів, які ведуть до повної кризи капіталізму, [...]

Безробітє.

Далі тов. Раковський спиняєть ся на смертельній хоробі капіталізму — безробіттю. В Європі без Радянської Росії зараз є 4 мільони безробітних, в Злучених Державах число безробітних вагаєть ся від 3 до 4 мільонів [...]

Сільське господарство України.

«У минулому році, каже тов. Раковський, ми засіяли 16 мільонів десятин землі, а в сьому році тільки 14 1/2. У минулому році було засіяно 55 відсотків всеї землі, яка є, а в сьому тільки 46 відсот. Ось чому хліборобство зараз є центром нашої уваги. Зараз перед Раднаркомом стоїть справа заснованя сільсько-господарського банку, складанє тракторних концесій і заснованє заводу виключно тракторів.»

Тов. Раковський далі зазначив гарний урожай сього року, що робить можливим виконанє продподатку на 95 житних одиниць не тяжким. Селянство вже більше переймаєть ся свідомістю важливости продподатку для держави і охочо здає його.

Промисловість.

Далі тов. Раковський переходить до становища нашої промисловости

В гарних умовах наша цукрова промисловість: у минулому році вона дала 3 мільйони пудів цукру, а в цьому 12. [...]

№ 714

Фінансовий звіт за семимісячну збірку на голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 14 жовтня 1922.

**ФІНАНСОВЕ СПРАВОЗДАНЄ КОМІТЕТУ ПОМОЧІ ГОЛОДУЮЧИМ
НА РАД. УКРАЇНІ В ВІННІПЕГУ**

від дня його оснований до 30 вересня 1922

ПРИХОДИ

Март	\$1,400.75	Липень	1,154.40
Цвітень	3,283.07	Серпень	311.71
Май	2,626.43	Вересень	<u>49.65</u>
Червень	2,021.45	Разом	\$10,847.46

РОЗХОДИ:

	Вислано для голодуючих	Видатки комітету	Зворот приходів	Разом
Март	————	—	—	————
Цвітень	4,094.44	51.70	35.00	4,181.14
Май	3,043.83	40.00	—	3,083.83
Червень	1,517.53	5.35	—	1,522.88
Липень	1,517.82	.20	—	1,518.02
Серпень	————	—	4.60	4.60
Вересень	————	—	—	————
Разом	10,173.62	97.25	39.60	\$10,310.47

ЗІСТАВЛЕНЄ:

Приходи	\$10,847.46
Розходи	<u>10,310.47</u>
Остає готівкою	\$536.99

ПОЯСНЕНЄ ДО СПРАВОЗДАНЯ

До повисшого справоздання уважаю за відповідне подати слідуєче поясненє:

В рубриці «вислано для голодуючих» включена також оплата за пересилку грошей до Праги.

До «видатків комітету» належать: друк ресітів (5 родів), наголовків до листів і коверт (3 роди) — \$58.50; дві печатки \$2.20; висилка «Голодуючої України» \$25.00; почтові стемплі \$11.20; зміни чеків 35 ц. — Разом \$97.25.

До «звороту приходів» належать \$35.00, які звернено на розходи першого концерту в Вінніпегу в користь голодуючих, і \$4.60, які звернено пікніковому

комітетови в Вінніпегу на розходи пікніку в користь голодуючих. Обі ці суми видано вже після того, як вони були проголошені в «У.Р.В.» як чистий дохід зі згаданих підприємств. Отже, їх не можна зачислити до видатків головного комітету.

Загальна сума приходів в справозданю різниться ся о \$10.00 від суми, подаваної в черговім звіті в «У.Р.В.». Се тому, що на концерті в користь голодуючим в Вінніпегу один товариш здеклярував \$10.00, але їх не зложив. Сеї суми не зтягнуто в книжки комітету, але проголошено її в газеті (як здекляровану) і тому між одним а другим звітом є різниця о \$10.00.

Д. Лобай,
секретар К.П.Г. на Р.У.

№ 715

Україна передає частину зібраного в Україні податку голодуючим у Росії: це не визиск, а допомога.

«Українські Робітничі Вісти», 14 жовтня 1922.

СКІЛЬКИ ЗІБРАНО НА УКРАЇНІ ЗАГАЛЬНО-ГРОМАДСЬКОГО ПОДАТКУ І КУДИ ВІН ПІШОВ

Київський «Більшовик» з 7 вересня повідомляє, що всього загально-громадського податку на Україні зібрано 1,757 мільярдів. З них 288 мільярдів ВУЦВК запропонував Уповнаркомфінови передати в розпорядженє Центрального Комітету допомоги голодуючим Р.С.Ф.С.Р., решту-ж 1,466 мільярдів зібраного в урожайних губерніях передано Центральному Комітету допомоги голодуючим при В.У.Ц.В.К. для голодуючих України. Петлюрівці брехуни вважають такий розподіл визиском України, а по робітничо-селянському се — братерська допомога.

№ 716

Найновіші пожертви на голодуючих в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 14 жовтня 1922.

ДАЛЬШІ ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ДОТЕПЕР ЗІБРАНО В КАНАДІ НА СЮ ЦІЛЬ \$10,857.46.

Дальші жертви на поміч голодуючим України надіслали на руки Комітету Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу слідуочі організації і поодинокі товариші:

К.П.Г. на Р.У. в Біліс, Алта.	24.40
К.П.Г. на Р.У. в Оттава, Онт. (збірка між товаришами 10 вересня с. р.)	10.00
Д. Захарчук в Кіплінг, Саск. (збірка на ресіт. книжочку)	8.75
Л. Блонарович в Вінніпегу	3.50
М. Захарчук в Голден, Алта.	2.00
Ф. Іщук в Фейрлайт, Саск.	1.00

М. Вакалюк в Вінніпегу	1.00
Послідний раз було проголошено	<u>\$10,806.81</u>
Разом	\$10,857.46

За Комітет Помочі Голодуючим
на Радянській Україні,
Д. Лобай, секретар.

Торонто, Онт.

Дальші жертви на поміч голодуючим на Радянській Україні зложили в Торонто слідуючі товариші:

Збірка т. Зозука на ресіт. книжочку:

Н. Нагорний	\$5.00	Д. Костюк	2.00
І. Кройк	2.00	І. Вакир	2.00
Р. Вала	2.00	І. Пощенцін	1.00
Павел	1.00	П. Стасів	1.00
Яськевич	1.00	Мігай	<u>1.00</u>
		Разом	\$18.00

Збірка т. Слободяна на ресіт. книжочку:

М. Бойчишин	\$10.00	Євдокія Рижа	2.00
М. Бойчишин	2.00	І. Бережанський	1.00
М. Бережанський	1.00	І. Гудима	1.00
В. Бабін	1.00	Ф. Радик	<u>1.00</u>
І. Слободян	1.00	Разом	\$18.00

Комітет Помочі Голодуючим в Торонто проголошує отсим, що тов. Н. Пильо жертвував на поміч голодуючим \$5.00, однак через ошибку його жертва не була проголошена в попереднім справозданю.

П. Думановський, секретар.

№ 717

Інформації про стан в голодуючих губерніях в серпні 1922 р. вказують на продовження голоду та потребу дальшої допомоги голодуючим.

«Канадійський Ранок», 17 жовтня 1922.

ЯКИЙ УРОЖАЙ В ГОЛОДУЮЧИХ ГУБЕРНІЯХ УКРАЇНИ?

Журнал «Економическая Жизнь» — орган московського совітського уряду, в ч. 195 подає про сьогорічний урожай в голодуючих губерніях України такі відомости, з'ясовані на нараді представників цих губерній, що відбулась 20 серпня ц. р. в Харкові, з ініціативи «Центрального Комітету Помочі Голодуючим».

На підставі звітів представників окремих місцевостей становище пяти голодуючих губерній України таке:

Миколаївська губ. Надії на урожай цього року не справдились. За два тижні до збору хліба почалась посуха, од якої хліб висох, і в наслідок цього тільки один Єлисаветгородський повіт буде в спроможности сьяк-так продержатися без допомоги, а решта повітів з місяця падолиста почне голодувать. На 1 серпня по губернії рахувалось 614,367 голодуючих, з загального числа населення 1,263,512 душ. Всього дається поміч для 351,809 душ. Губерніяльний Комітет

підчас жнив особливу увагу звернув на піддержку незаможних і взагалі бідніщого населення, котрому було видано в позичку 25 мільонів [sic! Мабуть, повинно бути: 2,500,000 — Р. С.] пудів насіння. Цього року голодуючих буде не менш 500,000 душ. Сільське господарство в великому занепаді. Необхідна найбільш широка допомога. В цих цілях провадиться спис зруйнованих господарств. Харчування дорослого населення буде помітне заробітною платнею. Губерніальним комітетом заключені умови з різними господарськими установами, котрі з'обов'язались платити тим голодуючим, що заняті у них роботою.

Одеська губ. В значній частині губернії хліба вигоріли. Особливо пострадали від посухи ярові хліба. Уже тепер Тираспольський, Вознесенський повіти просять допомоги. Голодуючих рахується в губернії 519,000 душ, — в дійсності їх значно більше. Всіми організаціями харчувалось біля 350 тисяч душ.

Запоріжська губ. В минулому році в губернії було зібрано 6,800,000 пудів замість звичайних 125 мільонів пудів. Голодуючих в губернії є 800,000 душ. Допомога із центру була незначна. Організаціями харчувалось в квітні 9.8 процент загального числа голодуючих, в травні 22 процент, в червні 50 процент і в липні уже 82 процент. Загальне становище цього року навряд чи буде краще, як в минулім. Хоч загальний збір урожаю цього року при оптимістичних надіях обраховується в 13,000,000 пудів і ніби перевищує урожай минулого року, але та різниця не може компенсувати побільшеної потреби в виявленню допомоги.

Катеринославська губ. На 1 липня голодувало біля 900,000 душ. З них задовольнялось харчуванням 208,660 душ, тобто 23 процент. Посівне завдання було виконано тільки на 45 до 60 процент, при чому озиме жито дало 30 до 40 пудів з десятини, а пізніші засіви можна вважати загинувшими. В цілому становище губернії цього року буде не краще, як в минулому. Тільки окремі волости можуть продержатися до грудня. Необхідна негайна поміч сільському господарству інвентарем, коротко потрібно для засіву озимини біля 500,000 пудів.

Донецька губ. Із загального числа населення в 2,476,670 душ усього голодуючих на 1 серпня було біля 800,000 душ. Урожай цього року дав деяке поліпшення, але мало помітне. Із намічених по пляну для засіву 3,462,000 десятин було засіяно тільки 1,434,000 десятин, з яких тільки 34 процент зерновим хлібом, а решта пізнішими рослинами, котрі загинули од посухи.

Слід замітити, що, не глядячи на такий прикрий стан голодуючих губерній, московський уряд всеж таки збирає там і цього року продовольчий податок («продналог»), та окрім того ще безбожно грабує у населення харчові засоби для потреб численної окупаційної армії на Україні.

Відень, 18 вересня.

Подав Андрій Макаренко.

№ 718

Дані про голод в Україні взяті з бюлетеня жидівської допомогової організації в Парижі: в Херсоні згинуло 20,000 з голоду; акція жидівських організацій для голодуючих.

«Канадійський Ранок», 24 жовтня 1922.

«Канадійський Фармер», 26 жовтня 1922.

ГОЛОД ЛЮТУЄ ПО УКРАЇНІ.

В посліднім Булетині (з 1-го вересня с. р.) Екзекутивного Комітету Жидівської Допомогової Конференції в Парижі поміщено цілий ряд звідомлень з голов-

них кругів України, з яких показуєть ся, що голод на Україні не лиш не минувся, а лютує щораз гірше, з кожним днем все більш руйнуючий і жахливий.

Др. В. Адлер, делегат конференції на Україні, звідомляє, що в грудні минулого року ще лиш 12 процент всего населення було захоплено голодом, в січні число голодуючих піднеслося до 20 процент, в лютім до 31, в марті до 32, в цвітні до 38, а в маю вже близько 40 процент людности голодало. В деяких губерніях, як наприклад в одеській і катеринославській, від голоду терпить більше як половина населення. До місяця мая всі допомогові організації, які працюють на Україні, могли допомогти лиш десятій частині голодуючих людей. Від мая цього року нема точних статистичних звідомлень з голодової території, але всі звістки показують, що голод все ще зростає і поширюється. Вище подані цифри відносяться не лиш до Жидів, а взагалі до всего населення України.

Той сам др. Адлер пише про положення в Херсоні:

«В місті лютує голод з усіми своїми нерозлучними товаришами — тифом, холерою і всякими іншими пошестями. До деяких кварталів лячно приблизитись. Трупы купами лежать по хатах і на вулицях і в воздуху чути тяжкий запах розкладу і гниття. Цілі ті квартали хоч спалити, щоби не затроїти заразою цілого міста. Двацять тисяч осіб згинуло з голоду в Херсоні.»

Деякі газети подали звістки, що дякуючи добрим жнивам і заграничній допомозі голод на Україні вже усмирено. На жаль, так не є. Діяльність чужоземних допомогових організацій виратувала від голодової смерти дуже багато людей, та далеко не всіх може виратувати. Др. Сафір, член комітету для допомоги жидівській інтелігенції, пише з Одеси: «Дивлючись на те безмежне лихоліття, в якому живе поселення України, ту поміч, яку ми тут дістаємо, можна порівнати з каплею води, що падає в море. Цілі міста вигибають з голоду і хоріб. В Маяках вигибло все мужеське населення. В Очакові половина людности вимерла з голоду.»

Вище згадана Жидівська Допомогова Конференція в Парижі обєднує жидівські допомогові і добродійні організації усіх країн світу. В посліднім булетині подано также деякі їхні звідомлення про ратункову акцію для жидівських дітей на Україні. І так жидівські організації в чотирох містах південної Африки звідомляють, що з'обовязуються прогодувати через рік 2,000 дітей, з Харбіну (Далекий Схід) — 500 дітей, з Голяндії 500, з Буенос Айрес 500. Федерация Українських Жидів в Лондоні бере на себе такий самий обовязок що до 1,000 жидівських дітей на Україні. Вильно (Литва) 100, Антверпен (Бельгія) 200, Каїро (Єгипет) 100, Париж 100, Стокгольм (Швеція) 100, і т. и. Збірки на ту саму ціль влаштовують Жиди в Йокагамі (Японія) в Вінніпегу (Канада) в Бомбей (Індія) і в Румунії.

(Ось так Жиди люблять своїх братів!)

№ 719

Податок вже дав понад 30 мільйонів пудів збіжжя.

«Українські Робітничі Вісти», 28 жовтня 1922.

ЗБІР НАТУРАЛЬНОГО ПОДАТКУ

До дня 19 вересня зібрано натурального податку на Україні поверх 30,000,000 пудів. Через те, що селяни сами зносять охочо збіжжя, збірка перевищує півтора мільйона пудів денно, а в деяких селах зносять навіть більше, чим було призначено в програмі.

№ 720

Зимом буде знову голод в Росії і в Україні.

«Канадійський Ранок», 31 жовтня 1922.

ПЯТЬ МІЛІОНІВ ГОЛОДНИХІ

Москва, 14 жовтня. — Большевики обчислюють, що в Надволжю, на Московщині, і над Чорним морем, на Україні, цієї зими буде ще дуже тяжко голодувати понад п'ять мільйонів душ. Крім того, під весну це число збільшиться наслідком вичерпаня поживи до 8,000,000 душ.

Большевики збирають податки в натурі, але не мають поживи для голодних. На це хотіли би вони затягнути заграничну позичку.

№ 721

Повідомлення Американської Християнської Допомогової Місії про голод в Україні.

«Канадійський Ранок», 31 жовтня 1922.

«Канадійський Фармер», 16 листопада 1922.

З ГОЛОДУЮЧОЇ УКРАЇНИ

Недавно подали ми кілька виписок зі звідомлення, присланого з голодуючої України представниками допомогової Конференції в Парижі. В слідуючій вибираємо деякі відомости з виданого у вересні ц. р. циркуляра «Американської Християнської Допомогової Місії для Росії, України і Східної Європи». По своїй програмі місія з'організована для того, щоб посилати харчі, одягу, гроші і ліки на «голодом і пошестями навіщену Україну» і до інших частин Європи. В своїй організації і праці вона не-сектанська і хоче послужити всім, однаково Християнам і не Християнам, однак почуває на собі окремий обов'язок допомогти нашим многострадальним християнським братам на Україні. Чотири представники місії виїхали на Україну, щоб познакомитися з положенням в голодуючій полосі і розділяти допомогу, і з них пастор О. Р. Палмер тепер вернувся та на основі власних помічень, урядових російських інформацій і звідомлень Інтернаціонального Комітету для Допомоги Росії (Нансена) хоче «представити американському християнському громадянству становище голодуючої України».

Причини голоду, він каже, такі: «тяжка й довготривала посуха, яка торік виснажила ту родючу Україну, що звичайно може не лиш себе прогодувати, а й достачити харчів для других країв; зменшенне засівного простору; винищенне хліборобських знарядів, яких не було чим замінити; втрата більш як половини коней, потрібних для управи ріллі». З двадцять-шести мільйонів населення теперішньої української території голодує п'ять до шість мільйонів людей. З окремих губерній південної України подають таку статистику голоду:

Округ	Населення	Голодні	Проц.
Одеса	1,951,000	350,000	18 %
Миколаїв	1,420,000	700,000	50 %
Катеринослав	1,910,000	770,000	40 %
Запорожа	1,288,000	1,000,000	78 %
Донець	3,112,000	675,000	22 %

Та щоби зрозуміти, яке несказане лихоліття навістило народ України, мало того, щоб подивитись на ті жахливі числа. Треба поїхати на села, піти по хатах і придивитись до життя і вимирання людей. Земля спалена посухою до того, що вигоріла всяка трава і обсипалось листя з дерев. Солома з криш здерта на корм для худоби і для людей. Люде поїли вже собак, котів і здохлу худобу. Раз-у-раз з'являються звістки про людоїдство. По хатах лежать безсилі, безпомічні і безнадійні пів-живі скелети і дожидають смерти. За голодом прийшли пошесті хвороби. Тиф і холера лютують, люде вигибають.

Що на те порадити — звісно. Ратувати їх можна харчами, одежею, медицинами, грішми. Один доляр вистарчає, щоб на Україні прогодувати дитину місяць; правда, вона дістане їсти лиш раз на день, але стільки, що прожите не голодуючи. За два доляри можна прогодувати цілий місяць дорослу людину. Здається — мало в Америці таких людей, котрих не сталоб на те, щоб захоронити від голодної смерти одного життя на Україні. Один десять-доляровий пакет Американської Ратункової Адміністрації дасть для трьох людей досить харчів на цілий місяць, щоб могли їсти не раз, а три рази на день. Більші гроші очевидно більше зроблять: п'ятсот долярами можна вдержати цілий місяць харчову стацію для п'ять сот українських дітей.

Та люде голодують, хоч не так масово, й поза голодними округами південної України, — голод є і по деяких селах Київщини та Полтавщини. До нужди потрохи звикається ще поки доїхати до України. Адже й в Польщі родина зложена з батька, матері і трьох дітей, мусить вижити за яких 17,000 марок або три американських доляри на місяць, звісно, годуючись тільки чорним, гливким хлібом, — та й того не вистарчає для ситости. Але, переїхавши українську границю, бачиться, що відносини все гірші й гірші чим далі на схід і на полудне. В північній Україні цього року жниво гарне, але для всеї країни його ніяк не вистарчить; землі було оброблено і засіяно далеко не тільки, кілько треба. Піти з села на заробітки нема куди. По містах роботи нема, а хоч десь колись трапляється, то платня дуже мала, тоді як споживчі продукти раз у раз ідуть в гору. Одежу, яку хто мав, люде вже давно виносили, нової фабрикують мало, та й тої, що є, мало хто в силі докупитись. Надходяча зима принесе ще чимало тяжкого терпіння і тяжкої смерти на Україну.

№ 722

Пошесті серед жидівських дітей України.

«Канадійський Ранок», 7 листопада 1922.

ПОШЕСТИ СЕРЕД ДІТЕЙ НА ВЕЛ. УКРАЇНІ

Представник Червоного Хреста на Україні Шварцман повідомляє, що на Україні серед жидівських дітей дуже поширені пошести, особливо парша і екзема в інтернатах і притулках. Скрізь великий брак медикаментів і мила.

№ 723

АРА годує в Україні 1,723,000 людей.

«Українські Робітничі Вісти», 7 листопада 1922.

ЩО РОБИТЬ «АРА»

«АРА» удержує на Україні 1,723,000 людей, а всі інші чужоземні допомогові організації удержують 260 тисяч дорослих і дітей.

№ 724

Квитанція на допомогу, переслану до Праги для У.А.Н. в Києві та студентів у Празі.

«Канадійський Ранок», 7 листопада 1922.

«Канадійський Українець», 22 листопада 1922.

ДЕ ЙДУТЬ ГРОШІ, ЗБИРАНІ У.Ч.Х. В КАНАДІ?

Прага, дня 5 липня, 1922.

До Українського Червоного Хреста в Канаді, у Вінніпегу.

Вашу ласкаву посилку 161 1/2 фунтів стерлінгів для Української Академії Наук в Києві на руки д-ра Сисака я отримав і зараз передав їх за порозумінням з д-ром Сисаком комітетові, який у нас займається допомоговою акцією для Великої України, і вже сими днями відходять ці гроші до Києва. Комітет дістав наказ переслати подяку прямо на адресу, подану Вами.

Я отримав також Вашу ласкаву посилку переказів банкових на суму 500 доларів американських і 30 доларів канадійських (від кружка українських студентів у Вінніпегу), з чого 300 + 30 призначені Вами для Товариства Прихильників Освіти, а 200 доларів для студентів в Празі. До Відня переслав я дня 28 червня належну суму 17,145 кч. Я переконаний, що Товариство Вам прямо подякує. Але не менше сердечно дякую і я Вам за ту велику поміч, з одного боку, науці, а з другого боку — адептам науки.

Віденські наші студенти потребують помочі і післана їм сума дасть в австрійській валюті около 7 мільонів. Тож трохи запоможуться. Наші студенти в Празі мають поміч від студентського уряду — бодай досі мали, і тому я їм давав тільки на загально студентські ціли.

Прошу прийняти мій найнижчий поклін.

Др. Смаль-Стоцький.

№ 725

Редакційна стаття засуджує українських «патріотів» в Європі і Америці за те, що вони мало зібрали на допомогу голодуючим в Україні, а з тої малої суми використовували частину на поміч петлюрівцям у Польщі та інтелігенції в Києві і Харкові.

«Українські Робітничі Вісти», 8 листопада 1922.

ЯК «ПАТРІОТИ» РАТУЮТЬ ГОЛОДУЮЧИХ

Свого часу ми вже писали про те, як віднеслись до справи помочі голодуючим на Україні українські «патріоти» в Європі і Америці. Ми вказали тоді, що

робили вони в справі помочі голодуючим, а що в дійсності зробили. Ми звернули тоді увагу головню на два факти: 1) що акція «патріотів» в користь голодуючих на Україні розпочалась дуже пізно; 2) що ця акція, хоч на зверх мала вигляд, що ведеть ся в користь умираючого з голоду населеня в полудневій Україні, в дійсності вела ся лише в користь незначної групи інтелігенції. Ми вказали також тоді, що в Америці «патріоти» робили дуже багато крику про поміч голодуючим, а в дійсності не зробили нічого навіть в користь голодуючої інтелігенції. Нині, по двох і пів місяцях, коли ми писали про се в «Українських Робітничих Вістях», наші слова не то вповні справдили ся, але справа показала ся навіть гіршою, як ми тоді представили. Се, власне, і заставляє нас ще раз про се заговорити.

На отсім місци хочемо сказати дещо про роботу в користь голодуючих на Україні, яка велась і ще ведеть ся в Східній Галичині. Стали там до акції на поміч голодуючим всі без виімку політичні напрямки, від найправійших до найлівійших, маючи до своєї помочі всю українську пресу. Правда, акція сама почалась дуже пізно, бо аж з початком червня, але всетаки почалась. Появились різні відозви, заклики, а в них розписувано ся широко про попукану від посухи землю в полудневій Україні, про випалені степи, про умираючих з голоду братів і сестер на Великій Україні і закликувано весь український загал в Східній Галичині до помочі для голодуючих. Під відозвами містило ся по кілька сот (факт!) підписів різних великих діячів — адвокатів, професорів, учителів, попів, а навіть були підписи єпископів. Всі попи по церквах мали за свій обовязок представити вірним справу помочі голодуючим і закликали до жертв. Навіть однодневний піст було встановлено в Східній Галичині для голодуючих. А все то робило ся в імени того, що на Україні мерли з голоду в навіщених посухою губерніях селяни і робітники — мущини, женщины і діти — і їх треба було ратувати від голодової смерти.

А зож ми бачимо після таких великих заходів на ділі? Бачимо те, що з зібраних в Галичині гроший дійсно голодуюче неселенє в полудневій Україні **не дістало ані за цента помочі**. За те з фонду, зібраного на поміч голодуючим на Україні, львівський комітет видав **четвертину загальної суми, се є около 9 мільонів марок, на потреби петлюрівської еміграції в Польщі**, даючи навіть підмоги таким організаціям петлюрівщини, як юнацька школа, **зорганізована при підмозі польських військових кругів**. Про се доносить львівська «Земля і Воля» з 15 жовтня с. р., та «Земля і Воля», що також містила відозви львівського комітету помочі голодуючим і накликала і ще накликає до несеня помочі голодуючим на Україні і в Росії. Тому зовсім слушно пише з того приводу:

«Таке поступованє галицького краєвого допомогового комітету, яке різко розходить ся з його завданє та інтенціями жертводавців, мусимо рішучо осудити.

Крайна пора, щоб галицький краєвий комітет допомоги та його Виділ праці поставив вже раз справу ясно: або комітет несе допомогу дійсно голодним на Україні, або він підпомагає потрібуючу українську еміграцію в Польщі. Відповідно до сього повинен він або змінити свою фірму, або перевести вже раз — так як сього від него вже домагали ся — розділу на комітет допомоги Голодним на Україні і комітет помочі українській еміграції в Польщі.»

Так вмють ратувати голодуючих на Україні українські «патріоти» в Галичині. Збирають гроші для голодуючих на Україні, а ратують ними петлюрівців в Польщі. Ратують тих петлюрівців, які в 1920 році з польськими військами огнем і мечем руйнували Україну, які висаджували в Києві школи і церкви, зривали мости і водопроводи і взагалі доконували таких вчинків вандалізму, як ніхто инший ні перед ними, ні по них. І ось тій петлюрівській голоті, яку польські

пани по скінченню для них песьої служби викинули на смітник, помагають нині львівські «патріоти» тими грішми, що зібрали на поміч голодуючим на Україні.

Ми сказали повисше, що голодуюче населенє в полудневій Україні не дістало з зібраних в Галичині гроший ані за centa помочі. Ми не хочемо бути голословні і сю справу пояснимо близше. І так четвертину загальної суми дано на поміч петлюрівцям в Польщі, а де решта гроший поділа ся? Як подають старокраєві газети з половини жовтня, до того часу вислано з Галичини на Україну через віденський комітет Грушевського і львівську філію «Ара» за 1,060 долярів поживи, — однак лише для учених в Києві і Харкові! Очевидно, ніхто не має нічого проти помочі ученим і взагалі інтелігенції. Алеж-ж львівський комітет, збираючи гроші, покликав ся на попукану від посухи землю, на випалені сонцем степи, на умираючих з голоду людей — і закликав до ратованя їх від смерти. Також самі жертводавці розуміли, що вони ратують в першій мірі людей від голодової смерти. Чому-ж, отже, має йти на поміч лише для інтелігенції, зглядно для одної її групи? Адже-ж в Києві земля від посухи не попукала? То для петлюрівців в Польщі може бути поміч з фонду голодуючих, а на Україні, крім гуртка інтелігенції, не треба вже нікому помагати? Ні, кудиб не говорити, але так помагати голодуючим можуть лише галицькі українські «патріоти».

Колиж ми перейдемо до Америки і Канади, то справа представляєть ся тут о много гірше. Джерзиситська «Свобода» передрукувала була всі відозви львівського і віденського комітетів (її, бачите, треба матеріялу), помістила своїх кілька істеричних статей і взагалі робила в свій час більше шуму про поміч голодуючим на Україні, чим котра инша «патріотична» газета. Вона навіть почала збірку для голодуючих. І по двох місяцях такої кампанії «Свобода» збрала на поміч голодуючим всего \$59.31. Два і пів місяця тому назад ми писали, що «Свобода» за других два місяці збере ще около \$59 і тоді вишле яку сотку або півтори долярів до Грушевського у Відни або до комітету у Львові. Тимчасом навіть і так не стало ся. Чи збрала що «Свобода» поверх тих \$59.31, не знаємо, як також і не чували нічого, чи вислала вона і тих пару десяток долярів до Відня або до Львова. На тім і скінчила ся вся робота українських «патріотів» в Злучених Державах в «користь» голодуючих на Україні. А в Канаді, хоч всі чорносотенні газети також містили відозви з Відня та Львова про поміч голодуючим, а декотрі з них і писали, що треба збирати сю поміч, то про те ніхто з українських «патріотів» ані пальцем не кивнув, щоби щось зробити бодай в справі несеня помочі голодуючій інтелігенції на Україні.

Так відкликнули ся в часі великого нещастя на Україні — голоду — ті, що вічно величають себе великими патріотами, що з пихою називають себе українськими націоналістами, ті, які кажуть, що люблять лише Україну і український народ. Чужинці з цілого світа ратували голодуючих на Україні, а українські «патріоти» були глухі і сліпі, коли на Україні умирали з голоду рідні їм по крові брати — Українці.

№ 726

Детальний звіт совітського У.Ч.Х. з вересня 1922 р. про стан голоду і пошестей в Україні та допомогову акцію совітських і чужоземних організацій; голод буде тривати далі і треба продовжувати допомогу.

«Канадійський Фармер», 9 листопада 1922.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ В 1920-1922 Р.Р БОРОТЬБА З НИМ І ВИГЛЯДИ НА 1922—1923 Р.Р.

(Подає Місія Українського Червоного Хреста в Західній Європі)

Берлін, Вересень, 1922.

Голод на Україні почав ся на Донеччині, Запорожжю та Катеринославщині з початком жовтня 1921 р. При кінці року входить ще Миколаївщина й Одещина і таким чином число голодних на початку січня 1922 року досягло 1,895,000, в березні 3,250,000, при кінці травня — 3,793,000, а в червні — 4,103,000; аж у липні число голодних почало знижувати ся. Максимум в 5-ох голодних губерніях був рівним 42 % всього населення сих губернь. До сього спричинила ся надзвичайна посуха 1921 р., дощів випало в травні 1921 р. в два рази менше, ніж звичайно, і тому Україна в осени 1921 р. мала недостачу в 90,000,000 пудів, проти звичайної зайвини в 400 міл. пудів річно. В Запорожжю припадало на особу не більше як 2.4 пуд., а в полудневій частині Одещини — 3.8 пудів.

Зрозуміло, що голод, захопивши такі величезні простори, спричинив ся до побільшення смертних випадків.

За час січень-март 1922 року (три місяці) було:

	Уродилосьь	Вмерло
В 4-ох містах Миколаївщини	1,199	7,323
В 11-х містах Одещини	1,499	10,679
На Запорожжю	7,705	20,334
В місті Херсон (офіційальні звідомлення)	918	5,405

(ПРИМІТКА: — На підставі звідомлень мійських парофій записано 12,899 випадків смерти.)

Одночасно навістили Україну тяжкі епідемічні хвороби, головним робом холера, котрі спричинили ся населеню до ще більшої скрути.

В перших 7-ох місяцях 1922 р. число випадків холери на Україні дійшло до 27,660. Треба зазначити, що завдяки героїчним зусиллям з боку Республіки в поборюваню сеї пошести нині число смертних випадків знижуєть ся, в червні було приблизно 15,000 випадків, а в липні начислено лише 6,000.

Цікаво одзначити число випадків холери в голодних губерніях. Тут подаємо їх лишень за червень і липень, але сього досить, щоб уявити собі, на якім місци вони стоять серед інших губернь України (майже 50 % випадків холери припадає на голодні губернії), загальне число випадків 27,660: з того числа в червні було — 6,323, а в липні — 14,520.

Коли порівняємо число смертних випадків від плямистого, поворотного й червоного тифів зі статистикою попереднього року в тих самих губерніях, то побачимо, що те число значно зросло, протягом перших 7-ох місяцях 1922 р. їх трапило ся вже — 23,723.

Особливого лиха зазнали від голоду в Республіці діти.

Ще перед голодом на Україні, в наслідок горожанської війни, окупацій та білих погромів лишило ся багато бездомних дітей та сиріт. 1-го травня 1922 р. в 5-ох голодних губерніях з загального числа дітей до 15-ти літ, рівного 3,681,000, голодує вже 1,734,000, себто біля половини.

В боротьбі проти сього лиха Уряд У.С.Р.Р. вжив надзвичайних засобів, з котрих тут наведемо поважнійші.

1. В голодні губернії було відправлено 2,710,000 пуд. зерна на засів 700,000 десятин землі. Було асігновано 5,000,000 на закупівлю за кордоном насіння посухотрєвалих культур (маїсу й ячменю).

2. **Допомога дітям.** З початком кампанії організовано було забрано дітей-утікачів з голодних губернь і розмішувано їх по більше урожайних. До сього було уряджено евакуаційні пункти загалом на 3,000 ліжок і 815 діточих установ на залізницях. В березни 1922 р. Комісаріяти Освіти і Здоровля додатково заснували ще 300 діточих домів. Крім того, ще в листопаді 1921 р. Український Червоний Хрест почав організувати у найбільших стаціях залізниць цілих сітях харчівень, де денно годувало ся 6,900 дітей, а також сітку ізоляторів та карантинних закладів на 700 дітей.

Попри всі героїчні зусилля, виявило ся, що власним коштом можна було удержати й забезпечити допомогою не більше 230,000 дітей, а біля 1,500,000 дітей лишалось майже без опіки.

3. Крім засівної кампанії, найбільш зорганізованою формою допомоги голодним стало громадське харчованє. На початку його удержували Уряд Український, Червоний Хрест і в деякій мірі Споживчі Товариства. В травни 1922 р. прийшла допомога від закордонних організацій.

Уряд подавав допомогу тим, що приєднував голодні округи до губернь з добрим урожаєм, де зібрано було добровільні датки, одноразовий загальногромадянський податок від відрахування відповідного грошевого відсотку за всіх службовців і робітників, оподаткованє кожного договору чи з Урядом, чи між приватними особами в формі товару або споживчих продуктів і т. д. Навіть у голодних губерніях наложено було такий самий податок по тих частинах, що не потерпіли від голоду. Крім сього, Центральний Комітет Допомоги Голодним оподаткував на місцях акти горожанського стану, видовиська, забави і инш.

Всі гроші, збирані таким чином, йшли на громадське харчованє, що годувало до травня 368,000 осіб, майже 10 % в той час голодного населеня на сім рівні праця лишаєть ся аж до 1-го серпня.

Що до участі Укр. Черв. Хреста в сій допомогівій роботі, то вона розпочалась в лютім 1922 р., коли Укр. Черв. Хрест вступив в угоду з Центральним Комітетом Допомоги Голодним, на підставі котрого Укр. Черв. Хрест взяв на себе організацію громадського харчованя для 24,000 осіб в Донеччині, Запорожу і Катеринославщині, а Центральна Комісія Допомогу передала йому на се наряд на 60,000 пудів зерна в урожайних губерніях. Ідальні мали годувати 60 % дітей і 40 % дорослих. Норму годованя встановлено в 980 кальорій денно.

В наслідок зросту голоду зростали завданя й обовязки Укр. Черв. Хреста. Працю його можна замалювати саме такими даними:

Губернія	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень
Одеська	4,000	5,000	9,650	13,035	12,653
Запорожська	6,550	9,500	11,750	12,350	13,150
Миколаївська	—	—	4,150	7,550	7,700
Донецька	—	—	40,400	40,400	40,400

(ПРИМІТКА: — Числа преставляють особи, годовані денно.)

Таким чином на 1 серпня 1922 р. Укр. Черв. Хрест, мавши 161 ідальню, міг власними коштами годувати денно 73,880 осіб і сподіваєть ся збільшити се число до 80,000.

Як вище було згадано, з початком травня 1922 р. розпочали свою допомогіву роботу закордонні організації: Місія Нансена, Міжнародний Комітет Червоного Хреста, Міжнародний Комітет Допомоги Дітям, Ара, Організація Німецьких і Голландських Менонітів, Організація Укр. Робітників в Америці, Німецький Червоний Хрест і инші. Останні доки що обмежують лишень збиранєм відомостей про голод на Україні.

В кінці травня 1922 року закордонна допомога виявляєть ся в голодних губ. в таких розмірах:

Губернія	Ара	Нан. Місія	Чехо-Слов. Чер. Хрест	Меноніти	Разом ден- них паів
Одеська	50.000	---	---	---	50.000
Катеринославська	50.000	---	---	---	50.000
Запорожська	85.000	---	10.000	15.000	110.000
Миколаївська	<u>65.000</u>	<u>40.000</u>	<u>---</u>	<u>---</u>	<u>105.000</u>
Всього	250.000	40.000	10.000	15.000	315.000

Крім сього, призначили закордонні організації 645,000 денних пайок виключно лише для дітей і сим чином забезпечили разом 960,000 голодних.

Першого серпня картина закордонної допомоги стає трохи кращою. Закордонні організації забезпечують денно харчованє 1.616.263 особам, а разом з Центральною Комісією Допомголу і з Укр. Черв. Хрестом до 2.000.000, себ-то 65 % всіх голодних, замість 35 % у травни.

Треба зауважити, що громадське харчованє не є одиноким доцільним способом допомоги. Лишень коли доводить ся бороти ся з безпосередною загрозою голодної смерти, то його можна дозволити і в широкому маштабі, не дивлячись на моральні злі наслідки, які воно приносить з собою. Тому громадське харчованє відограє в справі допомоги голодним таку значну ролю. Але повинно підкреслити, що найбільшу увагу треба звернути на сільське господарство, на його піднесенє, бо лишень воно може забезпечити прожитє населеню, захистити його від нового голоду і тим самим потребу громадського харчованя цілком усуне. Досвід же минулого року довів, що сей момент є найповнійшим у боротьбі з голодом.

Зі всіх закордонних організацій, що несли допомогу голодній Україні, найкращий звязок з Укр. Черв. Хрестом мали Міжнародний Комітет Червоного Хреста і Місія Нансена. Між иншим вже в березни Місія Нансена склала з Укр. Черв. Хрестом угоду, на підставі якої майже всю технічну роботу робив Український Червоний Хрест, а в поодиноких губерніях і повітах представники Укр. Черв. Хреста являлись заразом і представники Місії Нансена.

Не зайвим буде згадати, що такий спосіб праці, переведений на Україні протягом 5-ти місяців Місією Нансена, є дуже простим і значно дешевшим, бо не потребує власних, подеколи дуже великих апаратів. Використовуючи місцевих людей, він дає можливість хутко створити тісний звязок з населенєм, зберігаючи проте закордонним організаціям як найширшу контролю і змогу безпосередно керувати всьою роботою.

Попри найбільші зусилля як з боку уряду, так і з боку Закордонної Допомоги, голодне лихо все-ж спричинило ся до значного упадку сільського господарства.

В Миколаївській, Запорожській, полудневих повітах Одеської, Катеринославської і Донецької губерніях засівна площа зменшилась до 25 % нормального засіву. Порівнюючи до 1921 р. на Запорожжю недосів ярини був у три рази, а озимини в два рази більший. На Донеччині засіяно було всього 70 % площі минулого року. На Катеринославщині засів ярини був в 5 разів, а озимини в три рази менший, ніж попередного року.

Відповідні-ж числа маємо відносно худоби в голодних губерніях: —

губернія	1921 р. штук худоби	1922 р. штук худоби
Донеччина	3,213,662	1,955,045
Катеринославщина	1,807,678	926,275

Запороже	2,465,475	1,015,012
Одещина	2,221,748	1,523,520

Загальне число худоби в голодних губерніях зменшилось майже на половину. За браком коней більша частина селян не мала змоги обробити своє поле. За таких умов напр. кукурудза не могла бути вповні засіяна. Селяни, які не мали коней, сіяли кукурудзу на неоранім поли, а в наслідок виголоднення підупали на силах і потім не могли обробляти поля як належить ся.

Сі страшні наслідки минулої голодної кампанії ще раз доводять, що бороти ся з голодом треба не організацією громадського харчованя, а усуненем тих технічних і економічних умов, які перешкоджають селянинови стати на власні ноги — в данім відбудованям сільського господарства.

Не дивлячись на все те, в червні б. р. можна було сподіватись «по даним ріжних місцевостей», що урожай вистарчить, аби покрити катастрофу м. р. Після тодішніх обчислень мало ся на Україні 200,000,000 пудів більше, як було потрібно на вижевлене населеня. Несподівана посуха в липни, що знищила більшу частину ярини, спустошене від граду і полеві шкідники перечеркнули сі обчислення. Останні відомости з України вказують, що сьогорічний збір дасть всього 650,000,000 пудів збіжа, отже, ми стоїмо тепер перед новою катастрофою голода, що буде не меншою від попередної.

Слід занотувати, що при вираховуваню наших засобів ніяк не можна вживати методи простого арифметичного підрахунку недостач і зайвин по ріжних волостях і повітах, що дає випадкові результати. Як що взяти під увагу надзвичайно тяжкий стан транспорту, повну спрацьованість селянських господарств, цілковитий брак запасів на біжучі господарські потреби, чому примусове оподатковане можна накладати тільки дуже обережно, то стане зрозумілим, що на місце сеї методи повинна стати друга метода, с. є.: «індивідуалізації», по волостам чи хоча-б повітам.

На початку серпня приблизне обчислене запасів голодних губернь показало, що в поодиноких повітах України недостача хліба буде в таких числах: —

Група господар. засівної площі в десятинах	Господарство в проц.	Кількість господарств	Засівна площа	Число їдців	Зайвина	Недостача	Скільки місяців власних запасів
Не засіяно	5.4	78,140	—	410,480	10,243	10,243,000	—
1/2 дес.	3.7	53,620	13,405	285,390	—	6,384,840	1.1
Від 6 — 1 дес.	6.3	94,340	70,755	490,110	—	8,824,240	3.2
Від 1 — 2 дес.	14.5	299,500	314,250	1,002,440	—	12,494,640	6.3
Від 2 — 4 дес.	27.2	388,260	1,157,110	1,974,920	4,554,750	—	—
Від 4 — 6 дес.	18.4	265,210	1,326,050	1,355,840	26,007,500	—	—
По над 6 дес.	<u>24.5</u>	<u>352,560</u>	<u>2,643,920</u>	<u>1,861,126</u>	<u>66,110,500</u>	—	—
Всього	100.0	1,441,900	5,425,390	7,451,206	97,162,750	37,944,720	—

Губернія	Кількість повітів	Загальна недостача
Миколаївська	4	8,929,000 пуд.
Донецька	5	6,810,400 "
Катеринославська	4	5,152,000 "
Запорожська	3	4,730,600 "
Одеська	<u>2</u>	<u>2,825,000 "</u>
Всього	18	28,497,000 "

Протягом цілого місяця серпня сі обчислення провірювано. Результати сього в 5-ох голодних губерніях показує вище наведена таблиця.

Але се обчисленє треба уважати непевним, бо докладно можна його перевірити лишень після молотьби, але воно ясно вказує на неминучість нового голоду.

З наведеного низше бачимо, що число голодних досягне півтора мільона осіб на січень 1923 р., лихо нового голоду прибільшуєть ся цілою низкою моментів.

1. Він починаєть ся під час жнив, тоді як торік почав ся лишень у жовтні
2. Голод минулого року застав селянство ще з таким сяким запасом інвентаря і сільським знарядєм, сього-ж року все розпродано на поживу.
3. Фізична відпорність селянства після перебутого голоду, а в звязку з ним усяких епідемічних і специфічних голодних хороб і пошестей неймовірно підупала, не менше підупала й моральна відпорність.
4. Одним з найбільш трагічних моментів є повторенє голоду в тих самих повітах, що й минушого року.

Запаси України дуже незначні, як що порівняти їх з розміром катастрофи. В кращому випадку вони не перевищують 8,000,000 пудів хліба до кінця бжучого року. Коли додамо навіть закордонну допомогу в півтора мільона пудів хліба відповідно до масштабу минулого року, то загальна сума покриє не більше як одну-третю потрібної скількості.

Сього року допомога Уряду розподіляєть ся трохи инакше, ніж минулого року. Беручи під увагу те, що руйнованє господарств само несе погрозу майбутнього голоду, центр ваги роботи переносить ся на господарську допомогу. Асігновано понад 3,000,000 пудів зерна. Частину його буде витрачено на засів озимини, а більшу частину призначено на видачу допомоги на ріжні потреби селянського господарства.

З огляду на занотовану вище небажаність громадського харчованя відносно дорослих, 1,000,000 пудів асігновано на організацію громадських робіт.

Біля 1,600,000 пудів призначено на громадське харчованє дітей і непрацездатних, як також діточі лікарські установи. Все-ж на громадське харчованє асігновано 400,000 пудів хліба, переведенє-ж його в жите доручено Укр. Черв. Хрестови.

Понад два з половиною міль. пудів залишено як запас допомоги в перших місяцях 1923 року.

Ось і всі запаси, з якими країна підходить нині до боротьби з голодом, що має бути не лекший, як минулого року.

Коли до сього додати ще всякі хороби, при повній відсутности медичного матеріялу (білизна, медикаменти, медичні прилади і т д), то картина наступного лиха стала в усій повноті:

Оптимістичні поголоси, що пішли в закордонній пресі (перед посухою в липни), створили помилкове уявленє стану на Україні і в значній мірі зменшили закордонну допомогу. Факти нещадно ріжуть такий оптимізм. Допомога потрібна обовязково, та ще й більше, як торік, бо в той час Україна мала будь що будь деякі засоби, які дали їй змогу допомогти Поволжю, що терпіло гірше України. В сей час Україна не має жадних запасів, а наша вся надія полягає в тім, що маємо досвід у поборюваню голоду, гарно зорганізований апарат, а ще більше надії покладаємо на те, що катастрофа нас застане приготованими і своєчасно знята тривога притягне в свій же час потрібну допомогу.

№ 727

Просьба від артистів з Харкова о допомогу.

«Українські Робітничі Вісти», 11 листопада 1922

ПРОСЬБА З УКРАЇНИ

Від артистів Українського Театру ім. Т. Шевченка в Харкові отримала редакція «Укр. Роб. Вістий» слідуєчий лист:

Любі Товариші!

Звертаємось до Вас з проханєм о допомогу Українському Театрови імени Тараса Шевченка в Харкові, який має в своєму складі около 100 осіб і переживає зараз тяжку матеріяльну кризу.

Ся криза з наближенєм зими ще більшає. Богато робітників нашого театру майже голодують. Звичайно, в сьому винні зовнішні обставини. Держава-ж не може прийти на допомогу, бо має інші, більш важні справи.

Ми знаємо, що наш голос не буде голосом вопіючого в пустині і ви відкликнетесь.

Всяку допомогу прохаємо надсилати по такій адресі:

Україна, Харків, Український Державний Театр ім. Тараса Шевченка, для співробітників.

(Слідує 49 підписів.)

№ 728

У.Ч.Х. у Вест Форт Виллямі пересилає по \$100 для У.А.Н. в Києві, студентів за кордоном і інвалідів.

«Канадійський Ранок», 14 листопада 1922.

«Канадійський Українець», 29 листопада 1922.

ВЕСТ ФОРТ ВИЛЛЯМ ЗНОВА ПРИСИЛАЄ ПОВАЖНУ ЖЕРТВУ

Вест Форт Виллям,
3 листопада, 1922.

Український Червоний Хрест,
Вінніпег, Ман.
Хвальний Заряде:

В залученню сего листа засилаю дрефтом (Ди Роял Бенк оф Кенада) на суму триста долярів (\$300.00).

Гроші сі вишліть безпроводочно:

Сто долярів для українських студентів заграницею, 100 долярів для Української Академії Наук (в Києві), а сто долярів для українських інвалідів, — Разом — 300 долярів.

Повідоміть нас, чи отримали гроші.

За Комітет Укр. Чев. Хреста у Форт Виллям,

В. Брилинський, секр.

№ 729

В Україні буде такий самий голод як минулого року

«Канадійський Українець», 15 листопада 1922

ЗАПОВІДАЮТЬ ЗНОВ ГОЛОД НА УКРАЇНІ

ПЕТРОГРАД. — Згідно з опінією представників американських ратункових організацій в Росії, Україна находиться в обличу такого самого голоду, як минув-

шої зими. Населення південної України є мале, але й для него забракне цього-річних зборів. До того прилучується ще брак опалового матеріалу.

№ 730

Пожертва \$300 для України.

«Український Голос», 15 листопада 1922.

РУХЛИВА УКР. ГРОМАДА

Українці з Вест Форт Віліям, Онт. прислали на адресу Українського Червоного Хреста 300 дол., призначуючи їх на українських інвалідів, студентів та на Українську Академію Наук в Києві. Хто дальше!

№ 731

Раковський признає «найтісніший» союз з Росією.

«Український Голос», 15 листопада 1922.
Уривки.

ЯК РАКОВСЬКИЙ СКРУТИВ ВЯЗИ «РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ»

На засіданні Всеукраїнського Центрального Ісполнітельного Комітету (який складає ся майже виключно з назначених Москвою Москалів та Жидів) 15 жовтня делегат Донецького Водозбору Квірінг вніс запитанє з приводу встановлення цілком виразних взаїмних відносин між совітською Україною і совітською Московщиною. В відповідь на се запитанє Раковський в імени уряду заявив, що уряд не являєть ся безумовним прихильником повного злиття України з Росією, але признає конечно необхідним **найтісніший союз** між совітськими державами, щоб **вирвати з корінєм штучно збільшувані націоналістичні стреміння**. Совітська Україна зробила Україну майже самостійною державою, але се **було зроблене в цілях опановання мас**. Тепер після пяти-річного істновання треба далі йти шляхом тійснійшого обєднання совітських держав.

Після промови Раковського вибрано спеціальну комісію з пяти осіб, до якої увішли: Раковський, Фрунзе, секретар Всеукраїнського Центрального Ісполнітельного Комітету — Іванов, голова професіональних союзів — Уваров і секретар центрального комітету комуністичної партії — Лебедь.

На слідуєчій засіданні 17 жовтня ся комісія предложила резолюцію, яку комітет ухвалив. Резолюція пропонує, щоби на загальнім совітськім зїзді в грудни сего року внести слідуєчі зміни в договорах між совітськими республіками:

1) Максимальний звязок всіх союзних совітських республік в справах закордонної політики. Український комісаріят закордонних справ повинен втратити свою самостійність. Будуть знищені також окремі представництва всіх республік за кордоном. Всі дипломатичні зносини будуть переводити ся Москвою, якій будуть підпорядковані всі совітські представництва за кордоном.

2) Союз буде провадити одну політику й буде мати одну спільну військову організацію. Всі окремі українські і кавкаські частини будуть знищені разом з своїми штабами.

3) Завдане союзу являєть ся об'єднане господарської і фінансової політики окремих республік з єдиним центральним господарським і фінансовим органом в Москві, яка буде давати обов'язкові для всіх союзних республік директиви.

[Автор продовжує, за газетою «Діло», зі статті «Кінець Комедії» — Р.С.:]

«[...] повна ліквідація, повне знищення навіть тих чисто зовнішніх прикмет власної державности, які до сього часу ще заховала совітська Україна»

«Ті позиції, які зайняли тепер большевики до української державности, та ліквідація її останніх решток, яку вони переводять, не може в жадний спосіб справляти вражіння несподіванки. Се є продовжене тої історичної лінії, яку займала і переводила Москва до України на протязі століть. Большевики в даному разі являють ся лише спадкоємцями давних російських традицій, давної утвореної віками російської політики.

«Являєть ся кольосальною помилкою трактувати російський большевизм як явище, яке виникло тільки на ґрунті своєрідної перерібки інтернаціональних гасел соціалізму, яке не стоїть в зв'язку і не має органічного поєднання з усім минулим російської культури. Російський большевизм має ряд характерних ознак, які тісно в'яжуть його з попередньою російською культурою і власне відношене російського большевизму до національної справи, зокрема української справи, завжди носило характер заховання попередніх російських традицій. Гасло «право нації на самоозначення» завжди було для большевиків лише паперовим гаслом. Уступки, які робили вони українському національному рухови, завжди переводились під безпосереднім примусом розбурханої української національної стихії. Утворенне ними Української Соціалістичної Республіки було результатом лише того, що український народ в своїй визвольній боротьбі утворив власну державність. Була ся фірма лиш порожньою вивіскою, яка мала внести роз'єднане в українські національні ряди.

«Тепер гра скінчена, комедію відіграно, й знову виступає на сцену стара, давно знайома, єдина неподільна Росія. [...]

№ 732

Нансен видає літературний альманах на користь голодуючих дітей в совітських республіках.

«Українські Робітничі Вісти», 15 листопада 1922.

АЛЬМАНАХ В КОРИСТЬ ГОЛОДУЮЧИМ ДІТЯМ

Д-р Нансен перед своїм виїздом до Женеви покінчив переговори в справі видання альманаху славних європейських письменників. Свої твори до сього альманаху обіцяли: Г. Бар, Г. фон Гофмансталь, Еверс, Келерман, Шніцлер, Барбіс, Цвайг, Габріель, Бельо, Каміль Флямарион, А. Форель, А. Франс, Кнут Гамсун, Сельма Лягерлеф, Ромен Ролянд, Израель Цангвіль і Джан Галворти. Альманах появить ся на німецькій, французській, англійській і еспанській мовах. Дохід призначений для голодуючих дітей радянських республік.

№ 733

В новому заклик до робітників Заходу відбудова економіки бере зверх над допомогою голодуючим.

«Українські Робітничі Вісти», 15 листопада 1922.

ПРОДУКТИВНА ЕКОНОМІЧНА ПОМІЧ РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

(Кореспонденція до «Українських Робітничих Вістей»)

Найважнішою галузею економічного життя У.С.Р. є сільське господарство. Його відновлене має велике значінє не лише на економічному, але і на політичному полі.

Сільське господарство потерпіло сильно через імперіялістичну і горожанську війну значно більше, як промисловість. Боротьба проти Денікіна, Врангеля, білих Поляків і петлюрівських банд знищила сільське господарство, котрого виробу перед війною вижили своє рідне населенє, як теж велику частину європейської людности. В Європі знали теж якість сих виробів, котра перевищала сільські продукти в других аграрних краях. Через війну з білими бандами нема машин і других рільничих знарядів, господарські будинки понижені, знищено і сільсько-господарську культуру, котру створили селяни в протягу послідних років перед війною. Ріжні сільські продукти щезли, як пр. ріжні роди насіння, котрими селяни, задля браку інших засобів, годували худобу, щезли теж ріжні раси худоби і других звірят. Сільське господарство сильно відчуває тепер їхній брак, котрий обнижує його видатність. І тому то агрікультурно-технічний і економічний розвиток на Україні йде так поволи. Крім сього, деякі губернії потерпіли від голоду, в деяких губерніях і сего року жнива випали не добре, так що і сего року еще відчувати будуть наслідки тогорічної катастрофи. Україна не має достаточної скількості машин і других рільничих знарядів. Врешті і поганий транспорт перешкаджає скорому заосмотреню селян в засоби продукції.

А треба мати на увазі, що по революції не спроваджено ні нових машин, ні других рільничих знарядів. За часів горожанської війни фабрики машин не працювали і велика часть заводів, в яких направлялось старі машини і знаряди, була безчинна. Тимчасом старі машини і знаряди зіпсувались, а не можна було їх заступити новими. Бльокада Р.С.Ф.С.Р. і У.С.Р. капіталістами унеможливила імпорт закордонних машин і знарядів, без яких і перед війною Україна не могла обходитись.

Раднарком У.С.Р. уживав всіх заходів для підмоги сільського господарства. Він зорганізував взірцеві радянські господарства, спомагав всіми силами колективні господарства і сільсько-господарські комуни, котрі преставляють висший ступінь розвою сільського господарства. Однак машин, знарядів та других засобів, потрібних для розвитку сільського господарства, уряд не мав можности доставляти. При тім треба мати і на увазі, що наступи Врангля, Денікіна і петлюрівських банд зуживали много енергії уряду У.С.Р. Так то в великій мірі і Петлюра має на совісти занепад сільського господарства на Україні.

Боротьба У.С.Р. проти загарбника капіталу, подібно як боротьба Р.С.Ф.С.Р., прибрала зараз инший характер. Заграничний капітал залишив на разі воєнну інтервенцію, він веде тепер економічну боротьбу проти всіх радянських держав, в тім числі і проти У.С.Р. У.С.Р. звертає зараз цілу свою енергію на економічну відбудову. А для неї відбудова сільського господарства має велику вагу, бо воно є основою цілого економічного життя в У.С.Р.

Міжнародний пролетаріят має тут велике поле до праці, він може причинити ся до піднесеня сільського господарства, тобто поправлення самої управи землі, він може рівнож подбати о піднесенє продукції машин і других рільничих знарядів. Піднесенє видатности землі вимагає передовсім заснованя взірцевих господарств. Такі господарства потрібні теж для годівлі худоби. На Україні є досить земель, які мають всі услівя до створеня таких господарств. Міжнародний пролетаріят може такі господарства заосмотрити в фаховців і вишколених робітників і доставляти для них рільничі знаряди і машини. Розвиток таких господарств є певний, бо загально відомо, як Європа тужить за «українським

хлібом». Робітники, котрі хочуть переняти організацію і веденє такого господарства, повинні об'єднатись в кооперативи, котрим радянська влада радо віддасть такі господарства. Таким чином, робітнича кооператива виповнить те місце, котре в противному случаю припаде капіталістови.

Так само можуть робітники переняти тоті фабрики машин і рільничих знарядів, котрі зараз не працюють. Передовсім мусять робітники привезти всі знаряди, котрі потрібні для праці в сих фабриках. Сирівців є досить і заліза і других металів. Очевидно, се мусять бути кваліфіковані робітники. Вироби сих фабрик закупають головно селяни, котрих покупна сила по сегорічних жнивах значно збільшилась. Селяни будуть вимінювати хліб за рільничі знаряди. Так то можна забезпечити прохарчованє робітників.

На таких самих основах можна урядити і майстерні для ремонту зужитих і зіпсованих машин і рільничих знарядів.

Вага продуктивної помочи для відбудови сільського господарства У.С.Р.Р. дуже велика. Добре розвинене сільське господарство зробить У.С.Р.Р. незалежною від заграничного капіталу, бо унезалежнить радянські держави від імпорту заграничних харчів. Воно створить умови для розвитку промисловости у радянських державах. Економічно сильна держава скріпить владу пролетарського уряду в нутрі і на вні і тим самим скріпить становище пролетаріяту в капіталістичних краях. З другої сторони, знова поміч сільському господарству причинить ся до тіснійшого звязку між селянами і робітниками по містах.

Р. Васильченко.

Берлін, жовтень 1922.

№ 734

Звіт Фрунзе з поїздки по Україні, де він завважив «відновлення праці»; (нема згадки про голод).

«Українські Робітничі Вісти», 18 листопада 1922.

ФРУНЗЕ ПРО ПОЛОЖЕНЄ НА УКРАЇНІ

Тов. Фрунзе, який повернув ся з поїздки по Україні, в харківськiм «Комуністі» в статі «Ми зробили крок вперед» подає свої вражіння про поїздку.

Тов. Фрунзе відвідав Полтавщину, Кремінчужщину, Одещину, Поділе, Київщину і Миколаївщину і всебічно ознайомив ся зі становищем на місцях.

Тов. Фрунзе пише: «Перше, що кидаєть ся в очи — порівнюючи з минулим — помітне підвишенє пульсу житя в провінції. Скрізь йде напружена відновлена праця. [...]

Всі ударні кампанії відбувають ся з успіхом і здача продподатку всюди проходить без усякого натиску. По деяких місцях з технічних обставин доводить ся навіть стримувати темп кампанії. [...]

№ 735

Українізація Церкви в Україні: 2,000 парафій користують ся українською мовою.

«Канадійський Ранок», 21 листопада 1922.

ЦЕРКОВНИЙ РУХ НА УКРАЇНІ

Рух за українізацією церкви, не дивлячись на ворожість до нього большевиків, здобуває все ширші розміри. На підставі даних Всеукраїнської Церковної Ради мається 2,000 українізованих парохій, де служба правиться тільки українською мовою.

№ 736

Подяка М. Грушевського за \$500.00, присланих У.Ч.Х. в Канаді для У.Ч.Х. на правобережній Україні.

«Канадійський Ранок», 21 листопада 1922.

«Канадійський Українець», 13 грудня 1922.

«Український Голос», 20 грудня 1922.

КУДИ ЙДУТЬ ГРОШІ, ЗБИРАНІ У.Ч.Х. В КАНАДІ?

ЛИСТ ХХІІ

До Управи Українського Червоного Хреста в Канаді.

Союз «Голодним України», посилаючи поквітованнє на переказані Вами 500 канадійських долярів (490 амер. долярів), складає сердечну подяку іменем наших нещасних братів на Великій Україні. Гроші ці будуть негайно ужиті на закупно обуви й одежі для більшого транспорту, що в місяці жовтні має піти під фірмою Міжнароднього Червоного Хреста на адресу правобережного відділу Українського Червоного Хреста в Києві, при котрім працює Колегія наших уповноважених.

Дуже в час наспіли нам ці гроші; по скінченню закупки Ви дістанете докладне справозданнє. Сподіємося, що Ви не будете мати нічого проти такого ужиття грошей: обув, біллі й одежа — це найпотрібніщі річи на Україні під цю хвилю. Ми хочемо післати обуви й одежі на 300 осіб дорослих і дітей Українцям Київським і по иншим містам. Розуміється, се дуже мало, але на більше нас не вистане; приблизно ми рахуємо на 2,000 долярів, в тім около 1,500 дістали ми з Америки і 500 від Львівського Комітету, котрий працює з нами в найтіснішим контактї.

Ми просимо Колегію, щоби — як що їй не буде трудно — прислала спис тих людей, які одержуть обув і одіж з грошей Вами післаних.

З глибоким поважанням.

За Союз Голодним України,
М. Грушевський, голова
А. Кобдзай, секретар.

Не забувайте про поміч для нещасних Братів у рідному краю.

[Додано в «Українському Голосі»:]

В краю страшна нужда, мусимо поспішити з негайною помічю. Всякі жертви разом зі списом жертводавців просимо слати на адресу:

UKRAINIAN RED CROSS OF CANADA

Box 3621

Winnipeg, Man.

№ 737

Конфлікт в харківському уряді через українську мову.

«Канадійський Українець», 22 листопада 1922.

ЛІКВІДАЦІЯ НЕЗАВИСИМОСТІ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Цікаві вісти наспіли недавно з Харкова. Вивязався там спір поміж народними комісарями з нагоди внесення шкільного закону, який придбає запровадження у всіх народних школах України українську викладову мову. Російську мову мають задержати лише школи по містах. Підчас, коли голова народних комісарів др. Раковський обстоював ухвалення цього закону, наступила проти нього більшість комісарів, засадничих ворогів українства. (Гарне українське правительство! — увага укладача). В звязку з сим конфліктом уступив вже комісар народної освіти Гринько, а незабаром має теж уступити сам Раковський, який в данім випадку паде жертвою московського централізму. Його місце має зайняти відомий Зіновєв-Апфельбавм, якого завданням буде зліквідувати паперову окремішність радянської України.

№ 738

П. Артемов повернувся з України і розповів про життя в совітськiм раю так, як він його бачив.

«Канадійський Ранок», 28 листопада 1922.
Уривки.

КОМУНІЗМ АБО РАЙ В СОВІТСЬКИХ РЕСПУБЛИКАХ

В неділю, 29 жовтня, саскатунські Українці мали нагоду чути в Українськiм Народнiм Домі промову п. Петра Артемова, котрий повернув з совітських республік до Канади минушого місяця червня. Присутних було багато, бо всякого цікавило почути та певно переконатись від такого чоловіка, котрий всьо видів своїми власними очима. [...]

Артемів говорив так:
Шановні зібрані!

Як вам відомо, я повернув з того раю, котрим наші комуністи в Канаді й Америці не можуть нахвалитись. Вірив і я в той рай, нім ще поїхав туди минушого року.

Так коли я прибув до того раю, побачив там цілком що иншого. Я не побачив, щоби там був той трон збудований на підвалині справедливости для всіх, але той трон збудований на пролетарських і селянських трупах і крові.

Трупи лежать всюди по вулицях і нікому похоронити їх, бо, котрі ще остаяться при життю, не можуть упоратися з тими трупами задля тої великої їх маси. Комуністи-ж нічого собі з того не роблять і байдужо ходять по тих трупах, як мисливі по лісі, ступаючи з дерева на дерево.

Большевицькі комісарі з голоду не гинуть ані голі не ходять, противнож — вони почуваяться як в дійснiм раю, бо є вони дійсними панами і володітелями тої великої країни. Ніхто проти них не може повстати, бо люде винищені фізично і не то не можуть протестувати проти тих страшних і звірських надужитъ з боку комісарів, але не годні навіть по світу лазити. Коли трафиться, що хтось попробує запротестувати, так зараз він дістане імя контрреволюціонера, буржуя, а за тим слідує розстріл. [...]

В Росії гуляє п'яний од крові червоний большевик. Він пан, він царь, він бог Росії й України.

По містах страшна розпука. Ні що їсти, ні в що вдягнутися, ні чим пропаляти, ні чим у вечері засвіти. [...]

Надходяча зима принесе ще більші страховища для російської й української землі. Прийдуть там всі муки, а з ними й смерть, тай косити ме дальше.

Хтось з вас може запитав: «А якже так можливо? Чому-ж люде терплять їм, чому не скинуть їх з уряду і не виберуть собі других людей до правительства?» Так не можна-ж бо людям вибирати. Там нема ніяких виборів. Комісарі вибираються самі. Вибираються вони з різних кримінальників, убивців, злодіїв і іншої голоти, бо чесні й ідейні соціалісти не йдуть між них. Бо й як-же, Бога ради, може чесний чоловік сісти поруч із розбишакою, горлорізом за один стіл і радити над справами громадськими?

Але тут в Канаді й Америці комуністичні агенти й агентки пишуть та горляють, аж їм язика вилазять, що в Росії всьо добре, всьо файно; що так рівність, праведливість, братерство; що в Росії підноситься просвіта і таке інше. Голосять просто, що в Росії — рай! Одначе самі вони до того раю чомусь не пхаються, але сидять в Америці й Канаді, тай живуть грішми тих робітників, котрим потрафили світ закрутити й доказати, що чорне є біле, а біле є чорне. [...]

Коли Артемов скінчив свою бесіду, присутні ставили йому питання, на котрі він дуже річево відповідав. Між иншим хтось з присутних запитав, чи Україна є вже вільна від Росії, як нам тут деякі говорять. Він відповів, що Україна є вільна від Росії тільки на папері, але в дійсности Україна є так залежна від Москви тепер, як була залежною від Петрограду за царату [...]

Ф. Леськів.

№ 739

Врожай цього року кращий, як минулого, але в деяких повітах бракує харчів і буде далі голод.

«Український Голос», 29 листопада 1922.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

Офіційальні совітські дані малюють становище на полудневій Україні так: Запоріжжя мало на початок 1922 року 34 проц. врожаю 1921 р.; Миколаївщина і Донеччина по 40 проц.; Одещина 57 проц.; Катеринославщина 51 проц. Таким чином, робить висновок совітський статистик, становище в голодних губерніях дуже тяжке, але невражай сього року значно менший торічного.

Голова миколаївського губвиконкому в розмові з співробітником «Вістей» схарактеризував становище в своєму районі так. В миколаївському і херсонському повітах голод буде дуже тяжким. В Дніпровському повіті становище з голодом покращало на 30-40 процент. Єлисаветський повіт можна викреслити із списку голодних повітів. Найтяжче становище переживає Херсон з повітом. Як що не зробити негайних заходів в справі допомоги населеню Херсона, то через якийсь час він буде вважати ся за місто тільки на географічній мапі. Населене почасти розбіжить ся, почасти вимре. Тепер із 130 тисяч населеня в Херсоні лишило ся 40 тисяч душ, 60 проц. будинків порожні, 50 проц. з них о стільки зруйновані, що від відбудови їх доведеть ся відмовити ся. Не зважаючи на допомогу, у місті все ще голодують десятки тисяч люду. В звязку з голодом дуже збільшилась смертність.

№ 740

Дискусія на сесії ВУЦВК на тему створення «тісного об'єднання» совітських республік.

«Українські Робітничі Вісти», 29 листопада 1922.
Уривки.

СПІЛКА СОЦІЯЛІСТИЧНИХ РАДЯНСЬКИХ РЕПУБЛИК

На Радянській Україні жваво дебатуєть ся нині важна справа створеня **Спілки Соціалістичних Радянських Республік на Сході Європи**. Подаємо за харківським «Комуністом» (органом Центрального Комітету Комуністичної Партії України) і «Вістями Всеукр. Центр. Виконавчого Комітету» важнійші вістки в сій справі.

ЗАПИТ ПРО ВЗАЇМОВІДНОСИНИ МІЖ РАДЯНСЬКИМИ РЕПУБЛИКАМИ.

На засіданю сесії Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету, 15 жовтня, **тов. Квірінг** [...] зробив таку заяву:

«[...] Депутати Київської, Донецької і Харківської губерній доручили мені поставити перед сесію Всеукр. Центр. Викон. Комітету і Правительством питанє про взаїмні відносини між Українською Республікою і Російською Соц. Федер. Сов. Республікою і між всіма Радянськими Республіками. [...]

ВІДПОВІДЬ ПРАВИТЕЛЬСТВА НА ЗАПИТ.

Голова Ради Народних Комісарів **тов. Раковський** дав в імени Правитель-ства слідууючу відповідь на повисше запитанє трох делегацій [...]:

«[...] між всіма республіками буде встановлено тісний звязок обєднання, в на-слідок чого всі республіки повинні стати більш сильними і міцними. **Поза сим для радянських республік нема спасеня!** [...] Радянська Україна дала мож-ливість Україні стати дійсно політично самостійною країною. [...]

Бажано було би, щоб в п'яту річницю жовтневої революції в нашій федератив-ній конституції було зроблено ступінь наперед, до більш тісного обєднання Ра-дянських Республік, до створеня єдиних федеративних органів при збереженю наших прав в середині кожної республіки, [...] (Довгі бурливі оплески.)

№ 741

Дитячий концерт на користь голодуючим в Україні.

«Українські Робітничі Вісти», 2 грудня 1922.

НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ ДІТЯМ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Келгари, Алга.

До К.П.Г. на Р.У. в Вінніпегу.

Дорогі Товариші!

Заходом англійської товаришки Ф. Вудленд і учительки при Тов. «Самообра-зованя» т-ки С. Тодорівної відбув ся дня 14-го жовтня спільний дїточий кон-церт в користь голодуючих дїтий на Радянській Україні, з котрого було доходу **\$16.92**. Оплата висланя грошей виносить 12 ц., отже, висилаємо на поміч голо-дуючим дїтям на Рад, Україні **\$16.80**. Хоч ся жертва маленька, але шира і нехай вона буде приміром і для дорослих. А для тих, що кричать і обкидають боло-том всяку роботу в користь голодуючих, хай вона буде доказом, що не словами, а ділами треба помагати. В імени маленьких голодуючих дїтий складаю на от-сім місци щиру подяку товаришкам Вудленд і Тодорівній, як також малим дїтям, що брали участь в концерті.

З тов. привітом,

К. Дзвїдзінський.

№ 742

В програмі річного з'їзду У.Р.Д. в січні 1923 р. передбачено обговорення теми технічної допомоги Україні; (відсутня тема допомоги голодуючим).

«Українські Робітничі Вісти», 9 грудня 1922.
Уривок.

ЗІЗД СТОВАРИШЕННЯ УКР. РОБ. ДІМ

До філій і відділів Стоваришення Український Робітничий Дім.

Дорогі Товариші!

Екзекутива Комітет Стов. Український Робітничий Дім отсим повідомляє всі Філії, Відділи і Загал Членства Стоваришення, що слідуєчий регулярний річний Зізд Стов. У.Р.Д. відбудеться на днях 15, 16 і 17 січня 1923 р. в салі Українського Робітничого Дому в Вінніпегу.

ПРОГРАМА ЗІЗДУ:

1. Отворенє зізду. [...]
 18. Справа допомоги визвольній боротьбі в Східній Галичині.
 19. Справа технічної помочи Радянській Україні.
- [...]

№ 743

Раковський про об'єднання головних українських і російських комісаріятів.

«Канадійський Українець», 12 грудня 1922.

«ДОГОВІР» МІЖ МОСКВОЮ І УКРАЇНОЮ

Москва. — Голова української ради народних комісарів Раковський заявив в розмові з редактором «Ізвестій», що на підставі окремого договору українські народні комісаріяти для справ війни, заграничної торгівлі, праці, фінансів і комунікації будуть злучені з такимиж комісаріятами російськими. Таксамо наступить злука господарських рад в обох републиках.

Так виглядає самостійність т. зв. радянської України.

№ 744

Договір Німеччини з совітською Україною усунув колишнє визнання українського національного уряду; нові об'єднані представництва С.С.Р.

«Українські Робітничі Вісти», 13 грудня 1922.
Уривок.

ВІСТИ З РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ**Визнанє Радянської України Німеччиною.**

Дня 5 листопада с. р. для Німеччини перестала існувати петлюрівська Україна. Того дня наступило поширенє Рапальського договору на Радянську Украї-

ну і підписане відповідного протоколу між представником німецького міністерства закордонних справ бар. Мальцаном та представником Радянської України Авсемом. Згідно з тим протоколом, всі взаємні права і зобов'язання, встановлені Рапальським договором для Німеччини і Росії, поширюють ся також на всі федеративні Радянські Республіки, а в першу чергу на Радянську Україну.

Закордонне представництво С.С.Р.Р.

Львівська «Земля і Воля» доносить:

Представник У.С.Р.Р. в Чехословаччині М. Левицький, як нам передають, назначений представником від всіх Радянських Республік в Чехословаччині, від майбутньої «Спільки Соціалістичних Радянський Республік».

Одночасно нам передають, що не лише в Чехословаччині, але і в Австрії, на Балканах, в Італії і Польщі представників від С.С.Р.Р. назначуватиме Україна.

№ 745

Четвертий звіт з діяльності союзу «Голодним України» у Відні: за вересень, жовтень і листопад 1922 р.; співпраця з галицьким комітетом «Голодній Україні» і д-ром Холодним з совітського У.Ч.Х.; пожертви з Америки і Канади; посилки для науковців в Україні через АРА.

«Канадійський Ранок», 19 грудня 1922

«Український Голос», 3 січня 1923

СПРАВОЗДАННЯ СОЮЗУ ГОЛОДНИМ УКРАЇНИ

Діяльність Союзу «Голодуючим України» у Відні кінчаючи місяцем серпнем була представлена в попередніх справах, 1-3. Далі діяльність Союзу провадиться в тих же напрямках, зазначених при його заснуванні:

Знайомлення українських та інтернаціональних кругів з тяжким становищем на Україні, пропаганда помочі для боротьби з голодом та інформовання про найбільш доцільні форми і дороги помочі з тих фондів, які вступають в безпосереднє розпорядження Союзу «Голодним України».

Перша мета досягалась відозвами в пресі і кореспонденцією з українськими і інтернаціональними за допомоговими організаціями. Особливо з Інтернаціональним Червоним Хрестом Союз в останнім часі постарав ся вийти в тісніші відносини, по тім як свою за допомогову роботу на Україні став вести в тісній організаційній контакт з Українським Червоним Хрестом. З українських закордонних організацій Союз стояв в особливу тісних і дружних відносинах з львівським Комітетом «Голодній Україні», котрий передавав йому свої засоби на ті цілі, котрих не міг виконувати сам, і підтримував з ним тісний зв'язок через своїх відпоручників, які засідали в віденським Союзі в особах Вп. Вітошинського і Льва Левицького. Також з цілим рядом українських за допомогових організацій, які переслали свої складки будьто Союзови, будьто на Україну відповідно до його інформацій, Союз «Голодним України» стояв в живих зносинах.

В організації безпосередньої помочі несеній Союзом зайшли в остатніх місяцях такі зміни: Почавши розподіл на Україні через б. Українське Наукове Товариство в Києві, як найширше колись розгалужену культурну організацію, що розділювала ці жертви між широкими кругами культурних робітників, Союз «Голодним України» повів потім цей розподіл через своїх уповажнених, які працювали в купі з представником Українського Червоного Хреста д-ром Холодним; оста-

точні форми цієї організації мали бути надані за порозумінням з Головною Управою Українського Червоного Хреста — в цій цілі Др. Холодний виїхав в минулі місяці до Харкова, в момент замкнення цього справоздання ще не одержано відомостей про вислід цих переговорів.

В безпосереднє розпорядження Союзу, крім на місці переведених складок, вплинули до 15 падолиста такі жертви, надіслані на руки проф. М. Грушевського:

Український Запомоговий Комітет у Філадельфії	\$25	
Маніфестаційний Комітет у Філадельфії	200	
Комітет б. Укр. Зап. Т-ва в Едмонтоні	300	канад. дол
Дмитро Коцюбинський в Палмертон	5	
Збірка в Ленсингу, через Г. Кудрика	62	
Т-во імени Івана Франка в Пітсбургу	25	
Греко-католицька українська Громада в Нортгемптон	100	
Ліга Американських Горожан укр. походження в Трентон	40	
Запомоговий Комітет в Честер	64	
Комітет несеня помочі Рідному Краєви в Брукліні	25	
Українська православна громада в Гаррах, Окла.	28	
Український Червоний Хрест в Вінніпегу	500	канад. дол
Збірка в Провіденс, через Шкварюка	20	
Церква св. Михайла в Гартфорті, збірка	200	
Греко-католицька громада в Шікаго	27	
Крім того, Плятон Соляр в Манчестер	2	фун. штерлінгів
Щопа Володимир.	10	гол. гульденів.

Львівський Комітет «Голодній Україні» з своїх фондів передав на посилки живности 3 мільйони польських марок, на посилки обуви й одержі 5 мільйонів марок.

З цих фондів вислано 10-доляровими посилками А.Р.А. культурним робітникам і взагалі потрібуючим 350 долларів, на поміч учительству і школам на 200 долларів. Понад то ріжним організаціям вислано на адреси вказані Союзом, посилок АРА безпосередно більше як на 200 долларів, оскільки відомо се Союзови з тих усіх посилок уповажнені Союзу на Україні наділили поживою, як видно з квітів, коло двіста осіб, не вчисляючи шкільної молоді.

Через віденську місію УСРР вислано в липні і серпні шість посилок з річами жертвованими і закупленими — поживою, ліками, письменним матеріалом, одержею і т. п. загальної вартости 1,300,000 австр. корон.

З місяця вересня посилення таких посилок через місію УСРР припинено, на томісць приготовлено більший транспорт обуви, білля і теплої одержі, висланий 16 падолиста через місію Нансена на адресу Українського Червоного Хреста, що має розділити сі річи з участю уповажнених Союзу:

502 штуки светрів, вовняних блюзок,

510 пар черевиків мужеських, жіночих і діточих,

49 штук трикотевих убрань для дітей,

69 тузнів теплих панчіх, шарпеток і рукавиць,

66 штук переношеної ріжної одержі, білля. Всего на суму сто десять мільйонів корон.

По закінченню цієї операції Союз ухвалив вислати посилки з поживою на суму 500 долларів головно для шкіл, бурс і захоронок.

Піднята в порозумінню з Комісаріятм Народної Освіти УСРР акція в справі виїзду за кордон на лікуванє, спочинок і занятя українських учених, письменників і артистів, котрим Союз мав оплатити проїзд і 4-6 тижневий прожиток (глядіть справоздання ч. 3), не дійшло до здійснення в цім часі через велику проволоку, яка зайшла з польськими паспортними візами, а з початком занять по школах Комісаріят признав уже неможливим дати відпустки.

Так само неполагодженою зістала друга справа, піднята Союзом з ініціативи культурних діячів з Великої України. Союз займався збиранням жертв в підручниках для українських шкіл, дістав в цій справі далеко йдучі обіцянки від закордонних видавців, але не міг одержати офіційного виказу, які з виданих за кордоном підручників будуть перепущені на Україну, і через це висилка не могла сповнитись.

Не зважаючи на всякого рода труднощі, які заходили в запомоговій роботі Союзу «Голодним України» і скромні результати, через це досягнені, Союз уважає своїм обов'язком продовжати свою діяльність з огляду на незвичайно тяжкі обставини українського життя. В супереч заспокоюючим вістям, які пішли були по світу літом цього року, становище на Україні не покращало, а може, навіть погіршало з сею осеню. Тому всяка, навіть невелика поміч з боку закордонних земляків там високо ціниться й з великою вдячністю приймається. От що, наприклад, пише в цій справі оден з наших уповаж[н]ених з дня 10 жовтня:

«Ще є одна річ, яку мушу Вам та Союзови «Голодним України» переслати, тільки ані в лист її не вкладеш, ані пакунком не вишлеш, і хиба тільки відчути Ви можете її серцем — це подяка. Щира, безмежна, часом збентежена, часом здивована, але завжди глибока, радісна та щира подяка. Стільки доводиться чути її від людей зруйнованих, голодних нам — тим, хто коло розподілу, отже, хочеться переслати цю подяку Вам, всім, хто за допомогу сюди надсилає, хто дає змогу віджити кращим культурним силам. Слів нема таких, щоб висловити цю колективну подяку — та Ви її мусите серцем відчути.»

Нехай сі слова будуть подякою всім, хто відізвався досі на заклик Союзу «Голодним України», і разом заохотою на будуче. Не вважаючи на скрутне економічне становище і різні інші пильні потреби, які стають перед українським розселенням за межами Великої України, нехай памятають вони її велику біду і уділяють їй усе що можуть.

У Відні, дня 18 листопада 1922.

М. Грушевський, голова

Іван Коссак, скарбник

Юрій Тищенко, секретар.

№ 746

Тема об'єднання совітських республік та боротьби з наслідками голоду на VII Всеукраїнськоу З'їзді Рад, 10 грудня 1922 р..

«Українські Робітничі Вісти», 20 грудня 1922.
Уривок.

3 РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

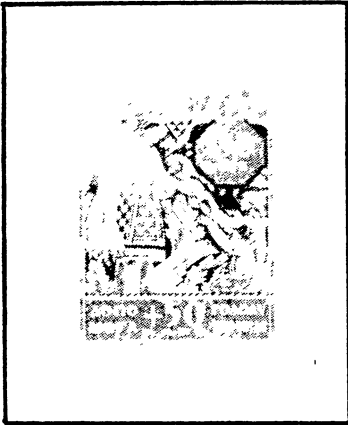
7-ий Всеукраїнський Зїзд Рад.

Президія В.У.Ц.В.К. повідомляє, що VII Всеукраїнський Зїзд Рад призначено на 10 грудня 1922 р. [...] Порядок денний зїзду такий:

- 1) Звіт уряду (доклад т. Раковського);
- 2) Про союзне об'єднанє Радянських Республік (т. Раковський); [...]
- 4) Підсумки праці в справі поліпшення сільського господ. (т. Клименко);
- 5) Доклад Наркомфіна (т. Новицький);
- 6) Про Червону армію (тов. Фрунзе);
- 7) Радян. будів. (адміністрат.-територ. поділ України (т. Черлюнчакевич);
- 8) Доклад Ц.К. Допомогоду про заходи боротьби з наслідками голоду (т. Єрмощенко); [...]

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ: **ПРОДОВЖЕННЯ ГОЛОДУ В УКРАЇНІ
Й ЕКСПОРТ ЗБІЖЖЯ ЗА КОРДОН**

(зима — весна 1923 р.)

№ 747

30% населення Катеринославщини, Запоріжжя і Миколаївщини приречені до голодової смерті.

«Канадійський Українець», 20 грудня 1922.

**НА УКРАЇНІ ЗНОВ ГОЛОД: НАСЛІДКОМ НЕВРОЖАЮ
ГОЛОД БУДЕ ЩЕ ТЯЖШИЙ, ЯК МИНУЛОГО РОКУ**

В розмові зі співробітником харківських «Вістей» Єрмощенко, голова спеціальної комісії, висланої в голодні місцевості України для розслідування положення, сказав, що положення на Катеринославщині, Запорожжю і Миколаївщині дуже скрутне, так, що ці губернії не зможуть себе прогодувати. Беручи під увагу наслідки неврожаю і голоду минулого року, голод в цьому році буде ще тяжчий, хоч простір, охоплений голодом, і цифри голодуючих будуть менші, ніж в минулому році.

Єрмощенко далі каже, що в голодних неврожайних районах колишні незможники цілком зубожіли, за те селяни, що мали 2 — 3 коней, зміцніли і мають змогу хутко розвивати своє господарство. Сих «кріпких» селян є не більше 20 процент; 50 процент можуть продержатися до весни, при умові напівголодного існування. Останні 30 процентів засуджені на смерть, коли їм негайно не допоможе держава.

№ 748

Добрий врожай у північних губерніях України.

«Канадійський Ранок», 26 грудня 1922

АМЕРИКАНЕЦЬ ПРО ВРОЖАЙ НА УКРАЇНІ

До Шикаго, Ілл., приїхав з України В.Р. Нелледжер, інспектор американської допомоги голодуючим в Росії.

Він каже, що об'їхав Волинь, Чернігівщину і Київщину. В тих губерніях бачив великий врожай. Населення має ще збіжжя і на продаж.

Большевики забрали там податку 6 пудів (216 цунтів) збіжжя з кожної десятини поля (десятина — 2 морги).

В Чернигівщині, казав він, нарід страшенно висох ізза голоду і большевицьких грабіжей.

№ 749

Через Американську Допомогову Адміністрацію (АРА) можна висилати в Росію й Україну харчі й одяг; пояснення системи пересилки.

«Канадійський Ранок», 26 грудня 1922.
Уривки.

ПОСИЛКА ОДЕЖІ В РОСІЮ І НА УКРАЇНУ

З Американської Допомогової Адміністрації.

В порозумінню з російським урядом Американська Допомогова Адміністрація поробила уже заходи для того, аби люде з Америки могли постачати своїм родичам, приятелям і взагалі потребуємим людам в Росії одіж і білле. Система посилення така сама, як була для посилки харчів, тільки замість «фуд дрефт» посилається «клюдінг реміттенс». То значить гроші на таку посилку платиться тут в бюрі Американської Допомогової Адміністрації і за ті гроші вона зі своїх магазинів в Росії видає адресатови матеріал на одезу.

Одна така посилка коштує 20 долярів. Людина, для якої вона призначена, одержить за ті гроші в Росії: 4 $\frac{2}{3}$ (чотири і дві треті) ярда [1 ярд = 91.44 см. — P.C.] теплої вовняної матерії, яка вистарчить на одно повне убрання для муцини або для женщины або для двох дітей; 4 ярди підшивки; 16 ярдів мусліну на чотири пари білизни; 8 ярдів флянелі на дві сорочки; нитки і гузики для всеї тої верхньої і спідної одезі. На основі умови з російськими властями Американська Допомогова Адміністрація застерігає собі право не приймати більш як одну дваццяти долярову посилку для одної особи.

Хто хоче таким способом помогти рідним чи знакомим в Росії або на Україні, повинен насамперед дістати собі в Американській Допомоговій Адміністрації або в яким небудь банку друкований формуляр, виповнити його, з'окрема виразно виписати імя і адрес особи в Росії, для якої посилка призначена. Виповнений формуляр (клюдінг реміттенс) разом з дрефтом, моні-ордером, або сертифікованим чеком на дваццять долярів посилається до

American Relief Administration,
Clothing Department,
42 Broadway New York, N.Y., USA.

Одрежавши таке доручення і гроші, Американська Допомогова Адміністрація повідомляє свою головну квартиру в Москві, хто й кому купив матріал на одезу, головна квартира в Москві порозумівається з американським магазином, котрий найблизчий до мешкання адресата, и звідти повідомляють людину, для якої одеза призначена, аби прийшла чи приїхала її собі відобрати.

Поки що Американська Допомогова Адміністрація має свої магазини в Москві, Петрограді, Вітебську, Минську, Київі, Харкові, Гомелю, Єлисаветграді, Одесі, Николаєві, Олександровську, Катеринославі, Теодозії, Ростові на Дону, Симбірську, Саратові, Казані і Уфі. [...]

Весь потрібний матеріал Американська Допомогова Адміністрація вже вислала в Росію, одначе постачати його буде окремим людам в Росії аж після 1-го січня 1923 року.

№ 750

В Одесі приготують на експорт 3,000,000 пудів збіжжя; мільйони осіб в Україні потребують помочі, у Москві харчів і одягу достатньо

«Український Голос», 27 грудня 1922.

МОСКВА ЗБИРАЄ СЯ ВИМОРИТИ УКРАЇНУ

Телеграма з Москви з датою 18 грудня говорить: Депеші з портів над Чорним Морем доносять, що там роблять ся великі приготування до експорту збіжжя і що рух у портах доходить до передвоєнних розмірів. У Новоросійську залізні заводи приготують чотирнайцять кораблів до перевозу збіжжя, а в Одесі, з поспіхом приводять до порядку елеватори, що стояли пустою через кілька літ. Депеші обчислюють, що в Одесі жде на вивіз три мільйони пудів (один пуд має 36 фунтів), а в Новоросійську звиж мільйона пудів збіжжя.

В злучі з повищою телеграмою цікаво прочитати, що оповідає полк. В. Гескел, голова Американської Допомогової Адміністрації (АРА), яка через минувший рік годувала голодних в Росії. Гескел говорить, що 8 мільйонів людей в Росії сего року будуть потребувати ратунку перед голодом. Майже всі ті голодні живуть на Україні. І якраз з України большевики вивозять хліб до чужих країв.

Большевики говорять, що вони мусять вивозити збіжжя до чужих країв, щоби роздобути гроший на закупно машинерії та сирих матеріялів в ціли відбудови російського промислу.

Полк. Гескел сумніває ся, чи можливо буде взивати американський нарід до дальших жертв для голодних тоді, коли Росія сама висилає свій хліб за границю. Большевики говорили йому, що будуть старати ся самі прогодувати 4 мільйони голодних, один мільйон лишають до прогодування європейським допомоговим організаціям, а три мільйони лишають ласкаво для Америки.

Полк. Гескел говорить, що жите в Москві є майже нормальне. Склепи отворені й іди та убрань є там подостатком.

Полк. Гескел якраз вернув з Москви до Америки, аби порадити ся з міністром торгівлі Гувером, що має робити Американська Допомогова Адміністрація з Росією.

№ 751

Студенти і професори У.Г.А. в Подебрадах протестують проти окупації України сусідними державами.

«Канадійський Ранок», 2 січня 1923

ГОЛОС ПРОТЕСТУ

Ми, громадяне України, Студенти і Професори Української Господарської Академії та студіюючі при ній разом зі всією кольонією Українських емігрантів в Подебрадах на Чехословаччині, як солідаризована частина численної Української еміграції, що в боротьбі за визволення свого народу змушена була під оружною навалою ворожої сили покинути батьківщину, підносимо свій голос однодушного протесту проти окупації її чужинцями і проти тих нелюдських диких знущань, що чиняться над поневоленим Українським Народом його насильниками совітсько-російськими окупантами Українських земель.

Ми апелюємо до всього українського світу і звертаємо його увагу на невинимі страждання, які терпить український народ під ярмом окупації. Ми звертаємо увагу світової демократії та її репрезентанів, провідників організованих працюючих мас, на той цинізм, з яким большевики совітської Росії до цього часу одурювали демократію світу, прикриваючи своє розбійницьке насильство над Україною і її трудовим Народом фікцією совітської соціалістичної Української Республіки. Цією фікцією російські червоні імперіялісти фальшували голод українських трудових мас і від їх імени безсоромно виступали перед світом. Тепер-же, коли їм удалось такими заходами цілком сфальшувати думку світової демократії про дійсний стан на Україні, агенти імперіялістичної Москви на Україні під маскою В.У.Ц.І.К. — Всеукраїнський Центральний Ісполнітельний Комітет, 15 жовтня 1922 року у Харкові розіграли комедію уніфікації фіктивної Совітської України з Росією. Цей факт цілковито розкриває цинічну політику російських большевиків на Україні і являється переконуючим навіть для тих, хто до цього часу вірив у фікцію незалежної Совітської Соціалістичної України і не добачив грубого фальшування волі Українського Народу.

[...]

№ 752

Совітський уряд забороняє газетам писати про голод в Україні.

«Український Голос», 3 січня 1923.

НАКАЗАНО НЕ ПИСАТИ ПРО ГОЛОД НА УКРАЇНІ

По пропозиції Чічеріна совітський уряд запропонував совітській пресі, а також тим закордонним газетам, які одержують субсидії, тимчасово здержати ся від друкування звісток про голод на полудневій Україні, на північному Кавказі, Криму і Донбасі до кінця льозанської конференції й повороту Чічеріна з закордонної поїздки.

№ 753

На місце Помголоду приходить Наслідголод; увага переходить з допомоги голодуючим на відбудову сільського господарства.

«Українські Робітничі Вісти», 6 січня 1923.

ЗАВДАНЯ ПО ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ ГОЛОДУ

Разом із загальними заходами для відновлення сільського господарства, що їх провадять державні установи й акційні товариства «Село-Поміч», Ц.К. Наслгол має за своє завданє допомогти як найбільш поширити засівну площу. З сего боку найдоцільнійше й найрозумнійше є організувати і оборудувати господарства, що за свою мету мали-б саме таке завданє.

І в Росії і на Україні вже були такі спроби. Такі, приміром, є господарства, що їх організувало Товариство Друзів Радянської Росії в Пермській та в Саратовській губерніях. Такі господарства зорганізував Волинський Губкомпомгол в прилученій до нього Миколаївшині. Таке саме завданє — поширити засівну пло-

щу — має на Україні праця тракторних загонів американської менонітської організації на Запорожжю. Для того-ж таки, беручи під увагу брак робочої худоби, маючи на меті здолати кризу через механізацію с. г., Ц.К. Наслгол і сам взяв ся за організацію купити за кордоном трактори і вирішив утворити спеціальний тракторний фонд. З того фонду вже дано повноважному представникови Ц.К.П.Г. в Берліні т. Левицькому 500,000 чеських корон. Для тої таки мети Ц.К.П.Г. визнали за бажаний і за цілком можливий приїзд ізза кордону окремих організованих груп із фаховців, що могли б дістати для обробки земельні ділянки. **Таку пропозицію зробила Україні українська організація в Канаді «Український Робітничий Дім».** Такі організації буде допущено на Україну, коли вони матимуть землеобробні машини, знарядя та деякий капітал.

Окрім сих двох найголовніших моментів, треба зазначити ще й тяжке становище дітей на Україні, особливо по неврожайних районах. Завдане Ц.К. Наслгол допомогти їм. Крім організації широкого громадського харчованя для дітей, треба розпочати інтерноване безпритульних дітей, а їх в голодних районах близько 400,000 чоловіка. Загальна задача щодо допомоги дітям — се мобілізація коштів для організації для них харчованя, для набутя їм потрібних річий і для збільшеня серед них педагогічної роботи. Але ся справа така поважна, що вимагає особливого освітленя і спеціальних надзвичайних заходів.

Далі під опікою Ц.К. Наслгол будуть ще й інваліди горожанської і імперіялістичної війни та інваліди праці. В минулому їм не допомагало ся в достаточній мірі через брак харчових ресурсів в державі. Щоб полекшити їхнє становище, слід вжити заходів для організації їхнього харчованя, організувати працю для інвалідів і т. и.

І кінець кінцем, загальна для всіх груп допомога з боку Ц.К. Наслгол се є допомога бороти ся з пошестями і участь в медичній допомозі.

Відповідно до зазначених завдань виникло і організаційне переформоване Ц.К. Помгол в Ц.К. Наслідгол, що переносить центр уваги з площі харчованя в площу господарської допомоги. І не тільки теоретичні міркуваня, що їх уже самих досить, щоб виправдати зазначну організаційну перебудову, а й детальне зазнайомлене спеціальної комісії із становищем на місцях вказали на можливість обмежити харчоване і головні кошти дати на поміч господарству, надавши харчовим операціям характеру, погодженого з загальною діяльністю в справі відновленя господарства.

(«Вісти ВУЦВК»)

Баткис.

№ 754

Харківський уряд бажає, щоб канадські українці поверталися на Україну лише з технічною допомогою.

«Українські Робітничі Вісти», 6 січня 1923
Уривки.

В СПРАВІ ТЕХНІЧНОЇ ПОМОЧІ РАД. УКРАЇНІ

Справа технічної помочи Радянській Україні є для українських робітників в Канаді справою великої ваги. [...]

Коли появил ся страшний голод на Радянській Україні, українські робітники в Канаді нікого про нічо не питали, а почали по своїм силам нести свою поміч голодуючим. Се була справа нагла і не вимагала ніяких пояснець. Треба було гроший на закупно хліба для голодующих, і справа скінчена. Подібно мала ся справа, коли був вибух страшний голод в Приволжю.

Справа-ж технічної помочі Радянській Україні є закроєна на ширшу скалю. Тут треба вже знати, якого рода ся поміч має бути. [...]

[...] Екзекутивний Комітет Стоваришеня Український Робітничий Дім в Канаді звернув ся до Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету в Харкові з листовним запитом, якого рода поміч могли би подати українські робітники в Канаді своїм товаришам на Україні.

Як бачимо тепер з українських радянських газет, справу помочі з Канади Радянській Україні обговорювала на своїм засіданю президія ВУЦВК, в 254 ч. з 11 листопада 1922 р. помістили статю з нагоди висланя Екзекутивним Комітетом Стов. У.Р.Д. листа до ВУЦВК, в якій, подавши своїми словами зміст листа, пишуть слідує:

«В звязку з сим повідомленем призидія ВУЦВК визнала бажаним прибутє на Україну з Канади організованих груп кваліфікованих робітників і селян з своїми хліборобськими та іншими машинами і знарядєм. Уже вжито заходів, щоб всіма засобами допомогти таким групам.»

Всі переговори в сій справі і організацію переселеня доручено провадити Уповноваженому Представникові У.С.Р.Р. в Берліні тов. Левицькому.»

З повисше наведених слів з харківських «Вістий» видно, що Радянська Україна радо прийме технічну поміч з Канади в виді організованих груп з машинами [...]

№ 755

Конгрес совітів у Москві творить новий союз, який цілковито підпорядковує Україну Росії.

«Канадійський Ранок», 9 січня 1923

УКРАЇНСЬКІ КОМІСАРИ ХОТЯТЬ ТІСНОЇ ЗЛУКИ

МОСКВА, 23 грудня. — Нині отворено тут 10-ий всеросійський конгрес совітів.

В конгресі бере тепер участь понад 3,000 членів совета, з котрих велика більшість самі комуністи.

«Совнарком» приготовляє плян тіснішого з'єднання і злуки всіх советських «республік» зі столицею в Москві.

Предположенне про тіснішу злуку советських республік вийшло з України (від московських окупантів з Харкова!). Власне з України (від московських окупантів) вийшло предложення сентралізованнтя державних справ у Москві, яка тепер і так вже має у своїх руках військові, фінансові, залізничні, поживчі і заграничні справи.

Тепер советські республіки мають самоуправу лише у деяких місцевих справах.

Межи делегатами вже є 120 з Далекого Сходу.

Конгрес має тривати усього один тиждень.

№ 756

Жертви голоду; брак одежі для дітей; ідальні АРА; продподаток на Полтавщині восени 1922 р.

«Канадійський Фармер», 11 січня 1923.

ІЗ ВЕЛИКОЇ УКРАЇНИ

Голод.

В Тираспольському й Бірзульському повітах буквально голодують 32 волости. За останній місяць в цих повітах зареєстровано 820 випадків голодової смерті. Працює тут два лікарсько-харчевих виділи, післаних одеським повітом. Безпосередньої урядової допомоги нема.

Голод і брак одежі.

Представник американської адміністрації допомоги, полковник Гров, який завідує харчуванем дітей на Україні, повідомляє, що на Україні близько мільйонів дітей бракує одежі; в деяких місцях брак одежі зєднаний з браком харчів. Він каже: «Брак харчів дуже значний на південній Україні й в той час панує кольосальний брак одежі. Через те дітям дуже важко приходити до їдальні АРА з надходом холодів. Особливо важке становище безпритульних збігців, які не мають жадної можливости знайти притулок й мають саму нужденну одіж.»

Продподаток на Полтавщині.

З докладу полтавського губпродкому встановлюється, що ціла продовольча кампанія на Полтавщині перебуває в катастрофічному становищі в наслідок задержки перевозок по залізницях; за один вересень не довезено 1,700,000 пудів збіжжа. В чотирьох повітах довелось цілком припинити вивозку до 1 листопада. З Зіньківського повіту до Полтави збіжжа можна перевозити тільки підводами, в інших повітах справа стоїть ще гірше. Стягання податку в Полтавщині продовжено ще на місяць.

№ 757

Листи з України повідомляють про голод і пошесті, допомога Заходу недостатня; уряд поневолює Україну шляхом голоду

«Канадійський Фармер», 11 січня 1923
Уривки.

ГОСПОДАРКА МОСКОВСЬКО-БОЛЬШЕВИЦЬКА І ЇЇ НАСЛІДКИ:

ГОЛОД, ДЖУМА І ХОЛЄРА

З листів, що одержуємо з України, особливо полудневої, бачимо, що там цілковито завмерло економічне життя. Всі людські сили направлені на боротьбу за кусок хліба, на те, щоби не вмерти самому з голоду і не дати вмерти своїй сім'ї. Нема де дістати роботи і ще добре, коли є ще що небудь продати на базарі. Тоді сяк-так можна тягнути, розуміється, в голоді. Особливо страждають діти. Найбільший подарунок се фунт два борошна.

Небудемо багато розписуватись про голод на Україні, бо про се досить обширно розписувалась вже не раз світова преса.

Слід однак згадати про поширювання пошестей, яко наслідків голоду, що не оминули ті українські губернії, яких голод безпосередно не діткнув. В одній тільки Подільській губернії, в часі від 15-го до 31 липня 1922 р., занотовано.

Холєра 1455 випадків, джума 19 випадків, плямистий тиф 7693 випадки, черевний тиф 2368 випадків, менінгіт 237 випадків, золзи 3 випадків.

В протягу місяця липня 1922 р. занотовано: Холєра дала 21,806 випадків джуми 68 випадків, плямистий тиф 7324 випадки, мінінгітіс 683 випадки, діфтерія 1891 випадок.

Найстрашніше грасують пошести на Україні в околицях Ананєва, Балти, Ольгополя, Жмеринки та в районі Одеси. В місті Одесі було в місяці липні м. р. 28,096 захорунвань на холеру. При цілковитім браку лікарень, шпиталів і лікарів катастрофа пошестий збільшується з кожним днем.

Український нарід утрачує чим раз більшу віру в яку небудь поміч з боку культурних держав світу. Всі організовані акції в справі допомоги голодним на Україні не принесли необхідного полекшення, бо, не дивлячись на катастрофу голоду, йде і дальше певним ходом грабункова політика московсько-большевицьких окупантів на Україні [...].

[...] пошести здесяткують нарід на Україні так, що він не буде всилі оператися надалі комуністичному теророві.

Голод, джума і холера являються союзниками московсько-большевицьких окупантів в боротьбі з українським народом.

№ 758

В Лозані Раковський боронить інтереси Росії.

«Канадійський Ранок», 16 січня 1923.

РАКОВСЬКИЙ ПРО ЛОЗАНСЬКИЙ МИРОВИЙ ДОГОВІР

БЕРЛІН, 10 січня. — Сюди приїхав з Лозанни «президент української республіки» Крісто Раковський, котрий заявив, що Росія (не Україна!) не підпише лозанського мирowego договору, з уваги, що він обмежив права Росії в Дарданелях.

Він зазначив теж що цей договір на будуче мусить бути змінений

№ 759

АРА буде продовжувати допомогу голодуючим в Росії, незважаючи на закиди в її сторону, що вона вивозить збіжжя.

«Українські Робітничі Вісти», 7 лютого 1923

ГУВЕР КАЖЕ, ЩО АРА НЕ ДУМАЄ ОБМЕЖУВАТИ ПОМІЧ.

ВАШІНГТОН, 24 лютого. — Секретар торгівлі Гувер, як голова Американської Ратункової Адміністрації, заявив вчора, що ця організація не видавала ніякого рішення в справі припинення вивозу харчевих засобів до Росії. Гувер видав цю заяву як заперечення поголосок, буцімто АРА має намір занехати свою допомогую акцію в Росії, про яку говорять, що вона експортує збіже до Німеччини і Туреччини.

№ 760

Згадка про зібрані гроші на голодуючих в Україні (в звіті української секції Р.П.К. в Монреалі).

«Українські Робітничі Вісти», 7 лютого 1923
Уривки.

СПРАВОЗДАНЄ З ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ В.У.С. Р.П.К. В МОНТРЕАЛІ

В неділю, 14 січня с. р. відбули ся загальні збори В.У.С. Р.П.К. в Монтреалі. [...]

В пятій програмовій точці т. Качмар здав фінансове справозданє. Загально-го доходу за послідних вісім місяців було \$674.41. Розходу \$615.43. В касі осталось готівки \$58.98. Крім сего було \$557.73 надзвичайного доходу і розходу, а то збірки для голодуючих на Радянській Україні і політичних в'язнів в Східній Галичині, пресовий фонд, і т. д. [...]

№ 761

Представник робітників південної України засуджує проєкт російського уряду щодо вивозу збіжжя з України, як грабування в голодуючих.

«Канадійський Фармер», 8 лютого 1923.

КОМУНІСТ ПРО ВИВІЗ ЗБІЖЖА ЗА КОРДОН

Російським комісаріятм продовольчих справ вироблений законопроєкт про вивіз з закордону [повинно бути: за кордон — Р.С.] 500 мільонів пудів збіжжя, який був розглянутий й прийнятий ВЦІК.

При обговоренні сього проєкту на пленумі ВЦІК представник миколаївських робітників комуніст Романчук виступив з промовою, в якій між иншим зазначив слідує:

«Коли я і мої товариші по партії у перше ознайомились з сим проєктом, він лише викликав у нас веселий настрій... Я не знаю, може, бути в ситій Москві можна писати проєкти про вивіз, але в нас, в колись багатій, а тепер голодній Херсонщині не тільки не можна серіозно говорити про се, але, я би сказав, навіть небезпечно питати про се думки селян, а особливо мійських робітників. За державною роботою, за партійними засіданнями автори проєкту забули про число голодних на нашому, колись багатому полудні... Проєкт про хлібний вивіз, який був одержаний нами перед виборами в совіти, дуже й дуже причинився до провалу нашої партії на виборах по цілому полудню Росії і на Україні... Робітники і матроси Миколаїва формували сей проєкт як крадіж останнього шматка хліба у голодного робітника й тут же постановили не випускати ані одного зерна з елеваторів... Наркомпроду замість того, щоб брати готовий хліб з елеваторів, треба булоби подбати про збереження того продподатку, який тепер лежить на стаціях прямо під дощем і якого зберегти комісаріят харчових справ, очевидно, не вмів. Від імени робітників Олександрівського вузла, катеринославських майстерень, маріюпольського, херсонського і миколаївського портів заявляю, що про жадний вивіз не може бути й мови. А коли накажуть вивозити, буде недобре. І без того працювник обозлобленим. І без того селянин притаївся й так само нагромаджує злобу. Не треба доводити до крайности.

№ 762

Оголошення про книжку І. Герасимовича «Голод на Україні».

«Канадійський Фармер», 8 лютого 1923.

НОВІ КНИЖКИ

ГОЛОД НА УКРАЇНІ. — Книжка містить багато статистичних дат, зіставлень, інформативного та доказового матеріалу. Для красної орієнтації додана мапа радянської України із зазначенням степені неврожаю в голодуючих областях. Крім того, книжка містить чимало ілюстрацій. — Написав І. Герасимович, 292 сторін друку. — Ціна 75 ц.

№ 763

«Голод на Україні» І. Герасимовича в продажі; дохід призначений на допомогу голодуючим в Україні.

«Український Голос», 7 лютого 1923.

«Канадський Ранок», 13 лютого 1923.

«Канадський Українець», 14 лютого 1923.

«Канадський Фармер», 1 березня 1923.

ДОХІД З ПРОДАЖІ КНИЖКИ П. З. «ГОЛОД НА УКРАЇНІ» ПІДЕ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ УКРАЇНЦЯМ НА УКРАЇНІ

Нам прислали кілька сот книжок п. з. «ГОЛОД НА УКРАЇНІ», щоб через продаж тих книжок допомогти їм.

Автор книжки Іван Герасимович був очевидцем і в правдивім світлі змалював варварське поведіння чужих окупантів, котрі не лише мечем і огнем, але і голодом запряглися знищити український нарід, який боровся за незалежну Україну.

Книжка має 300 сторін друку, малого формату, з 39 образками і діаграмами.

Зміст книжки складається з 5 частин: — 1. **Україна як житниця Європи,** 2. **Причини голоду на Україні,** 3 **Сучасний стан голоду на Україні,** 4. **Допомога голодуючим,** 5 **Українська радянська акція.** — Матеріал опирається на офіційних большевицьких жерелах.

Будете читати такі уступи: про боротьбу українського народу о незалежність, — про багатства на Україні, про політику «єдиної неділимої», упадок продукції, неврожай, «продналог», большевицька адміністрація, червоний терор, недуги як наслідок голоду, голод і діти, божевілля і самовбійство, озвірення і канібалізм, людоїдство, совітська поміч, большевицька демагогія, обдирають Україну, совіти розкрадають закордонну поміч, большевицька метода при розділюванні запомог, повний продналог на Україні, церков і голод. Східна Галичина братам на Великій Україні, поміч від Українців з Америки і Канади від Українського Червоного Хреста.

Кожий Українець і Українка повинні купити собі сю книжку а дізнається в дійсности, хто був причиною голоду та причинитесь через куплю своєї книжки для помочі голодуючим братам на Україні.

Ціна своєї книжки є лише 50 ц. і 5 ц. за пересилку. Разом 55 ц. За 2 книжки \$1.10 і т. д.

Замовляйте зараз нині більше число своєї книжки.

Гроші висилайте почтовими марками через моней ордер або готівкою в реджестрованім листі на адресу Ukrainian Red Cross Ass'n of Canada, Box 3621, Winnipeg, Man.

№ 764

Американські квейкери бажують допомогти відновити сільське господарство в одному з українських повітів.

«Український Голос», 14 лютого 1923.

ДОПОМОГА АМЕРИКАНЦІВ

Американське товариство квейкерів звернулося до совітського уряду з проханєм віддати йому один з повітів України, які постраждали від голоду, для відновлення там сільського господарства. Квейкерам відданий район в маріюпільському повіті.

№ 765

З коляди вислано \$100.00 для Академії Наук в Києві.

«Український Голос», 14 лютого 1923.
Уривки.

**ЖЕРТВИ НА ПОМІЧ СТАРОМУ КРАЄВИ, ЯКІ ЗБИРАЄ
УКР. ЧЕРВ. ХРЕСТ В КАНАДІ**

П. В. Брилинський, секретар У.Ч.Х. на Форт Віліям і Вест Форт, прислав чек на суму 400 дол. і такі розпорядження: — Постарайтеся безпроводочно вислати по бажанням нашого комітету 150 дол. до Східної Галичини, 100 дол. до Київської Академії Наук на руки проф. М. Грушевського, 50 дол. на українських Скитальців в таборі Йосифові на Чехії, 100 дол. для українських студентів у Відні. [...]

Гроші сі зібрані в коляди підчас Різдвяних Свят і Нового Року у Форт Віліям і Вест Форті. Імена жертводавців вишлю в осібнім листі. [...]

№ 766

Росія вивозить українське збіжжя, незважаючи на голод в Україні.

«Український Голос», 21 лютого 1923.)
«Канадійський Українець», 21 лютого 1923.

РОСІЯ ЗАЧАЛА КРАДІЖ ХЛІБА ВІД ГОЛОДНИХ

Телеграма з Москви з 15 лютого доносить: «Росія зачала вивіз збіжжа через Петроград, Гельсінгфорс і Одесу. Вивіз, мабуть, не перевищить 20 мільйонів бушлів. Грішми за вивезене збіжжя, після урядових заяв, має ся купити рільничі знаряди і заспокоїти другі потреби селян, до яких належить збіжжя».

Враз з тим приходять з України вісти, що там кілька мільйонів людей чекає голодова смерть.

№ 767

Лист М. Грушевського до Укр. Черв. Хреста в Канаді з подякою за пожертву \$100.00 для голодуючих членів Академії Наук в Києві.

«Український Голос», 21 лютого 1923.
«Канадійський Ранок», 27 лютого 1923.
«Канадійський Фармер», 1 березня 1923.
«Канадійський Українець», 16 травня 1923.

ВІД УКРАЇНСЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В КАНАДІ
ЛИСТ XXXVII

Баден, Відень, 24.XII.1922.

До Українського Червоного Хреста в Канаді.

Високоповажані!

Лист Ваш з 25. XI. і в нім 100 канадійських долярів я одержав, гроші сі до каси Союзу Голодним України передав, поквітоване посилаю. По виміні будуть післані посилки на адресу нашого уповноваженого в Києві члена академії, що розділює посилки між співробітниками Академії (в офіційній управі люди українству не прихильні, тож на адресу Академії посилати не вказано). Осібне повідомлення В. Брилинському посилаю рівночасно.

Бажаючи якнайкращого успіху вашій акції на користь старого краю, прошу і на далі не забувати Великої України. Знаю нужду і потребу Галичини. Але положення наших братів в большевицькій окупації безмірно гірше й страшніше через неможливість якої будь громадської запомогової організації. Відчувають се брати-Галичани і складають для них навіть в своїх тісних обставинах і Ви повинні йти за їх прикладом.

З високим поважанням,

М. Грушевський.

№ 768

Жиди втікають з голодуючої України до Румунії, де їм допомагає американський «Джойнт».

«Канадійський Ранок», 27 лютого 1923.

УТІКАЮТЬ ТИСЯЧАМИ З УКРАЇНИ

Букарешт, 17 лютого. — Здовж румунської границі в містах Могилеві, Ямполі та других містах над Дністром знаходяться тепер десятки тисяч втікачів з навіщеної голодом східної та полудневої України. В більшій части це Жиди. Ратують їх жидівські організації з Америки, об'єднані в «Американ Джуїш Джойнт Дистрибушен Коміті».

№ 769

В половині березня АРА припинить допомогу Росії, яка вивозить збіжжя, потрібне для голодуючих.

«Український Голос», 28 лютого 1923.
«Канадійський Ранок», 6 березня 1923

СПИНЕНЄ ПОМОЧИ ДЛЯ СОВІТСЬКОЇ РОСІЇ

Відкритє, що совітський уряд збогачує свою касу експортованєм збіжа за кордон в той час, коли милосердні люди з других держав посилають поживу вмираючим з голоду мешканцям Росії, заставило Американську Допомогову Адміністрацію оповістити, що з 15 мартом вона перестає посилати якунебудь поживу до Росії.

№ 770

Німці купують «російське» збіжжя для вивозу з чорноморських портів.

«Український Голос», 28 лютого 1923.

НІМЕЧЧИНА КУПУЄ «РОСІЙСЬКЕ» ЗБІЖЕ

Німецьке федеральне збіжеве бюро зробило контракт на закупно 35,000 тонів російського (?) збіжа, яке має бути наладоване в чорноморських портах.

№ 771

1500 тонн збіжжя з Одеси послано до Гамбургу; ще 50.000 має бути вислано з України.

«Український Голос», 28 лютого 1923

УКРАЇНСЬКЕ ЗБІЖЕ В НІМЕЧЧИНІ

До Гамбурга прибув вже перший корабель з Петрограду з 2,500 тонами жита. Є се перший з 8 кораблів, що мають привезти до Німеччини через Балтійське море 20,000 тонів російського збіжа. Рівночасно через Босфор переплив корабель Владімір з 1.500 тонами збіжа з Одеси до Гамбурга. Російське правительство має в Одесі та Новоросійську ще 50.000 тонів збіжа до перевозу в Німеччину.

№ 772

Росія дає допомогу німецьким робітникам, незважаючи на голод в совітських республіках.

«Канадійський Ранок», 6 лютого 1923.

ПОЖИВА ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ РОБІТНИКІВ В ДОЛИНІ РУР

Москва, 4 марта. — Російські робітничі юнії послали телеграму робітникам в долині Рур, обіцяючи їм девять тисяч тонів поживи, коли дістануть гарантію, що ця пожива справді дістанеться робітникам. Цю поживу можуть післати в протягу у трьох до чотирьох неділь, коли дістануть прихильну відповідь.

№ 773

Росія пропонує допомогу німецьким робітникам, незважаючи на голод в совітських республіках.

«Канадійський Ранок», 6 лютого, 1923.

БОЛЬШЕВИКИ ПРОСЯТЬ, ЩО(БИ) АМЕРИКА ДАЛІ ГОДУВАЛА ГОЛОДНИХ В РОСІЇ

Москва, 28 лютого. — Полковник Виллям Н. Гаскел, голова Американської Ратункової Адміністрації, котра годує голодних в Росії, віднісся до заступника Леніна, Леона Каменєва, із запитом, чи його уряд бажає собі, аби АРА продовжала свою ратункову акцію в Росії чи ні.

Він докоряв російському урядови, що большевицькі урядники роблять великі перепони урядникам АРА, конфіскуючи їх листи і не даючи їм дозволу повороту до Росії, коли раз виїдуть за границю. Серед таких відносин, заявив Гаскел, годі Амерканцям працювати в Росії.

Каменєв відповів, що видасть наказ до большевиків, аби перепинили всі переслідування урядників АРА і просив, щоби вона продовжала свою корисну роботу.

№ 774

Тріумфальні вітання Нансена в Харкові; Нансен обіцяє допомогу для голодуючих і для відбудови українського сільського господарства.

«Українські Робітничі Вісти», 10 березня 1923.

ДР. НАНСЕН НА УКРАЇНІ.

В київській «Пролетарській Правді» читаємо, що 29 січня ц. р. прибув до Харкова др. Нансен. На станції його стрінули політичний представник У.С.Р.Р. при заграничних організаціях Божкович, представники українського, німецького, данського і сербського Червоного Хреста і інших заграничних організацій. Божкович в привіті вказав на горячу симпатію робітників і селян України до першого чужинця, який прийшов їм з помічю.

Відповідаючи Божковичеві, Нансен висловив жаль, що його поміч мала в порівнанню з великою нуждою.

30 січня відбулося в Харкові торжественне засідання в честь Нансена. Театр Держопери був переповнений представниками і членами Ц.К. Наслідголоду, В.У.Ц.В.К. і Раднаркому. В президії — тт. Раковський, Затонський, Угаров, Ейдеман і інші.

Предсідателював т. Петровський. Поява Нансена викликала грім оплесків і оклики: «Нехай жиє др. Нансен!»

Тов. Петровський, отвираючи зібрання, зазначив заслуги Нансена перед перемученими селянами України і вказав, що подвиг Нансена тим більший, що вчений найшов мужність йти наперекір буржуазній Європі і створив на приватні средства сильну організацію безкорисної помочі, праця якої йде дальше. Нансен, — сказав т. Петровський, — виявив максимум довіря і уваги до радянської влади.

Нансен і Фріка вибрано до президії.

З докладом Ц. К. Наслідголоду виступив т. Баткіс, який ілюстрував рядом цифр поміч, оказану організацією Нансена, і діяльність його представника капітана Квіслінга. Завдяки цим організаціям вратовано 2 мільйони дітей. На закінчення свого доповіді т. Баткіс сказав: «Радянські Республіки будуть шанувати ім'я великого гуманіста.»

У відповідь Нансен виголосив промову в англійській мові.

Його поява на трибуні викликала бурливу овацію цілої аудиторії.

Нансен подякував за гаряче прийняття і висловив радість, що його мотиви правильно зрозуміли. Він зазначив, що поміч його дуже мала, але вина цього лежить в політично-економічному стані Європи.

«Великі перешкоди, — сказав Нансен, — були на нашій шляху; тепер вони переможені. Я знаю, що врожай 1922 року недостаточний і сейчас на Україні положення з приходом весни погіршиться. В виду того ми рішили поширити поміч, однак стан в Європі перешкаджає роботі. В кождім разі ми обіцяємо зробити все, що тільки в наших силах. Моє завдання особисте — побороти опір суспільної думки Європи. Практична-ж робота — завдання моїх приятелів — Квіслінга і Фріка. Наша головна ціль тепер — поміч селянам в відбудові господарства. Ми беремо невелику область і покажемо, як треба робити. Сьогодні ми заключили договір з правительством України про доставу сільсько-господарських машин і до весни буде дещо зроблено. Ми уважаємо, що відбудова Росії і України є найбільшою світовою проблемою» (бурливі овації).

Тов. Раковський відповідав у французькій мові. Він сказав: «Від імени Раднаркому прилучуюсь тут до зложення подяки, дорогий Нансен, і в вашій особі витаю мужного і хороброго чоловіка, який йшов, не боячись ложі і клевети, своєю дорогою.

Ми памятаємо ваші слова на засіданні «Ліги Націй»: «Если ви відмовитесь від вдоволення побудувати менше один дреднавт, дайте ці средства на спасення сотень тисяч голодних селян Росії і т. д.»

Нансен, — каже тов. Раковський, — демонстрував на екрані в Парижі страхіття голоду, викликаючи докір совісти на адресу бльокадників Радреспублік Над Нансеном сміялися, але він сміло вів дальше діло. Ми витаємо великого Нансена, піонера.

Ви, — звертається т. Раковський до Нансена, — дійсний большевик, самі того не знаючи, і если-б ви згинули в полярних країнах, вас назвали би утопістом. В очах капіталу Європи комуністи, в разі упадку, оказались би також утопістами. Тепер, коли відомо, що нас жде завтра і в дні нових потрясень Європи, ми гордимось дружбою Нансена, але нехай і він гордиться, що заслужив дружбу великого народу 140 мільйонів робітників і селян.

Після короткої промови Нансена, виголошеної у відповідь т. Раковському, т. Петровський читає привіт від імени правительства і Ц.К. Наслідголоду. В привіті, між иншим, зазначається лицемірність Європи, яка відмовляє великому гуманістови средств, нагороджуючи його одночасно через три роки підряд премією Нобеля за виявлений гуманізм. Оголошено ряд привітів, зокрема привіт від гірників Донбасу.

В розмові з співробітником Ратау Нансен зазначив величезну зміну, яка відбулася в Радреспубліках від часу його послідної візити. Зміна, після думки Нансена, є доброю запорукою економічного відродження країни. Дальше Нансен сказав, що праця його організації основно реорганізується. Попередна добродійна поміч показала невистарчаючою і приходиться перейти до більше реальної економічної помочі. На першому пляні стоїть поміч сільському господарству. Вже заключено вступний договір з українським правительством. Поміч виявиться в наданні кредитів і сільсько-господарських машин. Ця поміч буде для західних капіталістів вже не жертвою, але великою і активною вигодою, а також і початком загального економічного відродження Європи.

30 січня Нансен відвідав председателя українського Раднаркому т. Раковського. Бесіда велась поперх години. Дальше Нансен відвідав Наркомзем і В.У.Ц.В.К., де його прийняв т. Петровський. В розмові з т. Петровським Нансен заявив, що його організація цього року розвине роботу в значно більшому масштабі і включить в свою програму поміч інвалідам, дітям і кредитування населення. Особливу увагу буде звернено на діти, для чого є вже фонд 250,000 рублів золотом. Нансен наміряє перевезти на Україну велике число сільсько-господарських машин. Відтак Нансен відвідав Червоний Хрест і Ц.К. Наслідголоду.

№ 775

Гувер заперечує чутки, що АРА припинить подавати допомогу голодуючим тому, що совіти вивозять збіжжя.

«Українські Робітничі Вісти», 10 березня 1923.

ГУВЕР КАЖЕ, ЩО АРА НЕ ДУМАЄ ОБМЕЖУВАТИ ПОМІЧ

ВАШІНГТОН, 24 лютого. — Секретар торгівлі Гувер, як голова Американської Ратункової Адміністрації, заявив вчора, що ця організація не видавала ніякого рішення в справі припинення вивозу харчевих засобів до Росії. Гувер видав цю заяву як заперечення поголосок, буцімто АРА має намір занехати свою допомогую акцію в Росії, про яку говорять, що вона експортує збіжжя до Німеччини і Туреччини.

№ 776

Директор АРА на Росію заявив, що Росії вже не потрібно допомоги для голодуючих, лише кредитів на відбудову економіки; доказом цього є вивіз збіжжя.

«Канадійський Ранок», 13 березня 1923

РОСІЯ НЕ ПОТРЕБУЄ ВЖЕ БІЛЬШЕ ПОМОЧІ ДЛЯ ГОЛОДНИХ

Москва, 7 марта. — Полковник Виллям Н. Гескел, директор Американської Ратункової Адміністрації в Росії, повідомив американського міністра торгівлі Герберта С. Гувера, що Росія вже більше не потребує помочи в поживі, але в грошах і кредиті для економічної відбудови Росії.

Перед висланням телеграми до Вашингтону полковник Гескел розмовляв про це з третім заступником прем'єра, Леона Каменєвим, котрий потвердив його погляди у всіх подробицях.

В телеграмі полк. Гаскел повідомив міністра Гувера, що відносини між АРА і большевицьким урядом є вдоволяючі та що тепер є доволі засобів для ратовання голодуючих аж до нових жнив.

Далі він заявив, що в Росії люде не відживляються достаточо, але дійсного голодовання богато нема. Якби навіть заграничну поміч усунено, заявляє Гескел, то в Росії не голодувало би більше як 1.000.000 людей. Тепер в Росії хліб дешевший, як в других краях.

Вкінці він зазначає, що Росія тепер потребує передівсім грошей і кредиту на відбудову залізних шляхів і доріг та хліборобського промислу

Вивіз збіжжя з Росії, каже Гескел, вказує на поступ у піднесенню продукції хліба в Росії.

№ 777

Голова АРА в Росії заявив, що голод в Росії кінчається; хліб в Росії дешевий; Росія потребує кредитів для відбудови індустрії.

«Українські Робітничі Вісти», 14 березня 1923

КАЖЕ, ЩО СОВІТАМ ТРЕБА УДІЛИТИ КРЕДИТІВ

Хліб в Росії тепер танший, як в інших краях.

МОСКВА, 8 марта. — Виліям Н. Гескел, голова Американської Ратункової Адміністрації в Росії, сповістив секретара торгівлі Гувера, що Росія потребує грошей або кредиту для відбудови своїх індустрій більше, чим помочі для голодуючи.

Полковник Гескел заявляє, що теперішні відносини між АРА і совітським правительством є вдоволяючі та що є досить засобів для допомоги голодуючим до слідуєчих жнив, які заповідаються досить добре. Він каже, що в Росії є ще багато недокормлених, але таких, щоб загибали з голоду, вже мало. І хочби навіть припинилась загранична допомога, то не буде голодувати більше як 1.000.000 душ. Каже також, що тепер булоб вже за пізно посилати поживу з Америки, та що хліб в Росії є тепер танший, як де-інде.

№ 778

З Росії вивезено 100 мільонів пудів збіжжя.

«Український Голос», 18 березня 1923

ВИВІЗ ЗБІЖЖЯ З РОСІЇ

Після урядового звіту совітського правительства з Росії вивезено через по-слідну зиму 100 мільонів пудів збіжжя.

№ 779

Катеринославські комуністи звітують про страшний голод в губернії; залізничники саботують перевіз збіжжя до Одеси на експорт; в південній Україні голодує 1.200.000 людей, а допомогу дістає лише 300.000.

«Канадійський Фармер», 22 березня 1923.

Комуністи про ситуацію.

Катеринославський губерніяльний комітет комуністичної партії звернувся до центральних комітетів партії Росії і України з такою заявою:

В губернії третій місяць панує страшний голод, місцева влада не має сили боротись з усіма впливаючими звсіди наслідками. Селяне і мешканці містечок доведені до відчаю, самовільно забрали з продовольчих складів заготовлене для засіву насіння; скрізь поширились пошестні захворювання тифом і шлунковими хворобами; дитяча смертність досягла кольосальних розмірів, села з населенням 500 душ, де цілком нема дітей в віку від роду до девяти літ. В губернії зросла злочинність; тюрми і арештні доми переповнено здичавілими вбивцями й грабіжниками.

По селах ходять ватаги бандитів, які грабують заможних селян, кооперативні крамниці і товарові склади залізничних стацій. Спинення промислових підприємств утворило кадри безробітних, які не хочять вертати в місця свого постійного перебування й вимагають урядової харчової допомоги, яку їм дають, щоб уникнути можливих заворушень. Звідси наслідок, зрив всіх господарських плянів і погіршення внутрішнього становища губернії. Поміж членами місцевих організацій комуністичної партії упадок духа, відступ перед величезними завданнями, що стоять перед ними. Більшости товаришів починає видаватись, що вони безсильні, так само, як й місцева влада, полагодити з нещастями, що спали на нас. Зареєстровано масові випадки ухилення від виконання обовязків які накладаються і залишення легкодушними партійних рядів.

Робітники не дають вивозити хліба.

На лінії Бирзула-Одеса залізнички відновились три маршрутні потяги з зерном, що направлялось до Одеси для вивозу за кордон. Прибуття на лінію військових частин (залізно-дорожні баталіони) викликало страйк на цілій лінії. Червоноармійці залізно-дорожних батальонів, саботуючи відновлення руху з співчуття до залізничників і людности, не відновляють правильної експльоатації. На підставі розпорядження із Харкова маршрутні потяги скеровані на Феодозію, але є підстави думати, що далі до Синельникова або Лозової маршрутні потяги не підуть, бо залізничники полудневих доріг заявили свою солідарність з полуднево-західними дорогами.

Голод на Україні.

В теперішній час на Україні нараховується 1,200,000 людей, які потребують харчової допомоги, з них 350,000 людей в Одеській губернії, 550,000 — в Катеринославській і 300,000 — в Донецькій. Є засоби допомогти лише 300,000 людей, потребуючих допомоги.

№ 780

У Львові домагаються, щоб голова «Комітету Допомоги Голодній Україні» скликав сходуни і скав звіт про зібрані гроші і збіжжя.

«Українські Робітничі Вісти», 24 березня 1923.

ДЕ ГАЛИЦЬКІ «ПАТРІОТИ» ПОДІЛИ ГРОШІ НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ?

У львівській «Землі і Волі» з 4 марта ц. р. читаємо слідуочий «Запит»:

До Голови «Ком. Допомоги Голодній Україні» Пана д-ра К. Студинського: Від часу, коли розділено К.Д.Г.У. на дві секції, Голова Комітету ще й досі не скликав ні одного засідання комітету, мимо оголошення домагання цього членів комітету в нашій газеті. Тому то ще раз отсею дорогою домагаємося скликання в як найкоротшому часі засідання К.Д.Г.У., на якому члени ком. моглиб довідатися, що сталося з грішми і зібраним збіжам. — Ілько Калятинський. Львів, 26 лютого 1923.

№ 781

Самоліквідація представництва українського самостійного уряду в Берліні.

«Канадійський Ранок», 10 квітня 1923
Уривок.

ПРИПИНЕННЯ КОНСУЛЬСЬКИХ ФУНКЦІЙ ПОСОЛЬСТВА УКР. НАР. РЕСПУБЛИКИ В БЕРЛІНІ

Посольство Української Народної Республіки в Берліні, з уваги на обставини, припинило видачу та візування паспортів і зліквідувало себе.

Інтереси українських громадян захищає «Довірочне Представництво для Українських Збігців». Представництво виставляє українським громадянам особливі посвідки, на підставі яких німецька поліція видає посвідчення на право жити в Німеччині. [...]

№ 782

Представництво У.С.Р.Р. в Польщі буде об'єднане з представництвом совітської Росії.

«Канадійський Ранок», 10 квітня 1923.
Уривок.

ЗНЕСЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО РАДЯНСЬКОГО ПОСОЛЬСТВА В БЕРЛІНІ

З огляду на об'єднання України з Росією в справах закордонних зносин та міжнародної політики, політичне представництво Радянської України буде об'єднано з представництвом Советської Росії. Остаточна ліквідація Українського Радянського Посольства в Берліні має бути переведена протягом місяця березня.

№ 783

Представник совітського У.Ч.Х. закликає українців за кордоном створити фонд на санітарну освіту 20-и українських лікарів на Заході.

«Українські Робітничі Вісти», 14 квітня 1923.

ВІДОЗВА ДО УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДЯН ПОВНОВАЖНОГО ПРЕДСТАВНИКА УКРАЇНСЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА І ЧЛЕНА МІЖНАРОДНОГО КОМІТЕТУ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНІ І РОСІЇ

Вже з початком всесвітньої війни стали появлятися в Росії грізні признаки різних епідемій. З кожним днем війни напружувала вся країна щораз більше свої сили на боротьбу на зовнішньому боєвому фронті і все менше лишалося сил на боротьбу з нашою культурною і економічною відсталістю. Силу інженерів, лікарів і учителів кинено тоді на боєвий фронт: трупами своїми вони вкрили землю або стали каліками.

Громадянська війна також сприяла зменшенню скількості тих культурних сил країни, розпорошивши та понищивши їх у боротьбі на внутрішньому і зовнішньому фронтах.

Особливо важних втрат зазнав на всіх просторах колишньої Росії медичний персонал, якого вже й за часи мира було надто мало в порівнянні з потребами населення. І небувалий розвиток епідемій на Україні і Росії міг прийняти такі велитенські розміри тільки тому, що стільки лікарів полягло в імперіялістичній і громадянській війні.

Україна, що від 1918 року була головним тереном воєнної боротьби, зазнала особливо важних втрат і руїни, і велика повінь всяких пошестей залила весь край. Досить вказати на відомий факт, що на протязі чотирох років перехоріло на самі тільки паразитні тифи около 25 % населення, а на плямистий тиф біля 10 %.

Тим то зовсім зрозуміло, що зараз Україна через свій антисанітарний стан являється великою небезпекою для усїєї Європи. Щоби покласти край епідеміям і поліпшити важке санітарне становище, яке склалося через пережиття нею лихоліття, необхідні великі кошти, пляномірна боротьба і відповідні культурні провідники в цій боротьбі.

Цих коштів і цих провідників зараз на Україні дуже мало. Число санітарних лікарів, які якраз найбільше потрібні, було в Росії завжди невелике, зараз воно там мінімальне, ще менше їх на Україні. Прийшов момент, коли треба поставити руба питання про створення нового кадру санітарних лікарів, але наша молода Українська Республіка не в стані зробити це своїми власними, виснаженими силами, бо санітарної освіти треба буде нашим лікарям добувати закордоном.

Тільки цим браком коштів можна пояснити факт, що на приклад в Німеччині в Інституті Соціальної Гігієни слухають на курсах лікарі румунські, болгарські, польські, немає там тільки ні одного російського ні українського лікаря.

Як представник Українського Червоного Хреста і як член Міжнародного Комітету Медичної Допомоги Україні і Росії звертаюсь до Вас, Українські Громадяне, з закликом скласти, НАУКОВИЙ ФОНД НА САНІТАРНУ ОСВІТУ УКРАЇНСЬКИХ ЛІКАРІВ ЗАКОРДОНОМ. Для України необхідно дати санітарну освіту хочби 20 лікарям. Для кожного з них треба рахувати на прожиття в Німеччині на протязі одного року, на купівлю необхідних предметів та інструментів біля 400 долярів, так що на весь однорічний курс для 20 лікарів потрібно 8.000 долярів. Сума ця сама по собі і в порівнянні з тим, що дадуть Україні ці лікарі, зовсім невелика, і я глибоко вірю, що Ви, Українські Громадяне, допоможете її зібрати і тим зробіте велику послугу справі культурного відбудовання Української Республіки.

Зібрані пожертви треба посилати як «Суми для Наукового фонду на санітарну освіту українським лікарям закордоном» до Міжнародного Комітету Медичної Допомоги Україні і Росії — представникові Міжнародного Червоного Хреста в Берліні, д-рові Едвардові Фрікові (Берлін, Тіргартенштраасе 4), або підписаному на адресу: Berlin, Kropprinzenufer 10.

М. Василюв
Уповноважений Українського Червоного
Хреста в Німеччині і Західній Європі.
(Печатка.)

№ 784

Заява М. Василюва в справі представників совітського У.Ч.Х. в Західній Європі.

«Українські Робітничі Вісти», 14 квітня 1923.

ВІД ПОВНОВАЖНОГО ПРЕДСТАВНИКА УКР. ЧЕРВ. ХРЕСТА В НІМЕЧЧИНІ І ЗАХ. ЄВРОПІ

Від 21-го листопада 1922 р. назначено Головною Управою Українського Червоного Хреста в Харкові постійне Представництво Українського Червоного Хреста в Західній Європі в моїй особі — з осідком у м. Берліні (Німеччина).

Від 1-го лютого ц. р. назначено постановою Головної Управи Представником Українського Червоного Хреста в Італії д-ра Марка Шефтеля (Рома, Корсо д'Італія, 44), який є рівночасно представником Російського Червоного Хреста для Італії.

Відтак мною, як членом Міжнародного Комітету Медичної Допомоги Україні і Росії в Берліні, в який я входжу як член від Українського Червоного Хреста, уповноважені тимчасово на організування медичної допомоги для України д-р Г. Дубровський (100 Вест 40 Стр., Нью Йорк Ситі), Представником Російського Червоного Хреста в Америці — для Америки, гр. М. Меленевський (Лондон В. 12 Фріцвил Гарденс 74) — для Англії, гр. др. Бродський (Відень, Бельведергассе 34) — для Австрії.

Доводячи про це до відома всіх організацій та осіб, які співчують ділові допомоги Україні, я повідомляю, що, oprіч перелічених тут осіб, немає закордонних ніяких інших осіб, так чи інакше уповноважених Українським Червоним Хрестом.

В інтересах прискорення і правильного досягнення своєї мети пожертвами, збираними для України і відсиланими через Український Червоний Хрест, треба такі пожертви пересилати тільки через вказані вище особи або безпосередно через мене по вказаній вище адресі.

[М Василюв]

№ 785

«Робітнича Газета» пише, що Росія експортувала 100 мільйонів пудів зерна з урожаю 1922 р.

«Канадійський Фармер», 19 квітня 1923

ЕКСПОРТ ЗБІЖА СОВІТСЬКОЮ РОСІЄЮ

Москва, 13 цвітня. — Після звіту, виданого совітським департаментом статистичним і оголошеним в Робітничій Газеті, Росія експортувала сто мільйонів пудів зерна зі зборів 1922 р. Один пуд рівняєсь 30 фунтам. Совітські влади

надіються, що у біжучім році будуть в стані експортувати 300 мільонів пудів зерна, за яке сподіються одержати від 300 до 250 мільонів рублів в золоті.

№ 786

Большевики вивезли 1922 р. 100,000,000 пудів збіжжя, а цього року мають вивезти два рази стільки.

«Канадійський Ранок», 24 квітня 1923.

ЧОМУ БОЛЬШЕВИКИ ТАК ЛЮБЛЯТЬ УКРАЇНУ

Москва, 13 квітня. — Большевицький статистичний департамент подає звіт про вивіз збіжжя з Росії (з України, а не з Росії!) за границю.

З того звідомлення виходить, що большевицький уряд вивіз торік за границю 100,000,000 пудів (1,600,000 тонів) збіжжя.

Обчисляють, що цього року большевики встигнуть вивезти за границю 200 мільонів до 300 мільонів пудів збіжжя. За це вони сподіються дістати 200,000,000 до 300,000,000 рублів у золоті.

Це бувби найважливіший дохід большевиків.

№ 787

Звіт з річних зборів У.Ч.Х. в Канаді; на потреби голодуючих в Україні вислано тисячу доларів.

«Канадійський Ранок», 24 квітня 1923

«Український голос», 2 травня 1923.

Уривки.

ЗАГАЛЬНІ РІЧНІ ЗБОРИ УКРАЇНСЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В КАНАДІ

Загальні Річні Збори У.Ч.Х. відбулися 29 марта 1923 в салі Українського Народного Дому.

Присутних делегатів було около 50. [...]

Звіт писаря.

Тепер наступив звіт п. О. Боянівського, писаря У.Ч.Х. [...]

Дальше сказав п. Боянівський, що голодним братам на В. Україні У.Ч.Х. вислав 1,000 доларів. Гроші вислано на руки проф. М. Грушевського. Колиби було вдалося зібрати більше грошей, то й більше булоби вислано, але акція Національної Позички дещо припинила збірку. Окрім сього, У.Ч.Х. мав у збірці грошей ще інші перешкоди. Радянський Черв. Хрест за намовою тутешніх комуністів впливав на правительство, аби У.Ч.Х. розв'язати. Навіть прийшло було до цього, що покликувано заряд, аби пояснити роботу У.Ч.Х. Уряд по переслуханню заряду У.Ч.Х. заявив, що поясненнями вдоволений і що У.Ч.Х. може свою роботу продовжати. [...]

Заряд У.Ч.Х. спровадив 1000 примірників «Голод на Україні». Ся книжка написана очевидцем Герасимовичем, який змальовує дійсний образ голоду на

Україні. Чистий дохід з розпродажі цієї книжки йде для голодних на Великій Україні.

№ 788

Звіт з праці сов. У.Ч.Хреста за 1922 рік: в 1921 р. він харчував тільки дітей-утікачів з Росії, а з березня 1922 р. годує також доросле населення; в серпні Українхрест годував 78,385 дітей; допомога безробітним і немовлятам.

«Українські Робітничі Вісти», 28 квітня 1923.

КОРОТКИЙ ОГЛЯД ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНХРЕСТА ЗА 1922 РІК НА ГОЛОДНОМУ ФРОНТІ

Діяльність Українхреста по харчуванню голодного населення України почалася 3-го грудня 1921 року, після переходу Головної Управи з Києва до Харкова. В цьому часі Українхрест засновує сітку пунктів харчування для дітей-збігців від голоду виключно в великих залізничних центрах і на вузлових станціях.

Так, вже 1-го січня 1922 року працює 19 харчових пунктів, які можуть пропустити щодня 4.800 чоловік. Це харчування збільшується з кожним місяцем і досягає 1-го марта свого найвисшого розміру — 6.900 чол. в день; цей розмір залишається без зміни на протязі сливе півроку. З цього-ж менту — від 1-го марта 1922 року — Українхрест починає проводити прилюдне харчування в голодних губерніях. На першу пору організується пункти прилюдного харчування в Катеринославській, Запорозьській і Донецькій губерніях, всього на 24.000.

У виконанню договору, заключеного з метою переведення такого харчування, ЦКПомгола передав Українхрестові наряди на одержання 60.000 пудів зернохліба з врожайних губерній: Полтавської, Волинської й Київської.

Що торкається розвинення сітки пунктів прилюдного харчування, то на 25-го марта було в губерніях: Запорозьській і Катеринославській 24 таких пунктів на 7.350 чол., при чому з них харчувалися, беручи загально, 60 % дітей і 40 % дорослих.

Норми харчування доходять у цих пунктах 1.000 калорій.

У дальшій періоді (до 1-го червня 1922 р.) ціла діяльність Українхреста проходить в енергічній праці над виповненням взятих ним на себе обов'язків харчування голодних.

До періоду цвітень-червень відноситься заключення Українхрестом доповнюючого договору з ЦКПомголодом про харчування 24.000 чол., себто усього 48.000 чол. 1-го червня Українхрест має в губерніях: Запорозьській, Катеринославській, Милолаївській і Донецькій 111 харчових пунктів, які можуть пропустити загалом 68.100 чол. в день. Найбільша скількість пунктів (80) відкривається в цьому часі в Таганрогському повіті Донецької губернії; їх пропускова здібність — 40.000 чол.

На протязі дальших двох місяців (червень-липень) Українхрест поширює ще більш свою діяльність і 1-го серпня функціонує вже 178 харчових пунктів, які пропускають загалом 78.385 чол.; ця скількість залишається, хоч правда, з визначним поменшенням в серпні і вересні, до 1-го жовтня 1922 року.

Від 1-го жовтня заключено нову умову з ЦКПомголодом на три місяці, себто до 1-го січня 1923 р. Українхрестом одержано тоді 391.000 пудів харчів. За ці місяці Українхрест розвиває працю, що досягає свого найбільшого напруження в грудні, коли для одного тільки прилюдного харчовання функціонувало на всій Україні на засоби ЦКПомголоду і Українхреста 576 харчових пунктів, при загальній кількості їдців — 160.350 чол. Норма харчовання в цих місяцях на одну людину в місяць були 46 фунтів жита.

Що торкається розмірів виповнення цього пляну (жовтень 1922 р. — січень 1923 р), то прекладена при цьому невелика табличка [в газеті не надрукована — Р.С.] характеризує конкретно працю Українхреста в цьому періоді.

Під осінь і особливо з початком зими виявився ще один грізний наслідок голоду — поширення масової бездоглядности дітей у селах та містах.

Українхрест, в якому не було змоги обняти це нове питання на цілому його об'ємі, поставив собі — по дорученню ЦКНаслідголода — завдання врятувати від голоду і холоду бездоглядних дітей, що нагромадилися в великій кількості на шляхах, і організував з цією метою на 17 великих і вузлових стаціях харчові пункти і нічліжки-харчівні для бездоглядних дітей. У харчових пунктах діти одержують обід, а в нічліжках-харчівнях біля 1.500 калорій. На такі пункти відпускає ЦКНаслідголод по 4 пуди жита місячно на чоловіка. Харчові пункти можуть пропускати 4.300 їдців, а нічліжки-харчівні — 3.230 чоловік.

На тих великих та вузлових стаціях, на яких дезінфектори і купіль дітей дезінфекціонують, лікарський і педагогічний догляд на всіх пунктах.

Українхрест знає добре недосконалість установ цього типу так з санітарної точки зору, як і інших точок і добачає виправдання для них тільки в незмірно малій кількості засобів, що відпускаються для цієї мети; тому він через своїх місцевих уповноважених прикладав всі старання, щоби по змозі поправити положення бездоглядних дітей, і згідно з місцевими обставинами, де це тільки можливе, робить зі своїх установ установи закритого типу для бездоглядних та засновує в порозумінню з місцевими органами нові діточі будинки для бездоглядних.

Як наслідок цієї праці можна добачити, що «транспортна» бездоглядність втратила свою гострість і помітно поменшала.

Дальше, по умові з Комітетом для боротьби з безробіттям і з ЦКНаслідголодом, Українхрест взяв на себе організацію харчовання 12.000 безробітних. Кошти цього харчовання розподіляються між згаданими трома організаціями так: Комітет 68%, ЦКНаслідголод — 20%, Українхрест — 12%.

В їдальнях для безробітних видається що-дня обід з 2-ох страв, при чому тричі в тиждень з мясом. Всі кошти харчовання безробітних виносять 1 р. 96 коп. золотом на їдця в місяць.

Далі, беручи на увагу, що прилюдне харчовання в голодних губерніях обіймає тільки старше діточе населення (від 4-ох років), а найбільш ніжний діточий вік залишається без опіки держави і організацій, чи то російських, чи чужоземних, що помагали голодним, Українхрест прийняв на себе по договорі з ЦКПомдітям при ВУЦВК організацію розподілу сухих пайків на харчових пунктах під назвою «харчових пунктів Матери і Ребенка». Сухий пайок видається в 4-ох ріжних нормах таким категоріям: 1) матерям, що кормлять груддю, і вагітним в 3 останні місяці вагітности, 2) грудним дітям до 1-го року, 3) дітям від 1 до 2 років і 4) дітям від 2 до 4 років. Всю цю справу поставлено в тісний зв'язок з діяльністю консультації. Пайок видається тричі в місяць, тільки молоко і хліб щоденно. Перша категорія одержує на добу в середньому — 1538 калорій, друга — 411, третя — 420, четверта — 893. Ці харчеві пункти організуються в 13 містах України, всі на 5.750 їдців. Кошти цього харчовання складають пересічно 1 руб. 65 коп. (в крамових рублях) на їдця місячно.

№ 789

Фінансовий звіт з праці У.Ч.Х. в Канаді за один рік.

«Канадійський Ранок», 1 травня 1923
Уривки.

ЗАГАЛЬНІ РІЧНІ ЗБОРИ УКРАЇНСЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В КАНАДІ

(Докінчення)

Звіт скарбника

Звіт п. С. Ковбля, скарбника Українського Червоного Хреста, був незвичайно інтересний, бо в нім переказав він дійсну діяльність Товариства в цифрах. З нього делегати довідалися, що У.Ч.Х. зібрав за час свого існування 55 тисяч доларів; від марта, 1922 до квітня 1923 — 5,601.08 і видав за той самий час 6,964, 78 доларів.

Точний збір скарбника представляється як слідує:

[...]

ПОДІЛ РОЗХОДІВ НА ПОДИНОКІ РАХУНКИ

	Адміністр. видатки	Вислано підмог
Вислано до Галичини		\$3,160.00
Вислано до Буковини		375.00
Вислано до Чехословаччини		570.00
Вислано до Австрії (Відень і другі)		550.00
Вислано до Київа (Велика Україна)		950.00
Вислано до Риму, Італія (поз[ичка] артистови)		325.00
Вислано на поміч укр. студентам в Берліні		100.00
Почтові оплати	\$30.00	
[...]		
Разом	\$934.78	\$6,030.00

[...]

По цім др. Назарук виголосив реферат на тему «Спосіб і ціль роботи У.Ч.Х. в Канаді, а потреби Українців в Європі». Найперше він виразив свої здивованє, що Канадійські Українці так мало жертвували на ціль У.Ч.Х. Бо коли взяти, казав він, що в Канаді є лише сто тисяч Українців, то кожний Українець жертвував на У.Ч.Х. лише 14 центів. Це хіба найліпший доказ, що в Українців є низький стан жертвенности. [...]

О. Г. Гикавий, секретар.

№ 790

Голод в Україні збільшується; в миколаївському повіті було 14 смертних випадків; АРА і Український Червоний Хрест годують лише 10% голодуючих.

«Український Голос», 2 травня 1923.

«Канадійський Фармер», 3 травня 1923.

«Канадійський Ранок», 8 травня 1923.

«Канадійський Українець», 9 травня 1923.

ГОЛОД НА ПІВДЕННІЙ УКРАЇНІ ПРИЙМАЄ ЗАГРОЖУЮЧИХ РОЗМІРІВ

В південній Україні голод збільшується. Особливо загрожуючих розмірів набирає голод в Миколаївському повіті, де за один лише останній тиждень зареєстровано 14 смертей від голоду. У многих селян на повіті голодує до 70 відсотків населення. Є й такі села, як приміром село Пересадовка, де голодують всі без виімку. Поміч АРА та Українського Червоного Хреста задовольняє тільки 10 відсотків бідуючих.

№ 791

Совітський уряд підтримує «живу церкву» проти Української Автокефальної Православної Церкви.

«Канадійський Ранок», 8 травня 1923.

В УКРАЇНСЬКІЙ ЦЕРКВІ ЗАХОВУЄТЬСЯ КОНТРРЕВОЛЮЦІЯ

З Харкова, дня 28 березня повідомляють, що туди приїхали з Москви представники «живої церкви», яка тепер підтримується совітським правительством. Представники «живої церкви» мають своїм завданням зібрати інформації про становище української автокефальної церкви, зруйнування якої є зараз одним з головних завдань московської «живої церкви». Голова Радянського уряду на Україні, Раковський, приймаючи представників «живої церкви», висловив їм свою надію, що при їх допомозі йому вдасться знищити на Україні «церковну контрреволюцію».

В наслідок висловлених Раковським надій, з кінцем місяця березня було зроблено в Харкові, Києві та по інших містах на Україні численні арешти серед священників української автокефальної церкви.

№ 792

В Україні большевики виморили голодом 10 мільйонів осіб.

«Український Голос», 9 травня, 1923

10 МІЛІОНІВ ОСІБ ПОМЕРЛО НА УКРАЇНІ З ГОЛОДУ

Після большевицьких урядових звідомлень виходить, що торік і ще сього року в зимі, в часі найлютішої голоднечі на Україні, а особливо на полудневій Україні, померло понад 10 мільйонів осіб, в тому около 7 мільйонів Українців, а решта чужинців, що жили на Україні. Се значить, що вимерла пята часть населення України, або 20 %.

Деякі села і міста вимирали майже до нащадку.

Причиною сеї голоднечі і сього жахливого жнива смерти на Україні було те, що большевицькі комісари ограбили Україну із збіжжя, паші і худоби. Полудневу Україну то вони просто оголили з усіх засобів поживи, оставляючи усе населення голодовій смерти.

В часі найлютішого голоду, коли люди вмирили масово і люде людей їли, большевики глузували собі з голодних і вмираючих, кажучи, що менше буде самотійників і «контр-революціонерів». Жадні заклики, щоби звернули бодай частину заграбленого збіжжя, нічого не помагали.

Ще ніколи в історії Україна не перебула такого страшного лихоліття, як за большевицької голоднечі.

№ 793

Канадські українці створили 1922 р. агрокомуна в Мигаєво на Одещині; труднощі з приводу посухи.

*«Українські Робітничі Вісти», 9 травня 1923.
Уривки.*

КАНАДСЬКА АГРО-КОМУНА НА УКРАЇНІ

(Початки і сенс і Канадійської Агро-Комуни, яка поселилась при ст. Мигаєво Одеської губ., і її діяльність за 8 місяців побуту на Україні.)

[...] Ми знали, що радянські републики знищені і зрабовані різного рода бандитами; знали, що рад. републики нуждаються с. г. машинами, одежою і харчами, а до того ще й посуха навістила Приволжа й частину України, так що люде знесилені холодом і голодом, падали, як мухи в осени, тижнями, а то й місяцями куска хліба не бачили, — знали ми це все, ще будучи в Канаді. Однак те все не було страшне для нас, і ми з охотою рішили дати поміч у відбудові рад. републик, не вважаючи на те, що нас може спіткати холод і голод і т. и. Ми були готові на все, хоч би прийшлося взяти зброю і йти на фронт проти ворога всіх працюючих. Ми постановили собі за всяку ціну поїхати до рад. республик. Нашим бажанням і нашим святом було це зробити, ми инакше зробити не могли. І коли наша комуна була вже зорганізована з 42 чоловіка, 4 жінок і 6 дітей, тоді ми рішили, що нам треба закупити необхідні хліборобські машини, насіння споживчих продуктів не менш як на один рік, одежі — теж не менш як на рік, а то й на два, і мати трохи готових грошей, і тоді їхати до рад. республик, брати землю й починати працювати. Так ми й зробили.

10 марта покинули ми американські береги, а 28 цвітня прибули на ст. Мигаєво Одеської губернії на Україні.

Зараз взялися до праці, вивантажували і складали машини, а 6 мая наші трактори вже були на полі при роботі, починаючи орати і сіяти. І хоч в цій місцевості було вже майже по весні, ми не вважали, що пізна для посіву пора, а взялися щиро за працю і встигли ще засіяти коло 130 десятин, а саме: ярової пшениці — 10 д., ячменю — 20 д., гречки 48 д., проса 10 д., гороху 2 д., фасолі 2 д., а озимої пшениці — 15 десятин. Урожай в нас був поганий, бо посуха знову завитала в тутешню околицю й пізні засіви спалило, а все-ж таки врожай з десятини був такий: пшениці 40 пуд., ячменю 75 п., гречки 20 п., проса 8 п.; кукуруза, горох і фасоль пропали від посухи. Далі сіна викосили 250 дес. На зиму засіяли 230 дес., на зябль виорали 70 дес.

Комуна має в посіданню 1500 дес. землі. Весною вона думає почати будувати мешкальний будинок не менше як на сто кімнат. Для цього комуна купила в держави за 20 мільярдів карб, — золотом це буде 1549 карб. 23 коп. — колишню цегольню.

[...]

№ 794*Сонна хвороба в Одесі від недоїдання.**«Канадійський Українець», 9 травня 1923.***СОННА ХОРОБА**

В Одесі зареєстровано кількадесять випадків сонної хвороби, яка є наслідком довгого недоїдання. Людина при цій хворобі терпить від непереможної сонливості, яка триває кілька тижнів і часто має своїм наслідком смерть.

№ 795

Проф. М. Грушевський аналізує українське політичне життя після того, як Рада Амбасадорів в Парижі віддала Галичину Польщі; автор закликає до єдності в змаганнях за соборну Україну; подяка за попередні пожертви від українців в Америці на потреби України; заклик до дальшої допомоги.

«Канадійський Ранок», 15 травня 1923.

**ЛИСТ ВІД ПРОФ. М. ГРУШЕВСЬКОГО, ПРИСЛАННИЙ ДО
УКРАЇНСЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА У ВІННІПЕГУ
ДО ПОМІЩЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРЕСІ**

Фатальна постанова Ради Амбасадорів в Парижі 14 марта ц. р. в справі східних границь Польщі повинна стати поворотною точкою не тільки в тактиці, а в самим політичним думанню західно-українського громадянства. Вона кладе кінець може таки вже остаточно і безповоротно, політичним думкам, які вирости на ґрунті приналежності Західної України до Австрії.

Коли півтораєста літ тому західно-українські землі були відділені від східних і ввійшли в склад Австро-Угорщини, провідні круги західно-українського громадянства у великій більшості прийшли до пересвідчення, що в своїх політичних плянах і рахунках, тактиці й ідеології їм треба виходити з цього факту і використовувати ті вигоди, які в порівнянні зі Східною Україною дає їм приналежність до західної імперії, та йти своїми дорогами, окремими і незалежними від життя Великої України.

Одність України як національної цілості уявлялась часами доволі живо, але більше як теоретична теза. В практичній-же політиці вважалось обов'язком кермуватись своїми західно-українськими обставинами, не оглядаючись на ту цілість.

Правда, часами живий національний порив брав гору над такими практичними рахунками. Так було в початках галицького народовства, 1860-их років, і ще недавно, підчас успіхів Східно-української Революції. Але близькі інтереси згодом брали гору над такими поривами, згідно з приповідкою про близку сорочку як кожух. Так і в останніх роках, 1919-1922, знову взяло перевагу переконання, що галицька політика мусить як найпильніше використовувати цю обставину, що Галичина державами антанті трактується як частина бувшої австрійської імперії — окремо від великої України. Повинна вважати ідею Соборної України метою дальшею, а за близку свою мету брати забезпечення державної незалежності Галичини.

Перше ніж риська угода була затверджена Антантою, різні публіцисти вже почали заходжуватись коло обґрунтування Галицько-Волинської держави в рямцях риського трактату. Через козаччину і великі народні рухи сімнадцятого віку почали переносити політичні ідеали в часи короля Данила та Льва. Почали переоцінку вартостей української традиції, намагаючись як повніше зирвати з народовецькою ідеологією, вирощеною на Великій Україні і відти перещепленою в Галичину

Тепер легкодушна постанова Ради Амбасадорів повинна опам'ятати людей доброї віри й ґрунтовно переконати в неможливості сподівань, що Львів і Перемишль чи за помічю антанти, чи іншою загр. комбінацією можуть забезпечити собі свободу й незалежність окремо від Великої України. Коли правильно буде усвідомлена дана нам бруральна лекція, на місце орієнтацій на які небудь заграничні комбінації та взагалі зовнішні сили повинна нарешті твердо запанувати одинока реальна і доцільна орієнтація — на єдиний український нарід, на розвій його сили, солідарности й свідомости, котрими тільки він і зможе дійти до дійсної самостійности.

Користаю з нагоди це підчеркнути. Мої політичні і неполітичні противники, користаючи з того, що я не маю змоги говорити до української суспільности, часто перекирвляють мої слова або підставляють мені небувалі річи та преставляють мене речником «московської орієнтації». А це цілком не вірно. Я ніколи не був прихильником орієнтацій-сподіванок на які небудь зовнішні сили, що ділають поза нашим народом, — чи то будуть чужі держави чи навіть Інтернаціонал. Всю будучність нашого народу я покладав і нині покладаю в можливо правильнім і всебічнім розвою його національної сили, зложеної в його трудящих масах (поки що майже виключно селянських), і як ціле життє працював, так і нині працюю в цім напрямку. Свою оцінку зі свого становища, нинішнього положення на Великій Україні я дав у своїм отвертім листі до Х. Раковського, надрукованім в числі 10 «Борітеся — Поборите». Той факт, що нині, як довідуюся, уже всі мої писання, включно до великої Історії «Культурно-Національного Руху» і «Хмельниччини», на Великій Україні заборонені, показує досить вимовно, що і за цей останній рік не став я більш «своїм» для правителів України.

Чим скорше, глибше і рішучіше наступить цей зворот, тим скорше і повніше вийде українська суспільність з того стану хиткої нерішучости, розбиття і роз'єднання, в яким вона пробуває останні роки.

В історії України знайдеться не один світлий момент, коли потяг народної солідарности, хоч не усвідомлений, а більш стихійний, ратував zagrożені національні позиції та витягав націонале життє з тяжких, майже безвихідних ситуацій. Хвиля, коли жива сила національної одности проявить себе на цілім просторі нашої землі, буде й тепер рішачим поворотом до ліпшого в нашім положенню.

Правда, нині Велика Україна переживає хвилю великої депресії, обгостреної голодом, руїною і застановленнем всякої громадської самопомочі й організації. Але тільки дуже короткозорі глядачі можуть на тій підставі легковажно відвертати очі від неї та вираховувати, чи їм вигідніше містити національні засоби в поміч Великій Україні, чи в щось інше. Тільки люде упереджені або цілком не-свідомі за нинішньою українською бідою (яка спадає особливо гостро, це правда, на українську культурну верству) можуть недобачити великого загального поступу українського народу, зробленого ним в останніх роках, і великих національних здобутків, осягнених від часів революції. Єдино в цій великій національній силі лежить наша будучність. Тому всі засоби, всяка енергія, положена на те, щоб скріпити на цілій землі нашій цей національний поступ і свої звязки з ним, являється наймудрішою національною льокацією.

Я вважаю, що благородні з'усилля, положені галицькою суспільністю в останнім році на поміч «Голодній Україні», були найяснішим проявом не тільки

людського почуття, але й національного інстинкту, і ті люде, що віддали свою енергію і хист цьому нелегкому ділу, показали себе найбільш реальними політиками зпоміж провідників нинішньої Галичини.

В хвилях тяжкого пригноблення громадянство Великої України почуло подих національної солідарности, що долетів до цього зза океану. Розбите і придавлене у себе, воно почуло себе частиною живої національної цілості. Ця моральна сторона діла була не менша від матеріяльної, — навіть від того факту, що десятки людських істнувань були виратовані виключно цею галицько-американською помочою. Я переказував у своїх листах і справозданнях слова щирої подяки Вам від людей, котрим ця поміч помогла пережити страшну зиму. Але тільки з пізнішої перспективи можна буде оцінити, що значила ця поміч в загальній сумі нашого національного життя!

Але при всім моїм щирім і глибокім признанню за цю поміч, подану Вами, Заокеанські Браття, мушу щиро сказати, що ви повинні подавати її більше!

Бачу, що Ви більше відзиваєтесь на голосні чисто політичні кличі, як узискання незалежности, підтримання революційної боротьби, міжнародні конференції, підтримання дипломатичних звязків і т. п., але і в цій сфері Ваша жертвенність все упадає. Тепер-же, коли деякі з політичних кличів відпадають, я побоююсь, щоб ця жертвенність зівсім не вигасла, не звернутись з подвоєною силою на менш ніби ефективні, але не менш важні з національного погляду цілі — як ратовання від смерти української культурної верстви, підтримування українських шкіл, академічної молодіжи, видавничої роботи і взагалі друкованого слова. Булаби то незвичайна шкода і з Вашого боку великий гріх!

Українське громадянство по обидва боки кордону так страшно з'убожіло в останніх роках, що кожна тисячка долярів, зібрана Вами на цілі національної культури і організації, являється майже історичним ділом. Але тих тисячок треба багато, і в цім прийшла на Вас черга послужити великому національному ділу, від котрої Вам не годиться ухилитись!

Кожний з нас і Вас радби був для себе і своїх дітей стати членами вільної нації суверенної української держави. Але в право на неї очевидно треба — грубо виражаючись — **вкупитися!** Одні вкупаються, жертвуючи свою кров, інші — свою творчу національну працю. Вам довелось робити це, уділяючи все можливе з Вашого зарібку. Віддайте-ж не отягаючись і не відкладаючи до іншого часу все, що можете на ратовання української людности від умертя, української культури від загибелі, української молодіжи від занепаду!

Чи не оцінюєте Ви відповідно того факту, що найкращі наукові й мистецькі сили України вимирають від «хронічного недоїдання», цебто від голоду? Ледви який тиждень проходить без цих стереотипових, жажливих своїм змістом вісток!

Що думаєте Ви про те, що тим часом, коли російська і польська книга заповнює Україну, книга українська стає все більшою рідкістю, і молодіж наша мало що поза читанкою буде й бачити, коли справу так лишиться далі?

Чи рахуєтесь Ви відповідно з фактом, що українські захоронки, бурси, школи, катедри Великої України зачиняються одна за другою тому, що уряд не знаходить на них фондів у себе, а суспільність не має ніяких засобів на її утримання?

Чи памятаєте про українські школи, гімназії і високі школи Галичини удержувані виключно громадськими складками, котрі обрабована людність ледви видобуває з себе в теперішнім своїм з'убожінню?

Чи згадуєте тисячі і десятки тисяч українських сиріт, що дичавіють без догляду, виховання і науки, особливо на Великій Україні, і коли тому не запобіжиться, стануть тягаром нашої землі, замість бути її великою продуктивною силою?

Чи уявляєте собі тисячі політичних в'язнів — найактивніший елемент суспільности, що без допомоги дістають сухоти на в'язничнім вікті і виходять на

волю інвалідами? Чи думаєте про інвалідів воєнних, що втратили здоров'я і можливість заробковання в боротьбі за наші спільні ідеали?

Ці явища пригнітають Вашу увагу, коли Ви роздумуєте про них пасивно і безрадно, розглядаючи їх як якісь фатальні кари, спущені на Україну. Але вони стають великою підмогою активності і світлої життєвої енергії, соціальної та національної організованості й солідарності, коли одиниці й цілі гурти розпочинають тверду боротьбу з цими язвами життя! Поміч, котру організуєте Ви у себе, організує Вас за океаном, і так само організує, підбадьорює й окрилює тих, котрим Ви подаєте цю поміч на місця.

Перетворюйте ж години смутку і неволі в години радості для себе і для свого громадянства! Щедрою рукою засівайте засівом любови українську землю від Карпатів і до Дону! Ставайте причасниками українського життя, що наростає серед нинішнього розбиття і пригноблення старих його верхів!

Пам'ятайте про Союз «Голодним України» у Відні, що серед тяжких умов потрапив організувати поміч дівчорі, школі і культурній верстві Великої України. Складайте також і на «Рідну Школу» Галичини — на велику культурну працю, котру вона там провадить.

Спомагайте друковане українське слово!

Спішіть жертвувати! «Два рази дає той, хто дає скоро!»

На свято Великодня, 1923, з братерським привітом

Баден коло Відня.

Михайло Грушевський.

№ 796

Два листи з України про голод.

«Український Голос», 16 травня, 1923
Уривки.

СТАРОКРАЄВІ ЛИСТИ

Лист до С. Г., в Кенорі, Онт.

Найдор. Брате!

[...]

Або чи дуже клопоталися большевики голодом на Україні тоді, коли росли гори трупів? Чи клопоталися бодай тільки, як капіталіст Гувер? [.] Я сам чув промову большевицького комісара, який казав:

— Ми не страхаємось нічого. Синьо-жовтий прапор кидаємо в болото, тризуб нищимо, а на їх місце — червоний прапор і зірочка. Щоби до того дійти — проллється море української крові, а гори будуть трупів. Але нас то мало буде коштувати і поставимо, як зможемо — нове, пролетарське.

А що ти витикаєш мені сим тим, то — от тов. Чічерін, виїхавши з країни голоду, уряджував чудні снідання і обіди; а в Москві «совбури» (совітська буржуазія) їздить нині елегантими автомобілями, в богатих одягах, сита [..]

Лист з Рожнятова до В. П. Хабаля.

Я рад, що хоч ти, товаришу, не гордиш, бо другі товариші не відписують. Питаєш як на Україні... На Україні крайна нужда, а що до большевицької політики то се нахабство російської бюрократії.

[...] Я бачив, як в могилевському повіті станиця Немер, Под. губ. півтора міліона пудів хліба зогнило, а в Камянці два міліони, бо магазини завалили Жидки. По других губерніях те саме.

Правда, — була посуха, нищили банди, трохи хліба взяли Німці, але голоду не булоби, колиб добре управляли. За банд Ленін і Троцький не відповідають, але за інше винні. Москалі й Українці до комуні не доросли. Що до України, то перше там нема пролетаріяту, а друге — де ще неясне національне визволення, приходить інтернаціональна справа і комунізм. Було таке, що питає Петлюрів офіцер селянина:

— В вас є комуністи? — На що той:

— Паночку, є кому їсти, але робити нема кому.

Дивуюсь я, а воно правда. Всі комуністи гарно одіті, з французька, гарно їдять і в мужика беруть, бо вони комуністи.

І я був комуніст, мав добру посаду, але казали робити так, як і вони. А я не міг і поїхав до рідні до Галичини, де також насильство. На Україні мало комуністів Українців, але Жиди, Великороси, Грузини, Лотиші, Поляки. Але вони не робітники, а ті, що мали землі і фабрики. Від них все забрали, їх до партії записали і лишили як спеціалістів.

Отже, по моїй думці, в тім помилка Леніна, що не предвидів, що нема людей до робітничого ладу. А Троцькому було за мало Росії, він поліз і на Україну і там спричинив голодову смерть. На Україні, де було хліба для цілої Європи.

Я був на суді Голубовича в Києві і довідався, що не Голубович робив лихо, але Троцький. Голубович доказував, що при першій наступі на Україну Троцький вирізав 30,000 наших сердець.

Описавби більше, та нема паперу. До краю не важся їхати. Одно прошу, порадься з М. і пришліть шифкарту...

№ 797

Зменшення міського населення в голодуючих місцевостях.

«Українські Робітничі Вісти», 16 травня 1923.

ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

В наслідок перших підсумків всеукраїнського перепису вияснилося, що міста, росташовані в урожайній смузі, порівнюючи з 1920 роком, дали приріст, що хитається між 8% і 25%.

Навпаки, міста в голодних місцевостях дали зменшення, в середньому на 24%.

Зокрема Катеринослав, порівнюючи з 1920 роком, виказав зменшення на 22 %, Одеса — на 26 %.

Найбільший зріст населення спостерігається у Винниці — 25 %, в Бахмуті — 18 %, в Полтаві й Житомері — 12 %, в Харкові — 8 %. В рудникових селешах на Донеччині також спостерігається збільшення населення в середньому на 25 %.

№ 798

Звіт Бухаріна до Компартії про \$13.500.000, виданих на комуністичну пропаганду в західних державах підчас голоду.

«Український Голос», 23 травня 1923

КОЛИ ЛЮДИ З ГОЛОДУ ГИНУЛИ

Н. Бухарін, редактор комуністичного органу «Правда» в Москві, подав централі російської комуністичної партії та президії комуністичного інтернаціоналу висліді свого слідства в справі господарки фондами комуністичної партії. Він закидає, що самий тільки Зіновєв, голова Інтернаціоналу, видав в 1922 р. 1,750,000 дол. «тайним агентам» у Великій Британії та Франції. Жак Садуль, бувший капітан французької армії, не дав ніякого рахунку з 1,150,000 дол., які дістав на організацію революційного руху у французьких колоніях. Карл Радек не здав ніякого рахунку з фондів, які дістав на піддержування комуністичних організацій в Єгипті, Болгарії і Туреччині. Голови закордонної пропаганди Карінов і Ротштайн не здали ще звіту з грошей, які дістали в 1921 р. Загалом Бухарін подає список «товаришів», що не дали ніякого рахунку на суму звиж двайцять сім мільйонів золотих рублів (около 13,500,000 доларів).

№ 799

Сирота пробував з пімсти убити Раковського за смерть батьків.

«Український Голос», 23 травня 1923

ЗАМАХ СИРОТИ НА РАКОВСЬКОГО

Около місяць тому був в Харкові замах на життя Раковського. Замаху допустився хлопець-сирота, якого батька убито в революції, а мати минувого року умерла з голоду. Вона навчила його ненавидіти комуністів.

№ 800

Пожавлення совітської торгівлі в 1922 р.

«Канадійський Ранок», 29 травня 1923
Уривки.

ЗОВНІШНЯ ТОРГОВЛЯ СОЮЗА РАДЯНСЬКИХ РЕСПУБЛИК У 1922-ІМ РОЦІ

Послідний, цебто 1922-ий рік виказує деяке поліпшення і значне оживлення заграничної торгівлі Радянських Республік. Поліпшення це видно в тім, що коли, приміром, у 1921-ім році вартість вивожених з радянських республік виносила 9.5 процент вартости ввоженого туди добра, то в 1922-ім році експорт представляє уже 29 процент вартости імпорту. Та все ще найбільшу позицію між ввоженими товарами творили харчі, топливо та зерно на засів. [...]

В тім самім часі різні європейські і американські допомогові товариства і організації ввезли в Росію і на Україну 652,900 тон харчів, одягів та медикаментів вартости 184,553,000 золотих рублів, [...]

З Союзу Радянських Республік вивожено майже виключно лиш сирі матеріяли, а то тютюн, харчі, дерево, лен, коноплі, шкіри, залізні т. зв. марганеву руду і т. п. [...]

№ 801

Голод в Україні зростає; 1 квітня 1923 р. голодували 4.800.000 душ; найгірший голод на Миколаївщині, де в березні померло 14 людей; совітський уряд вивозить збіжжя, незважаючи на голод; німецькі робітники прийняли 5 міл. пуд. збіжжя від совітів.

«Канадійський Українець», 30 травня 1923.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

Голод на Україні все зростає. На черговій сесії українського ЦВК в днях 5 і 6 квітня було доложено, що число голодуючих на Україні до дня 1 квітня вже досягло 4,800,000 душ. Самих безпритульних дітей-сиріт є на Україні більше одного мільона. У миколаївським та херсонським повітах вже зареєстровано багато випадків голодової смерті. Московські «Ізвестія» до того додають, що людиність на Україні наслідком торічного голоду зменшилась на п'ять відсотків. Худоби стало менше в порівнянні до 1921 року на 60 відсотків, засівна площа зменшилась у порівнянні до того самого року на 37 відсотків. А до того ще й озимні засіви в багатьох місцевостях України загинули, так що й нового урожаю не можна очікувати доброго.

Найгірше лютує голод на Миколаївщині. Навіть урядова совітська преса не є в стані мовчати того, що там діється, й час до часу знаходимо в червоних часописах звістки, які майже дослівно повтарають торічні повідомлення з цього району. Так, під днем 21 березня надруковано в московських «Ізвестіях» таку звістку:

У Миколаївський ісполком надходять повідомлення про страшні картини голоду в повіті. Голод набирає грізних розмірів. *За останній тиждень зареєстровано 14 голодних смертей.* У багатьох селах голодує до 70 відсотків людності. У селі Пересадівці голодують головно всі. Допомога АРА та Українського Червоного Хреста є мізерна й задовольняє хіба лише 10 відсотків голодуючих. Потрібна негайна допомога.

Як бачимо, ця звістка, як і багато інших, знов закінчується вже від двох років непереставаючим приспівом «дайте, не минайте!» Але совітська хлібна торгівля повертає всяку чужу допомогу на свою власну користь, а не на користь голодуючих. Більше будуть помагати — більше можна буде вивозити за кордон на продаж. Що це не злісний наклеп, а тільки сумна правда — це видно, між иншим, з такого повідомлення, надрукованого в Лондонській газеті «Таймс».

«До Виндави, — читаємо там, — протягом останніх двох тижнів прибуло 250 вагонів збіжа, вивезеного совітським урядом на продаж. Рівночасно до Виндави прибув величезний транспорт харчів з Америки, призначений для голодуючих у Росії. По вигруженню доставленого з Росії збіжа порожні вагони було знову нагружено американськими харчами й відправлено назад до Росії.»

Нелюдська політика совітського уряду щодо голодуючої України є настільки очевидна, що вже й за кордоном, особливо серед світового робітництва, починають лунати голоси обурення й протесту. Одні лише німецькі робітники дають сумний приклад егоїстичної, себелюбної політики. Вони не відіслали червоним катам їх покритого народною кров'ю подарунку назад (5 мільонів пудів збіжа для робітників Поруря), а прийняли його з великою радістю та подякою. Але це сумний виімок. Китайські робітники, здавалося б, такі темні й дикі, дали кращий приклад своїм німецьким товаришам, як треба ставитись до большевицьких подарунків. Одержавши з Москви 2,000 золотих рублів (1,000 доларів) на допомогу залізничникам, що потерпіли підчас останнього страйку на Південно-Китайській

Залізниці, робітники відіслали їх негайно назад, прохаючи краще пороздавати ці гроші серед голодуючих на Україні.

№ 802

Комісар здоров'я інформує ВУЦВК про смертність дітей в Україні; смертність немовлят 70%; народжуваність зменшилась вдвоє; через голод зросла проституція.

«Канадійський Українець», 6 червня 1923.

«Канадійський Фармер», 7 червня 1923.

ДІТВОРА НА УКРАЇНІ ВИМИРАЄ

ПРАГА, 14. мая. — На засіданню Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету в Харкові дня 12. квітня с. р. большевицький комісар здоров'я Гуревич говорив про смертність дітей на Україні.

Через безпритульність сили силенної дітей, — каже Гуревич, — голод і шести вмирають на Україні цілі групи дітей певного віку. Особливо багато вмирає дітей наймолодшого віку. Смертність між немовлятами досягає 70 %, значить, на десятеро немовлят при житті лишається пересічно тільки троє.

Хвороби серед дітей досягли нечуваних розмірів. На приклад, по дитячих будинках в місті Миколаєві за 6 місяців 1922 року було зареєстровано 187 % захворювань. То значить, що майже кожна дитина хворувала за того пів року по два рази. Відпорна сила дітей проти хворіб упала настільки, що на кір вмирає 46 % хворих. Багато дітей занедужує на різні хвороби від голоду і виснажування. По містах на Україні 70 % до 80 % всіх дітей має сухоти.

Разом з поширенням смертності дітей зменшилась скількість уроджень на Україні. З перепису за 1920 рік видно, що скількість народжень зменшилась у двоє в порівнянні з часами перед війною. Ся різниця через голод ще збільшилась. В багато губерніях родиться людей менше, як умирає. Для багато жінок вигодувати тепер дитину стає цілком неможливо, і тому рідко котра жінка може дозволити собі стати матір'ю.

За те проституція в большевицькім раю процвітає. Безробіття і голод примушує маси жінок продаватись за гроші. Большевицька статистика показує, що проституція на Україні збільшилась на 70 %. В дійсности цей зріст без порівняння більший.

№ 803

Большевицький уряд зміцнює своє матеріальне становище вивозом збіжжя.

«Канадійський Ранок», 14 червня 1923.

Уривок.

ЧОМУ БОЛЬШЕВИКИ ВИВОЗЯТЬ ХЛІБ?

Дня 27 квітня на засіданню комітету допомоги відновлення і піддержки сільського господарства в Москві обмірковано питання про закордонний вивіз

збіжжя. Для вияснення позицій уряду в цій справі уступив Каменєв. Він зазначив, що вивіз хліба конче потрібний для поліпшення матеріального становища уряду і збільшення золотого фонду, який уже кінчиться. [...]

№ 804

Большевики дякують Америці за врятування мільйонів дітей в Росії.

«Канадійський Ранок», 26 червня 1923.

АМЕРИКА ВИРАТУВАЛА МІЛІОНИ ДІТЕЙ В РОСІЇ ВІД ГОЛОДУ

Москва, 17 червня. — Нині тут відбулася вечерея, яку урядили большевицькі комісарі.

На цій вечері комісарі у своїх промовах дякували Злученим Державам Америки за поміч у кормленню голодуючих, а з'окрема голодних дітей. Вони заявили, що Америка виратувала мільйони дітей в Росії від смерти.

При цій нагоді висловили вони надію, що скоро прийде хвиля красних відносин між Америкою і Росією.

№ 805

Сучасне становище жінки в Україні.

«Канадійський Ранок», 3 липня 1923
Уривки.

ДОЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖІНКИ

**Промова С.Ф. Русової, виголошена 16 травня ц. р.
на міжнароднім жіночій конгресі в Римі.**

Вітаю Вас, Пані й Панове, як член українського парламенту — Центральної Ради. Той парламент існує для всіх Українців і нині, не зважаючи на те, що його працю тимчасово перервала большевицька окупація.

Українська жінка має виборче право від 1917 року, коли Україна почала своє незалежне існування. Нас було 9 жінок-депутаток, [...]

З большевицькою окупацією становище жінки цілком змінилось. Не те щоб її права було від неї взято. Навпаки, в промовах комуністів їй пропонується ще й нове право: право на вільне кохання на розпусту. Але це не привабилло наших жінок, і в сучасних обставинах жінка терпить на Україні найбільше. Родинне вогнище зруйноване. У державі, де немає ні законів, ні судів, ні праведливості — особиста безпечність не існує, й жінка, як слабша істота, кожної хвилини стає жертвою бруталності комісарів, чекістів та червоноармейців, не маючи змоги ані захистити свої права, ані зберегти дітей від загальної деправації.

Жінкам приходиться працювати дуже тяжко, щоб забезпечити своїм дітям якийсь шматок хліба. [...]

Коли в неї є молоді дочки, то вона ніколи не може бути спокійною, бо кожної хвилини дівчатам загрожує насильство. Деморалізація молоді на Україні — це один з найбільш сумних наслідків большевицької окупації. Освіта зівсім при-

пинилась: число шкіл зменшується з року на рік. Знесилена голодом та злиднями молодіж падає жертвою перших нападів [...]

№ 806

Занепад української друкарської справи за умов большевицького режиму в Україні тоді, коли російська преса процвітає.

«Канадійський Ранок», 10 липня 1923.
Уривки.

УКРАЇНЬСЬКА КНИЖКА ПІД БОЛЬШЕВИЦЬКОЮ ОКУПАЦІЄЮ

У Києві відбулася недавно **Всеукраїнська Виставка Друку**, яка дала дуже цікавий матеріал про долю українського видавничого руху підчас большевицької окупації на Україні. На цій виставці був представлений розвиток української книжки на колишній російській Україні (отже, без Галичини і Буковини) за останніх 18 років, від 1905 ро 1922 року. Цікаво порівняти, який був видавничий рух на Україні за царських часів, який за часів української влади, а який тепер за большевицьких часів:

За останніх 12 років **царського режиму** (від 1905 до 1917) було видано на Україні ріжних українських книжок ось кілько:

рік	книжок	рік	книжок	рік	книжок
1905	37	1909	160	1913	201
1906	140	1910	183	1914	216
1907	166	1911	244	1915	73
1908	219	1912	193	1916	79

[...]

Слідуючі три роки — 1917, 1918 і почасти 1919 — це роки української державної влади. З її повстанням падають до решти кайдани, які сковували дотепер українське слово, і українська книжка, не зважаючи на невзгоди воєнного часу, досягає скоро високого розвитку. У тім часі було видано:

рік	книжок
1917	747
1918	1084
1919	665

Бачимо, що за ці три роки видано було українських книжок більше, ніж за попередніх 12 років. [...]

Рік 1919 був роком большевицького наступу на Україну і він зазначається вже сильним упадком українського видавничого руху. Слідують три роки большевицького панування на Україні, а разом з тим часи цілковитої загибелі української книжки. За цей час було видано:

рік	книжок
1920	457
1921	214
1922	186

Рівночасно з тим, як скріплюється большевицьке панування на Україні, зменшується нагально з року на рік український друк і доходить нарешті до того самого стану, на яким він стояв за царських часів. [...]

Що, врешті, друковане діло на Україні через події останніх років у великім занепаді, — це правда. Але ця причина могла би оправдати брак українських книжок тоді, колиби побіч українських не виходили також російські книжки. Тимчасом український видавничий рух завмер, а **московська преса і московські видання на Україні цвितуть і розвиваються.**

Тому загибель української книжки за останні роки, це в першій мірі **вислід плянової і послідовної праці самого радянського уряду.** [...] З промови українського комуніста В. Блакитного на останній комуністичній конференції в Харкові (травень ц. р.) довідуємося, що в цім році Держвидав на 43 видані книжки видав **9 (дев'ять) по українськи, а решту 34 по російськи!** Тай то ще на цю свою увагу Блакитний одержав відповідь від члена Всеукраїнського Центрального Виконуючого Комітету Лебідя, що Держвидав **«видав українських книжок більш як треба було»** та що він нарушив тим приписаний плян. [...]

№ 807

В Україні 1922 р. з комуністичної партії виступило багато членів, головно селян.

*«Канадійський Ранок», 10 липня 1923.
Уривки.*

МАСОВІ ВИСТУПИ З БОЛЬШЕВИЦЬКОЇ ПАРТІЇ НА УКРАЇНІ

Зі звідомлення Центральної Контрольної Комісії комуністичної партії України довідуємося, що в 1922 році з партії виступило багато членів. Це виписування членів з партії мало в минулім році просто масовий характер. [...] [Н]а першому місці між ними стоять селяне. Бо хоч в комуністичній партії на Україні селян всього 17 процент, то між виступившими з партії було в минулому році 41 процент. Найбільше покидали партію селяне з трьох губерній: катеринославської, подільської і волинської. [...]

№ 808

Совітський уряд хоче вивезти від двох до трьох мільйонів тонн збіжжя.

«Українські Робітничі Вісти», 28 липня 1923.

КРАСІН ПРО ВИВІЗ ЗБІЖА З РАД. РЕПУБЛИК

МОСКВА, 21 липня. — Народний комісар торгівлі Красін заявив, що Радянські Республіки зможуть вивезти на міжнародний ринок два до три мільйони тон збіжжя.

Збіжжя з Радянських республік може бути далеко скорше доставлене на місце призначення, ніж збіжжя зі Злучених Держав.

Головними відборцями радянського збіжжя є Німеччина, Італія, Англія, Данія, Швеція і Норвегія.

№ 809

Збірка оповідань В. Атаманюка про голод.

«Українські Робітничі Вісти», 28 липня 1923.

ЛІТЕРАТУРНИЙ КИЇВ 1923 Р.

(Допись до «Червоного Шляху»)

[...] В. Атаманюк написав збірку оповідань під назвою «Голод» і склав збірник віршів «Акварелі». [...]

Юр. Меженко.

№ 810

Закуплено худобу для голодних губерній.

«Українські Робітничі Вісти», 8 серпня 1923.

РОБОЧА ХУДОБА ГОЛОДНИМ ГУБЕРНІЯМ

Для губерній України, які потерпіли від неврожаю і голоду, закуплено 40 тисяч голов рогатої худоби. З цієї кількості 32 тисячі вже розподілено по місцях.

№ 811

Сарана знищила 60.000 десятин землі.

«Українські Робітничі Вісти», 8 серпня 1923.

САРАНА НА УКРАЇНІ

На Україні заражено сараною 60.000 дес. землі. Працює над знищенням її 26.000 чоловік. На Донщині заражено 20.000 дес. землі. Мобілізовано агрономічний персонал, а також людність зараженого району. Знищено 60 %. Найбільше сарани в Маріупольському окрузі. На Катеринославщині сарану зліквідовано. Наркомзем відіслав на місця для боротьби з сараною 48 кінних обрізкувателів. Недавно з Москви прибуло 500 тисяч пудів мишяковисто-кислого натрою, який відправлено до заражених сараною районів.

№ 812

Каменєва на конгресі Міжнародної Робітничої Допомоги Радянським Республікам про допомогу голодуючим.

«Українські Робітничі Вісти», 8 серпня 1923.

В другій половині червня відбувся в Берліні конгрес Міжнародної Робітничої Допомоги Радянським Республікам в присутності представників С.С.Р.Р., многих делегатів, гостей і представників преси. В конгресі взяли участь представники професійних союзів майже від всіх держав. Привітні телеграми конгресови надіслали голова італійського Червоного Хреста, Сибірський Комітет Допомоги, Центроспілка, англійський посол Маклер і Споживчі Т-ва Центральної Німеччини.

На першому засіданню конгресу виступила з довшим рефератом т. Каменєва про заходи, які поробив радянський уряд і заграничні організації, що допомагали голодним дітям, інвалідам і безробітним С.С.Р.Р., та про намір їх в цьому напрямі на майбутнє. Представник народного комісаріату хліборобства виступив з докладом про стан радянського господарства.

№ 813

Нансен припиняє допомогу голодуючим в Україні і дякує Українському Червоному Хрестові за співпрацю.

«Українські Робітничі Вісти», 11 серпня 1923

ЛИСТ ФРІТЙОФА НАНСЕНА ДО ГОЛОВИ У.Ч.Х.

Голова Українського Червоного Хреста одержав від голови допомогової комісії Радянським Республікам, великого філіантропа і дослідника Фрітйофа Нансена такий лист.

«Дорогий пане Голово! В половині серпня кінчиться наша діяльність в справі допомоги голодним дітям України, і я висловлюю свою глибоку подяку за піддержку зі сторони Українського Червоного Хреста на протязі 19 місяців за величезну поміч Вашої організації в наших зусиллях об'легчити муки народу в голодних краях. Жалую тільки, що наші ресурси не дозволили нам зробити більше. З найширшим побажанням добробуту українському народови остаюсь. Ваш Фрітйоф Нансен.»

№ 814

Раковський про лишки українського збіжжя для експорту: в 1923 р буде 830,000 тонн, а в 1922 р. було 800,000 тонн (sic!).

«Канадійський Фармер», 16 серпня 1923.

ВИВІЗ ХЛІБА

В Харкові відбувся всеукраїнський хлібо-торговельний зїзд. Раковський на ньому виступив з докладом, в якому заявив, що лишки хліба на Україні складуть в сьому році 830 тисяч тони проти 800 тисяч тони в минулому році. Початковий плян поширюється. Заготовка хліба буде провадитись переважно державними кооперативними організаціями, що збільшить участь се[...]

№ 815

Скрутне становище українських працівників культури в Україні.

«Канадійський Ранок», 21 серпня 1923.
Уривки.

ЖАХЛИВЕ ПОЛОЖЕННЄ КУЛЬТУРНИХ РОБІТНИКІВ НА ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ

До Львова вернув один з наших репатріантів, що довший час вештався по Україні і подав отсі вісти:

Зима з двайцять першого року на другий була страшна. Люде обдерлися головно з чобіт. [...] Минулого року, завдяки посилкам через АРА, положенне поліпшилося, не можна одначе сказати, щоби культурні робітники були ситі. Не доїдали і всі виглядають як з хреста зняті.

Члени Академії хотіли приїхати до Галичини, думку сильно підпирав народній комісар освіти, Гринько, але його, як «націоналіста», усунено і зреалізувати думку було неможливо. У членів Академії не було грошей на виїзд. Вони й так мало не повмирали з голоду. Виїхати з Києва, хоч би на сто верстов, було тяжко, хіба пішки на прошенім по селах хлібі. Та ледви, чи був би живий той, хто вибравбися в таку дорогу.

Культурні робітники дуже мало заробляють. Професори університету, члени Академії, дістають місячно два до три рублі передвоєнної валюти, отже стільки, що заробляє робітник фізичною працею в двайцяти мінутах. Жити з того годі. Я бачився на виїзнім з культурними діячами, котрі веліли подякувати львівському Комітетови за дари. Всі одначе затривожені, що посилка устане. Що тоді буде? Погинемо з голоду, а з нами ляже в могилу українська культурна робота. [...]

№ 816

Катеринославщина пережила жахливий голод, який уже закінчився, і губернія відбудовується.

«Українські Робітничі Вісти», 29 серпня 1923

ПОБОРОЛИ ГОЛОД

(Від нашого кореспондента з України)

Катеринославська губернія одна з тих губерній України, в котрій два роки тому назад лунав зойк і стогін сотень тисяч людей, умираючих від голоду. По селах Катеринославщини, як і в других голодних районах, люде, ратуючись від голодової смерти, поїдали не лише котів, собак, щурів і сусликів, але й трупів людських. Цілими валками селяне голодної Катеринославщини направлялись в урожайні Полтавську, Київську і другі губернії. Вони вивозили туди не лише худобу і сільсько-господарський реманент, але і всяке домашнє барахло, починаючи від старої свитини та юбки і кінчаючи горшками, мисками, ложками і т. п. Всьо це віддавалось за кусок хліба, за пуд ячменю, картоплі, за кілька фунтів висівок або макухи.

Дуже часто вибравшийся в таку експедицію батько помирав на степах з голоду, з холоду або попадав в руки грабіжників і не вертався більше до дому, а його сім'я, не дочекавши батька з хлібом, покидала дім і розсипалась безслідно, кінчаючи своє мізерне життя в погоні за куском хліба.

Села пребогатої урожайної степової Катеринославщини в цей період голоду представляли з себе дуже сумну картину. Не лише плоти, паркани, хліви, повітки і другі господарські будинки йшли на топиво, а на ту саму ціль йшли і дахи селянських хат. В селах панував якийсь могильний сум страх. Людей на вулицях не було видно, а тільки де-не-де стрічалась людина подібна на воскресшого з гробу. Тільки гола, худа, з запалими глибоко в лоб очима, з висохлими губами дівтора чіплялась до всякого нового, появившогося в селі чоловіка і монотонним, неначе загробним голосом квиліла: «Дядю, дядечку, дайте кришку хліба».

В містах, не лише в повітових, але і в центральнім — губерніяльнім місті Катеринославі, в той час було не краще, як на селах. По вулицях, по базарах, на стації, скрізь попід державними установами товпилась маса нещасних, опухлих від голоду людей, дівтори. На кождім кроці зойки і останні глухі стони умираючих від голоду людей. На тротуарах, на сходах, на бульварах, на перехрестках вулиць, на смітниках... день і ніч, скрізь одно і то саме — судороги голодних і слово «хліба»...

Незамешкані будинки руйнувались, розбивались, виривались з них вікна, двері, підлоги і всьо це йшло на топиво, бо з голодом йшов в парі й холод, і лісів на катеринолавських степах майже немає.

Кінець большевикам і їх владі — сичали ізза вуглів контрреволюційні зміюки, котрих не задавило ще на смерть колесо революції.

І так недавно це було. Всього не повних два роки. І за цей короткий час Катеринославщина вже змінилась до непізнання.

Сьогодні по селах Катеринославщини на кождім кроці замітне відродження. Тому два роки виснажені сонцем і подібні на пустиню степи Катеринославщини — сьогодні як море хвилюють житом і пшеницею. Неначе звізди на вечірнім небі виринають на степах копи. Змучений селянин відітхнув і взявся егергічно за піднесення свого господарства. Городить новий тин, будує повітку, направляє хату. А над Дніпром, на плавнях, аж любо глянути — цілими стадами пається молодняк, будуча худоба.

— Ще рік, два і я стану твердо на ноги, — заявляє селянин і цікавиться вже більше культурним суспільним і політичним життям.

— Ми дамо собі раду, щоб тільки не займала нас світова буржуазія. Колективізація допоможе нам вибитись з віковічної нужди і темряви, — говорить сьогодні бідняк, бувший панський наймит з діда прадіда.

А в місті кипить життя. Шум, стук, гамір. Скрізь пахне свіжою фарбою. Відбудовують, направляють, залічують рани, нанесені громадянською війною і голодом. Там задимився новий завод, там пустили нову доменну піч, там відкривають нову школу, новий дитячий будинок, новий клуб. Оголений, запущений раньше бульвар пишається молодими, засадженими весною деревами. Тут закупують бетонні лавки, там мурують велику браму, огороджують сад, чистять, реставрують величезний запущений будинок, тут копають, тут білять, а там пріють над проєктами використання сили Дніпрових порогів для електрифікації. Ось через вулицю посунувся цілий рядок дітей. Здорові, веселі, однаково вбрані. Це питомці дитячого будинку № 16. Це ті, що два роки тому назад зойкали попід мурами, ночували під рундуками на базарах. Сьогодні вони не голодні вже. Вони йдуть на екскурсію в музей. На вулиці жебраків уже не видно. Де-не-де стрічається який небудь каліка, котрого не вспіли ще забрати у відповідний дім або таки він сам ухиляється від цього як жебрак-професіоналіст.

А зза вугла чути нову пісеньку міщанина-обивателя: «Податки з нас деруть, бога забули, життя нам немає»...

А тут ротаційна друкарська машина шумить в повнім розгоні — 25.000 друкованих листів викидає на годину. Листки, газети, брошури, книжки, журнали, шкільні підручники пробігають поміж пальцями машини, а вона спішить, аж

свище. Здорового слова науки і чистої правдивої культури нам зараз треба по більше. І цей останній голод ми побідимо так, як побідили голод на хліб.

— По нашій стороні правда і сила, за нами й перемога, — грімко заявляє робітник і селянин, подавши собі взаємно мозолисті руки. А вороги їх що день, що година тратять свої надії і сили.

І. Ткачук.

Катеринослав, 18. VII. 1923.

№ 817

Голова АРА в Росії заявляє, що голод поборений і совітські республіки зможуть вивозити збіжжя.

«Українські Робітничі Вісти», 1 вересня 1923.

ГЕСКЕЛ ПРО ПОЛОЖЕННЯ В РАДЯНСЬКИХ РЕПУБЛИКАХ

НЮ ЙОРК, 24 серпня. — Вчора повернув з Совітської Росії полк. Виліам Н. Гескел, який через два роки кермував ратунковою акцією АРА в Радянських Республіках. Протягом кількох днів Гескел виїде до Вашингтону, де пропонує голові АРА, секретареві Гуверові, повний звіт.

Хоч праця полк. Гескела в Рад. Республіках була обмежена лише до ратункової акції, то його погляд на відносини в тих краях буде мати велику вагу при розбиранню американським правительством справи визнання совітського режиму.

В розмові і представниками преси полк. Гескел заявив, що економічна відбудова в Радянських Республіках поступає скоро наперед.

«Росія вже пробудилася, — каже Гескел, — і відбудова економічного стану поступає скорим кроком наперед. Скоро лише політичні справи будуть вияснені, Росію чекає доба величезного розвою, який буде мати вплив на торгівлю цілого світа. Величезні простори і неоцінені природні багатства дають цьому спомогу.

«Про голод в Радянських Республіках під теперішню пору не може бути й мови. В цім році збір збіжжя в Радянських Республіках є лучший, чим середній. Він становить 60% до 70% передвоєнного збору. Радянські Республіки будуть в стані вивезти цього року найменше 2.000.000 тон збіжжя.

«Великим бажанням Союзу Радянських Республік є навязати як найскорше відносини зі Злученими Державами.»

№ 818

Американська стаття про український експорт в 1922-1923 році не дає інформації про вивіз харчових продуктів, зібраних на податок.

«Канадійський Ранок», 2 жовтня 1923.
Уривки.

ЗАГРАНИЧНА ТОРГОВЛЯ УКРАЇНИ

У 37-ім числі «Торговельних Звідомлень» з 10 вересня, 1923, який то тижневик видає американський Департамент Торговлі для ознайомлення американ-

ського купецтва зі станом внутрішньої і заграничної торгівлі, поміщена на основі відомостей з московської газети «Економическая Жизнь» слідує стаття під заголовком: «Загранична торгівля України в 1922-1923»:

«Визіз Госторга (державна торговельна управа) з республіки Україна за рік, який покінчився 30-им квітнем 1923, складався головно з таких продуктів, які у передвоєнному вивозі з України занимали послідне місце. Вивезено передівсім такі звірячі продукти, як виправлені і невиправлені шкіри, вовну, кінську і свинячу шерсть, копита, роги, піря, а з рослин коноплі, хміль та тютюн. Звірячі продукти набиралась наслідком великих втрат худоби через голод та різання її. Загальна вартість вивезених продуктів виносила по передвоєнній оцінці (з 1913 року) — 2,896,000 золотих рублів, або по теперішнім ринковим цінам — 7,516,000 передвоєнних золотих рублів.»

«Ввіз на Україну в тім самім часі представляв вартість 11,390,000 золотих рублів. [...]»

Слід замітити, що згадані цифри не торкаються тих продуктів, які вивезено з України як зібраний по селах податок. [...]

№ 819

Центральна комісія допомоги дітям в Україні дала поміч 200.000 дітям.

«Українські Робітничі Вісти», 15 грудня 1923.

ПОМІЧ ДІТЯМ НА УКРАЇНІ

ХАРКІВ, 10 грудня. — Центральна Комісія помочі дітям на Україні дала поміч 200.000 дітям. По селах відкрито 120 діточих садків, в яких перебуває 124 тисячі дітей. Відіслано 15 тисяч дітей Поволжа, які перебували на Україні в урожайних губерніях часи голоду. Допомога дітям ведеться далі успішно.

Додатки

Протилежно другому і третьому голодові, перший голод залишив по собі велику фотографічну документацію. Знимали картини голоду різні рятункові організації для того, щоб при їхній допомозі збирати на Заході пожертви на допомогу голодуючим. Про ці фотографії писали канадські українські газети, але не друкували їх. Серію 17-ти знімок розсилала місія совітського Українського Червоного Хреста в Берліні різним часописам і допомоговим організаціям. В архіві Міжнародного союзу допомоги дітям (Union internationale de secours aux enfants), який тепер знаходиться в Кантональних архівах Женеві, зберігся коверт із 17-ти знімками та списком, який доказує, що це та сама серія, яку вислав Український Червоний Хрест. На списку прибита печатка «отримано 15 травня 1922» ("Reçu le 15 mai 1922"). В тому самому архівному фонді є також список 20-ти фотографій, післаних В. Квіслінгом; більшість знімок ідентичні в обидвох серіях. Нумерація знімок зроблена У.Ч.Хрестом.

1. Ідальня для голодуючих дітей (місто Катеринослав).
2. Записування дітей до ідальні (місто Олександрівськ).
3. Хлопець тяжко хворий від голоду (повіт Гуляй Поле).
4. Хворі діти в сільській лікарні голодуючого села (повіт Гуляй Поле).
5. Розбирання собачої туші для людського споживання (повіт Гуляй Поле).
6. Учителька села Березівки, з 35 річним стажем служби, у сільській лікарні, хвора на набряки викликані голодом (повіт Гуляй Поле).
7. Хлопець села Благовіщенка Іляріон Нищенко, що через голод убив свого 3-літнього брата і з'їв його.
8. Трупи дітей, померлих від голоду, зложені в моргу.
9. Діти доведені голодом до злочинства; хлопець зправа убив восьмирічного товариша і забрав у нього 4 фунти хліба (місто Катеринослав).
10. Перевіз на цвинтар трупів померлих від голоду. Трупи були позбирані на вулицях міста Херсону.
11. Труп померлого від голоду на вулиці Херсону. Труп на половину з'їдений і розтасканий собаками.
12. Доросле населення, опухле від голоду (Бердянськ).
13. Діти, опухлі від голоду (Бердянськ).
14. Діти опухлі від голоду (Гуляй Поле).
15. Похорони в Херсоні.
16. Похорони в Херсоні.
17. Похорони в Херсоні.
18. Конверт, в якому була переслана серія 17 фотографій до Міжнародного Союзу Допомоги Дітям в Женеві.

PHOTOS

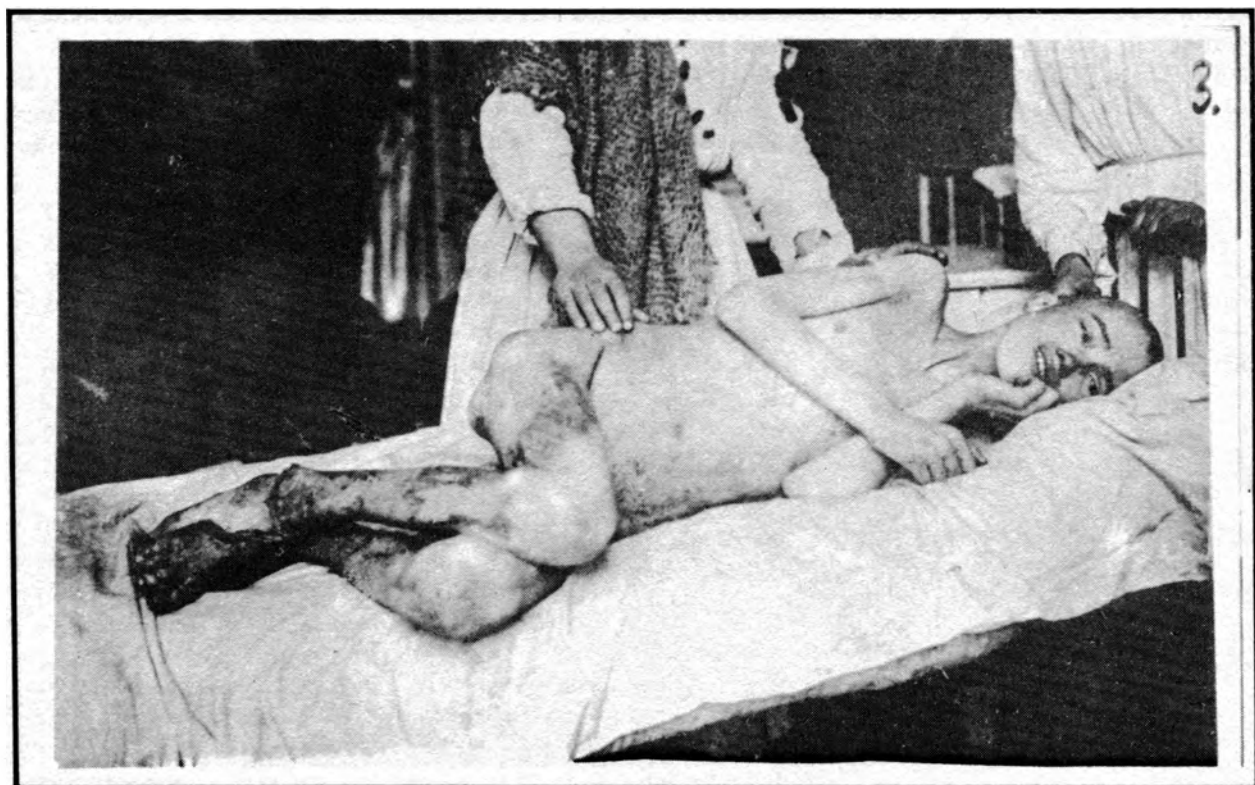
In 1922, the Ukrainian Red Cross distributed a series of famine photographs to various newspapers and relief organizations. The Ukrainian newspapers in Canada did not print any of them. The same series, sent to the International Save the Children Fund in Geneva, can now be found in the Canton Archives of Geneva. We thank the Archives administration for the permission to reproduce them.

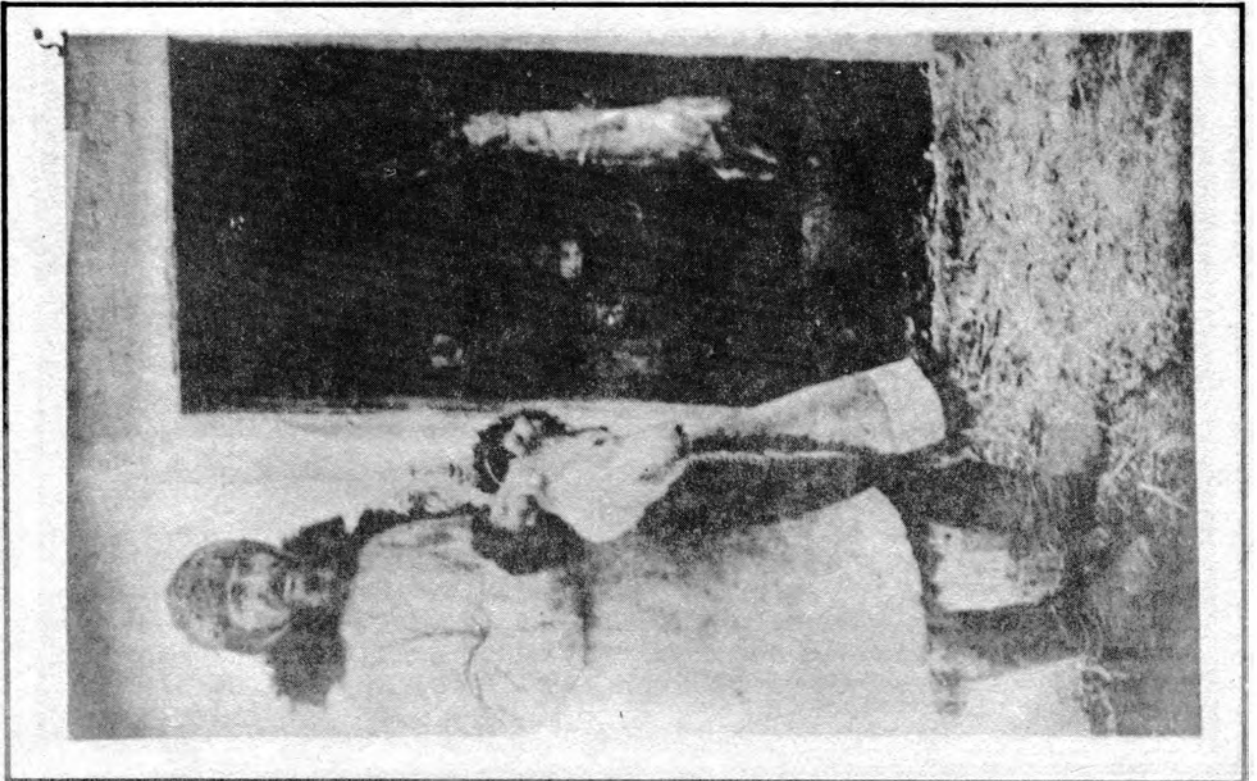
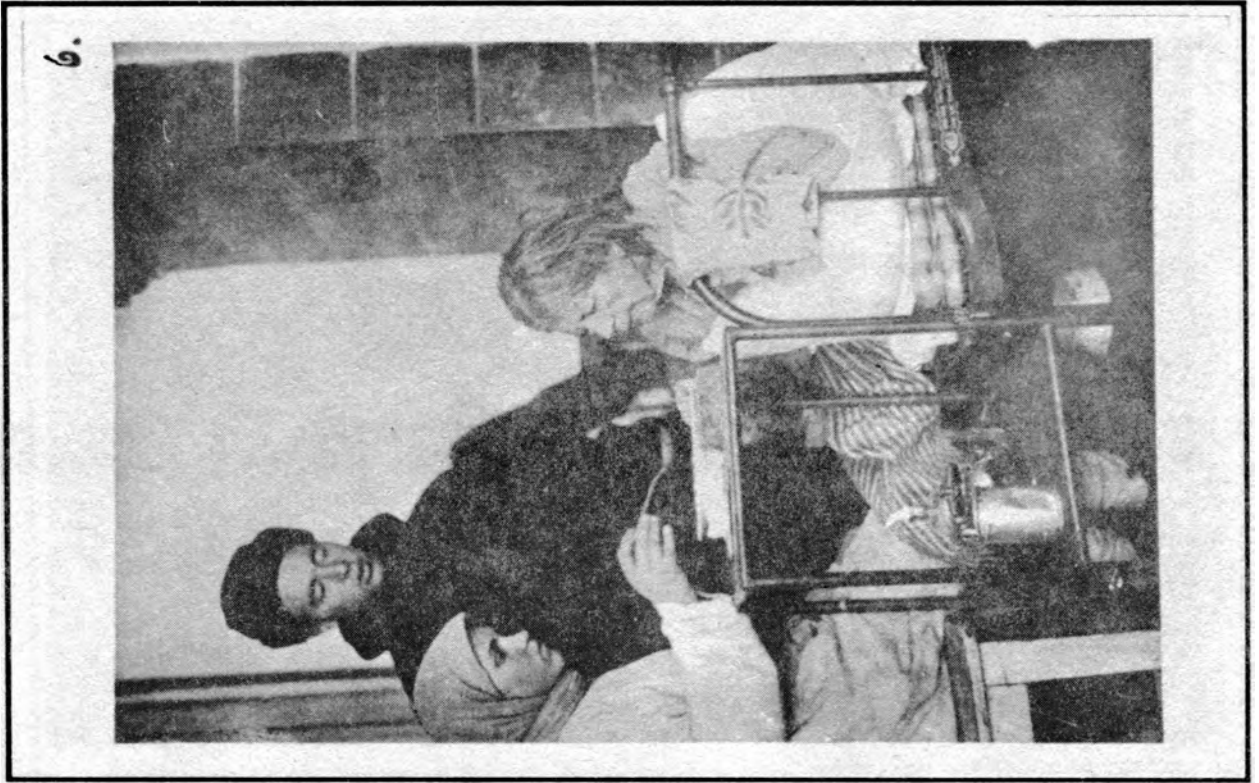
1. Children's kitchen (city of Katerynoslav).
2. Registration for the children's kitchens (city of Oleksandrivsk [Zaporizhia])
3. A starving child (povit [county] of Huliai Pole)
4. Sick children in a village infirmary (county of Huliai Pole).
5. Skinning a dog's carcass for human consumption (county of Huliai Pole).
6. Teacher with 35 years of service suffering from edema, in a village infirmary (Berezivka village, povit of Huliai Pole).
7. A village boy who killed and ate his brother (prov. of Zaporizhia).
8. Corpses of children, victims of the famine, piled up in a morgue.
9. Three boys driven to cannibalism by famine (city of Katerynoslav).
10. Corpses of famine victims transported to the cemetery (Kherson).
11. Corpse of a famine victim partly devoured by dogs (city of Kherson).
12. Adult population with swollen legs, symptoms of the famine (city of Berdiansk).
13. Starving children (Berdiansk).
14. Starving children (Huliai Pole)
15. Burying famine victims (Kherson).
16. Burying famine victims (Kherson).
17. Burying famine victims (Kherson).
18. Envelope containing the series of 17 photos described above.

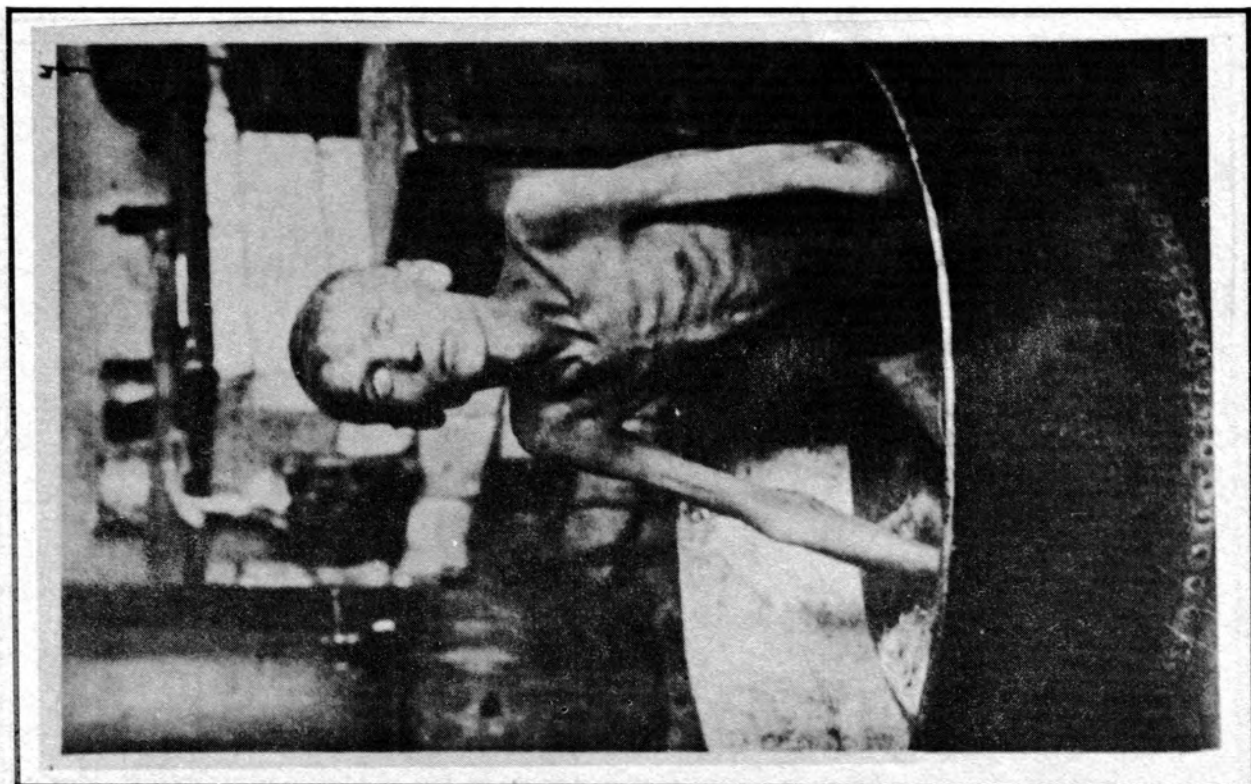
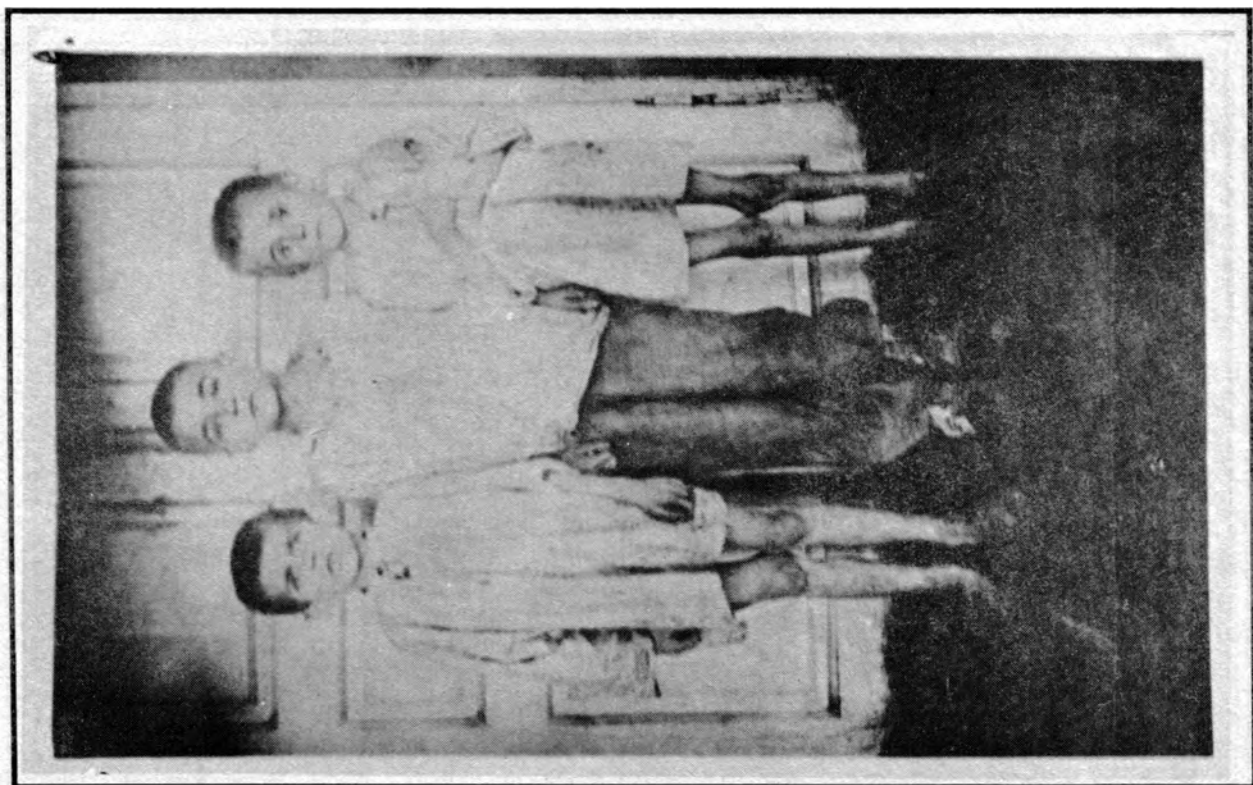
La Croix rouge ukrainienne distribua aux journaux et aux organismes de secours 17 photos de la famine en Ukraine. Les journaux ukrainiens du Canada n'en publièrent aucune. Les mêmes photos, reçues par l'Union internationale de secours aux enfants, sont maintenant conservées dans les Archives cantonales de Genève, dont la direction nous a gracieusement accordé la permission de les reproduire.

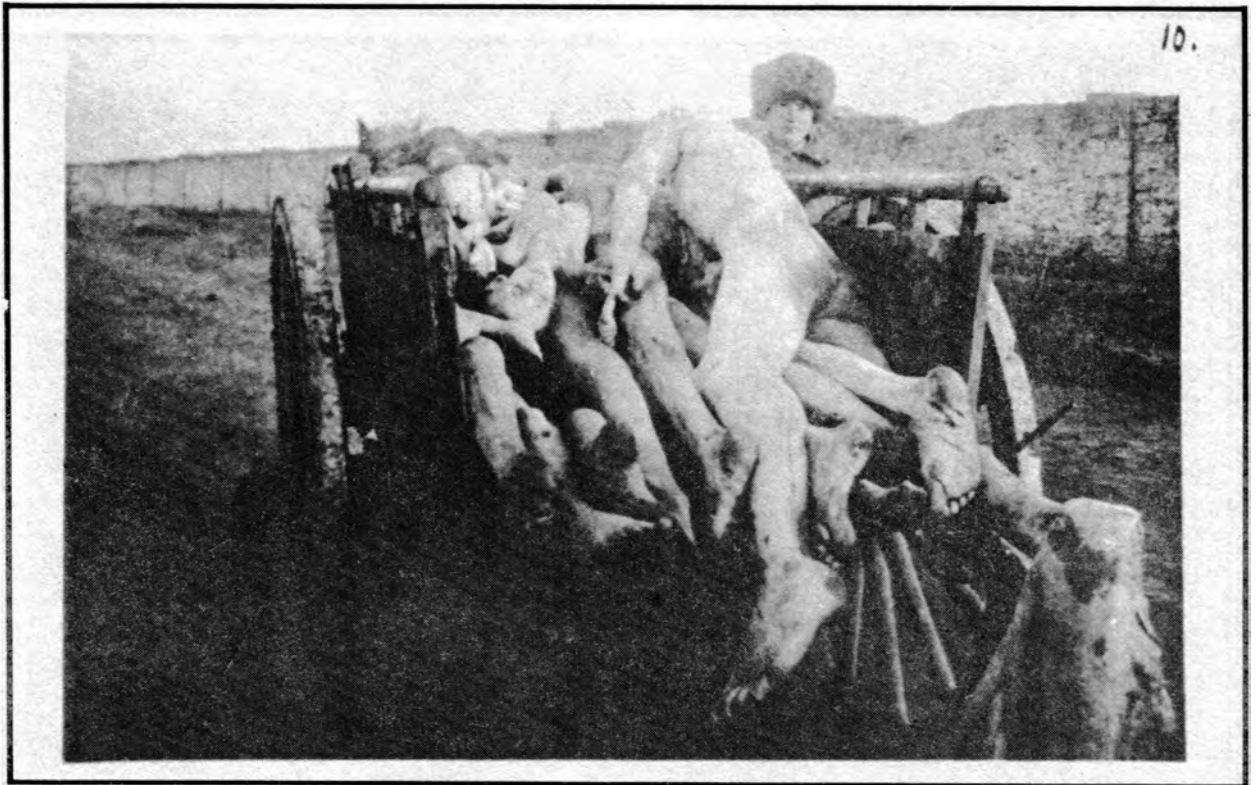
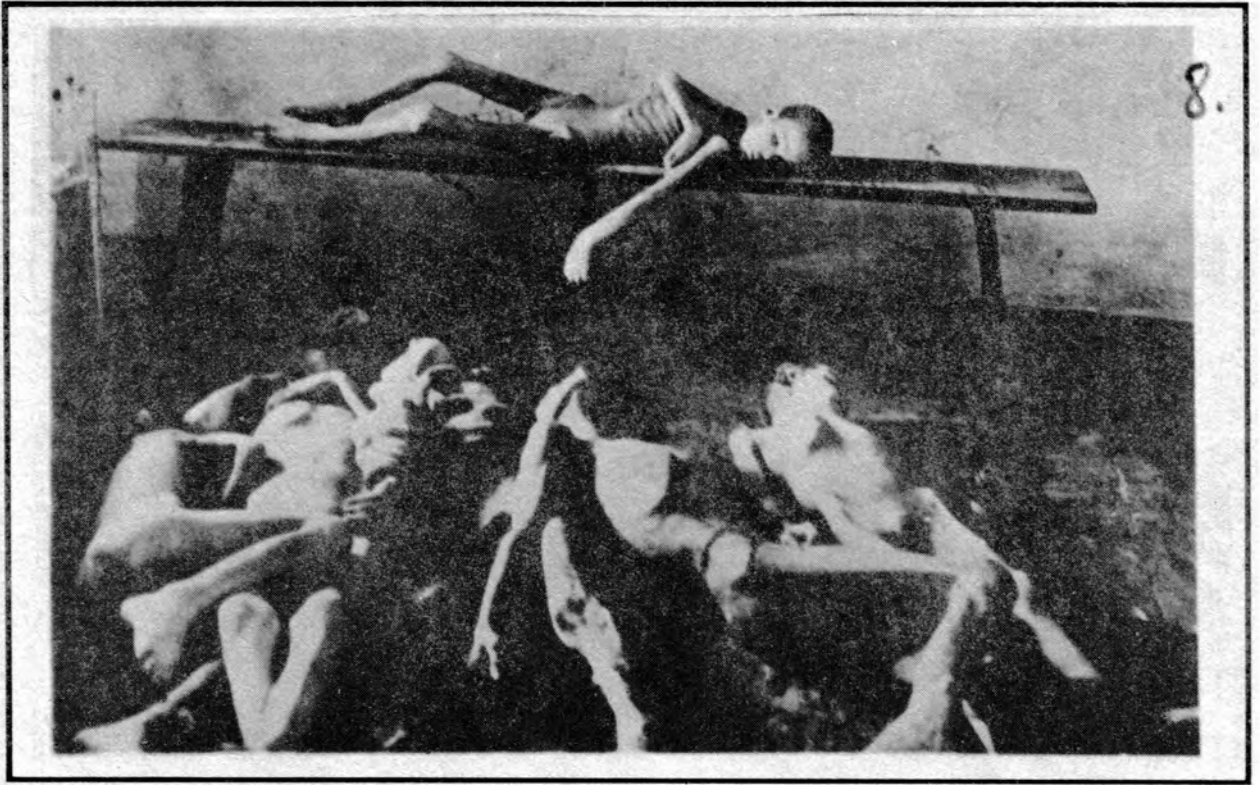
1. Cuisine pour les enfants affamés (ville de Katerynoslav).
2. Inscription aux cuisines d'enfants (ville de Oleksandriv's'k [Zaporijjia]).
3. Garçon malade de faim (canton [povit] de Huliai Pole)
4. Enfants malades de faim dans une infirmerie de village (canton de Huliai Pole).
5. Dépeçage d'une carcasse de chien pour consommation
6. Institutrice ayant 35 ans de service souffrant d'œdème, à l'infirmerie de village (Berezina, povit de Huliai Pole).
7. Un garçon de Blahovichtchenka qui avait tué et mangé son petit frère (gubernia de Zaporijjia).
8. Des cadavres d'enfants, victimes de la famine, entassés dans une morgue.
9. Trois garçons forcés au cannibalisme par la famine (ville de Katerynoslav).
10. Transport au cimetière de cadavres ramassés dans les rues (ville de Kherson).
11. Cadavre d'un affamé, partiellement dévoré par les chiens (ville de Kherson).
12. Population adulte avec symptômes de la famine — jambes enflées (ville de Berdiansk).
13. Enfants affamés (Berdiansk).
14. Enfants affamés (Huliai Pole).
15. Enterrement de victimes de la famine (Kherson).
16. Enterrement de victimes de la famine (Kherson).
17. Enterrement de victimes de la famine (Kherson).
18. Enveloppe contenant les photos envoyées par la Croix Rouge ukrainienne à l'U.I.S.E.

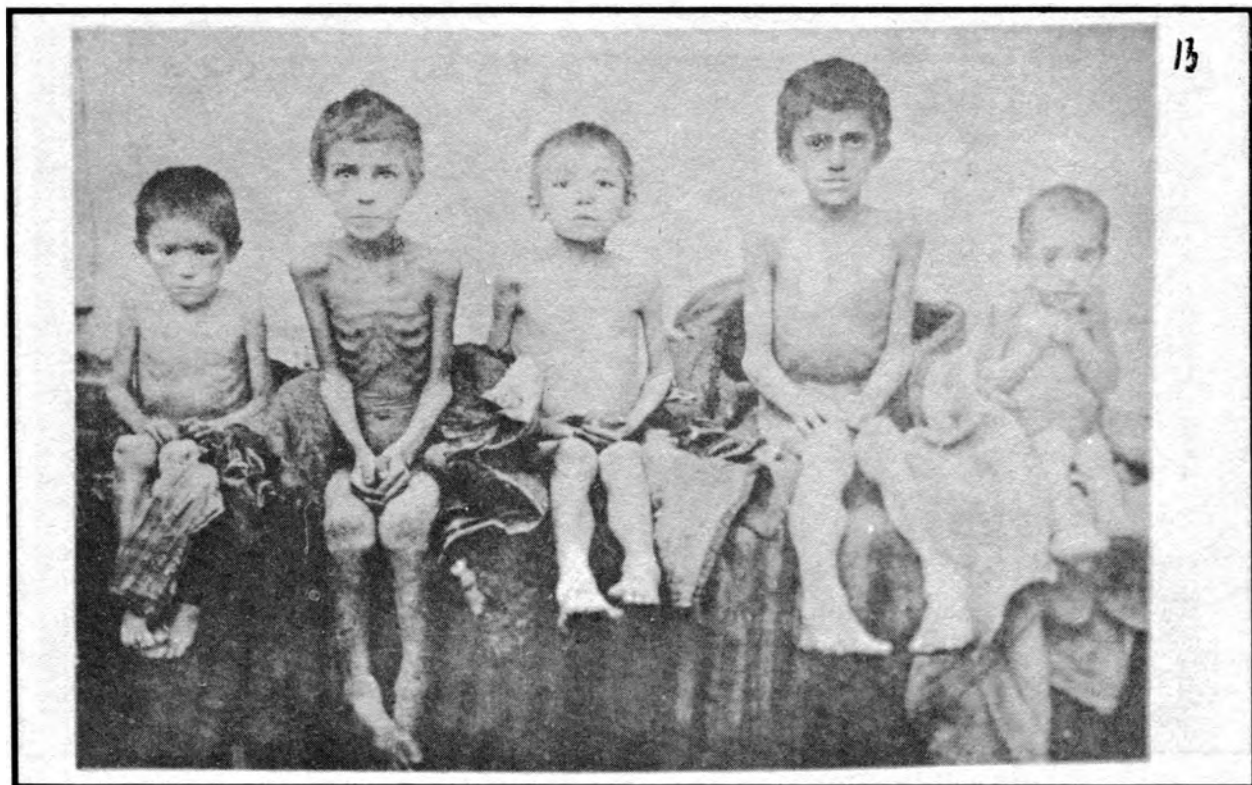

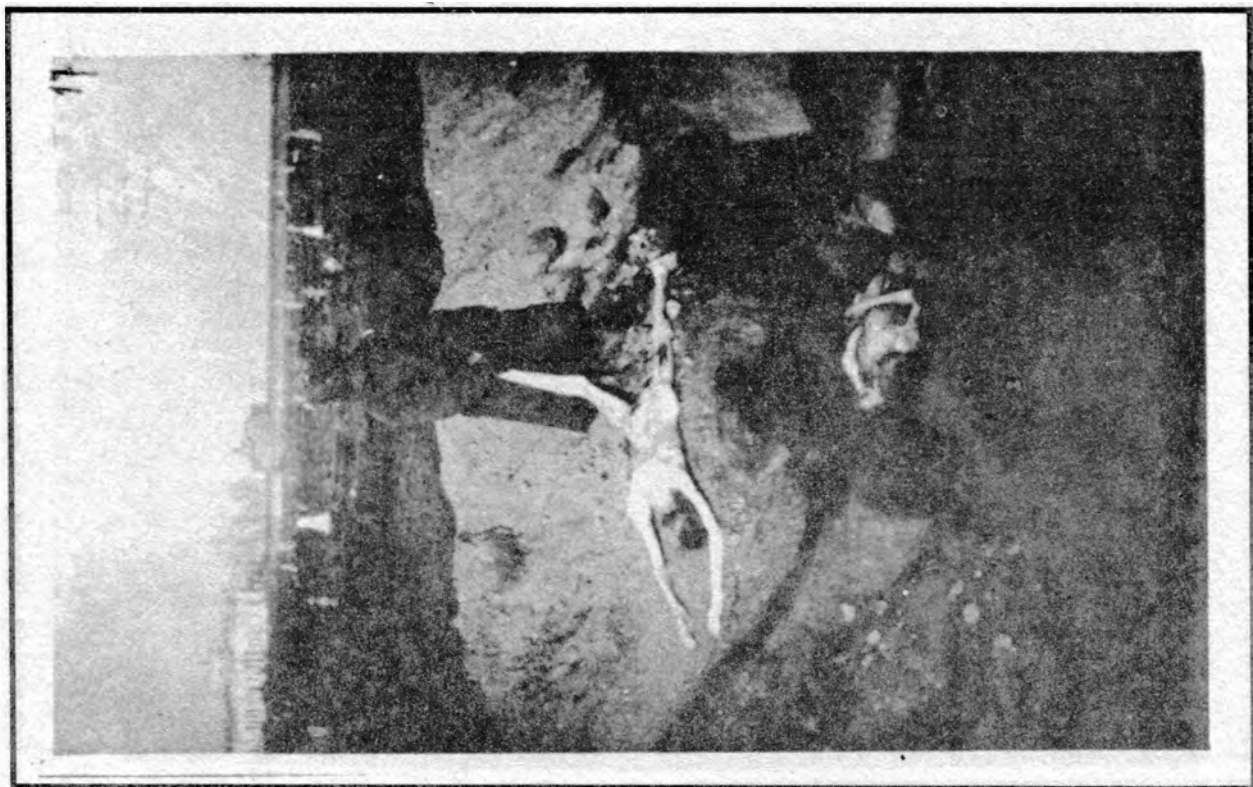

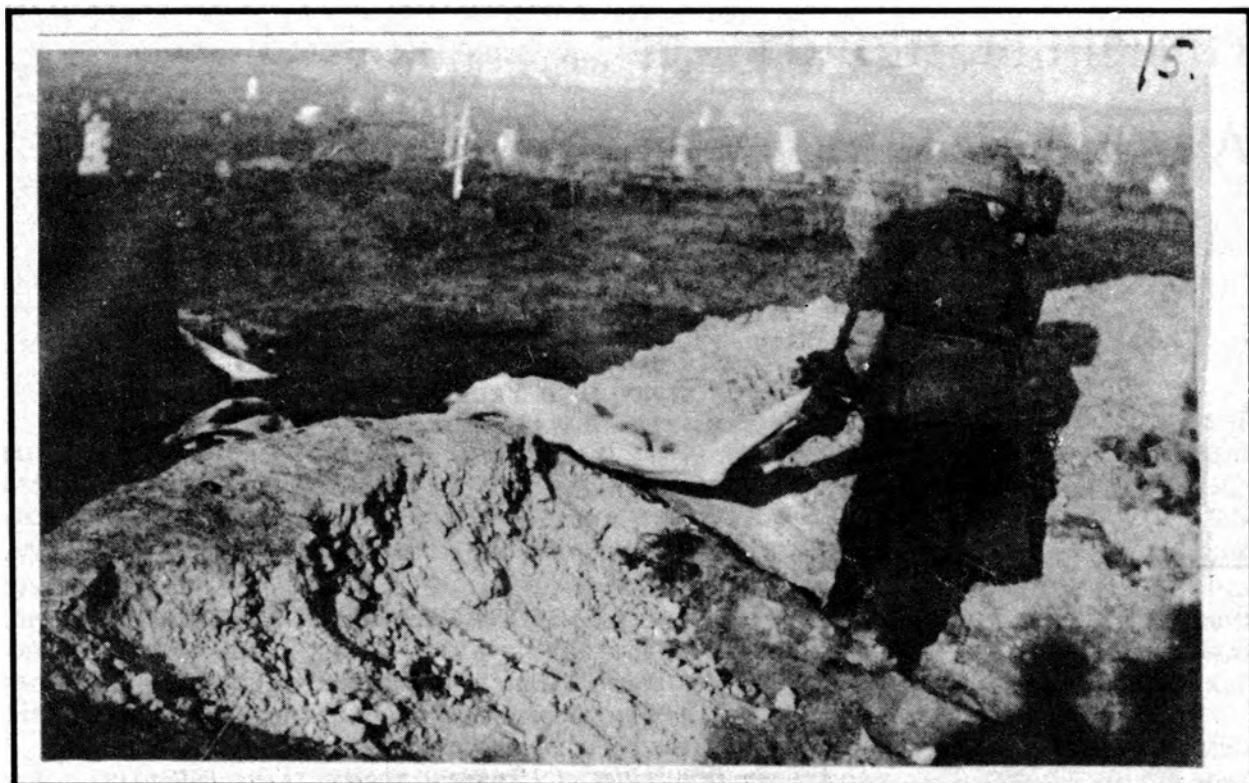

ПОШТОВІ МАРКИ У.С.Р.Р. НА ДОПОМОГУ ГОЛОДУЮЧИМ

В червні 1923 р. в Берліні була видана серія чотирьох поштових марок на допомогу голодуючим в Україні. Ці марки були в продажі тільки два місяці на поштах трьох міст: Харков а, Києва і Полтави.

POSTAGE STAMPS DEPICTING THE FAMINE

In June 1923 the government of Soviet Ukraine had a series of four postage stamps printed in Berlin to be used as surcharge for famine relief. The stamps were sold only in three cities of Ukraine: Kharkiv, Kiev, Poltava.

TIMBRES POSTAUX SUR LA FAMINE

En juin 1923 le gouvernement de l'Ukraine soviétique fit imprimer à Berlin une série de timbres postaux pour aider les affamés de l'Ukraine. Pendant deux mois seulement, les timbres furent vendus dans les villes de Kharkiv, Kiev et Poltava.

КАРТИ ПОСУХИ, ГОЛОДУ, ЕПІДЕМІЙ І ДОПОМОГОИ АРА

Посуха, голод, епідемії і допомогіві акції закордонних рятукових організацій добре засвідчені сучасними географічними картами, що їх публікували газети, журнали та різні рятукові організації. Вже на початку серпня 1921 року впливові газети Європи (лондонський *Times*) і Північної Америки (*The New York Times*) надрукували карти, зображаючи простори посухи, неврожаю і загрожуючого голоду в Росії і в Україні. Опісля ті самі або подібні карти появились в інших газетах та в публікаціях Міжнародного Червоного Хреста, АРА й інших допомогівих організацій. Лише українські часописи в Канаді не надрукували жадної карти про голод, хоча такі карти були в інших українських газетах, з яких канадські часописи запозичували матеріяли.

Карти, які представляли лише український голод, появились щойно в першій половині 1922 р. Їх виготовляли, в першу чергу, Український Червоний Хрест, Комісія Нансена та АРА. Цінні інформації були подані в картах медичної комісії Ліги Націй, про розповсюдження пошестей холери і тифу. Врешті, цікавою є карта порівняння першого й другого років голоду.

Праця поодиноких допомогівих організацій добре представлена картами АРА, Міжнародного комітету допомоги дітям, Джойнт, та іншими. Нижче подаємо опис шістьох карт, доданих до цього збірника.

1. Поширення неврожаю і голоду в Україні і Росії — серпень 1921 р.
— *Russian Life: a Monthly Review*, London, No. 1 (August 1921), cover.
2. Українська газета про неврожай і голод в Україні і Росії — вересень 1921 р.
— «Українська Трибуна», Варшава, ч. 119 (25 вересня, 1921 р.).
3. Інтенсивність голоду в Україні — квітень 1922 р.
— "Famine in Ukania. Report from Captain Vikund Quisling, Dr. Nansen's representative in Ukania and the Crimea", in International Committee for Russian Relief, High-Commissariat of Dr. Nansen, *Information* N. 22 (30 April 1922), p. 3.
4. Порівняння територій охоплених голодом в 1921-22-ім і 1922-23-ім рр.
— Commission on Russian Relief of the National Information Bureau, Inc., *The Russian Famines: 1921-22 1922-23*. New York, 1923, p. 6.
5. Інтенсивність холери в Україні — 1.I — 10 VI 1922 р.
— *Revue de l'Epidémiologie*, Genève, 1922.
6. Харчові склади та кухні АРА для голодуючих в Україні — літо 1922 р.
— "Relief Operations in the Ukraine, 1922", in *Documents of the American Relief Administration: Russian Operations, 1921-1923*, Vol. VIII, Stanford University, California, 1931, f. p. 122.

**CONTEMPORARY MAPS ON DROUGHT,
FAMINE, EPIDEMICS AND FOREIGN AID IN UKRAINE**

Maps depicting the famine areas in Russia and Ukraine appeared in the Western press, and in the publications of various relief organizations, as early as August 1921. However, maps devoted exclusively to Ukraine were put out only in the spring of 1922, by the Ukrainian Red Cross and the Nansen Commission. A revealing contemporary map, usually ignored by students of the famine, compares the areas of the first and the second years of the tragedy, while a complete set of maps traces the spread of epidemics which accompanied the famine. Finally, various relief organizations — the American Relief Administration, l'Union internationale de secours aux enfants, the American Jewish Joint Distribution Commission, made maps of their own involvement in famine relief.

The maps referred to above were never published in the Ukrainian Canadian newspapers; they are included in this collection in order to facilitate the understanding of the written documents.

1. The extent of the famine in Ukraine and Russia — August 1921.
2. A Ukrainian newspaper on crop failure and starvation in Ukraine and Russia — September 1921.
3. Famine intensity in Ukraine — April 1922.
4. A comparison of the famine areas for the two years: 1921-22 and 1922-23.
5. The intensity of the Asiatic cholera in Ukraine, from 1 January to 10 June 1922.
6. ARA warehouses, remittance stations and kitchens in Ukraine — summer 1922.

**DES CARTES DE L'EPOQUE SUR LA SECHERESSE,
LA FAMINE, LES EPIDEMIES ET L'AIDE ETRANGERE EN UKRAINE**

Dès le mois d'août 1921, la presse occidentale et les organisations de secours publièrent des cartes de la famine en Russie et en Ukraine. La famine ukrainienne, analysée séparément, fit objet de cartes produites par la Croix rouge ukrainienne et la Commission Nansen, mais seulement à partir du printemps 1922. Une carte, dont on tient rarement compte, comparait l'étendue de la famine de 1921-22 avec celle de 1922-23. Il existe également une riche collection de cartes médicales sur les épidémies qui accompagnaient la famine. Enfin, les organisations comme l'American Relief Administration, l'Union internationale de secours aux enfants et l'American Jewish Joint Distribution Commission, émettaient des cartes pour montrer l'ampleur de leurs activités de secours.

Les journaux ukrainiens du Canada n'avaient reproduit aucune de ces cartes, mais leur inclusion dans ce recueil permettra de mieux situer l'information contenue dans les documents écrits.

1. L'étendue de mauvaises récoltes et de la famine en Ukraine et en Russie — août 1921.
2. Un journal ukrainien sur la mauvaise récolte et la famine en Ukraine et en Russie — sept. 1921.
3. L'intensité de la famine en Ukraine — avril 1922.
4. L'étendue de la famine de 1921-22 comparée à celle de la famine de 1922-23.
5. L'intensité du choléra asiatique en Ukraine (du 1er janvier au 10 juin 1922).
6. Dépôts et cuisines de l'ARA en Ukraine — à l'été 1922.

SOURCES:

1. *Russian Life: a Monthly Review*, London, No. 1 (August 1921), cover.
2. «Українська Трибуна», Варшава, ч. 119 (25 вересня, 1921 р.).
3. "Famine in Ukrania. Report from Captain Vikund Quisling, Dr. Nansen's representative in Ukrania and the Crimea", in International Committee for Russian Relief, High-Commissariat of Dr. Nansen, *Information N. 22* (30 April 1922), p. 3.
4. Commission on Russian Relief of the National Information Bureau, Inc., *The Russian Famines: 1921-22 1922-23*. New York, 1923, p. 6.
5. *Revue de l'Epidémiologie*, Genève, 1922.
6. "Relief Operations in the Ukraine, 1922", in *Documents of the American Relief Administration: Russian Operations, 1921-1923*, Vol. VIII, Stanford University, California, 1931.

No. 1.

248
August, 1921

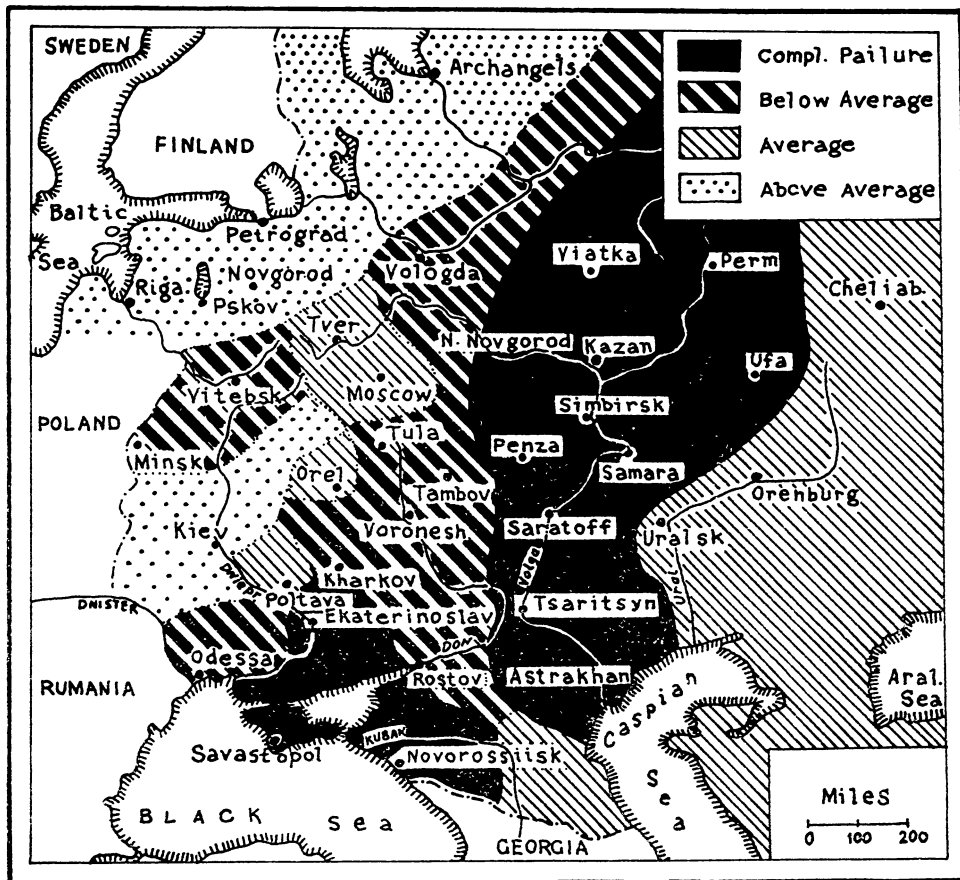
Russian Life

A MONTHLY : REVIEW

EDITED BY THE RUSSIAN
LIBERATION COMMITTEE

THE FAMINE IN RUSSIA

Price 1/- Net. LONDON: 173, FLEET-STREET, E.C.

Голод в Східній

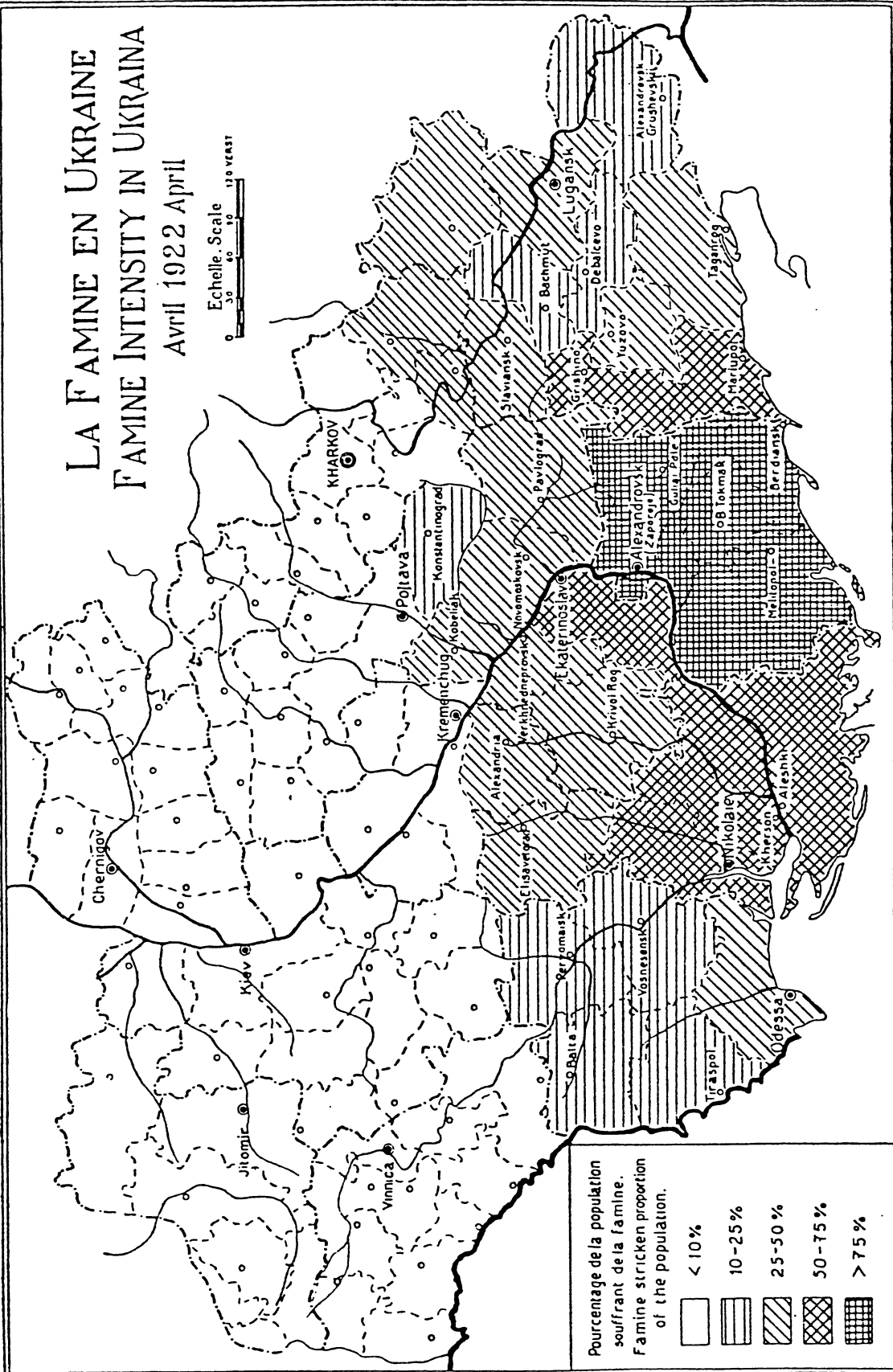

«Українська Трибуна», Варшава, 25 вересня 1921 р.
(За лондонською газетою Times з 2 серпня 1921 р.)

LA FAMINE EN UKRAINE FAMINE INTENSITY IN UKRAINA

Avril 1922 April

Echelle. Scale
0 30 60 90 120 VERST

FAMINE AREAS OF 1921-22 AND 1922-23 COMPARED

This map does not indicate the intensity of the famine in either year in different portions of the shaded areas. As indicated in the text, there is improvement this year; also the area free from famine this year is in the more densely populated region. While 14,000,000 were fed last year, the probability is that 8,000,000 are in need of feeding this year.

Cas de choléra asiatique déclarés en Russie du 1er janvier au 10 juin 1922.
 Cases of Asiatic Cholera notified in Russia from January 1st to June 10th, 1922.

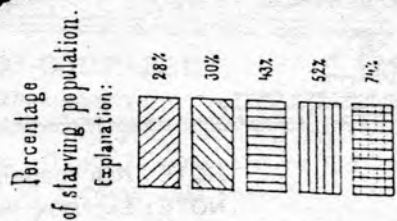
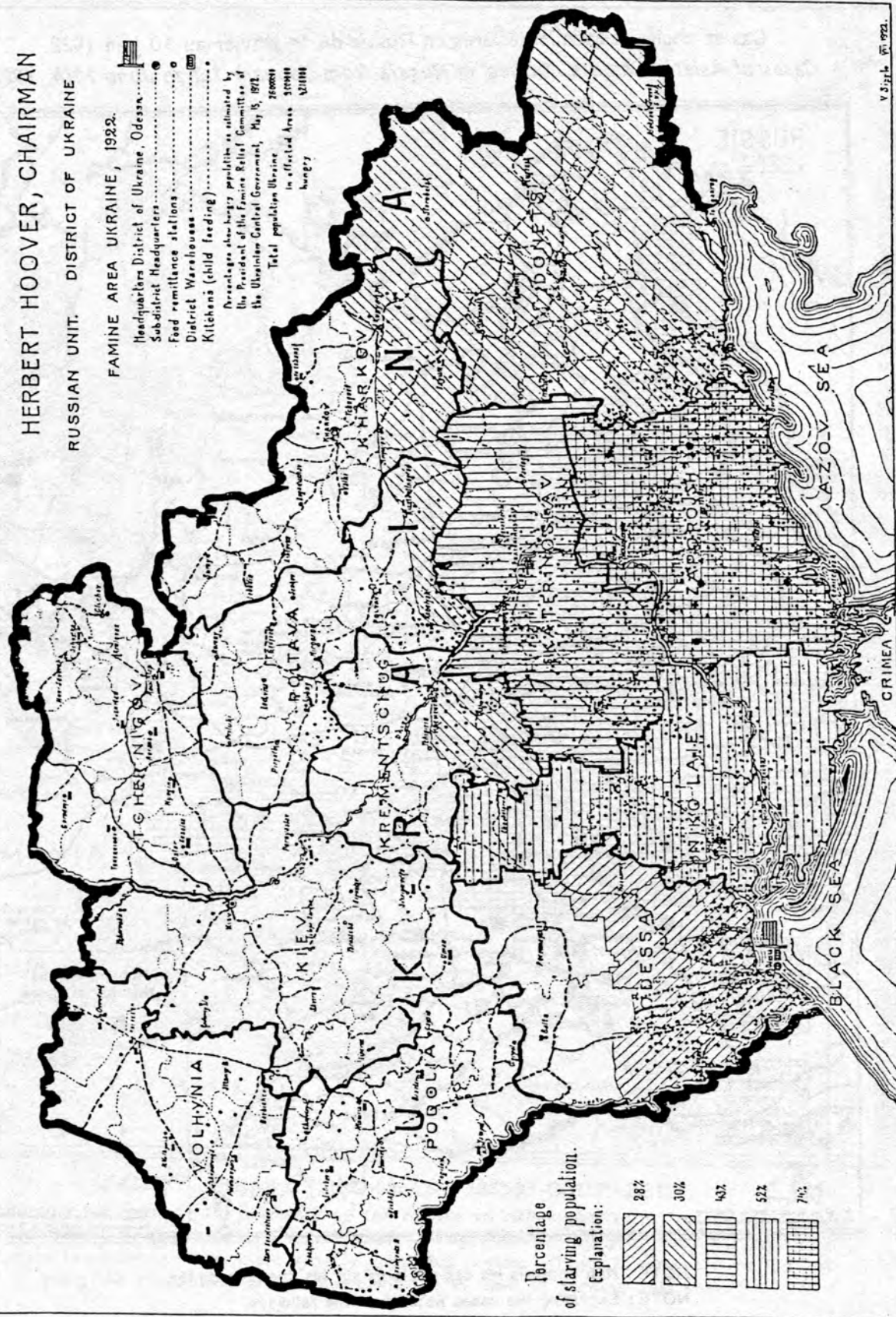
NOTE : Non compris les cas déclarés sur les chemins de fer.
 NOTE : Excluding the cases notified on the railways.

AMERICAN RELIEF ADMINISTRATION
 HERBERT HOOVER, CHAIRMAN
 RUSSIAN UNIT. DISTRICT OF UKRAINE

FAMINE AREA UKRAINE, 1922.

- Headquarters District of Ukraine, Odessa
- Subdistrict Headquarters
- Feed remittance stations
- District Warehouses
- Kitchens (child feeding)

Percentages showing population as estimated by the President of the Famine Relief Committee of the Ukrainian Central Government, May 15, 1921.
 Total population Ukraine 25,000,000
 in affected areas 12,000,000
 hungry

ГОЛОВНІШІ СКОРОЧЕННЯ І

МАЛОВІДОМІ ТЕРМІНИ

ВЖИТІ В ЗБІРНИКУ

АРА — (амер.: American Relief Administration) — *газети різно перекладали*: Американська Ратункова Адміністрація, Американська Адміністрація Помочі, Американська Адміністрація Запомоги, Американська Допомогова Організація, Американська Допомогова Управа.

Бек лайна — (англ.: back lane) — бічна (глуха) вуличка.

Волвиконком (рос.: волисполком) — Волосний виконавчий комітет.

Волкомнезам — волосний комітет незаможних селян.

Вукоспілка — Всеукраїнська кооперативна спілка.

ВУЦВК — Всеукраїнський центральний виконавчий комітет — (рос.: Всеукраинский центральный исполнительный комитет).

ВЦВК — Всеросійський центральний виконавчий комітет — (рос.: Всероссийский центральный исполнительный комитет).

Галя — (англ.: hall) — зал.

Губекономрада — Губернська економічна рада.

Губкомдопголод — Губернська комісія допомоги голодуючим — (рос.: Губернская комиссия помощи голодающим).

Дрефт (фуд дрефт) — (англ.: draft, food draft) — переказ, доручення, замовлення (переказ на харчі).

Джойнт Дістрібюшен Коміті — (амер.: American Jewish Joint Distribution Committee, відомий під іменем "Joint") — Американський жидівський об'єднаний комітет роздачі.

Комнезам — Комітет незаможних селян.

майнер — (англ.: miner); гірняк.

К.П.Г. в С.Р. — Комітет помочі голодуючим в Світській Росії.

К.П.Г. на Р.У. — Комітети помочі голодуючим в Радянській Україні.

Моні-ордер — (англ.: money order) — переказ (пересилання) грошей поштою.

Наркомвнешторг — рос.: Народный комиссариат внешней торговли — Народний комісаріят зовнішньої торгівлі.

Наркомпрод (Наркомхарчів) — рос.: Народный комиссариат продовольствия — Народний комісаріят харчування.

Продовольчий — харчовий — (рос.: продовольственный)

Продподаток — харчовий (продовольчий) податок — (рос.: продналог — продовольственный налог).

Продревтрибунал — харчовий (продовольчий) революційний трибунали.

продрозкладка — харчовий (продовольчий) податковий розподіл — (рос.: продразверстка) — конфіскація так званих «лишок», чи надвишок сільсько-господарських продуктів.

Пуд — 36.112 західних фунтів (40 російських фунтів), 16,3804 кг; 1,000,000 пудів = 16,380.4 метричних тон; 1 метрична тона = 61.0475 пудів.

Раднарком — Рада народних комісарів — (рос.: Совнарком — Совет народных комиссаров).

Ресіти (ресітові книжки) — (англ.: receipt-book) — квитанційна книжка.

Рент — (англ.: Rent) — наймати, винайм.

Роста — (рос.: Российское телеграфное агенство) — російське телеграфне агенство

Р.С.Ф.С.Р. — Російська соціалістична федеративна совітська республіка — (рос.: Российская социалистическая федеративная советская республика).

Сертифікований чек — (англ.: certified cheque) — бакном посвідчений чек.

Совдепія — Країна совітських депутатів.

Тикет — (англ.: ticket) — квиток.

Трійка — Ттри особи, призначені адміністрацією, з необмеженими правами в рішанні довірених їм справ; такі трійки були вжиті в судових справах.

Тег-дей — (англ.: tag day) — День збирання фондів способом продажі значків (tags).

У.С.Р.Р. — Українська соціалістична радянська республіка — (рос.: Украинская социалистическая советская республика).

У.Ч.Х. — Український Червоний Хрест (в Канаді).

Централісполком — (рос.: Центральный исполнительный комитет) — центральний виконавчий комітет.

Фонд Спасайте дітей — британська організація допомоги дітям, співпрацювала з U.I.S.E.

Ц.К. П. Г на Р.У. — Центральний Комомітет Помочі Голодуючим на Радянській Україні в Вінніпегу

Чека (Чрезвычайка, Ч. К.) — (рос.: чрезвычайная комиссия); надзвичайна комісія (державний орган поліції і репресії лєнінських часів).

Шапа — (англ.: shop) — майстерня.

Шифкарта — (нім.: Schiff-karte) — квиток на корабельну подорож до Канади.

American Jewish Joint Distribution Committee ("Joint") — A.J.J.D.C. — Американсько-жидівський об'єднаний комітет розподілу ("Джойнт").

American Relief Administration (A.R.A.) — Американська організація допомоги.

Friends Relief Mission — Допомогова місія Товаришів (Квекери).

Save de Children Fund — «Фонд спасайте дітей» (британська організація допомоги дітям).

Union internationale de secours aux enfants (U.I.S.E.) — Міжнародна спілка допомоги дітям (з осідком в Женеві).

ВИБРАНА БІБЛІОГРАФІЯ

українською мовою:

- Бжеський, Р. «Чому говоримо лише про голод 1933 року?», *Гомін України*. 10, 17, 24 травня 1958.
- Верига, Василь. «Голод в Україні 1921—1923 (У 50-ту річницю голоду та створення ССРСР)», *Вісті комбатанта*. 1972, № 5-6, стор. 37-54.
- Верига, Василь. «Конфіскація церковних цінностей в Україні в 1922 р.», *Богословія* (Рим), т. 50 (1986), стор. 101-142; т. 51 (1987), стор. 37-92; т. 53 (1989), стор. 171-191.
- Волинець, М. [М. Шатульський]. *Пятнадцять років ТУРФДім: 1918-1933*. Вінніпег, Робітничо-фермерське Видавництво, 1933.
- Герасимович, Іван. *Голод на Україні*. (з 39 образками й діаграмами). Берлін, Бібліотека Українського Слова, 1922. (Перевид. 1972; знімки, стат. дані).
- Герасимович, Іван. *Життя й відносини на Радянській Україні*. Берлін, Бібліотека Українського Слова, 1922.
- Диптан, Ірина І. «Діти і голод в Україні 1921-1922 років», *Філософська і соціологічна думка*. 1991, № 1, стор. 101-111.
- Кононенко, Кость. «Сорокріччя кінця», *Наукові записки Українського технічно-господарського інституту*. № 3 (1962), стор. 136-149.
- Ланда, С. Ш. «Боротьба з голодом на Одещині (1921-1922 рр.)», *Український історичний журнал*. 1962, № 1, стор. 118-120.
- Лещенко, О. Л. «З історії сільськогосподарських комун канадських українців на Україні», *Український історичний журнал*. 1991, № 10, стор. 58-69.
- Млиновецький, Р. *Голод на Україні і «таємнича рука»*. Торонто, 1982.
- Мовчан, О. М. «Братерська взаємодопомога трудящих України і Російської Федерації в боротьбі з голодом (1921-22 рр.)», *У. і. ж.* 1982, № 10., стор. 79-88.
- Мовчан, О. М. «Голод 1921—1923 рр на Україні», *Проблеми історії України: факти судження, пошуки*. Вип. 1, 1991, стор. 24-34.
- Мовчан, О. М. «Голод 1921—1923 рр на Україні», *Український історичний журнал*. 1990, № 10, стор. 38-45; № 12, стор. 30—36.
- Мовчан, О. М. «Державна допомога селянам півдня УСРР у подоланні наслідків неврожаїв 1921-1923 рр.», *У. і. ж.* 1986, № 6, стор. 102-108.

- Мовчан, О. М. «Іноземна допомога голодуючим України в 1921-1923 рр.», *Український історичний журнал*. 1989, № 10, стор. 77-84.
- Нова Україна: безпартійний двотижневик громадського, культурного та економічного життя*, Прага-Берлін. [Матеріал про голод в числах з 1922-23 рр.]
- Сербин, Роман. «Протест робітників проти вивозу збіжжя за кордон підчас першого голоду в Україні, 1921-1923», *Укр. історик*. 1989, № 4, стор. 69-75.
- Хорошун, Б.І. «КП(б)У в боротьбі з голодом у 1921-1922 рр.», *Український історичний журнал*. 1987, № 7, стор. 98-105.
- Шаблій, Анатолій. "Профспілки особливого призначення", *Пам'ятки України*. 1990, № 2, стор. 2-6.

російською мовою:

- Арнаутов, В. А. *Голод и дети на Украине. По данным Секции помощи голодающим детям при Центр. Сов. Защиты детей на Украине и по другим материалам*. Харьков, Народный комиссариат просвещения, 1922.
- Бюллетень Центральной комиссии по борьбе с последствиями голода и Центральной комиссии помощи детям при ВУЦИК'е*. №10. Харьков, Апрель, 1923.
- Год борьбы с голодом 1921—1922. Отчет Центральной комиссии помощи голодающим и Центральной комиссии по борьбе с последствиями голода при ВУЦИК'е*. Харьков, 1923. (Карта, 10 фотографій).
- «Голод и Помощь» в У.С.С.Р. *Цифровые данные по материалам Центральной Комиссии Помощи Голодающим при ВУЦВК на 1-ое мая 1922 года*. Харьков, 1922.
- Готалов-Готлиб, А. Г. «Народное образование в б. Одесской губернии под влиянием голода и разрухи 1921—1923 годов», *Вісник Одеської комісії краєзнавства при Українській академії наук*. ч. 4—5, Секція соціально-історична. Одеса, Видання Одеської комісії краєзнавства при УАН, 1929.
- Гуревич, М. Б. (Проф.). *Голод и сельское хозяйство Украины. Очерк*. Харьков, 1923.
- Итоги борьбы с голодом в 1921 — 22 г.г. Сборник статей и отчетов*. Москва, Изд. Ц.К. Помгол, 1922.
- Коган, В. М., Б. В. Фавр. «Голод. Очерк обследования голодающих губерний Украины», *О голоде*. Сборник статей под редакцией проф. К. Н. Георгиевского, д-ра В. М. Когана и проф. А. В. Палладина. Харьков, 1922. стор. 51-73. (10 фотографій).
- Кокин, С. А., В. И. Марочко, О. Н. Мовчан. *Хроника социалистического строительства на Украине (1921-1925)*. Киев, Наукова думка, 1989
- Коммунистическая Партия — вдохновитель и организатор объединительного движения украинского народа за образование СССР. Сборник документов и материалов*. Киев, Изд. пол. лит. Укр., 1972.

- Мовчан, О. Н. *Трудящиеся УССР в борьбе с продовольственным кризисом при переходе к нэпу*. Киев, Наукова думка, 1988. (124 стор.)
- Отчет Центральной комиссии по борьбе с последствиями голода при ВУЦВК'е. Ноябрь 1922 — сентябрь 1923*. Харьков, 1923.
- Чирко, В. А. *Коммунистическая партия — организатор братского сотрудничества народов Украины и России в 1917—1922 гг.* Москва, Издательство «Мысль», 1967.

АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ:

- American Relief Administration. *Documents of the American Relief Administration. Russian Operations. 1921—1923. In Ten Volumes*. Stanford University, California, 1931. [For Ukraine see, in particular, Volumes VIII and IX.]
- Balawyder, A.. "Canada and the Famine in Soviet Russia and the Ukraine (1921-23)". *New Review* 4 (December 1964), pp. 1-10.
- Commission on Russian Relief of the National Information Bureau, Inc. *The Russian Famines 1921-22 1922-23. Summary Repor.* New York, 1923.
- Edmondson, Charles M. "An Inquiry into the Termination of Soviet Famine Relief Programme and the Renewal of Grain Export, 1922-1923", *Soviet Studies*. No. 29 (October 1981), pp. 370-385.
- Federation of Ukrainian Jews In Aid to the Pogrom Sufferes in the Ukraine. Report and Balance Sheet, October 1st, 1921 to March 31st, 1923*. London, The Press Printers, 1923.
- Fisher, Harold H. *The Famine in Soviet Russia: 1921-1923. The Operations of the American Relief Administration*. New York, Macmillan, 1927. [Reprint. Freeport, N.Y., Books for Liberation Press, 1971.]
- Golder, F.A., and L. Hutchinson. *On the Trail of the Russian Famine*. Stanford, Stanford University Press, 1927.
- International Committee for Russian Relief, High-Commissariat of Dr. Nansen, *Information* (Geneva). [Appeared irregularly in 1921 and 1922; several issues deal with Ukraine, notably No. 22 (30 April, 1922), "Famine situation in Ukrania. Report from Captain Vikund Quisling, Dr. Nansen's representative in Ukrania and the Crimea". (Photographs.)]
- Kolasky, John. *The Shattered Illusion: The History of Ukrainian Pro-Communist Organizations in Canada*. Toronto, Peter Martin, Associates Limited, 1979.
- Krawchenko, Bohdan. *Social Change and National Consciousness in Twentieth-Century Ukraine*. London, MacMillan, 1985.
- League of Nations. *Report on Economic Conditions in Russia with special reference to the Famine of 1921-1922 and the State of Agriculture*. Nancy, 1923.
- Martynowych, Orest. *Ukrainians in Canada: The Formative Period, 1891-192*. Edmonton, C.I.U.S.P., 1991.
- Nakai, Kazuo. "Soviet Agrisultural Policies in the Ukraine and the 1921-1922 Famine", *Harvard Ukrainian Studies*. Vol. VI, No. 1 (March, 1982), pp.43-61.
- Report of David A. Brown to the Special Commission, American Jewish Relief Committee*, n. p., n. d.

- Rhodes, Benjamin D. "American Relief Operations at Nikolaiev, USSR, 1922-1923", *The Historian. A Journal of History*. Vol. LI, No. 4 (August 1989), pp. 611-626.
- Serbyn, Roman. "The Famine of 1921-1923: A Model for 1932-33?", in Roman Serbyn and Bohdan Krawchenko, *Famine in Ukraine 1932-1933*. Edmonton, C.I.U.S., 1986, pp. 147-178.
- Serbyn, Roman. "The First Man-Made Famine in Soviet Ukraine: 1921-1923", *The Ukrainian Weekly*, 6 November 1986. Pp. 5-12.
- The Famine in the Ukraine*. Published by the Executive Committee of the Ukrainian Social Democratic Labour Party. Berlin, 1923.
- Veryha, Wasyl. "Famine in Ukraine in 1921-1923 and the Soviet Government's Countermeasures", *Nationalities Papers*. Vol XII, No. 2 (Fall 1984), pp. 265-285.
- Veryha, Wasyl. "Looting of Churches in Ukraine", *The Ukrainian Quarterly* (New York), Vol. XLVI, No. 3 (Fall 1990), pp. 233-245.
- Weissman, Benjamin M. *Herbert Hoover and Famine Relief to Soviet Russia: 1921-23*. Stanford, Hoover Institute Press, 1974.

французькою мовою:

- Comité International de Secours à la Russie, Haut Commissariat du Dr. Nansen, *Information*, Genève. [Publiée irrégulièrement en 1921 et 1922. Plusieurs numéros traitent de la famine en Ukraine et notamment n. 22 (22 avril 1922), "La Famine en Ukraine: Rapport du Capitaine Vikund Quisling, représentant du Dr. Nansen pour l'Ukraine et la Crimée".]
- D'Herbigny, Michel (S.I). "L'aide pontificale aux enfants affamés de Russie", *Orientalia Christiana*. Vol IV—1, Num. 14 (April-Maio 1925), pp. 1-79.
- Revue internationale de la Croix Rouge*. Genève. [Fréquentes mentions de la famine en Ukraine dans les numéros de 1921-23.]
- Serbyn, Roman. "La première famine en Ukraine et l'Occident", *L'Est européen*. No. 206 (avril-juin.1987), pp. 31-57.
- Tomiline, S. A. (Dr.). *L'hygiène publique dans la population rurale de l'Ukraine (Résultats de l'enquête sanitaire et démographique entreprise en 1923 parmi la population rurale de l'Ukraine)*. Genève, Société des Nations, Organisation d'Hygiène, 1923.
- Union Internationale de Secours aux Enfants. *Bulletin*, (Paraît le 10, 20 et 30 de chaque mois), Genève. [Plusieurs numéros parus en 1922 et 1923 contiennent des rapports et des photographies sur la famine en Ukraine.]
- Union Internationale de Secours aux Enfants, *Feuilles de Propagande* (Matériel et renseignements destinés aux publicistes et conférenciers des organisations de Secours aux Enfants), Genève. [Voir, surtout, n. 13 (15 janvier, 1923): Dr. Léon Weber-Bauler, "Au secours des enfants de l'Ukraine et des allogènes affamés de Russie"; avec carte de la famine, liste des cuisines de l'U.I.S.E., et 21 photographies.]

У 1991 - 1992 РОКАХ ПОБАЧИЛИ СВІТ ВИДАННЯ
АРХЕОГРАФІЧНОЇ КОМІСІЇ, ІНСТИТУТУ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ АН УКРАЇНИ ТА
ІНШИХ ІНСТИТУЦІЙ ЗА ЇХНЬОЮ УЧАСТЮ

Серія "Описово-статистичні джерела":

1. *Описи* Харківського намісництва кінця XVIII ст. / АН України. Археограф. комісія та ін. Упоряд. В.О.Пірко, О.І.Гуржій; Редкол. П.С.Сохань (відп. ред.) та ін. - К.: Наук. думка, 1991. - (Описово-статистичні джерела). - 224 с. - Наклад 4600.

Серія "Пам'ятки історичної думки України":

1. *Яворницький Д.І.* Історія запорозьких козаків: У 3-х т. - Т.3. - 1991. - 558 с. - Бібліогр.: с.512-515. - Наклад 200000.

2. *Грушевський М.* Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / АН УРСР. Археограф. комісія. Ін-т історії України; Український науковий інститут Гарвардського університету; Центр дослідж. історії України ім. Петра Яцика; КІУС; Альберт. ун-т. Редкол.: П.С.Сохань (голова) та ін. - К.: Наук. думка, 1991. - (Пам'ятки іст. думки України). - Т.1. - 736 с. - Наклад 100000; Т.2. - К.: Наук. думка, 1992. - 634 с.- Наклад 100000.

3. *Берлінський М.Ф.* Історія міста Києва / АН УРСР. Археограф. комісія. Ін-т археології. Ін-т історії України. Підготовка тексту до публікації, передмова та коментарі М.Ю.Брайчевського. - К.: Наук. думка, 1991. - (Пам'ятки іст. думки України). - 320 с.- Наклад 23000.

4. *Володимир Антонович.* Про козацькі часи на Україні. Із переднім словом про життя та діяльність В.Антоновича, із портретом автора, образами гетьманів та увагами д-ра Мирона Кордуби / Післям. М.Ф.Слабошпицького; Комент. О.Д.Васильюк та І.Б.Гирича [Без грифів установ-виконавців]. - К.: Дніпро, 1991. (Пам'ятки іст. думки України [Без зазначення серії]). - 238 с. - Наклад 90000.

5. *Юшков С.В.* Нариси з історії виникнення і початкового розвитку феодалізму в Київській Русі / АН України. Ін-т історії України. Археограф. комісія. Упор.: В.М.Ричка, О.П.Толочко. - К.: Наук. думка, 1992. - 352 с. - Наклад 1620.

Серія "Пам'ятки української мови, актові джерела":

1. *Книга* Київського підкоморського суду (1588-1644) / АН України. Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні. Археограф. комісія; Центральний державний історичний архів України в м. Києві. Підготували до видання Г.В.Боряк, Т.Ю.Гирич, Л.З.Гісцова та ін. - К.: Наукова думка, 1991. - (Пам'ятки укр. мови, серія актових джерел).- 344 с.: іл.

Серія "Пам'ятки українського літописання":

1. *Софонович Феодосій.* Хроніка з літописців стародавніх / АН України. Археограф. комісія; Ін-т історії України. Підгот. тексту до друку, передмова, комент. Ю.А.Мицика, В.М.Кравченка. - К.: Наук. думка, 1992. - 336 с. - (Пам'ятки укр. літописання). - Наклад 5000.

Серія "Проблеми едиційної та камеральної археографії: історія, теорія, методика":

Вип. 1. *Архівна та рукописна Україніка: Матеріали розширеної міжвідомчої наради по обговоренню Державної програми "Архівна та рукописна Україніка".* Київ, 17 жовтня 1991 року / АН України. Ін-т української археографії; Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України; Спілка архівістів України. - К., 1992. - (*Проблеми едиційної та камеральної археографії: історія, теорія, методика.* - Вип.1; *Науково-довідкові видання з історії України.* - Вип.18). - 122 с. - Наклад 200.

[Вип. 4]. *Кеннеді Грімстед Патриція, Боряк Геннадій*. Доля українських культурних цінностей під час другої світової війни: Винищення архівів, бібліотек, музеїв / АН УРСР. Археограф. комісія; Український науковий ін-т Гарвардського ун-ту. - К., 1991. - 107 с. - Наклад 300.

[Вип. 5]. *Крикун М.Г.* Адміністративно-територіальний устрій Правобережної України в XV-XVIII ст.: Кордони воєводства у світлі джерел / АН України; Ін-т української археології. - К., 1992 - 151 с.; 5 карт. - Наклад 300.

[Вип. 6]. *Українська геральдика: Минуле, сучасність, перспективи: Тези наукової конференції*. Львів, 29-30 листопада 1991 р./ АН України. Ін-т української археології; Українське геральдичне товариство. - К., 1991. - (Клейноди. - Записки українського геральдичного товариства. - Т.1; [*Проблеми едиційної та камеральної археології: історія, теорія, методика. - Без зазначення серії*]). - 42 с. - Наклад 300.

Вип. 7. *Страшко Віктор*. Правила передачі тексту кириличних документів XVI-XVIII ст. дипломатичним і популярним методами та рекомендації для застосування цих правил у виданнях наукового і науково-популярного типів (проект) / ГАУ України; Центр. держ. іст. архів України у м.Києві; АН України. Ін-т української археології. - К., 1992 - 24 с. - Наклад 200.

Вип. 8. *Гісцов Любов*. Методичні рекомендації по підготовці до видання “Архіву Коша Нової Запорозької Січі” / ГАУ України; Центр. держ. іст. архів України у м.Києві; АН України. Ін-т української археології. - К., 1992 - 42 с. - Наклад 200.

Вип. 9. *Дубровіна Любов, Гальченко Олена*. Кодикографія української та східнослов'янської рукописної книги і кодикологічна модель структури формалізованого опису рукопису / АН України. ЦНБ ім. В.І.Вернадського; Ін-т української археології. - К., 1992 - 152 с. - Наклад 200.

Вип. 10. *Друга наукова геральдична конференція*. Львів, 19-21 листопада 1992 року: 36 тез повідомлень та доповідей / Укр. геральдичне товариство; АН України. Ін-т української археології; Центр. держ. іст. архів України у м.Львові. - К., 1992 - 92 с. - Наклад 200.

Вип. 11. *Матеріали до розробки концепції діяльності Інституту української археології*. До Всеукраїнської наради “Українська археологія сьогодні: Проблеми і перспективи”. Київ, 16-18 грудня 1992 року / АН України. Археограф. комісія; Ін-т української археології. - К., 1992 - 64 с. - Наклад 200.

Серія “Науково-довідковий видання з історії України”:

[Вип. 13]. *Грецькі актові документи і листи*. З фондів ЦНБ АН УРСР: Каталог рукописів 16-18 ст. / АН УРСР. Центральна наукова бібліотека ім. В.І.Вернадського. Археограф. комісія. Відп. ред. В.І.Ульяновський. - К., 1991. - 54 с. - Наклад 200.

Вип. 14. *Українська сфрагістика: Анот. бібліогр. покажчик* / АН УРСР. Археограф. комісія; Львівський лісотехнічний ін-т. Кафедра історії України. Відп. ред. Дашкевич Я.Р. - К., 1991. - 86 с. - Наклад 300.

Вип. 15. “*Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии*” (1904-1915): Бібліогр. довідник / АН УРСР. Археограф. комісія; Дніпропетровський державний ун-т; Дніпропетровський історичний музей ім. Д.І.Яворницького. Відп. ред. Тодійчук О.В. - К., 1991. - 41 с. - Наклад 300.

Вип. 16. *Документальні матеріали М.С.Грушевського у фондах відділу рукописів ЦНБ ім. В.І.Вернадського АН УРСР: Каталог* / АН УРСР. Археограф. комісія. ЦНБ ім. В.І.Вернадського АН УРСР. Укладач Кіржаєв С.М. - К., 1991. - 114 с. - Наклад 300.

Вип. 17. *Колекція та архів єпископа Павла Доброхотова* / АН України. Археограф. комісія. Ін-т української археології. Уклад В.І. Ульяновський. - К., 1992. - 220 с. - Наклад 300.

Вип. 18. *Архівна та рукописна Україніка: Матеріали розширеної міжвідомчої наради по обговоренню Державної програми “Архівна та рукописна Україніка”*. Київ, 17 жовтня 1991 року / АН України. Ін-т української археології; Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів

України; Спілка архівістів України. - К., 1992. - (*Проблеми едиційної та камеральної археографії: історія, теорія, методика*. - Вип.1; *Науково-довідкові видання з історії України*. - Вип.18). - 122 с. - Наклад 200.

Вип. 19. *Гарвардські українознавчі студії: Показчик до томів I-XV (1977-1991)* / Укладачі: Тейлор Кетрін Д., Борисюк Зоя. АН України. Ін-т укр. археографії. Укр. наук. ін-т Гарвард. ун-ту. - К., 1992. - 176 с. - Наклад 600.

Вип. 20. *Ярослав Романович Дашкевич: Біобібліографічний довідник* / АН України. Археограф. комісія. Ін-т української археографії - К.: Українознавство, 1992. - 86 с. - Наклад 300.

Вип. 21. *Академік Станіслав Дністрянський. 1870-1935: Біобібліографія* / АН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького; Ін-т української археографії; Науково-дослідний відділ кафедри україністики філософського факультету Університету ім. П.-Й. Шафарика у Пряшеві. Упор. Мушинка Микола. Відп. ред. Вислобоков Кирило. - К., 1992. - 94 с. - Наклад 500.

[Вип. 23]. *Мацюк О. Філіграні архівних документів України XVIII-XX ст.* / АН України. Археограф. комісія. Ін-т української археографії; Головне архівне управління при Кабінеті міністрів України. Центральний державний іст. архів України у Львові. Відп. ред. Ф.П.Шевченко. - К.: Наук. думка, 1992. - (*Проблеми едиційної та камеральної археографії: історія, теорія, методика*. - Вип.12; *Науково-довідкові видання з історії України*. - Вип.23). - 352 с. - Наклад 1050.

[Вип. 24]. *Бібліографія праць вчених Дніпропетровського університету. Історія України XV-XVIII століть. 1918-1990* / Мін-во освіти України. Дніпропетровський державний ун-т; Ін-т укр. археографії. Дніпропетровське відділення. - Дніпропетровськ: Вид-во ДДУ, 1992. - 76 с. - Наклад 300.

Серія "Джерела з новітньої історії України":

1. *Колективізація і голод на Україні. 1929-1933: Зб. док. і мат.* / АН України. Ін-т історії України. Археограф. комісія; Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України. Центральний державний архів жовтневої революції, вищих органів державної влади і органів державного управління України. Редкол.: С.В.Кульчицький (відп.ред.) та ін. - К.: Наук. думка, 1992. - 734 с. - Наклад 4330.

Позасерійні видання:

1. *Україна багатопартійна: Програмні документи нових партій* / МП "Пам'ятки України"; Археограф. комісія АН УРСР. Передмова, упорядкування О.В.Гараня. - К., 1991 - 192 с. - Наклад 5000.

2. *Омелян Прицак. Історіософія та історіографія Михайла Грушевського* / АН України. Археограф. комісія; Ін-т української археографії; Український науковий ін-т Гарвардського ун-ту. - Київ; Кембрідж, 1991. - 80 с. - Наклад 300.

3. *Історія релігій в Україні: Тези повідомлень II круглого столу. Львів, 4-5 травня 1992 р.* / АН України. Ін-т української археографії. Львівське відділення; Львівський музей історії релігії. - К., 1992. - 87 с. - Наклад 200.

4. *На шляху до створення репертуару української книжки. Протокол наради, присвяченої складанню "Бібліографії української книги 1798-1914 рр."*, яка відбулася в Бібліотеці АН УРСР 21-22 грудня 1945 р. / АН України. Львівська наукова бібліотека ім.В.Стефаника. Львівське відділення Археограф. комісії; Відп. ред. Дашкевич Я.Р. - Львів: ЛНБ ім. В. Стефаника АН України, 1991. - 62 с. - Наклад 300.

5. *Іван Мазепа. Листи та вірші. Мазепа - будівничий* / Київська організація СП України; ІПК працівників культури Міністерства культури України; Археограф. комісія АН України. - К., 1991. - 72 с. - Наклад 900.

6. *Вячеслав Липинський. Україна на переломі. 1657-1659. Замітки до історії державного будівництва в XVII-ім столітті* / Східноєвропейський дослідний ін-т ім. В.К.Липинського; Ін-т

української археографії АН України. Редкол.: Пеленський Ярослав, Білас Лев Р. та ін. - (Вячеслав Липинський. Твори. Історична секція. - Т.3). - Філадельфія: Східноєвропейський дослідний ін-т ім. В.К.Липинського, 1991. - 346 с. - Наклад 1100.

7. *Толочко А.П.* Князь в Древней Руси: Власть, собственность, идеология / АН України. Ін-т історії України. Ін-т укр. археографії. - К.: Наук. думка, 1992. - 224 с. - Наклад 3500.

8. *Смолій Валерій, Степанков Валерій.* У пошуках нової концепції історії Визвольної війни українського народу XVII ст. / АН України. Ін-т історії України. Ін-т укр. археографії. - К., 1992. - 42 с. - Наклад 300.

9. *Фольклор українців поза межами України: Зб. наук. ст. / АН України. Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Рильського. Ін-т укр. археографії.* Редкол.: Боряк Г.В., Вахніна Л.К., Микитенко О.О., Федорук О.К., Шумада Н.С. - К., 1992. - 190 с. - Наклад 500.

10. *Чернігівська старовина: Зб. наук. пр., присв. 1300-річчю Чернігова / Черніг. держ. пед. ін-т ім. Т.Г.Шевченка. АН України. Лівобережний археологічний центр Ін-ту археології; Ін-т укр. археографії; Сектор польової археографії.* Редкол.: Толочко О.П. (голова), Боряк Г.В., Дятлов В.О., Ігнатенко М.Я., Коваленко В.П., Коваленко О.Б. - Чернігів: Сіверянська думка, 1992. - 148 с. - Наклад 1000.

11. *Україна в минулому: Зб. ст. / АН України. Ін-т української археографії. Львівське відділення.* - Київ; Львів, 1992. - Вип. 1. - 148 с. - Наклад 2000.

12. *Релігія в Україні: Дослідження і матеріали / Львівський музей історії релігії; Ін-т релігієзнавства; АН України. Ін-т української археографії. Львівське відділення.* - Львів: Логос, 1992. - Вип. 1. - 126 с.

13. *Український археографічний щорічник / АН України. Археограф. комісія. Ін-т української археографії.* Редкол.: П.С.Сохань (відп. редактор) та ін. - К.: Наук. думка, 1992. Нова серія. - Вип. 1 (Український археографічний збірник. - Т.4). - 472 с. - Наклад 1080.

